

קובץ גליונות

פרשת תצוה

ממרנן ורבנן גדולי ומאורי הדור

מעמד מרומם לרגל הופעת הכרך הראשון של השולחן ערוך מהדורת דרשו
בבית מרן הגאון הגדול רבי יצחק זילברשטיין שליט"א
ובמעמד גדולי ההוראה ונשיא דרשו, צוות העורכים וראשי דרשו

ישיא ברכה מאת ה'

הנדיב הדגול והנעלה,
הרה"ג ר' אברהם ישעיהו שטרן שליט"א
אשר זכה לקרבה יתירה
אצל רבינו מרן שר התורה זי"ע
אשר נשאו לבו להיות פטרוני וליטול את הזכות
בזיכוי הרבים הגדול בהדפסת קובץ זכרון מיוחד
זה לעילוי נשמתו הטהורה של רבינו זי"ע
יה"ר שזכות זו תעמוד לו לעד ולנצח נצחים,
ושכל הברכות שרבינו ברכו בחיי חיותו הן
בכתב והן בע"פ יתקיימו ויעמדו לעד.

זמני השבת

בחסות:

גליונות דוד

לגור בבני ברק, לחיות על הפארק!

03-900-9944

עיר	הדלק"נ	מוצ"ש	ר"ת
ירושלים	5:03	6:15	6:55
בני ברק	5:17	6:17	6:52
קרית ספר	5:11	6:16	6:54
בית שמש	5:02	6:16	6:55
אופקים	5:11	6:18	6:54
חיפה	5:10	6:16	6:53

ניתן לשלם באשראי במכשירי קהילות ונדרים שבבתי הכנסת

להקדשות ע"ג הקובץ ניתן לפנות למס' 053-3145900 | k.gilyonot@gmail.com

שהשמה במעונם

לידידינו היקר

הר"ר אליהו חן שליט"א מבני ברק
הטורח רבות מדי שבוע בהפצת הקובץ ברכסים
לשמחת ארוסי הבן נ"י

לידידינו היקר

הר"ר נתן מישור שליט"א מאופקים
נציגינו היקר בישיבת קרית מלאכי
לרגל שמחת נישואי בתו שתחי' בשעטו"מ

לזכות

לידידינו החשוב

ברוך שוולב הי"ו

שיזכה הוא וב"ב להגפ"נ

לכל הקוראים והלומדים החשובים שליט"א

הקדישו את יקיריכם ע"ג הקבצים באחת משבתות השנה,
ותהיו שותפים בזיכוי הרבים הגדול להגדיל תורה ולהאדירה.

י"ח אדר כי תשא	מצורע	ז' סיון חג	י"ט תמוז פינחס	ט"ז אלול כי תבא
כ"ה אדר ויקהל	ח' אייר אחרי	השבועות נשא	כ"ו תמוז מטות	כ"ג אלול נצבים
פקודי	קדושים	י"ד סיון בהעלתך	מסעי	וילך
ג' ניסן ויקרא	ט"ו אייר אמור	כ"א סיון שלח	ד' אב דברים	א' תשרי ר"ה
חג הפסח	כ"ב אייר בהר	כ"ח סיון קרח	י"א אב ואתחנן	ויו"כ
כ"ד ניסן שמני	בחוקותי	ה' תמוז חקת	ב' אלול שופטים	חג הסוכות
א' אייר תזריע	כ"ט אייר במדבר	י"ב תמוז בלק	ט' אלול כי תצא	

לתשלום/לתרומות

במכשירי "קהילות" ו"נדרים פלוס" בבהכ"נ:

יש לבחור בלחצן קופות נוספות.

חיפוש, ולכתוב קובץ גליונות.

בטלפון:

נדרים פלוס: 03-7630585 שלוחה 486

קהילות: 073-2757000 שלוחה 4311

בהעברה בנקאית:

מרכנתיל-17 | סניף: 745 | מס' חשבון: 71262

ע"ש קובץ גליונות

להקדשות/לפניות

להקדשות ע"ג הקובץ / למעוניינים לפתוח מוקד

הפצה באיזור מגוריהם / לשאר ענייני הקובץ -

ניתן לפנות למו"ל:

טל': 053-3145900 פקס: 077-2092005

מייל: k.gilyonot@gmail.com

כתובת: רבי יהודה הנשיא 52 בני ברק

לקבלת הקובץ במייל ניתן להצטרף

ע"י שליחת מייל לכתובת:

kovetz+subscribe@googlegroups.com

יו"ל בסיוע: יתדות תשמו להחדרת ערכי היהדות ע. ר.

הזראת רשכבה"ג

מרן ראש הישיבה רבינו הגדול
הגרי"ג אדלשטיין שליט"א:

בס"ד

בימים אלו אשר רבים הגיעו עד פת לחם ממש, נקרא לכל אחד ואחד מכלל ישראל לקראת ימי הפורים הבעל"ט
להתאמץ ביותר ולהיות מהמהדרין
ולא עביר את מעות המתנות לאביונים
לועד הרבנים לעניני צדקה בארה"ק
אשר היא מחולקת בהידור לאביונים אמיתיים ביום הפורים ממש בכל ערי ישראל
וכל מי שנושא בעול עם הציבור יזכה למילוי משאלות ליבו לטובה

לענין צדקה בארה"ק

היארציט

ישועות בציון מרן וצוק"ל

בענין צדקה בארה"ק
ועד הרבנים
לענין צדקה בארה"ק
1-800-22-36-36

פורים

ישועות מעל דרך הטבע בעיצומו של יום הפורים

ע"י מרן הגה"צ
רבי אלימלך בידרמן שליט"א
אחרי אמירת
כל התהלים
אשר כנודע גדול סגולתה לפעול את כל הישועות למעלה מדרך הטבע
ובפרט ביום הפורים

תענית אסתר

נדיר ובלעדי!

מעמד התפילה הנורא
על תורמי ועד הרבנים ביום המסוגל תענית אסתר
בקר מרדכי
ואסתר
בהמדאן שבאירן
לישועתכם הקרובה לבא!
בהבטחת הקב הישר שביום זה התפילה בזכות מרדכי ואסתר
מתקבלות בשמים ופועלים ישועות מעל דרך הטבע

1-800-22-36-36

קופת
ענין
ארץ
ישראל

ועד הרבנים

לעניני צדקה בארה"ק

יורה דעה כרך ט' האורה חיים שבין ד' - הלכות ספר תורה, מזוזה, שילוח הקן, חדש, ערלה וכו' סימנים ע"ד - שכ"א שבין ד'.

דרשו ד' ועוז
קרן עולמית לחינוך
ועידוד לימוד התורה

אור חדש על ציון תנאים שולחן ערוך מהדורת 'דרשו'

לאסוקי שמעתתא כולל
ביאורים, מקורות וגדרי טעמי ההלכות
על סדר השו"ע והרמ"א, ליבון ובירור
של מקורות ההלכה מדאשיתה ועד
פסיקת מרנא השולחן ערוך.

אליבא דהלכתא כולל את
פרטי הדינים, פסקי הלכות והוראות
למעשה מגדולי האחרונים והפוסקים
בכל העניינים המעשיים המצויים לפי
סדר השו"ע והרמ"א.

לאור הסיעתא דשמיא
הגדולה בוצלה
'המשנה ברורה' מהדורת
'דרשו', הופיע הכרך הראשון
של 'שולחן ערוך'
מהדורת 'דרשו', בשעליו
פרוסה מפה נפלאה של
המדורים החדשים אשר
נעדכו על ידי חבר תלמידי
חכמים בשקידה על ליבון
ההלכה ממקורותיה ועד
ההלכה למעשה מגדולי
הפוסקים.

ניתן להשיג בכל חנויות הספרים

מחיר
דגיל ~~165~~
מחיר
השקה 145
מבצע, מיוחד
להבני, דרשו! * 99 ₪

* בימים אלו נשלחו 5 שוברי קניה לנבחרת 'דרשו'. באמצעות כל אחד ניתן לרכוש את הכרך החדש
של השו"ע במחיר של 99 ₪ בלבד! * עד סטח תשפ"ג * השובר ניתן להעברה

שיח התורה

בדרכו ולעי"נ של רשכבה"ג מרן שר התורה הגר"ח קניבסקי זצוק"ל
בנשיאות בנו הגר"ש קניבסקי שליט"א

עכשיו ההזדמנות:

ללמוד, להבין ולדעת הלכות שבת בשנה אחת

לע"נ רשכבה"ג מרן שר התורה זצוק"ל על פי רצונו בחיי חיותו,
בהדרכתם ובהכוונתם של מרנן גדולי ההוראה שליט"א

החל מהשבוע הבא, יום היארצייט הבעל"ט
תפתח אי"ה תכנית 'שיח ההלכה'
לימוד הלכות שבת בהספק של עמוד ליום ב'משנה ברורה',
במשך שנה אחת
בארבעה מסלולים לבחירת הלומדים:

ד	ג	ב	א
מסלול נוסף	מסלול נוסף	מסלול נוסף	מסלול הראשי
ביאורים ומוספים	שונה הלכות	ביאור"ל ושער הציון	משנה ברורה
ממהדורת דרשו			

השתתפות בכל אחד ממסלולי הלימוד יחד עם מענה על השאלות במערכת של 'שיח התורה' מכניסה את הלומד להגרלות היומיות של 'שיח התורה' המתקיימות מידי יום – כל מסלול לימוד נוסף מקנה כרטיס הגרלה נוסף

**מבחן
מסכם:**

במועדים קבועים, יתקיימו מבחנים מסכמים על החומר שנלמד עד אז, כשהמשתתפים יזכו בתמריצים וזכויות נוספות

**סיכומי
הלכות
וביאורי סוגיות:**

הלומדים שיעלו על הכתב סיכומים וביאורים על החומר הנלמד בהלכות שבת יכנסו פעם נוספת להגרלה היומית

כל הלומדים שיתמידו ב-60 הימים הראשונים
לפחות 45 ימי לימוד,

**יקבלו מתנה ללא הגרלה -
מארז זמירות מהודר 'שיח תפילה'**

עם ביאורים הנהגות והלכות מרבניו מרן זיע"א - בהוצאה ראשונית של
מכון 'שיח אמונה' במיוחד לכבוד לומדי הלכות שבת ב'שיח התורה'

03-3085000

גיליון מס' 509 פרשת תצוה

תשפ"ג שנה אחת עשרה

לעילוי נשמת רבן של ישראל
מרן שר התורה רבינו רבי שמריהו יוסף חיים
בן רבינו מרן יעקב ישראל זצוק"ל
שנולד שנו"מ מרת הרבנית פנעשא מרים ע"ה
ולזכות חיים ברוך בן שרה פנעשא
לברכה והצלחה בכל הענינים
תנצב"ה

דברי שי"ח

ממרן רשכבה"ג שר התורה הגר"ח קניבסקי זצוק"ל

מקור שי"ח

משנכנס אדר מרבין בשמחה

נהפך וכו', עכ"ל. ורבינו בטעמא דקרא עה"פ (פ"ט פכ"ב) והחדש
אשר נהפך כתב דבאמת הי' מזל רע לישראל בחדש זה, שהרי
באמת מן השמים הסכימו לגזרה, ולכן יצא הפור על יום זה,
והקב"ה ברחמי הפך טבע החדש לטובתינו, וזה עיקר הנס ולכן
נקרא ע"ש הפור, וזהו שאמר הפייט כי פור המן נהפך לפורינו.

ככלות השנה לסילוקו של צדיק הראני ידידי הרה"ג ר' רפאל
אוחיון שליט"א דבר פלא בספרן של צדיקים, פרי ביכוריו של
רבינו, ספר נחל איתן (סי' ה' ס"ד, עמ' פ"ח) בט"ו באדר נפנין ב"ד
לראות אם צריך לצאת למדוד ואם היתה שנה מעוברת באדר
השני וכו', והוא לפי גירסא אחת בירו', והטעם פירש רבינו שם
ע"פ המאירי כדי שתכלה שנה עם עונשי'. וע"ש מה שביאר בזה.
ונסיים בדברי הגמ' (יומא כ"ג א') עמד רבי צדוק על מעלות
האולם ואמר: אחינו בית ישראל שמעו, הרי הוא אומר כי ימצא
חלל באדמה ויצאו זקניך ושפטיך, אנו על מי להביא עגלה
ערופה, על העיר או על העזרות? געו כל העם בבכיה! תנצב"ה.

הנה במ"ב (סי' תרפ"ו סק"ח) הביא מהגמ' להרבות בשמחה בחודש
אדר אבל לא פירש כיצד ואמר רבינו זצלה"ה שישתה מעט יין
להרבות שמחה, [ובס' דרך שיחה ח"א ס"פ מקץ כתב שכן נהג
הקה"י], עוד שמעתי מרבינו דהנה ברש"י (תענית כ"ט א') פ' הטעם
שמרבין בשמחה: ימי נסים היו לישראל פורים ופסח. ולפי זה
יוצא שאף בניסן שפיר מזליה. וכן כתב בא"ר (סי' תרפ"ה סק"ח),
וז"ל: ונ"ל דניסן הוא כאדר, שהרי פרש"י משנכנס אדר ימי נסים
היה לישראל פורים ופסח. וזה נ"ל כוונת רש"י, דמה דאמר
משנכנס אדר כוונתו נמי אניסן, דקשה לרש"י נימא נמי משנכנס
ניסן, לכן פירש דבאמת כן כוונתו, עכת"ד ודברי רבינו זצלה"ה.
ועי' באלשיך (סוף אסתר) שכתב דעיקר הנס היה בימי הפסח כי
אז תלו את המן ואת בניו ויתהפכו הכתבים מרעה אל טובה,
והלא אז הם ימי שמחה כי פסח הוא לה', ולמה נחדש עוד ימים
אחרים, לזה אמר כימים אשר נחו בהם היהודים שהוא באדר,
כי אחר כל הנעשה בפסח לא סר מעליהם אימת מות עד עד
הגיעו ימים אשר היו באגרות ראשונות, כי כתב אשר וכו' אין
להשיב, וזהו אומרו כימים אשר נחו בהם וכו' והחדש אשר נהפך
וכו' למעט חדש ניסן, כי עדיין לא נחו וגם אינו החדש אשר

מדור זה מוקדש לע"נ א"מ הרבנית ברכה רבקה ב"ר שלמה אריה רוזנברג הכ"מ

במלאות השנה - נקיים בקשתו

של אבינו רועינו מרן רשכבה"ג שר התורה רבי חיים קניבסקי זצוק"ל
נשיא ועד הרבנים לעניני צדקה בארה"ק

בס"ד ערב פורים
הריני ממנה את ועד הרבנים
לעניני צדקה בארה"ק לשלוחי דידן
לקיים מצות מתנות לאביונים
באופן מהודר ביום הפורים,
וכן ראוי לכל אחד לנהוג

חיים קניבסקי

דבר יד שייך
מיני עניני צדקה וחסד
אשר צריך לעשות
ביום הפורים
אשר צריך לעשות
ביום הפורים

1-800-22-36-36

ועד הרבנים
לעניני צדקה בארה"ק

בקודש
פנימיה

קצות דרכיו, הליכותיו והדרכותיו של
מרן שר התורה הגר"ח קניבסקי זצוק"ל

דברי שי"ח

מפניות הספרים המומחרות | דרך מוקדרי ההפצה של "קובץ גלינות" | 053-3145900

RAV CHAIM: THE BIOGRAPHY
Stories You've Never Heard...
Pictures You've Never Seen...

RAV CHAIM
WITH JAMES
EDITION
THE LIFE AND LEGACY OF THE SARHATSKY
RAV SHMAYYAH YOSSE CHAIM KANIEVSKY
NAFTALI WEINBERGER

Dedicated by
the Jaffa Family

by NAFTALI WEINBERGER
AUTHOR OF THE REBETZEN KANIEVSKY BIOGRAPHY

ARTSCROLL

להצטרפות לרשימת מקבלי הגליון במייל ניתן לשלוח בקשה לכתובת: divreysiach+subscribe@googlegroups.com
ניתן לתרום ולהקדיש ע"ג הגליון לע"נ, לרפואה ולהצלחה וכד', נשמוח לקבל עובדות, הנהגות, ושו"ת מרבינו.

שָׁנִים קְדֻמוֹנִיּוֹת עַל גְּדוּלַּת הַדּוֹרוֹת

עובדות חדשות ונדירות מפי רבינו מרן זצוק"ל!

מדור שָׁנִים קְדֻמוֹנִיּוֹת - לשכונות הבאים בעזה"י

הגאון רבי שמואל גריינמן (י"ג אדר א' תשי"ז) מרן הגר"מ פיינשטיין בעל אגרות משה (י"ג אדר ב' תשמ"ו)

הגאון רבי מאיר קרליץ (ט"ו אדר תשט"ו) הגר"י שפירא זצ"ל מראשי כולל הזון איש (הוד"מ פסח)

נשמח לקבל מקוראינו הנאמנים מסמכים, תמונות, עובדות ומועשיות הקשורים להג"ל

הגאון רבי משה יהושע לנדא זצ"ל (בלב"ע ה' אדר תש"מ)

ישן על השולחן

סיפר רבינו, שהכיר טוב את הגרמ"י זצ"ל כי היה מגיע הרבה לרבו מרן החזון איש, ופעם אחת כשנשאל רבינו בענין לטפס על שולחן, נענה: הנני זוכר כשרבי משה יהושע ז"ל היה מגיע מירושלים אל החזון איש, ושעת הערב התאחרה ולא היה לו אפשרות לשוב הביתה, היה נשאר ללון בביתו, והיה יושן על השולחן בחדר ששימש כבית כנסת של החזון איש...

גדולי ירושלים

על הערכתו של החזון איש כלפי הרמ"ל הוסיף רבינו: הוא ושני אברכים ירושלמים נוספים, רבי חיים ברים ורבי יהודה שפירא זצ"ל, היו מגיעים לעיתים קרובות מירושלים אל החזון איש, פעם שאלתי את החזון איש, מי הם, והשיב "אלו גדולי ירושלים".

ובחזון איש כתב דאין כאן שיעור בשנים אלא כל שאין דעתן של בני אדם להרהר עליהם מחמת קטנותם מותר. ואמר רבינו ששאל את החזון איש עד איזה גיל אין בני אדם מהרהרים, וענה עד בת שבע בערך, והוסיף רבינו את ששמע מרבי משה יהושע לנדא, שמרן החזון איש אמר לו שיש להלביש ילדה בצניעות,

ושתלבש גרביים ארוכות מגיל שלוש מטעם חינוך, והוסיף הרמ"ל שהחזון איש אמר לו שאפילו שלובשות גרביים ארוכות יש להלביש אותם בשמלה שאורכה תהיה יותר מהברך (אורחות רבינו חלק א' הלכות ק"ש עמוד ק').

הגרמ"י לנדא זצ"ל

מוסף שבת קודש - תשי"ז 20 - תרס"ח / יתד נאמן / חודש פסח מאוצר החכמה

מרן החזון איש ובימין חבוש בשטריימל - הגרמ"י לנדא

מוסף שבת קודש - תשי"ז 20 - תרס"ח / יתד נאמן / חודש פסח מאוצר החכמה

מאריכין לו ימיו ושנותיו

סח רבינו, שפעם התאונן הרמ"י לפני רבינו ואמר לו שהיות והתפרסם בירושלים שהוא נוסע כמעט מידי שבוע אל החזון איש, הרבה שולחים אותו שאלות ובקשות לגדול הדור - החזון איש, ויש בזה טירחה רבה והרבה ביטול תורה, ענה לו החזון איש: בשביל חסד מאריכין ימיו ושנותיו של אדם, ובזמן שנוסף ישלים בזה את לימודו (א"ה, ועין מעשה איש חלק ד' עמוד י"ג בנוסח אחר).

להלביש קטנה בצניעות

כתב רבינו בשונה הלכות (סימן ע"ה דין י') קטנה מבת שלוש ואילך אסור לקרות נגד מקומות המגולים שבה,

ליצירת קשר: ✉ ig0533145900@gmail.com

רבי יהודה הנשיא 52 בני ברק

☎ 053-3145900 ☎ 077-2092005

ניתן לתרום גם במכשירי "קהילות" ו"נדרים פלוס" בבתי הכנסת,

יש ללחוץ על לחצן 'קופות נוספות' ובחיפוש 'דברי שי"ח', או בטלפון:

נדרים פלוס 03-7630585 שלוחה-1586

קהילות 073-2757000 שלוחה-4310

חשיפה בפרסום ראשון

יסורין של אהבה שאין בהם ביטול תורה

מערכת 'דברי שיח' הורשתה להציץ בחלקים מתוך פרקי יומן אישי שנכתבו על ידי אחד ומיוחד שבמקורבי רבינו הגר"ח קניבסקי זי"ע ששהה לצידו, ורשם חלק ממה שראו עיניו - עיני בשר, אודות התקופה האחרונה בחייו של רבינו שהתנסה ביסורין נוראים ברמ"ח אבריו ושס"ה גידין, והפליא בהתרוממות הרוח על החומר. | אבלו בליבו צהלתו על פניו.

שלישי רביעי כ"ד כ"ה סיון תש"פ

בלי כל התרעה מוקדמת, רבינו החל לחוש בחולשה נוראה. אין לו כוח אפילו לקום מהמיטה, שוכב הרבה באפיסת כוחות, ובמאמץ רב משתדל ללמוד את 'חובותיו'. כאשר הגיע זמן התפילה הוא קם במאמץ רב ונאנח מאוד וגנח מייסורים. הגניחות מצמררות ממש ומזכירות כי בעוונותינו הוא סובל, הצדיק נושא את חוליינו.

רבינו סירב לשתות ולאכול והיה על סף התייבשות, בדיקות מהירות נערכו, וייעוץ דחוף עם הפרופ' המטפל, שואלים ודורשין כדת מה לעשות, הוחלט שלב ראשון להביא 'אח' רפואי מומחה לחבר אותו לעירוי לקבלת נוזלים. רבינו כדרכו, שותק ולא שואל שום שאלות בעניני רפואה, הוא לא מתעניין ולא מברר. לדידו, הרמב"ם והגמרא הם ספרי רפואה הטובים ביותר.

השיפור אכן מגיע אבל איטי ממש, ורק ביום חמישי הוא אכן מתחזק מעט והדבר ראשון הוא מבקש לשבת קצת, והחל ללמוד במרץ כמה שעות, גמרא מסכת יומא. מלבד זה לא היה לו כוח לכלום, ומידי פעם נאנח ביסורים כואבים.

בני הבית עדיין מודאגים מאוד, שכן אם אין בגוף קמח אין תורה, הוא עדיין מסרב לאכול ולשתות, ובתו הרבנית צביון שמגיע במסירות לבקרו כל יום יוצאת בהרגשה נוראה, ספר תורה שרוי בצער, לא היה לו אפילו כוח להביט בה ולהשיב לה על שלומו.

לקראת הערב הטבה קלה.

מישהו לחש לי שהכל החל בתאריך כ' סיון - יום תענית צדיקים. אז נגזר משמים על רבינו לקבל מנת יסורין גדושה לכפר על נפשות העם.

יום שישי עש"ק קורח תש"פ

כמה מתאים לתאריך, הנהג המסור בכל לב הרב ישעי' אפשטין מספר שקיבל טלפון מגבאי קהילה ב... שהשבוע פרצה מחלוקת גדולה בבית הכנסת על רקע מוני גבאי חדש, ומבקש ברכה דחופה מרבינו להשיב את השלום...

שישי אחרי צהרים מרן כרגיל קורא את שנים מקרא, הוציאו לו מהיד את החיבור לעירוי, והולך קצת לנוח עד לכניסת שבת, בכניסת שבת נראה הטבה מעט ואחרי ערבית מבקשים הסכמתו שיבוא לבית הכנסת לדרמן הסמוך, ויעבור דרך הגשר, לענות גוט שבת לציבור הרב הצמא רק לנענוע ראש. ראות פניך כראות פני אלוקים. ואכן רבינו נענה ואחרי ערבית יצא לבית הכנסת.

ועל כך בדיוק נאמר 'אין בעל הנס מכיר בניסו' הציבור האדיר שהגיע כמידי שבוע לא יודע כי אתמול היה גרוע מאוד, ועכשיו ב"ה להודות ולהלל כי יש לו כוח לשבת על כסא! כלום לא מובן מאליו. על כל נשימה ונשימה תהלל י-ה.

סעודה א' וב' רבינו כמעט לא טעם כלום, אך בסעודה ג' הוטב כוחו וטעם ושתה מעט יותר, כדי ליתן חיות בגוף החלוש, רבי גדליה הוניגסברג והרב אפשטין פורצים בשירה ספונטנית 'הטוב כי לא כלו רחמין'.

כמובן, במהלך הסעודה מרן בודק אם יש מנין אנשים שיהיה זימון בעשרה ויאמרו 'אלוקינו' אך במצב הנוכחי הגבאים הממונים על הסדר סגרו היטב את הדלת. אף אחד אינו מורשה להיכנס, בקושי זימון בשלושה היה.

זכיתי לשאול אותו אודות שידוך עם בעלי תשובה וכמובן התיר, ושאלה נוספת מסדר היום 'קורונה', גם עליה השיב בס"ד.

ער"ח תמוז תש"פ

אמש יצא רבינו למעמד התפילה של קופת העיר בבית הכנסת לדרמן.

ראש חודש תמוז תש"פ

התפילה בוקעת מפי כולם בכונה גדולה, חדש עלינו את החודש הזה... לששון ולשמחה, ולואי ורבינו שליט"א יחוש בטוב ויוכל לחדש עבודתו כקדם בבריות גופא ונהורא מעליא.

ב' דר"ח תמוז תש"פ

מרן שליט"א כמעט אינו מוציא הגה מפיו, הוא ממעט בדיבור כבר כשבוע ימים, את הלימודים והתפילות הוא אומר בפיו בלי להוציא בקול, וכשמפצירים לשמוע ברכה הוא משיב בו"ה או רפו"ש. הבוקר שאלתי מספר שאלות בעניינים שהזמן גרמן, והשיב בחסדי ה'.

חמישי ג' תמוז תש"פ

בהתאם להחלטת הרופאים, החל רבינו יוצא לשאוף אויר בשפת הים של תל אביב, בבוקר, וכבר מרן החזון איש זצ"ל המליץ על המקום כמרפא ומועיל לבריאות.

אמש היתה בתו של רבינו הרבנית קולדצקי תחי' במחיצתו, וראתה הסבל הגדול שלו והיסורים הגדולים שלו, עד שאינו מסוגל אפ"י להכניס לפה דבר מאכל, פרצה בבכי מר ואמרה אוי לי שראיתיך בכך, כי מעולם לא ראתה המצב החמור הזה אצלו, ובכתה בתפילה ודמעות שה' יקל מעליו יסוריו.

ובת קול יוצאת ואומרת 'אשריך שראיתיך בכך שאילמלא לא ראיתיך בכך לא מצאת בי כך' (שבת ל"ג ב'), והקב"ה יקבל תפילות כולם.

רבינו שותק ולא מדבר מאום על יסורין רק נאנח לעיתים, וכדברי הגמרא כי השכר על היסורים היא השתיקה. נראה כאילו היסורים "עוברים על ידו".

ש"ק חוקת תש"פ

'רבות רעות צדיק ומכולם יצילנו ה'" זה ההרגשה הבוקר כשבאנו לבית מרן שליט"א ושמענו אותו מברך בקול את ברכות השחר כדי שיענו אמן, ואחרי זה בשחרית בקה"ת קיבל עלית שלישי ובירך בקול, אשרי עין ראתה ושמעה כל זאת. בסעודות שבת כמעט ולא טעם כלום, היה קשה לו האכילה מאוד, אך התאמץ קצת.

יום ראשון

שהותו של מרן על שפת הים התבררה מהר מאוד

בלתי אפשרית. דמותו המוכרת בכל העולם, הן ליהודים בני ברית והן לשאינם בני ברית, הביאה לכך שבכל מקום ניגשים אליו וממילא אין שום רווח ושם מנוחה בשהותו על הים.

בס"ד, ר'... מצא איש יהודי שלצערנו עוד לא שומר תורה ומצוות אך עם לב חם, ששמע כי לבריאותו של הרב דרוש מקום עם אויר צח מול הים, הוא ניאות בשמחה ובכבוד ותרם את חצר טירתו הפרטית בהרצליה שם יש לו חוף פרטי של ים לטובת בריאותו של מרן שליט"א שיוכל לנשום האויר הצח. הבית מפואר ממש כמו מסיפורי האגדות, הכל מרוהט להפליא, חצר ענקית וכסאות נוחים, משב רוח נעים וצח, מרענן ומבריא, כמובן אנו נזכרים בדברי הרמב"ם הידועים כי לפעמים הקב"ה נותן בלב אדם לבנות ארמון גדול במדבר כדי שאחרי שנים יעבור חסיד אחד וייהנה מהצל, זה ההרגשה גם פה, דירה ענקית עם חצר רחבת ידיים, ולבעל הבית אין משפחה ברוכת ילדים, והכל כדי שמרן שליט"א ייהנה.

היהודי הלז, שאפילו אינו "מסורתי" ראה כבוד כה גדול לארח את רבינו, שנתן את מפתח הכניסה לחצר ואמר שהוא נותן רשות מלאה - מתי שירצו יבואו בכבוד!

ומה עושה מרן שליט"א מול הים? שקוע במרחבי הש"ס, אין לו שום הבדל בין חדרו מלא הספרים לבין אויר הצח הפתוח, בשניהם הוא שקוע במחשבת התורה, העיקר שלא יפריעו לו ללמוד. הוא לא שואל שאלות רבות מי ומה, מדוע ולמה, אין לו נ"מ בכל זה.

מראה הים שנשקף ממקום שהותו של מרן
בטירה בהרצליה

רבינו ונהגו המסור רבי ישעי' אפשטין מול
גלי הים השקטים. ובצד נראה האוטו שנכנס
לתוך הבית עד לחוף.

סם פלוני ורופא פלוני

לאחרונה הוחלף הרופא המטפל, והבן ר' שאול אמר לי כי יש לו תחושה לגבי הפרופ' שמטפל במרן כי הסייעתא דשמיא של המלאך רפאל עמו, כי בעבר ניסו כמה רופאים גדולים מאוד לטפל במרן ולא היתה ברכה במעשי ידיהם, והרופא הנוכחי, שאינו יותר מומחה כלל, ואדרבה הוא חילוני גמור אבל נתקיימו דברי הגמרא כי הקב"ה שולח סם פלוני ביד רופא פלוני וכנראה הוא נגזר בהשגחת הבורא להיות השליח, ובס"ד יש שיפור נפלא ב"ה. הרופא יעץ לשנות בתרופות ומרקם הנוזלים והאכילה, ועד מהרה נראה שיפור.

יום שני י"ד תמוז תש"פ

ראינו את מרן גונח מיסורים, ובני הבית מטפלים בו ומסייעים בסבלנות אדירה, רחוק מעין הזרקורים ומעין אנשים, הדברים שהם עשו לא יודעו לעולם לאף אחד, ורק בורא עולם כותב אותם בספר הזכויות.

כשראיתי המסירות של הנכד רבי אריה המגיע בקביעות של ברזל מבלי להחסיר אף יום, נזכרתי במה שהיה אומר מרן הגרא"ל שטינמן: שני סוגי אנשים צריכים סיוע כי לא יכולים לעשות דברים בכוחות עצמם, תינוקות רכים ואנשים זקנים, אלא שבעוד שאת התינוקות מחבבים מאוד ושמים לטפל בהם, הנה בזקנים בד"כ הטיפול הוא עול ומסירות גדולה, ולרוב האנשים קשה לעשות מלאכתם בשלימות, והטעם, כי לתינוק אין חטאים והוא נקי ולכן הוא אהוב, משא"כ זקן שכבר חטא ונשמתו התלכלכה, שוב אינו אהוב כ"כ עכ"ד.

מיותר לציין כלפי רבינו כי הרי הוא "כבן שנה שלא טעם טעם חטא" (יומא כ"ב). והכל מאושרים לסייע לו בכל רגע ובכל ענין שיצטרך. (עי' מדרש קהלת פרשה ה' תחילת פיסקא ט"ו הדמיון בין תינוק לזקן).

לפי מצבו הרפואי כעת הדיבור קשה עליו מאוד, בקושי מוציא מעט מילים מהפה, וכמעט אינו אוכל כלום כבר כמעט חודש ימים, ורק שותה משקאות שיש בהם כדי להחיות, התחושה היא שהקב"ה רוצה למרק כל אכילה ושתיה שבמעיו (יומא ד' ב' ועי' תוס' שבת קי"ט: ד"ה קי"ח ב' ד"ה רובם), גם ירד ממשקלו מאוד בתקופה הזו.

מנחה של שבעה עשר בתמוז תש"פ.
פניו המיוסרות של מרן אומרות הכל.
בימין נראה הנכד ר' יעקב ישראל

יום חמישי כ"ד אב תש"פ

היום קרה דבר פלאי, אמרו תחנון בשחרית, ולא סתם תחנון אלא את 'והוא רחום'. כי כידוע בעשרות שנים האחרונות כמעט כל יום רבינו היה סנדק, וגם בחודשים האחרונים שלא שימש כסנדק התפלל עמנו המוהל המומחה רבי שלמה גלבר מידי בוקר, ופטר אותנו מתחנון, ואמש הוא הודיע שהיום לא קיבל שום ברית...

ר' משה סמוטני, מהמתפללים הקבועים, אמר לי כי כבר שנים רבות שלא אמר תחנון בשחרית, וכל שכן והוא רחום שלא, גם שאר המתפללים לא הורגלו באמירת בקשות אלו, אבל משמים כנראה מבקשים עוד תחנונים שנבקש מלפניו ית' על עמו, (מעניין, כי למחרת סיפר לנו המוהל שבצהרי היום היה לו ברית למול... התברר שאבי הבן התקשר להזמין אותו מיד אחרי הלידה, והמוהל רבי שלמה שלא יכל לרשום באותו רגע ביקש ממנו שיתקשר בהמשך שוב, אך ההוא שכח. הגיע רגע הברית ולא הבינו למה הוא לא הגיע, התקשרו, כמובן הוא תיכף הגיע, אבל משמים רצו שיאמרו תחינות נוספות).

ידוע שרבינו רגיל לומר שיום שאומרים בו תחנון הוא יותר יום דין מיום שאין אומרים בו ואכ"מ.

נדיר ביותר! המתפללים במנין של מרן
אומרים תחנון בשחרית!

שבת קודש פרשת מטות מסעי תש"פ

כמידי שבת מברכים בשנים האחרונות גם השבת הגיע חתנו הגדול רבי שרגא שליט"א להתפלל במחיצתו ותיקין, זה השבת היחידה בה אינו מתפלל בבית הכנסת 'תפארת צבי' איצקוביץ, שם הוא מכהן כרב, ואחרי גמר התפילה הוא לוחש לי, אוי, נראה רח"ל כי מצב בריאותו לא נהיה יותר טוב ואף להיפך, הוא חלש מאוד ואין לו כלל כוח לאנשים. שבת היא מלזעוק ורפואה קרובה לבוא.

הלואי ויתקיים לנו התפילה חיים שימלא ה' כל משאלות לבנו לטובה, בקרוב ממש.

יום ראשון פרשת דברים תש"פ

מרן שליט"א נח במיטתו מהורהר כולו בשרעפיו, ראיתי שהשעה כשירה לכך, ושאלתי אותו את השאלה של כלל ישראל: מה רוצה הקב"ה מעמנו, כאשר כחצי שנה אנו דווים וסחופים מאימת מגיפת הקורונה, הושלכנו מבתי התפילות, צדו צעדנו מלכת ברחובותינו, רח"ל הרבה חולים, וגם הבריאים צריכים ישועה שלא יחלו, על מה עשה ה' זאת לנו? הוא הרבה לרגע וענה בחדות: כדי שילכו ללמוד! כלומר, בלי חשבונות, לא לנסות לברוח מהעיקר: להתחזק בלימוד התורה. אמנם אנשים אוהבים

בד"כ סגולות קלות יותר אבל רבינו שליט"א חי עם האמת.

הוספתי לשאול עוד שני דברים אישיים וביקשתי ברכה כללית לשמות של הצריכים לישועה, ובירך את כולם.

רעיון נפלא של אחד מבני הבית, להקל על רבינו להדליק את נרות השבת, הוא האריך את הפתילות וכך הגישה אליהם נעשתה קלה

יום ד' פרשת ראה כ"ב אב תש"פ

זה כבר תקופה ארוכה של כמה שבועות שרבינו לא משמש כסנדק, אין לו הכוחות להניח תינוק על ברכיו, ומה גם נגיף הקורונה המשתולל גם הוא מקשה על הבאת אנשים הביתה, אך היום באופן נדיר וחד פעמי התקיים היום ברית במעונו של מרן שליט"א לבן נינו, בן לינו הרב יהונתן הוניגסברג שליט"א, מרן שליט"א שימש כסנדק והמוהל המומחה הרב שלמה גלבר, המתפלל כל בוקר ותיקין ממילא, שימש כמוהל. ההתרגשות היתה עצומה.

הברית הראשונה. מימין לשמאל: רבינו יושב, והחולשה ניכרת עליו היטב, רבי שרגא שטינמן, אבי הבן ר"י הוניגסברג, המוהל

מחר אי"ה יחול היא"צ של ראש גולת יעקב הגאון הסטייפלר ז"ל, ובדרך כלל סמוך ל"א"צ 'מנצלים' הבני בית ומבקשים איזה עובדא ממרן, או מבקשים אישור לאיזה סיפור שיש עליו ובד"כ הוא מאשר או מכחיש מה שהיה, הוא מרחיב מעט, אבל השנה מרן לא מוציא הגה מהפה בכל מה שלא נוגע לדברים דחופים או חשובים. נראה שהוא גזר על עצמו תענית דיבור מוחלט, הוא לא מוציא מילה מיותרת מהפה. שום כלום. רק מה שנוגע לשאלות חשובות ממש או דברים הכרחיים הוא משיב, בענין סתם סיפורים או הסטוריה אינו מדבר כלום.

הלא דבר הוא. סימן מובהק למשהו שמימי המתחולל פה מתחת עינינו.

שבוע פרשת שופטים תש"פ

לצערנו ולבושתנו אין שום שיפור במצבו הכללי של מרן שליט"א, הוא חלוש מאוד, בקושי יש לו הכוחות להשיב לשאלות, בחסדי ה' התפילות כרגיל וכן סדרי הלימוד במדת האפשר, אבל כל היתר בקושי רב.

אחד מבני הבית 'הבטיח' לי לפני כחודש אחרי שביקר אצלו פרופסור 'כי בתוך שבוע שבועיים נראה כולנו את השיפור', בליבי לעגתי, כי זה דברי טיפשות או אפיקורסות, הרי רואים בחוש כי כל מסכת חייו לא טבעית, התורה והחסד נותנים לו את הכוח, ואם הקב"ה לא נותן לו את האפשרות ללמוד ולעשות חסד עם הציבור כרגיל, מה יבא אותו? וכי המרשם שהרופא כותב או רפואות שחכמי המדע המציאו? הלא כל אלו שלוחים בעלמא, למי שהולך בדרכי הטבע, לא לחכמים שהם מעל לכל הטבע.

ימי הדין קרבים ובאים, אי"ה נרבה בתפילה ונבקע שערי שמים כדי לזכות עוד הרבה שנים לקיים בנו חכמי ישראל.

אמש התקיים מעמד הסיום על מסכת כלאים מטעם ארגון המשניות 'זכרון חנה' בחצר הבית של מרן, מרן ישב במרפסת והביט בנעשה והיה נראה שהוא מרוצה, לאחר מכן לבקשת בני הבית הוא בירך את המשתתפים.

הנכד המסור ר' יעקב ישראל (יענקי) קניבסקי כבר אינו יודע את נפשו מעומס השאלות המתנקזות זה שבועות ארוכים, כל שאלה דורשת ישוב הדעת ואחריות, ואם בימים כתיקונים מרן שליט"א היה משיב רגע כמימרא, היום כבר קשה יותר, יש שעות שהוא בחולשה ואסור להטריח אותו עם שאלות. הוא מוכרח לנוח.

בכל רגע פנוי ואפשרי הוא מנסה להשחיל עוד שאלה.

הקב"ה ריחם אלינו, ובקשות לברכה זה בקלות יותר, ודורש פחות מאמץ, כל היוצא מפיו יעשה, הוא גוזר והקב"ה מקיים, וב"ה אינו מסרב לברך ולעודד את הנזקקים, ה' ישלח ישועה לכולם במהרה.

שבת קודש פרשת שופטים תש"פ

שיפור ניכר במהלך הסעודה בבריאותו של רבנו שליט"א, הוא התחזק וטעם מכמה אוכלים לכבוד שבת קודש, עובדא שלא היתה כבר זמן רב, וכן שתה מן המשקה בלי כל קושי, כולנו הופתענו ממש, היה זה ממש 'עונג שבת' לראות את השנוי, כנשגנס לחדר הנכד רבי יעקב ישראל (יענקי) הוא הגיב מיד, הלא אמש התחיל הזמן ברוב הישיבות, בודאי יש קשר בין הדברים, ומחר יתחיל הזמן בכל הישיבות יהיה עוד יותר טוב...

כתגובה לנס, 'שלף' הצדיק רבי גדליה הוניגסברג המסור וורט חסידי ('בדיוק היום ראיתי' - כלשונו) בשם אדמו"ר חסידי לבאר מדוע קרבן תודה נאכל דווקא יום ולילה בלבד ולא יותר, ומסביר כדי להזכיר לנו כי כל יום הוא נס בפני עצמו, על המחר צריך כבר להודות בנפרד, בודאי אם היה בית המקדש היינו מביאים כאן מידי יום קרבן תורה, סיים.

בן רבינו רבי שאל שהקשיב לדברים הוסיף מיד כי ראה בשם הנצי"ב לבאר מדוע בעל הנס מביא כמות של ארבעים חלות, לכאורה זה הרבה מאוד, ומבאר כדי שיצטרך לקרוא לעוד אנשים להספיק לגמור את כל החלות באותו יום ואז ישאלו על מה הסעודה, והוא יספר להם, כך יתרבה הנס והתודה להקב"ה בעולם.

רבינו עצמו ממשיך בשתיקתו וכמעט אינו מוציא מאומה מפיו.

שבת קודש פרשת כי תצא תש"פ

בחסדי ה' זוכים לראות עין בעין ישועת ה', מצבו של רבינו בסימן של שיפור, ב"ה הוא התחזק ויש לו כוח להשיב לשאלות בדרך כלל. גם סעודות השבת נראים כבר טוב יותר. עונג שבת ממש!

זכיתי לשאול רשימה של שאלות ולצאת עם תשובות ברורות, חזרה ההרגשה כי יש לנו שולחני לפרוט אצלו מעות, שידוכים, חינוך, רפואות, הלכה והנהגת חיים - לכל שאלה, תשובה ברורה וחוחתה. כבר אין ספיקות.

הלואי והלואי ונזכה כבר להגיע לישועה השלימה.

יום שני י' אלול תש"פ

הבוקר התחילו הבריתות באופן רשמי. מיד לאחר ותיקין משמש רבינו כסנדק לבריתות שנקבעו, על פי בקשת הגבאים נוקטים משנה זהירות, לא יבואו אל הבית יותר מהמשפחה המצומצמת בלבד של הרך הנולד, ורבינו שליט"א יושב במרפסת, לידו מחיצה שקופה, ומשמש כסנדק.

בשלב ראשון הורשו לשמש רק המוהלים הוותיקים רבי אברהם גולד ורבי שלמה גלבר. זמן הבריתות נקבע רק לאחר שחרית כותיקין כדי לשמור על כוחו המועט של רבינו.

מרגש לראות שכבר בשעה שש וחצי לפנות בוקר מגיעים ילדים רכים ואבות מרוגשים, לבושים בבגדי שבת - בדרך כלל מגיעים מחוץ לעיר, בחשבון פשוט יוצא שהם התעוררו לפני השעה שש בבוקר, והכל כדי לזכות שרבינו שליט"א ישמש כסנדק. אבל, וכי לא שווה? הרי רק כאן בעולם עוד אפשר לזכות להביט בשולי גלימתו.

מטבע הדברים בריתות מצומצמות כאלו מביאות שפע כיבודים לבני הבית, האחד מתכבד באמירת הברכות והשני בכסא של אליהו, האחר ב'מהכסא' ועוד אחר בעמידה לברכות... כולם מאושרים ושמחים.

הברית הראשונה שרבינו החל לחזור להיות
סנדק, אפשר להבחין בדלת החוצצת בינו
לקהל

רביעי י"ג אלול תש"פ

סערה עולמית בכלי התקשורת: פורסם כי הוראת רבינו לא להיבדק מנגיף הקורונה!! ההוראה, שבמקור נאמרה לבחורי ישיבות השוהים במתחם סגור של הישיבה, שגם אם הם חלילה חולים, מכיון שאין שום סיכוי שידביקו אחרים כי הם שוהים בישיבה במקום סגור, אין שום צורך בבדיקה והוא ביטול תורה, התשובה התפרסמה וכמו תמיד התרחבה, ואנשי הממשלה והבריאות יצאו בזעם על 'הרב קניבסקי שאינו מבין ברפואה ומסכן חיי אדם' עפ"ל, כמובן, אלו מיימינים ואלו משמאילים, ונציגי הציבור החרדי יוצאים במתקפה נגדית וכו'.

(חתנו הגדול הגאון רבי שרגא שטינמן שליט"א אמר בתוך ביתו, כי בודאי אין להרהר אחרי דברי רבנו, ואדרבה, הוא גם כן כל הזמן היה סבור כי אין צורך בבדיקות, מי שחש ברע יישאר במקום סגור או בביתו, אבל היות ומאנשי הבית הוציאו בכוונה את הדברים כדי שיתפרסמו בציבור, הרי זה מעשי פשע ובלתי אחראי, אין שום הצדקה להרגיז את אנשי הממשל, הדבר מבאי רק לנזק).

יום שני י"ח אלול תש"פ

עכשיו זה כבר ברור: החל מהיום שהחל רבינו לשמש כסנדק, יש עליה עקבית במצבו. מאותו יום הוא התחזק להגיב תשובות לשואלים, דבר יום ביומו שאפשר לשאול שאלות ולקבל תשובות ברורות. אמנם התשובות קצרות מאוד, אבל תשובה!

הצדיק רבי גדליה הוניגסברג, שכל הזמן 'דחף' ועודד להחזיר את הבריתות, אמר לי כי ברור שאליו מלאך הברית עמד על ימינו לסומכו ולחזקו. פלא פלאים. שום תרופה או רופא לא עשו את זה. שמימי ממש!

"זיקנה אינה מחלה אלא מציאות" כך נוהג העולם לומר.

בימים אלו שלחו בני הבית 'משלוח מנות' מכובד לבעל האכסניא בהרצליה, שם נמצא רבינו כמעט כל בוקר לשאוף אויר צח על שפת הים, כהכרת הטוב כתבו לו ברכה נאה וצירפו לו מתנות נאות. הדבר הזכיר את דברי הקיצור שולחן ערוך בהלכות אלול, הכותב (כלל קכ"ח א') כי 'איש לרעהו ומתנות לאבינונים' ראשי תיבות אלול, לרמז שיש להרבות בצדקה...

הכרת הטוב לבעל האכסניא בהרצליה, שאינו
חרדי, על הכנסת האורחים

בין יום כיפור לסוכות תשפ"א

נדבקו בנגיף הקורונה חלק מבני הבית של רבינו, ואך טבעי היה שמסתמא נדבק גם הוא. כולנו - כל בני הבית ידעו כי מהלכי גופו אינם טבעיים, ואף אחד לא נבהל מידי, אבל מכל מקום עקבו היטיב ואכן יום אחד עלה לו מעט החום ועשו בדיקה וראו שהוא נדבק בנגיף.

כמובן, אין שום קבלת קהל.

מודעה על דלת ביתו של רבינו בתקופת
השיא של הקורונה

משום מה, החליט מי מאנשי הבית לפרסם את הדבר, והנושא מהר מאוד הופץ והמוני בית ישראל דאגו וחרדו לשלומם. קשה להעביר את ההרגשה זו, אנשים מרגישים שהעולם מתנדנד. כשהאיש היציב שיש לעם ישראל זז, כולם רועדים. מרן שליט"א עצמו הרגיש נפלא לאורך כל הזמן.

מי כעמך ישראל, מיד כשאנשים שמעו על כך שהוא נדבק החלו לזרום 'עצות ותרופות' שונות. יהודי בעל חנות לשיקויים וסמי טבע בצפת שלח בקבוקון יקר שלדבריו נלחם בנגיף, אשה דואגת מגבעתיים שלחה סידרת תרופות בתוספת סגולות מתוך דאגה אמיתית, ארגוני חסד שונים ביקשו מיד לסייע, לרבות מספר מנהלי בית חולים שהתקשרו באופן אישי, וכמובן, כל כלי התקשורת התקשרו וביקשו לברר בדיוק את המצב, כולם כולם רוצים 'עלי יניח צדיק ראשו' להיות ולעזור לצדיק השלם.

בתוך ביתו של רבינו ביקשו להשתמש
במגבות נייר שלא תהיה הידבקות

בחג הסוכות לקראת שמחת תורה נחלש רבינו והוצרך לשימוש בחמצן אוויר, ובשמחת תורה במשך ההקפות ישב כהרגלו עם ספר תורה זעיר ולאפו היה משקפי חמצן קטנים. אבל זה לא הפריע לסדר היום, וקיבל עלית חתן תורה הקבועה ב"ה.

אנשים אינם מפסיקים לדאוג, הנכד ר' יעקב ישראל קניבסקי שלא זז מד' אמות של רבינו, ובמסירות הראויה לשבח מסייע במה שיכול, סיפר שהוא מקבל ליום אלפי טלפונים (!!!) מכל העולם מאנשים שדואגים לשלומם.

מעניין, כי לכולם יש שאלת סיכום אחת: האם רבינו לומד את סדרי החובות הרגילים. זה מסמל יותר מכל את המבט על רבינו, לא שואלים אם הוא אוכל ויושן, גם לא מעניין הבריאות, העיקר העיקרים מה שבעבורו נברא העולם: תורה. האם הוא בהספקיו הרגילים או לא.

אליו התכוונה הגמרא עבודה זרה ה. 'שהראה לו הקדוש ברוך הוא לאדם הראשון דור דור ודורשיו דור דור וחכמיו'. הוא ה"חכמיו" של דורנו. יאריך ה' ימיו ושנותיו בטוב ונעימים.

בשבתות אחרונות ועל פי בקשתו של חתן רבינו הגאון רבי שרגא שליט"א, כשרבינו מקבל עליה, הוא יושב ומקרבים אליו הספר תורה. הגר"ש אמר שכך גם נהגו אצל אביו בתקופות האחרונות לחייו כשהיה חלש ולא היה בכוחו לעמוד.

כי בם חייתני!!

שבוע פרשת נח תשפ"א

רבינו, אוי לי שראיתך כך (שבת ל"ג א'). נכנסתי לחדרו של רבינו ונחרדתי, הוא שכב במיטתו מסובל ביסורים, נדמה שתמצית מכאובי הגוף שבעולם התנקזו היישר לגופו ובעיקר רגלי מרן שליט"א שהלכו תמיד לדבר מצוה. את אשר יאהב ה' מוכיח, והתוכחה כואבת ומייסרת. רבינו הביט בי במבט מיוסר, ושתק. עיקר השכר על היסורים - שתיקה (גמרא). ניגשתי ושאלתי לשלומי, והשיב לי בקיצור, ברוך ה'. ושאלתי בקצרה שני שאלות דחופות שנוגעות לשידוכים.

כבר ימים ארוכים הוא סובל מאוד מכאבים איומים ברגלים, ובני הבית המסורים משתדלים לעזור במדת האפשר. וביום שלישי ט' חשון הביאו פרופסור מומחה שניתנה לו הרשות לרפאות, הרופא הציץ ברגל, והיה המום, הוא אמר לבני הבית כי המצב חמור ומכריח טיפול מיידי.

ואז הוא נשאר קרוב לשלוש שעות וטיפול באופן יסודי וכולנו תקוה כי מצבו של רבינו ישתפר בס"ד, שמעתי שבזמן שהוא טיפל בו היסורים היו נוראיים ובוקעים רקיעים, רבינו התייסר באופן שקשה להעלות על הכתב.

ובת קול יוצאת ואומרת, 'אשריך שראיתני בכך שאילמלא לא ראיתני בכך לא מצאת בי כך' (גמרא שבת, שם).

מרוב יסורים לא יכל רבינו לקום מהמיטה במשך כיום, והתפללו במנין בחדרו וכן למד על מיטתו.

אוי לי שראיתך בכך - ידו הימנית של רבינו
חבושה כולה מחמת הפצעים והזיהום

דווקא בימים אלו, תחילת חודש חשון תשפ"א פורסם בשם רבינו כי סדרי הלימודים של התנ"ך ושיבות והכוללים ימשיכו כסדרם, על אף התנגדות הממשלה החילונית, שמחמת חשש הרחוק להידבקות כדי לא להתקבץ יחדיו במוסדות הלימוד, בשם רבינו פורסם כי תורה מגנא ומצלה, ויתחילו את כל הלימודים.

מעניין, כי הוראה זו התפרסמה בכלי התקשורת ונעשה רעש גדול מאוד, שגאת תלמידי החכמים שבקרבתם עלתה שוב והחלו לדבר בגנות 'ציבור החרדים הנוהגים לאורו של יהודי קשיש שאינו בקי ברפואה'... עפ"ל. אבל בחסדי ה' אנחנו קמנו ונתעודד, ב"ה לא קרה כל נזק וסייעתא דשמיא ליותר את בני התורה.

מי יודע אולי העין רעה של הפרסום הגדול הזה, שלא זכור כמותו, גרם למצבו הרפואי של רבינו.

מודעות בפתח בית כנסת "לדרמן"

עש"ק לך תשפ"א

שבת נסיון האמונה בהשי"ת. מצבו הרפואי של רבינו הולך ודועך. הודו לה', אפשר לשאול אותו שאלות ולקבל תשובות, זוכים להתפלל איתו במנין כרגיל, אבל נראה כאילו כבר מאס בעולמו השפל, אין לו שום טעם בגשמיות, קשה לו מאוד המזון, הוא מותש וחלש, לומד באפיסת כוחות ממש.

אנא ה', שומר ישראל, שמור שארית ישראל!

שבוע פרשת וירא תשפ"א

חסדי ה' כי לא תמנו. בלי שום הסבר טבעי והגיוני, הפצעים מתרפאים במהירות והיסורים נראים כפוחתים, הפרופסור הגדול שמלווה אותו בביקורת כמעט כל יום אומר כי 'פציינט זה לא גומר להפתיע אותי'.

מעניין מאוד, כי כמעט כל הרופאים הגדולים שמטפלים ברבינו רחוקים מאוד מהדת, עם זאת כולם נקשרים אליו בצורה בל תתואר, הם רוחשים לו כבוד אדיר החל מהפגישה הראשונה, וזה לא מפני שהוא מכבד אותם... להיפך, הוא גוער בהם שהולכים בלי כיפה... אבל הלב היהודי מרגיש את קדושת התורה והוא נמשך אחריו.

שבוע פרשת תולדות תשפ"א

בימים האחרונים רבינו אמר משפטים שמיימיים, והכל עומדים ומתפללים ויראים מי יודע מה כוונתו. ארשום כאן רק מה שראיתי בעצמי או שסיפר לי בעל המעשה.

נכנסתי אל רבינו כ"ח חשוון תשפ"א, רבינו נח במיטתו מותש וחלש, ועם כניסתי לחדר שמח בבואי ואמר יישר כוח שבאת, תישאר כאן כי אני רוצה להישאר לבד (ברכות נ"ד ב' חולה צריך שימור), אמרתי לו כי אין רגע שהוא לבד, כל הזמן יש אנשים, וכי גם כעת נמצא כעת הצדיק רבי גדליה הוויגסברג (שנח במיטה הסמוכה), נענה ואמר, תישאר גם.

ורבינו שכב במיטה ביסורים, היה ניכר כי שום תנוחה אינה מטיבה איתו, נוסף על כך שזה ימים ספורים שלא ישן כהוגן ממכאוביו, לפתע הוא מביט בי ושואל, אתה יודע מתי משיח כבר בא, השבתי לו 'היום! אם בקולו תשמעו, ושתק'.

אחרי זה דיבר על רעייתו הרבנית ע"ה. ואין כדאי לכתבם.

אח"כ שאלו אותו עם מעונין לקום וללמוד בחדר השני וענה איני יודע מכלום, אני מעונין רק מה שה' רוצה.

אחרי זה הגיע הנכד ר' אריה, ורבינו פונה אליו ואמר בשבחו של רעהו הבלתי נשכח הגאון רבי בערל וינטרוב, ואח"כ אמר שרוצה לקום ללמוד.

בשעות הבוקר רבינו בכוחותיו ב"ה, החלו להכניס קצת אנשים, נוסף על כך שזה כבר כשבועים שחזר רבינו לשמש כסנדק, אך מפאת חולשתו רק אחרי ותיקין. בימים אלו זה בשעה כשש וחצי בבוקר, בעלי הברית צריכים להתאמץ מאוד עבור זה, לא קל לבוא עם המשפחה, ועוד ממרחק, בשעה כזו.

הבן רבי שלמה (מאחורי רבינו) הגיע
להשתתף בתפילת שחרית במנין המצומצם
לכבוד שמחת הברית לנכדו שנערכה מיד
אחרי התפילה

יום רביעי ב' כסלו תשפ"א

נכנסתי בשעת אחרי צהרים לחדרו של רבינו, רבינו שכב לנוח, החדר היה חשוך כדי שייקל עליו המנוחה, נכנסתי והבחנתי כי הוא לא רגוע, הוא אפוף מחשבות, מיד כשראה אותי שאל לשמי, עניתי, וביקש שאשאר. אחרי זה אמר מה חידשת היום, ואמרתי לו הערה בדברי המשנה ברורה הלכות ברכות, והגיב ישר כוח. דברי התורה החיו את ליבו.

אחזתי בספר תהילים והתפללתי בו, אחרי איזה זמן פתאום פונה רבינו ואומר לי בקול מתחנן, תתפלל עלי שאני אדע את כל התורה כולה.

מרוב הפתעה, שאלתי שוב "מה?"

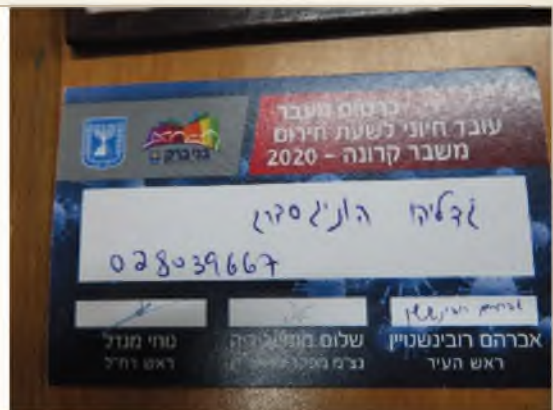
אמר וחזר על הדברים.

התביישתי מעצמי, ננס מול ענק הענקים, כל רז לא אניס ליה, שוכב מיוסר ודואב, כל העולם חל מפניו ואין לו בעולמו אלא דביקות בתורה בכל שניה ושניה, והנה בשעות אלו הוא מבקש שיידע את כל התורה כולה.

כמוכן ש"בירכתי אותו" ברכת הדיוט חמה, ושמה.

עודני מצטמרר לחשוב על מדת הענווה של שר התורה שאינו מאמין בעצמו כלל. מוסר השכל של ממש.

הנכד המסור רבי גדליה הוניגסברג קיבל
כרטיס מעבר לשעת חירום בתקופת ה"עוצר"
שהטילו חוקי הבריאות בעת פרוץ נגיף
הקורונה - גם נצ"מ וראש הרח"ל הבינו את
חשיבותו, בכדי שיוכל לבוא ולשרת בקודש

ליל ש"ק ויצא י"ב כסלו תשפ"א

רבינו יצא כדרכו אחרי ערבית לבית הכנסת הסמוך 'לדרמן' לומר למאות המתפללים גוט שבת, אלא שבאמצע אירע משהו מענין. המתפללים, שמקפידים מאוד לעטות כל הזמן מסיכה לפי הוראות הגבאים, עברו על פניו של רבינו, ואז הוא סימן לכמה מהם להוריד את המסיכה מהפנים. הדבר נשנה גם בהמשך התור הארוך, מפעם לפעם הוא סימן בידו להוריד את המסיכה.

השמועה, כמוכן, עשתה לה כנפים, שמועות שונות ומשונות התהלכו מרגע זה בין הבריות, למה בדיוק היתה הכוונה, האם כבר לא צריך מעתה ללכת עם מסיכה, או שפשוט הוא רצה לראות את פני האנשים הבאים למעונו, ואולי סיבה אחרת. גם בני הבית המקורבים לא ידעו בדיוק להסביר את הדברים, עובדה זו, סותרת לכאורה, את דעות גדולי הרבנים שסוברים כי חובה גמורה ללכת עם מסיכת פנים כשנמצאים בציבור.

מקום מושבו של רבינו מוקף במחיצות בימי 'קורונה'

כך או כך, לליל שבת האחרת, הגיעו אלפי איש, בעיקר בחורים צעירים וסקרנים, אל בית הכנסת של רבינו כדי לומר גוט שבת ולראות בפלא הגדול, שהוא מבקש להוריד מסיכה... אחד המתפללים הקבועים (הרב י. י. פ.) שכנראה לא ידע ממה שהתרחש, אמר לי בסיום התפילה שאינו מבין מה קרה, מדוע היום הגיעו ציבור כ"כ גדול שאפילו בליל ראש השנה לא מגיעים...

אך לאכזבת כולם רבינו לא העיר כלום לאף אחד. ההשערות גברו הפעם שבעתים, אבל לכולם היה ברור כי זה ענין של זמן עד שהוא יעיר על כך.

ואכן בקבלת קהל בימי השבוע, כבר החל רבינו להעיר פה ושם לאנשים שלבשו מסיכות 'שבביל מה יש לך שמאטה (-סמרטוט) על הפנים' שאל רבינו מישהו, ולאחר אמר לא צריך את זה, והראה בידו בדיוק למה הוא מתכוין. לדידו, מה שלא צריך ללבוש - לא לובשים. אין 'סתם', המושג 'אם לא יועיל לא יזיק' לא קים אצלו, כי אם לא יועיל הוא יזיק. כמו שרגיל רבינו לספר בשם החזון איש שהשיב פעם לאחד ששאל מדוע לא ילכו עם תכלת בציצית, שהרי אם לא יועיל לא יזיק, ומה רע לקיים דבר שאולי יש בו מצוה.

החזון איש השיב לו בעובדא מימי עלומיו בעיירה קוסובא, שהיה אחד שאינו בריא בנפשו שהלך במשקפים בלא הזכוכית, שאלו אותו מה הענין בזה, וענה אם לא יועיל לא יזיק... זה המבט של החזון איש!

בליל ש"ק וישב, היתה הפתעה. מאות האנשים שהגיעו להתברך, שפשפו עיניים בתדהמה, רבינו סימן כמעט לכל אחד שעבר מולו ולבש מסיכה, שיוריד אותה! ראייה יותר ברורה מזה כבר לא צריך. לדעתו, המסיכות מיותרות לגמרי, אין בהם כל צורך, ומה שלא צריך אין ללבוש!

'אנחנו משערים כבר את הסערה האדירה שהדברים יעוררו, אבל יש לנו כבר נסיון...', הרי ראינו כולנו שאחרי שאמר לפתוח את תלמודי התורה בתחילת זמן אלול, לא רק שלא נגרם כל נזק אלא התחלואה ירדה מאז עוד ועוד, גם כשרבינו אומר דברים הכי משונים, הוא צודק לגמרי, הוא רואה למרחוק, אין טעם להתחיל להכחיש או להסביר, אלו העובדות וכך פני הדברים, התבטא נכדו המשב"ק של רבינו שעוסק בעניני הציבור.

בשביל מה אתה צריך את זה?

י' לחודש כסלו תשפ"א

בחסדי ה' בלא שום הסבר טבעי, רק בכוח התפילות וסייעתא דשמיא, שיפור אדיר ומשמעותי במצבו הרפואי של רבינו. מיום ליום הוא מתאושש, יש לו את הכוחות להשיב לשואלים ולברך אנשים. ב"ה הגבאים החלו להכניס אנשים לקבלת קהל, כל בוקר לקראת מנחה, ורבינו מקבל בסבלנות אחד אחרי השני, באחד הימים אף סימן בידו שלא לצלם אותו, ובני הבית שמחו שהנה הוא כימים ימימה... גם הבריתות ממשיכים כל בוקר בס"ד, בבית רבינו, אך במתכונת מצומצמת של אבי הבן והסבים בלבד אחרי תפילת ותיקין. בתו המסורה הרבנית צביון תחי' לא מפסידה אף יום מלקיים כיבוד אב, ומידי צהרים היא מגיע לדרוש בשלמו. על כל השמחה על הפלא הלא טבעי, יש דבר בולט שרבינו שינה ממנהגו: הוא מתעטף בשתיקה מוחלטת. מלבד תשובות קצרות ממש, וברכות למבקשים, והוראות קצרות, הוא לא מוסיף אף מילה! שלא כדרכו שהיה שופע מעיינות של חכמה ודברי תורה, עובדות והנהגות ומעשה רב מרביתו הגדולים, הוא לא מספר מילה.

יום שישי ועש"ק וישלח תשפ"א

אוהל מיוחד נבנה ברחבת בית רבינו כדי לקיים בו אסיפת מועצת גדולי התורה, באסיפה הוסיפו חברי מועצת חדשים והודיעו על מספר הודעות כלליות. האוהל המיוחד נבנה עם שחר בכדי לקיים בו אסיפה של כעשרים רגעים, לאחר מכן כשרבינו יצא מן האסיפה, פועלים פירקו את האוהל, עוד לפני כניסת השבת.

במרגלות בית רבינו, האוהל שבנו לעשרים רגעים!

ימי החנוכה תשפ"א

בחסדי ה' רבינו יצא אל פתח הבית להדליק את הנרות, לא היה לו הכוח לעמוד וברך והדליק מיושב. מילות הברכה של היום הראשון 'שהחיינו וקיימנו והגענו לזמן הזה' הדהדו באויר והלמו כמו אלפי פטישים. מי חלם לפני שני חודשים שנגיע לרגע הזה.

מסירות נפש לקיום מצוה דרבנן - מדליק
מיושב את הנרות באפיסת כוחות!

אמנם, הזכרון בשנים עברו, עת היה רבינו בהדרו עומד ומברך בניגון המיוחד ומאות איש מביטים בצפיפות ועוקבים אחר כל תנועה שעושה על פי הנהגותיו המיוחדות, ושירת המעוז צור שהיה מזמר בחדרו ועל מקומו, ובעונותינו השנה לא זכינו לזה, אך העיקר שגוף המצוה התקיימה בשלימות.

הכסוי המיוחד לעמוד הש"ץ שקנה רבי
יקותיאל דרשוביץ

מיותר לציין כי השנה רבינו לא יצא לבקר את הילדים כמנהגו מימים ימימה כדי להרבות בסעודה, אבל את מנהג 'דמי החנוכה' הקבוע שרבנו מחלק בכל שנה לנכדים שאינם נשואים, זכינו שהתקיים, אמנם היה קצר מאוד, ('כדי פלש-תמונה', כמו שהיה אומר מרן הגר"ש אלישיב זצ"ל) הנכדים הגיעו לביקור קצרצר, קיבלו מטבע וכמובן, 'ברכה והצלחה', ומיד נכנס הבא בתור. גם ה'קצר' הזה ארך יותר משעה כשעברו מאות נכדים בלי עין הרע.

שבת קודש פרשת מקץ תשפ"א. רבינו מתכונן לחיי הנצח.

רבינו התעורר בשבת משנתו (בדיוק בשבת זו בה קראו על החלומות שהתקיימו) לקראת מנחה ואמר לי, היה אחד שלווה ממני כסף לפני זמן רב ועוד לא החזיר, וזה לא בסדר, צריך להזכיר לו שהוא חייב לפרוע. הרי זה לא כספים שלי זה צדקות. דברי רבינו אלו היו לפלא כי כמעט שאינו מדבר לאחרונה, מלבד מילים ספורות ומדודות, ואז לפתע הוא נשמע ממשיך ואומר 'חבל, אם הוא יפרע, הוא יתפטר מהחוב, וגם אני יתפטר מזה' (כי האריז"ל אומר שמלוה שחייבים לו כסף ונפטר, יבוא גם הוא בגלגול לעולם הזה, כדי שהלוה יוכל להחזיר לו, ורבינו הזכירו בעברו מספר פעמים). ואח"כ נכנס בנו ר' שאול ורבינו חזר על הדברים בכאב, גם לר' גדליה שלא מש רגע מהזמנים הקבועים שיש לו בכל שבת, חזר רבינו על הדברים ולא היה רגוע מזה כלל.

למעשה נודע, כי לפני מספר שנים ביקש רבינו מבנו הצעיר ר' שאול שיהיה אחראי על כספי הגמ"ח שיש לו, כי יש מספר לווים שלא פרעו את החוב, והיות וחושש שמא לא יחזירו, אינו רוצה אחריות של כספי צדקה, לכן ישלים את הסכום שלוו מכספו האישי של רבינו, ואם בהמשך הם יפרעו הוא יחזיר לעצמו את הכסף, והכל שלא להיכנס לשאלות של דיני ממונות וצדקה. ובאמת עד היום יש לווה אחד שלא פרע את החוב, מחוסר יכולת.

עוד דבר מאוד מעניין, בימים האחרונים רבינו ציין שגמר מסכתות בלימודו בעל פה. צהרים אחד הוא אמר 'ב"ה גמרתי מסכת כלאים', ואמש אמר לבנו ר' שאול היום סימתי (בהרהור) מסכת בבא בתרא ומסכת הוריות, והוסיף בענווה 'הוריות זו מסכת הכי קטנה, וגם אני איש הכי קטן'.

יום ה' טבת תשפ"א

נכנסתי בשעה חמש אחרי צהרים ורבינו נח במיטה, בזמן הזה הוא שעת המנוחה שלו, ובסמוך נח ר' גדלי' הוניגסברג, כשהוא אוגר כוח לקראת השיעור שעומד למסור בישיבתו תפארת ציון ובקהילתו שונה הלכות. כשרבינו ראה אותי שאל אם אני רוצה משהו, השבתי לו שיש לי מספר 'שמות' הזקוקים לישועה, ובירך את כולם.

אח"כ שאל, מה לומדים ועניתי כעת הלכות שמיטה, ושאל לחידודי אם נטיעה בשביעית דאורייתא או דרבנן (התשובה, דאורייתא). ושאל את ר' גדלי' שכבר הספיק להתעורר, ומה אתה לומד, והשיב דף היומי במסכת פסחים, ושאל אותו, האם מותר לכתוב בערב פסח, (התשובה, עד חצות היום מותר אפילו מעשה אומן).

לפתע אמר, ברוך ה' אני אוחז כבר בפסחים דף ל', בירושלמי. (והוסיף, התחלתי מהתחלה).

אח"כ ביקש שר' גדלי' יסייע לו ללכת לחדר השני וללמוד, ואז לפתע הוא החל לדבר קצת מאשר על ליבו, ואמר דברים שלא היינו רגילים לשמוע בכל השנים, וכה אמר: 'ברוך ה', הקב"ה שלח לי אנשים שיסייעו לי, יישר כוח לכם'.

אמרנו לו, רבינו, יידע נא כי אנו מרגישים שמחזיקים ספר תורה, וכי כשרבינו זקוק לעזרה אומרים קודם לשם קדושת ספר תורה! כפשוטו, כמו שאמרנו בגמרא מכות כי תלמיד חכם חשוב יותר מספר תורה. כששמע את הדברים חייך ואמר יישר כוח. אבל אני לא תלמיד חכם אלא עם הארץ גדול. השבנו בבדיחות 'ולואי ויתרבו עוד עמי ארצות כאלו בדור'... וחייך.

ואז העזנו לשאול, מפני מה זכה רבינו להיות דבריו נשמעים בכל העולם, בכל הארץ יצא קו ואין מי שאינו מכירו, על אתר הוא השיב בשיא הפשיטות 'מפני שלמדתי תורה'. (כמה עוצמה טמון במילים הפשוטות האלו).

מענין, כי על אף חולשתו הרבה, שאפילו נטילת ידים שקודם הלימוד היה צריך עזרה, מכל מקום כשהתיישב ליד הגמרא נתמלא רוח צעירה, חיש מהר התחזק והגביה לעצמו את הגמרא.

ליטול ידים לבדו אין כוח - אך לאחוז בגמרא יש כוח!

חי בשביל חסד

יש ימים בהם רבינו כ"כ חלש שאין לו הכוח לעשות שום דבר, אבל כשמבקשים להכניס כמה אנשים לברכה הוא מסכים, באותם רגעים מתגנבת הרגשה כזו, שבעצם קיבלנו את רבינו במתנה בשבועות האחרים רק למטרה אחת: לעזור לבניו אהוביו של הקב"ה, לעשות חסד עם שבורי לב ונדכאים שסך הכל מבקשים לשמוע "ברכה והצלחה" או "רפואה שלימה" מרבינו. אף אחד לא בא לספר סיפורים, לכולם יש צרות, כי כל העולם הזה הוא צרות, והנסיין שלנו הוא לעבור אותו בהצלחה ובאמונה.

באותם ימים קשים שבאזור חג הסוכות לא העלנו בדעתנו כי עוד יבוא יום והחדר יתמלא אנשים, והנה החדר שוב 'עולה על גדותיו', וידי צוות הגבאים מלאות העבודה, זה מכניס וזה מוציא.

מי האמין? רבינו בתקופת חולשתו מאוד מקבל ישיבה למבחן

אנו רואים בחוש שרבינו חי אך ורק עבור אחרים. ימים בהם הוא חלש כ"כ שאין לו הכוח להביט בגמרא ויושב מהורהר שקוע ומונח בלימוד. המחזה לאחרונה חוזר הרבה על עצמו, רבינו במין תנוחה כזו של חושב, מהורהר, ורואים בחוש שאין לו בעולמו אלא דביקות בתורה הקדושה.

תענית עשרה בטבת עש"ק ויגש תשפ"א. היום היו מספר בריתות אחרי שחרית, והמוהל רבי שלמה גלבר מציין לי בהתפעלות, תראה כמה הורים מוכנים להשקיע עבור יראת שמים של בנם. מגיעים לפה כמעט במסירות נפש, בימים של גשמים נוראים, מחוץ לעיר וגם מערים רחוקות ממש, אחד הבריתות הם בן להורים המתגוררים באזור עוטף עזה, וגם אחרים לא גרים כאן ברחוב רשב"ם... רובם גרים רחוק ועושים כל מאמץ להיות בשעה 6 ורבע בבוקר בבית רבינו, לזכות לסנדק ירא שמים שישפיע על הרך הנולד. אשריכם ישראל עם קדושים.

אל ייאוש

באחד הימים ניגש אלי בן רבינו, ר' שאול, וכה אמר לי:

דע לך, כי כמה שכל העולם יודע שהוא מריה דכוליה תלמודא, והמושג 'כל רז לא אניס ליה' אינו גוזמא בכלל. לא נעלם ממנו שום רש"י קצר או מדרש נידח, מפרשים על התורה והתלמוד כולו, ממש שולט בהכל, הנה כל מה שאנחנו מכירים אותו הוא אפילו לא אחוז אחד ממאה כמה שהיה בשנים הטובות.

כי אחרי סוכות שנת תשס"ב שקיבל את האירוע מוחי (ולמעשה זה כבר התחיל תקופה קודם) נפגם לו הרבה מאוד מהזכרון, ועם כל זה, הנה רוב כלל ישראל שידע על הבקאות והשליטה שלו, זוכר אותו מהשנים שכבר זוכר פחות טוב. ונציין רק שרוב המכתבים שהשיב רבינו לשואלים (רבבות רבבות) שמהם יצאו בשנים אחרונות למעלה ממאתים ספרים על ידי שואלים שונים, נכתבו אחרי שנת תשס"א, וכן כתיבת ספרו שערי אמונה ב' כרכים, דרך חכמה, שיח השדה חלק ג', טעמא דקרא החדש, וביאוריו לסיפורי התפילה 'שיח שפתותינו' שכולם מלאים ברבבות מקורות אין סופיות של ידע ועמקות אדירה, כל זה, כבר מאז 'שזוכר פחות', ונהיה בן אדם אחר.

וזה מוסר השכל גדול מאוד עבורנו, האנשים הפשוטים.

כי הנה אדם כמוהו שהכיר היטיב את עצמו, הוא ידע כמה הוא יודע והוא יודע אחרי כך כמה הוא חלש, לא נשבר מזה בכלל, ולא היה בצער, מעולם לא דיבר ולא הזכיר את כמות הידיעות שידע פעם, אלא תמיד לומד כרגיל בכל רגע פנוי את סדרי הלימודים שלו, ולא אומר לעצמו 'בין כה אני לא כמו פעם, חבל להתאמץ', ממנו יקח כל אדם קל וחומר וכן בנו של קל וחומר, שגם קטנים כמונו שבקושי יודעים מסכת או שנים, יתאמצו ללמוד עוד ועוד כל אחד כפי כוחו, ולא להתייאש בשום מצב בעולם. כך דברי ר' שאול, ונעימים הדברים ומחזקים.

שב"ק פרשת ויגש תשפ"א

רבינו התעורר משנת הלילה, ואמר לבנו קודם שחרית כותיקין, כי הנה כעת הוא באמצע ליישב שאלה שנשאל במכתב אחד על סתירה בין דרך אמונה בשני מקומות, בהלכות כלאים. (והיה כ"כ שקוע בדברים, והתברר שחלם מזה, וכל כך היה בטוח עד ששאל בחרדה אם חלילה לא אחז בעט ח"ו בשבת קודש להשיב תשובה...).

שבת פרשת שמות תשפ"א

רבינו אמר בסעודה שלישית: את ההפטרה של היום קראתי בשבת של הבר מצוה שלי, והחל לנגן, הבאים ישרש יעקב יציץ ופרח ישראל, בני הבית שמחו מאוד שיש לו הכוח והרצון לדבר על תקופות ישנות, וכמה מהם החלו לשאול איפה היה בר מצוה שלו ומי השתתף ואיזה ספרים קיבל, ולמרבית הפלא רבינו שליט"א השיב ברצון על השאלות, ואף הרחיב להשיב על עוד שאלות, עם מי למד בישיבת תפארת ציון, וסיפר מעט על רבותיו שם, ואז באמצע הכריז בניגון הפסוק 'דור הולך ודור בא והארץ לעולם עומדת'.

גם אחרי זה סיפר קצת מישיבת לומז'א בפתח תקוה, שם למד כבחור, ועל ידידו הטוב הג"ר דוב (ברל) וינטרוב, שלמד עמו שנים רבות, גם סיפר על גדולי הדור שהכיר, מלבד מרן החזון איש, כדוגמת מרן הרב שך והרב שטינמן זי"ע, ועוד ועוד דברים (ורובם כבר מוכרים והג"ר גדליה הוניגסברג שליט"א הדפיסם בספרו 'מנחת תודה' ועוד).

ובסוף חזר רבינו ואמר באנחה, דור הולך ודור בא 'התורה' לעולם עומדת.

באחד מימי השבוע הוצרכו למדוד לרבינו שליט"א חום על ידי נתינת 'מד חום' תחת הלשון, כששמע שמבקשים שיוציא הלשון שאל, וכי אתם רוצים לבדוק כמה לשון הרע דיברתי בלשון? כמה אופייני לרבינו שתמיד מחפש לתקן מדה כנגד מדה בכל הצרות שיש. (ורגיל לומר ללמוד פרק כיצד הרגל, למי שיש לו כאבי רגל וכידוע כל זה)

השבוע יום רביעי אירע דבר לא שגרתי, בבית רבינו היו אחרי ותיקין, שבע בריתות! זהו מספר בהחלט לא שגרתי, ודורש היערכות לא קלה. שבע בריתות אורך כשעה ארוכה, וידי שני המוהלים לא נחים לרגע. וסימנא מילתא היא שחל בשבוע שקוראים בו 'זבני ישראל פרו וישרצו וירבו ויעצמו במאוד מאוד, ואמרו חז"ל לדיעה אחת, שהיו יולדות שש בכרס אחד...

כסלו תשפ"א

החלו לדבר על חיסונים שפותחו נגד נגיף הקורונה, ומיהרו בני הבית לשאול את רבינו אם הוא חושב שכדאי לעשות את זה או לא, ואמר 'למה לא, מה הבעיה'. בשלב זה כמעט לא ידוע דבר על החיסונים, ורבינו לא רואה בזה שום חסרון.

בחדש טבת תשפ"א

הציבור הכללי רועש וגועש. פותחו ושווקו חיסונים נגד נגיף הקורונה, ישנו פחד חבוי בליבו של כל אחד, האם זה יעיל ויועיל או יזיק. 'רבנים-עסקנים' שונים, משום מה, דווקא אותם שתמיד הולכים עם המיעוט, כבר מיהרו להזהיר מפני החיסון וחלילה לא לקחת מזה. 'גזירת השמדה וודאית', זועקות כמה מודעות שהודפסו על ידי עלומי שם, שלא סתם הסתירו את שמם...

כמובן, השאלה חיש מהר עלתה על שולחנו של רבינו, והוא בלי להניד עפעף אמר: לקחת את החיסונים. השאלות רק זרמו עם הזמן ורבינו בשלו: לא לחשוש. משפחת רבינו שעדיין לא נחלו בנגיף כדוגמת בן רבינו הג"ר אי"ש ונכדו רבי אריה מיהרו להראות דוגמא ציבורית, ולקחו את החיסון.

מוריד מסיכה!

ר"ח אדר תשפ"א

רבינו שותה מעט יין כהרגלו לכבוד ראש חודש ולכבוד 'מרבים' בשמחה. המוהל החסידי הרב גלבר שמתפלל בקביעות כותיקין עם רבינו, לא מפסיד את ההזדמנות לבקש מעט 'שיירים' מהיין.

בימים הבאים רבינו עבר לשיטת האצבע. הוא נחלש קיצוני, ובהרבה מאוד שאלות שמביאים לו מתוך פתק, הוא מצביע את התשובה בפתק. אם השאלה הכתובה היא, לעשות ניתוח או לא לעשות, הוא מצביע על המילה 'לעשות'.

גם בשידוכים, כשפרטי השאלה כתובים הוא מצביע על המילה הרלוונטית ובכך מבינים את התשובה. למעשה זו ירידה רפואית במצבו, כשאפילו לענות את התשובה הקצרה אין לו כוח.

איפה התינוק

והנה "סיפור חסידי", בדידי הוה עובדא, עיני ראו ולא זר:

יום שני פרשת תצוה, נערכו שני בריתות אחרי ותיקין. רבינו שימש כסנדק בשניהם, וכשנגמר וכולם הלכו רבינו התיישב ליד השולחן מהורהר מאוד, ראו שמחשבותיו בש"ס ופוסקים. הגשתי לו מעט ירק למצות 'פת שחרית', הוא הביט בי ואמר 'עוד לא, שאלתי בעדינות מדוע, וענה הרי אמרו שיש ברית, היכן התינוק?...

חייכתי ואמרתי לו שבעוד הוא משנן את גמרתו בעל פה כבר היו שני בריתות, רבינו כבר קיים את מצות הסנדקאות ויכול לטעום... הוא חייך וטעם מן הירק. העובדא זו הזכירה במדויק את המסופר על גאון הדורות רבי עקיבא איגר שפעם ביקשו בני משפחתו לקחת אותו למקום נופש, והביאו אותו לבית אחר והושיבו אותו על כסא מפואר לנוח.

כעבור שני שעות שאל הגאון איפה התינוק.

משלא הבינו, הוא הסביר, הייתי בטוח שאני יושב על כסא מפואר של הסנדק, ולכן אני שואל איפה התינוק...

אגב, שאלתי אותו במה הרב מהרהר כעת וענה 'בבא קמא'.

המוהל הרב גלבר בהכנות לברית בבית רבינו

פורים תשפ"א

רבינו הולך ונחלש. בקריאת המגילה בקושי נותרו בו כוחות, בנוסף, בימים אחרונים מרבה בשתיקה וכמעט אינו מוציא מפיו מילים. אפילו את ה'בו"ה' הקצר והמפורסם שלו הוא ממאן לומר, במקום זאת הוא מהנהן עם הראש לברכה. בני הבית מאוד מדוכדכים, חוששים מאוד שיש כאן פגיעה רפואית נוספת מסוימת.

ליל פורים ויומו הגיע החתן החשוב רבי שרגא שטינמן להתפלל כמידי שנה. מאז נישואיו הוא מתכבד לשבת ליד רבינו ולשמוע את המגילה מתוך המגילת אסתר המהודרת שלו. בואו אל הבית מזכיר ימים שמחים, מרבים בשמחה!

פורים תשפ"א רבי שרגא שטינמן הגיע כמידי שנה להתפלל עם רבינו ולשמוע עמו מגילת אסתר. משמאל - רבי יוסף שמעון אפשטין

בסעודת פורים בבית בנו ר' שאול השיכורים שותים לשכרה כרגיל, והתזמורת גם היא עושה את מלאכתה נאמנה. רבינו נכנס לזמן קצר לסעודה, ובגבורה עילאית של סבלנות ברזל אינו מעיר כלום לכל ה'חכמים' המחליטים שזו שעת הכושר להוציא ברכה רצינית לרגל היום.

אחד השיכורים, שתוי במיוחד, מתחנן מרבינו שיתן לו... נשיקה.

רבינו - בשתיקתו.

פורים חלף עבר, ורבינו ממשיך את סדרי הלימוד. הש"ס כבר מגיע לסיומו, והוא כבר לומד את משניות טהרות, השנה שחל ערב פסח בשבת נוהג רבינו לעשות סיום גם ביום חמישי (על הש"ס) וגם ביום שישי, והשנה כבר הקדים בלימוד המסכת הנוסף שאותה הוא יסיים (מסכת ברכות בבלי וירושלמי) והחל ללמוד כבר.

א' ניסן תשפ"א.

השנה רבינו לא יוצא להשתתף באפית מצות בחבורה שמארגן חתנו ר' יהושע צביון, ולפני כחודש, סוף שבט, הקימו סמוך לבית אוהל קטן והביאו שם תנור נייד וערכו שם מצות, ורבינו הביט והשתתף בחלק מהפעולות. את ברכת האילנות בירך על אילן שנצפה מהחלון של דירת בנו ר' שאול. רבינו חלש ומותש, נראה שאין לו כוח להבלי העולם הזה.

הבחירות לכנסת ניסן תשפ"א

כמידי בחירות, גם הפעם כולם מצפים למוצא פיו של רבינו, וב"ה גם הפעם רבינו לא מתעניין יותר מידי ולא מעניין אותו כל מה שקורה סביב. אסיפות, שאלות הכרעות מידי יום באים למעונו אך רבינו שקוע בלימוד, ומחכה לרגע שיתנו לו זמן רגוע ללמוד.

הכל הומה וסוער ורבינו שקוע בתלמודו

הדופק הראשי

יום הבחירות י' ניסן תשפ"א

רבי גדליה הוניגסברג שמקבל מאות טלפונים מידי יום לחוץ מאוד. הוא יושב הכי קרוב ללישכת הגזית ומרגיש תמיד את דופק הציבור. לדבריו, זו הבחירות הראשונות שהוא לא מקבל שום שאלה על הבחירות כבר מתחילת הבוקר. בכל מערכת הבחירות הוא מעביר עשרות שאלות מאנשים בכל רחבי הארץ, עד כמה פלוני צריך להתאמץ ועד כמה אלמוני יצא לשכנע, שאלות שונות שמתעוררות במהלך היום וכדומה והיום - דממה. וכך, בלי שום מחשב או חיבור לעולם הרחב, רבי גדליה כבר צופה כי אחוזי הצבעה הפעם נמוכים מידי. בהמשך אכן יתברר שהוא צדק מאוד והרבה מהציבור היו אדישים רח"ל. (בהמשך היום הגיעו פה ושם שאלות).

בהמשך היום, בלי כל סיבה נראית לעין, כשעלה רבינו על יצועו, במקום לנוח קמעא הוא ביקש את... סידור התפילה. בלי

דיבורים, הוא החל להתפלל בלהט לפני שוכן מרומים שיחוס על עמו ישראל. רק בהמשך היום, הבינו הכל את גודל הסכנה, כי בדרך הטבע הסיכויים להקמת ממשלה שכולה עוינת לכל קודשי ישראל קרובה הפעם מתמיד. אחרי כמעט שעה של תפילה, רבינו קם ללמוד, ובימים הבאים התברר כי אכן ב"ה הקערה כולה התהפכה על פיה. באופן בלתי מוסבר כלל.

ערב פסח תשפ"א

זה כבר כמה ימים שרבינו כמעט אינו מדבר מחולשה, בקושי טועם משהו כדי קיום הגוף. אכילה של ממש - מאן דכר שמיה. נראה כאילו גופו הטהור מתמרק מכל אכילה ושתייה גשמית. בלתי לה' לבדו. אחרי שחרית של יום חמישי י"ג ניסן תשפ"א ערך את הסיום הש"ס כמנהגו מידי שנה כי הוא בכור, (כי השנה חל ערב פסח בשבת ומעיקר הדין מתענים הבכורים ביום חמישי), ואמר הכל בלחש ולא שמעו כלום, ואחרי זה אמר לי בנו ר' שאול שחשש מזה, שלא ישמעו וכדו' או שלא יהיה לו כוח בכלל לעשות הסיום לכן בשעת הסיום אמר גם איתנו יחד, וסיים גם הוא את אותה המסכת כדי שיהיה סיום ודאי לכל הבכורים שסומכים על זה שלא להתענות.

אחרי זה טעם מעט יין, והסובבים שרו מעט.

המצב הוא שיש הרבה עליות ומורדות, איש לא יודע איך ירגיש מחר ובקושי יודעים מה הוא מרגיש, כמעט אינו מדבר, על יסוריו שלו עצמו קל וחומר שלא מוציא מילה מפיו. ר' שאול אמר לי, מידי פעם הקב"ה רוצה 'לנער' אותו שנתפלל חזק, אז מביא איזה לחץ גדול, כגון שפתאום בלי סיבה הוא מסרב לטעום כלום ויש לחץ גדול שח"ו לא יבוא לידי איבוד נוזלים.

חול המועד פסח תשפ"א

נסע אצל הכותל המערבי ביו"ט שני של חול המועד, וכן עברו כמעט מידי ערב לאמירת גוט מועד אחרי מעריב. גם הסיום הקבוע עם סעודת מצוה שעורך בנו ר' שאול התקיים כרגיל

בסעודת סיום הש"ס שעורך בנו ר' שאול
בחול המועד פסח תשפ"א, נראה משמאל
רבי אביעזר פילץ

(תם ולא נשלם, תנצב"ה)

יוצא לז"נ מרן רבינו זצוקללה"ה
הונצח ע"י ידידינו מניו יארק ארצה"ב
הרב **יוסף דב** בן מלכה **פרעגער** שליט"א
והרב **דוד** בן גיטל **כץ** שליט"א
זכות רבינו יגן להם ולב"ב ולכיוצ"ח
לטובה לברכה ולהצלחה הון ועשר בביתם וצדקתם עמדת לעד

Project of Israel Heritage Foundation

דרכי החיזוק

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב:) – שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

• שיחת רשכבה"ג מרן ראש הישיבה הגר"ג אדלשטיין שליט"א •

ומצינו גם בעשרת ימי תשובה שאמרו חז"ל (ר"ה יח, א) דרשו השם בהימצאו אלו עשרה ימים שבין ראש השנה ליום הכיפורים, וזה לשון הפסוק בישעיה (נה, ו) "דרשו השם בהימצאו קראוהו בהיותו קרוב", ויש להתבונן בלשון הפסוק שאמר שני דברים: דרשו – בהימצאו, קראוהו – בהיותו קרוב, ויש להבין מהו דרשו ומהו קראוהו, ומדוע על קראוהו הזכיר לשון קורבה, בהיותו קרוב.

והביאור בזה, כי 'דרשו' פירושו **השתדלות**, להשתדל ולעסוק בהתעלות ברוחניות, וקראוהו זה **תפילה**, להתפלל על הרוחניות. ולגבי תפילה לא אמר בהימצאו, אלא בהיותו קרוב, שכן מצינו בתפילה שיש בה ענין של קורבה, כמו שנאמר (דברים ד, ז) "כי מי גוי גדול אשר לו אלוקים קרובים אליו כהשם אלוקינו בכל קראנו אליו", והיינו שהתפילה נותנת קורבה, ועל ידי תפילה וקריאה להשם זוכים להתקרב אליו, וזהו ענין קראוהו בהיותו קרוב.

ולכן צריכים לנצל את הזמן של חודש אדר, לעסוק יותר בכל ענייני הרוחניות, ואם יש דברים אחרים שצריך לעשות, עדיף לדחותם לזמן אחר, ולעסוק יותר בתורה ולהוסיף יראת שמים ומידות טובות, שיהיה ניצול הזמן, כי זה זמן שיש בו סייעתא דשמיא מיוחדת לקבל את המדרגות והמעלות העליונות, וכדאי לנצל את הזמן הזה.

אהבת הבריות – מהות ושלמות הנפש

והנה יש דבר חשוב מאד, אהבת הבריות, ואהבת לרעך כמוך, ובמסילת ישרים פרק י"א כתב שצריך להיות כמוך ממש, בלי שום הבדל ובלי שום הפרש, לאהוב את השני כמוך ממש.

וענין זה כולל גם להצטער בצער חברו, ולשמוח בשמחתו, וידוע מבעלי המוסר שאמרו כי להצטער בצערו של חברו זה דבר לא קשה, אבל לשמוח בשמחתו זה יותר קשה. כי להצטער בצער חברו זה דבר מאד טבעי, מפני שכלל ישראל רחמנים וגומלי חסדים, וזה הטבע של יהודי שמרחם ומצטער אם השני שרוי בצער, אבל לשמוח בשמחתו זה מדרגה יותר גדולה. וכל זה נכלל במצות ואהבת לרעך כמוך.

וכבר אמרו (ירושלמי נדרים ט, ד) ואהבת לרעך כמוך אמר רבי עקיבא זה כלל גדול בתורה, ויש לבאר על פי מה שכתב רבי חיים ויטאל בשערי קדושה, מדוע לא נתפרשו בתורה כל ענייני המידות, ומצינו רק ואהבת לרעך כמוך, ועל גאווה מוזכר במלך (דברים יז, כ) לבלתי רום לבבו מאחיו, אבל על כעס ועוד הרבה מידות לא מפורש בתורה.

וביאר רבי חיים ויטאל הטעם בזה, מפני שהמידות הם היסוד וההקדמה לכל התורה כולה, כי זה שייך למהות האדם, מה האופי ומהות הנפש שלו, ומי שחסר בשלמות המידות הטובות כל התורה והמצוות שלו אינם בשלמות, כי המידות הם יסודות הנפש, וכל שלמות הנפש תלויה בזה.

וכמדומני שכן ראיתי פעם מרבינו יונה שכתב לשון כזו, שהמידות הם יסודות הנפש [וראה בשערי תשובה שער ג' אות קפ"ו לגבי מידת האמת "וכבר הקדמנו לך עיקרים כדרכי איש אמונים וכי המה יסודות לנפש"], והיינו שבזה תלוי מהות הנפש, מה האופי של הנפש, וממילא שלמות כל המעשים תלויה בזה, ולכן זהו 'כלל גדול בתורה', שבלי זה כל התורה והמצוות אינם בשלמות.

אדר – חודש של מידת הרחמים

אנו עומדים בראש חודש אדר, ומצינו בגמרא (תענית כט, ב) שחודש אדר זה חודש של הצלחה בגשמיות, שאמרו "בר ישראל דאית ליה דינא בהדי נכרי לישתמיט מיניה באב דרע מזליה ולימצי נפשיה באדר דתקיף מזליה", והיינו שיהודי שיש לו סכסוך עם גוי וצריך ללכת למשפט, כדאי שידחה אותו לחודש אדר, משום שאז 'תקיף מזליה' של הישראל, והוא חודש שיש בו סייעתא דשמיא לישראל.

והרי בודאי הכל בידי שמים, והכל תלוי בידי שמים, ואם זה זמן שיש בו הצלחה לישראל, זה לא סתם איוה סגולה, אלא מידת הרחמים מן השמים, וחודש אדר הוא זמן שיש בו מידת הרחמים לעם ישראל, שיש סייעתא דשמיא להצלחה מיוחדת בגשמיות.

ואם יש סייעתא דשמיא ומידת הרחמים על גשמיות, מסתבר שגם בענייני רוחניות, בחודש אדר יש סייעתא דשמיא להצלחה בכל העניינים הרוחניים, כי הוא זמן של מידת הרחמים, ויש בו סייעתא דשמיא גם להצלחה ברוחניות, בתורה, ויראת שמים, ומידות טובות.

צריך השתדלות וגם תפילה

ואמנם כמובן צריך השתדלות, ואי אפשר לסמוך סתם על מידת הרחמים בלי השתדלות, וצריכים השתדלות! לעסוק בתורה, ובספרי מוסר, על יראת שמים, ומידות טובות, לחשוב על מידות טובות, ואז יש את הסייעתא דשמיא ומידת הרחמים, עם העסק!

ויחד עם ההשתדלות צריכים גם תפילה על הרוחניות, וידוע מרבי ישראל סלנטר שאמר כי בדוק ומנוסה שתפילה על רוחניות עוזרת, ואילו על גשמיות יש קצבה, כמו שאמרו (ביצה טז, א) כל מזונותיו של אדם קצובים מראש השנה, מי עני ומי עשיר, אבל ברוחניות נאמר "הרחב פיך ואמלאהו" (עין ברכות נ, א) **שאיין קצבה ושיעור להצלחה ברוחניות, וכל כמה שמבקשים מקבלים!** והוא דבר בדוק ומנוסה שיש סייעתא דשמיא לרוחניות על ידי תפילה.

וגם תפילה בלב היא תפילה שמועילה לסייעתא דשמיא, ואמנם לגבי דיני תפילה אין זה מספיק, וכדי לצאת ידי חובת תפילה שלוש פעמים ביום צריך להתפלל בדיבור, והרהור לאו כדיבור דמי, אבל בתור סתם תפילה, תפילת רשות, שמבקשים בקשת רחמים, יש סייעתא דשמיא גם על ידי תפילה בלב.

וכבר סיפרנו העובדא באחד שהגיע מחוץ לארץ לכותל המערבי, והוא לא היה שומר תורה ומצוות, אבל כשהגיע לכותל התעורר קצת והתחיל לחשוב, שאם באמת כל האמונה זה דבר נכון, הוא רוצה שמן השמים יעזרו לו בזה, תפילה על תנאי... ובאותו הרגע שחשב כך ניגש אליו אחד הפעילים שמחזירים בתשובה ושאל אותו אם הוא רוצה לדעת מה זה יהדות, באותו הרגע! שחשב בלבו מחשבה כזו, ואפילו שזו הייתה רק תפילה בתנאי, זכה מיד לסייעתא דשמיא.

לנצל את חודש אדר לרוחניות

וחודש אדר הוא גם זמן שיש בו יותר סייעתא דשמיא על תפילה, ואם כן אפשר לזכות גם על ידי התפילה וגם על ידי ההשתדלות בכל ענייני הרוחניות, לסייעתא דשמיא יותר מכל השנה!

בס"ד לקראת ימי הפורים הבעל"ט ניתן להשיג את הקונטרס **פניני חיזוק על חנוכה ופורים** לקט דברי חיזוק, אגדה ומוסר בענייני דיומא משיחות רבינו שליט"א במהלך השנים
ניתן להשיג במוקד המכירות בכניסה לבית רבינו שליט"א. להזמנות מרוכזות יש לפנות בטל. 052-7600-485

תורה בשלמות מביאה לאהבת הבריות

ונתבונן מה הדרך לזה, איך משיגים את הטבע של אהבת הבריות, וכיצד מגיעים למדרגת ואהבת לרעך כמוך.

שינוי באבות פרק ששי: כל העוסק בתורה לשמה זוכה לדברים הרבה, והיינו הרבה דברים שאינם מפורשים, ולא כתוב מה הם [ופירש ברוח חיים שם: כי אינם דברים המושגים לכתוב איכותם], ולחלן ממשיך התנא: ולא עוד אלא שכל העולם כולו כדאי הוא לו, ונקרא נע, אהוב, אוהב את המקום, אוהב את הבריות וכו', **הרי מפורש כאן כי הדרך להגיע לאהבת הבריות היא על ידי עסק התורה**, וכשעוסקים בתורה לשמה, בשלמות, זה מביא לאהבת הבריות!

ואמנם זה תלוי כיצד ובאיזה אופן עוסקים בתורה, וצריך להיות עסק בשלמות, עסק ממש, שהוא מרותק לתורה! ויש הרבה דרגות בדבקות בתורה, וכפי דרגת הדבקות בתורה זוכים לאהבת הבריות.

והנה התנא אמר אוהב את הבריות, ולא אמר אוהב את ישראל, את רעך, אלא את הבריות, ומשמע לאו דווקא ישראל, אלא כל הבריות. ועל ידי העסק ודבקות בתורה זוכים להיות אוהב את הבריות.

דבקות בתורה – באהבתה תשגה תמיד

ומדרגת הדבקות בתורה, ידוע למשל ממרן הגאון רבי ברוך בער זצ"ל שהיה בדבקות כזו בתורה, שכל הראש שקוע בתורה עד שאינו יכול להסיח דעת מזה, ומעשה שהיה שפעם מישחו בא אליו לשאול שאלה ועצה באיזה ענין, ורבי ברוך בער לא הצליח להתרכז להבין את השאלה, כי הראש היה תפוס כל כך בתורה, עד שלא היה יכול לקלוט דברים אחרים! עד כדי כך היה בדבקות בתורה, שלא היה שייך שיפסיק את המחשבה בתורה, כזו מדרגה של עסק התורה.

וכבר סיפרנו פעם דבר מיוחד שהיה, כשהגרמנים ימ"ש כבשו את קמניץ, שבכל מקום שכבשו הם הרגו את כל היהודים, אבל כשהגיעו לקמניץ היכן שהיה רבי ברוך בער, הם לא נגעו ביהודים לרעה, ואמרו שכל מה שרבי ברוך בער רוצה הם יתנו לו, כזה פלא, שהרוצחים האכזריים האלה כשהגיעו לקמניץ פתאום נהיו "בעלי מידות טובות", וזהו מכוח התורה של רבי ברוך בער, כוח התורה להשפיע שאין להם את האומץ לפגוע ביהודים שנמצאים במקום הזה, וקדושתו של רבי ברוך בער השפיעה שלא תהיה שם שליטה לסיטרא אחרא!

ומצינו גם בגמרא דרגות של דבקות בתורה, כגון מה שאמרו (עירובין נד, ב) על רבי אלעזר בן פדת, שהיה יושב ועוסק בתורה בשוק התחתון של ציפורי, וסדינו – היינו הבגד העליון שלו, מוטל בשוק העליון של ציפורי, והיינו שמרוב דבקותו בתורה שכח שהניח את בגדו במקום אחר, ולא הרגיש כלל שזה חסר לו, וקראו עליו המקרא (משלי ה, יט) באהבתה תשגה תמיד, שמגודל אהבת התורה נעשה כמו שוגה ופתי, והיינו כמי שאינו בר דעת, שאינו יודע היכן מונח בגדו.

וזהו כוח עסק התורה שגורם להסיח דעת מכל הדברים האחרים, עד שלא מרגישים בהם כלל, באהבתה תשגה תמיד!

המדרגה תלויה לפי מה שמונח בראש

והנה במסילת ישרים בסוף הספר לאחר שביאר את כל המדרגות של זהירות, זריזות, נקיות, פרישות, טהרה, חסידות וכו', כתב "וכבר יכול להיות חסיד גמור איש שמפני צרכו הוא בעל מלאכה פחותה, כמו מי אשר לא יפסוק מפיו הלימוד", והיינו שיכול להיות גם אדם שעוסק במלאכה פשוטה כל היום, שהוא זקוק לזה מפני צרכו, והוא גם כן יכול להיות חסיד, עם אותה המדרגה, עד רוח הקדוש, וזה תלוי בכל המחשבה וההנהגה, מה האופי ומה מונח לו בראש.

וכן ידוע שבתל אביב היה סנדלר (וקראוהו 'דער שוסטערל') בעל מדרגה, ורבנים חשובים היו באים לבקש ממנו ברכות, והוא היה מברך וברכותיו התקיימו, סנדלר! שמתקן נעליים, אבל הראש שקוע באמונה, והוא סנדלר – ובעל מדרגה, כי תלוי מה מונח לו בראש, במה הראש תפוס, ויכול להיות אפילו סנדלר שהראש הוא ראש קדוש.

השפעת ותועלת לימוד המוסר

ועסק התורה הוא התבלין ליצר הרע, כמו שאמרו (קידושין ל, ב) בראתי יצר הרע בראתי לו תורה תבלין, ובמשנה ברורה סימן א' הביא מקדמונים שבפרט תורת היראה, והיינו עסק ספרי המוסר ויראת שמים, זהו התבלין המועיל ביותר נגד היצר הרע. וכבר סיפרתי העובדא בבחור צעיר בגיל ישיבה קטנה שבמשפחה הכריחו אותו לעבוד, והיה עובד ביום, ובלילה היה בא לישיבה לסדר מוסר, ובאותם ימים היה בכוחי לעלות לישיבה לסדר מוסר, והוא ישב לידי ולמד מוסר חצי שעה בכל יום, ושאלתי אותו למה הוא למד דווקא מוסר ולא גמרא, ואמר: אני מרגיש שזה מחיה אותי ומחזק אותי יותר מגמרא!

ובאמת שאלו פעם את רבי ישראל סלנטר, מה יעשה אדם שיש לו רק חצי שעה פנויה בכל יום, האם ילמד בה מוסר או גמרא, ורבי ישראל השיב שילמד מוסר, כי אז יגלה וימצא שיש לו עוד חצי שעה... וכי יש רק חצי שעה ואין יותר זמן ללמוד?! ואם ילמד גמרא זה יהיה רק חצי שעה, אבל אם ילמד מוסר הוא ימצא עוד חצי שעה, גם לגמרא, כי הבא ליטהר מסייעין אותו, ובלמוד המוסר הוא 'בא ליטהר'.

וכבר סיפרתי שאמרו לי הרבה בעלי משפחה, שאינם יכולים להיות בישיבה בסדר מוסר, אבל בבית יש להם קביעות בכל יום ללמוד קצת ספרי מוסר, בספר מוסר שמעניין, כי לימוד שמעמם אינו משפיע, דברי מוסר מעניינים, כל יום קצת בבית, ועל ידי זה הבית השתנה לגמרי, והיו כאלה שבמשפחה שאלו אותם מה קרה וכיצד השתנה פתאום! שהוא נהיה אדם אחר ויש אווירה נעימה בבית, וזהו על ידי עסק המוסר, **כל יום כמה דקות בספרי המוסר זה משנה את האדם, שנהיה אדם אחר, בעל מדרגה, אדם יותר נעים, שחברתו נעימה.**

וזהי המעלה של לימוד המוסר, ואשרינו מה טוב חלקנו שיש לנו אפשרות ואנחנו יודעים את זה, וחבל שלא כולם יודעים את זה, יש אנשים חשובים שלא מבינים את המעלה של לימוד המוסר, שבוה באים ליטהר וזוכים לסייעתא דשמיא.

תפילה על רוחניות של אחרים

ואכן אנו מתפללים "השיבנו לתורתך", ומבקשים בלשון רבים, על כל כלל ישראל, שיוכו כולם לחיים המאושרים, ושייך שהתפילה תועיל בזה, כמו שאמר רבי ישראל סלנטר שבדוק ומנוסה שתפילה על רוחניות עוזרת, והיינו לא רק בתפילה על עצמו, אלא גם על אחרים!

ומעשה שהיה שמרן החזון איש אמר למרן הגר"ח קניבסקי זצ"ל, הבה נתפלל שנינו עבור בחור פלוני שיתחזק, ובאמת זה הועיל והוא התחזק. ויש גם נוסח תפילה שחיבר החזון איש (מודפס בקובץ אגרות חזו"א, ח"א עד) לאמא על בנה, שתבקש בנוסח מיוחד בברכת שמע קולנו, על הבן שילמד ויצליח בתורה. כי תפילה על רוחניות של אחרים עוזרת, וגם תפילה בלב היא תפילה.

וזהו מה שכל אחד יכול לעשות לעצמו, להצלחתו ברוחניות, וגם על המשפחה ועל כל מי שהוא רוצה את טובתו, לחשוב בלב: ריבונו של עולם אני מבקש ממך שתהיה לו סייעתא דשמיא בתורה ויראת שמים ומידות טובות, וזה יכול להשפיע! ובעזרת השם נזכה כולנו להתחזק בכל הדברים הצריכים חיזוק.

יחזקאל

מוקדש ללידידנו החתן **עמנואל יונה** שיחי' מתלמידי רבינו שליט"א לרגל שמחת נישואיו עב"ג שתחי' בשעת"מ
יזכו לבנות בית נאמן בישראל בנין עדי עד!

לעילוי נשמת
מרת **כאתון** בת **רחמים** ע"ה
נלב"ע ג' אדר א' תשע"א
תנצב"ה

לעילוי נשמת
הרה"ג **מנחם מנדל יגלניק** זצ"ל
ב"ר **מרדכי נתן דוד** זצ"ל
נלב"ע ה' אדר א' תשע"א - **תנצב"ה**

לעילוי נשמת
הגאון רבי **ירוחם זלצברג** זצ"ל
בהר"ר **נתן** ז"ל
נלב"ע ד' אדר תשע"ה - **תנצב"ה**

לעילוי נשמת זקננו, מקים עולה של תורה, רבי **דוד** ב"ר **שמעון זיאת** זצ"ל - נלב"ע י"ד שבט תשפ"ג
וחתנו, השקדן המופלא, רבי **דוד** ב"ר **יעקב יגן** זצ"ל - נלב"ע ו' כסלו תשפ"ג
וזוגתו הצדקנית, מרת **חנה** ב"ר **דוד יגן** ע"ה - נלב"ע ל' שבט תשפ"ג

מנחת דבר פרשת תצוה

מרבניו מרן גאון ישראל רבי דוב לנדו שליט"א

שמך זית זך כתית למאור להעלת נר תמיד (כ"ז כ')

הטיפתא במילה נר, ומכאן שהמילה תמיד עולה על ה-להעלות ולא שהנר יהיה תמיד ואם כן מי שקרא ללא הפסק בין הנר לתמיד - מחזירין אותו שזהו שינוי במשמעות.

ועשו את האפוד וגו' שתי כתפות חוברות יהי לו וגו' (כ"ח ו' ז')

יל"ע במעשה האפוד דלכאורה ה' חייב בציצית דה' בעל ד' כנפות ואמאי לא הטילו בו ציצית. ואפשר לומר דכיון דהאפוד ה' של כלאים ולא הותרה לביישתו אלא בשעת עבודה לכמה שיטות הראשונים [יעוי' תוס' מנחות מ"א א'] א"כ יש לפטור הכהן מהטלת ציצית דכיון דקאזיל לעשות מצוה פטור מן המצוה, וכ"ת דאסור ללבוש בגד בלא ציצית, ליתא דלא גרע משבת שכ' המרדכי (הביאו בה"י סו"ס י"ג) דאין איסור בזה [אלא מדרבנן כמש"כ האחרונים].

ואפשר דבעוסק במצוה אף לכתחילה שרי דהתורה פטרתו ולא דמי לשבת דהוא אנוס ואסור להכניס עצמו לאונס [ומיהו איסור מראית העין דאיתא במכילתין (במס' ציצית) ברייתא י"ח שייך גם בעוסק במצוה אם אינו ניכר אלא שכנראה אינו אלא בשוק [ולשון הברייתא שם "ויוצא" וכו'], ולא שייך לכל מקום שאסרו חכמים אפי' בחדרי חדרים אסור, ויל"ע. ומיהו בבגדי כהונה כו"ע ידעי וליכא חשדא], וא"ל דפטור האפוד מציצית דרבונו ה' לאחריו דפטור בזה לכמה שיטות, דזה אינו דהא הרי בראשו ה' חשב והי' חוגרו מלפניו והשתא מאחוריו לא ה' אלא ב' כנפות ומלפניו ה' עוד ארבע והו"ל טלית בעלת ו' כנפות לכה"פ. ומיהו ו"ל דהחשב ה' צר ולא השיבי כנפותיו לאיחויובי עליהו, וצ"ע.

שתי כתפת חברת יהיה לו אל שני קצותיו וחבר (כ"ח ז')

יש לדון בענין כתפות האפוד דלא נתפרש בקרא ממה נעשין, ורק על חשב האפוד נאמר כמעשהו ממנו יהי', ואילו בכתפותיו לא נאמר ממנו ולא נאמר כלל ממה יהי', ולפי"ז ראוי שיהי' כשרים מכל דבר, ואי אין דינם כאפוד עצמו ומהני גם מידי אחרוני הגה עכ"פ בעי דליהוי מצמר ופשתים דגם הוא בכלל בגד. ואולי תליא בפלוגתא דרבי ישמעל ורבנן (שבת כ"ו ב') בכלל בגד האמור בתורה.

ושו"ר בס' המפתח ברמב"ם פ"ט ה"ט מכהמ"ק דמיתו מד' רש"י בפי"ה"ט שמות כ"ה ו' דהו ממין האפוד ועוד מיתו מד' אחרונים שדייקו מל' רמב"ם שיכול לעשות ממה שירצה. ולכאן' להאמור לתנא דבי רי"ש מתבעי דליהו מצמר ופשתים. ועי' מלבי"ם שכתב דהוא מחלוקת ראשונים, ועי' מתני' רפ"ט דכלאיים אין הכהנים לובשין וכו' אלא צמר ופשתים. ודו"ק. ויל"ע בכלל זה מסוגיא דשבת כ"ו ב' וכו' א' בהאמור שם בענין ברייתא קמייא דר' ישמעאל הוואל ונאמרו בגדים וכו' אף כל וכו', ודו"ק.

החוט שתופרין בו את הבית יד של כתונת, עי' יומא ע"ב ב' אמר ר"ל אלו מעשה מחט, ועי' רש"י שם, [ויל"ע] מה דינו בזה.

ולא יזח החשן מעל האפוד (כ"ח כ"ה)

יל"ע בלאו דלא יזח החושן מעל האפוד אם נימא דגם בזמן שאין החושן עליו איכא לאו, ויעוי' במג"ה בזה, ויל"ע אם חשיב החושן והאפוד כבגד אחד דלעולם הוא לובשן כשהם קשורים ואסור להתירם משום לא יזח החושן, ונפ"מ לענין טבילה אם טובלין אותן כאחד אם נטמאו והיו ככלי של פרקים או"ד אין טובלים אותם כאחד דסו"ס הו' שני בגדים דהא כ"א מהם נמנה בפנ"ע במנין הבגדים, ואם צריך לטובלן בפנ"ע ממילא יחשב הציצה זל"ז במקום חיבורן.

ונתת אל חשן המשפט את האורים ואת התמים (כ"ח ל')

כתב הרמב"ן כי האורים ותומים לא היו מעשה אומן ולא ה' לאומנים בהם מעשה כלל אבל הם סוד מסור למשה מפי הגבורה והוא כתבם בקדושה או היו מעשה שמים, עכ"ל, ע"ש שהאריך בזה.

והנה לפי צד זה שהיו מעשה שמים צריך לומר שבבגדי כהן גדול בדורות הבאים היו מוציאין את האורים ותומים מחושן לחושן. ובהמשך דברי הרמב"ם שם כתב ואפשר שאחרי שנתן משה בחושן היו נודעים במסורת ממנו לגדולי חכמי ישראל, ומשמע שוללי חידוש זה ה' אכן רק אורים ותומים אחד.

ובקמאי נחלקו אם ה' אורים ותומים בבית שני, עי' רמב"ם פ"ד מבית הבחירה ה"א שכתב שהי' בבית שני אלא שלא היו משיבין, והוסיף שבלא זה הו' מחוסר בגדים, וכן דעת התוס' יומא כ"א ב'. ודעת הראב"ד שם שכלל לא היו אורים ותומים שאינם בחשבון הבגדים. וכתב האור שמח שהרמב"ם סובר שהאורים ותומים הם בכלל החושן ובלא אורים ותומים לא מקרי חושן. ויש להעיר דמדחזינן שנתנו את האורים ותומים רק אחר לבישת החושן [עי' ויקרא ז'] מוכח שאינם חלק מהחושן.

ונשמע קולו בבאר אל הקדש לפני ד' ובצאתו ולא ימות (כ"ח ל"ה)

כתב הרמב"ן להלן פסוק ל"ה דהוא ביאור למצות הפעמונים, כי מפני שאין בהם צורך בלבישה, ואין דרך הנכבדים לעשות להם כן, לכך אמר כי צוה בהם בעבור שישמע קולו בקדש, ויכנס לפני אדוניו כאלו ברשות, כי הבא בהיכל מלך פתאום חייב מיתה בטכסיסי המלכות, כענין אחשוורוש, והנה הטעם שלא יעפנו בו מלאכי אלקים וכו', ע"כ. והיינו, ולא ימות, ואין כאן עונש מיתה אלא הצלה ממיתה, וצ"ע במפ' התורה. [נמ"מ גם מיתה בידי שמים נמי איתא דבכלל הבגד הוא, אחר שנתחייב בהן, אך עונש לחוד והצלה ממיתה אפשרית מיד לחוד. ופ'].

ונשמע קולו בבאר אל הקדש לפני ד' ובצאתו ולא ימות (כ"ח ל"ה)

ברמב"ן [ע"פ המדרש] טעם הדבר שהוצרך אהרן לבגדים אלו, שאהרן היה נכנס בכל עת לבית קדש הקדשים, ואולו"ז זכויות הרבה שהיו נכנסות עמו ומסייעות אותו לא היה יכול ליכנס למה שהיו מלאכי השרת שם, מה עשה הקדוש ברוך הוא נתן לו מדמות לבושי הקדש, שנאמר וילבש צדקה כשריו. עד כאן אנדה זו. ואף על פי שלא היה נכנס לפני ולפנים בבגדים אלו, אף באהל מועד הוצרך לכך ביום הכפורים, שהרי כתיב וכל אדם לא יהיה באהל מועד.

ויל' דכניסתו בבגדים אלו בשחרית להקטיר קטורת (וכיוב"ז) תעמוד לו שיכירוהו ולא יזיקוהו גם בקודש הקדשים ששם ההיזק מצוי במיוחד. ומש"כ "ביום הכפורים" צ"ב.

ועשית ציצן זהב טהור וגו' קדש לד' (כ"ח ל"ו)

ציצין ה' כתוב עליו קודש לה', ויל"ע על מה קאי קודש לה' אי קאי על הציצין שהוא קודש או"ד דקאי על הכהן גדול שהוא קודש, ועי' דברי הימים א' כ"ג י"ג דכתיב ויבדל אהרן להקדישו קדש קדשים הוא ובניו וגו' ומיהו בפשוטו קדש לה' דציצין קאי על הציצין, ועי' מהא דמ"ד דציצין בין על מצחו ובין שלא על מצחו ומ' דעצמו של ציצין הוא קודש, ויל'.

ואכלו אתם אשר כפר בהם (כ"ט ל"ג)

יל"ע במה שדנו האחרונים בהא דשרי לאכול קדשים פחות מכזית כמבואר בתו"י יומא ל"ט א', ואי ליתא מצוה הא קמבטלו מצוה באכילתם. ועי'

מנ"ח מצוה קל"ד. והנה בתוס' הרא"ש שם מבואר להדיא דליכא מצוה כלל, וז"ל, אבל בכפול לא הוה מצות אכילה כלל כיון שאין בו כזית וגם לא היו שבעין. עכ"ל. ולמשנ"ת לקמן פרשת במדבר דבמצוה דרבים סגי אי מתקיים הנדרש במצוה אף דליכא קיום מצוה יתכן דשם אכילת קדשים איכא אף בפחות מכזית אף דמצוה ליכא ולא תליא זה בזה. ולהכי לא איכפת לן בהא דאכלו כהנים פחות מכזית.

מיהו לכאורה ד"ז צ"ע, ופשטא דמילתא נראה דאי מצוה ליכא בפחות מכזית ה"נ לית עלה שם אכילת קדשים, וממילא לא נתקיים הנדרש במצוה. ויל"ע בבית הלוי ח"ג סי' נ"א מש"כ בזה. (ולכא' להאמור שם יל"ד במשנ"ת בדין מצצ"כ במצוות דעיקרן תכלית מסוימת ולא מעשה ופעולה בלבד. ודו"ק). ומש"כ הרא"ש דגם לא היו שבעין לכא' צ"ב דמה מהני שביעה לקיום מצות אכילת קדשים אי נימא דפחות מכזית ליכא מצוה. ועי' לשון ריטב"א. וצ"ת. וכמובן דאינו ענין למה שדנו האחרונים בברכת המזון דכוותה במי ששבע ע"י אכילה פחות מכזית אי מיהיב בברכת המזון. ופשוט.

יעשית מזבח מקטר קטרת עצי שטים תעשה אתו (ל' א')

הנה דבר ידוע שמזבח הקטורת שהי' בהיכל ה' כלי עץ שטים מצופה זהב וכמבואר בכתוב. אולם כפי מה שראיתי בדברי הרד"ק, ולכאורה כך הוכחה הכתובים במלכים א', ה' מזבח הקטורת שעשאו שלמה המלך ע"ה בביהמ"ק עשוי אבנים והי' מצופה עץ ארז וזהב ולפי"ז מהראוי אף לומר שהיה בנין מחובר לקרקע כמזבח החיצון בעזרה. ולשון הכתוב במ"א ו' כ' ויצף מזבח ארז. (ולהלן פסוק כ' ב' וכל המזבח אשר לדביר ציפה זהב). ויעו"ש ברד"ק שכתב "ולא אמר על המזבח מה ה' קודם שצפהו בנסרים של ארז ואפשר שהי' מאבנים וזה אינו מזבח שעשה משה" וכו' וכ"כ שם הרלב"ג אלא שלשונו נשתבשה בדפוס וצריך תיקון.

ולכאורה כך נראה שהיה בנין אבנים מחובר לקרקע, שאל"כ מה ענין ה' לספר על ענין המזבח בתוך סיפור בנין המקדש, ולהלן בספי"ז שם ה' אמור להיות מקומו בתוך סיפור בנין כלי המקדש. וע"כ כיון שהי' בנין אבנים מחובר לקרקע לכך בא כאן סיפורו בתוך סיפור בנין המקדש. וכ"ת הכרובים למה מנאם כאן – ומצאתי להגריע"ץ בחידושו לב"ב צ"ט א' שכתב שהיו מחוברים לקרקע. אמנם הרד"ק נתקשה גם הוא בזה ובא בדבריו תי' אחר לזה יעו"ש. ומ"מ אין נראה לומר שמתוך שלא ישב הרד"ק כנ"ל י"ל שלא הי' בנין אבנים אלא כלי עשוי מאבנים – שלא מצינו כזאת כלי עשוי מאבנים.

וברש"י שם פסוק כ' נתקשה, ותמוה אני ושל משה למה נגזר. וצ"ע אם ס"ל לרש"י כרד"ק. אבל א"נ כרד"ק דהי' מזבח אבנים כמזבח החיצון אולי לכאורה אפשר לומר בזה ענין מחדש דהנה בסוף פרק חגיגה כ"ד א' אמרינן דאיתקשו מזבחות להדי' לענין האמור שם. וא"כ הי' אפשר כשם שחל צווי של מזבח אבנים בבית ביהמ"ק על מזבח החיצון ה"נ דינו הוא כך על מזבח הפנימי דחד דינא הוא להם, דבשעה שמזבח החיצון הי' עשוי כלי אף הפנימי כן, ובשעה שהי' דינו להיות מזבח אבנים אף הפנימי דינו בדומה (ולפי"ז א"א לומר שהיה מחובר לקרקע). ויל"ע לפי"ז אם הדין באמור ברש"י ס"פ יתרו הדין ממלאים החיצון באדמה – היה נוהג גם בפנימי. (אחר כך נחמתי שא"ל ממלאות שהי' לו גג ואיך ימלאו. ומפורש הדבר בס"פ תצוה וברש"י שם, ע"ש שכתב דזה היה לו גג אבל מזבח העולה לא היה לו גג אלא ממלאים חללו אדמה בכל חנייתם).

ובזבחים י"ד א' אמר רבא את"ל ר"ש ס"ל כבד' וכו' אין מחשבה בחטאות הפנימיות אלא מפתח האולם ולפנים. ויל"ע דלהלן נסתפק רבא עצמו דאפשר דר"ש אית ליה דקדושת אולם והיכל חדא היא ותוך הפתח כלפנים הפתח וא"כ הא מצי להשים המזבח בפנים הפתח וא"כ הא מצי להשים המזבח בפנים הפתח וא"כ הא מצי להשים המזבח בפתח האולם ואין מחשבה מועלת כלל מעיל דאמרינן לקמן בסוגיין לענין בזיכין. וכבר ראיתי שנתקשו בזה. ולהמבואר דהמזבח הפנימי הי' מחובר לקרקע א"ש דא"ל לעורקו.

ולהלן ג"ט א' מזבח שנעקר מקטירין קטורת במקומו, ולשון נעקר צ"ב אם שייך לאומרו על מזבח מחובר או על תלוש או על שניהם כאחד. ומשמ"י דמין הגאון מבריסק זצ"ל מ"טו להעיר היאך מקטירין קטרת במקומו וכי נתקדש מקומו ומתוך כך הוכירו שיש ענין קדושת מקום במזבח הפנימי [ודן מין גם על הקושי בדף י"ד א' שהבאתי לעיל שלפי דברו זה יש ליטבחה]. ולהאמור א"ש דדמאי למזבח החיצון.

והא דצפהו ארז נראה דהוא כדי להחזיק צפוי הזהב שבו שא"ל לצפות זהב ע"ג אבן כמ"ש רש"י שם במ"א ו' – ט"ו. ודין צפוי זהב חל עליו ול"ד למזבח הנחשת שלא נצטוונו לצפותו נחשת כשהוא עשוי אבנים. ודו"ק.

אמנם העומד לנגד כ"ז הוא לכא' סוגיא דזבחים כ"ז ב' א"ר א"א מזבח הפנימי מקדש וכו' ובסוף הסוגיא מ"ט האי רצפה והאי כ"ש. והשתא אימת איירי אי לפני בנין המקדש תרוייהו כ"ש הו', ואי לאחר מכן תרוייהו בנין אבנים, ועוד דמסתמא לאח"כ איירי. וצ"ע.

[ואמנם להגר"א בבאור לצורת הבית מצאתי שדרך בדרך אחרת וס"ל שהי' של משה אלא שרצה להוסיף עליו עוד אמה שיהא כפול כשל משה וכו', ויל"ע לפי"ז אמאי לא הוסיף עצי שטים. ואפשר דרק משה נצטוה על כך, וצ"ב. עוד יל"ע דתליא לכא' אפשרות הוספה זו בפלוגתא דרש"י ורמב"ן בר"פ תצוה אם וכן תעשו האמור שם ענינו שמדות אלה נוהגות לדורות וכנראה ס"ל להגר"א כרמב"ן שם.

ומדברי הרמב"ם פ"ג מהל' ביהמ"ב ה"ה ח"י משמע דלא ס"ל כגר"א שכתב בפשיטות הי' מידתו אמה על אמה ומשמע בכל זמן הי' כך. ועוד יל"ע מההיא דיומא נ"ה ב' דאיכא למ"ד דהי' הקפה ביד ואם המזבח הי' כפול צ"ב אם אפשר לעשות כן ויעו"ש רש"י ד"ה ר"א שהרי כולו אינו אלא אמה על אמה. וצ"ע אם אפשר לומר דבבית שני הי' שיעורו כמשכן. ועוד הרי אמרינן התם ג"ט א' שני כ"ג נשתתרו במקדש ראשון זה אומר בידי הקפתי ומיהו הגר"א שם מקמ למילת "ראשון" וצ"ב בסוגי' הנ"ל. ועוד יל"ע לשון ויצף מזבח ארז אם שייך לשון צפוי לפי דבריו. וזה לא קשה כ"כ. וכ"ז לכאורה צריך הסבר לפרש שיטת הגר"א].

הארכתי וכו' והאם אפשר לומר דרבותינו הרד"ק והרלב"ג נתכונו לפרש הכתובים רק לפי פשוטו של מקרא וכמו שמצינו להם ולזולתם מרבוותא קמאי ז"ל שדרכו בזה אר"ד כך היא השיטה וכך ראי לומר שדין המזבח הפנימי כדן החיצון בזה.

ועשית כיור נחשת וכו' נחשת לרצפה (ל' י"ח)

כיור וכו' מבואר בזבחים כ"ב א' דדין הוא שיעשה מנחושת, דאמרינן התם לנחושת הקשתיו וכו', ולכא' כל זה הוא רק לכתחילה, אבל כשר גם משאר מתכות [וכפיין והיא דזהב לענין השולחן]. מיהו יתכן לפרש הגמ' בזבחים שם דלא ליעבד כנו של עץ, אי נמי דליעבד ממין שעושה הכיור אבל לעולם כשר לכתחילה בכל המתכות.

פרפראות להכמה

חידה לפרשת תצוה - היכי תימצוי דאם יהיה בן חורין לא יוכל להוציא בקריאת המגילה את השני, ואם יהיה עבד כנעני יוכל להוציא (לחד שי)?

תשובה על החידה לפרשת תרומה - אדם שחיובו במצוות עשה שלא הזמן גרמן קודם בזמן לחיובו במצוות עשה שהזמן גרמן?
תשובה - טומטום ונאדרוגיניוס בהיותם בני י"ב חייבים רק במצוות עשה שלא הזמן גרמן, דבמצוות עשה שהזמן גרמן ממה נפשך פטורים דאז קטנים הם או נשים, ולכשיגיעו ל"ג יתחייבו במצוות עשה שהזמן גרמן מספק שמא אנשים הם.

לקבלת הגליין בקביעות במייל שלח בקשה ל: D7648493@gmail.com

הלכות והנהגות

ממזן פוסק הדור

רבי משה שטרנבוך שליט"א

פרשת תצוה תשפ"ג

הלכות פורים

מלוקט מתוך כתבי וספרי מרן רבינו שליט"א

משלוח מנות

(א) חייב אדם לשלוח ביום הפורים לאדם אחד שתי מנות, ונותן שני מנות אוכלים, או משקה יחד עם אוכל שנחשב לשני מנות.

(ב) לדעת כמה פוסקים צריך שכל מנה תהא חשובה כפי עשירותו של הנותן והמקבל, שבמשלוח מנות צריך שהמקבל ישמח בקבלת המתנה ולא תהא המתנה בעיניו כדבר בטל שאין בו חשיבות, ולכן עכ"פ לאדם אחד ידקדק לתת מתנה חשובה הן ביחס לנותן והן ביחס למקבל. שיהא חשוב.

(י) נשים חייבים במשלוח מנות ומתנות לאביונים, ויש שנהגו שהבעל או האב נותן, ורושם שזהו מאשתו או מבנותיו, ומודיע לאשתו או בנותיו ששלח עבורן, ובכך הן יוצאות ידי חובתן, אבל יש פוסקים שצריכה לתת דווקא משלה, ולכן לדבריהם הבעל או האב צריך להקנות לה את הכסף או את המשלוח מנות.

וצריך שהאשה תשלח דווקא בשמה לבד, ולא תשלח אף בשם הבעל כי אין הדבר ברור אם יוצאים כששולחים בשותפות.

(יא) צריך לכוון לקיים מצוות משלוח מנות, דמצוות צריכות כוונה, ובפרט כאן שיכול להתפרש ששולח רק לרעות ולא לשם מצווה, וטוב לומר בפה "הנני מכוון לקיים מצוות משלוח מנות".

(יב) משלוח מנות מצוותה רק בזמנה ב"ד ביום, ויש הסוברים שאם שלח קודם פורים והגיע בפורים יצא, אבל אם שלח ממדינה רחוקה ויש שינוי בין זמני המדינות, צריך להגיע ליד המקבל רק בזמן שאצל השולח זה כבר פורים ביום.

(יג) נחלקו הפוסקים אם מותר לתת משלוח מנות לאדם חופשי שאינו מקיים תורה ומצוות, יש אומרים שאסור לתת לו כיון שמכשילו באיסור לאכול בלא ברכה, אבל י"א שכיון שאין הדבר ברור שיאכלו שאפשר שישלחנו הלאה לחבירו, מותר. ובדומה לזה יש להסתפק לענין לשלוח לו יין, שיש אומרים שלא ישלח כי בזה הוא מכשילו ביין נסך שהרי מיד שיגיע בו יהא יין נסך, וי"א שלא נחשב שמניח מכשול לפניו כיון שהחפשי מצידו יכול לשלחו הלאה ואין כאן מצב ברור שישתמש בו לעצמו ואינו עובר בזה משום לפני עור. אמנם כל זה רק באיש חפשי שאינו שומר תורה ומצוות אבל אינו שונא דת, אבל אם הוא שונא ישראל אין יוצאים בו ידי חובת משלוח מנות כיון שאינו נחשב "רעהו".

מלשכת הגזית

הדרכה למוצי"ם -

להרגיל את הציבור להיות 'שואלים'

ארבעה רבנים שהתחילו לכהן פאר כימורי הוראה נכנסו בשבוע האחרון למעונו של מרן שליט"א.

מרן רבינו שליט"א העיר כי תפקיד הרבנים הוא לא רק להשיב לציבור השואלים דבר ה' זו הלכה, אלא גם לדאוג שהציבור ישאלו שאלות ולא יכריעו לעצמם לבד, ולהרגיל לבוא לשאול בכל דבר מורה הוראה.

אחד המוצי"ם טען כי ב"ה יש ציבור גדול וממילא יש תמיד הרבה שואלים, אך מרן שליט"א השיב כי זה לא תלוי זה בזה, שיכול להיות ציבור גדול אבל עדיין אינם 'שואלים', וכי להיות 'שואל' זה מדרגה.

שוב שאל אחד המוצי"ם: בכלל התפקיד של הרב זה לחנך את הציבור להיות שואלים? והשיב רבינו כן. וזה לא תפקיד קל!

אזהרה לתלמידי הישיבה

ההולכים לאסוף כספים לת"ת

נשאל רבינו ע"י תלמידיו מהישיבה הקדושה אם ללכת לאסוף כספים בתקופת פורים עבור הת"ת בישיבה, והשיב רבינו שיש ללכת, אך הוסיף שיש לזהר לא לדפוק בדלתות באיזורים שמתגוררים בהם אנשים שלא בחיי קדושה שאפשר לבוא לפריצות ולמכשולים.

(ג) יש נוהגים לשלוח דווקא על ידי שליח שנאמר "ומשלוח מנות", ואפילו עכו"ם או קטן [דבעלמא לאו בני שליחות ניהו] מועילים כלפי זה, ומי"מ נראה שבדיעבד יוצאין גם בלא שליחות.

(ד) ראוי להיזהר שלא לאכול כשחוזר מבית הכנסת עד שיקיים מצוות משלוח מנות ומתנות לאביונים.

(ה) צריך לתת דווקא מאכל או משקה שיהא ראוי לאכילה מיד, דהיינו מבושל וכשר. ודעת הגאון מטשיבין (דובב מישרים ח"א סי' צ"ב) שאין יוצאים בקפה ותה ותבלינים כיון שאינו ראוי לאכילה כמות שהוא.

(ו) ונראה שאין יוצאים ב'לחם' פשוט, [שאינו מראה בזה ידידות וחיבה אלא כמרחם על חבירו שיהא לו אוכל לשבוע, וע"ע תשובות והנהגות ח"ה סי' רל"ד אות א'], אמנם בחלה מכובדת או במיני מזונות יוצאים לכתחילה.

(ז) ראוי לדקדק שהמקבל ידע מה קיבל וממי קיבל - וכדעת ה"כתב סופר", וכמדומני שכן ראיתי אצל מרן הגרי"ז זצ"ל שבדק מה הביאו ומי הביא.

(ח) שלח לו חבירו קודם, יש אומרים (צפנ"ח פ"ב מהלכות מגילה ה"טו) שאינו מקיים המצווה כהלכתה במה שמחזיר לו משלוח מנות, כיון שאז אינו נותן בחינם אלא כתמורה למה שקיבל.

(ט) אינו יוצא במשלוח מנות לאביו כיון שאינו "רעהו" - שאינו נקרא חבר, אבל באחיו יוצא, [ואדרבה בזה מרבה אהבה ואחוה בין האחים שזהו ענין

הדרכות והנהגות

ההנהגה בדורות הקודמים בעת צרה - אמונה ותפילה

כאשר החלו הפצצות בדרום ארץ ישראל שהביאו לכמה הרוגים והרבה פצועים ה"י, אמר רבינו שבדורות הקודמים כשהיו מאורעות קשים כאלו, היו כולם הולכים לבית מדרש ופותחים תהלים ומוסיפים בלימוד התורה וכדומה, אבל היום נשכח צורת ההנהגה של הדורות הקודמים, וקיבלו מושגים מהעולם החיצון ומדברים בסגנון אחר "איך נתגונן" וכו', והחובה מוטלת על כל אחד להתחזק באמונה, ולהרבות בעסק התורה ובמעשים טובים, ולקבוע זמן לבוא לבית הכנסת להתפלל ולומר תהלים ולבקש מאבינו שבשמים לרחם עלינו, ואז יקשב ה' וישמע ויחיש גאולתו בקרוב.

וסיפר רבינו דבימי המלחמה העולמית אע"פ שכדי להינצל מההפצצות היו יורדים למקלטים, מ"מ לתפילה היו יוצאים מהמקלטים ללכת לבית הכנסת ולא היו חוששים לסכנה, (ואדרבה קהילתו של הרב דסלר זצ"ל ירדה למקלט, ודווקא היא נפגעה מפצצה וכולם נהרגו), והעיקר יש לדעת שאין ההצלה תלויה אלא בתפילה, כי המפתחות נמצאים ביד ה', ואין להסיח דעת מתפילה גם לא לרגע אחד.

"צריך להיות מציאותי עם שתי רגליים על הארץ, ולא להכניס בראש דעות מנותקות מהמציאות"

הזכירו פעם לפני רבינו בשם גדול אחד שאמר שאם יעלה השמימה ויראה את הקב"ה בכבודו ובעצמו, ואת כל כבודו. וירד למטה וידע נאמנה את ה' לא יקיים מצות ידיעת ה'. כי אם בשיכיר בו מתוך יציאת מצרים. ורבינו הגיב שאין נראה לו כן כלל, דהא בגמ' ברכות דף י"ז אמרו דכל ימי חייו להביא לימות המשיח ולכן זומא להביא את הלילות, ואי נימא דעיקר ידיעת ה' זהו רק על ידי יציאת מצרים - ואפילו אם ראה את ה' עין בעין אינו מקיים המצווה, א"כ מהו הנפק"מ בין ימות המשיח לשאר ימים לדעת בן זמא, וגם לחכמים פורש בגמ' דהעיקר הוא הזכרת נס דגאולה אחרונה, ויצ"מ טפילה לו, וע"כ דהעיקר הוא אמונה, ויציאת מצרים הוא האמצעי לזה.

ועובדא הוי בחכם אחד שיצא במחאה נגד מחבר ספר שביסס את האמונה ע"י ההוכחות מתוך הבריאה, ומתוך הנפלאות של השביעיות בתורה ולא הזכיר יציאת מצרים, וסיפרו כן לרבינו ואמר שאין זה טענה עליו, שכן רצה להוכיח מתוך מה שרואים בחוש ולא מתוך קבלה של איש מפי איש שא"ז בחוש, ושפיר יש בזה קיום בירור ידיעת ה' והשגחתו. וסיים רבינו ואמר, "צריך להיות מציאותי עם שתי רגליים על הארץ, ולא להכניס בראש דעות מנותקות מהמציאות".

עיקר עבודת האדם בעולם הזה

מרגלא בפומיה דרבינו תדיר, כי עיקר עבודת האדם בעולם הזה הוא "אמונה וביטחון", וכמבואר בלשון הפסוק "כל מצוותיך אמונה", שעיקר מטרת האדם בעולם הזה הוא לחיות עם אלוהים ולהאמין בו, ובזמנינו עיקר הקלקול הוא בענייני אמונה - שבעוה"ר תולים את כל הנהגת העולם בטבע ובפוליטיקה ולא בבורא עולם, וזה מסוכן מאוד כי עלול הקב"ה ח"ו להתנהג עמנו מחמת זה בהנהגת הטבע בלא הנהגה ניסית.

עובדות והנהגות

מעשה רב - הנהגות מן שליט"א

לימוד כל נשים נזיקין גפ"ת שמו- נים פעמים

סיפר הגה"צ ר' אריה שכטר זצ"ל - גיסו של רבינו שיבדלחט"א, שבשמחת אירוסיו של רבינו דרש מרן הגאון רבי יחזקאל סרנא זצ"ל והעיד "אין אפילו תוס' קטן או נידח בנשים נזיקין שהחתן רבי משה אינו יודע אותו ישר והפוך. [והוסיף שיתכן שזהו גם בשאר מסכתות הש"ס, אבל הידיעה והעדות שלו הוא רק בנשים ונזיקין שכן רק במסכתות אלו שוחח עמו החתן]. והוסיף עוד ואמר לקהל הנוכחים: "וכי תאמרו שזהו רבותא גדולה, תדעו לכם שאין בכך רבותא, כי יכולני להעיד עוד, שהחתן רבי משה למד כל תוס' בנשים נזיקין שמונים פעמים לפחות, וא"כ מה הפלא שאם לומדים שמונים פעמים יודעים את הכל ישר והפוך, עכ"ד.

לא היה מסכת בש"ס שלא למד בבחרותו לכל הפחות עשרים פעם

סיפר הגאון הגדול רבי אברהם ארלנגר זצ"ל ששמע מאחיו של רבינו הג"ר אליהו שטרנבוך זצ"ל שידוע הוא על רבינו שכבר בהיותו בן עשרים שנה, לא היה מסכת אחת בש"ס שלא למד אותה עשרים פעם.

לומד ביום אחד מאה דפי גמרא

סיפר הגאון רבי יצחק טננהוז אשר למד עם רבינו בישיבת שניידערס', (נתפרסם בעיתון יתד נאמן, מוסף יתד השבוע - פרשת ויגש תש"פ):

"אחד הזכרונות החזקים המלווים אותי מאוירת אותם ימים, שבהם השקעתי את עצמי בלימוד, ולולא התורה שהיתה שעשועי היו המחשבות הנוגות מכריעות אותי, הוא זה שבו ניצב התלמיד משה שטרנבוך בבית המדרש בשעת הבוקר, פותח גמרא זבחים, נותר במקומו משך שעות רבות, ועד לשעת ערב מספיק ללמוד כמאה דפי גמרא.

הש"ס שגור על פיו בעל פה בימי בחרותו

בשעה שביקש חמיו של רבינו הרה"ח ר' יעקב שכטר זצ"ל לבחון את רבינו על כל הש"ס קודם נעילת השידוך, אמר רבינו שברצונו לחזור עוד כמה פעמים על מסכת סוכה, ובא לאחר כמה ימים ואמר לבנתיים כמה פעמים על כל מסכת סוכה, וכעת בא להיבחן על כל הש"ס בעל פה.

וסיפר אחד מתלמידי ישיבת חברון מהימים שלמד רבינו בישיבת חברון, (הרב ויין), שמיד כשבא רבינו ללמוד בישיבת חברון, היו בחורים באים לשאול אותו שאלות בכל הש"ס כולו, והיה עונה בתשובותיו עם גמרות על הלשון, מנשים נזיקין ועד מסכתא זבחים וכו'.

האנחה על תוספות בזבחים

סיפר נכדו של רבינו הר"ר אהרן שמואל שליט"א: בשב"ק נאנח רבינו נוראות והיה נראה שכאב חד מפלח את גופו. קפצתי בפחד לחדרו לשאול מה אירע, והשיב שהתברר לו כעת ששכח תוס' אחד בזבחים, ואינו יודע איך אירע לו כזאת.

סיפור זה שופך אור על מעשה נוסף אשר כתב הרה"ח ר' יצחק לנדא משב"ק הרה"ק מהר"א מבעלזא זי"ע בספרו "בקודש פנימה" חלק ב' עמ' ס"ט: זכורני עובדא פלאית שהגאון רבי משה שטרנבוך מחב"ס מועדים וזמנים ותשובות והנהגות שהיה מגיע הרבה אל מרן בימי בחרותו, רצה להיכנס עם קוויטעל למרן, והיות שהגבאי הרה"ח ר' שלום פויגל ז"ל היה כבר בחדר מרן, והתחילו כבר להכניס את הקהל לקודש פנימה, ביקש ר' משה ממני שיכתוב עבורו את הפיתקא דרחמי, וביקש לכתוב: "שיזכה לחדש חידושי תורה". וסיפר אח"כ שאמר למרן שזכה לסיים את הש"ס, שאלו מרן "עם התוספות?" והשיב בחיוב. שאלו מרן שוב: גם מסכת זבחים עם התוספות? השיב ר' משה: אכן **במסכת זבחים** לא למד את כל דיבורי התוספות בעיון היות שמיהרתי לגמור בשביל הסיום. והיה לו דבר זה לפלא עצום שמרן ברוח קדשו הרגיש בכך, ע"כ.

והנה לנו שגם התוספות במסכת זבחים אשר עליה אמר בצעירותו כי לא למד את התוספות בעיון, מ"מ זכר כל תוס' ותוס' כצורתו וכתבניתו, עד שכאשר נשכח ממנו דיבור אחד בתוס', נאנח אנחה נוראה השוברת את כל הגוף שהיה נראה כאילו נחתך בו חתיכה בבשר החי!!!

שיחת מרן המשגיח רבי דן סגל שליט"א

בישיבת מיר ביום ד' לסדר משפטים תשפ"ג

ניתן לשמוע את השיחה בקול הלשון: 036171050

חסדים רחמים באופן כללי [דרכיו] זה עם צדק דין, אבל למעשה כל מעשי ה' הם בחסד וברחמים.

החובות הלבבות אומר שמי שבוטח בהשם יתברך הוא רגוע, הוא בשלוח, והוא רוצה בכל מה שהקב"ה עושה לו, לא רק מקבל אלא רוצה, והוא גם שמח בכל מה שהקב"ה עושה לו, הוא בשלוח ובמנוחה כמו תינוק בזרועות אמו, ראיתי ילד קטן שאמו רחצה אותו והוא בכה וצעק, שאלו אותו אח"כ האם אמא אוהבת אותך? הוא אמר כן! אז למה היא עשתה לך נגד רצונך? הוא לא ידע להשיב, אבל היה ברור לו שאמא אוהבת אותו, למה? כי אמא הרי עושה בשבילו הכל, אז למה אנחנו לא מרגישים כך כלפי הקב"ה? הרי הוא עושה בשבילנו הכל אז ודאי שהוא אוהב אותנו, הרי כל הרחמים שיש לנו זה הכל ממנו יתברך.

המרגלים ראו ארץ משונה ענקים וכו' וגם בכל מקום ראו לוויית אז הם אמרו ארץ אוכלת יושביה, מה היתה הטענה עליהם הרי זה מה שהם ראו, מנין להם לחשוב שהקב"ה עשה זאת במיוחד בשבילם כדי שיוכלו להסתובב ולרגל את הארץ, אלא לומר שהקב"ה עושה רע ח"ו זה אמור להיות הצד הרחוק ביותר שיכול להיות, למה? טוב השם לכל ורחמיו על מעשיו. הרי אנחנו נצטוונו לרחם אפילו על בעלי חיים, והלכת בדרכיו כתוב מה הוא רחום וחנן אף אתה רחום וחנן, אין קץ וסוף לרחמי ה' יתברך.

אלא מאי, "לא נבראו ברקים ורעמים אלא לפשט עקמימות שבלב". זה בא לפשט את העקמימות שבלב, בלב יש שתי עקמומיות: עקמומית אחת זה באמונה. זו מינות. ולא

"ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם" לפני כלל ישראל, שלמה המלך מבקש מהקב"ה לגוי תתן מה שהוא מבקש ליהודי תתן מה שטוב לו, בגמ' בברכות (דף כט:): והטוב בעיניך עשה, מביא המהר"ץ חיות מספר העיקרים, שהקב"ה יעשה מה שהוא יודע שזה טוב אפילו שאני לא יודע שזה מה שטוב, ומה הוא הטוב השלם, מה התכלית? התכלית היא לזכות בדין, להתענג על ה' ולהנות מזיו שכינתו, ואם זה בחינם או בותר זה נהמא דכיסופא, השלמות היא בדין, מי יכול לזכות לזה לקדש שם שמים אמרתי ונעשה רצוני, רק כלל ישראל, ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם.

עברנו כעת משפטי השם בבחינת תהום רבה, שופרא דשופרא יקרים שביקרים, הרמב"ם אומר שאם ח"ו יש צרות זה בגלל החטאים ואם אומרים שזה מקרה ח"ו אז והלכתי עמכם בחמת קרי.

תכלית הבריאה היא אמונה, בא חבקוק והעמידם על אחת וצדיק באמונתו יחיה, שנאמין באלוקינו ונודה אליו שהוא בראנו – מה' לא תצא הרעות כל מאן דעביד רחמנא לטב עביד, החפץ חיים שואל כיון שיודעים שהכל לטובה אז למה מתפללים והוא אומר שככה זה, צריך לדעת שהכל לטובה ואפ"ה מותר וצריך להתפלל.

ונראה לבאר זאת ע"י משל, ילד קטן לא רוצה לאכול וצריך לסטור על לחיו כדי שיאכל, אבל כשהוא גדל קצת אפשר לתת לו את הטוב את האכילה ע"י מילה טובה, ה"ה באמת הקב"ה עושה תמיד את הטוב, טוב ה' לכל ורחמיו על כל מעשיו עד כדי כך שהפסוק אומר צדיק ה' בכל דרכיו וחסיד בכל מעשיו, כל מעשי ה' זה

תתורו אחרי לבבכם - זו מינות. והעקמומית השנייה זה תאוה. תאוות ליבו נתת לו. "לא נבראו ברקים ורעמים אלא כדי לפשט את העקמימות שבלב". אם רואים כעת כאלה ברקים ורעמים; העולם הרי כמרקחה - כמה אנשים מתים כעת! כמה? מכלום! מנגיף! מברייה קלה..

כמו שהמדרש אומר בפרשת קורח, שלעתיד לבוא הקב"ה יפרע ע"י ברייה קלה. הוא יקרא לזבוב וליתוש. היתוש - זה הנגיף. רק הנביא לא יכל לומר 'נגיף'. אם הוא היה אומר נגיף - מישו היה מבין על מה הוא מדבר?! הוא דיבר על הברייה קלה שהייתה אז; הוא אמר זבוב, יתוש. אבל זה הוורט - שהקב"ה עתיד להיפרע ע"י ברייה קלה. וכל המהפכות שאירעו במערכות הטבע... עד ותרעד הארץ! זהו הפשט שהקב"ה בא לעורר אותנו!

ואל מי הוא מדבר בעיקר? אלינו!!! אל שומרי תורה ומצוות!!! לתלמידי חכמים!!! אל יראי ה'!!! אבל אנו לא מבינים את השפה שלו בכלל!!! הגיעה העת שלא עת לחשות! באמת, אני לא ראוי להגיד מילה. (בכי תמרורים). אני לא אומר; אני מתחנן!!! רש"י מביא בפרשת נח, שאם יש גזל וזנות אנדרלמוסיה באה לעולם, והורגת רעים וטובים. מה זאת אומרת אנדרלמוסיה? בלבול ח"ו?! וכי זה המהלך?! אלא המהלך הוא שעוברים על כל הגבולות. אז שעוברים על הגבולות אז הכל הולך בלי חשבון. באה העת - והורגת רעים וטובים. כי דרכו של הקב"ה, כביכול, כמו שדוד המלך אומר בברכי נפשי. קודם הוא מתאר את כל הבריאה על כל נפלאותיה; את הצומח החי והמדבר. עד שהוא מגיע להתפעלות הגדולה: "מה רבו מעשיך ה' כולם בחכמה עשית. יהי כבוד ה' לעולם". אחר כך הוא מתחיל מיד: "המביט לארץ ותרעד יגע בהרים ויעשנו אשירה לה' בחיי אזמרה לאלוקי בעוד".

שואלים, ממה נפשך: אם אתה רוצה להגיד את הנפלאות של הרעידת אדמה וכדו' יגע בהרים ויעשנו - אז שיכניס את זה ברשימה הקודמת. הרי הוא כבר סיים את הכל?! 'מה רבו'... 'יהי כבוד'...

מבארים, שישנם שני אופנים שבהם הקב"ה מדבר עם ברואיו: יש בשפה ברורה או בשפה נעימה. הוא מתחיל ומדבר בנעימה, זה כל הבריאה כולה - מה שאדוננו דוד מתאר. כמו שהחזו"ל אומר, שהאלוקים עשה בריאה כזו, בשביל שיראו מלפניו. זהו בריאת ה' - שיראו מלפניו. אז עשה את הבריאה על כל נפלאותיה. וזה נקרא בנעימה. עם זה הקב"ה מדבר עם ברואיו, להראות להם את האמונה ואת ההנהגה. זה נקרא בנעימה.

אבל אם ח"ו לא מתעוררים, או להיפך, אז הקב"ה מתחיל לדבר בשפה ברורה. מהי? המביט לארץ ותרעד!!! יגע בהרים ויעשנו!!!! אשירה לה' בחיי - זה מה שהיה צריך להיות, שמהחיים הרגילים אנשים היו צריכים לומר שירה לה'. כמו שאדוננו דוד המלך מתאר מקודם. כמו שהחזו"ל אומר שהקב"ה עשה שיראו מלפניו. כך היה צריך להיות. אבל אם לא: אז 'אזמרה לאלוקי' - במידת הדין; ומה מזמרים: 'בעודי'!!! ברוך ה' שזה נשאר קיים, ב"ה שזה נשאר קיים! 'בעודי'!!! כי בזמננו ההנהגה הזאת שהקב"ה הראה בבריאה היה ביתר שאת וביתר עוז. הקב"ה פתח לראות את הנפלאות שיש בבריאה. כמו שהחזו"ל אומר שאפילו בבקעה קטנה לא יודעים מה שיש... הקב"ה פתח נפלאות שאין לשער. כל המכשירים שיש, כל האפשרויות שיש, אין חוקים ואין כלום, מארץ לארץ, וממדינה למדינה ומעולם לעולם - עם כל הדברים שיש. ברגע יודעים כולם. ברגע שומעים כולם. והכל זה רק נפלאותיו יתברך! אז הוא ברגע אחד פתח והראה - "מה רבו מעשיך ה' כולם בחכמה עשית"! "האותי לא תיראו נאם ה', אם מפני

לא תחילו, אשר שמתי חול גבול לים, חק עולם ולא יעברנהו, ויתגעשו ולא יוכלו, והמו גליו ולא יעברנהו" (ירמיה ה, כב). היום שיש את כל הדברים שיש היום - ו'האותי לא תיראו'!! ואז היום התביעה עוד יותר גדולה ח"ו! מכיוון שהקב"ה כך הראה למראה - אז התביעה הרבה יותר גדולה! כי כל כך גדולתו ועוצמתו יתברך - מי אינו רואה? אם כן, ח"ו, אם לא מתעוררים - אז מתחיל הקבוצה השנייה: המביט לארץ - ותרעד! וזה הולך בתרתי - תמחלו לי - הרי אני מדבר מליבי... (בוכה) הן מה שנוגע לאמונה! והן מה שנוגע לקדושה. גוואלד!!! "אלוקיהם של אלו שונא זימה..." הדבר היחיד שכתוב שה' עוזב אותנו, כך אמר ר' אהרון לייב זצ"ל, זה על ולא יראה בך ערוות דבר ושב מאחריך! על זה יש 'ושב'. על שום דבר אחר לא כתוב 'ושב' - אפילו על עבודה זרה! על כפירה! רק על זה כתוב ושב מאחריך! הוא עוזב! לכן פה הטענה נוראה. ופה זה הצלה! פה מונח כל ההצלה! כי כל ההצלה זה רק עם קרבת אלוקים.

כי תבינו אחים יקרים: איפה תפס אותנו היצה"ר? איפה?

אנחנו לא יודעים ששום דבר לא יקרה פה!

למה צריכים לחכות עוד?!

גם כי אלך בגיא צלמוות לא אירא רע - כי 'אתה' עמדי! אבל אם הסתרת פניך - הייתי נבהל!!! כל ההצלה זה רק איתנו!!!! אני נזכר מעשה. אני שמעתי את זה מר' חיים ברים עצמו זצ"ל שאבלח"ט. הרב אברמסקי זצ"ל בסוף ימיו היה חולה מאוד. ופעם אחת הוא נכנס לבקר אותו, והוא פרץ בבכיות נוראות, והוא לא יכל להירגע. הוא שאל אותו: רבי, רבי למה אתה בוכה? מה אתה בוכה? כל כך כואב לך? אמר לו לא על זה אני בוכה. אני בוכה על משהו אחר. כתוב ברמב"ם במורה נבוכים שמי שדבוק באמונת ה' לגמרי, ולא מסיח דעתו ממנו לא יכול להיות לו שום צרה ושום קושי.

שהרי: אתה - עמדי!!! ואילו: הסתרת - הייתי נבהל! והוא הוסיף: אני רואה איזה צרות יש לי כעת. איזה קשיים. ומתוכם ראייה כמה שאני רחוק ממנו. ועל דא קא בכינא; לא על על הכאב! אני רואה כמה שאני רחוק מהבורא! ושב מאחריך נאמר - ולכן אמר הח"ח, אני לא רוצה להאריך, אבל שמעתי את המעשה איש מפי איש, הר"י של מיר באמריקא רש"מ קלמנוביץ ששמע את זה מאביו ר"א קלמנוביץ זצ"ל שהוא היה בשעת מעשה. היה איזה מעשה, ואז הח"ח אמר: כל הידור והידור שאפשר לעשות בלא יראה - הכל כדאי! זאת אומרת שהח"ח לימד לא רק שהקב"ה נמצא איתנו או שהוא איננו. אלא אתה עושה יותר הידור בלא יראה - אז הוא יותר קרוב!!! פחות הידור - הוא מתרחק!!! כל הידור והידור, הוא אמר, שאפשר לעשות בלא יראה - הכל כדאי! אז אם אנו רואים כאלה דברים. וכי חשיד קוב"ה דעביד דינא בלא דינא? וכי צריך ראייה? הדבר הזה הרי מתפרש בעניין של הקדושה.

יש קדושה במה שנוגע לבחורים; שגם את זה צריך לדעת את האחריות הגדולה! גוואלד!!! בשביל מה? בשביל מה?!! שאני אביא כל כך היזק ח"ו לעולם ולאחרים?! שונא זימה!!! אנדרלמוסיה באה!!!!

ויש מה שנוגע לבתינו - זה הצניעות. הצניעות של הלבוש! הצניעות של כיסוי השיער! שמעתי ממר"ר הגרש"ז אוירבך זצ"ל מפה קודשו, הוא אמר לי כך, על הפאות, הוא אמר שאם לפני חמישים שנה הייתה באה אשה לירושלים עם פאה - היו סוקלים אותה! אני אומר כמעט מילה במילה. והפאות של פעם היו - אני זוכר איך שהוא אמר - אפילו עיוור היה רואה שזה פאה. למה? הוא אמר, זה היה נראה כמו קש. היום הוא אומר, אני לא יודע אם זה כן או לא. הוא הוסיף כך: אצלי זה מאוס מאוד! משל למה הדבר דומה לאחד שאוכל בשר כשר ועושה כל טצדקי שזה יראה טריפה! שאוכל

טרף! מכסים - ועושים כל ההשתדלות שיראה שזה לא מכוסה. שזה טבעי. רח"ל. מי ששומע: אצלי זה מאוס מאוד! ואני מוסיף, דל מיניה את ההלכה, חוץ מההלכה, זה מאוס מאוד.

כל זה מדברים בימים כתיקונם. אבל היום שרואים שבאים צרות כאלה משונות... כי תבינו אחים יקרים: איפה תפס אותנו היצה"ר? איפה? (פורץ בבכי סוער) בבנות ישראל היקרות! שהם המעמידים של הדור האחרון! הם המעמידים של התורה הק'! אבל איך יכולים ללמוד? איך יכולים ללמד? באים לכבוש את המלכה עימי בבית?! וביותר שזה נוגע לחמדת הממון לאלה שעושים את כל הזה (הפאניות)... היצר הרע! אבל בכל זמן; גוט. אבל תראו מה שהולך כעת לא תוכל להתעלם! לא תוכל להתעלם! רח"ל. אנחנו לא יודעים ששום דבר לא יקרה פה! והגמרא אומרת: וכי חשיד קב"ה דעביד דינא בלא דינא?! זה ממש נישט פשוט. צריכים להתחזק!

למה צריכים לחכות עוד?! ואדרבה, מי שיתחזק כעת, שכרו הוא עד אין קץ! בעצם הדבר ובעצם ההצלה להציל את כלל ישראל! נורא נוראות...!!!! והדבר פשוט ופשוט הוא. כי צריך לראות כעת לעשות מהפך; מהפך!!! בבחינת: מי לה' אלי! 'אלי'. מה זה 'אלי'? שהקב"ה יוכל להיות איתנו! אלוקיהם של אלו שונא - זימה! הוא לא יכול להיות יחד. פשוט. כמה צריכים כעת להתחזק. בעזרת ה' יתברך,

להסביר, לעורר, לדבר. איש את רעהו יעזרו ולאחיו יאמר חזק! לראות להילחם על כבודו יתברך! כבודו של ה' יתברך!

משל למה הדבר דומה? אב שכל הבנים סרחו. רח"ל. בגדו בו. נשאר לו בן אחד. ופתאום הוא רואה שגם הוא... אוי ווי - ממש חרב עליו עולמו. מי יש לו עוד להקב"ה בעולמו? כלל ישראל! כמה ביניהם יש ת"ח? כמה יש בניהם בני תורה יקרים? ח"ו, אם עכשיו גם הם?! זה ממש לא פשוט, וצריכים ממש להתחזק!!! והקב"ה יעזור ברחמיו - כי הוא א-ל מלא רחמים. והשכר כעת למי שמתחזק אין לשער. כי הוא מציל את כלל ישראל. חיבה יתירה נודעת למי שכעת יתחזק וישוב אל ה'. הגיע העת כעת. אסור!

אתם שומעים: אסור לחכות יותר! בואו כולנו נתחזק! חסדי ה' כי לא כלו רחמיו! הקב"ה יעזור לנו שנוכל להתחזק באמת, ולעשות את רצונו יתברך ולקדש שם שמייס, וממילא יהיה הבחינה כמו שהח"ח אומר: ע"י ההידור שאנחנו עושים בלא יראה לך, ועל הידור שאנחנו עושים באני מאמין - בוודאי שכל התורה הק' שאנחנו לומדים בהתמדה תעמוד לנו כחומת מגן בפני אויבנו מבית ומחוץ! ונזכה כולנו כבר בקרוב ממש לזכות לשמוע את שופרו של משיח בביאת משיח צדקנו בב"א, אמן!

מערכי תורה

זכור - פורים

משיעורי מרן הגאון רבי חיים פיינשטיין שליט"א ראש ישיבת עטרת שלמה

'לך והחרמת את החטאים את עמלק'

כששמואל אמר לשאול שעבר על הציווי למחות את עמלק אמר לו 'וישלחך ה' בדרך ויאמר לך והחרמת את החטאים את עמלק ונלחמת בו עד כלותם'. וצריך ביאור למה רק עכשיו הזכיר שעמלק היו חטאים, ולא נזכר טעם זה בעיקר הציווי בתחילתו. ונראה לבאר בזה על פי דברי הגמ' ביומא דף כ"ב דבשעה שאמר לו הקב"ה לשאול, לך והכית את עמלק, אמר שאול, ומה נפש אחת אמרה תורה הבא עגלה ערופה, כל הנפשות הללו על אחת כמה וכמה, ואם אדם חטא, בהמה מה חטאה, ואם גדולים חטאו, קטנים מה חטאו, יצתה בת קול ואמרה לו, אל תהי צדיק הרבה, ומבואר מדברי הגמ', דשאול סבר שעמלק לא היו חוטאים גמורים, ואינם ראויים ליאבד. ולפי זה יש לפרש דלכן הזכיר שעמלק הם חטאים, שזו היא התשובה לדברי שאול שהם חטאים ולא כמו שסבר הוא שאינם חטאים גמורים.

לא אשוב עמך כי מאסתה את דבר ה'

כתוב ששאול אמר לשמואל 'חטאתי כי עברתי את פי ה' ואת דבריך וגו'. ועתה שא את נא חטאתי ושוב עמי ואשתחוה לה'. ויאמר שמואל אל שאול לא אשוב עמך כי מאסתה את דבר ה' וימאסך ה' מהיות מלך על ישראל'. והיינו דלא הועיל לשאול מה שחזר בתשובה, וצריך ביאור למה באמת לא הועילה לו התשובה. עוד צריך ביאור, דכבר בתחילה אמר שמואל לשאול, 'ען מאסת את דבר ה' וימאסך ממלך', וא"כ מה נוסף עכשיו בדברי שמואל עוד שחזר ואמר לו שה' מאס בו מהיות מלך על ישראל.

ויש לבאר בזה, דאם היה זה חטא גרידא, והיה זה עונש על החטא, אז הייתה תשובה מועלת, דע"י התשובה נמחק החטא והדר לכדמעיקרא, וכן סבר שאול דהמלוכה נלקחת ממנו בתורת עונש על החטא, ולכן סבר שאול דהתשובה מועלת, וע"י תשובה שוב תחזור אליו המלוכה. אבל האמת דהמלוכה נלקחה ממנו, לא היה זה רק בתורת עונש על החטא, אלא היה זה משום שהקב"ה מאס בו מהיות מלך על ישראל, דהיה זה מאיסה וביטול על בחירתו למלך, ועל זה לא מהני תשובה, דגם אחר שיעשה תשובה, לא תחזור הבחירה בו, ועל כן לא הועילה לו התשובה. וזהו שהשיב שמואל לשאול, כי מאסת את דבר ה', ר"ל שאין זה עבירה גרידא, אלא יש כאן מאיסה בדבר ה', ועל כן מדה כנגד מדה מאס בו ה' מהיות מלך, והיינו שנתבטלה ממנו הבחירה שנבחר למלכות, ותשובה אין מוכרח שתועיל להחזיר הבחירה בו למלכות. וזהו שתחילה אמר לו וימאסך ממלך סתם, וסבר שאול שזהו רק עונש גרידא, ועל כן מהני תשובה לבטל זה, והוסיף שמואל אח"כ ואמר, וימאסך ה' מהיות מלך על ישראל, היינו שנתבטלה ממנו הבחירה שנבחר מתוך ישראל למלוך עליהם, וזה לא הדר ע"י תשובה.

והנה לעיל כתוב שה' אמר לשמואל 'נחמתי כי המלכתי את שאול למלך, כי שב מאחרי ואת דברי לא הקים', ומבואר להדיא בכתוב שנתבטלה הבחירה בו, ולא היה זה רק עונש של נטילת המלוכה גרידא, וע"ז אמר הכתוב הטעם, 'כי שב מאחרי ואת דברי לא הקים', היינו שמלבד שדברי לא הקים, היינו שלא קיים המצות עשה, עוד יש בזה מאיסה, וזהו כי שב מאחרי, וע"ז במדה כנגד מדה, בטלה הבחירה בו למלכות. ובזה יש לפרש את הכתוב להלן פרק ט"ז, ויאמר ה' אל שמואל, עד מתי אתה מתאבל אל שאול, ואני מאסתיו ממלך על ישראל. אשר לכאורה צריך ביאור דהרי על זה גופא הוא דהתאבל שמואל. אכן להמבואר יש לומר דאילו לא הייתה מתבטלת הבחירה בו, והיה זה רק עונש של נטילת המלכות גרידא, ע"ז שייך להתאבל, אבל על ביטול הבחירה לא שייך להתאבל, וזהו שא"ל הקב"ה 'ואני מאסתיו', שבתלה הבחירה בו, וזהו שהוסיף 'ממלך על ישראל', ר"ל דהבחירה היא מתוך ישראל למלוך עליהם, וזהו הדבר שמאסתיו בו, וע"כ שוב לא שייך להתאבל על זה, אחר שהכל בטל.

'קרע ה' את ממלכות ישראל מעליך'

מבואר מהכתובים דעל זה שלא הכרית את עמלק עונש שאול ונטילה ממנו המלוכה. וכמו שאמרו בגמ' ביומא דף כ"ב ע"ב שאול באחת ועלתה לו. ויש לבאר הענין דמשום שחש על אגג נקרע מעליו ונטלה ממנו המלכות, דהנה בפרשת וישלח כתוב 'אלה המלכים אשר מלכו בארץ אדום לפני מלך מלך לבני ישראל' ופירש רש"י שזה היה קודם שמלכו מלכים לישראל, אבל משעמדו מלכים לישראל נתבטלה מלכות עשיו בימיהם. וביאור הדברים הוא עפי"ד הגמ' קסרי וירושלים, אם יאמר לך אדם חרבו שתיהן אל תאמין, ישבו שתיהן אל תאמין, חרבה קסרי וישבה ירושלים חרבה ירושלים וישבה קסרי תאמין, שנאמר אמלאה החרבה, אם מליאה זו חרבה זו, אם מליאה זו חרבה זו, רב נחמן ב"י אמר מהכא ולאום מלאום יאמץ. והיינו דכך הוא הכלל שקיומו של האחד הוא חורבנו של השני, ולכן בעת שיש מלך לישראל אי אפשר שיהיה מלך לאדום, וזהו שאמר הכתוב 'אלה המלכים אשר מלכו בארץ אדום לפני מלך מלך לבני ישראל' כי כל קיום מלכות ומלך לאדום הוא רק אם אין מלך בישראל, אבל כשיש מלך לישראל אז א"א שיהיה מלך לאדום. ומבואר דמלך בישראל תלוי היא בהתאמצות ונצחון על מלכות אדום, וא"א שיהא מלך לישראל אם יש מלך לאדום, כי לאום מלאום יאמץ. מעתה בזה שחש שאול על אגג ולא הרגו, הרי נתן בזה קיום למלכות עמלק ואדום, ובזה גופא גרם שלא יוכל להיות מלך לישראל, כי אם זה מתקיים בהכרח זה נופל, ולכן עי"ז הפסיד את מלכותו, ונתנה לרעו הטוב ממנו, שזהו דוד שהוא הכה את עמלק בגיא מלח, ולכן נתכוננה מלכותו.

וילך אליו אגג מעדנות

כתוב 'וילך אליו אגג מעדנות ויאמר אגג אכן סר מר המות'. וברש"י כתב, יונתן תרגם, אגג מפנקא. וברד"ק כתב, כלומר, הלך אליו כמהלך המלכים בתענוג, כלומר אע"פ שהיה קרוב למיתה הלך אליו בגאווה וכו'. וצריך ביאור, מפני מה הלך מעדנות כמהלך המלכים בתענוג, והרי הולכין להורגו. ונראה לפרש על פי מה דאיתא בילקוט שמעוני דכששמואל בא להורגו באופן חמור, והיה מותחו על ארבעה קונדיסין, אמר לו אגג, וכי כך ממיתין את השרים מיתות חמורות. ומבואר דאגג סבר דאע"פ שיהרגוהו, אבל מ"מ יהא זה במיתה קלה, דאיך ראוי להמית שרים במיתה חמורה. ולפי זה יש לפרש, דעל כן הלך אגג מעדנות כדרך המלכים, משום דסבר שיהרגוהו כדרך שהורגין את המלכים, ואע"פ שהולך למות, מ"מ הלך מעדנות על מנת שיהרגוהו כדרך המלכים, וכשראה אגג שאינו כן, אמר, אכן סר מר המות, שבאמת יהרגוהו באופן מר, וכמו שאיתא בילקוט שברר לו מיתה מרה, שהיה מחתך מבשרו זתים זתים ומאכיל לנעמיות, או שהיה מותחו על ארבעה קונדיסין, וזהו מר המות.

תכלית קריאת המגילה - 'להודיע שכל קוויך לא יבשו'

הנה בפשוטו ענין תקנת ומצות קריאת המגילה כל עניינה הוא לפרסום הנס ולהודאה ושבח להקב"ה על גאולתן של ישראל ועשיית הנסים והנפלאות, אכן נראה שבאמת יש עוד תכלית בתקנת ומצות קריאת המגילה. שנה אחת כשבא אאמו"ר הגאון זצ"ל לבית זקני מרן הגרי"ז זצ"ל ביום הפורים שאל אותו אא"ז זצ"ל על נוסח הפיוט 'שושנת יעקב צהלה ושמחה בראותם יחד תכלת מרדכי תשועתם הייתה לנצח ותקוותם בכל דור ודור להודיע שכל קוויך לא יבשו ולא יכלמו לנצח כל החוסים בך' ושאל מה הכונה שאומר להודיע שכל המקוים לה' לא יבשו ולא יכלמו לנצח, ומה זה שייך לימי הפורים. ואמר מרן הגרי"ז זצ"ל שהרמב"ם עשה חיבור טוב שהכל יש בו באותו חיבור, ופתח את ספר הרמב"ם בהקדמה למנין המצות שבראש ספר היד, וכתב שם הרמב"ם לבאר איך תיקנו הנביאים וחז"ל עוד מצות תוספת על תרי"ג מצוות התורה ולמה אין זה בכלל האיסור של כל תוספת, וכתב שאלו המצוות שנתחדשו אינם תוספות על מצוות התורה, ועל מה הזהירה תורה לא תוסף ולא תגרע שלא היה הנביא רשאי לחדש דבר ולומר שהקב"ה צוהו במצוה זו להוסיפה למצוות התורה וכו' אבל אם הוסיפו בית דין עם נביא באותו הזמן מצוה דרך תקנה או הוראה או דרך גזירה אין זה תוספת שהרי לא אמרו שהקב"ה צוה לעשות ערוב או לקרות המגילה בעונתה, ואילו אמרו כן היו מוסיפין על התורה, אלא כך אנו אומרים שהנביאים עם בית דין תקנו וצוו לקרות המגילה בעונתה כדי להזכיר שבחיו של הקב"ה ותשועות שעשה לנו והיה קרוב לשועינו כדי לברכו ולהללו וכדי להודיע לדורות הבאים שאמת מה שהבטיחנו בתורה כי מי גוי גדול אשר לו אלוקים קרובים אליו כה' אלוקינו בכל קראנו עליו.

הנה מבואר מדברי הרמב"ם שבכלל תקנת קריאת המגילה היה טעם להודיע שהבטחת התורה שהקב"ה שומע תפלות ישראל הוא אמת, ובזה ביאר אא"ז מרן הגרי"ז זצ"ל לאאמו"ר הגאון זצ"ל נוסח הפיוט להודיע שכל קוויך לא יבשו ולא יכלמו לנצח כל החוסים בך, שהכונה בזה כדברי הרמב"ם שבכלל טעם תקנת קריאת המגילה הוא בשביל להודיע שלא יבשו ולא יכלמו החוסים והמקוים לישועת ה' עכ"ד. ונראה דיש לדברי הרמב"ם שורש בגמ' במגילה דף י"א רב מתנה פתח פתחא להאי פרשתא דמגילה מהכא כי מי גוי גדול אשר לו אלוקים קרובים אליו. הרי מבואר דנס פורים היה קיום ההבטחה שה' אלוקינו קרוב אלינו בכל קראנו אליו. ומוסיף ע"ז הרמב"ם דזה גם בכלל תכלית תקנת מצות הקריאה.

ומבואר מזה דתכלית קריאת המגילה אינה רק לפרסום הנס ולהודות ולהלל, אלא בכלל התקנה הוא להודיע את יסוד אמונת ישראל בבטחון בישועת השם, ובאמונה שקרוב ה' אלוקינו אלינו בכל קראנו אליו ושומע ה' תפלות עמו ישראל ברחמים, ולהודיע אמת זו לדורות הבאים, וכל זה צריך להיות נלמד ונפרש בנו מכח קריאת המגילה.

מגילה כאמיתה של תורה

הרמב"ם פ"ב כתב כל ספרי הנביאים וכל הכתובים עתידין ליבטל לימות המשיח חוץ ממגילת אסתר הרי היא קיימת כחמשה חומשי תורה וכהלכות כל תורה שבעל פה שאינן בטלין לעולם וכו'. וצריך לבאר מהו המעלה המיוחדת של מגילת אסתר יותר משאר ספרי הנביאים והכתובים שהן בטלין לעתיד לבא ומגילת אסתר קיימת לעד כחמשה חומשי תורה וכתורה שבעל פה.

עוד מצינו שיש במגילה ענין מיוחד משאר כתבי הקדש, דדרשינן מהכתוב במגילה 'דברי שלום ואמת' דמגילה צריכה שרטוט כאמיתה של תורה, ומבואר דיש למגילת אסתר ענין מיוחד שנחשבת כמו תורה עצמה. וצריך ביאור מהו הענין המיוחד במגילה שנחשבת כתורה עצמה.

ויש לבאר בזה על פי דברי הרמב"ם בהקדמה למנין המצות שבראש ספר היד, שכתב לבאר איך תיקנו הנביאים וחז"ל עוד מצות תוספת על תרי"ג מצוות התורה ולמה אין זה בכלל האיסור של כל תוספת, וכתב שאלו המצוות שנתחדשו אינם תוספות על מצוות התורה, ועל מה הזהירה תורה לא תוסף ולא תגרע שלא היה הנביא רשאי לחדש דבר ולומר שהקב"ה צוהו במצוה זו להוסיפה למצוות התורה וכו' אבל אם הוסיפו ב"ד עם נביא באותו הזמן מצוה דרך תקנה או הוראה או דרך גזירה אין זה תוספת שהרי לא אמרו שהקב"ה צוה לעשות ערוב או לקרות המגילה בעונתה, ואילו אמרו כן היו מוסיפין על התורה, אלא כך אנו אומרים שהנביאים עם ב"ד תקנו וצוו לקרות המגילה בעונתה כדי להזכיר שבחיו של הקב"ה ותשועות שעשה לנו והיה קרוב לשועינו כדי לברכו ולהללו וכדי להודיע לדורות הבאים שאמת מה שהבטיחנו בתורה כי מי גוי גדול אשר לו אלוקים קרובים אליו כה' אלוקינו בכל קראנו עליו. ומבואר בדברי הרמב"ם שתכלית תקנת מצות קריאת המגילה הייתה להודיע לדורות הבאים כי אמת מה שהבטיחנו בתורה, ונמצא דהמגילה מלבד שהיא מכלל כתבי הקודש עוד יש בה ענין מיוחד שהיא חותם אמת ותעודה לקיום הבטחות התורה, ויש לומר דלכן המגילה קיימת גם לימות המשיח, דלעולם צריך להודיע אמיתות תורתנו ואמונת קיום הבטחותיה, והרי היא כחלק מהתורה כי היא המעידה על אמיתותה.

ובזה יש לבאר דצריכה שרטוט כתורה עצמה, דנחשבת היא כחלק מהתורה כי היא המקיימת ומאשרת את אמיתות התורה.

אעפ"כ תנאי התניתי עמהם, אם יחטאו - יהא בית המקדש מתמשכן עליהם, שנאמר (ויקרא כו, יא) "ונתתי משכני בתוכם", אל תהי קורא מִשְׁכְּנִי, אלא מִשְׁכֹּנִי, ועוונותיכם גרמו לכם שאמשכן להם מקדשי".
כאשר עם ישראל חוטא, לוקחים את המשכן שזה ביהמ"ק, בתור 'פירעון החוב', ואז זה גם מכפר, וגם ע"י יש יסורים, שהם מרצים אותנו לקב"ה. אדרבה ואדרבה... **דוקא** בגלל שאני אוהב אותם, הם בנים שלי ואני אוהב אותם... אבל כאשר הם חוטאים - לוקחים את המשכן כדי שיוכלו להמשיך ולהתקיים ולא יספו בעוונם, ואז כאשר הקב"ה מסלק שכינתו ע"י חורבן המקדש כל הצרות מגיעות...
כל הצרות שיש לנו זה בגלל שהקב"ה אוהב אותנו, אחרת - הוא מזמן היה גומר איתנו... מה מונע ממנו...

כבוד שמים מתרבה, לטוב ולמוטב

אני רוצה לומר לכם דבר מעניין:
פגשתי את הרה"ג ר' מנחם צבי הרבסט, (בנו של ראש הכולל הגר"ר מרדכי אברהם הרבסט שליט"א) והוא אמר לי שהוא שמע מלפני שנים דרשה מהמשגיח הגה"צ ר' דן סגל שליט"א, היום ברי"ח אמרנו "ברכי נפשי"... כל המזמור הזה כולו שבח לקב"ה על כל הבריאה הנפלאה... על הימים אגמים ונהרות, בעלי חיים, צבאות השמים, לחם ויין ושמן... הכל מוזכר שמה... אך לקראת הסוף כתוב, "יהי כבוד ה' לעולם ישמח ה' במעשיו, המביט לארץ ותרעד, יגע בהרים ויעשנו"... ונשאלת השאלה, איך זה נכנס לפרק הזה?... כל הפרק זה בריאות יפות שהקב"ה ברא ותיקן בצורה המושלמת ביותר... זה עולה ועולה עד שמגיעים לפסגה, "יהי כבוד ה' לעולם ישמח ה' במעשיו"... ופתאום - המביט לארץ ותרעד... מה הפשט בזה?...

אמר המשגיח ר' דן: הבריאה צריכה להביא כבוד שמים! זוהי כל המטרה של הבריאה! וכבוד שמים שהקב"ה רוצה שנראה זה השמים מספרים כבוד קל ומעשה ידי מגיד הרקיע... וכל שער הבחינה של 'חובות הלבבות', להתבונן בחסדי ה'... לראות את היופי של הבריאה... ולראות את כל מה שיש...

אבל אם לא עושים את זה - אז כבוד שמים מתגלה דרך המביט לארץ ותרעד, יגע בהרים ויעשנו!...

ועוד הוסיף ומיד אח"כ ממשיך הפסוק אשירה לה' בחיי וכו' כשמגיעים לזה מבינים כמה שירה ותודה לה' ית"ש על עצם החיים, וללא שום תוספות, ועל דרך שאחז"ל (ברכות ט, ב) משל לאדם וכו', ואומר להם בבקשה מכס הוציאנוי היום (מבית האסורים) ואיני מבקש כלום.
ובאמת שאחד הרגעים נוראי הוה כאשר הראו לאמא שתח"י את גופת בנה ההרוג לזהותו אמרה תודה להשי"ת שנתן לי אותו לאותם שנים ספורות, ואולי קצת נתערר בק"י וכ"ש להודות לה' ית"ש על - חיינו המסורים בידך - ונשמותינו הפקודות לך - שנוכה כולנו לאורך ימים ושנים טובות.

הגר"ר יעקב אדלשטיין זצ"ל, אמר לנו בשם הרב דסלר זצ"ל, על הקינה בתשעה באב 'בצאתי ממצרים, ובצאתי מירושלים', זו קינה המשווה בין מה שהיה לנו כשיצאנו ממצרים, ומה שבעוונותינו היה כשיצאנו מירושלים. ולכאורה זה שני קצוות מקצה לקצה... ביציאת מצרים זכינו לכ"כ הרבה טובות, ולגילוי כבוד שמים בצורה הגדולה ביותר, ואילו בגלות ירושלים חיינו שבויים ביד האויב... ולכאורה זה נראה שרוצים - אדרבה - להבליט את השינוי יותר ויותר...

אך הרב דסלר אמר: אותו כבוד שמים שיש בצאתי ממצרים, יש גם בצאתי מירושלים. אותו הדבר... כבוד שמים צריך להתרבות, אם לא זוכים לזה בצורה של 'בצאתי ממצרים', צריכים להגיע ל'בצאתי מירושלים'... נורא!

אנחנו יודעים, שהפעם באמת התרבה כבוד שמים בצורה גדולה מאד!... והנה במדרש רבה (משפטים, פרשה ל, כ) כתוב: משל למלך שהתקין שני דרכים, אחת מלאה קוצים ודדרים וסיראות (מין קוצים), ואחת מלאה בושם... העוורים - הולכים בדרך הרע, והקוצים מוסיפין מכה על מכותיהם. והפקחים - הולכים בדרך הטובה, ונמצאו הם הולכים ומתבשמין הם וכליהם!

צדקתך צדק לעולם

"משנכנס אדר מרבין בשמחה"... והשאלה נשאלת, איך אפשר?... הרי האירועים האחרונים שארעו בירושלים לא נותנים לנו מנוח... הריגת שני ילדים טהורים של משפחת פאלי, והאבא שלהם מונשם ומורדם, ואברך משי בן עליה גדול שעדיין לא קיים נקי יהיה לביתו שנה אחת... איך אפשר לשמוח?!

הגר"ר לייב פרידמן, בעל ה'צדקת הצדיק', כתב פעם מכתב לניחום אבלים, והביא שם שהוא ראה באחד הספרים הקדומים, שכתוב (תהילים לו, ז) "צדקתך כהררי קל, משפטיך תהום רבה"... הררי קל, זה ההרים הגבוהים מאד, כמו הרי האלפים וכדומה... מועטים הם האנשים שעלו על ההר והגיעו לראשו, משום שהרבה אבדו את החיים בדרך... אבל היו בודדים שהגיעו.

צדקתך - כהררי קל... לדעת את הצדקה ואת החסד של הקב"ה בבריאה לא הרבה יודעים, אבל יש בודדים שהגיעו לזה... אבל **"משפטיך - תהום רבה"...** לתהום - עוד אף אחד לא הגיע... להבין את המשפט של ה' אי אפשר לדעת... אנחנו בעיני שכלינו לא יכולים לפרש ולדעת, אך אנחנו יודעים ומאמינים שכל מה שהקב"ה עושה זה "צדקתך צדק לעולם", וכל מאן דעביד רחמנא לטב עביד.

והמשפט - לא לוקים הוא, משפט זה משפט... כאשר הרבי מבעלזא עלה לארץ, אחרי שהוא עבר את מאורעות השואה האיומה רח"ל, הוא אמר בדרשתו הראשונה כך:

כתוב בחז"ל, "אז ישיר משה" - מכאן לתחיית המתים מן התורה. אז ישיר משה... איך אפשר לישיר?... נכון, עם ישראל נצלו ממצרים ועברו את הים, אבל ארבע חמישיות נשארו במצרים!!! ארבע חמישיות... ויש דעה שעמ"י יצאו רק אחד מחמישים (!) כל כך הרבה יתומים היו שמה... איך אפשר לישיר?... אלא אמר הרבי מבעלזא - מכאן לתחיית המתים מן התורה. **יהודי יודע, שמה שאנחנו רואים - זה לא סוף פסוק... יש תחיית המתים, ואז כולם יחיו, ושם נראה חיים אחרים בכלל... שם נדע וגם נבין את ה'לטב עביד'...**

עברנו שואה איומה, איך אנחנו יכולים להמשיך?... אלא מכאן לתחיית המתים מן התורה!...

ה'משך חכמה' אומר, ויוסף - הוא ישית ידו על עיניו. המציאות של יוסף מראה לך שהעניינים שלך סגורות... מה אתה מבין, ומה אתה יודע... אתה חשבת - כי ארד אל בני אבא שאולה, ומה היה סוף פסוק?... למען עשה כיום הזה להחיות עם רב...! בדיוק הפוך... אדם לא מבין ולא יודע...

הקדוש ברוך הוא אוהב אותנו!!!

אבל בואו נראה:

בחז"ל פרשת משפטים (שמו"ר, פרשה ל"א, אות י') מבואר שם על החורבן, כשגלו ישראל מירושלים, ונקרא את הלשון: דבר אחר אם כסף תלוה את עמי, הלא הוא דכתיב "כסף נמאס קראו להם" (ירמיה ו, ל), בשעה שגלו ישראל מירושלים, הוציאו אותם השונאים בקולרין, והיו אומות העולם אומרים אין הקדוש ברוך הוא חפץ באומה הזו, שנאמר "כסף נמאס קראו להם", מה הכסף הזה נצרף ונעשה כלי, ושוב נצרף ונעשה כלי, וכן פעמים הרבה, ובאחרונה האדם פורכו ביזו ואינו עוד למלאכה - כן ישראל היו אומרים שאין להם תקומה שמאסן הקב"ה, שנאמר כסף נמאס קראו להם.

כיון ששמע ירמיה - זה, בא לו אצל הקב"ה. אמר לו, רבון העולם! אמת שמאסת את בניך! הלא הוא דכתיב (ירמיה יד, יט) "המאוס מאסת את יהודה ואם בציון געלה נפשך, מדוע הכיתנו ואין לנו מרפא?..."

משל לאחד (מלך) שהיה מכה לאשתו. אמר לו שושבינה עד מתי אתה מכה אותה?... אם לגרשה אתה רוצה - הכה אותה עד שתמות, ואם אין אתה רוצה אותה, למה אתה מכה אותה?... אמר לו, אפילו כל פלטיין שלי חרב לאשתי איני מגרש אותה. כך אמר ירמיה להקב"ה, אם לגרשנו אתה רוצה - הכה אותנו עד שנמות, שנאמר "כי אם מאוס מאסתנו קצפת עלינו עד מאד", ואם לאו - מדוע הכיתנו ואין לנו מרפא?...

אמר לו הקב"ה - אפילו אני מחריב עולמי - איני מגרש ישראל!!! (אדרבה, בגלל שאני רוצה אותם - אני מכה אותם!) **אלא אמר הקב"ה,**

הקב"ה מדבר אתך, ורוצה שתשמע, ואתה מתעלם, זה שום דבר לא...
קח אנטיבייטיקה תהיה בריא...

אדם שרואה צרות - איך הוא יכול להישאר אדיש ולהתעלם?...
ואז - מביא רבי ישראל אליה דבר נורא: שכתב בספר מהר"ש אלגאזי, (זקנו של מהר"ט אלגאזי) מכתב יד, הנקרא נבואת הילד! שהיה חסיד אחד מתקופת הגאונים שנוול לו בן, שהמלאך לא השכיח ממנו את התורה שלמד בבטן אמו, והוא היה מדבר דברים נשגבים! והשתקוהו אחר י"ב שנה אמו רצתה לשמוע אותו שוב, אז הוא התחיל לדבר שוב... ובא' הדברים הוא דיבר על תקופת זמנינו אנו, ואמר שכשרואים איך האומות נלחמות זה בזה - זה דיבורים לעם ישראל! וצריכים לרוץ לבית הכנסת לשפוך ליבם לה'!...

והיום, כאשר רואים את המלחמה הגדולה בין רוסיה לאוקראינה, זה מדבר אלינו!... וכמו שהבאנו שבוע שעבר שאמר הח"ח את הפסוק (צפניה ג, ז) "החרבתי גוים נשמו פינותם, אמרתי אך אותי תראי תקחי מוסר"! כל מה שרואים היום, את כל התהפוכות בעולם, א"א לרוץ לקחת אנטיבייטיקות... הקדוש ברוך הוא מדבר אלינו... הוא רוצה מאיתנו משהו...

המאבק על 'צורת היהודי'...

וממשיך ר' ישראל אליה ומביא, כתוב בחז"ל (מגילה יא, א) "בקום עלינו אדם", אדם ולא מלך ופרש"י דקאי אהמן שלא היה מלך, הוא היה אדם עמלקי. ומסביר המהר"ל שמלך צריך לצורך השלטת מלכותו לייסר המורדים בו, אבל לא לכלותם לגמרי, כי הם חלק ממלכותו - ומעניין בהם רק שלא ימרדו בו, אבל אדם שהוא לא מלך אין לו שום ענין בקיומם, ורוצה לאבדם לגמרי כהמן, שלא יהיה מישוהו זולתו. ומביא שם שיש קבלה אחת בשם הגר"א, שהעמלק שהיה הראשון שנלחם עם עמ"י - הוא יהיה גם במלחמה האחרונה בסוף הגלות - ודרכו הוא ה"אשר קרד"...
ידוע גם מהגר"א אליה לאפיאן בשם הח"ח, שמלחמת העולם הראשונה תהיה כמו 'משחק ילדים' לעומת המלחמה השנייה, והמלחמה השנייה תהיה כמו 'משחק ילדים' לעומת המלחמה השלישית. והמלחמה השלישית מהי?... כתב בהקדמה ללב אליהו שזו תהיה מלחמה על רוחניות.

בקום עלינו אדם - זה הולך על הדור האחרון, לצנן אותנו בכל היראת שמים... "אשר קרד"... אם זה השמאל, שרואים אותו נלחם בכל כוחו נגד כל דבר שבקדושה, ואם זה המכשירים האלקטרוניים, ואם זה העולם הזה של היום... רוצים היום לאבד את הצורה של 'היהודי הרוחני'... והשיעור קומה שלו, מה שהמן הרשע רצה לאבד את הגוף, היום רוצים לעשות כן לנפש...

ראינו כשהיה את השמאל, מה הפריע להם?... הפריע להם שלא אוכלים חמץ בפסח, הפריע להם שאין לחרדים טלפון לא כשר... כלום! מה איכפת לך?!!... להשמיד להרוג ולאבד! ביום אחד!...

וצריכים לדעת - שהמאבק היום הוא על צורת היהודי, וכמו שהח"ח אמר, שהמלחמה השלישית תהיה כמו 'משחק ילדים' לעומת השנייה... כמה חללים נופלים היום... יפול מצדד וימינך!!! יהודים חרדים... לאבד את צורת היהודי... והיצה"ר נאבק בכל כוחו גם להכנס לבינה"ד.

ואז אמר ר' ישראל אליה... מאידך כמה אפשר ללמד זכות על עם ישראל!!!... ראינו בפורים איך יהודים שופכים כסף לצדקה בלי שיעור ומדה - ובספר פנים יפות ובשמחה.

ונספר: הייתי פעם במקסיקו, ואמר לי שם הרב הראשי הרב טוויל שליט"א, (הוא אברך שלמד בכולל חזון אי"ש) שם נהוג לעשות מסיבת פורים לכל הקהילה, הם עושים את זה בליל פורים, כי ביום הם לא יכולים. והוא מספר, ששנה אחת, באמצע המסיבה, שכחתי שיכורים ושמוחים, הגיעו לשם פלוגות רבות של שוטרים ומשטרות... במקסיקו יש הרבה פשעים בדרך כלל, אבל לא אצל היהודים... הם לא הבינו מה קרה, איזה פושע יש פה...

ניגש הרב הראשי אל ראשי השוטרים, ושאל, מה קרה, למה באתם כ"כ הרבה שוטרים?... וסיפר לו, שבאה לתחנת המשטרה אחת המשרות, וסיפרה שהיא יודעת שיש ליהודים היום משתה וכולם קונים כמיות גדולות של יין... בדרכי אצל הגויים, כששותים הרבה יין, יש רציחות וסכונים וחרבות, ויש סכנה שימותו הרבה אנשים, אז לכן המשטרה באה להגן... אבל הם באו לשמה, וראו שבאמת הם משתכרים, אך בצורה אחרת ממה שהם רגילים... כל אחד מחבק את השני, מנשק אותו, אומר לו דברים טובים... הם לא הבינו מה קורה פה אצל היהודים, לשתות יין ועוד לחבק?... ועוד לעזור לשני?...

הגר"ח חיים אהרן טורציין (היה מגדולי תלמידי הרב מבריסק, וראש ישיבה למצויינים, גאון וצדיק גדול) היה משתכר בפורים, והיו לו שתי מטרות

כך האלוקים התקין שני דרכים, לצדיקים אחד ולרשעים אחד. מי שאין לו עיניים - הולך בדרך רשעים ונתקל, ואין לו עמידה. אך הצדיקים שמהלכים בתומם - הם זוכים ובניהם אחריהם, שנאמר (משלי כ, ז) "מתהלך בתומו צדיק, אשרי בניו אחריו".

לקדוש ברוך הוא יש שתי דרכים, ששתיים מובילות לאותו מקום... אם אתה פיקח ומתהלך בתמימות - אתה הולך בדרך של הבשמים. ואם לא - חס ושלום...

הכבוד שמים שהתרבה, ובעיקר הפעם הזאת, היה דרך 'ושם אשה גדולה'... ראש עיריית ירושלים (משה ליאון) אמר, שלצערינו יש בירושלים הרבה פיגועים, וכל פעם שהוא מגיע בתור 'ראש העיר' לנחם, כולם מלאים טענות על הערבים, מוות לערבים, צריך להגדיל את ההתיישבות, וכל מיני טענות ומענות בלי סוף... אך הפעם - זה המקום היחידי שלא ביקשה דבר... היא לא ביקשה ממנו שום דבר... רק לדבר אמונה, שהכל ביד הקב"ה, ומידו הכל - והם שלוחיו, ואנחנו צריכים להתחזק. פעם ראשונה שאני פוגש כזה דבר... סיים ראש העיר בהתרגשות...! היא מרבה כבוד שמים!...

מתוך החושך - מגיע האור!...

והנה יש חפץ חיים נורא נוראות!...
בספר 'לתתך עליון' מביא שאמר רבי אהרן, בנו של הגאון החפץ חיים זצ"ל:

כתוב שמשה רבינו ע"ה התקשה בעשיית המנורה, עד שאמר לו הקב"ה השלך את כיכר הזהב לאש ותיעשה המנורה מאליה (רש"י כה, לא), ולכן כתוב "תיעשה המנורה".

וצריך להבין במה נשתנתה המנורה משאר כלי המקדש בהם משה רבינו לא התקשה?...

וידוע שכתבו המלבי"ם ועוד מפרשים, שכל הכלים שהיו בביהמ"ק רומזים על דברים נעלים ונשגבים. התפקיד של המנורה הוא להאיר! היא הנר תמיד שלנו, ורומזת על הקיום הנצחי של עם ישראל.

ולכן כשהקב"ה אמר למשה לעשות את המנורה, את ה'נר תמיד' שרומז לקיום הנצחי של עם ישראל, ראה משה נבואה שיבואו תקופות ארוכות של חושך ואפילה לעמ"י, דם ואש ותמרות עשן, ומליונים מאחינו בכל ארצות פזורים ייהרגו באכזריות נוראה, אז משה התקשה... רבוש"ע! איך אני יכול לעשות מנורה שהתפקיד שלה הוא להאיר ולרמוז על קיום נצחי, בזמן שיחיה כ"כ הרבה חושך בעולם?...

אמר לו הקב"ה: תשליך את המנורה לאש, והמנורה תאיר מאליה!!! דוקא בתקופות הקשות שתהיה אש נוראה, דוקא משם תאיר שמשו של עם ישראל! עת צרה היא ליעקב וממנה - דוקא - יוושע... מתקופות אלו תצמח הגאולה!...

והגר"א ווסרמן מביא בקובץ מאמרים שהחפץ חיים בעצמו העיד, שכל פעם אחרי שהיו גזירות קשות על עמ"י, כמו ת"ח ות"ט, ומסעי הצלב, ועוד - היתה אח"כ פריחה לעם ישראל פי כמה וכמה!!!

כי עם ישראל - ראינו במדרש, שהקב"ה אוהב אותנו. כשחוטאים, הוא מזכך אותנו ואח"כ שוב פעם אנחנו גודלים יותר ויותר.

גם אחרי השואה האיומה, שכילתה כל כך הרבה... שליש (!) מהעם היהודי, ומדת הדין שקטה, זכינו לדברים שלא היו מעולם! זכינו לארץ ישראל, ולפריחה רוחנית וגשמית!...

כעת זה זמן לזכות... אחרי שמים את הככר בתוך האש - יוצאת המנורה... כעת יש שפע בעולם, חבל להפסיד! צריכים לנצל את השעה. [ידוע כשהגר צדק הגרף פוטצקי נשרף עקד"ה אמר הגר"א שהכח של הסט"א נשבר - וכעת שהיה קרבנות קדושים וטהורים אלו עם קידוש ה' הגדול של האמא הגדולה - אין ספק שנעשה רעש גדול בשמים - וכח הטומאה נחלש].

הקדוש ברוך הוא מדבר אלינו!

ראיתי בכתבים של הגר"א וינטרויב (נפש אליה - מאמרי פורים) שהוא כתב כך: בדרך כלל אני לא מדבר פוליטיקה, אבל ראיתי (בעתון חרד) שהרמטכ"ל אמר, שאנחנו לא צריכים להיבהל מאיראן, עם כל האיומים שלה... יש לנו מספיק כח ויכולת נגדה, ואנחנו יכולים להתמודד עם הבעיה.

אומר ר' ישראל אליה, למה הדבר דומה?... בחז"ל כתוב, אם ראה אדם שייסורים באים עליו - יפשפש במעשיו, והנה ל"ע אדם נהיה חולה, אומרים לו חז"ל, כאשר יש יסורים - צריך לפשפש במעשים. אבל פתאום בא חבר שלו ואומר לו, עזוב אותך... לא צריך לפשפש במעשיו שום דבר... לך לרופא הוא יתן לך אנטיבייטיקה ותהיה בריא...

זה הרי היפך המטרה! הקדוש ברוך הוא מדבר אליך!!! ואתה סותם אוזניים, לא רוצה לשמוע... שם אטמי אוזניים... זו הרי כפירה ממש!

בכך, הוא היה הולך לבתי הגבירים בריקודים, והיה (משתולל) נשאר שמה עד שהגבירים היו נותנים לו את כל הכסף שהוא דרש...
אח"כ הוא בא לבית של האברכים, והם לא רצו לקבל ממנו כסף... אז הוא היה רוקד איתם, משאיר את הכסף והולך... זה היה שיכור של רבי חיים אהרן...

מי כעמד ישראל... זה הצורת יהודי... זה 'צורת יהודי'...

ראיתי סיפור שמאד ריגש אותי... בספר 'לדמותו של מנחם' על הגי'ר משה טורק, כאשר ר' משה היה בחור ישיבה, בא יהודי מסכן לאבא שלו, ואמר שאין לו מה לאכול. אז אבא שלו (שהיה סוחר גדול בטקסטיל) נתן לו משלו כמה חנויות שהוא יהיה אחראי עליהם, וכך ירויח לפרנסתו. אבל, התנה עמו, ששאר החנויות יישארו שלי, כמוכן.
אותו יהודי ראה שהוא מתחיל להרויח, הוא התנחל גם בחנויות של הרב טורק ולקח הכל לעצמו...

אותו יהודי היה גם חצוף... פעם, באחת השבתות כאשר ר' משה הלך עם אבא שלו, אותו יהודי בא לקראתם עם חיך על הפנים ואמר 'גוט שבת' לבבי... אז האבא לא ענה לו, וגם הבן - ר' משה - לא ענה.
הם רק חלפו מפניו, ושואל האבא את בנו, למה לא השבת לו 'גוט שבת'?... אמר לו ר' משה, אבא! אתה חושב שאני לא יודע מה הוא עשה לך?... עד הישיבה דיברו על זה... אמר לו אביו, מה זה עסק שלך הביזנס שלי?... אני לא ענית לו על פי הלכה, כיון שהוא עשה לי עוולה - אני צריך להראות לו שזה לא בסדר, הוא פשוט לוקח לי משלי ומשיב לי רעה תחת טובה. אבל מה כל זה קשור אליך?... כשיהודי אומר לך 'גוט שבת' - תענה לו! וכעת תמהר, רץ אחרי, תגיד לו יפה 'גוט שבת' ואז תחזור...

זה עם ישראל... זו הצורה של יהודי... והיום באים לקחת לנו את הכל...

לעשות רצון ה' עם טהרת הלב...

יש וורט ידוע של מרן ראש ישיבה זיע"א:

כתוב בחז"ל, אמר לו משה להקב"ה, אתה שכתוב עליך "הן השמים ושמי השמים לא יכלכלוך" אומר לי לבנות לך בית? היאך אני יכול לעשות משכן לשכינה?... ולא עוד אלא שאפילו שלמה שבנה את בית המקדש שהיה יותר גדול מהמשכן, אמר, הן ה' אלוקים ישכון על הארץ? אמר לו - לא כמו שאתה חושב... אלא עשרים קרשים בצפון עשרים בדרום וכו' ולא עוד אלא שאני משרה שכינתי באמה על אמה.

והרה"י שואל כמה שאלות, א. הרי תחילת התגלותו של הקב"ה למשה - היתה בסנה, והסנה הרבה יותר קטן מן המשכן - סוד הצמצום - אז מה היה קשה למשה רבינו?... ב. מה זה הקל וחומר שמשה עושה משלמה, וכי כלפי הקב"ה שהשמים ושמי השמים לא יכלכלוך יש הבדל בין המשכן של משה לבית של שלמה?... [הדבר דומה לאחד שיעשה קל וחומר כזה: ומה עוג מלך הבשן לא יכול להיכנס בפתח שגובהו ג' אמות, קל וחומר שהוא לא יכול להיכנס בפתח שגובהו אמתיים וחצי... איזה ק"ו זה?... מול עוג הענק, אין הבדל בין שתיים וחצי לשלש...]

אלא, ודאי שגם משה רבינו ידע שיש כזה דבר 'סוד הצמצום', הקדוש ברוך הוא יכול לצמצם שכינתו באמה על אמה, אבל זו הנהגה 'על טבעית'... הנהגה על טבעית באה רק כאשר בן אדם עושה מצידו את הכל!

אומר משה רבינו, מה זה נקרא לעשות לקדוש ברוך הוא את המקסימום מצידו בשביל שנוכח להנהגה על טבעית?... כשמבקשים מכלל ישראל לבנות בית ל-הן השמים ושמי השמים לא יכלכלוך, מה צריך לעשות?... בודאי צריך לקחת את כל כלל ישראל שיעבדו שנה או שנתיים, ויבנו בית גדול שיהיה לכל הפחות בגודל של רבע בני ברק... (זה לא כזה גדול...) אבל וכי משכן כזה קטן כמו שנצטוונו, זה נקרא לעשות מקסימום?... וגם שלמה המלך, שעשה בית יותר גדול, גם הוא הבין שזה לא מקסימום...

אמר לו הקב"ה - לא כמו שאתה חושב... בודאי שצריך מקסימום, ואם לא תעשה מצדך את המקסימום - אני לא אשיר את השכינה! אבל לא מקסימום של גדול ולא מקסימום של יפה... אלא מקסימום של 'אמיתי ונעשה רצוני'! תעשה בדיוק מה שאמרת לך, ועוד שיהיה לשם שמים... עם טהרת הלב... נדיב לבו... בבית המקדש אני לא צריך את הכסף, אני צריך את ה"נדיב לבו", את הלשם שמים, כי זה מה שבונה את בית המקדש... כך אמר הרה"י.

ואני רוצה להוסיף על זה וורט יקר של הגאון ר' שמואל בירנבוים זצ"ל; יקר יקרים...

בסוף פרשת משפטים כתוב שני דברים; בהתחלה כתוב (כד, ג) 'ויען כל העם קול אחד ויאמרו כל אשר דבר ה' נעשה'... ואחרי זה (פסוק ז) כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע'.

שואל ר' שמואל ברנבוים, לכאורה 'נעשה' זה הרבה יותר גדול... בכלל לא צריכים לשמוע... למה עושים כזה עסק גדול מ'נעשה ונשמע' ולא מה'נעשה' לבד?...!

והאמת היא שהנתיבות כותב ב'נחלת יעקב', שכתוב אילו קרבנו לפני הר סיני ולא נתן לנו את התורה - דינו. ולכאורה מה זה נותן לנו להיות בהר סיני בלי לקבל תורה?... העיקר חסר מן הספר...! אלא אומר הנתיבות, שכתוב בגמ' (יומא כח, ב), אברהם אבינו קיים את כל התורה כולה עד שלא נצטווה, ונעשו שתי כליותיו כשתי מעיינות וכך למד את כל התורה לבד.

כאשר עם ישראל אמרו 'נעשה' לבד, הם באמת לא היו צריכים לשמוע... כי כשעמדו למרגלות הר סיני נעשו כליותיהם כשני מעיינות - כמו אברהם אבינו!!! הם ידעו את כל התורה כולה. ולכן בתחילה אמרו נעשה, כי אנו יודעים כבר מה צריך לעשות. אבל אמרו כלל ישראל לקב"ה, אנחנו רוצים לשמוע... רוצים להיות מצווים ועושים... לא לעשות את התורה כי אני מבין, אלא לשמוע את הציווי שלך שאתה מצווה, ואת זה לעשות! וזה גם מה שהפך את זה לחפצא של תורה.

היתה תקופה שמרן הרב שך זצ"ל היה ראש ישיבה בחו"ל בישיבת קרלין, ומאוד כאב לו שבחורים הלכו לרבי'ה בחג השבועות ולא נשארו בישיבה. כאשר הם חזרו, הוא שאל אותם מה הרבי'ה אמר...!

אמרו לו, שהרבי שאל, כתוב שכשהקב"ה אמר אנוכי ולא יהיה לך - פרחח נשמתן, ואח"כ הקב"ה החזיר להם את הנשמה, ושאל הרבי'ה, למה הם רצו שהקב"ה יחזיר להם את הנשמה?... להיפך, התפשטות הגשמיות...! להגיע על ידי שמיעת דברותיו של הקב"ה לפסגות של פרחח נשמתן...!!! למה לחזור בחזרה?... אלא, כלל ישראל אמרו, רבונו של עולם! אנחנו מוותרים על כל הפסגות, אנחנו רוצים לשמוע עוד תורה... לשמוע עוד דברות... לפספס שמונה דברות - זה לא שווה לנו...

אמר להם הרב שך, אם ככה אתם יכולים לנסוע... אם זה מה שהרבי'ה מלמד אתכם, אתם יכולים ללכת...

נעשה ונשמע... והנשמע זה לא רק בשביל לקבל יותר שכר כמצווה ועושה... לא רק זה... ברגע והקב"ה אומר את זה - זה נהיה תורה! תורה זה רק אחרי שהקב"ה נתן אותה!

תעשה את המקסימום שאתה יכול!...

אבל אומר רבי שמואל בירנבוים דבר נורא... כתוב על זה בחז"ל, (שבת פח, א) כשאמרו ישראל נעשה ונשמע אמר הקב"ה מי גלה רז זה לבני שמלאכי השרת משתמשין בו! מהו הסוד הזה?... אומר רבי שמואל, דרך דוגמא כאשר אומרים לבחור ישיבה - צעיר לימים - לגמור יבמות, והוא מסתכל עליך בתימהון, איך אפשר?... אתה לא יודע מה זה יבמות?...! מילא לקרוא אותה בגירסא בעלמא - נו... אבל לדעת יבמות?... לא שייך. איך אתה בא בתביעה לבחור שיגמור יבמות, ולא סתם ללמוד, יש עיון יש בקיאות, יש שיעורים... ראשונים גם אחרונים... אתה מעשי?...! זה דיבורים לא לעניין...

אומר רבי שמואל בירנבוים, אתם צודקים!!! זה באמת לא טבעי! אבל כאשר בן אדם בא עם 'נעשה', שאני מצידו עושה את הכל - - - מקבלים כח לא טבעי, ומצליחים! והראיה, שכולם שואלים, אם בישיבות לומדים רק סך מועט של דפים, איך נצליח לגמור ש"ס בעיון?... הרי ללמוד ש"ס בעיון כמו שלומדים היום - צריך להיות עוד שנים רבות בשביל זה... אבל ברוך ה' יש הרבה שיעורים ש"ס, וש"ס בעיון... איך?... כי כשאתה עושה מה שאתה יכול - אתה מקבל סייעתא דשמיא!

הנעשה ונשמע זה הסוד של מלאכי השרת. תעשה מה שאתה יכול - ואז תראה כמה אתה יכול לגדול עוד יותר ועוד יותר!
[וכמובן, גם מי שלמד טוב וניצל את הזמן ולא סיים יבמות - לא צריך להיבהל... מדברים למי שיכול...]

סיפר לי הגאון ר' דוד אפשטיין (מר"י תורה בתפארתה) שהיתה לו חברותא בפוניבז' עם בחור שלמד פעם בקול תורה. והוא סיפר לו שכאשר הגרש"ז אוערבאך - ראש הישיבה, היה אומר שיעור והיה מזכיר קצות החושן או רעק"א, והם לא ידעו אותו, הוא היה תמה עליהם, מה, אתם לא יודעים כזה קצות?...! מה אתכם?... וכשהוא אמר שאגת אריה, והוא אחז שהם לא למדו, הוא היה אומר בפליאה, גם את זה אתם לא יודעים!...

אותו בחור, בא פעם לראש הישיבה (הגרש"ז) ושאל אותו, איך אנחנו יכולים לדעת כל כך הרבה?... הרי הר"י רוצה שנשפיק עוד ועוד, בקושי יש לנו זמן... הגרש"ז לא ענה לו. היה שם ספר גדול מאד, שהיה עטוף עם גומיה מתנה לבר מצוה, והגרש"ז 'שיחק' בגומיה כלאחר יד, ולאט לאט הוריד אותה מן הספר. ופתאום הוא מראה את הגומיה לבחור, ושאל אותו מה זה?... אמר לו גומי. מאיפה זה הגיע לפה?... שאל, אמר לו, הרה"י הוריד את זה עכשיו מהספר... תמה הגרש"ז, איך גומי כזה קטן היה על ספר כזה גדול?... והבחור לא מבין ואומר, גומי נמתח! אמר לו ר' שלמה זלמן - גם הזמן נמתח!...

הרבה ספרים גדולים יכולים להיכנס בגומי שנקרא 'זמן'... אומר רבי שמואל בירנבוים, אל תעשה חשבונות של 'איך אני אגיע לזה'...

חז"ל אומרים (ויקרא רבה יט, ב - דברים ח, ג), א"ר אמי ראמות לאויל חכמות (משלי כד, ז) א"ר יוחנן לכך תלוי באוירו של בית, מי שטיפש אומר מי יכול להוריד את זה, מי שפיקח אומר ולא אחר תלאו, אלא מביא שני קנים ומספקן זה לזה ומורידו, כך מי שטיפש אומר מי יכול ללמוד תורה שבלבו של חכם, מי שפיקח אומר והוא לא מאחר למדה, אלא הריני לומד שתי הלכות היום ושנים למחר עד שאני לומד את כל התורה כולה. ולכאורה עדיין נשארה קושיית השוטה... אני גם מבין שאפשר להוריד ככר מן העץ, אבל אני עוד לא מבין איך אפשר לדעת את כל התורה כולה... התירוץ הוא: אלו הם הדברים שנאמרו פה... יש סולם, גם בשביל לדעת את כל התורה כולה - יש סולם, כאשר אתה עולה שלב אחד, אתה בבת אחת קופץ מדרגה ומגיע גם לשלב השני, ולשלישי ולרביעי... ובסוף אתה יודע את כל התורה כולה! והראיה היא, שיש הרבה יהודים ת"ח שהצליחו לדעת את כל הש"ס בעיון, ולא רק גדולי הדור...! יש גם הרבה בחורים שזכו וסיימו יבמות. **כשבן אדם רוצה ועושה מה שביכולתו - הוא מקבל סייעתא דשמיא, ומגיע! דבר נורא.**

יסודות בחינוך...

אני רוצה לומר לכם כעת יסוד גדל של כל סלבודקא... כתוב בתוס' בניזיר (כח, ב בד"ה קסבר) כגון וכו', וה"פ כל חינוך הוא להחשיבו, וזה בזיונה הוא לו וכו'. אומר פה התוספות יסוד עצום בחינוך: כל ילד קטן - אוהב לצום, כידוע... ולמה? כי בזה הוא מוכיח שהוא גדול... אחרת - אני ילד קטן שלא יכול לצום... אבל אני גדול! כשאני נותן לילד לעשות מצוה - אני מכבד אותו! ילד שמתחיל להניח תפילין - הוא מאושר כולו... אנחנו לא מתרגשים כ"כ לצערינו... אבל ילד שמתחיל - הוא מאושר! הוא נהיה גדול...! כאשר אתה נותן לילד לקיים מצוות - אתה **מכבד** אותו...! אתה גדול! אתה חשוב...! אבל כשהוא 'בזיונה', כשלא מכבדים אותו - לא מחנכים אותו... **חינוך זה להסביר לו כמה זה חשוב.** סיפר מרן רה"י זע"ה שהרבנית א"ח ע"ה סיפרה שאצלם בבית העונש הגדול היה שבת שלא התנהגה כראוי לא היה לה זכות ורשות לסדר את המטה של האבא. כאשר זה נהיה לכבוד, כל אחד חפץ בזה, וכי מי לא רוצה לשמש את גדולי ישראל!?

פעם דברתי עם מרן רה"י, מה העניין הגדול לעשות עסק מה'אמן', שכידוע הרה"י היה בבית שלו עושה מזה עסק, שכולם יברכו ברכות אחד עם השני ויענו אמן, ואמר לי הרה"י, אם אתה רוצה לקבל חשיבות של דבר, תעשה מזה עסק! תראה כמה זה חשוב לך, וכמה זה עניין גדול, וכך זה יתייקר בעיניך.

ותדעו לכם יסוד לחיים: ילד קטן מחנכים אותו ע"י שהוא יכול לקיים מצוות, וע"י זה הוא נהיה גדול, וחשוב. ילד - אם זה בזיון הוא לא מבין ערכו. גם אדם גדול מחנך את עצמו. ואדם גדול מחנך את עצמו על ידי שהוא יחדיר לעצמו, אין לך כבוד יותר גדול מלהתבונן על כבוד שמים...! חז"ל אומרים במדרש: (שמו"ר, ל, יט) 'ולמה נתן הקדוש ברוך הוא כתר ליהודה? והלוא לא לבדו הוא גבור מכל אחיו, והלוא שמעון ולוי גבורים, והאחרים. אלא שדן אמת לתמר לכן נעשה דין לעולם. משל לדין שבא דין של יתומה לפניו וזיכה אותה, כך יהודה בא דין תמר לפניו שתשרף, והוא זיכה אותה מפני שמצא לה זכות.

כיצד?... היו יצחק ויעקב יושבים שם וכל אחיו, והיו מחפין אותו... (זה הרי בזיונות נוראות...) הכיר יהודה למקום ואמר אמיתת הדבר, ואמר צדקה ממני! ועשאו הקב"ה נשיא. וכן היה בן זומא אומר ודורש, נתביישת בעולם הזה - אין אתה מתבייש מן הקב"ה לעולם הבא שהוא אש אוכלה. למה, שאין בשתו של העוה"ז - כלום, אלא בושת עמידתו לעולם הבא... אדם מחנך את עצמו שהבזיונות לכבוד הקב"ה זה הכבוד הכי גדול וכבר כתב הר"מ (סוף הל' לולב ח, טו) על שמחה של מצוה - וכל המשפיל עצמו

ומיקל גופו במקומות אלו, הוא הגדול **המכובד** וכו'. ועובדא ידענא ממור' הגר"ה זאקס זצ"ל שהיה מיקל בכבודו בשמחה של מצוה כחתן כלה וכיוצא"ב, וכשראה על התלמידים שלא ירדו לסוף דעתו, א"ל מי לדעתך הרודף אחר הכבוד הכי גדול וכשלא ידעו להשיבו אמר אני, וכשראה שמחייכים שהרי הוא שם כבודו למרמס הוציא להם את דברי הר"מ ואמר להם הכבוד שאתם חושבים הוא הכבוד המדומה ואני יש לי את הכבוד האמיתי שעליו כותב הר"מ... הוא הגדול המכובד.

יש הרבה פעמים שיש קושיה בגמרא, אני לא מבין, ויש תור גדול אצל המגיד שיעור... אז תשאל את החבר שלך! אבל לא נעים לי... מה, אני לא מבין!! הרי אני יותר טוב ממנו... אבל החינוך שכ"א צריך לחנך את עצמו הוא, שאין לך כבוד יותר גדול מלהתבונן לכבוד הקב"ה.

אמר לנו פעם רבי ניסים?... אומלל הוא הבן אדם שעוד לא טעם את הטעם המתוק של לוותר. גם אנחנו אומרים, אומלל הבן אדם שעוד לא טעם את הטעם המתוק של הכבוד להתבונן לכבוד הקדוש ברוך הוא.

ובמדרש רבה (בראשית פ' וישלח פרשה פא אות ב') עה"פ אם נבלת בהתנשא ואם זמות יד לפה, בן עזאי אומר, **אם נבלת עצמך בדברי תורה סופך להתנשא בהם**, ואם זמות יד לפה אם נזדממו אחרים דברים יד לפה, ופי' שם בחידושי הרד"ל אסיפא דקרא אם נזדממו וכו' שנשארו עוד דברים בלבך שמפני הבושה לשאלם עשית כמו זמם לפה להוציאם, סוף יהיה שישים יד לפה כשישאלוהו בשער לא יפתח פיו. יחזקאל בן בוזי הכהן, ואחז"ל למה נקרא שמו בן בוזי - שביזה עצמו על דברי תורה.

וידוע הסיפור עם הרב אברמסקי שהיתה פעם איזו מצוה לעשות, והוא רץ לעשותה... אני רוצה לעשות את זה לבד...! ביזה עצמו על דברי תורה.

היה בבני ברק יהודי יקר, שהיה מזכיר באחת הישיבות. וראש הישיבה היה לוקח אותו יחד עמו לאסוף כסף עבור הישיבה, והוא היה מאד מתבייש, הוא היה אדם מכובד וזה לא התאים לו... עד שהוא שמע את הדבר הזה, שמי שמתבזה על דברי תורה זוכה לילדים טובים, מאותו היום ואילך הוא היה רץ עוד לפני הראש ישיבה לקבל את הבזיונות... והוא זכה שכל הילדים שלו תלמידי חכמים, ומגידי שיעורים, וגם הוא עצמו נהיה בסוף עשיר גדול...!

עלינו להבין שהחינוך האמיתי הוא - שהבזיון לכבוד הקב"ה זה הכבוד הכי גדול שיכול להיות! ומפורסם על השדי חמד איך הוא זכה להיות 'שדי חמד' ושפפריו יתקבלו בכל ישראל?... על ידי בזיונות שהוא התבזה לכבוד ה' יתברך. וכך גם מרן הרב שך זצ"ל סיפר ע"ע, כ"כ הרבה בזיונות היו לו... הוא ביקש שיקחו את כל הפאשקווילים שיצאו עליו וישמו אותם על המיטה לאחר פטירתו... הוא אמר זה הסגור הגדול שלי בעולם הבא...! אחד מהדברים שאף אחד לא יכול להבין, מרן ראש ישיבה זע"ה שהיו הרי הרבה גדולי ישראל חוץ ממנו, והישיבה על קברו לא נגמרת... גם הישיבה שלנו, וכל שאר הישיבות שלו, אבל לא רק זה... התכנית הגדולה של 'ישיבת על קברו', זה עשרות אלפים שלומדים מידי יום לעילוי נשמתו! וזה לא נגמר... כל כך הרבה עושים לזכרו ולע"ה. מה שהרבה אחרים לא זכו. ולמה?... כי הוא התבזה הכי הרבה! ביזה עצמו על דברי תורה.

צריך לעשות מה שה' רוצה, כן מתאים, לא מתאים... לפעמים בחור קצת מתחזק ומישהו שם עליו עין, ומדביק לו איזה כינוי של ראשי תיבות צו"ל, וכל מיני דברים שמקורם מהעמלק האמיתי של "אשר קד", כך קיבלתי וכך שמעתי מהגאון רבי דוד כהן שליט"א, ראש ישיבת חברון, שזה העמלק האמיתי. וזה מה שכתוב 'בקום עלינו אדם'... רק שמי שעושה את זה הוא גוף אדם אבל הוא נישקע קיין מענטש... (הוא לא בן אדם...)

על כל פנים, היום זו המלחמה הקשה... כעת זה הזמן, כעת אפשר לזכות... בעיקר אחרי הקידוש ה' הגדול שנהיה! ועדיין, אסור לנו לשכוח את זה... מה שהאמא ביקשה, נתתי קרבות ציבור, אבל שלא יהיה לחינם... להתחזק, להתחזק בתורה, ובתפילה, ובעזר ה' נקבל פני משיח במהרה - אמן!

לע"נ

נאזים - מאיר ציון בן לולו ע"ה

נלב"ע ו' אדר

תנצב"ה

ברכת מזל טוב לידידנו תלמידו המובהק וחביבו של המשגיח שליט"א

הרב **אהרן יעקובוביץ** שליט"א

אשר שוקד עומל וטורח רבות בעריכת השיחות לזיכוי הרבים

לרגל הולדת בנו בכורו בשעט"מ

יה"ר שיזכו לגדלו לתפארת המשפחה לתורה לחופה ולמעשים טובים

וליראת שמים טהורה אכ"ר

ניתן לשמוע את השיחה ביום שלישי בערב ולאחמ"כ בשידור חוזר וכן שיעור דף היומי ועוד, בקו השיחות שמספרו 074-740-3629

ניתן לתרום לגליון מכל עמדות נדרים פלוס ברחבי הארץ באמצעות לחצן קופות נוספות בחיפוש יש להקיש ארחות חיים או קוד מוסד 1000729

כמו"כ ניתן לתרום דרך המערכת הטלפונית הממוחשבת נדרים פון בחיגו לטלפון 037630585 שלושה 2071 או במספר פלא' 053-415-3025

כל מי שיכול לעשות הוראת קבע אפילו של כ5 ש"ח תבוא עליו ברכה, וכל המוסיף... ניתן לקבל את הגליון במייל: 4166058@gmail.com

ועד ליל שבת

דברי מוסר והשקפה ע"ס מסכת אבות

מראש הישיבה הגאון הגדול רבי ישראל בונם שרייבר שליט"א
שנאמרו בישיה"ק

השמחה היא השלימות

ברמב"ם בסוף הלכות לולב כתב וז"ל: "השמחה שישמח אדם בעשיית המצוה ובאהבת הא-ל שצוה בהן, עבודה גדולה היא, וכל המונע עצמו משמחה זו ראוי להפרע ממנו שנאמר תחת אשר לא עבדת את ה' אלוֹקֶיךָ בשמחה ובטוב לבב, וכל המגיס דעתו וחולק כבוד לעצמו ומתכבד בעיניו במקומות אלו חוטא ושוטה, ועל זה הזהיר שלמה ואמר אל תתהדר לפני מלך. וכל המשפיל עצמו ומקל גופו במקומות אלו הוא הגדול המכובד העובד מאהבה, וכן דוד מלך ישראל אמר ונקלותי עוד מזאת והייתי שפל בעיני, ואין הגדולה והכבוד אלא לשמוח לפני ה' שנאמר והמלך דוד מפזז ומכרכר לפני ה'".

בלשון הרמב"ם אנו מוצאים אריכות גדולה כמה לא שייך ענין הכבוד אצל שמחה של מצוה, עד שהפליג הרמב"ם וכותב שכל המגיס דעתו וכו' הרי זה חוטא ושוטה, וראוי לו לאדם להשפיל עצמו ולהקל גופו וכו'. ולא נתפרש לן מאי כולי האי.

ולעיקר דברי הרמב"ם שכתב ש'השמחה שישמח האדם בעשיית המצוה וכו' עבודה גדולה היא', ידועים דברי הרב המגיד שכתב וז"ל: "ועיקר הדבר הוא שאין ראוי לו לאדם לעשות המצות מצד שהן חובה עליו והוא מוכרח ואנוס בעשייתן אלא חייב לעשותן והוא שמח בעשייתן, ויעשה הטוב מצד שהוא טוב ויבחר באמת מצד שהוא אמת ויקל בעיניו טרחן ויבין כי לכך נוצר לשמש את קונו וכשהוא עושה מה שנברא בשבילו ישמח ויגיל" וכו' עי"ש בכל דבריו.

היוצא מדברי המגיד משנה, שהסיבה לשמחה היא כאשר האדם עושה את מה שעליו לעשות - שאז נקל לו לעשותו ואין לו שום טורח, בידעו כי לכך הוא נברא, ורק כאשר הוא עושה דברים אשר אין לו חפץ בהם אז כבד עליו עשות. וזהו השורש לשמחה שישמח האדם בעשיית המצוות, אחרי שיחזיר לליבו שלכך הוא נברא וזהו אשר מוטל עליו.

אולם כל דברי המ"מ מבארים לנו לכאורה רק לגבי כל מצוות שבתורה, מדוע יש לעבוד את ה' בשמחה ובטוב לבב, אך היאך יתבארו לפיהם דברי הרמב"ם גופיה שהאריך כל כך על דברים שהם לכאורה מעבר לחיוב הפשוט של האדם, כגון לפזז ולכרכר, לרקד ולספק ולטפח (כמש"כ לעיל מינה בהל' י"ג), וכי על זה שייך לומר שכיון שידוע האדם שלכך הוא נברא לכן ישמח בצורה כזו שלא יחוס בה על כבודו, ישפיל עצמו ויקל גופו. זאת מנין לנו.

אמנם כאשר אנו מביטים בדברי חז"ל הנוגעים בהקשר של שמחה, מוצאים אנו בכל מקום שהשמחה מחייבת שינהגו בה באופן יוצא מגדר הרגיל שאין בו את הכבוד שבשאר מקומות. ראשית הוא מה שהביא הרמב"ם על דוד המלך, שהיה מרקד לפני ארון ה' בצורה שאינה לפי כבודו ועל זה אמר ונקלותי עוד מזאת והייתי שפל בעיני, וכן מצינו (סוכה נ"ג, א') על התנאים שהיו מרקדים בבית המקדש בשמחת בית השואבה בצורה משונה לכאורה, כשבידם אבוקות של אש, ושם בגמ' אף מצינו שהיו שוחים עד לארץ, נושקים לעפר הרצפה, וכל מיני צורות של שמחה שונות ומשונות.

ומה הביאור בדברים, על כרחך משום שזו מהותה של השמחה - דבר פורץ גבולות היוצא מן המידה, שמביא את האדם לעזוב את ההנהגה האופיינית שהוא רגיל בה ולעשות אף דברים שאין דרכו בהם. אין כאן ענין בעלמא אלא כח מכוחות הנפש, שהשמחה היא מידה שמוציאה את האדם מטבעו הפשוט וגורמת לו להתנהג בהפך מה שמחייבת אותו דעתו.

'שמחה' ו'דעת' הם שני דברים הפכיים מעצם היותם; שמחה היא התפרצות מעבר למידה, ו'דעת' היא הגבול ששומר את האדם להתהלך בשום שכל, על פי אמות מידה מדויקות. וכאשר יש שמחה אמיתית הרי מתחייב שהאדם יתנהג גם בצורה אחרת מהתנהגות של דעת. וטעם הדבר הוא כפול - ראשית כל על פי פשוטו, ש'שמחה' היא רגש ו'דעת' היא שכל: אין לך דבר שמגביל את הרגש יותר מאשר השכל ואין לך דבר שעובר את השכל יותר מאשר הרגש, ולפיכך לא יתכן שהשמחה תהיה בגבולות הדעת.

אך ביתר עומק נראה לבאר, שהשמחה היא השלמות והשלמות היא השמחה. כי אימתי האדם שמח? כאשר הוא משיג דבר מה שהשתוקק אליו, ובא לידי סיפוקו. כל אימת שיש לאדם סיפוק והוא מרוצה ממה שהשיג - מה שממלא אותו הוא רגש השמחה. ממילא זה כל ענין השמחה, וזוהי הסיבה שהשמחה סותרת את גבולות הדעת, כיון ששמחה שייכת רק כאשר האדם מרגיש שלם שלא חסר לו מאומה, ושוב אין לו שום דבר שמגביל אותו וחוסם את דרכו מלעשות כל אשר בכוחו.

ניתן לראות זאת גם אצלנו כאשר חתן בא בברית נישואיו, השמחה שהוא שורה בה אז היא שמחה יוצאת דופן שאין כמותה בזמנים אחרים, והיא יכולה לגרום לו לעשות אף דברים משונים שהוא אינו מורגל בהם דבר יום ביומו. ממה החתן שמח כל כך? האם משום שהוא זוכה לקיים כעת את מצות התורה? הרי בכל יום הוא זוכה להניח תפילין, ואין לו כזו שמחה גדולה...

אלא שמחת החתונה היא שמחת השלימות, שעד עתה היה האדם פלג גופא וכעת הוא משלים את עצמו, אם כן אף כעת הוא אינו מרגיש בכך ואינו חושב על כך, הנפש שלו מרגישה גם מרגישה, וזה מה שגורם לו לשמחה.

בשביל לחיות בצורה של 'להיות בשמחה תמיד' אין אפי' צורך במקור, כי השמחה היא מציאות טבעית של אדם שמצא את אשר ביקשה נפשו. ועל כך כתב המגיד משנה, שכאשר האדם יבין שהוא עושה הטוב מצד שהוא טוב ובוחר באמת מצד שהיא אמת - זה הדבר שיגרום לו לשמחה, בידעו נאמנה שבעשיית המצוות הוא משיג את השלימות הגדולה ביותר ששייכת עלי אדמות. בזה הוא משלים את עצמו, ממלא את חובתו, וחץ מזה לא חסר לו מאומה. וכאשר האדם מגיע להרגש אמיתי של שלימות, ממילא מגיעים כל הדברים שכתב הרמב"ם - ש'כל המגיס דעתו וחולק כבוד לעצמו ומתכבד בעיניו במקומות אלו חוטא ושוטה' וכו', שהרי אם אכן יש לך שמחה אמיתית היא מוכרחת להיות שמחה שפורצת את מחסום הכבוד וגורמת להוציא אותה החוצה בכל עניני השמחה.

אם כן עולה לפנינו, שכאשר האדם מרגיש 'שלם' אז הוא 'שמח'. ואם הוא 'שמח' בהכרח שהוא 'שלם'. ומהי השלימות הגדולה ביותר ששייכת? התורה הקדושה. אפילו הרמב"ם עצמו שדיבר על השמחה הגדולה שהיתה בבית המקדש, כתב שם וזו לשונו: "מצוה להרבות בשמחה זו, ולא היו עושין אותה עמי הארץ וכל מי שירצה, אלא גדולי חכמי ישראל וראשי הישיבות והסנהדרין" וכו'. מי שהוא עם הארץ - אם ישמח בצורה של שובבות, לא תהיה זו שמחה אמיתית אלא רק פורקן ליצר שמולך אותו שובב, ורק מי שהוא כבר שלם בתורה, תלמיד חכם אמיתי, שמילא את כרסו בש"ס ובפוסקים, יכול לזכות לאותה שמחה עלינה של 'המשפיל עצמו ומקל גופו'. אז באמת השמחה תגיע מהשלימות שבה הוא חי, שמחה שיוצאת מהגבולות הרגילים של הדעת.

כאשר האדם זוכה לשמחה כזו שממלאת את ליבו, השמחה עצמה נותנת לו להמשיך הלאה לשאוף לשלימות ולרצות להשיג ממנה עוד ועוד, להיות שקוע באהלה של תורה בצורה של 'שלימות' - לידע ולהבין את הדברים עד תומם ולמלא בהם את ידו בלי שום שיור. כי אחרי האדם זוכה לשלימות השמחה שיש בתורה, השמחה אכן משלימה אותו, ושוב לא חסר לו שום דבר מסביב. לא משנה מה יש לו ומה אין לו, הוא כבר האדם השלם שזכה ליאור באור החיים, ומה שייך להזדקק לדברים אחרים מלבד השלימות?

אני זכיתי להכיר את מרן הראש הישיבה הגאון רבי שמואל רוזנבסקי זצ"ל, שכל מי שידוע במה דברים אמורים נוכח לדעת שהיו לו יסורי נפש בצורה נוראה שמלפפת את האדם דבר יום ביומו בלי להניח לו לרגע, ואין כאן המקום לתאר את מה שהיה שם. לכאורה אדם כזה היה אמור להסתובב שפוף בשברון לבב ולהיות בעל נפש נדכאת ומיוסרת. אך לעומת זאת כל מי שהכיר את הגרש"ר ידע את גודל השמחה שהיתה לו. אני לא הכרתי אדם שמח יותר ממנו, והשמחה שהיתה שפוכה על פניו בלתי ניתנת לתיאור. לא אגזים אם אומר שכאשר היה רבי שמואל מבאר סברא בלימוד, היה הקצף יוצא משפתיו מגודל שמחתה של תורה, וכולם היו רואים את מאור פניו הקורן מכל רגע של לימוד.

אאמו"ר הגאון זצ"ל התבטא פעם שהוא לא הכיר אדם שמח יותר ממרן החזון איש זצ"ל (באותה הזדמנות אמר, שאצל החזו"א ראה את השמחה עד היכן היא מגיעה, ואצל הגרי"ז הרגיש את גודל יראת השמים), והנה אותו בעל החזון איש התבטא על עצמו באגרותיו שגופו שבור ורצון כל הימים. הא כיצד מי ששנה זו שנה זו, אלא היא הנותנת - שכאשר האדם זוכה לאושר הצרופ הטמון בתורה הוא זוכה לשמחת השלימות, שלא נותנת לשום דבר אחר לגרום לו לחסר.

כיון שכן צורת הלימוד צריכה להיות באופן של שלימות, ללמוד בצורה בהירה וישרה שתמלא את האדם, ועל כך אמר שלמה בחכמתו (משלי ט"ו, כ"ג) "שמחה לאיש במענה פיו", ואמרו על זה בגמ' בעירובין (נ"ד, א') "אימתי שמחה לאיש - בזמן שמענה בפיו", שכאשר האדם יודע את תלמודו בצורה בהירה כל כך עד שבכל מקום ששואלים אותו הוא יודע - זוהי השמחה הגדולה שיש בתלמוד תורה, בהיות שהידיעה הלזו מעידה על גודל החיבור שיש לאדם כלפי מה שלמד, שהדברים חקוקים בתוך ליבו ונהפכים לחלק ממנו. גם זה הוא חלק מן השלימות שמביאה לשמחה של ונשמח בדברי תלמוד תורתך.

כיוצא בזה נאמר בפסוק בתהלים (י"ט, ט) 'פיקודי ה' ישרים משמחי לב, ואמרו חז"ל אימתי הם משמחי לב כאשר הם ישרים, שרק באופן שהאדם נותן את דברי התורה על ליבו בצורה ישרה שמחברת אותו אליה, מתוך בהירות וידיעה מה מונח לפניו, אז יוכל לזכות לפיקודי ה' 'משמחי לב' - השמחה המובטחת ללומדי התורה.

עלינו תמיד לדעת ולזכור שהתורה היא זו שמביאה לשלימות והשלימות היא המביאה את השמחה, וכאשר האדם מניח את עצמו בתוך התורה סרים ממנו כל הטרדות והדאגות האחרות, אין לו שיור רק התורה הזאת. אך כל זה רק כאשר ילמד בצורה הנכונה, מתוך עריבות טוב התורה ומתוך רצון ושאיפה לידע ולזכור באופן בהיר ונהיר, אם בעיון ואם בבקאות, שלא יניח לעצמו שום חלק שלא יעמול בו כל צורכו עד תכליתו.

ובנותן טעם לציין לדעת הראשונים שסוברים ששלושת הברכות שאנו מברכים בברכת התורה הן שלושה ברכות נפרדות ואין בהן ברכה אחת ארוכה, שלפי זה יש להעיר כיצד הברכה האמצעית 'והערב נא' חותמת מעין הפתיחה, הלא הפתיחה מדברת על עריבות התורה ואילו החתימה מסיימת במילים 'כולנו יודעי שמך ולומדי תורתך לשמה'. ועל כרחק שהעריבות היא שמביאה את ה'לשמה' וה'לשמה' הוא שמביא את העריבות, אין כאן שני דברים נפרדים אלא היינו הך ממש, 'לשמה' ו'עריבות'...

ויהי רצון שאכן נזכה כולנו כאחד להיות עוסקי תורתך ולומדי תורתך לשמה, מתוך השמחה שישמח האדם בעסק התורה.

מִי יֵרֵם הָיִים

"אין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד" (ברכות ח').

גליון 492

מדיני תענית אסתר, ומהלכות פורים

אדר תשפ"ג

ההלכות נערכו ע"י הרב יהודה אריה הלוי דינר שליט"א – רב ביהכ"נ צא"י "דברי שיר" ב"ב

מדיני המגילה

נגיעה בידיים במגילה

▲ נוהגין להקל לנגוע במגילה בידיים ערומות בלי מטפחת, וטוב להחמיר ליטול ידיו לפני שנוגעים בה (בשעת התפילה הידים כבר שמורות אבל במשך היום יש להזהר בזה).
ואם נגע במגילה באמצע סעודתו, יש סוברים שצריך ליטול ידיו אח"כ, דגורו על כתיב הקודש שיטמאו הידים ("חיי אדם" כלל מ' סעיף כ'), ויש חולקים דכיון שנטל ידיו בתחילת הסעודה, לא גזרו שיטמאו את ידיו, ורק בתרומה גזרו, ומ"מ לכתחילה נכון להזהר בזה שלא לנגוע במגילה באמצע סעודתו ("ביאור הלכה" סי' קס"ה ד"ה לחזור).
▲ הבא לגעת במגילה שלא במסגרת התפילה יש לחשוש שמא נגע קודם במקום מכוסה, לכן בטרם ישגע בה טוב שירחץ ידיו (משנ"ב סי' קמ"ז ס"ק ב', והגר"ש אלישיב זצ"ל).

זמן קריאת המגילה

▲ יש סוברים שמותר לכתחילה לקרוא את המגילה לאחר חצות הלילה, משום שאין חשש דלמא יפשע מכיון דחביבה ליה (מג"א סי' תרפ"ז סעיף א'), וכן מה"ט מותר ללמוד לכתחילה לפני קריאתה (מג"א סי' תרפ"ז סעיף ז'), אולם נוהגין גם בזה לכתחילה לקרותה בתחילת הלילה משום זריזין מקדימים ("ערוך השולחן" סי' תרפ"ז סעיף ד').

גדול בר מצוה לקריאת המגילה

▲ **שאלה:** האם נער בר מצוה יכול להוציא גדולים בקריאת המגילה?
תשובה: קריאת מגילה של לילה היא רק מדרבנן יש כאן חזקה של רבא שהוא גדול ויכול להוציא, אבל קריאת מגילה של יום שהיא מדברי קבלה, וכדין תורה (עי' משנ"ב סי' תרפ"ז, ושע"צ סי' תרפ"ז ס"ק מ'), דוקא גדול שיש לו זקן יכול להוציא (וכמבואר במשנ"ב סי' רע"א ס"ק ג', ושע"צ שם ס"ק ה'), (הגר"נ קרליץ זצ"ל, "אגרת הפורים" פי"ג עמ' כ"ב).

איזה קריאה עדיפה

▲ **שאלה:** חולה שיכול לבוא לשמוע מגילה פעם א' האם עדיף לשמוע ביום או בלילה?
תשובה: איתא בשו"ע (סי' תרפ"ז סעיף א') חייב אדם לקרות המגילה בלילה ולחזור ולשנותה ביום. וכתב ב"שערי תשובה" (שם) בשם שו"ת נוי"ב שחובב קריאה בלילה הוא רק דרבנן, אבל חיוב קריאה ביום הוא מדברי קבלה. ומה"ט כתב המשנ"ב (סי' תרפ"ז ס"ק מ"ג) שאם קרא המגילה בלילה בלי כוונה יצא מכיון שזהו רק דרבנן. אבל ביום שזהו מדברי קבלה, אמרינן שצריך כוונה.
ולפ"ז בחולה שיש לו ברירה לשמוע המגילה רק פעם אחת, עדיף לשמוע ביום ולא בלילה. וכל זה אם ברור לו שיכול לשמוע למחר, אבל אם יש צד שלא יכול לשמוע למחר, בוודאי לא משהינן, כן הורה הגר"נ קרליץ זצ"ל (ולמען סברת ה"באר היטב" ס"ד ס"ק י"א בשם "יד אליהו". ובמשנ"ב שם ס"ק כ"ח. ודלא כ"ערוך השולחן" סי' תרפ"ז סעיף ג').

קריאת המגילה לנשים

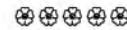
▲ אנשים יכולים להוציא נשים בקריאת מגילה, אבל נשים אינן יכולות להוציא את האנשים, משום שחובבן הוא רק לשמוע מגילה ולא לקרוא את המגילה, כשנשים קוראות לעצמן הן מברכות "לשמוע מגילה", או "לשמוע מקרא מגילה" (רמ"א סי' תרפ"ז ומשנ"ב סי' תרפ"ז ס"ק י"א, ועי' משנ"ב סי' תרפ"ז ס"ק ח').
לכתחילה תברך כל אשה בעצמה, ומנהג העולם שהשי"ץ מברך לכולן, "לשמוע מקרא מגילה" (הגר"נ קרליץ זצ"ל).
אחר קריאת המגילה לנשים, אפילו אם יש שם עשרה, אין מברכין ברכת "הרב את ריבנו" (עי' רמ"א תרפ"ז סעיף א', ומשנ"ב סי' ח', כן הורה הגר"ש אלישיב זצ"ל והגר"נ קרליץ זצ"ל).

אבל בקריאת מגילה

▲ **שאלה:** אבל שקורא את המגילה בביהכ"נ, האם יכול גם לברך ברכות המגילה ו"שהחיינו" להוציא את הציבור?
תשובה: כתב המשנ"ב (סי' תרפ"ז ס"ק א') אם אבל קורא את המגילה יברך אחר את הברכות משום ברכת "שהחיינו" שאין האבל מברך להוציא רבים בברכת "שהחיינו" והאבל יקרא את המגילה.

לע"נ מרן שר התורה

רבינו שמריהו יוסף חיים קניבסקי זצוקל"ה
נלב"ע ט"ו אדר שני תשפ"ב

מדיני ד' פרשיות

זמן קריאתם

▲ **שאלה:** מי שנמצא בבית חולים ולא היה בידו לקרוא פ' שקלים בבוקר. האם אחה"צ עדיין יכול לקרותה?
תשובה: כתב המשנ"ב (סי' תרפ"ה ס"ק ב') בשם "שערי אפרים" שאם אירע שלא קראו הפרשיות מענינו של יום אין לה תשלומין לשבת הבאה, אולם כל זה בשבת אחרת אבל באותה שבת זמנה כל היום. ואפילו אחה"צ אם יש עשרה אנשים שלא שמעו אחת מארבע הפרשיות יכולים להוציא ס"ת ויקראו הפרשה עם ברכה לפניו ולאחריה, וכמבואר במשנ"ב (שם), כן הורה הגר"נ קרליץ זצ"ל.

ספר תורה

▲ יש אומרים שפ' זכור ופ' פרה אדומה חייבים לקרותם מדאורייתא (שו"ע סי' תרפ"ה סעיף ז'), ולכן יש לדקדק להוציא את ספר התורה שמוחזק בכשרותו, מדויק ומוגה (ספר "שערי אפרים" שער ח' אות פ"ה). אם נמצאה טעות בספר תורה שקרא בו פ' זכור אם עדיין הוא באותה שבת יש לחזור ולקראו (עי' משנ"ב סי' קמ"ז סו"ס ק"ג).
ואם נמצאה טעות רק אחרי שבת זכור אין צריך לחזור ולקראו את הפרשה (עי' משנ"ב סי' תרפ"ה ס"ק ב').

לא נהגו העולם להקפיד ולכוון לקרוא גם חובת הברכות של העולה לתורה לפ' זכור ("ארחות רבינו" ח"ג עמ' ל"ב בשם בעל "קהלות יעקב" זצ"ל). ויש סוברים שאין הברכות צריכות כוונה מיוחדת של זכירת עמלק, אלא כיון שלהרבה דעות קריאה זו מדאורייתא, יש להוסיף כוונה (שו"ת "שבט הלוי" ח"י תשי"ז).

בר מצוה בד' פרשיות

▲ **שאלה:** האם בחור בן י"ג שהוא כבר בר מצוה יכול לעלות לד' פרשיות?

תשובה: מכיון שהוא בן י"ג, הוא כבר גדול לכל דיני דרבנן, ורק לגבי דיני דאורייתא צריך דוקא שנים וסימנים, ולכן לעלות אותו לד' פרשיות כיון שהברכות והקריאה הן רק חיוב מדרבנן מותר ואע"פ שמקפידים לכתחילה שיהא גדול (משנ"ב סי' רפ"ב ס"ק ג'), מ"מ מספיק בזה שהוא כבר בן י"ג שנים אבל לקרוא בתורה פ' זכור ופ' פרה שיש אומרים שהן מדאורייתא (עי' שו"ע סי' תרפ"ד סעיף ז'), לזה צריך להיות דוקא גדול שיש לו זקן.

הוצאת ס"ת לקריאת נשים

▲ **שאלה:** האם מותר להוציא ס"ת עבור קריאת פ' זכור לנשים?
תשובה: גם לסוברים שנשים פטורות, מ"מ אם שומעות יש להן קיום מצוה, ולכן בודאי אפשר להוציא עבורם ס"ת. וידוע שהחזו"א זצ"ל היה מוציא ס"ת כדי לקרוא נשים מקרא ואחד תרגום מתוך ספר תורה (כמבואר במשנ"ב סי' רפ"ה ס"ק ב') (הגר"נ קרליץ זצ"ל).

תענית אסתר

להתרחץ ולהתחנן בתענית אסתר

▲ תענית אסתר אינה מד' תעניות שהם מדברי קבלה, ולכן מותר להתרחץ בה, (ובפרט כשחל בערב פורים וכוונתו לכבוד פורים), ולא הוי בכלל ד' התעניות שכתב המשנ"ב (סי' תקנ"ג) שבעל נפש יחמיר בהם שלא להתרחץ ("נעטעי גבריאל" פ' ז' סעיף י"א).

נשים וקטנים במחצית השקל

▲ נשים אינן צריכות ליתן מחצית השקל (הגר"נ קרליץ זצ"ל, ו"ארחות רבינו" ח"ג עמ' נ"ב דכל היתניה משום זכר למחצית השקל שהיו נותנים באדר, וכמבואר ברמ"א סי' תרפ"ד ס"א, והרי מבואר במשנה שקלים פ"א מ"ג שנשים פטורות, ועי' משנ"ב שם ס"ק ה' שאשה מעוברת נותנת עבור ולדה). ויש סוברים שנוהגים ליתן גם עבור נשים, כיון דכתיב בשקלים "לכפר על נפשותיהם", נותנים עבורן לכפר על הנפש ("כף החיים" סי' תרפ"ד כ"ז).
וקטנים פטורים ממחצית השקל, ומ"מ נוהגים לתת עבורם (משנ"ב שם), וטוב לחנכם לתת בעצמם מחצית השקל (הגר"נ קרליץ זצ"ל).

נמצא רוב הזמן, ובביתו נמצא רק פעם בכמה שבועות (הגרא"ל שטיינמן זצ"ל).

קיבל טרמפ לאסוף כסף

◀ **שאלה:** בחורים נשלחו לאסוף כסף עבור הישיבה, וקיבלו דמי נסיעה באוטובוס. כשעמדו בתחנה קיבלו טרמפ, האם צריכים להחזיר את דמי הנסיעה?
תשובה: עובד קבוע מקבל במשכורת דמי נסיעות, אפילו אם למעשה אינו משתמש בהם, כגון שהולך ברגל, ואינו צריך להחזיר את הכסף, שזה כהוספה על המשכורת, אבל במקרה חד פעמי, הכולנה היתה לתת עבור הוצאות נסיעה ממש, ויש לשאול את בעל הישיבה שיחליט בזה.

מדיני משלוח מנות

ביום ולא בלילה

◀ חיוב משלוח מנות הוא ביום ולא בלילה, ובעלי החנויות השולחים מנות עבור הקונים, ומקדימים ושולחים בלילה מאחר וביום לא יהיה להם די פנאי לכך, גורמים בכך שהקונים לא יצאו ידי חובה (ע"י רמ"א ס' תרצ"ה סעיף ד').

מאכלים ולא חפצים

◀ חייב אדם לשלוח לאדם אחד שתי מנות של מאכלים, שנאמר (אסתר ט', כ"ט): "וּמִשְׁלֹחַ מִנּוֹת אִישׁ לְרֵעֵהוּ". כמו"כ יוצאים ידי חובה בנתינת שתי מנות של משקים, או אוכל ומשקה, אבל בגדים או ספרים, וכן שאר חפצים, אין יוצאים בהם ידי חובה (שו"ע ס' תרצ"ה ו"באר היטב" ס"ק ז').

פירות או יין של שביעית

◀ יש אומרים שאפשר לקיים מצוות משלוח מנות, בדברים שיש בהם קדושת שביעית, ובלבד שהמקבל ישמרם בקדושת שביעית (הגר"ש"י איועריב זצ"ל. וע"י שו"ת "מנחת יצחק" חלק י' ס' ט' שנוטה להקל בזה, וכ"כ ב"חוט שני" ה'י' שמיטה ויובל ס"ק ט"ז). אבל אם מחזיר משלוח מנות מפירות שביעית למי שנתן לו משלוח מנות אסור דמיחוי כפריעת חוב ("שלמי תודה" ס' כ"ט בשם מרן הגרא"מ שך זצ"ל). ויש אומרים, שמשלוח המנות הראשון ששולח, כיוון שחייב אדם לפרוע חוב זה של תקנת חכמים של משלוח מנות, הדעת נוטה לאסור, אבל כל תוספת המשלוחים בודאי מותר. וי"א דלכתחילה לא ישלח כלל מפירות שביעית אף למי שלא נתן לו ("דרך אמונה" פ"ו משביעית בצה"ל ס"ק קכ"א, ו"שבט הלוי" ח"ו תשובה קפ"ד).

◀ אמנם מה שנוהגים לשלוח למלמד או למורה וכד' משלוח מנות, יש להימנע מלשלוח פירות שביעית, דהוי כפורע חובו בפירות שביעית (ע"י רמב"ם פרק ו' הל' י', ו"חוט שני" עמ' שלד שנשאר בצ"ע).

◀ השולח מנות, מאכל ומשקה, שיש בו קדושת שביעית, יודיע זאת למקבל כדי שינהג בו בקדושת שביעית.

השתכר ואיבד כסף

◀ **שאלה:** השתכר ואיבד כסף שאסף לבני ישיבה, האם חייב לשלם?

תשובה: אפילו אם יש מצוה להשתכר בפורים (ע"י שו"ע ס' תרצ"ה), בכל זאת, כל זמן שיש לו כסף של אחרים בידו אסור לו להשתכר (ע"י "ביאור הלכה" שם בשם "חיי אדם" שאסור להפסיד שום מצוה), ונחשב לפשיעה וחייב לשלם.

קריאת המגילה באמצע הסעודה

◀ **שאלה:** באמצע סעודת פורים בבני ברק, היה מניין לקריאת המגילה של ליל ט"ו (משום ספק מוקפין כשיטת ה"חזון איש"), האם אח"כ כשגומרים את הסעודה עדיין יכולים לומר "על הנסים"?
תשובה: הא דתפילת מעריב באמצע הסעודה נחשב לתרתי דסתרי, משום שהוא כבר מזכיר שהוא יום המחרת ולא פורים, לכן יש סוברים שלא יאמר "על הנסים", אבל אם קרא את המגילה משום שחושש שבני ברק היא עיר מוקפת חומה, אין זה תרתי דסתרי, אדרבה, הרי הכריז שגם הערב הוא פורים, וא"כ עדיין יכול לומר "על הנסים".

תחפושת בשעת התפילה

◀ מותר ללבוש תחפושת בשעת התפילה, כגון ליטאי עם שטריימל או להיפך, דהעיקר שהוא לבוש ומכוסה כהלכה. ואם אינו עושה שום שחוק אין נ"מ באיזה בגד הוא עומד (בעל "שבט הלוי" זצ"ל). וכמובן דוקא כשלא מפריעו כלל לכיוון בשעת התפילה.

שנה שמינית

◀ פורים של שנה שמינית הוא זמן ביעור של "תמרים" שיש בהם קדושת שביעית (רמב"ם הלכות שמיטה ויובל פ"ה הל' י"א). ויש להזהר שלא לשכוח לבערם עקב טרדות היום.

פורים - יום מסוגל

◀ **שאלה:** מדוע פורים נחשב יום מסוגל יותר משאר הימים?
תשובה: מכיון שבני ישראל מקיימים בו הרבה מצוות, משלוח מנות, סעודת פורים, אבל בעיקר משום שמקיימים בו מצוות של בין אדם לחברו מתנות לאביונים, ועי"ז הקב"ה אוהב את כלל ישראל בזה, ולכן מתקבלות כל התפילות (הגרא"ל שטיינמן זצ"ל).

ויש חולקין וסוברים שאם הוא הבעל קורא הקבוע גם הוא יברך, שאל"כ זהו גדר אבילות בציבור שמחלק בין הקריאה לברכה, ולכתחילה אין לעשות כן, וכ"ש בראש השנה אם הוא הבעל תוקע, הוא גם יברך את הברכות, שעצם החילוק בין אמירת הברכות לתקיעות הוא אבילות בפרהסיא, ולא דמי להדלקת נרות חנוכה בביהכ"נ שכתב המש"ב (ס' תרע"א ס"ק מ"ד) שאבל לא ידליק לביל ראשון משום "שהחיינו", דהתם יכול אחר להדליק ולברך ולמה לו לאבל להדליק, אבל כאן כיון שהאבל הוא הקורא יש לו ג"כ לברך, וכן מנהג העולם שהאבל מברך (ע"י "הליכות שלמה" פורים פרק י"ט דבר הלכה י"א, ו"אשרי האיש" פ' מ"ג ס' כ"ו להגר"ש אלישיב זצ"ל, שו"ת "שבט הלוי" ח"ט תש" קמ"ו שכתב שהרבה מקילין בזה, והגר"נ קרליץ זצ"ל).

מילה אחת מעכבת

◀ צריך לקרוא את המגילה כולה, ואם החסיר הקורא אפילו תיבה אחת, לא יצא הוא והשומעין, לדעת רוב הפוסקים. ומטעם זה רצוי שלכל אחד מהשומעים תהיה מגילה כשרה פתוחה לפניו, כדי שיוכל להשלים בה את התיבות שלא שמע מהחזן. ואפילו מי שלפניו יש רק חומש, יכול להשלים בו את המילים שהחסיר מהחזן, כי נפסק להלכה שמי שאמר כמה מילים בעל פה יצא (שו"ע ס' תרצ"א).

חושש שלא ישמע כל מילה

◀ מי שאוחז בידו חומש וחושש שלא יוכל לשמוע ולהקשיב, יקרא עם הבעל קורא בלחש מילה במילה מתוך החומש, ויזהר להקשיב לבעל קורא ולא לעצמו (שו"ת "אבני ישפה" ח"ה ס' צ"ח אות ט' בשם הגר"ש אלישיב זצ"ל). וכן מוכח מהא דלועזי ועם הארץ יוצאים, הגם שלא מבינים כלום, ועי"כ שהם גם חושבים על דברים אחרים (שו"ת רשב"א ח"ט תש" תס"ז).

הברה ספרדית ואשכנזית

◀ **שאלה:** האם יכול בן ספרד לצאת בקריאת המגילה הנאמרת בהברה אשכנזית, ולהיפך?

תשובה: לכתחילה כל אחד צריך לשמוע קריאת המגילה בנוסח שלו. אבל בדיעבד, אם שמע בן ספרד את קריאת המגילה מבן אשכנז הקורא בהברה אשכנזית, או להיפך, בן אשכנז ששמע מבן ספרד שקרא את המגילה בהברה ספרדית, יצא (כן הורה הגר"נ קרליץ זצ"ל). (וע"י תשובות "אגרות משה" או"ח ח"ג ס' ה' שכל ההברות כשרות לכולם, וכן כתב בעל "קהילות יעקב" זצ"ל, "קריינא דאגרתא" מכתב קל"ח, שלא שמענו מעולם שידרשו מאנשי פולין לקרוא כקריאת אנשי ליטא, עי"ש. וכל שכן במגילה שיוצאים בכל לשון).

מדיני מתנות לאביונים

נתינה לצורך סעודה

◀ **שאלה:** האם יש ענין לתת לעני לפני הצהרים בכדי שיוכל לקנות בזה צרכי הסעודה?

תשובה: אם אפשר יש מקום להדר לתת לפני הסעודה בכדי שיוכל לקנות צרכי הסעודה (הגר"נ קרליץ זצ"ל), ואף שרוב עניים כבר קנו סעודתם, מ"מ מצד הנתינה שיהא ראוי לעני לקנות צרכי הסעודה. לפני כחמישים שנה שהיה מצוי פירות בכסף הישראלי, ולא היה כדאי להשאיר הכסף בלירות, והיו מחליפים הכסף ונותנים לעניים את הכסף בדולרים, הורה מרן הסטייפלער זצ"ל להשאיר קצת כסף בלירות, בכדי שיהא ראוי לעני לקנות בזה ביום הפורים אוכל לצרכי הסעודה.

זיכוי לעני

◀ אם אין יכול לתת לעני בפועל אפשר לזכות עבורו, ולכתחילה יש לומר לו על כך, ובדיעבד אם לא הודיעו עדיין יש בזה מצות מתנות לאביונים (הגר"נ קרליץ זצ"ל).

הגיע לעני אחר הפורים

◀ אם הכסף הגיע לעני לאחר פורים, אין זו מצות מתנות לאביונים.

ריבוי עניים או ריבוי מתנות

◀ **שאלה:** מי שיש לו חמישים שקלים, האם עדיף שיתן לחמישה עניים עשרה שקלים, או לתת לעשרה עניים חמישה שקלים?

תשובה: כיון שגם בחמישה שקלים יש קצת חשיבות (שאפשר לקנות בזה קצת אוכל), עדיף לתת חמישה שקלים לעשרה עניים, וכמבואר ברמב"ם (הל' מתנות עניים) שעדיף לתת הרבה נתינות (הגרא"ל שטיינמן זצ"ל, והגר"ח קניבסקי זצ"ל).

אשה

◀ אין האיש צריך להקנות את המתנות לאשתו, ודי בכך שנותן עבורה, ועל ידי כך יצאה ידי חובתה. ונראה שזהו כעין מה שמצינו לגבי שקלים, שאדם שוקל שקלו של חברו, וכן בקרבנות שמקריב את קרבנותיו. (הגר"ש אלישיב זצ"ל והגר"נ קרליץ זצ"ל).

עניי עירך

◀ **שאלה:** בחור שגר בבני ברק ולומד בישיבה בירושלים, מי נחשבים "עניי עירך", עניי בני ברק או עניי ירושלים?

תשובה: נשיהם נחשבים עניי עירך, כמו מי שגר בשתי דירות, פעם בירושלים ופעם בבני ברק, שיש לו שני "עניי עירך", ועדיף יותר שיתן לעניי העיר שבה הוא לומד כי הם נחשבים יותר "עניי עירך", כי שם

שואלין ודורשין

פנינים משיחותיו ותשובותיו של מורינו הגאון הגדול רבי בן ציון הכהן קוק שליט"א
ראש בית הוראה הכללי ירושלים, רב דק"ק אבי עזרי מרכז פתח תקוה

הלכה למעשה תשובות מורינו ראש בית ההוראה במשנת מרן רבינו הגר"ש אלישיב זצוק"ל הלכות פורים

וכשמוציאים ספר תורה לקריאת זכור לנשים ונמצאים שם עשרה גברים בכדי שיהא לזה חשיבות 'קריאה בציבור' נכנסים בחשש זה, ולכן אין להוציא ספר במיוחד עבור קריאה זו.

ואם בכל אופן חפצים הגבאים לערוך קריאה מיוחדת לנשים, יש לדאוג למניין אנשים שלא ישמעו 'זכור' קודם לכן, ובקריאה זו יעלה א' מהם לתורה ויברך לפניה ולאחריה.

אפשרות נוספת: בקריאה במנחה של שבת לאחר קריאת העולה השלישי, יגללו לפרשת זכור וימשיכו לקרוא שם קודם הברכה שלאחריה, וכך יברך על קריאה זו. ואין לחשוש לאיסור (אורה חיים קמ"ד, א) שאין לדלג בקריאה ממקום למקום, משום שאינה קריאה של חובה (שיעורי מרן הגר"ש אלישיב ברכות רמ"ו).

ויש לקרוא דווקא באותו הספר ולגלול לפרשת כי תצא, ואין לפתוח ספר שני קודם הברכה ולקרוא בו משום חשש שיצא לעז על כשרות הספר הראשון כמבואר ברמב"ם (עבודת יום הכיפורים ג, י) "אין אחד קורא בשני ס'ת משום פגמו של ראשון".

התרת נדרים לאישה שלא שמעה זכור

אישה שבכל שנה רגילה לשמוע זכור ובשנה שעברה נמנעה מחמת חולי, האם צריכה התרת נדרים.

זהו בגדר 'מנהג טוב', אך מאחר שלא הלכה מחמת חולי, זהו כעין אדעתא דהכי לא קיבלה ומעיקר הדין, אינה צריכה להתיר.

השתתפות אבל במסיבה קודם פורים

האם מותר לאבל להשתתף במסיבות פורים הנערכות לקראת פורים.

שאינה קריאה מחויבת, חובה לברך ברכות התורה קודם הקריאה משום כבוד התורה, ואף יש הסוברים שהוא מדאורייתא, ומסיים "ולפי זה מה שנהגו בשעת סיום כתיבת ספר תורה לקרוא בקול בלא ברכה, לא יפה הם עושים". וכיון שאין מי שסובר כמותו לברך על קריאה שלא מחויבת, לכן חשש מרן הגר"ש להימנע מקריאה זו כדי שלא להיכנס בספק ביטול מצות עשה דאורייתא, ואף נמנע מקריאת 'משנה תורה' כליל הושענא רבה מחמת כן.

קריאת זכור לנשים

מהי הדרך היותר מהודרת לקריאת 'זכור' לנשים.

בירושלים נהגו נשים לשמוע זכור כדברי החפץ חיים (ספר המצוות הקצ"ר עשה ע"ו), ואמנם רוב נשים לא נהגו בהסתמך על דברי החינוך (תרג) "נוהגת מצוה זו בזכרים כי עליהם מוטל לעשות המלחמה ולא בנשים".

ואם רוצים לארגן קריאה מיוחדת עבורן, חשש רבינו זצלה"ה לדברי התורה רפאל (ב) שבכל קריאה בציבור למרות

שמחת פורים בתקופת פיגועים ר"ל

ישנם הנבוכים כיצד עלינו לנהוג בפורים בשנה זו, הרי מצוה להרבות בשמחה 'עד דלא ידע' ובפרט כפי שנהוג ביישובות הקדושות לקיים משתה היין בליל פורים בריקודי שמחה בליווי מוזיקה עד לשעות הקטנות של הלילה, ומאידך נמצאים אנו בתקופה של אסונות ופיגועים נוראים ה' ישמרנו ויצילנו. האם מותר וראוי לעשות שמחה כה גדולה בשעה שהורים מבכים את ילדיהם הרכים או שמא ראוי וצריך למעט בשמחה בתקופה זו.

דבר זה כבר נשאל למו"ר מרן הגר"ש אלישיב בעת שאירע פיגוע נורא ביום תענית אסתר ואמר שאליבא דאמת א"צ למעט כלל בשמחה, רק מפני הבלתי מובנים שמסתכלים על זה בפליאה. לכן יש למעט קצת השמחה בחוץ, אך בפנים בתוך הבית והיישובות אין למעט כלל.

ביאור הדברים

בתהלים (ס"ה, י) נאמר "אלוקים מושיב יחידים ביתה מוציא אסירים בכושדות" ופירשו חז"ל (סנהדרין כ"ב, א) "בכושדות - בכי ושירות", כלומר הבכי והשירה משמשים כאחת, בלא ניגוד וסתירה ביניהם. רק בלשון הקודש נמצאת מילה אחת המורכבת מבכי ושירה, כי רק הגשמה של היהודי מסוגלת להכיל בכי ושירה בו מניית. כי אסור ליהודי להתעטף כולו ברגש אחד בלא להשיאר מקום לרגש אחד לשמש יחד עמו, לכן באותה שעה שמרגיש צער ונשיאה בעול עם צער של אחרים, ראוי ויש מקום בלב להמשיך גם את רגשות השמחה. ועלינו לדבוק במידותיו יתברך שאחז"ל (תענית ה, ב) "בבתי בראי איכא גביה בכיה אבל בבתי גוואי עוז וחדוה במקומו".

שואלין ודורשין

מתנות לאביונים בו ביום

**לת"ח מופלג בעל ייסורים
השקוע בחובות גדולים
בפיקוחו האישי ובהמלצתו הנלהבת
של מורינו הגאון רבי בן ציון הכהן קוק שליט"א**

דרכי

בכרטיס אשראי - נדרים פלוס
תחת קופת בית הוראה הכללי ירושלים / מתנות לאביונים

ניתן גם להעביר בבית הרב שליט"א ארלוזורוב 13 פתח תקוה

**מורינו הרב שליט"א יעתיר בעיצומו של יום
על כל מי שיתרום 50 ₪ ומעלה**
ניתן להעביר שמות ובקשות בהערות התרומה

אף שאסור לאבל להשתתף במסיבות קודם פורים, אם יש חשש שההימנעות תביא לו עצבות וכדומה, יכול להשתתף, משום שבמצב שכזה אין זה בגדר 'שמחה' אלא 'רפואה'. וכעין שכתב בשו"ת מדרש"ג (ב, קסד) באיסור לנגן בכלי שיר משחרב בית המקדש "העצבות היא מדה רעה מאד, שהרי יסוד של עצבות שהוא בכעס על השי"ת שמונהג ח"ו עולמו שלא כדון, שאינו נותן לו כפי רצונו, ומביא לידי כמה עבירות. ואפילו העצבות על עבירות לא טוב הוא, כמו שכתב בליקוטי אמרים מהתניא, ויכול להביא ח"ו אפילו לידי מאבד עצמו לדעת, וכמו ששמעתי וגם כמעט ראיתי בעיניי. וא"כ מי שהוא עלול בטבעו לבא לידי עצבות ח"ו, אין עליו חטא אם שומע קול פאונגאגראף (פטישו) להפיג צער".

ובוודאי חובה על האבל אשר לבו מושכו בעת אבלותו אל העצבות, לעשות כל טעדיק שלא להיגרר לעצבות חלילה, ובוודאי ישמחו הוריו נ"ע בגנוי מרומים (ציוי הלכה - אבלות תקנו).

מחצית השקל - כיצד

הגרי"ש אלישיב זצלה"ה במחצית השקל.

א' תרם לבית הכנסת 'תפארת בחורים' בו התפלל.

ב' שילם עבור שלושה מטבעות של חצאי דולר ארה"ב העשויות כסף ולקחם לרשותו.

ג' הכניס המטבעות לקופה בזו אחר זו.

ד' הכניס עוד שלושה מטבעות של חצאי שקלים כנ"ל בזו אחר זו כל מטבע בנפרד.

ג' חצאים לכל אדם

האם יכול לתת מטבע גדול עבור כמה בני אדם.

תשובה רצוי לעשות "זכר למחצית השקל" ולתת דווקא ג' חצאי מטבעות כנגד כל אחד ואחד, שהרי אם לא כן נראה צדקה בעלמא (בעניין מחצית השקל בחצי מטבע שלנו למרות שאין לה שיווי עצמי, הרחיב בזה הדרך אמונה מעשה שני ד, ס מהחזו"א. וכבר קדם לו העיון"ט (ו"ד ק"ב) שנחשב גופו ממוין).

תשלום לאחר נישואי ילדיו

נתן מחצית השקל מדי שנה עבור כל אחד מילדיו. האם חייב להמשיך לתת עבורם אף לאחר שנישאו.

האב אינו צריך להמשיך לתת מחצית השקל עבור ילדיו לאחר

נישואיהם, ואף אינו צריך התרת נדרים, כיון שכל קבלתו היתה רק עד לנישואיהם.

אמנם אם נתן אפילו פעם אחת אחרי נישואיהם ובעלה התעורר לזה ורוצה לתת עבורה, שוב אינו יכול לתת, שהרי אין שניים יכולים לתת על אדם אחד.

נמחק השרטוט מהמגילה

מגילה ישנה שנמחק בה השרטוט בכמה שורות, האם כשרה.

לכתחילה ישרטט בה שוב במקומות החסרים, כנראה מדברי הרעק"א (שו"ת 1) שהשרטוט נצרך לא רק לשעת הכתיבה "בעי שיהיה השרטוט מתקיים, ואינו תלוי בשעת הכתיבה דווקא". אכן אם נמנע מלשרטט מגילה ישנה מחשש שמא תיקרע, אין לקרוא בה לכתחילה.

קריאת המגילה לנעזרת במכשיר שמיעה

אינה שומעת אלא רק בעזרת מכשיר שמיעה, כיצד תנהג בקריאת מגילה.

צריכה לקרוא לעצמה, ואם חוששת שתטעה בהגיית מילים ותשתנה משמעותן, יקרא לידה אחר היודע לקרוא, ותשמע ממנו, ושוב תקרא לעצמה.

מכשיר שמיעה אינו מגביר של גלי הקול כלל, אלא קרני חשמל הנוצרים מהקול, המכשיר קולטם ומייצר מהם קול אחר, כעין רמקול. ומכילא אינה שומעת את קולו של הקורא, אלא קול חדש המיוצר על ידי המכשיר.

והוא כקריאת מגילה ממסך המקרין בשידור חי צילום של מגילה כשרה שאין זה כקריאה מתוך הכתב, כך בדיוק הוא הרמקול, שבשניהם קרני חשמל היוצאים מהקול או התמונה נקלטים במכשיר המייצר מהם תמונה או קול חדשים.

ואמנם יכולה להוציא עצמה בקריאה, כמבואר בשער הציון (תרפ"ט, טז) "אם אין לה מי שיקרא לפניה, בוודאי תוכל לקרוא בעצמה". ואף שאינה שומעת תקרא לעצמה, כפי שאיש שאינו שומע קורא לעצמו (ביאור הלכה שם ד"ה חרש).

אמנם נראה שלא תברך, מחשש לדעת הבה"ג (חובא בפרי מגדים שם בסוף הסיומן) שאישה אינה חייבת בקריאה אלא רק בשמיעה. ולדבריו אשה שאינה יכולה לשמוע (למרות שיכולה לדבר) פטורה לגמרי משמיעת מגילה, וכחריש המדבר ואינו שומע שפטור ממצות שופר, מפני

שעיקר המצוה היא השמיעה.

ובעיקר דין 'מכשירי שמיעה' יוצא מגדר הרגיל הוא אריכות מכתבו הברור של הגאון הגרש"ז אויערבאך (חובא בדליפות שלמה תפילה רסד) "אם כי אין אני רגיל כלל להתעקש ולומר קבלו דעתי, בכל זאת בנדון דידן הדבר הוא פשוט וברור אצלי כביעתא בכותחא, והחולק על זה אינו יודע כלל מה טיבו של כלי זה. ומצטער אני שאין אני ממלא בזה את חובתי לפרסם איסור זה בשער בת רבים שאין יוצאים בשמיעה זו שום דבר שחייבים לשומעם מפי אדם". והרחיב בזה

במנחת שלמה (קמא א, ט הערה 4). ולאחר שהתעמק רבות במכשיר שמיעה שהותקן לאמו, היה קורא לפניה בפורים את המגילה כשהיא אומרת אחריו מילה במילה מתוך המגילה הכשרה (עדות בנו ה"א ד' אויערבאך).

ואף האגרות משה (אורח חיים ב, קח) חסיק: "כיון שלא ברור להיתר, והוא ענין חדש בכלל יש למחות כדי למונעם מלדרוך אחרי חדשות אחרות שלהוטים בזה במדינות אלו".

הרי שכפי שפשוט שהשומע קריאת מגילה מהקלטת בוודאי לא יוצא ידי חובה, כך לא יוצא מי ששומע במכשיר שמיעה (והדבר בזה בציוי הלכה תפילה שכ הערה 10).

אכילת בשר בליל פורים

האם יש לחוש למנהג שלא לאכול בשר בליל פורים.

רבינו זצלה"ה לא חש למנהג זה, והתיר בשופי לאכול בשר בליל פורים.

וכנראה מדברי השער הציון (תדצ"ה יב) עצמו שהביא מהמגן אברהם שיש שלא אוכלים בשר בליל פורים, כדי שלא יטעו לומר שיוצאים בזה ידי חובת סעודת פורים, אך הוסיף "ענין כזה תלוי לפי מנהג המקום". וכבר באליה זוטא (שם) הביא מהדרכי משה ומהב"ח שאין נוהגים כן.

אמנם כשהסעודה מתקיימת בשילוב שבע ברכות, לכו"ע מותר, כיון שבזה לא יטעו ויכבדו לכבוד השבע ברכות.

אבל בשמחת פורים

כיצד ינהג אבל תוך י"ב חודש בשמחת הפורים.

האבל ממשיך להיות חייב בדיני האבלות אף בפורים, ומאידך הוא חייב בשמחת פורים. ולכן אל לו למעט מוגילות שמחת פורים, ואף מותר בעריכת סעודה גדולה לבני המשפחה ובשמיעת מוזיקה, אך אם משלבים בסעודה זו אף שמחת שבע ברכות,

חוזרים עליו דיני אבלות האוסרים עליו להשתתף שם וכן עליו למעט קצת מהרגילו בריבוי הדיקודים כבכל שנה.

כמו כן היתר שמיעת מוזיקה וכיו"ב הוא רק עד שקיעת החמה, ומיד עם צאת הפורים כיון שכבר נידון כיום רגיל, עליו לברך ולצאת מהסעודה הגדולה. למרות שקדושת היום עדיין ממושיכה עם אריכות הסעודה שהחלה קודם השקיעה ואף מוזכר 'על הנסים' אחר השקיעה. אך כיון שכבר אינו 'חייב' בזה, שוב חלים עליו דיני אבלות. כפי שבמוצאי שבת חייב האבל בשבעה לחלוץ תיקף מנעליו ולא אומרים שנמשכת קדושת השבת והפטור מאבלות בפרהסיא לאחר שכבר התחיל הלילה (ציוי הלכה - אבלות תקמא). ואם בעל קורא הוא, יכול לברך את כל הברכות, כולל 'שהחיינו'.

משלוח מנות ע"י קטן

האם ניתן לקיים מצות משלוח מנות באמצעות קטן או נכרי.

כן. וכפי הנראה מדברי החת"ס (יט"ז כ"ב ב') לחלק בין שליחות בה השליח עושה מעשה, שמחמתו צריך שיהא בר דעת ומחויב בדיני המשלוח לבין שליחות שאין שום תוקף במעשה השליחות, אלא רק שליחת החפץ לאחר שכששלחם ע"י קטן ונכרי או אף ע"י קוף, סוף כל סוף נשלחו המנות ומועיל.

שכרות והפסד תפילה בציבור

האם מותר להרבות בשתיית יין כאשר מחמת כן כאשר יתפכח מיינו כבר לא יוכל למצוא מניין לתפילת ערבית של מוצאי פורים.

תשובה יכול להשתכר, למרות שיפסיד תפילה בציבור, כל עוד לא יחסיד התפילה לגמרי. ואמנם כתב החיי אדם (הו"ד בב"ל תדצ"ה, ב' ד"ה עד) "היודע בעצמו שילול במצוה... או שינהג קלות ראש, מוטב שלא ישתכר. וכל מעשיו יהיו לשם שמים", אך אין הדברים אמורים על מי שיחסיד רק מנין בציבור, אלא על מי שלא יתפלל כלל. וכבר מצינו שחייב תפילה בציבור קל יותר משאר מצוות דרבנן, שהרי הקילו שאינו חייב לטרוח וללכת בכדי להתפלל במניין, יותר ממיל לאחריו וארבע מיל לפניו.

אמנם, בגדר חיוב השכרות כתב המאירי (ה"ל) "לא נצטוונו על שמחה של הוללות ושטות, אלא על שמחה שגיגע מתוכה לאהבת ה' יתברך". ופשיטא דשכרות שתגרום לזלזול ורפיון בעבודת ה', אינה ממצוות הפורים. ולכן היודע בעצמו שילול באחת מן המצוות, עדיף שלא ישתכר כלל.

ניתן לשלוח שאלות וכן לקבל העלון מדי שבוע בדוא"ל: Beithorah@gmail.com

קריאת המגילה ביריחו

הנה כל עיר שמוקפת חומה מימות יהושע בן נון קוראים בה את המגילה בט"ו, ויל"ע אם יריחו נחשבת מוקפת חומה מימות יהושע, שהרי כשיהושע נכנס בה נפלה החומה.

קריאת המגילה בע"פ

שמעתי מרבי שלום דב קויפמן שהרי כשראובן קרא שליש ראשון מהמגילה בע"פ וב' שליש מתוך הכתב יצא, ושמעון קרא שליש ראשון ושלישי מתוך הכתב ושליש אמצעי בע"פ יצא, ולוי קרא ב' שלישים ראשונים בכתב ושליש אחרון בע"פ יצא, ויש לדון ביהודה ששמע שליש א' בע"פ מראובן, ושליש ב' משמעון בע"פ, ושליש ג' מלוי בע"פ, נמצא ששמע כל המגילה בע"פ, אבל שמע כל חלק באופן שהקורא יוצא בו אם יוצא השומע.

קריאת המגילה וקידוש לבנה מה קודם

שבת קכ"א א' גדולה הכנסת אורחים יותר מהקבלת פני השכינה דכתיב ויאמר כו' אם נא מצאתי חן בעיניך אל נא תעבור וגו', והיינו שאברהם היה עסוק בקבלת פני שכינה, וכשבאו אורחים אמר להקב"ה אל נא תעבור והיינו שעזב את הקבלת פני השכינה והלך לקבל האורחים.

והרמב"ם בפ"ד מהל' אבל ה"ב כ' גדולה הכנסת אורחים כהקבלת פני שכינה שנ' וירא והנה שלשה אנשים כו'.

והנה באילת השחר כ' שאם יש לפניו ברכת הלבנה והכנסת אורחים מה יעשה שהרי בסנהדרין מ"ב א' אי' א"ר אסי א"ר יוחנן כל המברך על החדש בזמנו כאילו מקבל פני שכינה, כתיב החדש הזה וכתוב התם זה קלי ואנוהו, תנא דבי ר' ישמעאל אלמלא לא זכו ישראל אלא להקביל פני אביהן שבשמים כל חדש וחדש דיים, ונמצא שיש לפניו ברכת הלבנה והכנסת אורחים שבשניהם נאמר שהם מקבלת פני השכינה, וא"כ הואיל ובגמ' אי' שגדולה הכנסת אורחים יותר מקבלת פני השכינה ע"כ הכנסת אורחים עדיפא על ברכת לבנה שהיא קבלת פני השכינה, והנה להנ"ל הרי לגירסתינו ברמב"ם שהכנסת אורחים קבלת פני השכינה אין זה עדיף על ברכת הלבנה. אבל להנ"ל יש לחלק בין אורח אחד לב' אורחים.

והנה בשו"ת נוב"י קמא סי' מ"א דן אם יש לפניו קריאת המגילה וברכת הלבנה, ע"ש שדן שברכת הלבנה תדירה, אלא שקריאת המגילה הוי מדברי קבלה, אלא שקריאת לילה לא חשיבא מד"ק, ולמה לא דן להעדיף ברכת הלבנה משום שהיא קבלת פני השכינה וצ"ע.

שאל מגילה ונאבדה או ניזוקה

במחנ"א הל' נדרים סי' כ"ד כ' השואל שופר מחבירו ונגנב י"ל שאין עליו חיוב שואל, דכיון שהוא למצוה א"כ לא חשיב ששאלה להנאת ממון, וכמבואר בגמ' ריש פ' השואל דבעינן הנאת ממון, ולא דמי לספרים שעומדים להשכיר וא"כ מרויח ממון, אבל שופר אין עומד להשכיר, והובא בח' הגרע"א על שו"ע סי' ש"מ ס"א, אלא שסיים המחנ"א שלפי הרמב"ם נידון הגמ' שצריך הנאת ממון אינו לענין חיוב שואל אלא לענין בעליו עמו, והנה הגרע"א הביא נאנס, אבל במחנ"א עצמו כ' נאנס או נגנב.

ולפ"ז יש לדון במשאל מגילת אסתר ונגנבה ממנו אם חייב או אם שאל מנורה להדליק בה נרות חנוכה, (ע"ש במחנ"א שגם תקיעות דרבנן לא חשיב הנאה), וצ"ע.

והנה בשערי תשובה סי' תקפ"ו כ' בשם ברכי יוסף 'לקח שופר של חבירו שלא מדעתו אף דהוי שואל שלא מדעת יצא משום שגם בשופר גזול יצא, ואם לקחו מדעת וניזוק מחמת התקיעה יש בו מתה מחמת מלאכה', ומבואר שאילו ניזוק באופן שלא היה מתה מחמת מלאכה היה חייב עליו, ולכא' אינו כהמחנ"א הנ"ל ששאל שופר למצוה ונגנב או נאנס פטור משום שאין לו הנאת ממון.

והעירו דאם משום ד' המחנ"א הרי תל' בספק הגמ' בשאלה בפחות משו"פ, ובשו"ע שם כ' שאם תפס לא מפקינו, ואילו לפי הטעם שכ' ברכ"י הרי הוא פטור ודאי של מתה מחמת מלאכה, גם העירו דנפ"מ היכא ששאל את השופר להתלמד בו, דאפשר שבזה אין את הפטור של מצוה וזוהו צריך לפטור של מתה מחמת מלאכה, ואפ"ל עוד דנפ"מ אם שאל שופר לתקוע בו לאחרים בשכר והוא כבר יצא בתקיעת שופר קודם לכן.

אולם בנתה"מ סי' ש"מ מבואר שכל מתה מחמת מלאכה היה חשיב מזיק גמור ורק משום שהוא שואל פטור עליה, וא"כ זהו שכ' שיש כאן פטור של מתה מחמת מלאכה שלולא זאת היה חשיב מזיק גמור.

מגילה מנוקדת

א. בשו"ע סי' תרצ"א ס"ט מגילה שהיא נקודה כו' אינה נפסלת בכך, ומקורו מתשו' הרשב"א ח"א סי' ש"ע 'דבר ברור הוא שלא יצא כל שאינה כתובה בגולל כס"ת, פסולה דהא נקראה ספר, וצריכה נמי שתהא תפורה מקצת בגידין כספר תורה, ואע"ג דנקראת אגרת לא להכשיר כאגרת לגמרי, שהרי אמרו נקראת ספר שאם תפרה בחוטי פשתן פסולה, ונקראת אגרת שאם הטיל בה שלשה חוטי גידין כשרה, אבל מחמת הנקוד איני רואה שתפסל בכך'.

והנה בשו"ע י"ד סי' ע"ד ס"ו 'ספר המנוקד פסול ואפי' הסירו ממנו הניקוד', וצ"ע מ"ש מגילה שכשרה אף שיש בה ניקוד, והנה ע"ש בט"ז ס"ק ו' 'הטעם דקמ"ל יש אם למסורת וכיון שמנוקד אין כאן אלא מקרא', והנה יש לברר אם גם במגילה אמרי' יש אם למסורת ונדרשת ע"פ המסורת.

ובירושלמי מגילה פ"א ה"א זאת אומרת שמגילת אסתר ניתנה להידרש, ר' חלבו ר' יסא בשם ר' לעזר נאמר כאן דברי שלום ואמת ונאמר להלן אמת קנה ואל תמכור, הרי היא כאמיתה של תורה מה זו צריכה שירטוט אף זו צריכה שירטוט מה זו ניתנה להידרש אף זו ניתנה להידרש, ר' ירמיה בשם ר' שמואל בר רב יצחק מגילה שמסר שמואל לדוד ניתנה להידרש, מה טעמא הכל בכתב זו המסורת, מיד ה' זו רוח הקדש, עלי השכיל מיכן שניתנה להידרש, והנה גבי מגילה אמרו רק ניתנה להדרש לענין מסורת, והי' אפ"ל שמגילה לא ניתנה להדרש לפי המסורת, ולפ"ז מיושב דמו"ש אין חסרון במגילה מנוקדת, אבל אין זו ראי' כיון שכאן למדו בגו"ש מתורה וא"כ לא הוצרכו לפרט, אלא נדרשת כתורה והרי תורה נדרשת גם לפי המסורת וא"כ ה"נ במגילה, משא"כ במגילת ביהמ"ק שיש דרשה בפנ"ע שיש עליה מסורת ועוד דרשה שניתנה להדרש, וצ"ע.

דרשת קימו וקבלו

במגילה ז' א' 'קימו וקבלו קימו למעלה מה שקבלו למטה, אמר רבא לכולהו אית להו פירכא לבר דשמואל דלית ליה פירכא כו', ובתו' הק' 'הא רבא גופיה הוא דאמר בשבת פ"ח שקבלו שנית בימי אחרורוש אלמא איצטריך קרא

עץ החיים

פרט ועוללות מחזרת רכש
צבי אליהו הלוי שמיצברג
שלמ"א

לדרשא אחרינא, ובחשק שלמה כ' בשם הגר"א דהקרי הוא קבלו והכתיב קבל, והילפותא בשבת שקיימו מה שמשה קיבל, וכן הביא בס' גאון יעקב על עירובין בשם ר' ארי' לייב אב"ד דבריסק.
והשתא אם יעשה ניקוד באופן שקוראים קבלו הרי זה אינו כמו הדרשה וקבל שמוזה דורשים את הדרה בשבת שקיימו את מה שמשה קבל.
והעירו שכשכתב וקבל והניקוד הוא קבלו בשורוק תחת ל' הרי ניכר שאין כתוב כדרכו שחסר ו וממילא מובן שיש גם דרשה של מסורת.

בד' הגר"ז שיש ב' אופנים של כתיבת מגילה

הרמב"ם כ' בפ"ב מהל' מגילה ה"ט 'עור של מגילת אסתר א"צ עיבוד לשמה', ובחי' מרן רי"ז הלוי כ' דמצד דין כתבי הקדש צריך גם במגילה עיבוד לשמה, אלא שבמגילה יש דין שנקראת איגרת ולענין זה א"צ עיבוד לשמה. דמה שצריך עיבוד לשמה הוא משום קדושת כתבי הקדש שבה, וע"ש עוד שהביא מאו"ז סי' שע"ג שיש במגילה פרשות פתוחות וסתומות, ואח"כ כ' עוד בפרשיות לא שמעתי אם פתוחות או סתומות ומסברא לעשותן סתומות כעין תפילין ומוזוות, ולכא' דבריו סותרין זא"ז, וכ' בחי' מרן רי"ז הלוי דמשום כתבי הקדש יש בהם פתוחות ויש בהם סתומות, אבל מצד כתיבת איגרת דינם בסתומות.

והנה אפשר דאף אם במגילה יש ג"כ דרשות של מקרא ומסורת, וא"כ ניקוד יעכב ג"כ לענין דין כתבי הקדש במגילה, שבוה יש דין לכתוב כפי הדרשות, אבל לענין כתיבת מגילה לצאת בה, י"ל שיוצא גם במגילה שנכתבה בנקודות אף שא"א לדרוש בה כפי המסורת. ולפ"ז אפשר שמגילה עם נקודות באמת אינה מטמאה את הידים.

היכן נכתבה המגילה

בב"ב ט"ו א' 'אנשי כנסת הגדולה כתבו יחזקאל ושנים עשר דניאל ומגילת אסתר', ופרש"י 'כתבו יחזקאל שנתנבא בגולה, ואיני יודע למה לא כתבו יחזקאל בעצמו אם לא מפני שלא ניתנה נבואה ליכתב בחוצה לארץ וכתבם אלו לאחר שבאו לארץ, וכן ספר דניאל שהיה בגולה וכן מגילת אסתר'.

ובחי' מרן רי"ז הלוי הק' שהרי מבואר בד' רש"י שמגילת אסתר נכתבה אחר שבאו לארץ, אבל בסדר עולם פכ"ט א' באותו הזמן לשנה הבאה נאמר ותכתוב אסתר, והיינו כתיבת המגילה כמבואר במגילה דף י"ט, וכן הוא בפרש"י על המגילה על הפסוק ויכתוב מרדכי את הדברים האלה מגילה זו כמו שהיא שלח להם, ומבואר שהמגילה נכתבה בחו"ל.

וכ' בחי' מרן רי"ז הלוי שבחו"ל אין כותבים כתבי הקדש, אבל מרדכי ואסתר כתבו משום כתיבת מגילה ולא משום כתיבת כתבי הקדש, ורק כשבאו לא"י כתבו בתורת כתבי הקדש, והנה צ"ב שהואיל וכבר נכתבה המגילה על ידי מרדכי ואסתר בחו"ל במה נחשב שכתבו בא"י, ואפשר שבא"י כתבו ע"פ רוח הקדש.

והנה בחי' מרן רי"ז הלוי שם כ' עוד שהרי בגמ' דף ט"ז א' וי"ז דיוזא צריך למימתחא בוקיפא, וגם אי' שעשרת בני המן צריך לכתבם כמו שירה אריח ע"ג אריח.

והנה אף שבשו"ע סי' תרצ"א הובאו דינים אלו אבל הרמב"ם לא הביא ד"ז, וכ' בחי' מרן רי"ז הלוי שהרמב"ם ס"ל שדינים אלו הם באופן כתיבת המגילה מצד כתבי הקדש ולא מצד כתיבת המגילה לצאת בה, וע"כ לא הביא הרמב"ם בהל' מגילה, וכן מבואר שם בחי' מרן רי"ז הלוי לענין שאר דברים תלויים במסורת כגון קרי וכתוב ואותיות גדולות וקטנות, ועוד כ' שבאו"ז כ' שבמגילה יש פרשיות פתוחות ובסוף כ' שכל פרשיותיה סתומות, וכ' בחי' מרן רי"ז הלוי שמצד כתבי הקדש יש בהם פרשיות פתוחות, אבל מצד כתיבת מגילה לצאת בה כל פרשיותיה סתומות ע"ש, ולפ"ז אפ"ל שכתבת מרדכי ואסתר בחו"ל

שלא היתה משום כתיבת כתבי הקדש לא היה בהם דין ו' דיוזא צריך למימתחא וכן לא היה בהם דין עשרת בני המן צריך לכתבם כשירה, וכן היו פרשיותיה סתומות, ואח"כ בא"י שנתחדש בה דין כתבי הקדש כתבוהו בדרך אחרת היינו עם ו' דיוזא צריך למימתחא ועשרת בני המן בצורת שירה וגם בצורת הפרשיות. והסכים לזה הגר"ר שמוא' אוירבך ז"ל [בן הגרש"ז].

הערות במגילת אסתר

פ"א פי"ג 'ויאמר המלך לחכמים ידעי העתים', במגילה דף י"ב ע"ב 'ויאמר המלך לחכמים מאן חכמים רבנן כו', אמר לה דיינוה לי אמרי היכי נעביד נימא ליה קטלה למחר פסק ליה חמריה ובעי לה מינו, נימא ליה שבקה קא מזלולה במלכותא, אמרו לו מיום שחרב בית המקדש וגלינו מארצנו ניטלה עצה ממנו ואין אנו יודעין לדון דיני נפשות כו'.

ויש להעיר שבגמ' לעיל אמרו דאותו יום השביעי שבת היה, וא"כ היו יכולים לומר שאין דנים בשבת, (וע' במג"א סי' של"ט ס"ק ג' 'ואפשר דמרבוי דקרא דבכל מושבותיכם נפקא לן שאין דנין כלל' ע"ש), והי' אפ"ל שחששו שאם יאמרו לו טעם זה יאמר להם למחר לדונה, אך הרי משמע שכל מה שלא רצו לדון הוא משום שחששו שלמחר אחר שיפוג יינו יתחרט, וא"כ היו יכולים לומר לו שהיום אי אפשר לדון, ואם היה מבקש מהם למחר לדונה הרי למחר כבר פסק יינו, ואם אע"פ כן רוצה לדונה הרי אין כאן מה לחוש שיתחרט אחר כך.

וכבוד מו"ר הגר"ח קנייבסקי זללה"ה תי' ע"ז שחששו שיינו לא יסור ממנו עד אחר כמה ימים, ומה שאמרו למחר פסק ליה חמרי' לאו דוקא למחר, וכ' מו"ח הגר"ר עמרם זקס זצ"ל תי' שחששו שאחשוורוש לא היה מקבל טענה זו שאין דנים בשבת, אלא היה כופה אותם לדון, וע"כ הוצרכו לומר שאין להם דעת לדון.

שוב העירני הגר"ר שלמה אריאלי שבס' החינוך מצוה קי"ד כ' משרשי המצוה שרצה השם יתברך לכבד היום הזה שימצאו בו מנוחה הכל גם החוטאים והחייבים כו', והו"ד במ"ב סי' של"ט, ומשמע שהוא משום הנידון ולא משום הב"ד, וא"כ י"ל שנכלל בזה רק שאין לדון ישראל ול"ש כן לענין ושת'.

פ"ו פי"א 'וילבש את מרדכי', בפ"י הגר"א כ' 'אמרו בגמ' אסתר אסרה לכל בני באני ומוז' אשר בשושן, הגמ' אינו מובן כלל כי איך אפשר שתצוה לכל בני באני ומוזיה אשר בשושן, ועוד הא היא הראה א"ע שהיא אוהבת אותו וגם הא היו לו להמן בנים הרבה ועבדים, אלא נראה דה"פ אסתר אסרתה בשם כמ"ש בגמ' שבת אסרתינהו לארבע ע"ש והיינו שלא היו יכולין, צ"ע של' הגמ' במגילה ט"ז א' 'שדרה אסתר ואסרתינהו לכולהו בי בני ולכולהו אומני', ומבואר שהיתה צריכה לשלוח שליחים לכך, ואם נימא שגם לאסור ע"י שם לא היתה יכולה ממקומה, אלא היתה צריכה לשלוח אליהם לעשות זאת, א"כ הואיל ובפי' הגר"א הק' איך אפשר שתצוה לכל בני באני, אכתי איך אפשר שתשלח לכולם לאסרם בשם.

מצינו שאדם קורא מגילה מתוך חומש וצריך לברך על מקרא מגילה

מי שהחסיר מקצת צריך לחזור למקום שהחסיר, ולקרות משם עד סוף המגילה, כמבואר בסי' תר"צ סעיף ו', והרי מבואר בסעיף ג' שאף לכתחילה צריך לשמוע כולה מתוך הכתב, אבל בדיעבד סגי ברובה מתוך הכתב ומיעוטה בעל פה.

וא"כ אם לא שמע איזה פסוק בחציה השני של המגילה שצריך לחזור ולקרות משם, ואם אין לו מגילה כשרה סגי גם בקורא מתוך חומש, והרי בבא"ה ס"ל סעיף י"ד מבואר שאם החסיר וחוזר וקורא מצריך לחזור ולברך, ונמצא מברך על מקרא מקצת המגילה מתוך חומש.

פסקים והלכות לימי הפורים

תוכן עניינים

תענית אסתר | זכר למחצית השקל | ליל פורים | קריאת המגילה בלילה וביום | מתנות לאביונים | משלוח מנות | מלאכה בפורים | סעודת פורים | שכרות בפורים | שתוי בתפילת פורים | דין מוקף הנמצא במקום פרוז ולהיפך | הלכות ודקדוקים בקריאת המגילה | דיני אבלות בפורים | נידונים וספקות בהלכות פורים

תענית אסתר

א. נהגו כל ישראל להתענות ב"ג באדר, כדי לזכור שהקב"ה רואה ושומע כל איש בעת צרתו כאשר יתענה וישוב אל הקב"ה בכל לבבו, כמו שעשה בימי מרדכי ואסתר.

ב. קטנים עד גיל בר מצוה ובת מצוה פטורים מלצום ואף בתענית שעות אינם חייבים.

ג. מעוברות ומניקות אינן צמות.

הגדרת מעוברת היא מעת שיודעת שהיא מעוברת [בכל אופן שיוודע לה], ואף בתוך ארבעים יום ליצירת הולד. **הגדרת מניקה** היא כל עוד שמניקה בפועל, ואף הנקה חלקית, אבל אם אינה מניקה בפועל כלל, אף שהיא תוך כ"ד חודש מהלידה, צריכה לצום.

ד. יולדת תוך ל' יום ללידתה אינה צמה, ואת הל' יום מקילים למנות מעת לעת.

ה. מפלת, אם הפילה אחר ארבעים יום מתחילת עיבורה, דינה כיולדת שאינה צמה תוך ל' ללידה והפלה.

ו. צריך לדאוג לאפשרות שיוכל לצום, ומי שאם לא יתאמץ במהלך הצום לא יהיה בגדר חולה, עליו לדאוג שלא להתאמץ, כדי שיוכל לצום.

ז. **אלו שפטורים מלצום**, יש להסתפק אם מותר להם **לאכול בשר ויין ומיני מעדנים**, כיון שאין תענית זו תענית של אבילות. **ונראה שאין להם לאכול** כדי שלא לפרוש מן הציבור.

ח. **חולה שאין בו סכנה, אינו מתענה ואף אינו צריך להשלים את התענית ביום אחר.** הגדרת חולה הוא שנפל למשכב, או שחולה כל גופו דהיינו שהוא במצב שאינו יכול לתפקד.

ט. גם מי שיש לו **מיחושים קשים** (כגון כאבי עיניים הגורמים סבל אך **עדיין ניתן לתפקד**) - אינו מתענה, אבל במקרה זה יש להשלים את התענית ביום אחר.

י. אם רוצה לקום מוקדם **לאכול לפני עלות השחר, צריך להתנות לפני שהולך לישון** שאינו מקבל עליו התענית עד עלות השחר.

יא. **מותר להתרחץ ולהסתפר בתענית אסתר, ומותר לשמוע מנגינות, שהיא תענית של שמחה.**

יב. במקום צורך מותר לשטוף פיו במים, וכן לצחצח שיניו (תקסז מ"ב ס"ק יא שמותר במקום צער, ותענית אסתר קילא טפי).

זכר למחצית השקל

יג. מנהג ישראל לתת בחודש אדר **זכר למחצית השקל** [ויזהר שלא לומר 'מעות אלו למחצית השקל'].

יד. המנהג לתת לפני מנחה של תענית אסתר, ויש נוהגים לתת לאחר מנחה קודם קריאת המגילה. [מי שלא נתן לפני פורים יכול לתת עד סוף חודש אדר].

טו. נוהגים לתת **ג' מטבעות של חצאי שקל** (ודווקא ג' מטבעות, ולא שני מטבעות של שקל וחצי), וכך נוהגים רוב בני אשכנז. יש נוהגים לתת ג' מטבעות של חצאי דולר ישן (שיש בו כסף טהור), וקונים אותם מקופת בית הכנסת, ונותנים אותם חזרה. ומכיוון שאין זה מטבע היוצא בהוצאה בא"י, יש לתת ג' מטבעות של חצאי שקלים.

טז. **יש נוהגים** לתת שווי של מחצית השקל של תורה, שהוא שווי של **9.6 גרם כסף**, וכן מנהג רוב בני עדות המזרח. **ואף הנוהגים שיעור זה, לילדים די בנתינת שלשה חצאי שקלים.**

[ערך הכסף הטהור משתנה כל הזמן, ויש המחשבים זאת בתוספת מע"מ (כ-33 ₪) ויש שלא (כ-25 ₪). ניתן להתעדכן מידי יום בקו בית ההוראה [שלוחה 103] על ערך הכסף באותו יום].

יז. קטן פחות מיג' אינו חייב בזה, אך המנהג לתת אף בעד בניו הקטנים, ואף לעוברים. רבים נוהגים לתת גם עבור נשים ובנות.

יח. **קטן** שאביו נתן עבורו מחצית השקל שוב אין מפסיק לתת בשנים הבאות. **נשים ובנות** שנתנו עבורן מחצית השקל יש להסתפק אם אפשר להפסיק לתת. ולכאורה נראה שבאופן שאין חשש של נדרי צדקה (כגון שמסר מודעה בער"ה או שלא היה דעתו לנהוג כן לעולם ולא נהג בזה ג"פ), אפשר להפסיק.

יט. **מחצית השקל יש לתת לעניים [או לצרכי בית הכנסת].**

כ. מחצית השקל אינו ניתן מכספי מעשר.

הלכות פורים

ליל פורים

- א.** כתב המשנ"ב (סי' תרצה סק"ג) "כתבו האחרונים דנכון ללבוש בגדי שבת מבערב, וימצא אח"כ בביתו נרות דולקות ושולחן ערוך ומטה מוצעת". וכהיום שיש תאורת חשמל, רבים אינם מקפידים להדליק נרות בפורים.
- ב.** מתפללים ערבית ואומרים 'על הנסים' בתפלה. לאחר תפלת שמו"ע אומר הש"ץ קדיש תתקבל ואחרי הקריאה אומרים "ואתה קדוש" ואח"כ אומר הש"ץ קדיש שלם בלי 'תתקבל', ו"עלינו לשבח".

'על הנסים'

- ג.** אומרים 'על הנסים' בשלוש התפילות של פורים. **שכח לאומרו:** אם נזכר קודם שאמר שם השם בחתימת הברכה חוזר ל'על הנסים', ואם הזכיר שם השם של החתימה מסיים ואינו חוזר, **וקודם "יהיו לרצון" שאומרים אחרי "אלוקי נצור" יאמר דרך בקשה "הרחמן יעשה לנו נסים ונפלאות כשם שעשית לאבותינו בימים ההם בזמן הזה בימי מרדכי ואסתר וכו'". אם כבר סיים את התפילה, אינו חוזר.**
- ד.** **הנוהג פורים בשני הימים מחמת ספק** (כגון בערים שהן ספק מוקפות חומה, וכן בהולך ממקום למקום באופן שמתחייב מספק) – פסק המשנ"ב (סי' תרפ"ח סק"ז, סי' תרצ"ג סק"ו) שמזכיר 'על הנסים', אך בכף החיים (סי' תרפ"ח סק"ג, סי' תרצ"ג סק"ז) הביא בשם האריז"ל והבא"ח (פ' תצווה) שלא להזכיר. **ולמעשה נוהגים שלא להזכיר** (לוח א", וכן נהג החזו"א).

אכילה קודם קריאת המגילה

- ה.** אסור לאכול לפני קריאת המגילה (בין בלילה ובין ביום) ואף טעימה אסורה. ולצורך גדול, כגון חולה קצת או מי שהתענית קשה לו, מותרת טעימה.
- הגדרת 'טעימה' היא** – אכילת פת ומזונות עד כביצה, ופירות וירקות וחטיפים שאינם מיני דגן אפי' הרבה. שתיית משקאות אפי' הרבה דינה כטעימה, **ושתית מים יש להקל אף שלא לצורך גדול**, אך אסור לשתות יין או שאר משקאות אלכוהוליים יותר מכביצה.
- חולה** שטעימה אינה מספיקה לו, יעמיד שומר שיזכיר לו לקרוא את המגילה ויכול לאכול.
- דינים אלו אמורים הן לגברים והן לנשים.** אמנם יש לדעת שמצוי אצל נשים שיש להן צורך גדול [וכגון ששומעות מאוחר, מטפלות בילדים וכו'], ובמקום הצורך מותר להן לטעום אך לא לאכול.

ו. בן כרך שנמצא בעיר בי"ד והתחיל לאכול לפני השקיעה, מותר לו להמשיך לאכול אחר השקיעה (אף שאוכל לפני קריאת המגילה).

קריאת המגילה בלילה וביום

- ז.** **הכל חייבים בקריאת המגילה, אחד האנשים ואחד הנשים**, ואע"פ שהיא מצוות עשה שהזמן גרמא נשים חייבות, שאף הן היו באותו הנס. זמן קריאת המגילה, בלילה – מצאת הכוכבים עד עלות השחר, וביום – מנף החמה עד שקיעת החמה, ובדיעבד אם קראו מעלות השחר, יצא.
- ח.** קודם שמתחיל הקורא לברך **פושט כל המגילה וכופלה דף על דף, ודווקא כשקורא בציבור**, והשומעים אין צריכים לפשוט.
- ט.** **הקורא את המגילה צריך לכוון לצאת ידי חובה, ואם קורא בציבור, צריך לכוון להוציא ידי חובה את השומעים, והשומעים צריכים לכוון לצאת.**
- יא.** ברכות המגילה נאמרות בעמידה, וכל היוצאים בברכות צריכים לעמוד. הקורא את המגילה לציבור צריך לעמוד, והשומעים יכולים לשבת. הקורא את המגילה לפחות מעשרה אנשים יכול לשבת, **והקורא לנשים אפי' יותר מעשר דינו כקורא ליחיד שיכול לשבת.**
- יב.** הקורא את המגילה מברך שלש ברכות, 'על מקרא מגילה', 'שעשה נסים', ו'שהחיינו'. הספרדים נוהגים לברך 'שהחיינו' רק בקריאת הלילה, והאשכנזים מברכים 'שהחיינו' אף בקריאת היום. **(ספרדי המתפלל אצל אשכנזים מותר לו לענות אמן על ברכת 'שהחיינו', ואין זה הפסק, ואף שבחלק מהמגילות אין 'עמוד', אין זה מעכב).** כשמברכים 'שהחיינו' ביום [לאשכנזים] יכוונו המברך והציבור גם על שאר מצוות היום, משלוח מנות, וסעודת פורים [ומתנות לאביונים], ולבני ספרד, יש פוסקים שכתבו שיכוונו כן בברכת 'שהחיינו' בלילה, ולהלכה אין צריך לכוון כן בלילה.
- יג.** **אם הקורא כבר יצא ידי חובה:** אם השומעים אינם יודעים לברך – יברך הקורא, **ואם הם יודעים לברך – לכתחילה יברכו השומעים**, ואחד יכול לברך ולהוציא את כולם ידי חובה הברכה. **והקורא לנשים תברכנה הן 'לשמוע מקרא מגילה'.** ואפשר שאחת מהן תברך ותוציא את כולן, ואין עדיפות בזה. ולבני עדות המזרח יש נוהגים שבאופן שהקורא כבר יצא יד"ח – לא תברכנה כלל וגם לא יברכו להן, ויש נוהגים שהקורא מברך עבורן 'על מקרא מגילה'.
- יד.** **אסור לדבר משעה שמתחילים לברך את ברכות המגילה, עד סיום הברכה שלאחר המגילה.**

קורא) [והטעם שעדיף שישמע מהבעל קורא ולא יקרא בפיו, עיין סי' תרצ' ס"ק יג' וסי' תרפ"ט ס"ק ה'].
כז. מי שיש לו חומש לא יקרא עם הבעל קורא (אף לא בלחש), אלא ישמע את הקריאה מהבעל קורא.

כח. המאחר לקריאת המגילה, ולא שמע את הפרקים הראשונים, יכול לברך על המגילה בעצמו [אף שיש לו רק חומש], ויקרא מתוך חומש עד שישתווה עם הבעל קורא. ובתנאי שלא יצטרך לקרוא בעצמו יותר מחצי מהמגילה (במילים. סי' תרצ').

כט. המאחר לקריאת המגילה והגיע לאחר שהתחילו את הברכות, יש להסתפק האם יברך ואח"כ ישלים את הפסוקים עד שישתווה לבעל קורא או שימתין עם הברכה עד מקום שיוכל לברך - כגון בהכאת המן, ואף שהוא בין הפרקים ובאמצע הקריאה - יברך שם. ונראה דאפשרות שניה עדיפה.

ראה הלכות נוספות באופן הקריאה בסוף העלון.

עוד דינים הנוהגים בלילה

ל. מצוה לשמוח ולהרבות קצת בסעודה בליל פורים. לא. יש נוהגים לאכול זרעונים בליל פורים (ומשום כך יש נוהגים בליל פורים לאכול אוזני המן ממולאים בפרג. ויש נוהגים לאכול ארבעס).

שחרית של פורים

לב. ביום הפורים בשחרית משכימים להתפלל, ואחרי חזרת הש"ץ אומרים חצי קדיש, ומוציאים ספר תורה וקוראים שלשה עולים בפרשת "ויבוא עמלק", ולאחר הקריאה אומרים חצי קדיש, ומחזירים הס"ת למקומו, ומיד לאחר מכן קוראים את המגילה כשעדיין מעוטרים בתפילין.

לג. אומרים שיר של יום מזמור כב' בתהילים, וטוב לומר קודם אמירתו "היום יום פלוני בשבת" (אך לא יאמר 'שבו היו הלויים אומרים וכו').

מצוות היום

לד. ביום הפורים יש לקיים את מצוות היום, שהם מקרא מגילה, משלוח מנות, מתנות לאביונים, וסעודת פורים. ודיניהם יבוארו להלן.

לה. לפני קריאת המגילה אסור לאכול כמו שנתבאר לעיל, ולפני שאר מצוות היום יש שסוברים שאסור לאכול.

מתנות לאביונים

לו. חייב כל אדם מישראל איש ואישה לתת שתי מתנות לשני אביונים, דהיינו מתנה אחת לכל עני.

טו. צריך השומע לשמוע כל תיבה ותיבה מפיו הקורא, ואם חיסר תיבה אחת לא יצא, ולכן אם חסר תיבה אחת שלא שמע, ישלים בעצמו אף מתוך החומש, עד שיגיע למקום שהקורא אוחז בו, ואפילו קרא הרבה מן החומש, כל ששמע את רוב המגילה מהבעל קורא יצא.

טז. הקורא את המגילה צריך להשמיע לאוזנו, ואם לא השמיע לאוזנו יש אומרים שלא יצא ידי חובתו.

יז. דיבר השומע באמצע קריאת המגילה, אם שמע את כל התיבות - יש להקל שאינו חוזר, אבל אם קרא את המגילה מתוך חומש בגלל שחלם או איחר ותוך כדי שמע את הבעל קורא - לא יצא ידי חובה, כי זה קריאה למפרע, לכן צריך להגיע עד היכן שהבעל קורא אוחז.

יח. 'חלם' בשעת קריאת המגילה, אם שומע את הקריאה עם מגילה [או חומש] לפניו ויודע במשך כל הזמן שחלם היכן אוחז הקורא במגילה, נחשב ששמע ויצא ידי חובה, ואם לא, עליו להשלים מהמגילה שלפניו [או ממגילה שבחומש] מהמקום שחלם עד היכן שאוחז הקורא.

יט. המסתפק אם דילג מילה או שלא שמע מילה, בקריאת היום צריך לחזור ולשמוע כיון שהוא ספק מדברי קבלה, אבל בלילה יש מקום להקל משום ספק דרבנן.

כ. לאחר קריאת המגילה מברכים ברכת "הרב את ריבנו" בלילה וביום, ומברכים אותה לאחר שגלל את המגילה. ברכה זו מברכים דווקא כשקוראים בציבור, אך הקורא ביחיד נחלקו הפוסקים אם מברך, ולהלכה אין מברכין אותה ביחיד. הקורא לנשים, אף שהן רבות - דינן כיחיד.

כא. בלילה, לאחר ברכת "הרב את ריבנו", אומרים "אשר הניא", וגם יחיד אומרה. ביום אין אומרים "אשר הניא". ואומרים "שושנת יעקב" (בלילה וביום).

כב. טוב להחמיר ליטול ידיו לפני שנוגע במגילה.

כג. אם באמצע סעודת פת נגע במגילה ורוצה להמשיך באכילת פת, יש מחמירים ליטול ידים פעם נוספת ללא ברכה.

כד. י"א שכשקוראים במגילה "ליהודים היתה אורה... ויקר" ימשמש בתפילין של יד ושל ראש וינשקם [בן איש חי וכף החיים סי' תרצ].

כה. אין חולצים התפילין בשחרית עד לאחר קריאת המגילה (מ"ב סי' תרצג ס"ק ו').

כו. מי שיש בידו מגילה כשירה יכול לקרוא בפיו עם הבעל קורא, אך עדיף שישמע מהבעל קורא בשתיקה, ורק אם החסיר מילה שלא שמע יקרא בעצמו מהמגילה שלפניו (עד שישתווה עם הבעל

לז. אין לתת מתנות לאביונים מכספי מעשר, אבל מה שמוסיף יותר מהשיעור של החיוב יכול לתת ממעשרות.

לח. העיקר להלכה הוא ששיעור מתנות לאביונים הוא פרוטה (ויוצא יד"ח ב- 10 אגורות), ויש אומרים שבזמננו [שאין בפרוטה אחת חשיבות וא"א לקנות בה דברים] צריך יותר מזה, ומסתבר שבשקל אחד יוצא ידי חובה לשיטה זו, וי"א שצריך שיעור שיוכל העני לקבל ממנו הנאה חשובה (בין 10 ש"ל - 50 ש"ל).
לט. יש לדאוג שהכסף יגיע ליד העני בפורים, ואם אין אפשרות יש לזכות בו ביום לעני את שווי הסכום שנתן, ויודיע לעני שזיכו לו [והזוכה עבור העני אין צריך לדעת עבור מי מזכה, רק שיגביה ויאמר שמתכוון לזכות עבור מי שרוצים לזכות לו].

מ. כשגבאי צדקה אוספים עבור האביונים, אין צורך שאותו הכסף שניתן עבור העני יגיע לידי ואפשר להחליפו בכסף אחר.

מא. אפשר לתת לגבאי צדקה שטר כסף אחד (כגון 100 ש"ל) ולומר שנותן מתנות לאביונים עבורו ועבור כל בני ביתו [וראה להלן האופן המהודר]. כמו כן אפשר לתת שטר אחד לגבאי צדקה ולומר שהוא עבור שני אביונים (כגון אם הגבאי אוסף עבור שני אביונים, ואם אוסף עבור חמישה אביונים יכול גם כן לומר שיהיה עבור שני אביונים מתוך החמישה, כדי שתהיה מתנה חשובה לכל אחד מהם).

מב. אפשר לתת כסף לגבאי לפני פורים בתורת פיקדון, והוא ייתן אותו לעני בפורים.

מג. מתנות לאביונים ניתן לתת בכסף או במאכל, אבל לא בבגדים או חפצים וכדו'.

מד. לדעת רוב הפוסקים נשים חייבות במתנות לאביונים, אך יש להסתפק אם מספיק שהבעל מוסיף סכום נוסף בשיעור מתנות לאביונים ומתכוין שיהיה עבור אשתו, או שצריך לזכות לה את הכסף על ידי אחר לפני שנותנו לעני [והאופן המהודר הוא שייתן לגבאי שיגביה ויזכה עבור אשתו].

מה. נחלקו האחרונים האם חובה לחנך ילדים שהגיעו לגיל חינוך למצוות מתנות לאביונים, ובחורים, אף שסמוכים על שולחן אביהם, חייבים.

מו. לכתחילה בן כרך יתן לעני שהוא בן כרך, וכן בן פרזים יתן לעני שהוא בן פרזים.

מז. הנוהג פורים בשני הימים מחמת ספק (כגון בערים שהן ספק מוקפות חומה, וכן בהולך ממקום למקום באופן שמתחייב מספק) - ייתן מתנות לאביונים בשני הימים.

מח. יש הסוברים (ספר מקור חיים לבעל החוו"י סי' תרצד) שיש לתת מתנות לאביונים דוקא לאביון ולא לעני, והחילוק בין

עני לאביון, פירש רש"י (ב"מ קיא:), 'אביון - מעונה מעני, ולשון אביון - האובה ואינו משיג מה שנפשו מתאוה לכל טוב וכו'. ומ"מ להלכה נראה שאף דכתיב קרא 'ומתנות לאביונים', נראה שאביון לאו דוקא, וה"ה עני.

מט. וגדר עני מבואר ביו"ד סי' רנג' סע' ב' שהוא "עד שיהיה לו קרן כדי שיתפרנס הוא ובני ביתו מהריוח", והכוונה שתהיה לו הכנסה קבועה. ומי שאין לו בשנה הקרובה משכורת מסודרת המספיקה לצרכים קיומיים, לו ולבני ביתו למשך החודש, הרי הוא בגדר עני.

נ. אפשר לקיים מצות מתנות לאביונים בנתינה לבחור ישיבה שההורים/הישיבה לא מספקים לו את הדברים הנצרכים שיש לשאר הבחורים.

קיום מצות מתנות לאביונים בנתינת לת"ת

נא. בת"ת של ישיבה מקיימים מצות צדקה בהידור של החזקת עניים ת"ח, אך אין מקיימים בה מצות מתנות לאביונים כיון שלא מחלקים את הכסף לעניים בפורים עצמו.

נב. בחורים האוספים כסף לת"ת אינם רשאים ליטול אחוזים לעצמם ללא רשות מהנהלת הישיבה. ואף לגבי הוצאותיהם - יש לפעול לפי הוראות הנהלת הישיבה.

מתנות לאביונים ע"י אמצעים בנקאיים

נג. מתנות לאביונים ע"י שיק, רק אם העני פודה את השיק בו ביום [ויכול למשוך את הכסף] יוצאים יד"ח, ואם לא - לא.

נד. מתנות לאביונים ע"י העברה בנקאית, רק אם העני יקבל את הכסף לחשבונו [ואף יכול למושכו] ביום הפורים.

נה. בנתינת מתנות לאביונים בכרטיס אשראי לא יוצאים יד"ח, כיון שהעניים לא מקבלים את הכסף בפורים עצמו. אך יש קופות צדקה המזכות לכל התורמים להם - הן ע"י שקים דחויים והן ע"י אשראי - כסף מזומן, ואותו נותנים לעניים בו ביום, ובזה יוצאים יד"ח.

משלוח מנות

נו. חייב כל אדם לשלוח לחבירו משלוח מנות אחד שיש בתוכו שני מיני מאכלים, או שני מיני משקים, או מאכל אחד ומשקה אחד.

נז. משלוח מנות צריך לתת דווקא מיני מאכל או משקה, ולא בגדים וחפצים. ובבשר חי שאינו מבושל, נחלקו הפוסקים אם יוצאים בו ידי חובה, ולכן יש להקפיד לתת מאכל שראוי לאוכלו כמות שהוא.

נח. שתי חתיכות בשר משני טעמים שונים, כגון מבושל וצלוי נחשבים לשני מינים למשלוח מנות. אך אם חותך בשר אחד לשתי חתיכות, יש לחוש שהן נחשבות למנה אחת [עי' בראש יוסף מגילה ז].

נט. שני מיני חטיפים נחשבים לשתי מנות.

ס. שני סוגי בקבוקי יין נחשבים שני מינים, וכן שני סוגי מיצים.

סא. אין צריך לשלוח שני מינים מברכות שונות, ורבים טועים בזה.

סב. לדעת רוב הפוסקים נשים חייבות במשלוח מנות. ולגבי ילדים שהגיעו לגיל חינוך, נחלקו האחרונים אם יש לחנכם לזה. ובחורים - אף שסמוכים על שולחן אביהם, יש להחמיר שיתנו משלוח מנות.

משלוח מנות ע"י שליח

סג. יש מסתפקים אם צריך לשלוח משלוח מנות דווקא ע"י שליח, וכך פסק בשו"ת בנין ציון (סי' מד), כיון דבקרא כתיב 'ומשלוח מנות', אך י"א שגם הוא עצמו יכול לתת, ופירשו שהדין של משלוח בא לאפוקי שאין במשלוח מנות מצוה בו יותר מבשלוחו, אך אין צריך לתת דוקא ע"י שליח. והעיקר להלכה שאין צריך שליח. וגם מי שמחמיר לשלוח שליח, די בשליח שהוא ילד קטן וכדו' אף שילד אינו בר שליחות [החת"ס (גיטין כב) כתב שהיה וכתוב בפסוק 'ומשלוח מנות' - עיקר המצוה היא לתת על ידי שליח, לכן אפשר לשלוח גם ע"י קטן או גוי, כי דווקא במצוה שצריכה להעשות ע"י האדם בעצמו, צריך שיהיה לשליח כח כמותו, אבל כאן היות שעיקר המצוה לתת על ידי שליח לכן מועיל גם שליח קטן או גוי].

סד. יש לדון בשולח ע"י שליח, האם המשלח צריך לברר אם אכן השליח נתן, מפני שמשלוח מנות נחשב לדברי קבלה שדינם כדאורייתא, ובדאו' לא אמרינן 'חזקה שליח עושה שליחותו' [עירובין לב, שו"ת אחיעזר ח"ג סימן עג].

טבילת כלי המשלוח מנות

סה. הנותן כלי לחברו במשלוח מנות, ישנם מקרים שהכלי טעון טבילה וישנם מקרים שאינו טעון טבילה כדלהלן:

אם מטרתו העיקרית היא נתינת הכלי, והאוכל הוא רק כדי שהכלי יהא יפה ומלא - פטור מטבילה כדין כלי סחורה [ואם בכ"ז רוצה לטבול, יש לו לזכות את הכלי למקבל ע"י אחר, ויודיע למקבל שהכלי טבול, ואופן זה עדיף מאשר שיטבול וישתמש בעצמו פעם אחת].

אבל אם מניח על הכלי [אפי' בהפסק של נייר] דבר חשוב [כגון דג מבושל, עוגה וכד'] - חשיב שימוש בכלי וצריך לטבול. [אמנם אם מניח בכלי דברים שאינם צריכים לכלי, וכגון שמניח על הצלחת חבילות ממתקים וכד' - אין צריך לטבול את הכלי].

האם יוצאים ידי חובת משלוח מנות כשמחזיר משלוח מנות לחבירו

איתא בגמ' (מגילה ז): "אביי בר אבין ורבי חנינא בר אבין מחלפי סעודתייהו להדדי". ונחלקו רש"י והר"ן בפירוש דברי הגמ': לדעת רש"י - 'זה אוכל עם זה בפורים של שנה זו, ובשניה סועד חברו עמו'. ולדעת הר"ן - 'שלא היה לאחד מהם כדי שיוכל לשלוח לחבירו ולהשאיר לעצמו והיו שולחין כל סעודתן זה לזה כדי לאכול סעודת פורים ולקיים משלוח מנות'.

ובאר הט"ז (סי' תרצה ס"ק ה) שטעמו של רש"י שלא באר כהר"ן כי סובר שכשאדם מחזיר לחבירו משלוח מנות אחר שקבל ממנו, לא מקיים מצות משלוח מנות, ע"ש באורו. ונראה שטעמו של רש"י שסבר שהוא בעין פירעון חוב, כמבואר בב"ב קמה לגבי שושבינות שנחשב פירעון חוב, וה"נ כיון שחבירו שלח לו ומקובל ששולח בחזרה, אינו יוצא בזה ידי חובת משלוח מנות.

סו. שני בחורי ישיבה יכולים להחליף את ארוחתם זה עם זה, ויוצאים בזה ידי חובת משלוח מנות.

סז. אפשר לתת משלוח מנות גדול לאדם שהוא בגדר עני, ולכוון שחצי ממנו יהיה למשלוח מנות וחציו האחר יהיה למתנות לאביונים [עי' מהרש"א וטורי אבן מגילה ז].

סח. משלוח מנות לקטן - יש להסתפק האם אפשר לתת משלוח מנות לילד קטן, האם הוא בגדר 'רעהו', ואף שיש הסוברים שלא יוצאים ידי חובה בנתינת לקטן, להלכה נראה שיוצא ידי חובה, כי אף קטן בכלל 'רעהו'.

סט. בן השולח לאביו ולהיפך [כשהוא סמוך על שולחן אביו יש בזה פרטים רבים], ותלמיד השולח לרבו ולהיפך, יוצאים בנתינת זו ידי חובת מצות משלוח מנות, דהוא בכלל 'רעהו'.

ע. לכתחילה בן כרך יתן לבן כרך, וכן בן פרזים יתן לבן פרזים.

עא. הנוהג פורים בשני הימים מחמת ספק (כגון בערים שהן ספק מוקפות חומה, וכן בהולך ממקום למקום באופן שמתחייב מספק) - הביאור הלכה (סי' תרצה ד"ה או) הביא את דעת הפמ"ג שישלח מנות בשני הימים, וכן פסק בכף החיים (סי' תרפח אות כג) בשם האריז"ל

[ודלא כהפר"ח (הובא בבאה"ל) ששולח רק בפורים דפרזים].

משלוח מנות מפירות שביעית

עב. אם כבר יצא ידי חובת משלוח מנות בנתינה לאדם בנוסף - בוודאי מותר, אך אם עדיין לא יצא ידי חובת משלוח מנות ורוצה לצאת במשלוח מנות שיש בו דברים הקדושים בקדושת שביעית - אף שיש מחמירים בזה דנחשב כמו פורע חוב בפירות שביעית, **מ"מ העיקר להלכה שאפשר לתת, מפני שקיום מצווה בפירות שביעית לא נחשב "סחורה" בפירות שביעית.** אולם להחזיר משלוח מנות מדברים הקדושים בקדושת שביעית למי ששלח לו - יש להסתפק אם מותר.

מלאכה בפורים

עג. נוהגים שלא לעשות מלאכה בפורים, והעושה מלאכה אינו רואה בה סימן ברכה לעולם.
עד. מלאכה שיש בה שמחה, מלאכה לצורך פורים, מלאכת מצווה, כל אלו מותרים.
עה. סחורה מותרת, ששמחה היא לו, אך ראוי למעט בה.
עו. מלאכה המותרת בחול המועד ודאי שמותרת בפורים, שאיסור מלאכה בפורים קל יותר מאיסור מלאכה בחול המועד.
עז. בליל פורים, יש מחלוקת אם נהגו שלא לעשות מלאכה, והמיקל יש לו על מי לסמוך.

סעודת פורים

עח. טוב לעסוק מעט בתורה לפני שמתחיל את סעודת היום. סמך לדבר 'ליהודים היתה אורה ושמחה' אורה זו תורה. [רמ"א סי' תרצה ס"ב].

עט. שואלין ודורשין בהלכות פסח ל' יום קודם הפסח (מפורים), דהיינו ביום פורים עצמו יש להתחיל ללמוד הלכות פסח.

כתב המשנ"ב (סוסי"ת לו) "כל שלשים יום [קודם פסח] צריך לעיין בכל דבר העושה שלא ישאר בו חמץ באופן שלא יוכל להסירו בנקל".

פ. יש להתפלל מנחה בעוד היום גדול, והמנהג לערוך סעודת פורים לאחר מנחה.

פא. לכתחילה יש לאכול פת בסעודת פורים, ויש לאכול בשר ולשתות יין בסעודה זו.

פב. כתב הרמ"א (סי' תרצה ס"ב) וז"ל: "ורוב הסעודה צריכה להיות ביום ולא כמו שנוהגים לעשות את הסעודה סמוך לערב ועיקר הסעודה בליל טו". ולפי"ז יש להקפיד שישתו יין ויאכלו בשר ביום קודם השקיעה.

פג. ויש נוהגים לאכול כביצה פת בבוקר ולאכול בשר ולשתות יין, ולאחר מכן הולכים לישון כדי לצאת יד"ח 'חייב אינש לבסומי בפוריא עד דלא ידע' [עי' רמ"א סי' תרצה].

שינוי מקום לענין ברכה בבחורים העוברים מבית לבית:

פד. בחורים האוספים כסף ועוברים מבית לבית, ודעתם לאכול ולשתות בבתיים נוספים - מברכים רק בבית הראשון שבו אוכלים ושותים, ואינם צריכים לברך מחדש בכל בית, כיוון שדינם כהולכי דרכים, ויברכו ברכה אחרונה לאחר האכילה והשתיה האחרונה.

'על הנסים' בברכת המזון

פה. יש להזכיר 'על הנסים' בברכת המזון, ואף אם מברך ברכת המזון במוצאי פורים, כיון שאכל כזית פת בפורים - אומר 'על הנסים'.
פו. שכח לומר 'על הנסים' בברכת המזון כיון שיש אומרים שאין חיוב לאכול פת בפורים, אינו חוזר ומברך.
פז. ואם נזכר קודם שאמר "הרחמן הוא יזכנו" יוסיף "הרחמן הוא יעשה לנו נסים ונפלאות וכו'" כנ"ל עמ' ב סע' ג.

בשר בקר בפורים

פח. י"א שחובה לאכול בשר בקר בפורים (שו"ע סי' תרצו סע' ז' ובמג"א ובפרי מגדים ס"ק טו, וצ"ע בחולין פג דמשמע דאין חיוב. אולם עי' במ"ב סי' תקכט ס"ק יט שיש חיוב לאכול בשר).

אכילת פת בסעודת פורים

פט. י"א שחובה לאכול פת בפורים (שו"ת מהרש"ל סי' מח), ויש המקילים בכך, ולכן אם שכח 'על הנסים' אינו חוזר כנ"ל (עי' מג"א תרצה ס"ק ט, ובמ"ב ס"ק טו).

משתה ושמחה בשני הימים

צ. יש חיוב משתה ושמחה קצת בשני הימים (לבן פרזים ביום טו' ולהיפך) אך לא צריך לאכול פת. ולכן בן פרזים צריך לעשות בטו' קצת משתה ושמחה, ואף ירושלמי חייב לשמוח קצת ביום יד'.

שכרות בפורים

האם מותר (או צריך) להשתכר בפורים.

לבני אשכנז אין להשתכר בפורים אלא ישתה יותר מכדי הרגלו ויישן, ואף לבני עדות המזרח שיש חיוב להשתכר - אין להשתכר אם ע"י זה יזלזל במצוה מן המצוות, כנטילת ידים וברכה וברכת המזון, או שלא

יתפלל מנחה או מעריב או שינהג קלות ראש (חיי אדם כלל קנה סע' ל מובא בבה"ל סי' תרצה ד"ה 'עד דלא ידע'). אך המשתכרים בפורים אף שע"ז מפסידים ברכהמ"ז וכדו' – יש להם על מה לסמוך.

מקור הדין – איתא בגמ' (מגילה ז:) 'אמר רבא, חייב איניש לבסומי בפוריא עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי'. והשו"ע (סי' תרצה סע' ב) העתיק דברי הגמרא כלשונה. ובפשטות דעת השו"ע שיש חיוב להשתכר 'עד דלא ידע'. אמנם אם ע"י שתיית היין יגרם שיזלזל במצוות וכן"ל בחיי אדם – אין להשתכר.

וכתב הרמב"ם (הל' מגילה פ"ב הט"ו) "ושותה יין עד שישתכר וירדם בשכרות". ומלשון הרמב"ם נראה שצריך לשתות כזו כמות של יין שעל ידה ירדם.

אמנם הרמ"א פסק (ע"פ המהר"י ברין שהובא בדרכי משה, והמהר"ל המצוין ברמ"א הוא ט"ס): **"וי"א דאין צריך להשתכר כ"כ אלא ישתה יותר מלימודו ויישן, ומתוך שישן אינו יודע בין ארור המן לברוך מרדכי".** ובפשטות נראה שכוונתו שישתה יין יותר מכדי הרגלו ועל ידי שישן אינו יודע להבחין בין ארור המן וכו'. **דהיינו שלפי הרמב"ם צריך לשתות כמות יין עד שמתוך היין ירדם, ולפי הרמ"א סגי ששותה יותר מכדי הרגלו והולך לישון ובזה מקיים המצוה.** ונפק"מ בין הרמב"ם למהר"י ברין שלרמב"ם אין השינה צריכה להיות ביום, ולפי מהר"י ברין צריכה להיות דוקא ביום. אמנם בדברי המהר"י ברין שהובא בדרכי משה משמע כהרמב"ם, וצ"ע. אכן נראה שביאור דברי הרמ"א הוא כמו שמבואר היטב בדרכי משה הארוך, שם הביא דברי ה'כל בו' [והארחות חיים, פורים אות לח] הסוברים שאין להשתכר כלל, והשכרות הוא איסור גדול ואין לך עבירה גדולה ממנו, אלא ישתה מעט יותר מלימודו, וחיבר דעתם עם דעת מהר"י ברין הנ"ל, ויש כאן שני עניינים – לשתות יותר מלימודו, וכן לישון כדי שע"י השינה לא יבחין בין ארור המן וכו'. **ואם כן צריך לדעת הרמ"א להקפיד לישון ביום הפורים.**

והנה בכל בו (הלכות פורים סי' מה) שהוא מקורו של הרמ"א כתוב שישתה יותר מלימודו כדי שירבה לשמות, אבל ברמ"א לא העתיק מילים אלו כי לשיטתו ה'עד דלא ידע' מתקיים ע"י השינה.

ולמעשה האופן המהודר הוא לאכול כביצה פת בבוקר ולאכול בשר ולשתות יין ולישון כדי לצאת ידי חובת "חייב איניש לבסומי בפוריא עד דלא ידע".

ולימוד זכות על המקילים בזה ששותים רק מעט יין ואינם ישנים אחר כך הוא כשיטת רבינו אפרים שהובאה בר"ן (מגילה ז) הסובר שאחרי ששחטיה רבה לר' זירא בטלה מצות השתיה [וכ"כ הט"ז (סי' תרצה ס"ק ב) בדעת הרמ"א וכ"כ הפר"ח שם]], או מטעם החיי"א הנ"ל.

ההתבשמות היא משתיית יין (רש"י מגילה ז ע"ב, רמב"ם פ"ב מהל' מגילה הט"ו, אבודרהם סדר תפילת פורים, שו"ע או"ח סי' תרצו ס"ז), **ואם קשה להתבשם מיין, יתבשם משאר משקאות חריפים.**

נשים וקטנים אינם חייבים בשתיית יין.

דיני שתוי ושיכור לתפילה ברכהמ"ז וברכות בפורים

[בשאר ימות השנה הדין שונה]

- א. **שתוי שיכול לדבר כהוגן מותר לו לכתחילה להתפלל, וכל שכן לומר שאר ברכות (סי' צט).**
- ב. **אם יכול להתפלל רק ע"י סידור, אם התפלל תפילתו תפילה (עי' שם סעיף ג ומ"ב שם ס"ק יז).**
- ג. **שיכור שאינו יכול לדבר [גם מתוך הסידור] ללא גמגום לפני המלך או אדם נכבד, אסור לו להתפלל, ואפילו בדיעבד לא יצא, וצריך להתפלל שנית אחר שיפוג יינו. ולגבי ברכת המזון, לכתחילה יש לברך ברכת המזון לפני שמגיע למצב זה, אך אם כבר הגיע לשכרות כזו לפני שהספיק לברך, יכול בדיעבד לברך ברכת המזון, ושאר ברכות יכול לברך לכתחילה.**
- ד. **שיכור כלוט (דהיינו שעושה ואינו יודע מה עושה, כרמב"ם הל' מכירה פכ"ט הי"ח, ובח"מ סי' רלה סע' כב), דינו כשוטה ופטור מכל המצוות, ואם התפלל או ברך – לא יצא יד"ח וחוזר ומברך (סי' קפה מ"ב ס"ק ו, סי' צט ס"ק יא, רמב"ם הל' נזירות פ"א הי"ב, עירובין סה).**

דיני בן עיר ובן כרך

דין ירושלמי המגיע לפרזים

האופן בו ירושלמי שמגיע לעיר פרוזה קורא מגילה ב"ד בברכה

כדי שירושלמי שמגיע לפרזים ליום יד' יתחייב בוודאי במצוות היום ויקרא את המגילה בברכה, צריך שיתקיימו כל ארבעת התנאים דלהלן (ואם אחד מהם לא מתקיים – עליו לקרוא את המגילה ללא ברכה ולקיים את שאר מצוות היום מספק) –

א. שבשעה שיוצא מירושלים תהיה דעתו להישאר בפרזים לפחות עד עלות השחר של יום יד'.

ב. שיגיע לפרזים לפני השקיעה של ליל יד'.

ג. שבשקיעה של ליל יד' (כשנמצא כבר בפרזים) לא נמלך בדעתו, ועדיין דעתו להישאר שם לפחות עד עלות השחר.

ד. שנשאר בפועל בפרזים עד עלות השחר של יד'.

האופנים בהם ירושלמי שמגיע לפרזים קורא מגילה ב"ד בלא ברכה [ומקיים את שאר מצוות היום מספק, ולא מזכיר 'על הנסים']

א. אם הגיע לפרזים בליל יד' אחרי השקיעה ע"ד להישאר שם לפחות עד עלה"ש – יקרא ללא ברכה (ויקרא לאחר שיגיע לפרזים, כאמור בסע' א דלהלן).

ב. אם בשעה שיצא מביתו בליל יד' היה בדעתו לחזור לירושלים עוד באותו הלילה קודם עלה"ש, ולבסוף נמלך והחליט מרצונו להישאר בפרזים עד לאחר עלה"ש – יקרא ללא ברכה – אף אם הגיע לפרזים לפני השקיעה, ואף שכבר בזמן השקיעה נמלך והחליט להישאר בפרזים (ונראה שאף אם החליט להישאר בפרזים מחמת אונס, יש להחמיר לקרוא מספק).

ג. אם בשקיעה היה בדעתו להישאר עד אחרי עלות השחר, ולבסוף נמלך ויצא מהפרזים לפני עלות השחר – יקרא ללא ברכה בלילה וביום ויקיים את שאר המצוות מספק (ויכול לקרוא אף בירושלים, ולתת משלוח מנות ומתנות לאביונים לבן פרזים)

האופן בו ירושלמי שמגיע לפרזים אינו מתחייב כלל ב"ד

ירושלמי שמגיע לפרזים ביום י"ד אינו מתחייב כלל בפורים דפרזים, וראה להלן סעיף ב, ג.

אופנים נוספים ופרטי דינים

א. כאמור לעיל באופן א, ירושלמי שמגיע לפרזים **במשך ליל י"ד** (אחרי השקיעה), ודעתו להישאר שם עד אחרי עלות השחר של י"ד – קורא מגילה בלא ברכה ביד' **כשמגיע לפרזים, ואינו יכול לקרוא כשהוא בירושלים** וכן אינו יכול לקרוא בדרך מירושלים לפרזים.

ב. ירושלמי שמגיע לפרזים **בליל י"ד (לאחר השקיעה) ובין בשעה שיצא מביתו ובין בעת השקיעה היה בדעתו לחזור באותו לילה לירושלים, וכך באמת עשה** – אין לו דיני פורים של פרזים.

ג. ירושלמי שהגיע לפרזים לפני או במשך ליל י"ד ודעתו לחזור לירושלים במשך הלילה (קודם עלה"ש), ולבסוף **נתעכב (שלא מדעתו)** ונשאר בפרזים עד לאחר עלה"ש – אין לו דיני פורים של פרזים (ועיין סע' ד').

ד. ירושלמי שהגיע לפרזים לפני או במשך ליל י"ד, אף שגם כשיצא מביתו וגם בשעת השקיעה דעתו היתה לחזור לירושלים במשך הלילה, אם באמצע הלילה נמלך והחליט להישאר בפרזים עד לאחר עלה"ש – מחויב בפורים דפרזים מספק ויקרא מגילה ללא ברכה, ולא יזכיר 'על הנסים' [ואם התעכב בפרזים מחמת אונס – יש להסתפק אם מחויב בפורים דפרזים, ולמעשה יש להחמיר].

ה. ירושלמי שהגיע לפרזים ביום י"ד ע"ד להישאר שם עד אחר עלות השחר של יום ט"ו – פטור מפורים דפרזים ומחויב בפורים דמוקפין מספק, ויקרא את המגילה בפרזים בליל וביום טו' ללא ברכה ויקיים את מצוות היום מספק [אבל אין לעשות כן, משום שיש שיטות שהפסיד לגמרי מצות פורים, וכדלהלן סעיף ט]

ו. ירושלמי שהגיע לפרזים ביום י"ד ודעתו לחזור לירושלים בליל ט"ו (אחר השקיעה קודם עלה"ש) וכך עשה [או שנתעכב לאחר עלות השחר] – פטור מפורים של יד' וחייב בוודאי בפורים של טו', ויכול לקרוא את המגילה בברכה ולקיים את שאר מצוות היום אף שהוא עדיין בפרזים (ואם נתעכב אחר עלה"ש – ייתן משלוח מנות ומתנות לאביונים לאדם ירושלמי).

ואם התחייב כבר ביד' [באופנים המבוארים לעיל] – כיון שדעתו לחזור לירושלים במשך ליל ט"ו, חייב בטו' וקורא בלא ברכה (כדין המבואר להלן סעיף ח), ויכול לקרוא אף שהוא עדיין בעיר.

ז. ירושלמי שהגיע לפרזים באופן שהתחייב בפורים דפרזים, וחוזר לירושלים לפני השקיעה של ליל ט"ו – חייב בכל מצוות היום של טו', ונראה שאף אפשר לברך על קריאת המגילה [בלא 'שהחיינו'].

ח. ירושלמי שהגיע לפרזים באופן שהתחייב בפורים דפרזים, וחוזר לירושלים במהלך ליל טו' (לאחר השקיעה קודם עלות השחר) ונשאר שם עד לאחר עלות השחר – חייב לקיים את מצוות היום מספק ולקרוא שוב מגילה ללא ברכה (ובליל טו' יכול לקרוא את המגילה אף בפרזים), ומאחר ומחויב מספק בלבד, אינו יכול להוציא יד"ח את בני ירושלים החייבים בוודאי במצוות היום.

אפשרות בה אדם לא יתחייב כלל במצות הפורים

ט. ירושלמי שהגיע לפרזים לאחר עלות השחר של יום יד' וכוונתו לגור שם בקביעות - אינו קורא לא ביד' ולא בטו'.

אם לא עקר לפרזים בקביעות אלא חוזר לירושלים אחר עלות השחר של טו', יש סוברים שכיון שלא עקר דירתו לפרזים בקביעות עליו לנהוג את מצוות הפורים של יום טו' ולקרא מגילה בלא ברכה, ולדעת החזו"א כיון שבעלות השחר של טו' לא היה בירושלים - הרי הוא פטור גם מקריאת המגילה של טו'. ואין לאדם לגרום לעצמו להפטר ממצוות הפורים.

דין בן פרזים המגיע לירושלים

י. בן פרזים שהגיע לירושלים לפני עלה"ש של יד', ודעתו לצאת מירושלים לפני עלות השחר של טו' - חייב בוודאי בכל מצוות היום של יד' למרות שנמצא בירושלים, ועליו לקרוא שם את המגילה בברכה ולקיים את שאר מצות היום [וייתן משלוח מנות ומתנות לאביונים לבן פרזים], ואין חוששים לשיטת הרא"ש הסובר שחייב בטו'.

יא. בן פרזים שהגיע לירושלים לפני ליל יד', ודעתו להישאר שם עד אחרי עלה"ש של טו' - דינו כירושלמי גמור, הפטור ביד' וחייב בטו'.

יב. בן פרזים שהיה בעירו בשקיעה של ליל י"ד - אף אם יצא לאחמ"כ לירושלים, ואף אם בדעתו להישאר שם עד לאחר עלה"ש של טו' (ואף אם מראש היה בדעתו לעזוב את עירו לאחר השקיעה) - מתחייב כפרזים ביד' ויקרא את המגילה בירושלים בברכה (וייתן משלוח מנות ומתנות לאביונים לבן פרזים) [דשונה הדין של בן פרזים שהיה בתחילת ליל י"ד בביתו ואח"כ יצא, מבן ירושלים שמגיע לפרזים, שצריך שיהיה בפרזים בעלות השחר של י"ד כדי להתחייב בפורים דפרזים]. ובעניין חיובו בפורים דמוקפין - ראה סע' י, יג.

יג. בן פרזים שהגיע לירושלים ביום יד' או בליל ט"ו לפני עלה"ש, ונשאר שם עד לאחר עלות השחר - חייב לקרוא שוב מגילה ללא ברכה [בירושלים, וכאמור בסע' הבא], ולקיים את שאר מצוות היום מספק [ולא יזכיר 'על הנסים'], ולכן אינו יכול להוציא יד"ח את בני ירושלים החייבים בוודאי [וא"א למחות במי שמקל שלא לקרוא את המגילה בטו' כלל באופן הנ"ל].

יד. בן פרזים המתעתד להתחייב בפורים דמוקפין - אינו יכול לקרוא את המגילה בליל טו' בפרזים, ואף לא

בדרך לירושלים, אלא דווקא לאחר שהגיע לירושלים [משום שלא חל עליו שם 'בן כרך' עד שיגיע בפועל לירושלים, ועיי' שו"ת הרשב"א (ח"ג סי' תיד)].

טו. בן פרזים שהגיע לירושלים לאחר עלות השחר של יום טו' - אינו חייב במצוות היום פעם נוספת.

שו"ת בעניין בחורי ישיבה ההולכים מפרזים למוקפים ולהיפך

שאלה: בחור ישיבה הלומד בירושלים, ונמצא בשקיעה של ליל י"ד בישיבה, וחוזר לביתו שבפרזים במשך הלילה, וחוזר לישיבה בירושלים ביום ט"ו. האם טוב עושה?

תשובה: יש להסתפק האם בחור ישיבה שגר בפרזים ולומד בירושלים דינו כפרוז (כבית הוריו) או שדינו כירושלמי (כהישיבה שלומד בה), ולמעשה נראה שהוא גם פרוז וגם מוקף.

אם דינו כירושלמי, אזי אם מגיע לפרזים במשך הלילה, לדעת המשנ"ב מקיים מצוות פורים בי"ד, אך לדעת החזו"א לא מקיים מצוות פורים בי"ד כיון שלא היה בתחילת הלילה בפרזים [ואף בירושלים אינו מתחייב, כיון שלא היה בירושלים בעלות השחר של ט"ו]. ולפיכך לכתחילה נכון שיגיע לביתו לפני כניסת ליל י"ד, אבל למעשה גם אם הגיע לביתו במשך הלילה יש לצדד שיקרא מגילה עם ברכה.

שאלה: בחור ישיבה הלומד בירושלים וגר בב"ב שחוזר במשך ליל יד' לביתו שבב"ב. האם יכול לקרוא מגילה בעודו בישיבה שבירושלים, או רק לאחר שמגיע לביתו שבפרזים?

תשובה: בן פרזים יכול לקרוא את המגילה בליל י"ד אף כשהוא עדיין בירושלים [כנ"ל סעיף יב], משא"כ ירושלמי לא יכול לקרוא את המגילה של פרזים לפני שמגיע לפרזים [אף שדעתו להגיע, כנ"ל סעיף א].

ולגבי בן ישיבה, יש להסתפק האם הוא ירושלמי או בני ברק [כאמור בתשובה הקודמת], ולכן אין להקל לו לקרוא את המגילה בירושלים או בדרך לפרזים, אלא יקרא רק לאחר שמגיע לפרזים.

שאלה: בחור ישיבה הלומד בירושלים וגר בב"ב שהגיע לביתו בתענית אסתר, וחזר לישיבה בליל טו'. האם קורא בירושלים?

תשובה: מאחר ודינו אף כירושלמי מתחייב בפורים של טו', ונראה שיקרא את המגילה בברכה (ללא 'שהחיינו') לאחר שהגיע לירושלים, ויקיים את כל

(טז), "כי נמכרנו אני ועמי" (ז, ד), "כי איככה אוכל וראיתי.. באבדן מולדתי" (ח, ו).

ספיקות במסורת הקריאה

את הפסוק "אשר נתן המלך" (ח, יא) קוראים שתי פעמים - פעם ראשונה "**להרג**" בלא וא"ו, ופעם שניה "**ולהרג**" עם וא"ו. וכן את הפסוק "נקהלו היהודים" (ט, ב) קוראים ב' פעמים - פעם ראשונה "**בפניהם**" עם ביי"ת ופעם שניה "**לפניהם**" עם למ"ד. [ויש שאין חוזרים על כל הפסוק].

ואם טעה וקרא רק אחד מהם - אינו מעכב. [והעיקר להלכה זה "להרג" ו"לפניהם"].

קרי וכתיב במגילה

בפסוקים אלו יש לקרוא הקרי בלבד (עי' נדרים לז):

[פרק ג פס' ד] "וְהָיָה בְּאִמְרָם (כתיב) **כְּאִמְרָם** (קרי) אֲלֵיוּ."

[פרק ט פס' יט] "הַיְּהוּדִים הַפְּרוּזִים (כתיב) **הַפְּרִזִּים** (קרי) הַיִּשְׁבִּים".

[פרק ט פס' כז] "קִיְמוּ וְקַבְּלוּ (כתיב) **וְקַבְּלוּ** (קרי) הַיְּהוּדִים".
ואם טעה וקרא הכתיב בלבד, עי' או"ח סי' קמא' סע' ח' (ולמעשה נראה שלא צריך לחזור).

דיני טעות בקריאה

בשולחן ערוך (סימן תרצ סעיף יד) נפסק בסתם מדברי הירושלמי **ש'אין מדקדקים בטעיותיה', ומשמע שבכל אופן**. ומובאת שם דעת י"א שהיינו דוקא בטעות שאינה משנה את המשמעות כגון 'יהודיים - יהודים' [פרק ד פס' ז, ובעוד ארבע מקומות], **אבל בטעות המשנה את המשמעות כגון 'יושב - יושב', ו'נופל - נפל' הוי כאילו חיסר אותה מילה וצריך לחזור ולקרותה כסדר** (מ"ב שם ס"ק נא).

אם חיסר מילה שאינה משנה את המשמעות ולא אמרה כלל וסיים את המגילה, לדעת כל הפוסקים צריך גם לברך שנית על הקריאה, אך יש לחוש לדעת הרי"א² (בה"ל סי' תרצ ד"ה 'אין מדקדין'), שסובר שמילה שאינה משנה את המשמעות אינה מעכבת ואפי' לחזור אי"צ, ולכן למעשה **צריך לחזור ולקרוא את המגילה בלא ברכה**.

אם חיסר אות אחת המשנה את המשמעות בקריאתו או בשמיעתו - צריך לחזור, ואם סיים את קריאת המגילה - חוזר מהיכן שטעה, ואם הסיח דעתו יחזור ויברך [ויש להסתפק אם חוזר לתחילת המגילה].

מצוות היום פעם נוספת (וכסע' ד' דלעיל). [צריך ליזהר שלא לאכול לפני ששומע מגילה בליל טו'].
שאלה: בחור ישיבה הלומד בישיבה בבני ברק ונוסע לביתו בירושלים במשך ליל י"ד לפני עלות השחר. האם מתחייב בפורים של יד' (שהרי אינו נמצא בבני ברק בעלות השחר)?

תשובה: כיון שהיה בבני ברק בתחילת ליל י"ד, וכיון שבחור שלומד בבני ברק נחשב שגר גם בבני ברק (כאמור), א"כ נתחייב כבר בפורים של י"ד (כבסעי' יב). ולגבי ברכה יש להסתפק, ונראה שיברך.

שאלה: בחור שגר ולומד בישיבה בבני ברק ונוסע בליל ט"ו לירושלים, האם יכול לקרוא את המגילה באוטובוס?

תשובה: עליו לקרוא לאחר שיגיע לירושלים.

הלכות ודקדוקים בקריאת המגילה

כשאומר "בלילה ההוא נדדה" (ו, א) יגביה קולו, כי שם מתחיל הנס.

כשאומר "האגרת הזאת" (ט, כו) ינענע את המגילה.

נוהגים שהציבור אומר בקול רם את ארבעת פסוקי הגאולה דלהלן, והחזן חוזר וקורא אחריהם: "איש יהודי" (ב, ה), "ומרדכי יצא" (ח, טו), "ליהודים היתה אורה" (ח, טז), "כי מרדכי היהודי" (י, ג), וכן את עשרת בני המן מ"חמש מאות איש" (ט, ו) עד "עשרת" (ט, י) ועד בכלל.

יש מקפידים **לכוון בפסוק האחרון שלא לצאת ידי חובה בקריאה מתוך חומש אלא בשמיעת הפסוק מהבעל קורא**, וטעמם הוא דכיון שיוצא ידי חובה בקריאת הפסוק מתוך החומש [כי הקורא מיעוט בעל פה יצא בדיעבד], לכן יש לכוון להדיא שלא לצאת יד"ח בקריאה מהחומש אלא לצאת בשמיעה מהבעל קורא וכך יוצאים יד"ח לכתחילה. אך להלכה אין צריך לכוון מפורש לזה, כיון שיש אומדנא שוודאי אינו מכוון לצאת יד"ח בקריאתו מהחומש, משום שרוצה לצאת לכתחילה.

נוהגים לקרוא מילים אלו במנגינה של איכה: "וכלים מכלים שונים" (ז, א), "אשר הגלה מירושלים אשר הגלה נבוכדנצר מלך בבל" (ב, ו), "והמלך והמן ישבו לשותת.. זעקה גדולה ומרה" (ג, טו - ד, א), "אבל גדול ליהודים וצום ובכי ומספד..." (ד, ג), "וכאשר אבדתי אבדתי" (ד, ד).

חיסר אות אחת שאינה משנה את המשמעות - יש להקל שאינו חוזר. [ואם ספק אם משנה את המשמעות יחזור ויקרא בלא ברכה].

דקדוקים בקריאה

בפסוקים להלן יש להקפיד על ניקוד המילים המודגשות, ויש לדון שהם לעיכובא לדעת הי"א בשו"ע [סי' תרצ סעי' יד] -

[פרק ב פס' ג] "ויפקד... ויקבצו".

[פרק ב פס' ו] "**הגלה** מירושלים עם **הגלה** אשר הגלתה עם יכניה מלך יהודה אשר **הגלה**" - להקפיד על הניקוד **המשתנה ג"פ במילה 'הגלה'** בפסוק זה.

[פרק ב פס' יט] "ומרדכי **ישב** בשער המלך". ולא ישב

[פרק ב פס' כ] "אסתר **עשה**".

[פרק ב פס' כג] "**ויבקש** הדבר **וימצא** ויתלו שניהם על עץ **ויכתב**".

[פרק ג פס' יב] "**ויקראו** ספרי המלך... **ויכתב** ככל אשר צוה... ונחתם בטבעת המלך".

[פרק ג פס' יג] "**ונשלוח**".

[פרק ד פס' ח] "כתב הדת אשר נתן בשושן".

[פרק ה פס' ו] "עד חצי המלכות **ותעש**".

[פרק ה פס' יד] "אמר למלך **ויתלו**".

[פרק ו פס' א] "**ויהיו** נקראים לפני המלך".

[פרק ו פס' ב] "**וימצא** כתוב".

[פרק ו פס' יב] "**וישב** מרדכי אל שער המלך".

[פרק ז פס' ח] "והמן **נפל** על המטה".

[פרק ח פס' ט] "**ויקראו** ספרי המלך... **ויכתב** ככל אשר צוה".

[פרק ח פסוק י] "**ויכתב** בשם המלך... ויחתם".

[פרק ט פס' א] "**ונהפוך** הוא".

[פרק ט פס' יד] "**ותנתן** דת בשושן".

[פרק ט פס' טז] "המלך נקהלו **ועמד**... והרג בשנאיהם".

[פרק ט פס' יז] "**ועשה** אותו".

יש לדון שטעויות אלו מעכבות, כמו שקרא "ישב" במקום "יושב" או "נפל" במקום "נופל" [סי' תרצ ס"קנא לדעת הי"א בשו"ע שם], ואף שיש לחלק קצת ולומר שטעויות אלו של עבר הווה ועתיד בשאר המילים הנ"ל פחות משמעותיות מיושב וישב ונופל ונפל שהם שינויים ממש בסיפור הדברים, מ"מ למעשה יש לחוש להחמיר בשאר המילים הנ"ל. אמנם אם

כבר סיים את המגילה - נראה שיש להקל ברבים מטעויות אלו כדעה הראשונה בשו"ע [סי' תרצ סעי' יד, ועי' ערוך השולחן שם סעי' כ], שזה אינו מעכב כיון שבסתם ויש עיקר ההלכה כסתם [עי' משנ"ב סי' לט סקי"ד] ובפרט במילים הנ"ל שיש לדון בהם. אולם במילים 'יושב - ישב' ו'נופל - נפל' וכיוצ"ב יש להחמיר כמו שכתב הבה"ל שם, ובשעת הדחק יש להקל כדעת העה"ש שאף במילים אלו אפשר לסמוך על הדעה הראשונה בשו"ע.

דקדוקים נוספים [יש להקפיד על ניקוד המילים, אך אינו מעכב]:

[פרק א פס' ו] "על רצפת **בהט**". ואם אמר "רצפת" בפ"ה דגושה - יצא ידי חובה.

[פרק ב פס' יג-יד] "ובזה הנצרה **באה**... בערב היא **באה**... ובבקר היא **שבה**" במלרע, בשונה מ- "להביא את ושתי המלכה לפניו ולא **באה**" [פרק א פס' יז] שהוא במלעיל. ואם טעה - יצא ידי חובה, וכן כל מלעיל ומלרע - אינו מעכב.

[פרק ד פס' א] "ומרדכי ידע את כל אשר **נעשה**". ואם קרא "נעשה" - יצא ידי חובה (עי' נחמיה ה, יח). וכן בפרק ו פסוק ג "מה **נעשה** יקר וגדולה".

יש ליזהר לקרוא מתוך הכתב את ה"ואת" השייך לבן המן הכתוב בסמוך אליו.

כללי ניקוד השם 'מרדכי': אם מופיע באמצע הפסוק - מנוקד 'מרדכי', מלבד בפרק ד' פס' יב' שמנוקד 'ויגידו למרדכי' אף שהוא באמצע פסוק. ובסוף פסוק קוראים בניקוד 'מרדכי'.

קריאת הניקוד במילה "מה": בכל המגילה מנוקד 'מה', חוץ מד' מקומות:

[פרק ח פס' א] "**מה** הוא לה"

[פרק ט פס' יב] "בשאר מדינות המלך **מה** עשו"

[פרק ט פס' כו] "**ומה** ראו על ככה **ומה** הגיע אליהם"

דיני אבלות בפורים

אבל חייב בסעודת פורים ובבשר ויין, **ומותר באכילה אף עם אחרים**, ומצווה לאכול בחבורה, **וכן מותר להשמיע מוזיקה בסעודה**. ואם אי אפשר לו לעשות בביתו יכול לאכול ולשמוח אפילו מחוץ לביתו.

אבל על אביו או אמו בתוך יב' חודש חייב במשלוח מנות, וישלח לשנים או שלושה ממכריו, אבל לא

ישלח דברי שמחה, וי"א שאינו שולח אלא משלוח מנות אחד.

אין לשלוח משלוח מנות לאבל בתוך שנת אבל על אביו או אמו (או בתוך השלושים על שאר קרובים), ואם שלחו משלוח מנות לאבל מחוסר ידיעה, רשאי האבל לקבלו.

נידונים וספקות בהלכות פורים

האם יוצאים בקריאת המגילה מנער בן יג'

יש לדון האם בחור בן שלוש עשרה שלא ידוע אם הביא ב' שערות יכול להוציא בקריאת המגילה ביום ובלילה לגברים ולנשים.

יסוד הספק הוא דקי"ל דחזקה דרבא מהני רק לדרבנן ולא לדאורייתא, וקריאת מגילה שמא היא כדאורייתא כיון שחיובו מהכתובים דהוי כדברי קבלה. ולמעשה בלילה יכול לקרוא להוציא בין גברים ובין נשים, וביום מוציא נשים, ובגברים יל"ע.

טעם הדין הוא שמצינו שנחלקו הראשונים האם קריאת המגילה הוי כדרבנן או כדברי קבלה, לגבי ספק מוקפות חומה - שדעת הרמב"ן והריטב"א והר"ן (מגילה ה) שהוי ככל ספק דרבנן ובשאלות (בהעמק שאלה שאילתא לה) כתב דהוי כדאורייתא, וכן לגבי המסתפק אם חסר מילה בקריאה מגילה של יום או לא, קי"ל (בסי' תרצ"ב מ"ב ס"ק טז) שהוא כדאורייתא, ולכן נראה שה"ה בנד"ד שיש לחוש שקריאת המגילה נחשב דברי קבלה שדינו כדאורייתא וצריך שידעו שהביא שתי שערות.

ולהוציא נשים יכול כיון שבטורי אבן (מגילה ד) כתב שנשים חייבות רק מדרבנן (היינו מחמת שאף הם היו באותו הנס).

חינוך קטנים למקרא מגילה

כתב השו"ע (סי' תרפ"ט ס"א) "ומחנכין את הקטנים לקרותה".

ויש להסתפק מאיזה גיל יש לחנכו, האם מגיל שידוע לשמוע את כל המגילה (בדר"כ קרוב לבר מצווה) או מגיל שידוע לקרוא את כל המגילה באופן שיוצאים בו ידי חובה לכתחילה (בגיל 10-11 לפום חורפיה). ולמעשה יש להחמיר לחנכו מגיל שיכול לקרוא את כל המגילה בשלימות.

לבישת בגד איש לאשה לצורך שמחת פורים

שאלה: האם מותר לאיש להתחפש בפורים לאישה, ולהיפך.

תשובה: הרמ"א (סי' תרצ"ט) כתב להתיר, אבל רבים מהפוסקים אסרו הדבר בהחלט (עי' משנ"ב שם סק"ל) ונכון להחמיר. ואם מתחפש באופן שניכר שהוא איש או שהיא אישה [כגון שלובשים רק מלבוש אחד] - אפשר שאין למחות בידו.

ולילדים עד גיל מצוות: בפורים עצמו - מעיקר הדין מותר [לבני אשכנז], אך נכון להימנע מזה [ועכ"פ משהגיעו לגיל חינוך].

שאלה: נערה המציגה בהצגה במסיבת פורים, האם מותרת בלבישת ציצית או שאר בגדי גבר לשם משחק והצגה לצורך שמחת פורים.

תשובה: בפורים עצמו - המיקל בזה (כדעת הרמ"א דלעיל) באופן שניכר שהיא אשה - אין למחות בידו, אבל הנכון להחמיר בזה כיון שרבים מהפוסקים אסרו הדבר בהחלט.

לפני פורים - אף לדעת הרמ"א שמותר בפורים, לפני פורים חמיר טפי, ולכן יש להשתמש בבגד העשוי מחומרים כמו אל-בד וכדומה, שאינו נחשב בגד איש ואין בו איסור 'לא ילבש', ויכולה לקיים המשחק בלא להיכנס לחשש איסור.

בגדים שיש בהם חוסר צניעות [כגון מכנסיים לבנות וכיו"ב] - אסורים מדינא בכל אופן.

שימו לב

ניתן לתרום ולהנציח את הדפסת הגליונות לרפואת/להצלחת/לעילוי נשמת.

המעוניינים יתקשרו לבית ההוראה במספר

0733-260-800

שלוחה 11

כמו כן, ניתן לשלוח שאלות באימייל, ונעבירם למורנו הרב שליט"א:

6191265@gmail.com

העלוו נתרם ע"י
הרב שילה אריאל

להצלחתו והצלחת בני משפחתו
ברוחניות ובגשמיות

העלוו נתרם ע"י
החפץ בעילום שמו

להצלחתו והצלחת בני משפחתו
ברוחניות ובגשמיות

העלוו נתרם ע"י
הרב רוני ליקר הי"ו

להצלחתו והצלחת בני משפחתו
ברוחניות ובגשמיות

עניינים נחוצים

ממורנו הגר"י טשזנר שליט"א

העולה לתורה

(ה) **המג"א** הביא שיש לנשק את הס"ת גם אחרי הקריאה. ורבים נוהגים לנשק במקום שסיימו שם את הקריאה, כמו שמנשקים לפני הקריאה במקום התחלת הקריאה (כדלעיל ס"ב). אבל אין צורך בזה, כי עיקר הטעם שמנשקים דוקא על יד המקום שקוראים בו הוא כדי להראות על המקום שעתידיים לקרות בו [שצריך לדעת לפני הברכה, מאיזה מקום יקראו, כנ"ל] וטעם זה שייך רק לפני הקריאה, אבל אחר הקריאה כל ענין הנישוק הוא רק משום חיוב מצוה, על כן אין נ"מ באיזה מקום הוא מנשק, ואין לנגוע כעת במקום האותיות, אלא במקום שאין אותיות, כגון בגליון שבין העמודים או על הקלף המגולל על העץ חיים, ויש הסוברים מקודם את סה"ת ומנשקים אותו מבחוץ, כי בלא"ה יש לסגור את סה"ת לפני שמברך את הברכה האחרונה.

(ו) **אף** שהבעל קורא קורא מתוך הספר תורה בקול רם, מ"מ גם העולה לתורה צריך לקרוא מתוך הס"ת מלה במלה ביחד אתו, שלא יהיו ברכותיו לבטלה. ויש לו להשתדל לקרוא ביחד אתו גם עם הנגינות והטעמים ששומע ממנו. ולדעת המחבר בשו"ע (סי' קל"ט ס"ג), מי שאינו יודע לקרוא מתוך הס"ת ביחד עם הבעל קורא, אין להעלותו לתורה. אולם דעת הרמ"א היא להקל בזה, ובספר כה"ח (שם אות ט"ו) מביא שהרבה מקהלות בני ספרד ג"כ נהגו להקל בזה. אבל לכתחילה ודאי שחייב העולה לקרוא.

(ז) **לכתחילה** צריך העולה לקרוא את כל פסוקי עלייתו מתוך הספר תורה, בלחש, יחד עם בעל הקורא. ומ"מ אם קשה לו לקרוא את הכל, די שיקרא ג' פסוקים עמו, והשאר ישמע מפי בעל הקורא (כן הובא בשם הגר"ש דבליצקי זצ"ל בספר הנהגותיו 'דרך ישרה' פרק ל"ט סכ"ה ובנספחים שם סימן י').

(ח) **אין** העולה צריך לקרוא בקול אפילו בכדי להשמיע לאזניו, אלא מספיק לקרוא בשקט שלא ישמיע לאזניו, ואדרבה זה עדיף, שלא להפריע לקריאת הבעל קורא. ובב"י (בסי' קמ"א) כתב ע"פ הזהר שאסור לו להשמיע לאזניו, אלא צריך לקרוא ביחד עם הבעל קורא, בשקט דוקא.

(ט) **לכן** חובה על הבעל קורא שלא לקרוא מהר. א. כדי שיהיה בטוח בעצמו שקרא כל מלה מתוך הכתב. ב. כדי שהעולה לתורה שאינו מומחה בקריאה כמותו יוכל ג"כ לקרוא ביחד איתו מתוך הכתב. ואם לא עשה כן, לפעמים זה פוסל את הקריאה לגמרי ולפעמים הקריאה כשרה בדיעבד, ויתכן רק בדיעבד גדול (ולא נכנסנו כאן לפרטים כדי שלא להאריך).

(י) **ומצוי** שחלק מן הציבור ממחרים ומזרזים את הבעל קורא לקרוא מהר בטענה של "טירחא דציבורא". אבל על הבעל קורא לקרוא כהלכה, כי לזה נעשה שליח - להוציא את הציבור, והציבור רוצים לקיים את המצוה

(א) **העולה** לתורה, לפני שמברך על התורה, צריך הסגן או הבעל קורא להראות לו את המקום שצריך להתחיל לקרות משם, כדי שידע על מה הוא מברך.

(ב) **בשו"ע** לא מוזכר שיש ענין לנשק את סה"ת לפני שמברך, וכן היה מנהג האריז"ל שהיה פותח ורואה ומברך, בלי לנשק את הס"ת. ויש הנוהגים כן גם היום. אבל הרבה נוהגים לנשק מקודם את הס"ת ע"י הטלית או מטפחת, משום חיוב המצוה, וגם זה הוא מנהג ותיקין. אולם יש הנוהגים לנשק במקום הקריאה והיו אחרונים שהתנגדו לזה, שמא יבוא לידי מחיקת איזה אות של סה"ת ח"ו, ע"י שלוחץ עליהם עם הטלית, ע"כ צריך להזהר שלא ללחוץ חזק אלא לנגוע בנחת. והמדקדקים אינם נוגעים בטלית על האותיות עצמם, אלא בצד, בריוח שבין העמודים, מול מקום הקריאה (וע"ע להלן ס"ה לגבי נשיקת סה"ת לאחר הקריאה).

(ג) **העולה** לתורה צריך לאחוז בס"ת בשעת הברכה, כמו בכל דבר מצוה שיש לאחוז בידו בזמן שמברך עליו. וסמכו זה על מה שנאמר ביהושע (א', ח') "לא יָמוּשׁ סֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה מִפִּיָּךָ" דלשון "הזהר" משמע שתופסה בידו.

ויש בזה הבדלי מנהגים. בני אשכנז [שיש לס"ת שלהם עמודים שנקראים "עצי חיים", ובולטים לחוץ מתחת לקלף של סה"ת] נוהגים להחזיק בשתי הידים בשני העצי חיים בזמן הברכה (סימן קל"ט מ"ב ס"ק ל"ה), ובסיום הברכה מוריד את יד שמאלו ורק מחזיק בעץ חיים הימני בזמן הקריאה, והבעל קורא מחזיק בשמאלי, ג"כ ביד ימינו. [ואם קשה לו לבעל קורא להחזיק בידו הימנית - כי הרי העץ חיים נמצא לשמאלו, או משום שהוא נוהג להצביע על מקום הקריאה באצבע של כסף, וזה הרי הוא מחזיק ביד ימינו, (וע"ע מזה להלן) - יכול להחזיק את העמוד של הס"ת, ביד שמאלו]. ואם העולה קורא בעצמו, אז יש לו להחזיק בשתי ידיו בשני העמודים עד גמר הקריאה [והיו מקומות שנהגו להחזיק את היריעה של הס"ת בהפסק טלית, ואינו מנהג מצוי כיום]. ובסיום הקריאה כשמברך העולה את הברכה האחרונה, יש לו שוב להחזיק את שני עצי החיים בשתי ידיו.

ובני ספרד, [שהס"ת שלהם נמצא בתוך תיק] נוהגים להחזיק מטפחת בשני ידיהם על הס"ת בזמן שמברכים, כדי שלא לנגוע בקלף, ובזה גם מקיימים את מנהג האריז"ל לכסות את הכתב בזמן הברכה. ובזמן הקריאה נוהגים לאחוז בספר תורה בשתי ידיו, ולא בתיק כי אם ביריעה עצמה יד אחד מצד זה ויד אחד מצד זה, אבל צריך לאחוז אותה על ידי מפה של הספר תורה לא בידיו ממש (כמו שהובא בכה"ח שם אות כ"ד).

(ד) **בני** אשכנז נוהגים שבשעה שאומרים בברכה הראשונה "ונתן לנו את תורתו" לנענע קצת את ספר התורה, וכן בברכה אחרונה כשאומרים "אשר נתן לנו תורת אמת" (ע"פ המג"א שם ס"ק י"ב). אבל בני ספרד לא נוהגים בכך (כה"ח שם אות כ"ו).

דברים יסודיים ברורים ובהירים, המאירים את העיניים ומעוררים את הלבבות
ממורנו ורכנו הגאון הצדיק רבי שמשון דוד פינקוס זצוק"ל רב ומנהיג קהילתנו הקדושה
אשר כתב בעצמו בגליונות 'המעין', ולא נתפרסמו בכתביו שיצאו לאור

זכור את אשר עשה לך עמלק בדרך בצאתך ממצרים

תלוי בישראל, וכדכתיב והיה כאשר ירים משה את ידו וגבר ישראל וכאשר יניח את ידו וגבר עמלק, ובר"ה (דף כ"ט), וכי ידיו של משה עושות מלחמה או שוברות מלחמה, אלא לומר לך כל זמן שהיו ישראל מסתכלין כלפי מעלה, ומשעבדין את לבם לאביהם שבשמים היו מתגברים, ואם לאו היו נופלים. וכן בכל דור ודור, כאשר ישראל שוכחים שהקב"ה שוכן בקרבם - בא עמלק, ואז - אם חוזרים ומשעבדים לבם לאביהם שבשמים, קורה כאשר קרה בזמן מרדכי ואסתר - ונהפוך הוא אשר ישלטו היהודים המה בשונאיהם, ולכן אמנם ניצח יהושע את המלחמה נגד עמלק, אבל כאשר ישראל לא זוכרים מי הוא אשר נושאם על כתפיו - נשיכת הכלב אז איומה ונוראה, רחמנא ליצול, כמו שהיה לפני ארבעים שנה באירופה שעמלק כמעט כילה את שארית ישראל.

וזו היא המצוה בכל דור ודור, כאשר קם עמלק וגובח לעומתו, ומצהיר שרצונו להשמיד להרוג ולאבד, שלא לזלזל באיומים אלו, אלא - זכור את אשר עשה לך עמלק, תזכור מה נורא כוחו של עמלק כאשר שוכחים את ה', אלא נחזור בתשובה ונזכור כי אנו עם קדוש וה' בקרבינו, ואז ימחה זכר עמלק, וה' מצרותינו יגאלנו, ומאויבנו ישיענו, ויבוא משיח צדקינו, במהרה בימינו.

(אדר תשנ"א)

במדרש הובא בענין מצוה זו, וז"ל, אחר ארבעים שנה רצה משה לומר להן לישראל זכורים אתם מה שאמרתם - היש ה' בקרבינו, אלא אמר משה אם אני אומר להם כך, הרי אני מלבין פניהם ומלבין פנים אין לו חלק לעולם הבא, משל למה הדבר דומה למלך שהיה לו פרדס אחד והכלב קשור בפתח הפרדס ומביט (המלך) בכל מה שבפרדס, נכנס אוהבו של המלך לגנוב מן הפרדס, ושיסה לו את הכלב וקרע בגדיו, אמר המלך אם אומר לאוהבי למה נכנסת לתוך פרדס שלי אני מלבין את פניו, אלא אומר, הראית כלב שוטה איך קרע את בגדיך, מיד הוא מבין מה עשה, כך אמר משה הריני אומר לישראל זכור את אשר עשה לך עמלק.

הרי לפירוש זה, מצות זכירת מעשה עמלק הוא בכדי שנזכור אנחנו את חטאינו שהביא לעונש זה של ביאת עמלק, היינו שלא נשכח לרגע שה' בקרבינו ומשגיח עלינו תמיד, וכמו שהביא רש"י בסוף בשלח, משל לאדם שהרכיב את בנו על כתפו ויצא לדרך, היה אותו הבן רואה חפץ ואומר אבא טול חפץ זה ותן לי, והוא נותן לו וכן שניה וכן שלישית, פגעו באדם אחד אמר לו אותו הבן ראית את אבא, אמר לו אביו אינך יודע היכן אני?! השליכו מעליו ובא הכלב ונשכו.

והנה, בהיסטוריה של עם ישראל כאשר בא עמלק להתגרות בישראל, לא תמיד היה אותו סוף למעשה, שהדבר

הגיעו הימים הנפלאים - ימי השמחה של פורים!

פרועה, וליצנות על בני אדם ולשון הרע, אלא יש בה דברי תורה ומוסר ושירות ותשבחות לבורא עולם, אזי זוהי סעודת צדיקים. אבל אם ח"ו יהיה ההיפך, שלא תהיה הפרדה מלאה בין אנשים לנשים, ויהא בה לשון הרע וליצנות והתלוצצות על הזולת, מה הרווחנו, יוצא שלא עשינו זכר לסעודת מרדכי ואסתר וכל עם ישראל, אלא זכר לסעודת אחשוורוש...

בפורים צריך הקפדה מיוחדת לבדוק את משלוחי המנות, הבאים מבתי רבים ושונים, אם הכל בהם כשר. ונוסף על כך, מאחר וכל הבתים מלאים מעדנים רבים, והילדים מסתובבים מבית לבית, צריך לשמור מאד ולהזהיר אותם שלא יאכלו רק מה שהוא כשר ובלי שום פקפוק. וכמו כן בסעודה צריך להקפיד על הלכות הסעודה, ושהברכות כולם יהיו כדין, וכן שלא יגרם מחמת הסעודה והשמחה ביטול תפלה ח"ו, ובימי הפורים הקדושים צריך להקפיד על כך יותר מבכל השנה.

ימי הפורים כשהיו בקדושה ובצניעות, בשמחה של מצוה ודברי תורה, ושירות ותשבחות להקב"ה, יבטלו מעלינו, כבימי מרדכי ואסתר, כל מיני גזירות קשות ורעות אמן כ"ר.

(אדר ב' תשנ"ט)

ימי הפורים הם ימים קדושים במיוחד, וכמפורסם בשם הקדמונים רמז לדבר, שיום הגדול והנורא נקרא יום הכיפורים, שהוא כפורים, היינו רק כמו פורים, אבל עדיין לא הגיע לקדושת פורים עצמו. לכן מה נואלו האנשים החושבים שפורים הוא זמן של התפרקות מעול תורה ומצוות, וצניעות, ורוח ישראל סבא. אדרבה! ימי פורים הם זמנים קדשים במיוחד בשנה להתעלות בתורה ובקדושה וברוחניות.

מדוע בעצם באה הגזירה להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים, מהו החטא שחטאו לה' שכך נגזר עליהם, ואמרו חז"ל מפני שנהנו מסעודתו של אחשוורוש. כשעשה אחשוורוש משתה וסעודה, השתתפו בה ונהנו ממנה גם בני ישראל ועל כן נגזרה עליהם גזירה קשה ונוראה כל כך.

בימי הפורים, כשאנו שמחים בישועתם של ישראל, ועושים זכר לנס הגדול שעשה הקב"ה לנו, על ידי מצוות היום, סעודה ומשלוח מנות וכו', עלינו לראות ולבדוק אם גם הסעודה שלנו היא סעודת מרדכי הצדיק, או אולי ח"ו כסעודת אחשוורוש. ואיך נבחין בכך? אם שמחת הסעודה היא שמחה של מצוה, ואין מסובין בה גברים ונשים יחד, ואין בה הוללות

עולה לתורה (המשך)

הציבור מוטלת על הבעל קורא - ומי יוכל לקחת על עצמו אחריות דברים.

והקורא בתורה כהלכתה מאריכין לו ימיו ושנותיו (ספר האשכול הל' קריאת התורה סו"ס י"ח).

לכתחילה וגם בהידור ולא רק בדיעבד. ואדרבה אם הוא קורא באופן שלא יצאו ידי חובתם אין לך טירחא דציבורא גדול יותר מזה, שקהל גדול שתקו והקשיבו לשעה שלימה או אפילו רק לחצי שעה בחינם, כי לבסוף לא יצאו ידי חובתם. ואף אם יצאו בדיעבד, הרי אין זה רצונם כלל, ואחריות כל

דעת ואמונה

מתורתו של

הגאון רבי עמנואל טולידאנו שליט"א

גיליון מס' 97

בניית המשכן – ביטוי לקבלת עול מלכותו

תצורה חשפ"ג

דבר, קודם בריאת האדם לא היה נקרא הקב"ה 'מלך', שאין מלך בלא עם, שהמלאכים בשמים אין להם בחירה, אצלם זה טבעי להתבטל לבורא עולם, למלך, אבל אצלנו יש יצרים ובכל זאת אנחנו מקבלים עול מלכותו, ובשעה שאמר ישראל במעמד הר סיני נעשה ונשמע אז קיבלו את מלכותו. זה היה בקבלת התורה. [ומשמעות פיוט ה'אדון עולם' הנ"ל שהקב"ה נקרא מלך מיד בבריאת העולם, ואינו יודע מה מקורו, שלא מצאנו מי שקרא לבורא עולם מלך עד לאחר מתן תורה, כדכתיב ויהי בישרון מלך בהתאסף ראשי עם יחד שבטי ישראל, וכן אצל בלעם כתיב ה' אלוקיו עמו ותרועת מלך בו.]

"וביום שמחת לבו" אמרו חז"ל - זה יום הקמת המשכן, בר"ח ניסן יום הקמת המשכן היה יום שמחת לבו של הקב"ה, והביאור בזה הוא כדברינו הנ"ל בשעה שישאל מתנדבים ובונים בית למלך בזה הם מקבלים עול מלכות שמים, שבניית בית למלך היא ביטוי לקבלת עול מלכותו, וכך אמרו בשירת הים "זה א-לי ואנוהו" ותרגם אונקלוס - "דין א-להי ואבני ליה מקדש" (טו, ב), ונמצא שצריך תכלית בניית המשכן הוא כדי שנקבל על עצמנו עול מלכותו יתברך, וזהו מה שדרשו "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם" - ושכנתי בתוכו לא נאמר אלא ושכנתי בתוכם, בתוך כל אחד ואחד, לפי שהתרומות והנדבות שנתנו זה בגלל שהם רוצים לבנות בית למלך, למלך שלנו, ובזה הם מכריזים ואומרים: אנחנו עבדיך ואתה מלכנו! זהו "בעטרה שעטרה לו אמו", כמו ביום קבלת התורה שקיבלו עול מלכותו יתברך לשמוע למצוותיו וחוקותיו כך גם ביום הקמת המשכן היה נתינת כתר ועטרה להקב"ה.

הקרבנות ובגדי כהונה – המלכת ה' יתברך

יש להוסיף בזה עוד, דהנה מיד אחרי פרשיות ויקהל-פקודי שהם גמר מלאכת עשיית ובניית המשכן, מתחילים חומש ויקרא, מתחילים לעסוק בעניני הקרבנות, וענין הקרבנות הוא ג"כ ביטוי המלכת ה' יתברך עלינו, שהרי כן אמרה תורה "את קרבני לחמי לאישי ריח ניחוח" (במדבר כח, א), הקרבנות זה לחמי, התמידין - זה הלחם של הקב"ה כביכול. ענין התמיד הוא כמו סעודה, איך עושים סעודה טובה, מצינו אצל יצחק אבינו, שאמנם לא ביקש אלא "עשה לי מטעמים כאשר אהבתי", אך הביא לו יעקב אבינו בשר גדי, ויין כמ"ש "ויבא לו יין וישת", וגם לחם הביא לו כמ"ש "ותתן את המטעמים ואת הלחם אשר עשתה", בשר ויין, ולחם זה סעודה טובה, כך עושים סעודה הגונה - בשר לחם ויין, וכן זה ג"כ כיבול קרבנות התמידין, התמידין זה עולות - בשר, ויש גם מנחה עם התמידין כמ"ש "ועשירית האפה סולת מנחה בלולה בשמן רביעית ההין" - לחם, ואחרי זה יש נכסים - יין. זה גם כן הביטוי למלכות לתת לו כביכול שני סעודות הגונות בכל יום, תמיד של שחר ותמיד של בין הערבים.

ונראה ג"כ שזהו הביאור במה שאמרו בגמ' שיש דין "למשחה" - כדרך שהמלכים אוכלים (ובחים כח, א), שגם האכילה צריכה להיות בחשיבות, במלכות, ויתכן לבאר שזה הטעם שיש איסור נותר, היות והקב"ה מלך, אין זה מכבודו של המלך שיהי' בשר לא טרי בבית המקדש, וחטאת ואשם שנאכלים במקדש עצמו כבר למחרת היום זה נותר, אבל שלמים שנאכלים בכל העיר, זה כבר לא בבית המלך, ולכן ביום אחד זה עוד לא נעשה נותר רק לאחר יומיים - שני ימים ולילה אחד ביניהם. וכן גם כל ענין בגדי הכהונה, זהו ג"כ משום כבוד במלכות, מלבושי פאר, ונחבונם במלבושי הכהן גדול, הרי זה ממש פאר המלבושים שלו, כמו ה'חושן', שמונה לו יהלומים על החזה, אודם פיטדה וברקת, נופך ספיר ויהלום, לשם שבו ואחלמה, תרשים שוהם וישפה. וכל זה נעשה ביטוי למלכות, שנשריש ונחזיר בקרבנו 'אנו עמך ואתה מלכנו'!

והאמת היא שהקב"ה הוא מלך בין אם נרצה בין לא נרצה, הכל בא ממנו! אני זוכר בני אהרן שיחי' פעם כשהיה ילד הייתי מסביר לו את ברכות השחר, פוקח עורים, מלביש ערומים, וכי', ואמר לי אני לא מרגיש שיש משהו שפותח לי את העיניים, אני קם ומתלבש לבד... אבל אנחנו מאמנים "שכל דברינו ומקורנו שכלם נסים אין בהם טבע ומנהגו של עולם" (כלשון הרמב"ם בסוף פ' בא), שהקב"ה הוא ריבון כל המעשים, הוא מניע את הכל, כל תנועה שאדם עושה זה מכחו של הקב"ה, ריבון כל המעשים, צריך להתרגל להכניס את זה ללב - שהוא אלוקינו וריבון כל המעשים!

"לי הכסף ולי הזהב" - מה הצורך בתרומתם של ישראל

בפרשת תרומה יש קושי גדול, שעשו מגבית עבור בניית המשכן, והדבר אינו מובן, מה זאת אומרת שהקב"ה מבקש שנעשה לו מגבית, הרי זה לא כבוד להקב"ה לעשות לו מגבית, מגבית עושים לעניים, לאיזה כלה עניה או ישיבה להחזיק תורה, אבל הקב"ה "לי הכסף ולי הזהב" (חמ, ב, ח), וכי חסר לו ח"ו כסף וזהב, הרי גם הכסף והזהב כמו שאמר אדוננו דוד "כי ממך הכל ומידך נתנו לך" (דברי הימים א, טז), כל הכסף והזהב שיש לנו זה ממך הכל ומידך נתנו לך.

ונתבונן מעט, מאיפוא יוצא זהב, יש מכרות של זהב, רק לא יודעים היכן הם, יש מכרות ידועות כמו אצל גוטניק הוא חכר הר לחפש בו זהב - כנראה שהיו לו סימוכין שנמצא שם זהב, והוא עבד והביא פועלים על חשבונם ובדקו ומצאו זהב, והזהב הזה שמו את שווי השמאים למעלה ממיליארד דולר! איפוא הוא מצא את הזהב, בהר, מי שים את זה בהר? מי הכניס את זה להר? אף אחד מדורנו לא שם את זה, זה בורא עולם שם מחצבים באדמה! כמו שיש נפט בארצות, וגם כאן בארץ ישראל מצאו גז בים, הגז נמצא עמוק בפנים בתוך הים ויש להם מכשירים מיוחדים שמעלים את הגז, מי שם את זה במקומות אלו? מי שברא את כדור הארץ הוא ברא בו מחצבים של זהב ושל גז! והקב"ה - "לכו נרננה לה" וגו' כי א-ל גדול ה' וגו' אשר בידו מחקרי ארץ ותועפות הרים לו", - "אשר בידו מחקרי ארץ", הוא יודע איפוא הוא שם את הזהב, הוא יודע מאיפוא להוציא את המחצבים, ויש להתפלא אם כן מפני מה היו צריכים לעשות מגבית למשכן, וכי הקב"ה לא יכול להראות למשה רבינו מקור של זהב, [וגם במדבר יש מחצבים של גז וכדו' וכמו שראינו בהר סיני שהיה בהר מחצב של מגנזיום כמו שביארנו באורך בפעם אחרת]. וזוהי הקושיא הגדולה, שאין זה כבוד לעשות מגבית להקב"ה, עשיר כמוהו, וכמו שאמר דוד כל הזהב שהבאנו משלך היה, "כי ממך הכל ומידך נתנו לך", משלך אנחנו נותנים! אז מה שייך לעשות לו מגבית?!

בניית המשכן - ביטוי לקבלת עול מלכות שמים

והיישוב לזה הוא, שהמגבית כאן היא בכלל לא לטובת הקב"ה, וכי הוא צריך בית, כל עיקר בניית המשכן לא נעשית בשבילו, כל הענין הוא מפני שרצה הקב"ה לעורר אותנו ולקרב אותנו אליו, וכמו שתמיד אנו רואים שהוא משתדל לחזק אותנו כל פעם בתוספת דברים לשמור את התורה ולהתרחק מעבודה זרה, כמה שהוא מזהיר אותנו על זה פעמים רבות, וכך גם הוא נותן לנו אפשרויות ומעורר אותנו בתוספת דברים כדי שנמליך אותו עלינו, שבזה שבונינו לו את המשכן זה ביטוי שאנחנו מקבלים את מלכותו, וכמו שמצינו אצל שלמה המלך שלקחו מסים מהעם כדי לבנות לו בית, וכמו שכתוב בספר מלכים "וכלכלו את המלך ואת ביתו" (מלכים א, ד, ז), הביטוי לקבלת מלכות המלך הוא כשהעם מתנדב ומביא מכספו לבנות בית למלך.

וענין זה יש ללמוד ממ"ש בשר השירים, "צאנה וראינה בנות ציון במלך שלמה בעטרה שעטרה לו אמו ביום חתונתו וביום שמחת לבו (ג' יא) וכל שלמה האמורים בשיה"ש קודש כמו שאמרו בגמ' בשבועות (ל"ה ב') "במלך שלמה" הכוונה למלך מלכי המלכים הקב"ה, "בעטרה שעטרה לו אמו" - לכאורה אינו מובן מי זאת אמו של הקב"ה ח"ו, הרי הקב"ה הוא קדמון "כאשר יאמר משל הקדמוני" - זה הקב"ה שהוא קדמון של עולם (עי' מכות ז, ב), אלא אמו זה כנסת ישראל כמו שאמר חז"ל: "משל למלך שהיתה לו בת יחידה והיה מחבבה ביותר מדאי והיה קורא אותה בתי לא זו מחבבה עד שקראה אחותי ועד שקראה אמי" (עי' שמו"ה פקודי נ"ב), וכנסת ישראל היא נתנה עטרה - כתר מלכות - להקב"ה, ומתי נתנה כתר מלכות להקב"ה "ביום חתונתו וביום שמחת לבו", "ביום חתונתו" אמרו חז"ל (שם) - זה יום קבלת התורה, שישאל קיבלו עול מלכותו יתברך, לשמוע לו, למצוות שלו ולחוקים שלו, לשמוע אליו - זה נקרא לתת כתר מלכות, כתר מלכות זה קבלת עול מלכות שמים, כשהם אמרו נעשה ונשמע הם קיבלו את המצוות ואת החוקים שלו, ועשו אותו מלך, מלך שיש לו עם ששומעים לו, וזה נקרא שנתנו לו עטרה, אתה מלך שלנו ואנו שומעים לך.

וב'אדון עולם' שאומרים בתפלה כתוב "אדון עולם אשר מלך בטרם כל יציר נברא - לעת נעשה בחפצו כל אזי מלך שמו נקרא", ביאורו של

בענין ברכת המגילה לנשים

להפטר מודאי חיוב דרבנן, אלא להפטר מספק חיוב ותלינן שאינו חייב, אבל כאן שא"א לתלות כלל דפטורות משתיהן, א"א לפוטורן משתיהן. וכ"כ הר"ן במגילה גבי טבריה דהויה ספק אם דינה כמוקפת חומה או לאו, דא"א לפטור משניהן משום הא דכל יום הוי ספק חיוב דרבנן, דא"כ ביטל ודאי החיוב דרבנן, אלא יכל לקרוא מדינא באיזה יום שירצה. (ומה דקיי"ל מגילה ו' ב' דקורא בשניהם הוא ממדת חסידות) אבל חייב מדינא לקרוא באחד מהם.

וכמו שאין לפטור נשים לגמרי ממצות המגילה ע"י שנאמר ספד"ר לקולא על חיוב שמיעה דלבה"ג חייבות בשמיעה ולרש"י והר"מ אינן חייבות אלא בקריאה ונימא נמי דפטורות נמי מחיוב קריאה דמגילה, מספד"ר לקולא דלבה"ג פטורות מקריאה ולרש"י והר"מ חייבות וספד"ר לקולא. אך ודאי דאין אומרים כן, דנמצינו מבטלים ודאי מצוה דרבנן. ולכן גם לענין הברכה דחייבות בודאי בברכה [או על מקרא או לשמוע], א"א לפוטורן מברכה מכל וכל מדין ספד"ר לקולא. וכיון דחייבות ודאי בברכה אחת, יכלות לברך מה שירצו, דלגבי איסור בלב"ט, הוי ספד"ר ולקולא.

ומ"מ נלע"ד דעדיף שנשים הספרדיות תברכנה על מקרא, דאפשר דהוי זה נוסח ברכה גם להבה"ג דבכלל המקרא הוא השמיעה, וכן משום שמרן סתם כדעת הר"מ שהיא עיקר. ורק האשכנזיות תברכנה לשמוע בגלל הכרעת הרמ"א כדעת בה"ג ותוס'.

גאות המן - תמוטט רשע רעה

אדם שיש לו מידות רעות מביא לעצמו רק צרות, הנה תראו דבר פלא, המן הציע לאחשוורוש עשרת אלפים כסר כסף, עשינו חשבון כל כסר זה 57 קילו, עשרה ככרות זה 570 קילו, מאה ככרות 5,700 קילו, אלף ככרות 57 טון, עשרת אלפים זה 570 טון של כסף, איזה כמות, מאיפוא היה לו כסף כל כך להמן, הוא היה עשיר מיליארדר!! והוא המיליארדר הזה הוא ראש הממשלה, וכל השרים קיבלו ציווי מהמלך "כורעים ומשתחוים להמן כי כן ציוה לו המלך". ואחרי זה שהוא סיפר את רוב עושרו ורוב בניו, אומרים שהיו לו 208 ילדים, וסימנך 'רוב' בגימטריא זה 208, מה חסר לו?!, כבוד יש לו, כסף אם הוא מוכן היה לתת כל כך הרבה כסף איזה עושר היה לו, ובסוף הוא לא נתן את זה, נשאר לו, גם אם נשאר לו רק זה זה 570 טון כסף כמו שעשינו את החשבון לעיל, היה לו טבעת המלך הוא חתם על האיגרות, והוא אומר לו תעשה מה שאתה מבין תעשה מה שאתה רוצה, וכולם משתחוים להמן, והוא בא וסיפר את כל הכבוד שלו לזרש אשתו וכל אהביו, וגם אסתר המלכה - הוא לא ידע שהיא רוצה להפיל אותו - היא הזמינה רק אותו, זה ג"כ כבוד שהוא מוזמן לסעודה עם המלך והמלכה, "וכל זה איננו שוה לי" כשאני רואה את מרדכי היהודי שהוא לא כורע ולא משתחוה, אז בשביל זה הוא התמלא כל כך "וימלא המן חמה", ויבז בעיניו לפגוע בעם מרדכי, רצה להשמיד את כל היהודים בגלל שיהודי אחד פגע בו, זה רשעות ושנאה וגאווה, טיפשו...! לא היית מתחיל עם מרדכי והיית נשאר בכבוד מלכים, מה אתה רוצה, לא מספיק לו, "כל זה איננו שוה לי"....

זה מידות רעות!!!, אדם שחי עם מידות רעות, "תמוטט רשע רעה" - ושנאי צדיק יאשמו", תמוטט רשע רעה, כותב המסילת ישרים (פ"א) "כי כבר היה אפשר שיכבוש האדם את יצורו על הממוץ ועל שאר ההנאות, אך הכבוד הוא הדחוק, כי אי אפשר לו לסבול ולהראות את עצמו פחות מחבירו, ועל דבר זה נכשלו רבים ונאבדו", אדם היה יכול לוותר אפי' על הממוץ, יאכל מה שיאכל, יכסה במשהו את גופו, אבל הכבוד הוא הדחוק את לב האדם, כי אי אפשר לו לראות את עצמו פחות מחבירו, ועל דבר זה הרבה נאבדו, ירבעם בן נבט, בגלל מי בראש, אתה לא מספיק שמח שהקב"ה מוכן לטייל איתך, אתה ובן ישי נטייל בגן עדן, לא היה מספיק לו הכבוד הזה הוא רצה להיות בראש, ולכן הוא נפל לגמרי, "אי הכי לא בעינא", עוד הביא המס"י מחטא המרגלים ע"ש, ומה שהמסילת ישרים לא הביא מהמן מפני שהמן היה רשע, והמס"י מביא שאפי' גדולים נכשלו בגאווה,

אמרתי פעם רעיון אחד כדי שאדם ירגיל את עצמו לא להתנאות להיות יותר מחבירו, אני למשל אומר על עצמי, וכי אין יותר גדולים ממני בעולם, ודאי יש הרבה יותר גדולים ממני בתורה וביראת שמים ומידות טובות, אז מה אכפת לך שדוקא פלוני שאתה בתחרות ביניכם שהוא יהי' אחד מהגדולים, הרי יש בין כה גדולים ממך אז תחשיב אותו, אדם לא סובל את זה, אבל זה שכל פשוט, הרי מה אתה חושב שאתה גדול הדור, יש גדולים ממך, יש הרבה חכמים גדולים ממני, אז מה אכפת לך שיאמרו שההוא יותר גדול ממני, ההוא בדיוק ההוא שאני לא רוצה, אבל אתה יודע שיש גדולים אז יוכל להיות שההוא יותר גדול ממך, זה עצה כדי להנצל מהגאווה,

ובענין הגאווה, דיברנו פעם בפרשת נשא שכל אחד הביא אותו קרבן כמו השבט הראשון, שבט שמעון, שבט ראובן, וכו', כולם הביאו אותו הקרבן, פר אחד בן בקר איל אחד כבש אחד, כולם אותו דבר, לא היה אחד שאמר אני יביא קצת יותר, כולם הביאו בדיוק קערת כסף אחת שלושים ומאה משקלה, ולמה לא יאמר אחד מהם אני יעשה קערה יותר גדולה, למה לא?, אלא ששאלנו אז למה התורה חוזרת ומפרטת כל שבט אותו דבר, וכי לא יכלה התורה לומר באופן כולל והנשיאים התנדבו והביאו פעם אחת, למה היתה צריכה לחזור בפרטיות על כל שבט, אלא שהתורה חביב לה לדבר על כל נשיא ונשיא - תראו שהוא לא רצה להתבלט להיות כמו כולם, כי ההתבלטות זה בא מגאווה, אני רוצה להיות בולט, וידברו ממני... כמו שהרבי הרב שך זצ"ל היה אומר לא להיות משונה!! ואני אמרתי שהיסוד של משונה זה גאווה, וזה גמ' מפורשת בקידושין דף ע' א' שאמר רב נחמן לרב יהודה "יתניב מר אקריפטא" והשיב לו רב יהודה "ומי סני ספסל דאמור רבנן או איצטבא דאמרי אינשי", ועי"ש שאמר רב יהודה בשם שמואל שכל המשנה בדיבורו יש בו גסות הרוח, למדנו מזה שצריך להיות כמו כולם, לא להיות משונה בדיבור ובכל דבר, אלא להיות כמו כולם.

תודה רבה - להמן

הסבא רבי ברוך זצ"ל היה מרבה מאד לחלק צדקה לעניים, עד כדי כך היה בעל צדקה מופלג שהיה נותן שני שליש ממשכורתו - שקיבל מתוקף תפקידו מהממשלה - לעניים ורק שליש אחד משאיר לעצמו, כל העניים והנצרכים היו יודעים באיזה יום הסבא זצ"ל מקבל את המשכורת שלו, והיום בו קיבל את המשכורת שלו היה יום חג בשבילם, וזקנתי הרבנית ע"ה - כך סיפר לי שמואל בן עמרם מנתניה שהיה נוכח במעמד זה - תבעה לדין תורה את בעלה הסבא רבי ברוך זצ"ל אצל הרב הראשי של דבאט רבי יהושע בירדוגו וטענתה שהוא נותן את רוב משכורתו לעניים והרי הלכה פסוקה היא המבזבז אל יבזבו יותר מחומשו, פנה רבי יהושע אל הסבא רבי ברוך ושאלו מה יש לו להשיב על טענה נכונה זו, ענה הסבא זצ"ל ואמר מה שאני נותן שני שליש ממשכורתו לעניים הרי זה השתמשות בכסף לצרכי, שכן אינני מסוגל לראות ולסבול את חרפת העניים והנצרכים אשר פרנסתם דחוקה ואין בידי טרף דיו להביא לביתם... וזמר אבי זצ"ל אמר לי פעם שצריכים אנו לומר תודה-רבה להמן הרשע, שבזכותו זכינו למסכת שלמה - מסכת מגילה, ונענתי ואמרתי לו שהסבא רבי ברוך זצ"ל גם כן אמר שצריך לומר תודה-רבה להמן, אך מטעם אחר, תודה רבה על שזכינו ליום כזה שנותנים בו כל כך הרבה צדקות לעניים, כה גדולה היתה אהבת חסד של הסבא רבי ברוך זצ"ל!!...

לתרומות והנצחות נא ליצור קשר טל' 054-8520-936

או דרך נדרים פלום בחיפוש 'עוטה אור'

או באמצעות הטל' 03-7630585 שלוחה 6465

ניתן לקבל את הגיליון במייל m0548468875@gmail.com

ניתן להאזין לשיעורים ושיחות ממורינו הרב שליט"א

במערכת 'קול יהודי מרוקו' 0747-962-335 שלוחה 2-2-2

וכן במערכת 'קול הלשון' בקו ישיר 0733-718-148

שמעו ותדו נפשכם

מפני שנהנו מסעודתו

הקריסה הגדולה של עם ישראל הייתה מעצם ההשלמה מרצון של סעודת אחשוורוש. גוי רשע מעצב את עם ישראל כראות עיניו, משבץ ומגדיר לפי הבנתו המגושמת, והעם מרוצה מכך. שם נגזרה הגזירה

האריכו הפוסקים האם אדם יכול לומר 'קים לי' כרב בדיני ומתי שוקלים גם את הדעה כנגד.

ובאן, בסדר מקומות ישיבתם, איך שוקלים ואיך מודדים את מחלוקתם?

עקרנא מורא, עקר מורא

כל מהותה של מלכות, היא השלמת הסדר בתוך הארץ. לכל מלכות יש חוק וסדר, האמירה הברורה של המלוכה היא ההיררכיה והסדר, יש שומר ויש שופט ומלך במשפט ועמיד ארץ.

אחשוורוש ביטא את מלכותו ברבים, בעניין מיקום האזרחים הרבים, היכן להושיב כל אחד מהם. להוציא לפועל כזו סעודה, במשך מאה ושמנים יום, צריך לוגיסטיקה שבמעט קשה לשער. שטחי ענק מיועדים רק לחומרי הגלם לצורך הסעודה. באין מקפאים הועמדו במקום סמוך מכלאות של צאן ובקר, בריכות דגים ולולי עופות. לגיונות של טבחים ואופים ומבשלים ומלצרים ומנקים ואחרים ומתכננים בלי מספר.

ובתוך כל זאת, אחשוורוש נותן את דעתו להגדיר כל אזרח ולהושיב אותו במקום הראוי לו. האם ראוי האיש לחצר, לגינה או לביתן.

ועם ישראל הגיעו. לא נכנסו בדרך אגב ולא ישבו על שולחנות דורבה, הכניסו עצמם לסד ההגדרות של אחשוורוש למשך חצי שנה, וזה הנורא מכל.

לעם ישראל יש הגדרות מאוד מדויקות משלו, לכל מעמד. יש כהנים, לויים וישראלים. יש תלמידי חכמים ויש עמי הארצות. יש ממזר ויש מיוחס. יש בעלי תשובה ויש הרוגי מלכות. יש תינוקות של בית רבן ויש זקן אשמאי.

פתאום מגיע גוי ששולט בכיפה, והוא יגיד לעם ישראל מי חשוב בעיניו יותר ומי פחות, הראוי לכסף לכסף, הראוי לזהב לזהב. ועם ישראל מקבלים זאת!

הרי זה כאדם שנכנס לבית ספר לחזנות, מציגים בפניו בעלי קול פנור ובעלי קול בס, אלה שיועדים למשך נגן בצורה כזו ואלה

פרק הסעודה בחצר גינת ביתן המלך, ראוי להידרש ולהילמד היטב.

הרי לתלמידי רבי שמעון בר יוחאי יש סברא למה נתחילו שונאיהם של ישראל כליה - מפני שנהנו מסעודתו של אותו רשע (מגילה יב). ואם היא זו שגרמה, לשיטתם, את סיבת הכליה, מוכרחים לשנות פרק זה ולהבין מה היה ואיפה אנחנו בתמונה הזו.

ונחיד דברינו. אדם חוטא, עושה תשובה ומתכפר לו. יש חמאים שדינם במלקות, ויש בכרת או במיתת ב"ד. גם אם עם ישראל מגיע לסעודה, שלא כדון. נובל להבין את הצורך להענישם כך או אחרת, אבל כאשר נידון כלליה, אות הוא כי ניתק כל קשר בינם לבין הכורא וכביכול מסלקם מעל פניו לחלוטין.

וככל הנראה כי בסעודה הזו, נעוץ יסוד חורבנם של ישראל, חורבן שממשיך והולך עד הדור האחרון.

ואם כל המועדות עתידין להתבטל חוץ מימי הפורים, נכפלת החובה לחזור לאותה סעודה ולהבין את הנקודות הכושלות שבה.

בחצר גינת ביתן המלך

נחלקו רבותינו (שם במגילה) רב ושמואל, היכן הושיב אחשוורוש את הקרואים לסעודתו, ומה הגדר של 'חצר גינת ביתן המלך'. האם הושיב כל אחד לפי מעמדו, הראוי לחצר לחצר, הראוי לגינה לגינה והראוי לביתן לביתן. או שהתחיל להושיב את כולם בחצר ולא היה מקום ('לא החזיקת'), העביר לגינה ולא הספיק המקום עד שהכניס לביתן ושם בן החזיקתן. הדעה השלישית היא 'במתינתא תנא', הושיב את כולם בחצר ופתח שני פתחים, אחד לכיוון הגינה ואחד לכיוון הביתן.

עד כאן דברי רבותינו ואנחנו עומדים ותמהים כנגדם. האמנם חלוקים הם במציאות מה היה, והיכן ישבו?

זאת ועוד. בכל הש"ס כולו, כשיש מחלוקת בין רב לשמואל, ה'עולם' מתעורר לחיים, בדיוקים וסברות וראיות ופירוכות. מכריעים כרב באיסורי ובשמואל בדיני (בכורות מט:), ואחר כל זאת

שיודעים למושך נגן בצורה אחרת, לפי סולמות ולפי רבעי טון. מכבדים אותו לחלוק מלגות לחזנים והוא מעמיד אותם בשורה. הגבוהים ביותר יקבלו את המלגה הגבוהה והנמוכים יקבלו מלגה נמוכה.

זו המידה? גוי מגושם יגדיר לעם ישראל את מעמדו, והם יהנו מהחלפתו של אותו רשע?!

הבסים הופרך

כשנגזרת כליה, אות הוא שאין כבר תיקון. עונש לא יעזור פה, ומוכרחים 'לסגור את העסק', היה כאן מקח טעות ולמפרע מתברר שהחתונה הייתה שגויה. למה התחייבו כליה, כי 'נהנו מסעודתו של אותו רשע'.

לעם ישראל היה נוח עם ההגדרות החדשות. אחשוורוש לא כפה את דעתו. להיפך, השתדל לעשות כרצון איש ואיש. ואם הושיב אותם כך, אות הוא כי ניהא היה לישראל בצורה הזו והם 'נהנו'. נהנו מהשומא החדשה שהעריכו אותם, מחקו את הזהות הפנימית של ישראל.

ועל דא קא בכינא.

ולא החזיקתן

ומן השמים התריעו. נתנו להם סימנים להבין כי מלכות רופפת היא ביד אחשוורוש, לא יפקידו את לבם בידו, ולשוא.

הושיב אותם בחצר, 'ולא החזיקתן'. בנינה, 'ולא החזיקתן'. מאי משמע שלא היה מקום בחצר של המלך, הלא אין שום מעצור ביד המלכות על שום דבר, אצלה לא נגמר לעולם הזמן והיכולת. מראים לעם ישראל, הנה מלך המושל בכיפה, ואין לו מקום בחצר, הוא מנסה בנינה וגם שם לא מצליח. משומר אורוות שכזה אתם מתפעלים ובידיו תמסרו את כבודכם?

בניי, בניי, להיכן הרחקתם?

והכליה נגורה.

פרק האדישות

ואם הגענו עד לכאן, נוכל להעמיק פרק נוסף. פרק כואב יותר.

בטבע האדם, אם יראה חבירו משיג מדרגה גבוהה יותר. אם רכש ידיעת התורה רחבה יותר, אם הכניע מידה קשה, הרואה אמור לקנאות. אם נראה אדם שלא מקנא בשני שיודע ש"ם, ככל הנראה מדובר באדם כבוי, חסר תקווה בעצמו שיוכל להגיע למקום כזה.

האדם הוא כמו נר המבעבע ועולה למעלה בכל עת, בשמים ממעל. אם הנר לא מנסה להעלות את אישיו למעלה בכל רגע, אזי הוא לפני דעיכה וכיבוי.

אחשוורוש זיהה אדישות נוראה אצל עם ישראל. הוא מושיב את החשובים במקום נכבד יותר, וכל אחד רואה את רעהו. מי שיושב בביתן רואה מה שנעשה בנינה, ולהיפך.

אין לאחשוורוש כוונה להכעיס את אורחיו. אדרבה, התאמץ לעשות כרצון איש ואיש, ובכלל זה גם סדר המקומות. אלא שהבחין שהדבר לא מטריד אותם, וזה סוד הכליה.

אדם הרואה את רעהו המצליח להעפיל למדרגה גבוהה, להגיע ואינו חש קנאה, משהו בחיישנים נשרף. התשוקה היא מחייה את האדם, וכשהיא לא קיימת, אין עתיד.

יהודי מציב בכל עת סטנדרט גבוה מול עיניו. עיניך רואות את מורדך, ומשתוקקות להתנהג כמותם מתי יגיעו מעשי למעשי אבותי. וכאן יושב עם שלם, מאה ושמונים יום, ולא מוזז להם שינויי המעמדות.

בחור יכול לראות את חבירו משכים קום מדי בוקר, שעה קודם התפילה ללימוד דף גמרא עם תוספות. והדבר לא פועל אצלו מאומה. חדל אישים.

ההגדרות המוזכרות

רב ושמואל לא חלקו במציאות, הם ידעו שהכל היה שם. ג' גוונים ששיקפו רעה חולה שהייתה שם, ולכן אין עניין להכריע אליבא דחד מינייהו, כולו איתנהו ביה.

ויהודים טובים שואלים מה חובתנו ביום פורים מעבר לקיום ד' המצוות, והתשובה היא 'להיות אדם גדול'. המדד לא בסלוגנים מוצלחים יותר בת"תים, ולא בהיקף ההתרמות. המדד להעריך את עצמנו מחדש, לבנות סולם ערכים המשתוקק גבוה יותר.

הבסים של עם ישראל הוא שהגדרותיו ואופיו נקבעים לפי אמות מידה של נותן התורה. אי אפשר להניח לגוי להגדיר איזה יהודי חשוב בעיניו יותר, ולהרגיש נינוח עם זה.

עם שירד למקום שבו אין ערך ומשקל להגדרותיו, איבד את זכות קיומו.

זה סוד הכליה, וזה סוד התקומה שלנו בפורים.

לעילוי נשמת

האשה הצנועה והכבודה

אשת חיל עטרת בעלה

אשרף רחל בת שמסי ע"ה

חינכה צאצאיה לתורה ויראת שמים

נפטרה בשם טוב מן העולם יב אדר

תשפ"א

ת.נ.צ.ב.ה.

לעילוי נשמת

הרה"ג יוסף ב"ר מרדכי בוקסבוים זצ"ל

מייסד ומנהל מכון ירושלים

נלב"ע י' אדר תשס"ז

ת.נ.צ.ב.ה.

לעילוי נשמת

חסיד שבכהונה

הגאון הרב יוסף חיים הכהן קופשיץ זצ"ל

הרביץ תורה ויראה בישיבת פורת יוסף

למעלה משישים שנה

ת.נ.צ.ב.ה.

מגיד דבריו ליעקב

שיחות מוסר על סדר הפרשיות

בולל דברי חיזוק והתעוררות בענייני עבודת ה'

שנאמרו במקלות על ידי

הגאון הגדול דבי יעקב חיים סופר שליט"א

ראש ישיבת "כף החיים"

להעדרות והארות
ולהצטרפות לרשימת התפוצה
במייל:
8542164@gmell.com

פרשת תצוה

טעם ריבוי הצרות והיסורים שבדור שלנו

בעזרת ה' יתברך נראה לעיין ולהתבונן בפרשת השבוע, פרשת תצוה.

ואתה תצוה את בני ישראל ויקחו אליך שמן זית זך כתית למאור להעלות נר תמיד.

מה הכוונה כתית למאור? - פירש רש"י: הזיתים היה כותש במכתשת ואינו טוחנן בריחים כדי שלא יהיה בו שמרים. היו לוקחים את הזית וחובטים וכותשים אותו במכתשת, ובמכה הזו היתה יוצאת טיפה ראשונה של שמן, ואת זה היו לוקחים לשמן למאור. לאחר מכן היו לוקחים את הזיתים ומכניסים אותן בריחים וטוחנן. והשמן הזה שיוצא מהזית בריחים, פסול למאור, מפני שלמאור צריך שמן זך ונקי שאין בו שמרים, אבל כן היו לוקחים את השמן הזה ומשתמשים בו למנחות, שהרי כל המנחות היו באות בלולות בשמן והם לא היו צריכות דוקא את הטיפה הראשונה, שנאמר 'כתית למאור' ולא כתית למנחות.

על דרשה זו של רבותינו שאמרו 'כתית למאור ולא כתית למנחות' נאמרו הרבה דרושים ופירושים, והרבה לימודי מוסר הוציאו מזה.

אחד הביאורים שמבארים במה שאמרו רבותינו 'כתית למאור ולא כתית למנחות', כי כל אחד עובר במשך החיים תקופות לא פשוטות, ותמיד באים על האדם תלאות שונות ומשונות. פעם זה יכול להיות בענינים הכלכליים, כאשר הפרנסה של האדם היא דחוקה והוא כבר לא מצליח להתפרנס בכבוד, ופעם זה יכול להיות בעניני הבריאות, כאשר קודם הרגיש טוב והיה בריא וחזק, ועכשיו הוא אינו מרגיש טוב, הוא חלש ומתעייף מהר, סובל מכאבים פה ושם, וכיוצא בזה.

הצור תמים פעלו צדיק וישר הוא' (דברים לב, ד). כל צרה וכל תלאה באה לאדם עם חשבון מן השמים, והכל בא בצדק ובידור. וכתב רבינו יונה שאדם היה צריך להיות שמח ביסורים שלו כמוצא שלל רב, מפני שהם מכפרים את עוונותיו ומקלים ממנו הרבה עונשי שמים לעולם הבא. וכך פירש הסטייפלער זצ"ל את דברי הגמרא בברכות, שאמורא שאל את חבירו 'חביבין עליך יסוריך' והוא ענה לו 'לא הן ולא שכרן'. ביאר הסטייפלער: 'לא הן', לכתחילה אנחנו לא רוצים יסורים כיון שקשה לעבוד את ה' יתברך כשיש יסורים. אדם שיש לו דוחק הפרנסה או שיש לו בעיות בבריאות, קשה לו ללמוד ולעסוק בתורה ותפילה כהוגן. אך עם כל זה, בשמים יש את החשבון הנכון והמדויק, ולפעמים צריכים לבוא על האדם יסורים כדי לכפר על עוונותיו ולזכר אותו לעולם הבא, ואם הם כבר באו על האדם - 'לא שכרן', אל תמיר אותם ואל תחליף אותם בשום שכר שבעולם.

ובפרט רבים היסורים בדור שלנו שהוא 'דור המידוק'. וכך שמעתי מהגאון רבי שלום שברדון זצ"ל ששאל בשם החפץ חיים [ומצאתי את הדברים במאמר 'ציפית לישועה' שכתב החפץ חיים], מדוע בדור שלנו יש כל כך הרבה לחץ וכל כך הרבה דחק ויסורים, שכל יום קללתו מרובה מחבירו, ואין לך אדם שאין לו טרדות ותלאות שונות ומשונות.

והשיב החפץ חיים שהענין יתבאר על פי משל. מעשה היה בסוחר שפרנסתו היתה כדרך הסוחרים, והיה נוהג ללכת אל הסיטונאי הגדול ולקנות ממנו כמות גדולה של סחורה בזול, ואחר כך היה מוכר בחנות שלו את הסחורה ביוקר גדול יותר, ואת ההפרש היה מרוויח לעצמו ובוה מתפרנס. אמנם כשהיה הסוחר מגיע אל הספק הראשי ומבקש לקנות כמות גדולה, לא תמיד היה לו את כל הסכום לשלם מיד, ולפיכך היה

אומר לסיטונאי, 'חלק מן התשלום אתן לך עכשיו במזומן, וחלק נתן לי עליו אשראי, וכשבוע חודשיים אגמור למכור את הסחורה בחנות, אשלם לך את יתרת החוב'.

הסיטונאי תמיד הסכים, כיון שאלו הם כללי המסחר וכך נוהגים בכל המקומות, ובפרט אחרי שכבר הכיר את הסוחר הזה וידע שאפשר לסמוך עליו. וכך היה במשך שנים על גבי שנים, שהסוחר הזה היה מגיע אל הסיטונאי לקנות סחורה, חלק משלם במקום במזומן ועל החלק השני היה מבקש מהסיטונאי שיתן לו אותו בהקפה, ובעוד כמה חודשים ישלם אותו. פעם אחת הגיע הסוחר כמנהגו אל הסיטונאי, לקנות סחורה. הוא מוציא את הרשימה ומבקש שייבאו לו כך וכך מוצרים, ואחרי שגמרו והביאו לו את כל הסחורה שביקש, עשה לו הסיטונאי את החשבון ואמר לו כמה עליו לשלם. הוציא הסוחר מכיסו חלק מן התשלום במזומן והניח על השולחן, ואמר 'את יתרת התשלום אשלם בעוד חודשיים, אחרי שאגמור למכור את הסחורה'. להפתעתו, הסיטונאי אומר לו: 'הפעם אני לא יכול לתת לך סחורה בהקפה, ואני רוצה את כל התשלום במזומן עד הפרטה האחרונה'. הסוחר התפלא, 'מה קרה? וכי אי פעם רימית אותך? וכי השקש' שלי חזרו? הלא כבר עשרות בשנים אני קונה ממך סחורה ותמיד אני נותן לך חלק במזומן וחלק אותה זוקף עלי בחוב, ולמה עכשיו אתה רוצה את כל התשלום עד הפרטה האחרונה מיד?!

אמר לו הסיטונאי: 'פשוט. אני מתכנן לסגור את העסק שלי בעוד שבוע, ולעלות לארץ ישראל. לכן אין לי אפשרות לתת לך סחורה בהקפה, מפני שבוע חודשיים אני כבר לא אהיה כאן. לכן אני רוצה שתשלם לי את כל מה שמגיע לי עכשיו במזומן'.

אמר החפץ חיים זצ"ל, כך הוא גם בעניננו. בדורות הראשונים כאשר עשו ישראל מה שעשו ולא הלכו בדרך הישרה, אמר הקב"ה, חלק מהחוב שלהם אגבה מהם עכשיו, וחלק נוסף אגבה מהדורות הבאים. וכך היה במשך כל השנים כולם כאשר ישראל לא עשו את רצון ה', היו באים על כל אחד מישראל אי אלו צרות ויסורים ובוה היו פורעים לו חלק מהעוונות, ואת החלק הנוסף היו זוקפים בחוב, לדורות הבאים. וגם בדור שבא לאחר מכן, שגם אז לא היו כולם צדיקים וישרים, חלק מהחוב פרעו הם בעצמם, וחלק התגלגל לדורות הבאים. וכך במשך כל הדורות, חלק פרעו הם בעצמם, וחלק התגלגל הלאה לדורות הבאים.

אבל עכשיו, אמר החפץ חיים, אנחנו נמצאים בערב הגאולה. עכשיו סוגרים את העסק, וכשסוגרים את העסק אי אפשר עוד לתת בהקפה וצריכים לשלם את כל החוב מיד ובמזומן. זו הסיבה שבדור שלנו, דרא בתראה, יש כל כך הרבה צרות ומצוקות שונות ומשונות. אנחנו לא יכולים לדעת בדיוק מתי תהיה הגאולה, באיזה יום ובאיזה שעה, אבל כולי עלמא לא פליגי שאנחנו נמצאים ברגעים האחרונים קודם הגאולה, כמו שאנחנו יכולים לראות ולהבין מריבוי הצרות וריבוי הנסיונות, ומהמלחמה הנוראה הנטשת על כל דבר שבקדושה בדור הזה.

אך עם כל זה, למרות ריבוי הכתית' - ריבוי הצרות והתלאות שעוברות על ראשנו, מכל מקום תפקידו של הכתית הזה הוא להיות 'למאור', התכלית של כל היסורים הללו הוא להאיר לאדם, להביא אותו לידי כך שיוסיף בעבודת ה', שיוסיף שקידה על שקידתו, ויפשפש וימשמש יותר במעשיו. 'ולא כתית למנחות', אין המטרה של היסורים שאדם יאמר 'יש לי כל כך הרבה יסורים, אני לא יכול ללמוד ולא יכול לקיים מצוות, אלך לי לנוח'. ואדרבה, עכשיו שיש ריבוי של הצרות והתלאות מפני היותנו ערב הגאולה

כמו שאמר החפץ חיים, על אדם להתאזר בעוז ובגבורה ולהתאמץ במשנה תוקף לעסוק בתורה.

אין משה רבינו חפץ לגאול עם בטלנים מן התורה

ויתירה מזו, רק על ידי עסק התורה, תבוא הגאולה. וכך לימד אותנו קדוש ה' רבי חיים בן עטר זצ"ל בחיבורו 'אור החיים' על הפרשה שלנו, שרק באמצעות ריבוי בעסק התורה נוכל להביא את הגאולה.

האור החיים שואל, הלא זאת ידוע שכלל ישראל עברו ארבע גלויות, ועכשיו אנחנו נמצאים בגלות הרביעית, גלות אדום. ורבותינו בזרז הקדוש ביארו שמכל גלות וגלות יצאו ישראל בזכות מישהו אחר. מגלות מצרים נגאלו ישראל בזכות אברהם אבינו, מהגלות השנייה נגאלו ישראל בזכות יצחק אבינו, והגלות האחרונה, הגלות שאנחנו נמצאים בה עכשיו שהיא עמוקה כההוה, וכבר קרוב לאלפים שנה עברו מאז חורבן בית המקדש, ומאז כלל ישראל הלך מדחי אל דחי, מפוזר ומפורד בכל העולם כולו, עם גירושים, פרעות, פוגרומים וצרות רבות אין סוף, ועל כולנה השואה האיומה שהיתה בדור האחרון, ודם ישראל נשפך כנהרות. בזכות מי נגאל מהגלות השחורה הזו? – בזכות משה רבינו.

אם כך שהגלות שלנו תלויה בזכותו של משה רבינו, ואומר האור החיים הקדוש, מתעוררת כאן שאלה גדולה. הלא משה רבינו נקרא 'רעיא מהימנא' – הרועה הנאמן, שכל חשקו וכל רצונו הוא לדאוג לעדר שלו, וכל מונחתו להיטיב לישראל. ורבותינו אמרו בתנחומא (סוף פרשת ואתחנן) 'אמר משה, מאה כמשה ימותו ואל תאבד נפש אחת מישראל'. ובגמרא במנחות (סא.) אמרו 'משה רבינו אוהב ישראל היה'. ואכן אנחנו רואים את אהבתו של משה לישראל מהרגע הראשון ועד הרגע האחרון, קודם פטירתו. מהרגע הראשון – בזמן שמשה רבינו גודל בביתו של פרעה, ולכאורה לא חסר לו שום דבר. הוא גודל כמו נסיך בבית המלך, יש לו את כל מה שצריך ואין לו שום דאגה וטרדה. ויותר מזה, הוא אמור להיות יורש העצר של פרעה, ולהיות מלך אחריו. מה היה מצופה ממנו? – לכאורה, לצאת לשיט תענוגות עם היאכטה בגילוס, לעשות ציד תנינים וכדומה... ועם כל זה, מה הוא עושה? – יוצא אל אחיו, אל בני ישראל השבורים והרצוצים, ומסייע להם בעבודת הפרך בגופו, ואומר להם 'מי יתן מותי תחתך', ונתן עיניו ולבו להיות מצטער בצרתן של ישראל.

ובאמת זו היתה הסיבה שמשה רבינו נבחר להיות הרועה של כלל ישראל, בגלל מסירותו לאחיו. ואכן במשך כל השנים הללו שמשה רבינו מנהיג את ישראל, בכל פעם שעם ישראל עושה מה שעושה וחוטא, משה רבינו עומד בפרץ להשיב חמתו של ה' מהשחית. כך היה במעשה העגל שמשה רבינו עומד ובוכה ומעורר רחמי שמים בכל מה שיכול, מביא לעזרתו את האבות הקדושים, וטוען כל טענה שיכול לטעון, שיהיה חילול ה' וכיוצא, כמו שאמרו רבותינו (ברכות לב.). וכך היה גם במעשה המרגלים שהיה חרון אף ה' גדול, ושוב עומד משה רבינו ומחלה את פני ה' שישלח לישראל. כך גם במעשה קרח וכך בכל הנסיגות שניסו ישראל במדבר, תמיד עומד משה רבינו במסירות נפש של ממש ודואג לישראל.

אם כך, ואומר האור החיים הקדוש, יש להקשות, וכי משה רבינו, שהשבוע הזה ב' אדר יום פטירתו, לא רואה מה עובר על בית ישראל? הוא, שכל כך היה מסור לישראל, שנקרא 'רעיא מהימנא' ומסר את נפשו בעבור ישראל ארבעים שנה, לא שת את לבו לכל הסבל, הצרות והרדיפות שעוברות עלינו? כל כך הרבה אלמנות ויתומים יש! לא אכפת לו מהם? חס ושלום. אין ספק שאבותינו רואים את הסבל שאנחנו עוברים, ורבותינו אמרו בזרז הקדוש שאבותינו עומדים בשמים ומתפללים עלינו. ואם כן, למה הוא לא בא לגאול אותנו? הרי הגלות הזו תלויה בזכותו של משה רבינו! הוא זה שיכול לבוא ולהוציא אותנו מן הגלות השחורה הזו, ולמה אינו מגיע?

וכך לשונו של האור החיים הקדוש: יתבאר הכתוב על דרך מאמר רבותינו הובא בזרז חדש (פרשת בראשית ח.), ארבע גלויות גלו ישראל וכל אחד מהם נגאלו בזכות אחד. גלות ראשונה נגאלו בזכות אברהם אבינו ע"ה, גלות שנייה בזכות יצחק אבינו, גלות שלישית בזכות יעקב וגלות רביעית תלוי בזכות משה רבינו ע"ה. ואם כן שהגלות הרביעית היא בזכות משה, משה שאוהבן של ישראל היה, איך לא בא לגאול אותנו ולהוציא אותנו מהחושך הגדול בו אנחנו נמצאים?

והתשובה, אומר האור החיים הקדוש, ולזה, פירוש, מחמת הדבר הזה נתארכה הגלות, הרי אנחנו עומדים ושואלים, 'משה, היכן אתה? מדוע אינך בא לגאול את ישראל? אך לזה התארכה הגלות כי כל עוד שאין עוסקים בתורה ובמצוות אין משה רבינו חפץ לגאול עם בטלנים מן התורה.

הדברים האלו נוקבים את הלב עד בית חללו. 'אין משה רבינו חפץ לגאול עם בטלנים מן התורה', אומר האור החיים. לא כתוב כאן שמשה רבינו לא יכול לגאול את ישראל, ובדאי אם היה רוצה היה יכול לגאול אותנו, אבל הוא לא חפץ ולא רוצה לגאול את ישראל כשהם בטלים מן התורה. כאשר היה מעשה העגל, עמד משה רבינו בתפילה ובתחנונים עבור ישראל והושיע אותם. כשהיה חטא המרגלים ושאר הנסיגות שניסו ישראל, עמד משה רבינו ואמר 'מוטב יבוא החץ בי, ואל יפגע במי מישראל', והעביר את רוע הגזירה. אבל כשיש ביטול תורה? – 'אדעתא דהכי לא קבילת עלי'. בזה, אומר משה רבינו, אני לא מעוניין. אם יש את עסק התורה ביד ישראל, מיד יבוא משה, שהוא מנחיל התורה לישראל. אבל אם ישראל מבטלים את התורה, אין משה רבינו רוצה לבוא לגאול את ישראל.

וזה שרמז הפסוק, ממשיך האור החיים – באמרו 'אתה תצוה את בני ישראל, כמו שאמר בספר תהלים (צא, יא) 'כי מלאכיו יצווה לך', כלומר לשון שילוח, שכאשר ישראל יעסקו בתורה אז 'אתה תצוה את אל בני ישראל' ותבוא לגאלם, או על דרך אמרם ז"ל 'אין צו אלא מלכות' כי הוא ימלוך עלינו לעתיד לבוא, אבל תנאי יש בדבר שישראל יעסקו בתורה, וזה הוא אמרו 'ויקחו אליך שמן זית זך', ירמזו אל התורה שנמשלה לשמן, מה שמן מאיר לעולם כך התורה מאירה לעולם.

הגאולה תלויה בעסק התורה

אנחנו לא מתייאשים מהגאולה חלילה, וכולנו מצפים ומייחלים לגאולה השלימה במהרה. עלינו לדעת, שבנו תלוי הדבר. המשפט הזה של האור החיים הקדוש צריך להיות לנגד עינינו כל הזמן 'אין משה רבינו חפץ לגאול עם בטלנים מן התורה', ואם אתה רוצה להיות מועיל ועוזר לבית ישראל, ואין לך עזרה גדולה מזו לקרב את הגאולה, בוא ותרבה בעסק התורה. תקים שיעור תורה, תבוא לשיעור תורה, ותוסיף קביעות לתורה. זה מה שביא לנו את הגאולה התלויה במשה רבינו, וזה מה שישלך מאתנו את החרב ואת כל הצרות כולם.

רבי נסים גאון כותב שתקופת הגבואה היתה בישראל משך אלף שנה, מאז שהוקם המשכן בשנת ב' אלפים תמ"ח ועד שנפטר הנביאים האחרונים חגי זכריה ומלאכי. מלאכי הוא עזרא, והוא הנביא האחרון שהתנבא לישראל, וכך מסיים הנביא מלאכי את דבריו האחרונים אל ישראל, בפסוק האחרון החותם את תקופת החזון לבית ישראל (מלאכי ג, כב): "הנה אנכי שולח לכם את אליה הנביא לפני בא יום ה' הגדול והנורא והשיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם", לא כתוב אליהו אלא אליה, ופירש רש"י (סוף פרשת בחקתי) שזו"ו זה נטל יעקב אבינו למשכון מאלהו הנביא עד שיבוא לבשר לישראל על הגאולה, וזהו שאמר "זכור את בריתי יעקוב", יעקב לא נאמר אלא יעקוב, מלא וא"ו. ואם כן נמצא, שהנביא כאן מתנבא על בואו של אליהו הנביא לבשר לנו על הגאולה האחרונה והשלמה.

ובפסוק אחד קודם לכן (מלאכי ג, כב) מתנבא הנביא ואומר במה בואו של אליהו תלוי: "זכרו תורת משה עבדי אשר צויתי אותך בחורב", אם תזכרו את התורה שנתתי לכם על ידי משה, תלמדו ותעסקו בתורה, אזי "הנה אנכי שולח לכם את אליה הנביא". ורבינו החפץ חיים זיע"א דייק מלשון הכתוב שאמר "הנה אנכי שולח" ולא אמר "הנה אנכי אשלח", כי מיד בזמן שישראל יקבלו על עצמם את התורה ויעסקו בה כראוי, בו ברגע כבר שולח הקב"ה את אליהו הנביא ומבשר לנו על הגאולה, בלי שהות כלל. אבל אם חלילה לישראל מתרשלים מעסק התורה, אם הם שוכחים ואינם מקיימים את הציווי הזה של "זכרו תורת משה עבדי", אזי אין משה רבינו חפץ לגאול בטלנים מן התורה. ואין זה רק עונש, אלא הענין הוא שאם כלל ישראל לא עוסקים בתורה, אין למי ולמה להביא את הגאול. לפיכך, עלינו לדעת ולזכור שבכל תוספת של תורה, בכל חיזוק בעסק התורה, הן באיכות והן בכמות, אנחנו מקרבים את הגאולה השלימה, ומה רב חלקו ומה עצום שכרו של מי שיש לו חלק בגאולה, וה' יהיה בעזרתו.

פרשת תצוה תשפ"ג

מישפטי התורה

הליכות חיים

בס"ד

חיובי קטן ששאל חפץ

שאלה א

ילד כבן שנים עשרה שאל מחבירו אופניים לרכב עליהם לסופר השכונתי. השואל הניחם בפתח החנות, ולא נעל אותם. כשגמר את קנייתו ויצא מהחנות התברר לו, שפועלים גויים שעברו שם גנבו את האופניים.

האם חייבים השואל או הוריו לשלם בדיני אדם או בדיני שמים?

שאלה ב

ילד שאל ספר מספריה פרטית והניחו בביתו במדף המיועד לספרים. כשיצא מביתו, אחיו בן הארבע טיפס על כסא ולקחו משם, וקשקש בצבעים בכל עמודי הספר, וכעת אין הספר ראוי לקריאה.

האם השואל או הוריו חייבים לשלם עבור הספר ששאל?

תשובה

א. חיובי שמירה קיימים - רק כאשר גם המשאיל וגם השואל מעל גיל בר מצוה. לפיכך אם אחד מהם, וכל שכן אם שניהם מתחת לגיל הזה - אין השואל או כל שומר אחר מחויב בשמירת החפץ.

לפיכך בנידון שתי השאלות - השואל והוריו פטורים מכל תשלום עבור האופניים, וכן עבור הספר שהושאל - בין בדיני אדם, ובין בדיני שמים. פטור זה קיים, גם לאחר שיגדל השואל.

ב. אם השואל הקטן הזיק לחפץ ששאל או לכל חפץ אחר ששייך לזולת, למרות שמעיקר הדין הוא פטור מלשלם עבורו גם בדיני שמים אפילו כשיגדל, אולם ראוי לו לאחר שיגדל לשלם לניזק על הנזק שעשה בהיותו קטן. ובפרט אם הזיקו כשהיה בר דעת כמו: ילד בן שנים עשרה, ואפילו פחות מגיל זה.

לפיכך במקרים רבים משלמים הורים שבנם הקטן הזיק את ניזקו, למרות שאינם חייבים על כך אפילו לא בדיני שמים, כדי לפטור אותו כשיגדל מהחוב של לפני משורת הדין.

ג. ישנם מקרים שמטעמי חינוך בלבד, מסבירים המלמדים לתלמידיהם כשהינם פחות מגיל בר מצוה, שכדי שאחד יוכל להשאיל לשני, כדאי לשואל לשלם אם החפץ אבד או נגב בגלל שפשע בשמירתו. אולם אם השואל מסרב לשלם עבורו - אין שום אפשרות לחייבו על כך.

ד. בעלי הספרים בספריות, אם רוצים להיות מובטחים על נזק שיגרם לספרים שמשאילים, עליהם להחתים תחילה את ההורים על מסמך שיחייב אותם לשלם, בכל מקרה שהספר שהושאל לילדם הקטן לא יוחזר אליהם בתוך זמן מסוים מיום ההשאלה או שיוחזר כשהוא קרוע או מקושקש וכדומה.

כמו כן הם רשאים לקחת מההורים מראש כסף שיופקד אצלם כפקדון, שבמידה והספר לא יוחזר אליהם בזמן שנקבע או שיוחזר כשהוא קרוע וכו', יוכלו לגבות מיידית את עלות הספר.

מקורות

סיבת הפטור של הקטן משמירה

כתוב בתורה (פ' משפטים כב, ו) "כי יתן - איש - אל רעהו, כסף או כלים לשמור" וכו'. כתוב כאן שהתורה חייבה בדיני שמירה רק אם המשאיל או המפקיד היה בגדר - "איש" דהיינו, מעל גיל שלוש עשרה לאיש, ושנים עשרה לאשה. וכן גם השואל או השומר צריכים להיות לפחות בגיל זה, שנאמר בפסוק - "אל רעהו" דהיינו - "איש" כמו המשאיל או המפקיד.

אבל אם המשאיל או השואל, וכל שכן אם שניהם לא היו בגדר "איש" - אין כאן שום התחייבות לשמור מצד השואל או כל שומר אחר שקיבל את החפץ מידי בעליו. פטור זה קיים, למרות שהקטן אמר בפיו שהוא ישמור עליו כראוי. ואפילו אם המשאיל היה אדם גדול, ואמר לקטן שיעשה מעשה קטן בחפץ, וע"כ כך החפץ יקנה לו, בצירוף דעתו והסכמתו של הגדול שמקנה לו אותו, מושג שנקרא בחז"ל: דעת אחרת מקנה אותו. כי למרות שדבר זה הועיל שהקטן קנה את החפץ מידי הגדול, אבל אין דעתו של המשאיל יכולה ליצור חיובי שמירה על הקטן, לאחר שהתורה פטרה אותו מכל תשלום, והפקיעה אותו מהלכות שומרים. והיות שדעתו ואמירתו של הקטן אינה יכולה ליצור חיובי שמירה, כי אין לו דעת עצמית ראויה שיוצרת חיובים או קנינים, לפיכך אם שאל או קיבל שמירה על חפץ, הוא נחשב לגביו - כאדם זר, ואין עליו שום מחויבות שמירה.

ולכן נאמר במשנה בב"מ (מב.) שאם אדם גדול קיבל מרעהו לשמור על חפץ מסוים, ונתן השומר לבנו או לבתו הקטנים שבבית לשומרו במקומו, ולבסוף החפץ נגנב או אבד אצלם - חייב השומר לשלם עבורו אפילו אם היה שומר חנים, כי נחשב שפשע בשמירתו בכך שמסרו למי שאינו בר דעת ראויה לשמירה - שהתורה הפקיעה אותו מהלכות שומרים. אולם אם מסרו לבנו או לבתו הגדולים שנמצאים בביתו לשומרו, והחפץ נגנב או אבד מהם - פטור השומר מלשלם, כי קימ"ל כל המפקיד ממונו אצל אחרים, עושה זאת על דעת שיוכל השומר למוסרם לשמירה לאשתו או לילדיו הגדולים שנמצאים בביתו.

מסקנת התשובה בנידון שתי השאלות

לאור האמור, מכיון שבשני המקרים, שואל האופניים או שואל הספר היה ילד קטן שאינו בגדר "איש" - התורה הפקיעה אותו מדיני שמירה, ונחשב כאדם זר לחפץ שברשותו. וכשם שאדם זר פטור מלשלם לחבירו אם אבד לו ממונו, כך גם הקטן ששאלו - פטור מכל תשלום ואפילו בדיני שמים, כי מעולם לא התחייב לשומר. ואפילו אם אמר ועשה קטן להתחייב לשומר ולשלם לבעליו אם החפץ יאבד מחמתו - אין כל תוקף ממשי במעשיו, כי אין לו דעת עצמית שיכולה לחייב את עצמו על כך. כמו כן

אין שום אפשרות שדעתו של אדם אחר תיצור על הקטן חיובים שהוא פטור מהם.

ביאור הדין כאשר הקטן הזיק או גנב בקטנותו

כתב הרמ"א (בהל' שבת ס"ו ס"ט ש"מג) בשם שו"ת תרומת הדשן, [ועיין שם גם במשנ"ב ס"ק ט], שילד קטן שהזיק או גנב בקטנותו, למרות שפטור על מעשיו גם בדיני שמים, כי נחשב כשוטה כמבואר במשנה בב"ק (פ"ו) שפגיעתו רעה. אולם ראוי לו לפני משורת הדין כשיגדל - שישלם לניזק מה שהזיק או גנב ממנו בילדותו. ומחמת הלכה זו, במקרים רבים למרות שהורי הקטן ודאי פטורים גם בדיני שמים מלשלם עבור נזקי ילדם, אבל כדי שלא תהיה בשמים כל תביעה על ילדם, נוהגים חלק מההורים לשלם לניזק מה שילדם הקטן הפסידו.

ולכאורה לפי זה היה מקום לומר גם בנידון שאלות אלו, שמכיון שבנם הקטן פשע בשמירת החפץ ששאל ראוי להוריו לשלם זאת, כדי שלא תהיה כל תביעה בשמים על בנם.

ההבדל המהותי בין אם הקטן הזיק או שמר על ממון הזולת

אמנם הנידונים חלוקים במהותם. כי אם הקטן הזיק או גנב ממון הזולת, מכיון שפשע במעשיו ועשה דבר שאסור לעשותו, לכן אע"פ שהוא מוגדר כמובן מסוים כשוטה שאינו אחראי למעשיו, ולכן לא ניתן לחייבו בתשלום, אבל היות והוא לבדו אשם בהפסד ממון הזולת, לכן כתב בשו"ת תרומת הדשן שראוי לו כשיגדל לשלם מה שהזיק או גנב בקטנותו.

משא"כ במקרה שבעל החפץ השאיל או הפקיד ביד הקטן את ממונו, למרות שהוא לא ראוי לשומרו כראוי, בעל הממון הוא זה שפשע בשמירת ממונו, והזיק במעשיו - שהוציא את ממונו למקום ולאדם שאינו יכול לשומרו כראוי, שגם התורה פטרה אותו מכל חיובי שמירה. ולא מבעי משאיל מעל גיל שלוש עשרה, שלמרות שהינו בר דעת - הוא זה שהוציא במעשיו את ממונו השמור אצלו, ונתנו לקטן שאינו בר שמירה, ובכך הפך את ממונו ל-אבידה מדעת, שמבואר לגביה במסכת בבא בתרא (י"ט) שאין על ממון שאבד חיובי השבת אבידה, כי בעל הממון פשע בגרימת האבידה. ולכן ברור שאפילו לפני משורת הדין פטור הקטן מכל תשלום ואפילו כשיגדל, כי בעל הממון אשם בכך שהזיק לממונו.

אלא אפילו אם חבירו הקטן השאיל לו את אופניו - גם פטור השואל מכל תשלום גם כשיגדל, ואפילו לפני משורת הדין. מאחר והתורה פטרה בכל מקרה שלא היתה מציאות של "כי יתן - איש" את השומר, ופטור זה קיים בין אם השואל הוא קטן ובין אם הוא גדול, נמצא שגם כאן בעל הממון הפסיד לעצמו בזה שמסרו לאדם שלא מחויב לשומרו, ושיפטר תמיד מכל נזק שיקרה לחפץ, גם אם החפץ יגנב או יאבד מחמת פשיעת השואל בשמירתו.

ואפילו שמבואר בנתיבות (ס"ו וסא ס"ק א) שאם מסרו לקטן יש בכך שמירה מועטה, ואין החפץ בגדר הפקר, ולכן אסור להזיקו או לגנובו ממנו, ומי שיגנוב אותו או יזיקו, יתחייב לשלם לבעליו, כמבואר בגמ' ב"ב (פ"ד), וכן כתב שם הקצות (בס"ק א). אולם ביחס לחיובי שמירה - לא חל על המקבל כל חיוב לשומרו, ונחשב כאדם זר כלפיו. ואפילו אם השואל הוא אדם גדול, והמשאיל הוא ילד קטן, שאין לו דעת והבנה ראויה להבין מה שעשה עם ממונו, גם אז נחשב שהשואל לא התחייב מעולם למשאיל אם יפשע בשמירה, ועל דעת כן שאלו מעיקרא.

השואל מהקטן פטור, גם כשחפץ שייך להוריו

ואין להקשות שלכאורה החפץ שהשאיל הקטן הרי שייך להוריו, א"כ נחשב הדבר כאילו ההורה הגדול הוא זה שהשאילו לשואל הגדול, וממילא שיתחייב השואל בשמירתו. אולם התירוץ לכך הוא, שההורה מכיון שנתן את האופניים לילדו הקטן שישתמש בהם, והוא יודע שילדו ישתמש בהם כפי המקובל אצלם, לפיכך ההורה עצמו עשה כאן שני דברים שפוטרים את השואל משמירה.

א - בנתינתו את האופניים לבנו הקטן שאינו ראוי לשמור כראוי, הוא עשה את ממונו בגדר "אבידה מדעת". שלמרות שאסור להזיקו, אבל אין גם חיוב לשומרו ולהשיבו לבעליו. וכדרשת חז"ל על הפסוק "אשר תאבד - ממנו", פרט - למאבד מדעת. ב - מכיון שנתנו לבנו הקטן וידע מראש שהוא יכול להשאילו לחבירו כמקובל אצלם, ואם הדבר יקרה - הרי התורה פטרה את שואל האופניים מחיובי שמירה, למרות שהינו אדם גדול, לפיכך על דעת כן נתן ההורה את אופניו לבנו הקטן. ולכן למסקנה נחשב הדבר, שבנו הקטן הוא זה שהשאילו לאדם הגדול, ולא שאביו השאילו לאדם הגדול.

מסרים ורעיונות במגילת אסתר

ההסתרה שבמגילת אסתר

הגמ' בחולין (קל"ט): שואלת אסתר מהתורה מנין? כלומר, היכן רמזו בתורה מעשה אסתר, שגם בימים של הסתר פנים שיהיו בגלות פרס בימיה של אסתר, למרות שעם ישראל ייענשו בצרות רבות מחמת חטאם, בכל זאת הקב"ה יעשה לנו ניסים שייעשו באופן של הסתר ולא באופן גלוי כמו הניסים הגלויים שנעשו לנו ביציאת מצרים. ומתרתת הגמ', שהדבר נלמד מהפסוק שכתוב בתוכחה (פ' בחוקות לא, יח) "ואנוכי הסתר אסתיר פני ביום ההוא". כלומר, שגם בימי הסתרת הפנים, כשבני ישראל יהיו בגלותם, אעשה להם ניסים ע"י אסתר ששמה נרמז בפסוק זה. וכפי שכתוב בגמ' מגילה (א') שרב דימי בן יצחק התחיל לדרוש את מגילת אסתר מהפסוק בעזרא (ט, ט) "כי עבדים אנחנו ובעבדותינו לא עזבנו אלוהינו - ויט אלינו חסד - לפני מלכי פרס" ע"כ.

ההבדל שבין גדלות הנס שנעשה בפורים, לבין נס חנוכה

והקשה הגר"א בביאורו על מגילת אסתר (א, ב) למה הגמ' בחולין לא שאלה גם - חנוכה מהתורה מנין? ותירץ, כי הניסים שהיו בחנוכה, למרות שהיו יותר ממאתים שנה לאחר ניסי פורים, אולם בכך לא היה חידוש כל כך גדול. מאחר והם נעשו כשבית המקדש השני היה קיים ובני ישראל היו בארץ ישראל. ומחמת קדושת ארץ ישראל, ביהמ"ק, ועבודת הכהנים, היה להם זכויות לעשיית ניסים גדולים, כפי שנעשו לחשמונאים.

משא"כ בימי אסתר שהיו בגלות פרס, וביהמ"ק חרב, והיו נזופים לקב"ה כי השתחוו לצלם שעשה מלך בבל, ונהנו בפרהסייה מסעודת אחשורוש שהלכו אליה מרצונם, וחטאו שם בעריות כמבואר בדברי חז"ל [הובאו בהרחבה בפירוש "מגילת סתרים" לרבינו הנתיבות], ולמרות הכל עשה להם הקב"ה ניסים גדולים, שלאחר שחזרו בתשובה על מעשיהם, פדה אותם מגזירת המיתה שגזרו עליהם אחשורוש והמן הרשעים, והפך את גזירת המיתה לחיים מאושרים. ואדרבה הם נהפכו מעתה השולטים על הגויים, וכלשון המגילה (ח, י) "ורבים מעמי הארץ מתייהדים

[רש"י - מתגיירים] כי נפל פחד היהודיים עליהם". לפיכך נס פורים שנעשה בגלות וכשביית המקדש חרב - נחשב לנס גדול יותר מנס חנוכה. ועל כך שואלת הגמ', היכן רמזו בתורה שכך יקרה בימי אסתר.

למה ניסי פורים נעשו בהסתר פנים?

על אף שנעשו ניסים גדולים לבני ישראל בימי מרדכי ואסתר, אך עקב היותם עדיין בעונש הגלות שנועד לכפר על חטאיהם בתקופת הבית הראשון, נהג עמם הקב"ה בהסתר פנים, ולא רצה שיזכר שמו במגילת אסתר באופן גלוי, והוזכר שמו שם ברמז בלבד.

ויותר מכך ניתן לכאורה להבין מדברי הגר"א בספרו אור חדש. שכדי שלא יקטרגו המלאכים על בני ישראל, שלא מגיע להם שייעשו להם ניסים כל כך גדולים - כיון שחזרתם בתשובה נעשתה מחוסר ברירה, מחמת יראת העונש מגזירת המן הרשע ולא בגלל אהבתם את הקב"ה. לפיכך פעל הקב"ה שהנס ייעשה ממקום נסתר ועליון בשמים, ויקרה בפועל באופן טבעי, כדי שלא יבחינו המקטרגים בכך. ומסיבה זו לא רצה הקב"ה שיזכר שמו באופן גלוי במגילה. אע"פ שכל מי שמתבונן בכל אירועי המגילה מתחילתם ועד סופם יבחין מיד ביד ה' שגרמה לכל הניסים הרבים שמסתתרים במגילה.

וכפי שהסבירו חז"ל פסוקים אלו במסכת מגילה [פרק ראשון], במדרש רבה, ובתרגום הראשון והשני על מגילת אסתר. וכן האריכו לפרש כל פסוק במגילה עם הניסים שמסתתרים בו בפירוש "יוסף לקח", ובפי' הגר"א על המגילה וע"ש.

ולכן אמרו חז"ל במד"ר (אסתר פ"ג, י) ובמדרש אסתר שנכתב ע"י התנא הקדוש אבא גוריון (פרק א) שבכל מקום שנכתב במגילת אסתר המילים: מלך או המלך סתם ולא המלך אחשורוש, הכונה היא למלכו של עולם - הקב"ה. והמגילה שנכתבה ברוח הקודש כמבואר במסכת מגילה (י) מספרת לנו מה שנעשה והוחלט בשמים באותו הזמן.

בימי אסתר הגיע העת לכפר על חטאי הדורות הקודמים

והנה תקופת מגילת אסתר היתה לקראת סוף שבעים שנות גלות בבל, שנגזר על בני ישראל לגלות לבבל לאחר חורבן הבית הראשון. והיות והקב"ה הבטיח כמבואר בספר ירמיהו (פ' כט) שלאחר מכן יחזרו הגולים וצאצאיהם שיוולדו להם בגלות, לארץ ישראל, ויבנו את ביהמ"ק השני, לפיכך כדי שיהיו ראויים לכך, ויבאו לארץ ישראל נקיים מכל חטא, בין מהחטאים שהם חטאו בהם, ובין מהחטאים שהדורות הקודמים להם חטאו בהם, צריך עוד בגלות בבל לתקן ולכפר חטאים אלו, ורק לאחר מכן יוכלו לעלות לארץ ישראל, ולבנות את ביהמ"ק השני.

והנה כתבו לנו חז"ל בכמה מקומות, ובפרט במדרש רבה על אסתר, אלו חטאים נשאר עדיין לתקן, וכיצד סובב הקב"ה באופן נסתר את תיקונם בימי מרדכי ואסתר, וננסה להביא להלן חלק מהם, ומה עלינו ללמוד מכך הלכה למעשה לגבי הנעשה בדורינו בתוך הסתר הפנים שאנו חיים בו.

דוגמאות מדברי חז"ל כיצד תוקנו בימי אסתר חטאי הדורות הקודמים

א. בגלל שיעקב אבינו לקח בערמה מאביו יצחק את הברכות שרצה לברך את עשיו, למרות שעשה זאת בגלל ציווי אמו רבקה

שאמרה לו - שכך נאמר לה בנבואה שצריך לעשות. בכל זאת מכיון שע"כ כך גרם לעשו שנעשק, לצעוק צעקה גדולה ומרה ככתוב בפ' תולדות (כז, לד) "כשמוע עשו את דברי אביו - ויצעק צעקה גדולה ומרה עד מאד" וכו'. לכן צעקת עשיו שהיתה צודקת - קטרגה כל השנים - יותר מאלף ומאתים שנה על זרעו של יעקב, והיה צריך לכפר ולרצות את שרו של עשו על כך. לפיכך סובב הקב"ה, שהמן שבא מזרעו של עשו - גרם למרדכי ולעמו לזעוק באופן הזה מחמת הצרות והגזירות שגזר עליהם המן הרשע. וכפי שכתוב במגילה (ד, א) "ומרדכי ידע... ויצעק וזעקה גדולה ומרה". (ושם בפסוק ג) "ובכל מדינה... אבל גדול יהודים, וצום, ובכי, ומספד" וכו'. וכתוצאה מכך - כופר כעת הצער שנגרם בשעתו לעשו.

ב. השבטים הקדושים חטאו במכירת יוסף אחיהם. והנה בחטא זה היו שני מרכיבים א - עצם המכירה וצער הגלות שנגרם ליוסף מחמתה. והיות ועל מעשה כזה כתוב בתורה "וגונב איש ומכרו... מות יומת. ומאחר ועד דורם של התנאים הקדושים שחיו בסוף תקופת ביהמ"ק השני ולאחריו, לא נמצאו עשרה צדיקים שיהיו שקולים במעשיהם הטובים לשבטים, חיכה הקב"ה לדור הזה, שאז מתו עשרה הרוגי מלכות, שכיפרו במיתתם על חטא השבטים.

אולם היה מרכיב נוסף בחטא השבטים והוא - שלאחר שזרקו את יוסף לבור כתוב בתורה בפ' וישב (לז, כה) "וישבו לאכל לחם". והיתה טענה עליהם בשמים, שלמרות שאתם חושבים שמגיע ליוסף עונש חמור כפי שהחלטתם, אבל איך לא הרגשתם את צערו הרב של יוסף אחיכם, וכן את צערו של יעקב אביכם כשיוודע לו ממיתת יוסף בנו האהוב - והתיישבתם לאכול לחם כאילו לא קרה כלום. וכדי לכפר על חטא חמור זה, שעדיין קטרג על יוצאי זרעם של השבטים, הוצרך לתקנו כעת באופן של - מידה כנגד מידה. וזאת למרות שהחטא נעשה לפני יותר - מאלף ומאה וחמישים שנה.

ואכן החטא תוקן. שלאחר שגזרו אחשורוש והמן הרשעים הריגה ר"ל על כל בני ישראל, כתוב במגילה (ג, טו) "הרצים יצאו דחופים... והדת ניתנה בשושן הבירה - והמלך והמן ישבו לשתות - והעיר שושן נבוכה" ע"כ. כלומר, רשעים אלו לאחר גזירת הריגה על כל בני ישראל, התיישבו לשתות מתוך שמחה כאילו לא קרה מאומה. ובשתיית רשעים אלו והצער הגדול שנגרם מחמתה לבני ישראל - תוקן חטאם של השבטים הקדושים.

ג. אע"פ שבנימין לא חטא במכירת יוסף אחיו, אולם מכיון שנגרם מחמתו כשנמצא הגביע באמתחתו - שקרעו השבטים את בגדיהם מרוב צער [אע"פ שהוא לא היה אשם בכך] וכלשון הפסוק בפ' מקץ (מד, יג) "ויקראו שמלותם", לפיכך היה צריך לתקן צער זה ע"י מרדכי שהיה מזרעו של בנימין ככתוב במגילה (א, ד) "ומרדכי ידע את כל אשר נעשה - ויקרע מרדכי את בגדיו" וכו'.

ד. כתוב במסכת שבת (פח) שהקב"ה היה צריך לכפות על בני ישראל לקבל את התורה. וביארו שם התוס', שאע"פ שביחס לתורה שבכתב אמרו מרצונם "נעשה ונשמע", אבל לגבי התורה שבע"פ שנדרש עמל רב ללומדה - לא רצו לקבלה. ולכן כפה עליהם הקב"ה את קבלתה. ומסיבה זו היה קרוב לאלף שנה קטרוג רב על בני ישראל, שהם לומדים את התורה שבע"פ - בכפיה, ובאונס, ומחוסר ברירה.

והקב"ה רצה לגרום שלפני כניסתם לארץ, יקבלו שנית את התורה כולל התורה שבע"פ מרצון ומאהבה - כדי לכפר על חטא אבותינו שהיו במתן תורה. לכן גרם הקב"ה את גזירת המן הרשע, שמחמתה שבו בני ישראל בתשובה שלימה, והתרכזו לקבל

מעשה מאהבה את לימוד התורה שבע"פ, וקיום כל ההלכות הרבות שנלמדו ממנה. ואדרבה מחמת חיבתם הגדולה אליה - הם הוסיפו על עצמם מצוות נוספות שלא היו מחויבים בהן. וכלשון המגילה (ט, כג) "וקיבל היהודיים - את אשר החלו לעשות [פי' - במתן תורה] ואת אשר כתב מרדכי אליהם" דהיינו, חייבו את עצמם מעתה ולדורות ביום הפורים - לשלוח מנות, ולתת מתנות לאביונים, שהן מצוות שלא היו קיימות עד כה.

ה. שאול המלך, למרות שהיה - "בחר ה'". והיה גבוה משכמו בדרגתו הרוחנית מכל אנשי דורו, אבל עבר על ציווי ה' שנאמר לו ע"י שמואל הנביא, למחות מהעולם את כל זרעו של עמלק, והשאיר בחיים את אגג מלך עמלק. וחטא חמור זה, נשאר מקטרג עליו ועל זרעו. והיות ואמרו חז"ל שלפני בניית ביהמ"ק צריך למחות תחילה את זרע עמלק, לפיכך כעת לפני שאמורים בני ישראל לעלות לארץ ישראל ולבנות את ביהמ"ק השני, סובבה ההשגחה העליונה והמליכה את אסתר המלכה - שהיתה משבט בנימין ומזרעו של שאול המלך [כמבואר בתרגום שני (ב, ט) שפירט שם את יחוסו של מרדכי לשאול, שזהו גם יחוסה של אסתר, שהוריהם היו אחים] שע"י שתמסור נפשה כפשוטו - תוכל לכפר על חטאו של הסבא שלה שאול. ואכן כך עשתה אסתר, ובזכות מסירות נפשה, הצליחה לגרום להריגת המן שהיה מזרעו של אגג ועמלק [כפי שפירטו בתרגום הראשון והשני (א, ג)], וכן את הריגת בניו, ועוד שבעים וחמש אלף איש מזרע עמלק ככתוב במגילה (ט, יא-טו) וע"ש.

ו. כורש, למרות שנתן רשות לבנות את ביהמ"ק, אולם לבסוף הפסיק את בנייתו בגלל כתבי השיטנה והשקר שכתבו לו השליטים הגויים שהיו בארץ ישראל ובסביבתה. והנה גם אחשורוש מסיבה זו מנע את המשך בניית ביהמ"ק כמבואר בתרגום הראשון (ה, ו) וע"ש. ומאחר והקב"ה התחייב בנבואתו לירמיהו הנביא (פ' כט) שבני ישראל יחזרו מהגלות לארץ ישראל, ויבנו את ביהמ"ק, לכן סובבה ההשגחה העליונה, שאחשורוש יקח בצורה מופלאה וללא ידיעתו - אשה יהודיה צדיקה שנקראה - אסתר. ולמרות שחיפש נערה בתולה - הוא לקח אשה שהיתה נשואה למרדכי, והיתה בת - שבעים וחמש שנה כמבואר בתרגום הראשון (ז, ב). ועד אז היתה עקרה, ולאחר שנשאת לאחשורוש - ילדה לו לפתע את דריוש השני שמלך אחריו, והוא היה מלך יהודי בגלל שנולד מיהודיה. ומחמת היותו יהודי - נתן רשות לבנות את ביהמ"ק השני, מבלי להתחשב כלל במקטרגים השונים.

המוסר השכל שנלמד מזה

והנה אע"פ שניתן להאריך בדוגמאות נוספות, כיצד סובבה ההשגחה העליונה בימי מרדכי ואסתר את תיקוני החטאים שהיו על בני ישראל, כדי להכשיר את סוף גלותם, ולהביאם לארץ ישראל ללא שום רבב, ובאופן הזה יבנה על ידם בית המקדש השני. אולם גם מהאמור לעיל למדנו יסוד חשוב ביותר, שיש בו כדי לחזק את אמונתנו בקב"ה גם בגלות, וההסתר פנים הגדול, בו אנו נמצאים.

והוא, ששום דבר שנעשה בעולם - לא נאבד ונשכח. וכל חטא שנעשה ולא רק לגבי חטא שבין אדם למקום, אלא בעיקר בכל הקשור לחטאים שבין אדם לחבירו, ואפילו אם נעשה בשגגה ע"י צדיק הדור - כל זמן שלא יעשה החוטא תשובה ראויה על חטאו,

ויפייס את הניזוק ממנו או שישלם לו ממון אם לקח שלא כדין, לא יכופר לו חטאו. והקב"ה יסובב, שלמרות שהחוטא נפטר מהעולם, ונמצא במקום גבוה בגן עדן, יהיו מקרים שזרעו יצטרך לכפר במידה כנגד מידה גם על חטאי אביו, סבו ושאר אבותיו שחיו בדורות שלפניו.

ומסיבה זו ישנם מקרים שאנו רואים אפילו אצל אנשי חסד גדולים, תלמידי חכמים וצדיקים מופלגים, שלכאורה לפי הנראה לעינינו, כמעט שלא חטאו, ובודאי לא באופן שמגיע להם עונש חמור כל כך. ובכל זאת הם נענשים בעונשים קשים במיוחד. ואפילו שישנם מקרים שאמרו חז"ל שזה נעשה כדי שיזכו לשכר גדול יותר בגן עדן, או שזה נעשה ככפרה על חטאי הדור. אולם למדנו, שישנם גם מקרים שהעונש שקיבלו לא נעשה כלל מחמת חטאם - אלא כדי לכפר על חטאי אבותיהם מדורות קודמים. שהקב"ה החליט שאצל אותו אדם שהוא מזרעו, הגיע העת שיכפר ע"י יסוריו את חטאי אבותיו. אמנם ודאי שבעולם הבא יקבל שכר רב כנגד יסוריו שסבל - למרות שלא חטא.

ולפי האמור לעיל מתבאר שכעין זה קורה גם להיפך, שאנו רואים שהשפיעו משמים שפע ברכה והצלחה לאנשים שעל פי מעשיהם והתנהגותם - אינם ראויים לכך. וגם בנידון זה, לא תמיד נעשה הדבר רק כדי לתת להם שכר בעולם הזה על מיעוט המצוות שקיימו או בגלל שנולדו במזל של עושר והצלחה. אלא ישנם מקרים שזכיותם בשפע הינו - בגלל מעשים טובים במיוחד שנעשו ע"י אבותיהם בדורות הקודמים, ומסיבות שונות לא קיבלו על כך שכר בעולם הזה. או שבזכות מעשה הטוב של אחד מאבותיו - הוא זכה שכמה דורות יקבלו שפע והצלחה בעולם הזה, וזאת למרות שיהיו רשעים, אמנם ודאי שיקבלו בעולם הבא עונש על מעשיהם.

וראיה לכך, מיהוא מלך ישראל שנמשח ע"י יונה הנביא למלך כמבואר במלכים ב (פרק ט, א) וקיים במלואו את ציווי ה' אליו. לפיכך כתוב שם (ג, ה) שהקב"ה אמר ליונה הנביא לומר ליהוא, שבזכות זה, ימלכו מזרעו על בני ישראל - עוד ארבעה דורות. ואע"פ שכל אותם המלכים מיוצאי חלציו היו רשעים, ולא הגיע להם בזכות מעשיהם הרעים למלוך, אבל זכו לכך בזכות מעשהו המיוחד של אביהם, וסבם - יהוא. וזאת למרות שבודאי שבעולם הבא הם נענשו על מעשיהם הרעים.

חיזוק יסוד האמונה שמתבאר מכל האמור

נמצאנו למדים מכל האמור לעיל, שמשפטי ה' הינם - אמת לאמיתתה, ומחושבנים עד לפרט האחרון. והינם כוללים לפעמים חשבון של מאות שנים לאחור, ואפילו יותר מכך. וכלשון הפסוק בפ' האזינו (לב, ה) "הצור תמים פועלו - כי כל דרכיו משפט. א-ל-אמונה - ואין עוול. [רש"י - אע"פ שמאחר לצדיקים צידקתם לעוה"ב, ואע"פ שמאחר את תגמולם - סופו לאמן] - [לקיים] את דבריו - צדיק וישר הוא [רש"י - הכל מצדיקים עליהם את דינו - וכן ראוי וישר להם] ע"כ. ואין לנו אלא לישא תפילה לאבינו שבשמים, שלמרות כל החשבוניות והשיקולים, יקיים לנו במהרה עוד בימים אלו את הבטחתו לנביא מלאכי (כג, א) "הנה אנוכי שולח לכם את אליה הנביא" וכו'. וימחקו ברחמי הרבים - את כל שטרי חובותינו הן מדורינו, והן מהדורות הקודמים.

העלון יוצא לע"נ הר"ר חיים יצחק ז"ל בהר"ר צבי הי"ד, ומרת נחמה בת הר"ר יחיאל הלוי ע"ה

פנינים משולחן רבינו הגאון רבי אברהם גנחובסקי זללה"ה

פרשת תצוה ❖ פורים תשפ"ג ❖ גליון תקי"ט

לע"נ הרבנית הצדקנית מרת אסתר הדסה בת הר"ר רפאל יונה זצ"ל

כלאים בבגדי כהן גדול

וְהָיָה יָקָחוּ אֶת הַזָּהָב וְאֶת הַתְּכֵלֶת וְאֶת הָאַרְגָּמָן וְאֶת תּוֹלַעַת הַשָּׁנִי וְאֶת הַשֵּׁשׁ (כ"ח ה')

הנה כתב ברלב"ג (פרשת תצוה, מובא במשנה למלך פ"ח מהל' כלי המקדש ה"א) דבבגדי כהן גדול היה ג' חלקים צמר ורבע פשתן, נמצא שהיה רוב של צמר כלפי הפשתן ובטל הפשתן ברוב הצמר. נמצא דבבגדי כהן גדול לא היה כלאים כלל.

ואף דבשאר דוכתי אסור בכהאי גוונא כיון דאפשר לברר איסורו, אך הכא אינו כך, דהא הכא אי אפשר לברר איסורו ולפרק הפשתן מהצמר, מפני מצות התורה לעשות בגדי כהונה על אופן זה, ומה לי אם אי אפשר לברר מפני המציאות או אם אי אפשר לברר מפני שהתורה מונעת מלברר. [וכתב דבאבנט של כהן הדיוט לא היה רוב צמר, ועיין במשנה למלך שם].

א. היאך מקיים המצוה

הנה כתב בארצות החיים (פ"ח בארץ יהודה עמוד פ"ב א') לדחות האי סברא, דליכא למימר דאיסור כלאים בטל ברוב דאם כן הפשתן כמאן דליתא והיאך יקיים מצות בגדי כהונה. [ועוד כתב דאיכא לעיוני בהאי סברא דאי אפשר לברר רק מפאת המצוה].

עניני פורים

מחילת ספק חוב

הנה יש לעיין אם יוצא מתנות לאביונים על ידי מחילת חוב, כגון שהאביון היה חייב לו כסף ומחל לו החוב. והיה נלענ"ד דשפיר דמי. [ולא דמי לקידושין דלא מהני במחילת חוב. ויש לעיין ברוקד לפני עני אם מהני במתנות לאביונים כמו דמהני בקידושין].

מעתה אם נימא דמהני מחילת חוב, יש לעיין בספק חוב, שהאביון פטור לשלמו להמלוה מפאת דינא דהמוציא מחבירו עליו הראיה, ומחלו המלוה, האם המלוה קיים מצוות מתנות לאביונים.

א. שורש הספק

שורש הספק, מי נימא דינא דידי חובתו, דהרי להצד שחייב הרי נתן לו מתנה וספיקו לקולא, או דילמא לא יצא ידי חובתו, דנימא דהחוב הוה של הלוח בתורת ודאי כיון דלא מהני תפיסה.

והיינו כד נימא דספיקא דמתנות לאביונים לקולא, ואף אם נימא דדברי קבלה חמירא וספיקו לחומרא, (נדברי הטורי אבן במגילה ה' ב' ד"ה חזקיהו, ופרי מגדים מ"ז סו"ס תרצ"ב, ומובא במשנה ברורה שם ס"ק ט"ז, ועוד עיין בשער הציון ס"י תרי"ז ס"ק מ"א), מכל מקום יש לדון באופן דאיכא רוב שהלוח חייב לשלם, ורק אין הולכין בממון אחר הרוב, אך לענין מתנות לאביונים הרי מהני רוב, ואם כן יש לדון האם יצא ידי חובת מתנות לאביונים.

ב. גם של המלוה

אך לעני"ד אע"פ דהוה של הלוח בתורת ודאי כיון דלא מהני תפיסה

האביון אינו רוצה לקבל

הנה יש לעיין במי שזיכו לו מתנות לאביונים, ובא לאחר הפורים ליתן לו המעות, ואמר האביון שאינו לוקח מתנות לאביונים, והפציר בו המזכה כי אם לא יקח ישאר בלא קיום מצוות מתנות לאביונים, ובסוף הסכים לקחתו.

א. בטלה הזכות

יש לדון דכיון שמחה בטלה הזכות. ואע"פ שאחר כך חזר בו ממחאתו, מכל מקום כיון שכבר מחה על הזיכוי, אינו יכול לחזור בו מהמחאה. והרי גר קטן שמיחה בגדלות ואחר כך חוזר מהמחאה, לכאורה לא יועיל החזרה שכבר בטל הגירות.

אך יש לחלק דהכא נימא דהמחאה היתה בטעות.

ב. מתחילה אינו זיכוי

תו יש לדון דכיון דהוא מאלו שאינם רוצים מתנות לאביונים, דילמא הזיכוי לא חל מתחילה, כמו לרבי מאיר (גיטין י"א ב') דשחרור עבד חוב הוא לו מפני שמפסידו משפחה כנענית ועבד בהפקירא נחא ליה.

אך יש לחלק, דשאני הכא דבאמת הוה זכות וחל הזיכוי, רק אם מוחה מבטל והרי בנידון דידן לבסוף הסכים.

ג. חזר בו תוך ל'

הנה במהרי"ל דיסקין דן בחזר בתוך ל' והחזרה היתה בטעות. [א"י. לא מצאתי].

המלוה, מכל מקום גם הוה של המלוה אם באמת הלוה חייב לו. וכמו שכתבו בתשובות חידושי הרי"ם (או"ח סי' ה') ובחזון איש (אה"ע נשים סי' ל"ט סק"ג) דנהי דכשאינו יכול לתופסו ממנו, המוציא מחבירו עליו הראיה עושה בעלות ודאית, אך גם השני הוה בעלים לפי מאי דכלפי שמיא גליא דהוא באמת שלו. [ובזה כתבו ליישב סתירת הסוגיות בין סוגיא בבבא בתרא בג' אילנות (פ"א א') ובין סוגיא בבבא מציעא בתקפו כהן (ו' א')]. ואם כן אע"פ דמי שדינו שהמוציא ממנו עליו הראיה לא מהני ממנו תפיסה דהוי שלו ודאי, ואם כן במחלו לו מאי נתן לו, אך כיון דכלפי שמיא הנותן הוה בעלים אם זה באמת שלו, אם כן שפיר נתן לו.

אם כן שפיר יצא ידי חובת מתנות לאביונים. כן נראה בעיני התרוטות אך ידעתי נאמנה מך ערכי.

ג. האם עני ימחול

הנה יש לעני תקנתא שיאמר שאינו רוצה שימחלו לו, ואם כן המלוה לא יוכל למחול. [נ"א. וכך יקבל מתנות לאביונים במזומן ולא רק במחילת חוב]. אך כתב בקבא דקשייתא (סי' מ"ב) דאיתא בר"ן (כתובות נ"ג א' ד"ה מוחלת) בשם הרא"ה, דמהני מחילה אף בעל כרחו של הנמחל, והיינו אף אם הנמחל אינו מרוצה בהמחילה מכל מקום מהני המחילה.

ועל פי זה הקשה מדוע הוצרך הלל לתקן פרוזבול על מנת שלא יפסידו המלוים את כספם בשמיטת כספים, הא איכא עצה אחרת שבערב ראש השנה של מוצאי שמיטה שאז זמן ההשמטה, ירוח המלוה זמן ללוה לשלם את החוב עד לאחר ראש השנה, דאז אינו משמט כיון שזמן הפרעון הוא לאחר השמיטה, ואף שהלוה אינו מעוניין בהארכת הזמן מכל מקום להרא"ה דמחילה בעל כרחו מהני גם כאן צריך להועיל המחילה.

ובקבא דניחוחא (מודפס בסוף ספר שערי זיון, סי' מ"ו) כתב לחלק, דאע"פ דמחילה מהני בעל כרחו אבל ארווח לה זימנא לא מהני בעל כרחו. וצריך עיון מאי שנא. [וויש לעיין מהו במתנות לאביונים על ידי שהמלוה ארווח לה זימנא].

המקבל בתורת פורים

הנה כתב בחידושי רבי מאיר שמחה (מגילה ד' א') בנותן מתנות לאביונים ומשלוח מנות למי שאינו בתורת פורים לא מהני, דבעינן שיהא כמוהו, בני י"ד לבני י"ד, ובני ט"ו לבני ט"ו.

אך כתב דשוב מצא באשל אברהם (להגאון רבי אברהם אופנהיים, גליון השו"ע סי' תרצ"ד) להיפוך.

אמנם בספר עיקרי הד"ט (סי' ל"ו) כתב כדבריו דבעינן שגם אצל העני יהא פורים. וכן איתא בדינים והנהגות (להחזון איש, פכ"ב סעי' ט'). ויש לדון בכמה אנפי האם חשיב שהמקבל הוה בתורת פורים. [אם המקבל הוה אשה, או קטן, או אם אצלו הוה לילה].

א. אנשים מדברי קבלה ונשים מדברנן

הנה כתב בטורי אבן (מגילה ד' א' ד"ה נשים) דנשים חייבות במגילה רק מדברנן מכח שהם היו באותו הנס, אבל אנשים חייבים מדברי קבלה. והביאו הגרע"א בגליון השולחן ערוך (סי' תרצ"ה סעי' ד'), אמנם בגליון המשניות (פ"ב מ"ד) פליג עליו.

והשתא תיקשי להטורי אבן היאך מקיימין משלוח מנות כשנותן לאשה, הרי אינה בתורת פורים של דברי קבלה.

ב. קטן פטור

אך באמת לכולי עלמא תיקשי היאך מקיימין משלוח מנות על ידי שנותנים לקטן, הא קטן פטור מדינא מפורים.

והנה כתב בבן איש חי (פי תצוה סעי' ט"ו) דבאמת לא יצא כששולח משלוח מנות לקטן. [אבל בערוך השולחן (סי' תרצ"ה סעי' י"ח) כתב דיצא].

אך אכתי לא פשטינן דהרי לענין מתנות לאביונים גם הבן איש חי (שם) מודה שיוצאים בנותן לקטן.

אלא נצטרך לומר דאשה וקטן עדיפא דהם מיהת בתורת פורים של היום ועדיפי מפרזי כלפי מוקף.

ג. להנותן יום ולהמקבל לילה

הנה העירו מהו כאשר אצל הנותן הוה יום אבל אצל המקבל הוה לילה, כגון בשולח מארץ ישראל לאמריקה, ואצל הנותן הוה כבר יום, אבל אצל המקבל עדיין לילה. האם חשיב שהמקבל הוא בתורת פורים.

ודנו דלהאמור לילה חשיבא כקטן ואשה, ואם כן אע"פ דהמקבל אינו חייב במשלוח מנות ובמתנות לאביונים כיון דאצלו עדיין לילה, מכל מקום חשיב מיהת בתורת פורים.

אך אינו מוכרח דמהני, אף שלגבי אשחור בהדס אמרינן לה. [נ"א. היינו דאמרינן (סוכה ל"ג ב') שאם ההדס פסול בכניסת החג, חשיב דחוי, אע"פ שקיום המצוה דד' מינים הוה רק בבוקר]. ובאמת בספר בירור הלכה (או"ח סי' תרצ"ה עמוד רל"ז) מביא דחשו להאי מילתא דבעינן שאצל שניהם יהא יום.

לאחר שהחיינו

הנה בדין הנ"ל יש לעיין עוד, דהנה איתא בשולחן ערוך (סי' תרצ"ב סעי' א') דחקורא את המגילה מברך שהחיינו. וכתב במגן אברהם (שם ס"ק א') בשם השל"ה שיכוון בברכת שהחיינו גם על המצוה דמשלוח מנות וסעודת פורים. ובחי אדם (קנ"ה כ"ז) וקיצור שולחן ערוך (קמ"א י"ב) ופרי מגדים (שם א"א סק"א) כתבו דהוא הדין יכולן על מצוות מתנות לאביונים.

מעתה יש לדון בשליח שנותן בשבילו במדינה אחרת, האם יש להקפיד שהשליח יתן לאחר שהמשלח כבר אמר שהחיינו על המגילה, והנה בשליח דעלמא העושה מצוה דאיהו מברך לית לן בה, אבל הרי הכא המשלח מברך שהחיינו. צריך עיון.

חלק בי"ד וחלק בט"ו

הנה לענ"ד היה נראה פשוט שאם קרא פסוק אחד במגילה ביום י"ד והשלימה ביום ט"ו, אם הוא בן ט"ו יצא, דהרי כיון דאמרינן דבן ט"ו שקרא ביום י"ד יצא, אם כן הכי נמי דכוותה.

א. לא שייך במציאות

אלא דלקושטא זה אינו שייך במציאות, דהרי הוי הפסק בכדי לקרוא את כולה, ואף להפוסקים (ענין שולחן ערוך סי' ס"ה סעי' א') דאינו מעכב אלא היכא דהוי באמצע אונס מלגמור, אבל הכא כיון דבפשוטו אם קרא מקצתה בלילה ומקצתה ביום יש לומר דלא מהני, דאין כאן לא קריאת לילה ולא קריאת יום, אם כן הוה באמצע זמן של לילה שהוא זמן שאינו ראוי לקריאה ואם כן הוה הפסק באמצע.

ב. אלא הנידון במשלוח מנות

מיהו אכתי הנידון קיים לענין משלוח מנות ומתנות לאביונים, דהנה כתב בחידושי רבי מאיר שמחה (שם) דכל דינא דהירושלמי (מגילה פ"ב ה"ג) דבן ט"ו שקרא בי"ד יצא, היינו דוקא לענין קריאת המגילה, שקורין על הנס שאירע להם גם בי"ד, אבל משתה ושמחה לא יצא בי"ד, דעיקר מנוחתם הוה בט"ו. [ולכאורה הוה הדין משלוח מנות ומתנות לאביונים].

אמנם יש לעיין בדברי רבי מאיר שמחה, דהנה כתב הגר"א (סי' תרפ"ח סעי' ד') דבאמת עיירות הספיקות מברכות בי"ד מדינא דירושלמי דבן ט"ו שקרא בי"ד יצא, ומה שעושים שני ימים היינו רק מידת חסידות. מעתה כיון דלהגר"א הוה רק מידת חסידות, אם כן משמע דיצא בי"ד כל מצוות היום, ואם כן לפי זה דינא דהירושלמי גם בשאר מצוות היום, כן משמע פשטא דמילתא. וצריך תלמוד.

מעתה אם נימא דלא כאור שמח וגם בשאר מצוות הפורים יצא ידי חובתו בי"ד, מעתה יהא הנידון אם יתן לאביון אחד בי"ד ולשני בט"ו, או מנה אחת בי"ד ומנה ב' בט"ו.

ג. נראה פשוט דמהני

הנה נראה לענ"ד פשוט דמהני. אמנם גאון אחד שליט"א סבירא ליה דלא כן וידעתי מך ערכי.

בהקבץ בתולות שנית

הנה איתא במגילת אסתר (ב' ט') ובהקבץ בתולות שנית ומרדכי
ישב בשער המלך.

ואיתא בגמרא מגילה (י"ג א') דאזיל אחשוורוש ושקל עצה ממרדכי,
ושאל מה יעשה כדי שתגלה לו אסתר את עמה ומולדתה. אמר ליה
מרדכי, אין אשה מתקנאה אלא בירך חברתה, ויעץ לו שיקבץ שוב
בתולות כדי שתתקנא בהן ותחשוש שמא יקח אחשוורוש אחרת
תחתיה ומשום כך תגלה לו, ואפילו הכי לא גליא ליה כמו דכתיב
"אין אסתר מגדת מולדתה".

וביאר במהרש"א (שם) שמרדכי יעץ כך כיון שאפשר שאחרת
מהבתולות תמצא חן בעיניו, ואז ישלח את אסתר, וכמו הא שפירש
רש"י (מגילת אסתר ב' י') דהא שמרדכי צוה לאסתר שלא תגיד את עמה
ומולדתה, היה כדי שיאמרו שהיא ממשפחה בזויה וישלחוה, שאם
ידעו שהיא ממשפחת שאול המלך היו מחזיקים בה.

ותיקשי הרי היו שם אשת בני נח שיגיעו מרצונם, [ורצון ואונס ביחד,
כגון באשת איש דאיהי רוצה, אבל באמת אף אם לא תרצה היא אנוסה, דנו בפוסקים דיש
לומר דהוה רצון, דכך כתב בחזון איש (יו"ד סי' ס"ח סק"ב) ובהפלאה בכתובות (ג' א'
תוד"ה וסברא) ובתשובות גבעת פנחס (סי' ב'). אך עיין עוד בהפלאה בכתובות (נ"א ב',
וכן ג' ב').]

אם כן חזינו דשרי להציל ישראל משב ואל תעשה של אשת איש,
על ידי שמכשיל בלפני עוור שהוא לאו גמור.

א. מציל עצמו מחצי שיעור

הנה יש לדון מהו אם נכרי מכריח לישראל לאכול חצי שיעור
דנבילה דאינו לאו גמור, ויכול להנצל על ידי שיאכיל לנכרי אבר מן
החי, ואז הישראל קא עבר בלפני עוור.

ויש לדון דבאמת לפני עוור חמירא טפי מאיסור חצי שיעור
דנבילה, ואם כן יהא אסור להאכיל לנכרי.

אך יש לומר דאינו כן, דמכל מקום עבירה של בן נח קילא ואפילו
בשיעור שלם, ואם כן נימא דיכול להכשיל הנכרי.

והרי במהרש"א הנ"ל חזינו דשרי להציל ישראל משב ואל תעשה
של אשת איש, [א"ה. דהרי אסתר היתה קרקע עולם], על ידי שמכשיל בני נח,
אע"פ שעובר על לפני עוור שהוא לאו גמור.

ב. לתת לנכרי בפיקוח נפש

כעין זה יש לעיין בעוד גוונא האם עבירה של הנכרי חמירא, דהנה
מי שמכריחים אותו לאכול אבר מן החי ודינו שיעבור ואל יהרג,
ויכול להנצל על ידי שיאכל נכרי אבר מן החי לרצונו.

ולכאורה בזה מותר לתת לנכרי לאכול, אע"פ דגם לנכרי אסור
לאכול אבר מן החי, דהרי גם לנכרי יש היתירא של פיקוח נפש, ומה
שאינו חושב על הפיקוח נפש לית לן בה, כמו שמבואר בסוגיא
במנחות (ס"ד א') דאזלינן בתר מעשיו, ואף לאידך מאן דאמר דאזלינן
בתר מחשבתו, היינו דוקא התם דהדגים אינו חלק של ההצלה. ונעין
בלמודי השם סי' ר"ג.

אלא יש לדון דאין לתת לנכרי, דהרי לנכרי הוה במיתה ולישראל
הוה רק לאו, ותליא במי שצריך לאכול אבר מן החי לפיקוח נפש,
ויכול לאוכלו קודם גרות או לאחר גרות, מי נימא דקודם גירות
חמור מכיון שהוא במיתה, או דילמא לאחר גירות חמירא, שעבירה
דישראל חמירא טפי.

ג. האם עבירה של בן נח חמירא

הנה כתב בבית אלוקים למבי"ט (שער התשובה פרק י"ד) דהא דנכרי
נענש במיתה משום דיש להם רק שבע מצוות, אם כן חשיבא הבן נח
פושע טפי כיון דהאיסורים מועטים ואפילו הכי עבר, אם כן נמצא
דיש לומר דאין כאן חומר בעיקר העבירה של בן נח.

ואם כן אכתי נימא דיכול להציל עצמו על ידי שיתן להנכרי לאכול
אבר מן החי.

קורין בי"ד וט"ו ומברכין בי"ד

הנה איתא בשולחן ערוך (סי' תרפ"ח סעי' ד') כרך שהוא ספק אם

הוקף בימי יהושע אם לאו, קורין בי"ד וט"ו ובלילה הון, ולא יברך
כי אם בי"ד. ומצאנו ב' ביאורים אמאי מברך רק בי"ד:

א. ב' ביאורים

חדא, דעת הר"ן (ב' א' בדפי הר"ן ד"ה ולענין עיירות) דטעמא דאזלינן בתר
רוב העולם. שנית, דעת הגר"א (שם, מובא במשנה ברורה סי' י"א) מפאת
דבן ט"ו שקרא בי"ד יצא.

ב. נפקא מינה בספק על ב' ערים

לכאורה נפקא מינה בנתערבו ב' מקומות מוקף ופרזי, דלא ידעינן
איזה מהם המוקף ואיזה מהם הפרזי, דבשניהם קורין בי"ד ובט"ו,
ואם כן להגר"א תרוייהו יברכו בי"ד וכהנ"ל דאף הם הוה בן ט"ו
הרי בן ט"ו קרא בי"ד יצא.

משא"כ להר"ן לא שייך רוב, דהרי הספק שקול מי פרזית ומי
המוקפת. וכמו דביאר בחזון איש בנגעים (סי' ה' סי"ק כ' ד"ה תנן)
בנתערבו שני מצורעים חד הלבן קדם לנגע וחד הנגע קדם ללבן,
דאמרינן דתרוייהו ספק, אע"פ דבספק מי קדם אם הנגע או השער,
אמרינן דרוב מלבינים אחר כך.

[וכל זה באינם סמוכות דאזי ממה נפשך תרוייהו ט"ו, וכן מקום
שלישי הסמוך לשניהם יקרא ממה נפשך בט"ו].

ג. טבריא הוה ספיקא דדינא

מיהו קשה על הר"ן מטבריא, דהרי התם הוה ספיקא דדינא אם
יס חשיב חומה, ובכל זאת קורין בי"ד ובט"ו ומברכין רק בי"ד,
ולנה"ל אמאי אזלינן בתר רוב.

אך אם נימא דכן תיקנו חכמים דניזיל בתר רוב אם כן יש לעיין
בהנתבאר.

משלוח מנות ומתנות לאביונים ביחד

הנה במשנה ברורה (ביאור הלכה סי' תרצ"ה סעי' ד') אייתי שבטורי אבן
(מגילה ז' א' ד"ה מתנות) מסתפק אם שלח ב' מנות לאיש עני, אם יוכל
לחשבם לתרתי, גם לקיום משלוח מנות, דגם העני בכלל איש
לרעהו, וגם לקיים מתנות לאביונים, ואם נתן עוד מתנה א' לעני
אחד יצא. ופשט בטורי אבן דלא יצא.

א. האם יצא כבר במתנות לאביונים

הנה לשון הטורי אבן בתחילה שמסתפק שמא יצא, והוקשה לו אם
כן אמאי כתב משלוח מנות, הא במתנות לאביונים כבר יצא ידי
משלוח מנות.

ותירץ דנפקא מינה דלמשלוח מנות צריך לשלוח ב' מנות לאדם
אחד. אבל במתנות לאביונים סגי במתנה אחת לכל אחד.

חזינו מדבריו דמעבב במשלוח מנות שישלח ב' מנות דוקא לאיש
אחד ולא לשני אנשים.

[אע"פ דלשון המשנה ברורה (סי' תרצ"ה סי"ק י"ט) דבעניי הקפידו ליתן לשני
עניים דמצוה לחלק, משא"כ בעשיר די כשנותן לאחד. אם כן לכאורה יש ללמוד
מזה, דאם ישלח ב' מנות לשני אנשים, נמי יצא, דאמרינן דדי באחד אך לא
חמירא ממתנות לאביונים. אך נראה דאינו כן ולישנא דהמשנה ברורה לאו דוקא
וכמבואר בטורי אבן הנ"ל].

ונראה דיכל הטורי אבן ליישב גם דנפקא מינה דבמשלוח מנות הא
צריך מידי דאכילה ובמתנות לאביונים סגי בכסף. [ונברמ"ם (פ"ב מהל'
מגילה ה"ו) איתא דבמתנות לאביונים בעינן כסף או מידי דמיכל, ומשמע
לכאורה דשוה כסף לא מהני, וצריך עיון אמאי].

ב. לא יצא ידי חובת שניהם

הנה לאחר שבטורי אבן הכריע דלא יצא בתרוייהו, אם כן נראה
דאם נתן למשלוח מנות ומתנות לאביונים הוי ספק איזה מצוה
חיילא, ויצטרך להשלים תרוייהו, דהיינו יתן ב' מנות אחרות לרעהו
וגם כסף לשני אביונים.

אך יוכל לתת ב' מנות לאביון ולהתנות דאם יצא מתנות לאביונים,
שיהא משלוח מנות, ואם יצא משלוח מנות, שיהא מתנות לאביונים,
ויתן לעוד אביון כסף.

ג. יוכל לקבוע לאיזה מהם

הנה בטורי אבן מבואר דאע"פ שלא יצא את שניהם, יוכל לקבוע

אל איזה מהם, ומשמע אף לאחר שנתן.
וקשה דהרי בכגון האומר אחת מבנותיך מקודשת לי דחילל בתערובות (קידושין נ"ב א') ודאי דלא יוכל אחר כך לקבוע איזה מהם מקודשת, וכן בכגון הקורא קריאת שמע אחרי עלות השחר ונתכוון לשניהם של יום ושל לילה, דחילל אחת מספק ואינו יכול לקבוע איזה מהם, ונפקא מינה דאולי חיילא דיום והפסיד של הלילה, נאך יש לומר מפאת טעות דלא תחול של יום, אם נימא דטעות מבטלת, והכי נמי הכא אמאי יוכל.

אל איזה מהם, ומשמע אף לאחר שנתן.
וקשה דהרי בכגון האומר אחת מבנותיך מקודשת לי דחילל בתערובות (קידושין נ"ב א') ודאי דלא יוכל אחר כך לקבוע איזה מהם מקודשת, וכן בכגון הקורא קריאת שמע אחרי עלות השחר ונתכוון לשניהם של יום ושל לילה, דחילל אחת מספק ואינו יכול לקבוע איזה מהם, ונפקא מינה דאולי חיילא דיום והפסיד של הלילה, נאך יש לומר מפאת טעות דלא תחול של יום, אם נימא דטעות מבטלת, והכי נמי הכא אמאי יוכל.

אך יש לבאר עוד, דהרי אם לא יצא את שניהם, אם כן כל נתינתו הוה מקח טעות דבזה מפסיד, וכיון דהוה מקח טעות, יוכל לתבעו בחזרה ולייחד השתא למה שירצה, ואף אם כבר נאכל, אכתי יוכל לבטל אחד מהם מפאת מקח טעות.

ד. חציו למשלוח מנות וחציו למתנות לאביונים
הנה נראה דאע"פ דאינו יכול לעשות באותו חפץ שתי מצוות, וכחכרעת הטורי אבן, מכל מקום אם יאמר דחציו למשלוח מנות וחציו למתנות לאביונים, באופן שבכל אחד יש שיעור שפיר דמי. ואולי נימא דחצי מזה לא מהני וצריך מנה שלימה, אע"פ דאם היתה לבד היתה מועלת. אך זה חידושא רבנא.

ובפסקי תשובה (מהג"ר אברהם פטרקאווסקי זצ"ל דומ"ץ לאדון, סי' קמ"ד) מביא בשם חידושי מהר"א שנסתפק בשלח ב' מנות לבי בני אדם בשותפות, האם יצא ידי חובת משלוח מנות, אע"פ דלכל אחד אין ב' מנות שלימות. אך התם גרע כיון דאינו מיוחד למקבל. וגם זה אינו מוכרע.

ה. בן הסמוך על שולחן אביו
הנה לא אדע בבן הסמוך על שולחן אביו אף אם מהני למעשר עני אם מהני למתנות לאביונים, ואם הוה אמרינן דמהני, יכול לתת לו משלוח מנות ולשייר פרוטה בתור מתנות לאביונים. אך הדבר מחודש טובא לחשב לאביון וצריך ראייה גדולה ואין לעשות מעשה בזה דיבאי לידי פרצה.

[שוב הראוני בקהלות יעקב (סוכה, מהדורה ישנה סי' כ"ה, מהדורה חדשה סי' כ"ט) שמתבאר מדבריו דבחור ישיבה שאינו מסודר כראוי, אפשר לקיים בו מצוות מתנות לאביונים, ויש לדייק מדבריו דבמסודר אי אפשר לקיים, כמו דכתב שם דמצות צדקה אי אפשר לקיים בו. [ולא הבנתי הא אם יתן לו אביו יפטר מחובת צדקה, ואם כן אמאי לא יתן לו גם אדם אחר, ויש לבאר דאיידי שהאב בין כך ובין כך יתן, ובדרך אמונה למר בריה זצ"ל (מתנות עניים פרק ט') בבאור הלכה סעי' י"ג ד"ה היו) נקט דאפשר ליתן צדקה למי שלומד בישיבה או בכלל כל שאין התחייבות ממש מצד הישיבה או הכולל].

שליח בר חיובא

הנה יש לדון בשני אנשים שנמצאים בשני מדינות, ואצל הבן י"ד אכתי זמן חיובא דידיה של הי"ד, וגם אצל הבן ט"ו הוה זמן חיובא של ט"ו מפאת הבדלי השעות, האם הבן ט"ו יכול למשוך להבן י"ד שליח לתת מתנות לאביונים בט"ו. [א"ה. כגון שעושהו שליח לתת מתנות לאביונים דרך הטלפון].

א. שליח בתורת המצוה

הנה דעת החתם סופר (תשובות יו"ד סי' רצ"ה) דבשליחות למצוה בעינן שהשליח יהא בתורת המצוה, דכללא הוא בכל מידי דשליחות דכל מה דאיהו לאו בר חיובא הוא לא מצי למהוי שליח בדבר. אבל בפרי חדש (א"ה. לא מצאתי) סבירא ליה דמצי להיות שליח. ולכאורה נפקא מינה לענין מתנות לאביונים, אם בן ט"ו אומר לבן י"ד ליתן עבורו בט"ו. דלחתם סופר לא יכול להיות שליח. משא"כ לפרי חדש יכול להיות שליח.

ב. האם באופן הנ"ל הוה בר חיובא

מעתה לדעת החתם סופר יש לדון באופן הנ"ל, האם הבן י"ד חשיב בר חיובא להבן ט"ו.

ולעני"ד הוה שני חיובים ולא מהני למשוך שליח. וטענו כנגדי דבשעה זו שניהם חייבים. ולעני"ד לא ברירא.

ג. לענין מחיית עמלק

הנה דעת היראים (סי' תל"ה) דמחיית עמלק רק המלך, והשתא יש

קטן הגדיל בפורים

יש לעיין בקטן שהגדיל בפורים, ושמע המגילה בבין השמשות דתחילת היום, האם יצא ידי חובתו

א. ספק דרבנן לקולא

הנה דן במשנה ברורה (סי' תרצ"ב סי' י"ד) אם גדול קרא המגילה בבין השמשות דתחילת היום, דיש לומר דיצא, כד נימא דדינה דרבנן, ואז דמי לספירת העומר בזמן הזה דהוי דרבנן דיצא בבין השמשות, דספק דרבנן לקולא.

ב. בקטן הוה ספק בעיקר החיוב

מעתה מהו בקטן שהגדיל בפורים, דיש לומר דהכא שאני דהספק בעיקר החיוב, ואם כן נימא דמצד ספק דרבנן לקולא אינו חייב בהקריאה ואם כן לא יצא ידי חובתו.

[ומצד חינוך לא יצא, דחד דרבנן לא יוצא על ידי תרי דרבנן, שהרי אם שמע קריאת המגילה מקטן לא יצא].

ג. ספק מיהת איתא

אך לעני"ד יש לדון דמכל מקום יש כאן ספק ותועיל לו כשיגדיל, ואע"ג דנימא דאדרבה פטור בבין השמשות, וכמו בבין השמשות של סוף היום דפטור מוד' מינים בחול המועד דספיקא לקולא. [ולא דמי לבין השמשות של תחילת היום כמו דביאר בתשובות בצל החכמה].

מכל מקום ספק מיהת איתא. וגם בבין השמשות של סוף היום לעני"ד נהי דפטור מכל מקום אם קיים המצוה עלתה לו מספק. כן היה נלעני"ד.

שליח עושה שליחותו

הנה קיימא לן (עירובין ל"א ב') דשליח עושה שליחותו אף להקל בדיני דרבנן, אבל בדיני בדאורייתא נקטינן הכי רק לחומרא.

ודן באחיעזר (ח"ג סי' ע"ג אות ב') במשלוח מנות ומתנות לאביונים דשולחין על ידי שליח, וסמכין על החזקה דשליח עושה שליחותו, והרי לענין משלוח מנות דבספק אזלינן לחומרא מכיון דהוה דברי קבלה, אם כן דינו כדיני דאורייתא, ואם כן הוה הדין נימא דלא אמרינן חזקה דשליח עושה שליחותו.

ויש לעיין אם ישלח פעמיים, דנימא ספק ספיקא, ספק שיצא בפעם הראשון, וספק שיצא בפעם השני.

א. לא מהני האי ספק ספיקא

הנה בנודע ביהודה מבואר דלא מהני, דהרי דמי למה שכתב השואל בנודע ביהודה (תנינא אה"ע שאלה נ"ד אות ל"ב) דבזורק פעמיים גט בזה אחר זה, וכל פעם היה ספק קרוב לו ספק קרוב לה, לא נימא דמותרת מדין ספק ספיקא, דהוי אותו הספק על ב' הפעולות. ובנודע ביהודה (שם) נוטה לסברתו של השואל. ואם כן הכי נמי דכוותה. ונע"ן בדרי"ח להגרע"א סוף יבמות].

ב. לקח פעמיים ספק אתרוג

הנה תליא נמי בלקח אתרוג ספק ואחר כך עוד אתרוג ספק, האם צריך לחפש אתרוג ודאי, או דילמא אמרינן דיצא מכח ספק ספיקא. ואם לקח שתיים בבת אחת לכאורה פשוט דשפיר דמי.

ג. בדברי הגרע"א מבואר דמהני

אך חזינן בדברי הגרע"א (או"ח סי' קפ"ו סעי' א') דמהני בכהאי גוונא ספק ספיקא, דהרי כתב שאם איש אכל כדי שביעה ומסופק אם בירך ברכת המזון, אשה מוציאו, דהוי ספק ספיקא, שמא כבר בירך, ואם תמצי לומר דלא בירך שמא נשים חייבות בברכת המזון מן התורה ויוצא בהם.

וכן דנו רבנן בתראי שטומטום יוציא טומטום בתקיעת שופר מכח ספק ספיקא.

לקבלת הגליון

במייל, לתחזומות

והערות:

L5703949@gmail.com

זאת למודעי הדברים הנדפסים כאן אינם תמיד בלשוננו של רבינו זצ"ל, מפאת שלפעמים דרכו היתה לכתוב בקצרה, ולתועלת המעינים היה מן הצורך להוסיף תיבות קישור והסבר. הרבה פעמים האריך רבינו בכמה דרכים ואופנים באותו ענין, ולפעמים עשר ידות על הנדפס כאן, ע"כ במקום שהאריך העתקנו רק חלק מהדברים.

תיקוני עירובין

גליון שאלות הלכתיות

המתחדשות מידי שבוע בבדיקת העירובים השכונתיים

גליון מס' 356
אדר תשס"ג

עירובין למעשה
עיון | שימוש | כשרות

מוקד העירובין
בארץ הקודש
054-84-833-20

מהי "שכירות מתחדשת" שיש מהדרים בה

גם בנושא השכירות להתיר את הדיורים של החולים שאינם מדיים בעירוב, בבית החולים הזה יש דבר מיוחד, שהשכירות נעשית כל שבוע מחדש, וזה נקרא "שכירות מתחדשת". והטעם הוא, משום שאין אפשרות לשכור מכל חולה וחולה, לכן עושים את השכירות מהמנהל, על סמך שהוא יכול להכניס חפצים ולהזיז חולים בכל חדר, מדן שהוא "שכיר ולקיסר" של החולים (כמ"ש בשו"ע סי' שפ"ב ס"ח). וא"כ זה ניתן לעשות רק כשהחולה כבר נמצא, דהיינו בערב שבת של כל שבוע, ואי אפשר לעשות זאת מראש לכל שבתות השנה, כיון שעדיין אינו שכיר ולקיסר של מי שאינו נמצא.

אמנם בדן "בעל הספינה" שכתבו הראשונים, והובא להלכה (בסר"ס שפ"ב), שהוא כעין בעל בית מלון שמשכיר חדרים לנוסעים בספינה, מבואר שאדברה צריך לשכור מהבעלים לפני שהוא משכיר את החדרים לגויים. וע"ז סומכים ברוב המקומות שעושים שכירות מהמנהל פעם אחת למשך עשרים שנים הבאות, וכל מה שישכיר אח"כ לא יאסור, כי זה כבר מושכר מהבעלים שאינו יכול להשכיר יותר ממה שנשאר בידו. מ"מ דעת החזו"א לחלק בין בעה"ב שהוא גוי, שיש דין מעשה שכירות על הדירות גם כשהן בידו, וממילא אם שוכרים ממנו לתקופה של עשרים שנה, זה פוסק גם את כל מי שבא מכוחו. משא"כ כשבעה"ב הוא ישראל, שלדעת החזו"א אין שכירות מישראל אפילו בשוכר בימות החול ולא בשבת, א"כ לא חלה השכירות לפני שבאו החולים והשוכרים, וצריך לשכור דוקא אחרי שהם באו, ובתנאי שיש למנהל ולבעה"ב זכות להניח חפצים בחדריהם גם אחרי ההשכרה של החדר. ולדעת המשנ"ב (סי' ש"פ ס"ק י"ג) שיש שכירות גם מישראל, יש עוד סיבה שאפשר לשכור מהמנהל כדן בעל הספינה, אפילו לפני שבאו השוכרים. [ויש עוד להאריך בחילוק בין בעה"ב שיכול להשכיר גם מדן בעלים, לבין מי שאינו בעלים ורק יכול להניח חפצים, שדינו הוא רק מכח שכירו ולקיסר, ואכמ"ל].

יש בתי חולים שיש היקף כשר למתחם, ויש שלא

בענין המתחם של החניה והחצר סביב בית החולים, יש כאמור צורך נוסף שיהיו מחיצות כשרות, וזה חייבים לכו"ע, גם אם לא היה צריך הנחת הפת בבית החולים, כי אם המחיצות אינן כשרות, הרי החצר היא "כרמלית", ואסור לטלטל בה יותר מד' אמות, וכן אסור להוציא מהבנין לחצר או להכניס מהחצר לבנין. כיום יש בתי חולים שסידור עירוב למתחם בפני עצמו, כמו מעיני הישועה בבני ברק, ועוד. ויש מקומות שעשו רק חלק מהמתחם הנצרך לעבור בין הבנינים כגון בבית החולים הדסה עין כרם בירושלים, ויש מקומות שהמתחם אינו סגור בפני עצמו כלל, והוא תלוי בעירוב שיש מסביב כגון בבית החולים לניאדו בנתניה.

בבית החולים שערי צדק המצב היה לאחרונה, שלא היה למתחם סגירה בפני עצמו, אלא הוא היה מחובר לעירוב של הרחובות הסמוכים חקלאי ושראי, שיש בהם גם הרבה דירות של מומרים שלא שכרו מהם. לכן כאשר אברכים התקשרו לשאול האם אפשר לקחת אוכל מהאוהל לבנין, התשובה לא היתה פשוטה. אם היה מדובר על אוכל עבור החולים, יש לענות בצורה אחת, ואם מדובר על אוכל למלוים, התשובה שיתאמצו לאכול שם, ולא לקחת החוצה. אבל לאחר שגילינו את הצורך, וראינו שמצד המקום אין דעתם להשקיע בכך, לקחנו עלינו את העבודה וההוצאות הכרוכות בכך, וזיכינו מהזכויות האלו גם לכל התורמים למגבית "עירובין זה לזה" של מוקד העירוב, שבזכותם אנו יכולים להשקיע במקומות כאלו.

בעבודות שנעשו כעת, הוכשר רק החלק הנדרש לצורך הטלטול מהאוהל אל בנין בית החולים, שכולל את הרחבה בקומה 4 כולל כל

דין עירוב בתוך בית החולים ודין עירוב במתחם

בשבועות האחרונים עסקנו בשיפוץ של העירוב במתחם בית החולים "שערי צדק" בירושלים. לאחרונה הגיעו פניות רבות של אברכים שהוצרכו לשהות שם בשבתות, וביקשו לברר מהי רמת כשרות העירוב. השאלות התחדשו בתקופה האחרונה, בעקבות ארגון החסד שעשה אוהל בחצר בית החולים בקומה 4, ומחלק שם אוכל וסעודות שבת במהלך השבת, ולכן החולים ומלוויהם שמקבלים משם ורוצים לקחת את הסעודות למחלקה, צריכים לטלטל את האוכל דרך חצר בית החולים, ובשביל זה צריך שהעירוב יהיה ברמה גבוהה כפי שמקפידים תמיד ציבור בני התורה. והנה יש חילוק בין הטלטול בתוך הבנין, לבין הטלטול בחניה וברחבה שמחוץ למתחם. לגבי תוך הבנין, יש ת"ח שמתעסקים בנושא במשך עשרות שנים, והם סידרו שיהיה עירוב מונח בתוך בית החולים, שאינו תלוי בעירוב הכללי שמסביב, כמו כן עושים שכירות להתיר את הדיורים של החולים הגויים והמומרים שבתוך בית החולים. אבל לגבי שאר המתחם, צריך להוסיף ולהכשיר את הגדרות ולעשות צוה"פ בפתחים, כדי שיהיה היקף המתחם כשר. יש בתי חולים שמקפים בגדר טובה, ונשאר רק לעשות צוה"פ בשער הכניסה שפתוח גם בשבת, אבל בביה"ח שערי צדק יש הרבה מקומות שאין גדר כלל, וגם במקומות שיש גדר היא עשויה מרשת ירוקה פשוטה, שמדי פעם נהיה בה חור חדש, וצריך לפקח ולסגור את החורים [מחשש לפירצה בקרן זוית].

הטעם שצריך לעשות עירוב בפתח בבית החולים

בעיקר החיוב לעשות עירוב בפתח בתוך בנין בית החולים, אע"פ שברוב המחלקות החולים נמצאים פחות מל' יום, והרי אורח שנמצא פחות מל' יום אינו אוסר כמבואר בשו"ע (סי' ש"ע ס"ח). אבל כתבו הרמ"א והפוסקים שם דהיינו רק כשיש בעל הבית קבוע עמהם, [ואפילו בעה"ב שאינו המארח שלהם, אך שיהיה גר בקביעות], אבל אם כולם אורחים פחות מל' יום, כולם אוסרים זה על זה מיד. והסברא משום שענין האורח שהוא טפל לדיורים הקבועים, אבל אם אין דייר קבוע, אין לו למי להיות נטפל, וממילא הוא אוסר מיד, כי אפילו מי שהגיע לשבת בלבד ג"כ מחייב עירוב. וגם במקומות שיש בבית החולים מחלקות שיש בהם חולים קבועים המאושפזים על מנת להיות יותר מל' יום, כגון במחלקת גריאטריה ופנימית, הרי באופן זה יש לפחות שנים כאלו, ולפחות צריך לעשות עירוב בין הקבועים, ואם לא עשו עירוב בין הקבועים, כולם נאסרים וכל האורחים אוסרים כי לא שייך שיהיו טפלים למי שאינו בתוך המקום המותר בטלטול. ואם כבר עושים עירוב בין הקבועים, מילא מזכים את העירוב לכולם, שיהיה גם לאורחים באופנים שהם צריכים.

כמו כן מצד הטעם של "מצי לסלוקי", שלדעת המשנ"ב (בה"ל סי' ש"ע ס"ג) זה מספיק בשביל שלא יאסור, [ולא כדעת החזו"א שצריך גם שיהיה אכילתו במטבח אחד יחד עם בעל הבית], ולפ"ז יש לומר שהמנהל והרופאים יכולים להעביר חולים מחדר לחדר, [אם נאמר שאין צורך שיוכל לסלקו לגמרי מהמחלקה], א"כ החולים לא יחייבו עירוב. גם זה אינו מועיל, כיון שכל הדין של מצי לסלוקי הוא שיהיה טפל לבעה"ב שגר איתו, ובזמנינו שנהל ביה"ח אינו גר בביה"ח, ובפרט בשבת אינו אוכל שם סעודותיו, א"כ לא שייך שיהיה טפל אליו, ולא יועיל שיכול לסלקו. [ומש"כ בארחות שבת סברא חדשה, צ"ע כידוע]. לכן טורחים לעשות עירוב פנימי בהרבה מבתי החולים בארץ, ודואגים שהעירוב בפנים יהיה טוב גם למהדרים שלא לסמוך על עירובים בזמנינו.

משקוף שחלקו נמצא בתוך רה"י אחרת

דין זה אינו מפורש בפוסקים, אבל י"א שלפי הסברא שכתובה במקור חיים שהובא במשנ"ב, שיש פסול של עמוד בתוך רה"י כמאן דמליא, יוצא שגם כאן החלק שמעל הגדר המכופפת נפסל, ואז אין צוה"פ שלימה. אמנם יש שחולקים על דין זה, בפרט לפי סברת החזו"א בדינו של המקור חיים, אבל העדפנו לצאת מידי חשש, והפתרון היה הוסיף עוד לחי רחוק עד סוף הגדר, ואז הפתח מתחיל רק אחרי סוף הכיפוף, שהוא כבר מחוץ לרשות המוקפת. אלא שאז נוצר פירצה בין הלחי להמשך הגדר, כי היה מרחק יותר מג' טפחים. והמשנ"ב כתב שיש להחמיר בזה. לכן הוספנו עוד ברזל בין הלחי לעמוד, שיהיה מחיצה ע"י לבד, מהלחי עד הברזל ומהברזל עד העמוד והגדר.

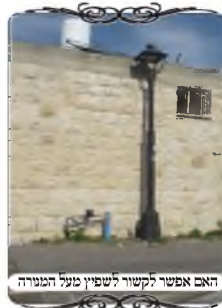
חוט לעמוד תאורה ואינו מגיע למרכז העמוד

בשבוע זה עסקנו גם בקידום של עירוב שכונתי באחת מערים הידועות בצפון, שהרבה אברכים נוסעים לשם לשבת בשלב זה העירוב עדיין אינו גמור, ולא ניתן לפרסם אותו, אבל העובדים כבר עוסקים בו כמה שבועות.

בקטע מסוים היו כמה עמודים חדשים וחוט חדש, אבל לא היו לחיים, שכאמור יש בו את המחלוקת של חוט המתנדנד ברוח, ובמקרה זה היה ניתן לראות את הנדנד המועט. לכן הוספנו לחיים לעמודי העירוב.

במקביל עשינו גם עמודים חדשים כדי להרחיב את העירוב, ובשביל לפתור בעיות הלכתיות במקום אחד סמכו על עמוד תאורה, וקשרו את החוט בתוך המנורה, אבל עשו טעות קטנה, וקשרו את החוט דרך המסגרת של המנורה, ויוצא שהחוט הישר מסתיים במסגרת ואינו מגיע עד מעל העמוד שבמרכז. ואמנם החוט ממשי ומתעקם עד מרכז העמוד. אבל קי"ל שרק החוט הישר נחשב משקוף, וכל שינוי זווית כבר אינו המשך.

והוא פסול לגמרי. הפתרון שעשינו במקרה זה שהרחבנו את העירוב בעוד כמה בתים, ושם היה אפשר לעשות עמודים טובים, וכך עקפנו את הבעיה.

ויש לעיין אם מועיל לקשור את החוט בשפיץ שמעל המנורה, או שמא המנורה היא גג המפסיק בין העמוד לחוט. ויש לחלק בין מנורה שהיא המשך לעמוד, לבין מנורה כזו שיש חלל תחתיה, בין העמוד למנורה. וצ"ע.

הכביש עד הרחוב הראשי, וכולל חלק גדול מהחניה למטה עם כניסת האמבולנסים למיון הכללי, שזה ג"כ נפק"מ גדולה למי שמגיע ללידה בשבת וצריך להוציא את השקים עם החפצים שלו מהאמבולנס למיון. אבל הוא לא כולל את הכניסה למיון ילדים בקומה 6. [בשבוע זה עם סיום תיקון העירוב, פתחו עוד פתח שהיה סגור, ולכן יש להתעדכן אם העירוב הושלם לפני שבת].

פתרון ע"י לחי שקוף, והרחבת הרצוי

בכניסה למתחם בית החולים היתה צורת הפתח, שאחד מהעמודי היה מחובר מעל גיר גבוה, ולכן הוא לא היה יכול לשמש כעמוד של צוה"פ [מפני שמתחיל בגובה יותר מג' מהקרע, ועוד משום שנמצא אחרי מחיצה גבוהה י' טפחים], לכן היו צריכים לעשות לחי על הקיר. מכיון שהוא נמצא בכניסה לבית החולים, וההנהלה מקפידה מאוד על הנראות של המקום, עשו פתרון של "לחי שקוף". הביאו חתיכת פלסטיק שקוף, והדביקו אותו על הקיר, בצורה שאינה נראית רק למי

שמתבונן. אבל היתה בעיה נוספת, שעל הקיר היה שלט גדול של ברוכים הבאים, ואי אפשר לחבר עליו את הלחי. אך בס"ד יצא שהשלט מתחיל כחמשה ס"מ אחרי מקום החוט, לכן עשו לחי צר, והעיקר שהוא תחת החוט. אמנם כידוע בעירובים השכונתיים מקפידים לעשות לחיים רחבים יותר, ברוחב כשלושים ס"מ, משום שמצוי במשך הזמן שנהיה נדנד בחוט, ואם אמצע החוט זז ויוצא מבין העמודים, יש

מהפוסקים שפוסלים אותו, ע"י במשנ"ב (ס"ו ש"ב) שהביא מחלוקת המחצית השקל והמשכנות יעקב, בחזו"א (סי' ע' סק"י) שנקט לפסול. כאשר רוחב העמוד או הלחי הוא רק כעשרה ס"מ, יש סיכוי גדול שהחוט יתנדנד בשיעור שיוצא מרוחב העמוד, אבל אם הלחי רחב שלושים ס"מ אינו מצוי שיתנדנד כל כך עד שיעבור את רוחב הלחי [כאשר העירוב מתוחזק באופן סביר].

כדי להדר את העירוב כפי המקובל בעירובי השכונות, פנינו לנציג של ההנהלה, שפנה לגורמי הרלוונטים בביה"ח והפעיל אותם עד שהעבירו את השלט מעט הצידה, והיה אפשר להעמיד לחי רחב אחד מהעובדים של מוקד העירוב נסע במיוחד למפעל להביא לחי מפלסטיק שקוף, והדביקו אותו במקום הרצוי. כמו כן גזמו את הענפים הנוגעים בחוט, ועדיין לא היה ניתן לעשות כן בצד השני, ואנו מקוים שהענין יסתדר ויהיה עירוב טוב בצורה טובה.

עמוד מושהל בתו גדר מכופפת

בתוך המתחם היתה צוה"פ שמחלקת באמצע החניה, כיון שכאמור יש אזור שאין בו גדר ואינו מובדל משאר האזור. אחד מהעמודים היה סמוך לאזור של מיכל דלק שהוא מוקף גדר סגורה. ואמנם העמוד לא

היה בתוך האזור הסגור, כיון שע"ז כותב המשנ"ב (סי' שס"ג ס"ק ק"ג) שעמוד בתוך מקום מוקף בד" מחיצות הוא פסול, כי הוא נמצא ברשות אחרת. אבל כאן העמוד היה בחוץ, אלא כיון שהגדר הזו מכופפת בחלק העליון, כמו גדרות של מוסדות וגדרות בטחון, לכן כשהעמידו את העמוד חתכו חור בגדר המכופפת והשחילו בו את העמנו. במצב כזה הרי תחתית העמוד נמצא במקום הנכון, באותה רשות של חלל הפתח,

אבל יש טענים שעדיין יש כאן את הפסול שכתב המשנ"ב, כי הרי מדיני רשות היחיד גם החלק שמעל הגדר הנטויה הוא המשך של הרשות הסגורה, דלא גרע מאילו כל הגדר היתה נטויה, שהרה"י מתפשטת לכל המקום שעל הגדר [כל עוד שהנטיה בשיעור תל המתלקט] וא"כ יוצא שראש העמוד ותחילת החוט נמצאים ברשות היחיד אחרת.

ההרשמה בעיצומה

כל בוגרי השיעורים של העירובין למעשה

שע"י מוקד העירוב

מוזמנים לרכוש ידיעות פרקטיות בבדיקת עירובין

יחד עם חזרה מהירה

בסידרת "רבים צריכים לו"

שתתקיים מיד אחרי פורים

ההרשמה בטל' 055-678-3323

ובמענה הממוחהשב

בטל' 074-796-4892

לשיעורי הדרכה דיגיטליים - מכון הלכה למעשה - A532534735@GMAIL.COM

ניתן לקבל את העלון במייל כשר, לשלוח בקשה ל- A83320@GMAIL.COM

תורת אביגדור

הגאון ר' אביגדור מילר זצ"ל

פרשת תצוה תשפ"ג

מתנה ושמה "אוזניים"

תוכן

א' - מקדשים את האוזניים / א

ב' - משלמים על האוזניים / ד

ג' - פותחים את האוזניים / ו

שואל אותו, "ומה קול הצאן הזה באזני וקול הבקר אשר אנכי שמע". שואל מסביר כי "מעמלקי הביאום אשר חמל העם על מיטב הצאן והבקר למען זבח לה' אלקיך ואת היותר החרימנו". סברתי כי חבל יהיה להשחית בהמות אלו בשדה הקרב ללא הועיל, ועל כן הבאנו אותם על מנת להקריבם כקרבן תודה להשי"ת על כל אשר עשה עמנו.

וכאן מלמד אותנו שמואל הנביא יסוד חשוב, שעל פיו נבין את הנקודה בה פתחנו, מדוע האוזן היא זו שנחנכה ראשונה לעבודת ה': "ולאמר שמואל החפץ לה' בעלות וזבחים כשמע בקול ה', הנה שמע מזבח טוב, להקשיב מחלב אילים". שמואל הנביא מסביר לשאול, שעם כל חשיבותן של הקרבנות, יותר חשובה היא המעלה של שמיעת האוזן - להשתמש באוזן כדי לשמוע, וליישם את אשר היא שומעת.

מעלת הקרבנות

אמנם, על מנת להבין אל נכון את הפסוק הנ"ל, ובכדי שנוכל לעמוד על מעלתה של שמיעת האוזן בצורה אמיתית, ראשית עלינו להבהיר לעצמינו מהי מעלתן וחשיבותן של הקרבנות. מהי הקרבת קרבן? כאשר יהודי חפץ להביע כלפי השי"ת את אהבתו והודאתו האין-סופיים, הוא מבין כי "מה אשיב לה' כל תגמולהי עלי" (תהילים קטז, יב) - אין שום דבר אותו אוכל לתת לך ה'.

מיכה הנביא מבטא את הנקודה הזו במילים הבאות: "במה אקדם ה' אכף לאלקי מרום וכו' האתן בכורי פשעי פרי בטני חטאת נפשי" (מיכה ו, ו-ז) - כיצד אוכל להודות לה' האם עלי להקריב לו את בני

א' - מקדשים את האוזניים

דם האיל

בפרשת תצוה, משה רבינו מילא את ידיהם של בני אהרן הכהנים וחנוך את עבודתם באהל מועד, ובכך הוקדשו הכהנים לגשת אל המזבח ולעבוד את עבודת הקרבנות. חלק מסדר המילואים היה הקרבת איל המילואים, וכאן אנו מוצאים ענין די עלום.

הנה משה רבינו נצטווה לתת מדם האיל "על בהן ידם הימנית ועל בהן רגלם הימנית" (שמות כט, כ), ואנו מבינים שתכליתה של נתינה זו היתה כדי להראות שידיהם ורגליהם של הכהנים צריכות להיות מוקדשות אך ורק לעבודת ה'. אבל לנתינה זו קדמה נתינה נוספת, המלמדת אותנו על ענין שהוא קודם להקדשת הידים והרגלים, והיא, "ונתתה על תנוך אזן אהרן ועל תנוך אזן בניו הימנית", כלומר שאוזנם של בני אהרן הוקדשה לעבודת ה' לפני כל אבר אחר. דבר זה טעון ביאור והבנה, מדוע הקדשת האוזן היא הקדמה ומבוא לעבודת הקרבנות?

מעלת השמיעה

את חשיבותה של שמיעת האוזן נוכל ללמוד מהדברים שאמר שמואל הנביא לשאול המלך, וכפי שמסופר בספר שמואל א' (פרק טו). שמואל שלח את שאול על פי ציוויו של הקב"ה למחות את זכר עמלק, ולהמית, "מאיש עד אשה מעלל ועד יונק משור ועד שׂה מגמל ועד חמור". לאחר המלחמה, שאול חוזר אל שמואל ואומר לו, "הקימתי את דבר ה'", אולם שמואל

הכהנים, שבו הוכשרו להיות עובדי עבודת הקדש, היה מלא וגדוש בהקרבת קרבנות עבור עם ישראל, ובדיוק במעמד זה למדו הכהנים על חשיבותה של שמיעת האוזן. נחוץ היה להם להבין, שעוד קודם הקרבנות, הדבר החשוב ביותר והראשון במעלה הוא, "הנה שְׁמַע מִזְבַּח טוֹב לְהִקְשִׁיב מִחֻלָּב אֵילִים". מפני שעם כל חשיבותו של הקרבן, ועל אף ההשפעה האדירה שיש לו על האדם המקריב, ראשית כל על הכהנים לקבל על עצמם לשמוע בקול השי"ת, ולקיים בהכנעה את אשר יצווה אותם.

רבינו יונה (שערי תשובה שער ב אות יב) מתאר את המתנה הנפלאה שנתן לנו הקב"ה, הלא הן האוזניים, וכח השמיעה המופלא הטמון בהן. רבינו יונה מסביר את הפסוק במשלי (טו, ל) "מֵאוֹר עֵינַיִם יִשְׁמַח לֵב שְׁמוּעָה טוֹבָה תִּדְּשֵׁן עֵצִים" וכותב כך: "מאור עינים ישמח לב - העין אבר נכבד מאד, כי יראו בו את המאורות המשמחים את הלב, ונכבד ממנו האוזן כי ישמעו בו שמועה טובה המדשנת את העצם שאין בו ההרגשה ולא ידושן במאור עינים בלתי בתענוג יתר". השמיעה היא תענוג גדול ביותר! התרגלנו לחשוב שכך זה אמור להיות - פשוט שומעים! נולדנו עם אוזניים, והם ישארו עמנו במשך כל חיינו. הן תמיד פועלות, ולכן איננו חושבים עליהן כלל. רבים הם בני האדם שמעולם לא נתנו דעתם להודות לה' אפילו פעם אחת על היכולת המופלאה לשמוע באוזניהם.

עלינו להתבונן איזו שמחה עצומה מביאות לנו האוזניים! השמיעה היא חלק חשוב כל כך בהווייתנו. חיינו תלויים בכח השמיעה, ובלעדיה האדם מפסיד חלק גדול כל כך מההנאה בחייו. אדם המאבד את יכולתו לשמוע, זו טרגדיה איומה. אדם זה כמעט נחשב כמת ר"ל.

בא וראה עד היכן הדברים מגיעים: ידועים דברי הגמרא במסכת בבא קמא (פה, ב), שעל אף שהחובל בחבירו באחד מאיבריו אינו משלם לו אלא את דמי אותו האיבר, מכל מקום מי שח"ו מכה את חבירו באוזנו וגורם לו לאבד את חוש השמיעה, הרי זה כאילו הזיק את כולו, ו"חֲרָשׁוּ נֹתֵן לוֹ דְּמֵי כֻּלּוֹ", משום שאם הזיק את חבירו באופן זה, הרי זה נחשב כאילו חבירו חדל מלהתקיים.

בכוריי? השומעים אתם את ההווה אמינא של הנביא? להקריב את בנו לה'! כמובן שלעולם לא נעשה דבר כזה, כי לא בכך חפץ ה', אולם צריכים אנו להבין שזאת היא הצורה הנעלה ביותר להתמסר לה'! מהו בן? בן זה מתנה מה', וכיצד ראוי לו לאדם להביע את הערכתו למתנה נפלאה זו? המתנה היתה אצלו כל כך הרבה שנים, אז כעת הוא מביא אותו כקרבן לה'.

נאמר שראובן משאיל לחבירו שמעון את רכבו למספר ימים, ושמעון נהנה לנסוע ברכב. לאחר כמה ימים, מבקש ראובן משמעון, "החזר לי בבקשה את רכבי", היעלה על הדעת ששמעון יגיב, "להחזיר? הלא אני כל כך נהנה ממנו כעת! איני רוצה להחזירו לך!"

כמובן שאין זה רצונו של הקב"ה שמי מאיתנו יקריב את עצמו או את בנו, אך מצד הסברא, בוודאי יש מקום לכך. אלא שסברתו של הקב"ה גבוהה מסברתנו, והוא אמר לנו שאין זה נכון, וכמו שציווה ה' את אברהם אבינו, "אַל תִּשְׁלַח יָדְךָ אֶל הַנֶּעֱר" (בראשית כב, יב). אולם לולא כן, לולא גילה השי"ת שכך הוא רצונו, כך אכן היה ראוי לנו לנהוג.

לזה אומר הנביא, "ריבונו של עולם, מה עלי לעשות? הרי אינך חפץ בהקרבת בני כקרבן!" אשר על כן, כתחליף להקרבת עצמנו או בננו, אנחנו מקריבים בעל חיים כקרבן, כאות להתמסרותנו המוחלטת להשי"ת. כאשר אדם מישראל ראה את שחיטת הפר או הכבש, הוא חזה בעיני רוחו שכביכול הוא זה שנשחט כקרבן. זו היתה מטרת הקרבנות, שעל ידי סדר הבאת הקרבן, האדם יראה את עצמו כאילו חלביו ואימוריו נשרפים על גבי המזבח לכבוד השי"ת! הקרבת הקרבן חוללה אצל האדם דברים עצומים, שכן אדם בעל שכל, החושב על פעולותיו ומתבונן בהם, מתעלה ונעשה לאדם אחר על ידי הקרבת הקרבן; הוא עובר חוויה אדירה המביאה אותו לידי קירבת אלקים!

כל יהודי מבקש שלש פעמים ביום, "וְהָשִׁב אֶת הָעֲבוֹדָה לְדַבֵּיר בֵּיתְךָ יְיָ אֱשֵׁי יִשְׂרָאֵל" - איננו מצפים רק למשיח צדקנו, אלא אנו משתוקקים לחזרתה של עבודת הקרבנות, ומייחלים ליום בו נוכל לשוב ולחנוך את עבודת הכהנים על ידי הבאת קרבנות, ולזכות לקירבת ה' הנפלאה הבאה מכח עבודה זו.

הנה שְׁמַע מִזְבַּח טוֹב

לאחר שזכינו להבין מעט מגדלותה של עבודה נשגבה זו, נשוב לענין בו פתחנו. סדר המילואים של

"אוזניות" חנימיות**יכולת האיזון**

האוזניים הן יקרות כל כך! וכמו שכותב רבינו יונה שם ע"פ דברי חז"ל הנ"ל במסכת בבא קמא: "וכן אמרו ז"ל כי האוזן נכבד משאר האיברים". אלא שמכיון שהשמיעה היא דבר עדין כל כך, לעתים שוכחים אנו להודות עליה. ישנם אנשים ששמחים מאוד כאשר הם קונים אוזניות חדשות - הם מאושרים מכך שכעת הם יכולים לשמוע אדם המדבר מתוך הקלטה, אבל להודות על האוזניים המקוריות, המשוכללות פי כמה וכמה מהאוזניות שקנו - על זה הם לא חשבו.

אפילו המיקום של האוזן בגופו של האדם הוא דבר פלאי, שאותו צריכים אנו להעריך. תארו לעצמכם שהקב"ה היה שותל את אוזניו של האדם ברגליים - מדוע לא? מי שהיה רוצה לשוחח עם חברו, היה צריך להתכופף כדי שהלה ישמע אותו. איזו טרחה זו היתה! הקב"ה מיקם ביעילות את אוזניו של האדם ממש בסמוך לפיו של חברו המדבר אליו.

האין זו עובדה מעניינת? אוזנינו נמצאות פחות או יותר במקביל לפיו של האדם אותו חפצים אנו לשמוע. ברור לי שישנן תועלות נוספות במיקומם של האוזניים, ואני רק חולק עמכם את אשר עלה בדעתי. ככל שיקדיש האדם זמן רב יותר להתבונן ולחשוב על אוזניו, וככל שיוודה לה' עליהן, כך יבין יותר עד כמה עצומה היא המתנה הנפלאה הזו, וילמד להעריך את שני האיברים הנסיים הללו, הנמצאים בצדי ראשו.

האם הכרתם פעם אדם שחסרה לו אוזן? אני מכיר אדם שכזה. הוא מתגורר במנהטן, איש מוצלח מאוד, אבל חסרה לו אוזן. בכל פעם בה הוא מצטלם, הוא מקפיד שתהיה זו תמונת פרופיל, כדי שמומו לא ייראה בתמונה. אילו היה ביכולתו לקבל את אוזנו בחזרה, כמה מאושר הוא היה! כמה היה מודה לקב"ה! מדובר באדם עשיר מאוד, והוא היה מוותר בשמחה על חלק נכבד מרכושו עבור מתנה זו - אוזן שניה. והנה, רובנו מתהלכים כשבצדי ראשו שתי אוזניים בריאות. האם עצרנו אי פעם כדי לחשוב על כך? אני ממליץ לכם לעשות מדי פעם פעולה פשוטה - לאחוז באוזן ולהודות לקב"ה. אימרו לעצמכם: "אה! האוזניים שלי! איזה חסד גדול עשה אתי ה' בכך שנתן לי שתי אוזניים!"

האמת היא שהאוזניים אינן רק כלי בו אנו שומעים, הן הכרחיות גם עבור פעולת ההליכה. למדנו ללכת כאשר היינו קטנים, ולכן ההליכה נראית בעינינו כפעולה קלה, אולם לאמיתו של דבר, ההליכה אינה פשוטה כלל ועיקר, אלא היא פעולה לוליינית, מורכבת מאין כמותה. דרושה לאדם עבודה רבה כדי לאזן את עצמו, והסיבה היחידה שההליכה היא קלה כל כך עבורנו היא משום שיש לנו אוזניים שעושות עבורנו את העבודה.

בכל אחת מן האוזניים קיים מצע של עצבים. העצבים מבצבים מתוך מצע זה הממוקם בתא קטן שבתוך האוזן. על גבי תא העצבים הזה, מונחת אבן רופפת. כאשר אדם מזיז את ראשו מעט, האבן זזה והיא מדגדגת את העצבים הללו - והעצבים מזהירים אותו: "ישר את עצמך!" בכל אחת מהאוזניים קיימת אבן קטנה כזו, ואבנים אלו נעות באופן הגורם לאדם להתיישר, וכך זה נעשה באופן אוטומטי. ניסי ניסים!

אכן, ישנם אנשים שלא הורגלו להפעיל את הראש שלהם, ואם תסביר להם דברים מעין אלו, הם יצחקו עליך. הם ישאלו אותך מה דיברו בשיחה שהשתתפת בה, וכשתאמר להם שדיברו על האוזניים, הם לא יבינו. אבל פירושו של דבר הוא שהם אינם חיים על פי רצון ה'. כתוב "כָּל עֲצָמוֹתַי תֹּאמְרֶנָּה" - כל החלקים בגופי צריכים לשבח אותך ה'. כל חלק וחלק בנפרד אומר: "ה' מִי כְמוֹךָ!" (תהילים לה, י). כך צריכים לחיות - עבודה זו של הכרת הטוב לה' על כל פרט ופרט, חשובה היא עד למאוד, ויש להשקיע בה זמן.

הנה כי כן, ענין זה לבד שווה שיחה בפני עצמה, שכן אדם חייב לעשות חשבון עם עצמו, מתי בפעם האחרונה חשבתי להודות לקב"ה על כך שאני מסוגל לשמוע? ישנם אנשים שאף פעם לא חשבו על זה! הרבה מאוד אנשים מעולם לא חשבו אפילו פעם אחת על המתנה הגדולה הממוקמת בצידי ראשם. וגם אם יחלפו שנים רבות עד שנלמד להעריך באמת את המתנה הזו, בכל זאת, ענין זה שווה כל מאמץ שמשקיעים בו.

ב' - משלמים על האוזניים

אין ארוחות חנם

רובם של בני אדם אינם מבינים עד כמה חשובה היא ההודאה לה', וזו בעיה גדולה, משום שבעולם הזה שום דבר אינו ניתן לנו בחנם. כל מתנה שנותן לנו השי"ת דורשת איזה "תשלום", והתשלום המינימלי ביותר שאנו יכולים לשלם לה' כביכול, הוא להרגיש הכרת הטוב כלפיו. לכן, חובה על כל אחד ואחד מאיתנו לחשוב מהי הדרך הנכונה להביע את הכרת הטוב שלו לה'.

כמובן, יש שיחשבו לפטור את עצמם על ידי אמירת "ברוך אתה ה', תודה רבה שנתת לי אוזניים". האמת היא, שגם זו התחלה טובה, אך כאשר נעיין בדבריו של רבינו יונה (שם), נגלה שנדרש מהאדם הרבה יותר מזה. כותב רבינו יונה: "והן האדם חייב לעבוד את השי"ת באיבריו ויצוריו כולם, כי לעבודתו יצרם, כמו שכתוב (משלי טז, ד) כל פעל ה' למענהו". פירוש, שאין דבר בעולם הזה שאין לו תכלית לעבודת ה', ואם ניתנו לאדם אוזניים, סימן הוא שעליו לנצל אותם לעבודתו יתברך.

יש שיחשבו שהדברים שאמרתי הנם בדרך גוזמה, אולם אני מוכן לומר את זה שוב ושוב, כי זו כלל אינה גוזמה, אלא זהו אחד מהיסודות של עבודת ה'! ברגע שהאדם מבין עד כמה הוא נהנה מהמתנות שנתן לו הבורא, מחויב הוא להראות את הכרת הטוב שלו על ידי שישתמש במתנות אלו לשם עבודתו יתברך. זה מה שמצופה מאיתנו, אומר רבינו יונה, שנרגיש שבתמורה לכך שה' נתן לנו מתנה מופלאה כל כך, אנו חפצים להשתמש במתנה זו כדי לעבוד את ה'.

שאל את עצמך

מאחר ונתבאר לנו שהאוזניים הן מתנה כה נפלאה - וכמובן עדיין לא כולם משוכנעים בזה; יקח הרבה דיבורים והרבה התרגלות עד שנזכה להגיע למסקנה שהשמיעה היא תענוג עילאי - אך ברגע שנתחיל להבין שהשמיעה היא מתנה, עלינו לשאול את עצמנו: "כיצד אני יכול לעבוד את ה' באוזני, ובכך להראות את הכרת הטוב שלי כלפיו? הרי 'כל פעל ה' לְמַעַנְהוּ' - כדאי אם כן שאתחיל לחשוב, לשם מה נועדו האוזניים?"

זה נשמע כמו דרישה מוגזמת, הרי כיצד אוכל לעבוד את ה' ע"י אוזני? מה כבר אוכל לפעול על ידם? אולם אין ספק שכך אומר לנו הפסוק, שכל מתנה נפלאה שאנו מקבלים מהבורא יתברך - והאוזניים הן מתנה אדירה, מתנה נצרכת ביותר עבור קיומנו - עלינו להתאמץ ולעבוד את השי"ת על ידה. עלינו להפעיל את אוזנינו כפי רצון ה'. האם אי פעם חשבתם על כך? איננו רשאים להשתמש באוזנינו כאוות נפשנו, אלא עלינו להיות ערניים למה שנכנס אליהן! בכל מקום בו אנו נמצאים, עלינו לזכור שאנו לובשים כעת את ה"אוזניות" שנתן לנו הבורא, ועלינו להשתמש בהם אך ורק לעבודתו.

מחילות אל המח

הבה נתבונן בדבריו של נעים זמירות ישראל, שאומר לקב"ה, "זָבַח וּמִנְחָה לֹא חִפְצָתָ, אֲזָנִים כָּרִיתָ לִי" (תהילים מ, ז). מה הפירוש "זָבַח וּמִנְחָה לֹא חִפְצָתָ"? האם הקב"ה אינו חפץ שנקריב קרבנות? התשובה היא, שדוד נמשח למלך על ישראל לאחר שהקב"ה מאס במלכותו של שאול המלך, עקב כך ששאול העמיד את הקרבת הקרבנות לפני השמיעה בקול ה'. דוד המלך הבין שיש דבר שהוא גדול בהרבה מהקרבנות, גדול כל כך עד שביחס לענין זה של לשמוע בקול ה', **כביכול** הקרבנות אינן כלום. בוודאי שהשי"ת **כן** חפץ בקרבנות, אולם מציווי התורה לתת את דם האיל על תנוך האוזן אנו למדים, שעם כל חשיבותן העצומה של הקרבנות, ה"שְׁמִיעַ" הוא "מִזְבֵּחַ טוֹב", וזהו הפירוש "זָבַח וּמִנְחָה לֹא חִפְצָתָ".

ומהו הדבר שבו חפץ ה' יותר מן הקרבנות? "אֲזָנִים כָּרִיתָ לִי". יש לשים לב היטב ללשון בה נקט דוד המלך. הוא לא אמר "אוזנים נתת לי" אלא "כָּרִיתָ" - דבר זה הוא חידוש עבור רובנו, שהאוזניים אינן רק איברים התלויים בצדי הראש, אלא הן **מחילות** אותן כרה השי"ת אל תוך מוחו של האדם, והן מביאות את המלים והרעיונות אל המקום הרגיש ביותר בגוף האדם - אל השכל.

הקשבה מודעת

אם חפצים אנו להראות את הכרת הטוב שלנו כלפי הקב"ה, עלינו לקבל על עצמינו מכאן ולהבא, להשתמש ב"קולטי מידע" אלו שנתן לנו ה', לקלוט ולאסוף רק את המידע אותו הוא רוצה שנשמע. נתאר לעצמינו שיש לנו שני משפכים בשני צדי ראשנו,

ו"עושים אוזנם כאפרכסת" - לא בגלל שהם אינם שומעים בלי זה, אלא משום שבכך הם מראים עד כמה חשוב להקשיב. הרי זה כאומר "הריני מקדיש את אוזני לעבודה של לשמוע בקול ה'".

השימוש החשוב ביותר

כמובן, שכיון שהקב"ה חיבר שתי אוזניים לראשנו, אנו רשאים להשתמש בהם עבור מטרות נוספות. כאשר אדם עומד לחצות כביש, מלבד הצורך להסתכל לשני הכיוונים [ואגב, גם בכביש חד-סטרי צריך להסתכל לשני הכיוונים, כי תמיד יש את האיום של ילד הדוהר על אופניו], צריך האדם להשתמש באוזניו גם כדי לשמוע אם יש מכוניות. ישנם כל כך הרבה שימושים כשרים שנוכל לעשות באוזנינו, אבל אל לנו לשכוח את עיקר המטרה של האוזניים - לשמש כ"משפכים"! כל יהודי חייב לקבוע בליבו שאוזניו נועדו כדי לשמוע את מה שאומר לנו הקב"ה בתורתו! עלינו להשתמש בהם לשמיעת דברי תורה ורעיונות של תורה, ולהעבירם אל תוך שכלנו.

לצערנו ישנם הרבה אנשים שומרי תורה ומצוות, שהם כחרשים למסרים שמלמדת אותנו התורה, וזאת משום שהם אינם מקשיבים באמת. גם יהודי שמקפיד על כל המצוות, עליו לדעת שהוא אינו מקפיד על חלק גדול של התורה אם הוא אינו מאזין לתורה. יש אנשים המקיימים רק את מה שאומרים השכנים, או מה שהם קוראים בעיתון או שומעים ברחוב, אולם הם אינם מנסים לשמוע את דבר ה' ולהבין את רצונו האמיתי, את הדברים בהם הוא חפץ, ואת האופן בו הוא רוצה שננהיג את חיינו.

הכל כלול

שומה על האדם להשתמש באוזניו בראש ובראשונה כדי לשמוע דברי תורה. ואין הכוונה רק לשולחן ערוך, משניות וגמרא - אלו הם דברים בסיסיים ביותר, ומובן מאליו שצריך ללמוד אותם, אבל לשמוע דברי תורה פירושו גם ללמוד נ"ך. מי שאינו לומד נביאים וכתובים, הריהו כמי שאוכל לחם לבן, שנטלו ממנו את הסובין - זה לא מזין!

לתוכם אפשר ליצוק רכיבים שהם חשובים והכרחיים לעיצוב אישיותנו, בוודאי שלא נשפוך לשם חומרים אחרים! מטרתם של האוזניים היא, שעל ידם נקלוט ונאגור את המסרים אותם שולח לנו השי"ת. אם נשתמש באוזנינו למטרה זו, אנו מוציאים אל הפועל את תכליתם בחיים: "הנה שָׁמַע מִזְבַּח טוֹב לְהַקְשִׁיב מִחֻלָּב אֵילִים".

נחدد את הדברים: איננו מדברים עכשיו רק על האזנה למידע - אנחנו מדברים על לעבוד את הקב"ה באוזנינו. למשל, בחור ישיבה נכנס לבית המדרש כדי לשמוע שיחה מאת ראש הישיבה או המשגיח. כמובן שבדעתו להקשיב; כמובן שהוא מתכוון לשים לב לדברים שייאמרו ולנסות לקיים את אשר ישמע. אבל איננו מדברים על זה; אנו מוסיפים כאן משהו חדש, שכאשר אתה עומד להיכנס לשיחה, עליך לחשוב: "אני לוקח עכשיו את שתי האוזניים שלי, את המתנה הנהדרת הזו שהעניק לי הקב"ה, ואני הולך לנצל את האוזניים האלה לעבודת ה', על מנת להראות את הכרת הטוב שלי כלפיו. אני מוכן ומזומן לקלוט באוזניים אלו את המידע שהשי"ת רוצה שאשמע".

"הטה אזנך"

בתנ"ך, מוצאים אנו את הביטוי "הטיית האוזן" - ביטוי המתאר את מי שמקשיב לחבירו. למעשה, בשביל לשמוע, האדם אינו צריך להטות את עצמו קדימה, הוא יכול לשבת רגל על רגל במנוחה, ולשמוע היטב. אבל מי שמטה את עצמו קדימה בשעה שהוא מקשיב, מכריז בזה: "הנני מוכן ומזומן לקרב את אוזני אליך הקב"ה, ואני מאזין לך. אני משתמש במתנות אלו שנתת לי - לעבודתך". האין זה דבר נפלא, להודות כך לקב"ה על האוזניים שנתן לנו?

אז בפעם הבאה שתזדמן לשמוע שיעור תורה או שיחת מוסר, במקום להישען אחורה כאדם היושב ברכב ונהנה מהנוף - הראה את הכרת הטוב שלך לקב"ה והישען קדימה. בזה תרגיש שאתה מקרב את אוזניך לקב"ה. זהו דבר שצריך לתרגל אותו. יש אנשים שאף מניחים את ידיהם מסביב לאוזניהם

ניתן להשיג ספרי רבינו בחנויות ספרי קודש ואצל המפיצים:

ספר שיערי אורה-ועדי מוסר, ספר לב אביגדור-עבודת האדם בקניני השלמות מכתב יד: קולמוס 072-244-1670
תפילת אביגדור-פירוש וביאור על התפילה מכתב יד: אזל מן השוק

שהרגילו אותו שלא לציית למה שאומרים לו. ולכן, למרות מה שאומרים ברחוב, אנחנו מחוייבים לחיות על פי דרך התורה, והתורה מלמדת אותנו ששמיעה וצייתות הם דברים חשובים וגדולים.

מוכרחים אנו להתגבר על התעמולה הנוראה הזקפת ראש, ומחנכת נגד הכנעה והרכנת הראש בפני ביקורת. אדרבה, אחד מתפקידיו של האוזן הוא "אֶזֶן שְׁמַעַת תִּלְכַּחַת חַיִּים".

איזהו חבר?

דוד המלך ע"ה, שממנו למדנו את מעלת השמיעה, אומר: "בְּקָמִים עָלַי מְרַעִים תִּשְׁמַעְנָה אָזְנִי" (תהילים לב, יב). רגילים לפרש שכוונתו היא לבקש מה' שיזכה אותו לראות במפלתם של הרשעים, אולם רבינו ישראל סלנטר זיע"א ביאר את הפסוק באופן שונה: דוד המלך מבקש שכאשר ה"מרעים" – אותם אנשים הרוצים לומר עליו דברי ביקורת, מדברים, יזכה הוא לשמוע באוזניו את דבריהם. לא כמו היום, שחושבים שאם מישהו מותח עליך ביקורת, הוא הופך לאויבך. ההיפך הוא הנכון – הוא חברך הטוב ביותר! כדאי לך להטות אוזן לדבריו של אדם זה, כי הוא זה שיביא אותך לחיי העולם הבא.

הבה נאזין לדברים שכותב רבינו יונה (שערי תשובה שער ב אות יא) בענין מי שאינו מאזין בקול המוכיחים אותו: "ואשר לא יתעורר לקול המוכיחים יכפל עוונו, כי הזהירוהו והקשה את לבו ולא נזהר כמו שנאמר (משלי יז, י-יא) 'תחת גערה במבין מהכות כסיל מאה, אך מרי יבקש רע ומלאך אכזרי ישולח בו'. פירוש, האיש הרע לא יכנע לקול המוכיחים אך יבקש להמרות. ותחת כי לא נחת מדברי המלאך המוכיח, מלאך אכזרי ישולח בו מדה כנגד מדה, כי המוכיחים נקראו מלאכים שנאמר (דברי הימים ב לו, טז) 'ויהיו מלעיבים במלאכי האלקים ובזוים דבריו ומתעתעים בנביאיו'". הרי שאדם שמוכיח את חברו, הוא מלאך! כן, מלאך! אנו סברנו שהשכן שמותח עלינו ביקורת הוא אויב, ובא רבינו יונה ומלמד אותנו שהוא מלאך ה'! כל אדם שמטיף לנו מוסר נקרא מלאך – ולמעשה הוא ידידנו הטוב ביותר.

עזר כנגדו

אחת ההזדמנויות הגדולות שיש לו לאדם להשתלם במידה זו של שמיעת האזן, היא ע"י אשתו. כי הרי כשאדם נמצא בכולל או במקום העבודה, מעטים

כל אחד ואחד מאיתנו זקוק למשלי, זקוק לאיוב, זקוק להכל. מעולם לא למדת את ספר עזרא? האם אתה מתכנן לעבור את חייך מבלי ללמוד אותו אפילו פעם אחת? כיצד מסוגל אתה לעשות דבר כזה? לקרוא עיתון אתה מוכן, אבל לקרוא את ספר עזרא אינך מוכן? גם אם זה עיתון כשר, האם תדלג על עזרא ונחמיה בשביל לקרוא עיתון כשר? לפחות פעם אחת בחייך, עליך ללמוד את ספר עזרא ונחמיה. ואל תאמר "יום אחד אגיע לזה" – כי מי יודע אם יום זה יגיע.

גם פירוש רש"י – מוכרחים ללמוד רש"י! תן לדבריו של רש"י להיכנס לאוזניך, שכן פירושו מלא בדברי חכמה. זיכני הבורא לכתוב לעצמי סיכום של כמה וכמה יסודות לחיים, המלוקטים מדבריו של רש"י. רש"י הכניס בדבריו הקצרים והמתומצתים, פנינים שלא היינו רואים בדברי הגמרא עצמה, כולם עצות והדרכות כיצד לגדול ולעבוד את ה' יתברך, ולחיות חיים מאושרים.

ושלא לדבר על ספרי מוסר; עלינו להאזין למילותיו של החובות הלבבות, השערי תשובה והמסילת ישרים. גם מי שילמד מסילת ישרים פעם אחת בלבד, כבר יהפוך לאדם אחר. עלינו להזרים כמה שיותר דברי תורה אל תוך שכלנו באמצעות אוזנינו. זהו חלק נכבד מעבודת האוזן.

ג' – פותחים את האוזניים

מעלת הציות

אמנם, בעסקנו בענין חשוב זה של השמיעה, עלינו לדעת ששמיעה אינה מסתכמת רק בשמיעת דברי תורה. ישנו נושא נוסף, בעל חשיבות רבה, והוא, "אֶזֶן שְׁמַעַת תִּלְכַּחַת חַיִּים" (משלי טו, לא). "אוזן שומעת" אינה רק אוזן ששומעת את הדברים הנאמרים, אלא כזו המצייתת למה שהיא שומעת. אדם ששומע דבר מה, צריך לחשוב לעצמו: "מה אני אמור ללמוד מדבר זה?" "כיצד אוכל ליישם בחיי את מה שלמדתי?" "איך אני יכול להפוך לבן אדם טוב יותר על ידי הדברים ששמעתי זה עתה?"

אני מודע לכך שהמושג "ציות" הפך לבלתי פופולרי בזמנינו, אולם למען האמת, שהעדר מושג זה הוא הסיבה לכל צרותינו. לכן הנוער מופרע כל כך – משום

אם לא שלמדנו את דברי הגמרא הללו, היינו מן הסתם נותנים הסבר אחר לתופעה זו שהקב"ה ברא את החלק התחתון של האוזן באופן זה. הרי ידוע שכאשר האוזן החיצונה קולטת את גלי הקול בכדי להעבירם אל עבר עור התוף, האוזן רועדת מעט מכח הגלים, ורעד זה עלול להפריע בשמיעת הקול. לכן הניח הקב"ה את החלק הרך של האוזן, שאינו רועד מכיון שאין בו עצם, ובכך הוא קולט אל תוכו את הרעד הזה. נמצא שהאליה ניתנה באוזנינו בכדי לסייע לנו לשמוע טוב יותר.

אולם הגמרא מלמדת אותנו שישנה סיבה חשובה יותר מדוע הקב"ה ברא את האוזן באופן זה - כדי שנוכל לסתום את האוזן כאשר יש צורך בכך, כאשר מישהו לידינו מדבר דברים שלא ראוי לנו לשומעם.

היזהרו מהלצים

אחד מהדברים שצריך האדם לשמור את אוזניו מפניהם, היא הליצנות. ידוע כי "ליצנות אחת דוחה מאה תוכחות", וכך כותב המסילת ישרים (פרק ה): "כי בליצנות אחד ובשחוק קטן יפיל האדם מעליו ריבוי גדול מן ההתעוררות וההתפעלות מה שהלב מתעורר ומתפעל בעצמו מדי ראותו או שומעו ענינים שיעירוהו אל החשבון והפשפוש במעשים, ובכח הליצנות יפיל הכל לארץ ולא יעשה בו רושם כלל". יכול אדם לשמוע מאה שיחות מוסר מחזקות, דברים מרוממים ויסודיים, שיש בכוחם לשנות את חייו לטובה, ואז בא איזה לץ ואומר לו הערה בסגנון, "אהה, החלטת להיות 'פרומער'..." הערה אחת כזו מסוגלת להביא לקריסתם של בנינים שלמים בעבודת ה' שבנה האדם בנפשו.

לכן חשוב כל כך להתרחק מאנשים שפלים וטיפשים. ואין הכוונה להתרחק רק מרוצחים ומחללי שבת, אלא מכל אדם שאינו מעוניין לחיות חיים של עבודת ה', ובז לשאיפה זו של ביקוש השלמות. העולם בחוץ הוא עולם מסוכן, וצריך האדם להיזהר ולשים לב אלו מסרים הוא מנתב אל מוחו באמצעות אוזניו.

ממלכת כהנים

כוחן העצום של האוזניים, והיותן השביל המוביל אל השכל, היא הסיבה שהדבר הראשון אותו עשו הכהנים כאשר נחנכו לעבודת בית המקדש היה להקדיש את אוזניהם לקב"ה, ולקבל על עצמם שאוזניים אלו ישמשו כלי לעבודתו יתברך.

הם האנשים שיעזו להעיר לו באמת על הנקודות הכואבות אצלו. מה גם, שכלפי חוץ, יתכן והאדם יוכל להציג את עצמו כאילו אין לו שום חסרונות. מה שאין כן בבית פנימה, אשתו של האדם רואה את חסרונותיו, וממילא בכוחה לסייע לו לדעת אילו דברים טעונים תיקון אצלו - אם אך ישכיל להטות אוזן לדבריה ולא לדחותם. אשתו של כל אחד יכולה להביאו לידי שלמות גדולה, אם יבחר להיות "אֶזְן שְׁמַעַת תִּוְכַחַת חַיִּים".

למעשה, כל ביקורת שהיא, מכל אדם - זו מתנה, גם אם זו מתנה כואבת. משל למה הדבר דומה, אם מאן-דהוא יזרוק עליך יהלום, אף אם תידקר ע"י היהלום לא תכעס עליו, אלא תמהר לחטוף את היהלום לעצמך. כל מילה של ביקורת ומוסר היא יהלום המסוגל להעשיר את האדם המקבל אותה.

לפני כשבועים שנה, זכיתי לשמוע דברי מוסר מאדם פשוט שהלך ברחוב, שביקר אותי על נקודה מסוימת בהתנהגותי. לא אגלה לכם מה זה היה, רק זאת אומר, שעד היום אני זוכר כל מילה מדבריו, והיום אני אדם טוב יותר בזכות מילים אלו.

אשר על כן, יש לו לאדם לחטוף כל מילה של ביקורת ומוסר אותה הוא שומע, מפני שעל פי רוב, יהלומים אלו לא יגיעו אליו, ותחתם יגיעו רק דברי שקר וחנופה, ואם לעולם לא יפתח האדם את אוזניו כדי לקבל את דברי המוסר, הוא ימשיך ללכת בחושך לאורך ימים ושנים.

לסתום את האוזניים

לא נוכל לסיים את דברינו מבלי להזכיר עוד שימוש חשוב של האוזן, והוא, לדעת מתי לא להאזין אלא לסתום את האוזניים. הגמרא במסכת כתובות (ה, א) שואלת שאלה מעניינת: "מפני מה אוזן כולה קשה והאליה רכה?" - מדוע ברא הקב"ה את אוזנו של האדם באופן כזה שהחלק התחתון שלה הוא רך? עונה הגמרא: "שאם ישמע אדם דבר שאינו הגון, יכוף אליה לתוכה" - הקב"ה ברא את האוזן בצורה כזו המאפשרת לאדם לסתום את אוזניו אם הוא שומע דברים שהוא אינו אמור לשמוע.

אני נהגתי כן פעם; הייתי נוכח באסיפה של רבנים, שבה אחד הנואמים אמר דבר שאין ראוי לשומעו, אז כופפתי את האליה אל תוך האוזן. "מה זה?" שאל אותי הנואם. "זו גמרא מפורשת!" עניתי לו.

מתוך תשובות שהשיב הרב זצ"ל לשואלים

שאלה:

במה זכתה מדינת ארצות הברית להיות מעצמה עולמית משגשגת?

תשובה:

זו שאלה שצריך לשאול את ה' יתברך. אינני נביא ולא בן נביא, ואין מאיתנו יודע חשבונות שמים, אך כן אוכל להביע את דעתי העניה ולהציע סברא. הייתי אומר שהסיבה לכך היא משום שארה"ב קיבלה את היהודים אל תוך שעריה ואיפשרה להם לחיות עם מלא הזכויות. בשונה ממדינות אחרות, מיום היוסדה, הקנתה מדינה זו שוויון זכויות מוחלט ליהודים.

העובדה שיהודים רבים ניצלו לרעה את הזכויות הללו, אינה אשמתה של ארה"ב. היא לא אשמה בכך שהיהודים נדחפו אל מקומות בהם הם אינם אמורים להימצא, והתעקשו להפוך לחלק מהאומה האמריקנית ולאמץ לעצמם את תרבות הגויים. הגויים לא אשמים בכך. החסד הזה שעשתה אמריקה עם העם היהודי זיכה אותה בשכר זה.

בנוסף לכך, בעבר היתה אמריקה מדינה מוסרית ביותר. ניתן להבחין בכך עד היום כאשר אנו רואים שמודפס על שטרות הדולר הכיתוב: "באלקים אנו בוטחים". איני יודע כמה זמן הכיתוב הזה עוד ישאר על המטבע האמריקני. מסתבר שביום מן הימים, בית המשפט העליון יורה על הסרת הכיתוב. הנשמע כדבר הזה, שמדינה תצהיר על גבי המטבע הרשמי שלה שהיא בוטחת באלקים? על זה לבד מגיע להם שכר. נמצא שבתקופה מסוימת, אמריקה היתה ראויה לשגשוג שלה. מה יהיה בעתיד - זאת אין לדעת.

ענין זה חייב להוות אות לכולנו, ומזה נלמד כיצד לחיות את חיינו, שהרי הקב"ה בחר בנו להיות לו לעם סגולה, "וְהִייתֶם לִי סֻגְלָה מִכָּל הָעַמִּים" (שמות יט, ה), ומהו עם סגולה? מהו התפקיד אותו מוטל עלינו למלאותו כעם סגולה? התשובה היא, "וְאַתֶּם תִּהְיוּ לִי מִמְלַכֶּת כֹּהֲנִים" (שם פסוק ו) - מהי "ממלכת כהנים"? הפירוש הוא: עם, שכל יחיד ויחיד, איש, אשה, נער או נערה הינו כהן, המשתדל לחיות חיים של קדושה ועבודת ה'. הקב"ה אומר לנו, "אתם ממלכת כהנים, ואני מבקש שתאמצו גם אתם את היסוד אותו אני מלמד את הכהנים: הקדישו את אוזניכם לעבודתי".

כל יהודי מכריז בקול רם וברור: "שמע ישראל" - תשמע! "וְהָיָה אִם שָׁמַע תִּשְׁמָעוּ" - אוזנינו צריכות להיות מוקדשות לעבודת ה'. עלינו לפתוח אותם ולהקשיב כיצד לקיים את רצון ה'. אלו הם חיים של שמיעה - זהו תפקידנו בעולם - לשמוע וללמוד.

שבת שלום ומבורך!

בואו נהיה מעשיים

מנצלים את המתנה

התורה מלמדת אותנו שהשלב הראשון בעבודת ה' הוא לקדש את אוזנינו לעבודתו, ובכך אנו מכינים את עצמנו לחיים של שמיעה. האוזניים הן מתנות יקרות ערך, ועלינו לשלם לה' על מתנה זו באמצעות שימוש נכון בכח השמיעה כפי רצונו יתברך. השבוע נקדיש בלי נדר חמש דקות כדי ללמוד מוסר בקול רם - ולהקשיב למה שאנחנו אומרים.

קדושת בתי מקדש מעט

בהכוונת הגרמ"מ לובין שליט"א רב שכונת רמת אהרן בני-ברק

דבר המערכת

עצמם לא לדבר בל"נ לכל אורך התפילה, ובזכות זאת יהיה לחבר שלך רפואה שלמה.

זה לא מספיק, אמרתי. רבי חיים הסתכל עלי בתהייה ושאל, מה אתה מתכוון? עניתי: בימינו לפעמים לעשות לפי הש"ע זה לא מספיק, אני צריך לומר להם שרבי חיים ביקש שלא יהיה דיבורים בבית הכנסת. רבי חיים שוב שאל אותי מה אתה מתכוון? ואמרתי לרבי חיים את האמרה המפורסמת של הקאצקער-רבי, שחבל שעשרת הדברות לא נכתבו על ידי רבי יהודה החסיד. רבי חיים פרץ בצחוק ואמר: בסדר, אתה יכול לומר למתפללים בשמי שבזכות הקבלה הזאת תהיה לחבר שלך רפואה שלמה, ואני גם אתפלל לא רק עליו אלא להצלחת כל המתפללים בבית הכנסת. עזבתי את רבי חיים מאוד נרגש ומלא רצון להעביר את המסר שלי, לאחר שחזרתי לניו-יורק, פעמון הדלת שלי צלצל וחברי שהיה חולה הגיע לבקרני, הייתי המום, ידעתי שהוא עדיין לא מרגיש טוב והנה הוא עומד בסלון שלי ונראה נפלא. לשמחתי הרבה הוא אמר לי שהוא באמת מרגיש הרבה יותר טוב. הבנתי שרבי חיים כבר קיים חלקו בהסכם.

למען האמת, כאחד שגם הייתי לוקה בעצמי בדיבור בבית הכנסת, הרגשתי חובה לכתוב את המכתב הזה. אני שמעתי מכלי ראשון את ההבטחה של רבי חיים להתפלל על החבר שלי, וכבר ראיתי את הפירות של המאמצים שלו, ולכן אני מרגיש חובה לקיים את החלק שלי ולנסות לחולל שינוי בעניין זה.

ואז בעידודו ובהסכמתו של חברי ומשפחתו אני כותב זאת לכם (אנשי ביהכ"נ) ומפרסם את המסר של רבי חיים קניבסקי שליט"א [זצוק"ל], שעל כולנו מוטל להתחזק בדבר. מי ייתן שהמאמצים הכנים שלנו בעניין זה יביאו הצלחה ישועות ורפואות לכולנו. מרדכי הגר

בחודש אייר תש"פ, כשבס"ד שנפתחו שוב בתי הכנסיות לאחר שהיו סגורים כחודשיים כתב מרן שה"ת הגר"ח קניבסקי זצוק"ל מכתב וז"ל: בס"ד כ"ד אייר ל"ט למסמונים תש"פ אל כבוד הרבנים הגאונים וגבאי בתי כנסיות שבכל אתר ואתר ה'עליהם יחיו

הנה בעונותינו הרבים כבר כמה שבועות שגגרשנו מבתי כנסיות ובתי מדרשות כעבד שבא למזוג כוס לרבו ושפך לו קיתון על פניו, ונראה שזהו אות מן השמים בעון שמזלזלים בקדושת ביהכ"נ בזה שבשעה שמתפללים הפלאפונים פתוחים ומדברים בהם והיו זלזול גדול בתפילה ובקדושת ביהכ"נ שלא שערס אבותינו מעולם והוא נגד ההלכה בשו"ע או"ח קנ"א ובוה"ק ויקהל דף ר"ה ב' איתא דברים נוראים בזה ולכן יש לתקן תקנה קבועה שאיסור חמור להכנס לביהכ"נ להתפלל עם פלאפון שאינו כבוי וכל זמן התפילה הוא מנותק, ועל הגבאים מוטל האחריות להזהר ולהזהיר בזה חוק ולא יעבור

גם מן הראוי שזוכה במהרה לחזור לביהכ"נ שהרבני ביהכ"נ יחזקו ויעזרו ויאמרו דברי חיזוק בגודל האיסור החמור בזלזול קדושת בתי כנסיות ובתי מדרשות ונקבל ע"ע דברים אלו יחזירו המקום במהרה לעבודתו בבתי כנסיות ובתי מדרשות ברוב עם ויקבל תפלתנו באהבה וברצון חתימת מרן זצוק"ל

ולמכתב הוסיף יבדלחט"א מרן ראש הישיבה הגר"ג אדלשטיין שליט"א: כמו כן יש להיזהר מלדבר דברים בטלים בביהכ"נ.

בירורי הלכה

ב שאלה: בית הכנסת הרי אמרו חז"ל (שבת יא) שיהיה גבוה למעלה מכל בתי העיר צ"ע מדוע לא נוהגים כך היום, ועוד יש לעיין אי מועיל בית הכנסת אחד שהוא גבוה מכל בתי העיר ועליו יסתמכו, או שאפילו מן הבית הכנסת הנמוך שבעיר אסור להגביה יותר?

תשובת מרן זצוק"ל: בב"ב מסתמכים על ישיבת פונבז' וסלבודקא שנמצאים

בט"ו אדר - פורים דמוקפין, יחול היארצייט הראשון למרן רשכבה"ג רבינו שמריהו יוסף חיים קניבסקי זצוק"ל. ננסה להתחזק בס"ד במה שהוא חיזק את כלל ישראל בענין שמירת קדושת בתי מקדש מעט.

סיפר חתנו הגו"צ רבי יצחק קולדצקי שליט"א, לפני כש עשרה שנה הגיע לא"י המשגיח של ליקווד הגאון רבי מתתיהו סלומון שליט"א, הוא בא להתייעץ עם מרן רבי חיים קניבסקי שליט"א שרוצים לעשות שמירה לישיבת ליקווד וזה מאד קשה כי ישיבת ליקווד משתרעת על פני מתחם ענק שיש בו בתי מדרש רבים. אמר לו רבי חיים, אם אין פלאפונים בסדרים לא צריך שמירה, התורה שומרת על אלו שלומדים אותה, ובעקבות כך עשו תקנה שבכל בית מדרש בליקווד יש מודעה שמי שמדבר בפלאפון בבית מדרש הרי זה גזלן!

אין לנו מושג מה ההבדל בין לימוד עם פלאפון ללימוד בלי פלאפון, כגבוה שמים על הארץ, זה עולם אחר לגמרי, (אני לא מדבר על הזמן שהולך, נעזוב את זה כרגע, זה עוד חשבון), לא לתת לגנב הזה, מספיק הוא לקח את כל היום עם הפלאפון מכל הכיוונים, אין ברירה זה המצב בדור שלנו, רבי חיים שליט"א [זצוק"ל] לא ידע איך לדבר בטלפון, הוא מופקע מזה, הוא קיבל על עצמו עול תורה, אנחנו משועבדים לזה, דיינו, אבל לפחות בזמן שקובעים ללמוד, אפי' אם קובע עצמו ללמוד בבית, למה צריכים להפסיק לכל שיחת פלאפון, אני רוצה ללמוד, אני לא יכול לקבוע לעצמי זמן ללמוד? למה?... כמה צריך להתחזק בזמן שלומדים, כל בעלי העסקים למיניהם אם מתקשרים אליהם בשעות העבודה שומעים צליל - לא זמין, לא זמין, הוא עכשיו עסוק, הוא לא יכול, ולא תהא כהנת כפונדקאית, כשאנחנו שקועים בלימוד נהיה לא זמין, ובכל אופן בסדרים שלא יהיו הפסקות באמצע, ואז אומר רבי חיים שליט"א [זצוק"ל] כשלומדים בקביעות וברציפות בלי הפסקה זה שמירה מיוחדת מן השמים, הנהגה מיוחדת מן השמים.

בשנת תשס"ה הופץ בארה"ב מכתב ובשעתו עורר הדים רבים [המכתב נכתב באנגלית ותורגם לעברית, והובא בספר 'שמחת מרדכי' מהר"ר מרדכי הגר שליט"א עמ' ק"ג]:

ז' בשבט תשס"ה. לחברי היקרים, לפני שלושה שבועות היתה לי הזכות לחוות ביקור מרומם בא"י אצל רבי חיים קניבסקי שליט"א, שאני רוצה לשתף אתכם

בקשתי מרבי חיים, אם הוא יכול להתפלל לרפואה שלימה על חברי המתפלל איתנו בבית הכנסת. אתם יכולים לדמיין את התגובה שלי כשרבי חיים שאל אותי, האם מדברים בבית הכנסת שלך? עניתי: כן, ולאחרונה יותר טוב. רבי חיים אמר מיד, זה לא מספיק, הדיבורים חייבים להפסיק לחלוטין! ואז הוא ביקש מבנו רבי שלמה להוציא משנה ברורה, רבי חיים פתח והצביע בסימן קכ"ד סעיף ז' שכתוב השו"ע: 'לא ישיח שיחת חולין בשעה ששליח ציבור חוזר התפילה ואם שח גדול עונו מנשוא'.

אמרתי לרבי חיים שהשו"ע מדבר רק על זמן חזרת הש"ץ. לא, אמר רבי חיים, והצביע על המשנ"ב במקום שכתוב שאסור לדבר במשך כל התפילה, ואת דבריו שכתב 'אוי לאנשים שמשוחים בשעת התפילה כי כמה בתי כנסיות נחרבו בשביל עון זה', ושאל אותי רבי חיים, וכי אתה חושב שהקירות נחרבים מחמת העון הזה?! אנשי הבית כנסת - המתפללים, נחרבים רחמנא לצלן איש איש וצרותיו אם לא נזהרים בעון זה ומשיחים בעת התפילה! ולכן תשווה עם אנשים בבית הכנסת שלך, ותאמר להם שכדאי להם לקבל על

שו"ת ממרן זצ"ל בעניין בית הכנסת [מאת תלמידו הג"ר זאב אריה שטיגליץ שליט"א]

א שאלה: הרואה מי שמדבר בשעת התפילה וקריאת התורה האם יש מקום ללמד ללמד עליו זכות, וא"כ איזה זכות יש ללמד עליו?

תשובת מרן זצוק"ל: אינו ידוע שאסור לדבר, ויש להעיר לו.

בראש ההר מעל גובה בתי העיר, ובחור'ל בין כה וכה יגביהו הם יותר ולא יהיה הכירא.

ג] שאלה: בהא דאסור לישון יחידי בבית הכנסת הרואה אחד שישן יחידי בבית המדרש האם צריך להעירו בכדי שלא יישן יחידי שהרי זה מקום השראת השכינה ואין מקום להתיר לישון יחידי?

תשובת מרן זצוק"ל: יתכן שדרך ארעי מותר וצ"ע.

ד] שאלה: במגן אברהם סי' צ' ס"ק כ"ב כתב (עפ"י הסוגיא בסוטה כ"ב, ב, בההיא אלמנה דהואי בי כנישתא) שאם יש ב' בתי כנסיות בעיר טוב לילך לרחוק יותר משום שכר פסיעות. וצ"ב דבמנחות (ס"ד, ב) מצוה להביא עומר מהשדה הקרובה לירושלים משום שאין מעבירין על המצות. והכי נימא לכא' גם בב' בתי כנסיות?

תשובת מרן זצוק"ל: בעומר לא שייך שכר פסיעות מה שאין כן בהליכה לבית הכנסת דכתיב אחרי ה' אלוקיכם תלכו.

ובפעם אחרת השיב: במצוה חיובית לא אמרינן זה.

ה] שאלה: בחינוך מצוה תצ"ב מבואר שיש איסור לטעת עץ בחצר בית הכנסת. האם האיסור לנטוע הוא בדווקא בחצר בית הכנסת או שרק בפתח בית הכנסת, והאם יש הבדל בין עצי פרי לשאר אילנות סרק?

תשובת מרן זצוק"ל: יש מחמירין.

[ונביא מש"כ בהערות שם: הרמב"ם בספר המצות לאוין י"א כך היה מנהג הגויים וכדי להרחיק ממחשבות דומות להם לכן אסרו, וכ"ה ברמב"ם פ"ו מע"ז ה"ט שאסור לנטוע אילנות אצל המזבח כי הוא דרך עולם. ובאורחות רבנו ח"ג עמ' רי"ח הובא בשם רבינו זצוק"ל שרצו לנטוע אילנות בבית הכנסת הגדול בבני ברק רבני העיר התירו ומרן החזיר סבר שאסור כמבואר מהגהות הגרעק"א א"ח סי' קנ ועי"ש מה עשו בסוף. ועי' שו"ת מהרם שיק א"ח סי' עח שאוסר לנטוע].

ו] שאלה: האם מותר להכניס חמור לבית הכנסת לצורך מצות פדיון פטר חמור?

תשובת מרן זצוק"ל: יתכן, ועי' בירושלמי מגילה פ"ג ה"ג ליה ולחמריה ולמנוי וכ"ש כאן.

[שם מבואר שהתירו לו להכניס חמור וכליו לבית המדרש. ועי' חשוך חמד מסכת זבחים כ"א שדן האם ראוי להעמיד פטר חמור ליד ארון הקודש וז"ל: **שאלה:** מעשה בפדיון פטר חמור שנעשה ברוב עם, ולא נמצא מקום אחר, כי אם בבית כנסת גדול, וציבור של מאות השתתפו בו, לראות את המצוה, ולא היה מקום להעמיד את החמור והשה, כי אם על הדוכן שעליו עומדים הכהנים, מאחר והוא מוגבה וכולם רואים אותו, ולשם הכניסה את החמור ואת השה, השאלה היא אולי אין זה דרך ארץ לקרב את החמור לארון הקודש?

תשובה: בתחילה יש לדון האם מותר להכניס את החמור והשה לתוך בית הכנסת לצורך הפדיון. ויעוין באגרות משה (או"ח ח"א סי' מ"ה) שדן בדבר הכנסת כלב הנחייה של עור לבית הכנסת, כדי שהעור יוכל להתפלל בצבור ולשמוע קדיש וקדושה וקה"ת וקריאת המגילה וכדומה, האם יש בזה בזיון להכניס בעל חיים לביה"כ שהוא מקדש מעט. והביא שם את דברי הירושלמי במגילה (פרק בני העיר ה"ג: ר' אימי מפקיד לספריא אם אתא ברנש גביכון מלכלך באורייתא לגבכון, תיהוון מקבלין ליה ולחמריה ולמנוי, דהיינו כשיגיע אדם ללמוד, יכניסו לבית המדרש אפילו שהוא מלכלך, אותו ואת חמורו ואת כליו, והוא משום דסובר שבית המדרש הוא בי רבנן, ומותר לשימושים של ת"ח, ולכן אמר ר' אימי לספריא שאף אם הוא רק קצת בן תורה נמי נחשב כבן תורה לגבי זה ומותר כשהוא אורח להיות שם עם חמורו וכל כליו, והובא הירושלמי ב"ר"ן במגילה שם. וא"כ חזיון דהכנסת חמור לביה"כ, אינו קלות ראש ובזיון יותר מאכילה ושתייה ושינה, דאם היה יותר מזה לא היה נותר לת"ח, דאטו ת"ח אינו מזהיר על מורא מקדש כדאיתא במג"א (או"ח סי' קנ"א סק"ב), הרי לפנינו ירושלמי מפורש שרשאי להכניס שם החמור, וגם הגר"א (שם סק"ה) הביא לשון הירושלמי, וא"כ פוסקין כן, יע"ש עוד מה שדן בזה. ואם כן בענינו, שהוא שעת הדחק, שצריך מקום גדול שכולם ישתתפו במצוה, נראה שמותר להכניס את החמור לבית הכנסת לצורך כך. [ויש לציין שבספר קורות העתים (י' ע"א במהדורה ישנה, סט ע"א במהדור"ח) הביא עדות על מצות פדיון פטר חמור שנעשה ע"י הגאון רבי ישראל משקלאב בעל פאת השלחן, ועטרו את הבכור במרגליות ובוזה, והוילכוהו לבית הכנסת בשמחה ובתופים, והפדיון עצמו נעשה בבית הכנסת, יע"ש. וכן הורה למעשה גיסי מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א על פי הירושלמי הנ"ל. עי"ש.

חיזוקים בבתי הכנסת

בית המדרש וכולל אברכים 'בית מדרש עליון' רחוב קושניר 17 ב"ב

צורת ה"בית מדרש" בקדושתו ובטהרתו, היא אחד מהדברים שרבינו ראש הישיבה הגר"י אונגרישר שליט"א מעמיד כיסוד לבנין של מקום תורה, וזה מתבטא למשל, בתנאי קבלה לכולל, שהלימוד בסדרי הכולל יהיה בהתמדה, **ושלא יהיה מכשיר הפלאפון זמין בזמני הלימוד** (ולצורך מקרים דחופים יש טלפון מיוחד של הכולל שמועד לשיחות נכנסות).

כל אברך יכול לקבל מפתח להנחת הפלאפון בכספת הנמצאת מחוץ לבית המדרש עבור הפלאפונים. בס"ד לאחרונה, היה החתמה של עשרות אברכים שקבלו על עצמם להשאיר את הפלאפון מחוץ לביהמ"ד בזמן הסדרים. עוד מתנאי הכולל שאופן הלימוד יהיה במיזוג נכון של אימה ויראה עם שמחה, ושלא יכניסו כוס קפה לתוך בית המדרש.

וגם לכלל הלומדים והמתפללים נכתב מודעה ברורה בכניסה לבית המדרש שעל פי הוראת רבינו ראש הישיבה שליט"א **אין להכניס מכשיר פלאפון פועל לבית המדרש.**

בשיחה שמסר מורינו הגר"א וולדמן

שליט"א בכולל, אמר בשם מרן הגר"ח קניבסקי זצ"ל שלכוללים שלא מכניסים פלאפון לבית המדרש יש הגנה מיוחדת, ולא צריכים לפחד מטילים. ועורר עוד, שגם אלו שמיד בגמר הלימוד מסתכלים מי חיפש אותם, זהו גם לא האופן הראוי לבן תורה, שביציאתו מבית המדרש צריך להשאר שקוע בלימוד, ולא שיראה שכבר מחכה לקבל שיחות, וח"ו התורה נראית כמשאוי, ועיקר מעלת התורה היא כאשר היא כל עולמו בכל שעות היממה.

לאחרונה אחד ממתפללי הקהילה הרב משה בן מרים שליט"א לרפ"ש בתושח"י, עורר על תוספת חיזוק בזהירות במורא מקדש שחלילה לא יצלצל מכשיר הפלאפון בתפילה. ובהשתדלותו נעשו חיזוקים נוספים בענין זה, ונכתב מכתב חס בבקשה לכל באי בית המדרש לשמור על הגדרים בענין הרהקת השימוש בפלאפון בבית המדרש למען כבוד שמים, ונתלה בכל הכניסות לבית המדרש. ולפי בקשתו המעוניינים להשתדל לרפואתו יקבלו על עצמם חיזוק בכבוד ומורא בית המדרש, והציע לקבל לקרא את הגליון החשוב בחשוק בענין קדושת בית המדרש היוצא מידי שבוע וזוהי כבר ישיפע בעזרת השם חיזוק, ר"י ישלח לו במהרה רפואה שלימה בתושח"י. יישר כח לכל המחזיקים והמתחזקים. י.ק. אחד מלומדי הכולל ומתפללי ביהמ"ד.

סיפור השבוע

יהי היום והש"ץ התחיל 'מזמור שיר', מיד סגר מרן את הגמ' וקם להחזירה לארון-הספרים, עד שסיים להחזיר את הספר התחיל הש"ץ לומר קדיש, מיד קפא מרן על עמדו והתרכז בשמיעת הקדיש תוך כדי שידו נשארה תלויה באויר בסמוך לארון-הספרים, כשסיים הש"ץ את הקדיש הוריד מרן את ידו ושב למקומו להתפלל.

סיפר הגה"צ רבי חזקיהו יוסף מישקובסקי שליט"א, משגיח דשיבת 'אורחות תורה', שסיפר לו אחד מוותיקי מתפללי ביהמ"ד 'לדרמן': מרן זצ"ל היה נוהג לומר מדי יום לפני תפילת שחרית כמה פרקי תהילים, ואם קרה שסיים את התהילים היום ויעדיין היה נשאר זמן עד התפילה, הוא היה פותח גמרא ולומד.

מעשה רב

שיח ועובדות ששמענו על

מֶרֶן הַמִּשְׁגִּיחַ הַגָּה־צִי רַבִּי יִחְזַקְאֵל הַלֵּוִי לִוְיִנְשְׁמִיין זצוק"ל

ליום הזכרון י"ח אדר, 49 שנים להסתלקותו

נמסר ע"י א.י. ברנשטיין, 'מעונות הגבורים'

עמו התעוררות לחזור בתשובה, כמבואר ברמב"ם. (מהגה"צ רב"צ במברגר זצ"ל)

י. סיפרה בתו, שכשהיו קטנות היה נותן להם כסף על כל סיפור שסיפרו לו לחיזוק האמונה וההשגחה הפרטית.

יא. התלמידים ראו פעם את המשגיח זצ"ל, שהוריד מודעות פטירה, מהלוח מודעות. וכנראה חשש שהתוארים שכותבים אינם נכונים, וגורמים רעה לנפטר.

יב. פעם נסע המשגיח לחתונה של א' ממקורביו בישיבת פונביז', והרגיש צורך להשתתף אף בסעודה, אך מיד לאחר החופה נסע בחזרה לישיבה ללמוד מוסר, ולהתפלל מעריב, כי לא ויתר על מוסר ותפילה בישיבה, ואח"כ חזר שוב לסעודה.

יג. סיפר הגרמשי"א שטרן זצ"ל (משגיח בישיבת קמניץ), שבא למשגיח כשהשתקע בב"ב, ואמר שכעת שגם הוא וגם הגר"א לאפואן עזבו את ירושלים. אין ממי לשמוע חיזוק באמונה, וחשב המשגיח מעט, וענה לו שטענתו נכונה, אבל מ"מ יתן לו עצה לחיזוק האמונה, שיגיד "ויברך דוד" בכונה, וזה יהיה החיזוק. ופעם כשנשאל על ידי אחד מיקירי ירושלים, שהקפיד להתפלל בנץ, כמניין ותיקין. אם הוא מאחר את פסוקי הזמרה, האם לדלג ולהתפלל ותיקין, ומרן ענה לו, ותיקין זה מעלה בתפילה, אבל בלי פסוקי דזמרה, זה לא תפילה.

יד. במכתביו כתב: דיברתי בכל הועדים שלי השבוע על דברי הרמב"ם, חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים.

טו. בשנחאי, בגלל החוס הנורא, לא לבשו הבחורים את המעיל העליון בתפילה. ורק המשגיח לבש, ופ"א כשהיה שם חתונה לבשו הבחורים מעיל, ואמר אח"כ בשיחה שאם אפשר ללבוש את המעיל בחתונה, חייבים ללבוש גם בתפילה. (מאמור"ר זצ"ל)

טז. מעל הברכון שבו היה מברך ברכהמ"ז היה כתוב באותיות גדולות "לשמוע מה שמדברים". וזה מה שהיה צועק תמיד בשיחותיו על תפילה, לשמוע מה שאומרים.

יז. בהספדו של מרן זצ"ל, על מרן הרב מפונביז' זצ"ל, - בהלויה, אמר, מדותיו של הרב זצ"ל, היו כה נעלות, עד שספק אם אדם בימינו יכול להגיע אליהם. וביום כ' אדר שנת תש"ל, אחר ההקמת מצבה, אמר בדרשתו, אני כל יום דואג לעילוי נשמתו! ואמר לתלמידיו, מלבד לימוד משניות תמיד, אני שובר כל יום, איזה רצון מהרצונות שלי, לעילוי נשמתו של מרן הרב, והדברים מדהימים.

יח. בסוכות תשל"ד, שה' אז מלחמת יום הכיפורים, נכנס אברך א' לשאול את המשגיח איך לנהוג במצות "שמחת החג", ולא ענה לו מאומה, וכשיצא, אמר לאמור"ר זצ"ל, מה יש להם לאברכים במחשבותיהם

א. לאחר הלויית מרן החזון איש זיע"א נסע מרן המשגיח עם קבוצת תלמידים בחזרה לירושלים. ונסעו דרך התחנה מרכזית בת"א, וכיון שכבר היה סמוך לשקעה"ח, הציע א' שיתפללו מנחה באיזה ביהכ"נ באיזור. ואמר מרן זצ"ל, דא"א להתפלל כן, כיון שעייפים מהדרך. וביקש שיקנו פירות, ויאכלו וינחו מעט, ורק אח"כ להתפלל, והוסיף ע"ז אמור"ר זצ"ל דלמדו מזה, שתכלית האכילה היא בשביל להתפלל. ולא כמו שמורגלים, שמתפללים בכדי לאכול, (מפי אמור"ר זצ"ל).

ב. מרן זצ"ל הכין כל לילה לפני השינה שתי שעונים מעוררים, מחשש שמא הוא יתקלקל... וישקע בשינה. אע"פ שלא קרה אף פעם שהשעונים יעוררו אותו, שהיה מקדים לקום לפני צלצול השעון. (מהרה"צ ר"ד זינגרביץ זצ"ל)

ג. פעם בערב שמחת תורה לפני התקדש החג, קרא לנכדו שליט"א, ורימז לו שרוצה להכנס לרבנית הינדה כהנמן ע"ה, כדי לברכה בברכת החג. [מפני שהיה מאד מוקיר טובה לאנשי טובתו], ובפרט לרבנית ע"ה, שדאגה לצורכי הישיבה].

ד. כשחזר מרן הרב מפונביז' - בשנתו האחרונה, אחרי הניתוח בארה"ב, לישיבה, ניגש אליו המשגיח זצ"ל, בליל ש"ק, לפתח ביתו, ואחז בידיו כמה רגעים, ולא דיברו מאומה, ואח"כ אמר לו המשגיח את הפסוק "וקוי ה' יחליפו כח"!

ה. הרבנית כהנמן ע"ה, סיפרה למשגיח, שהבחורים אכלו מהחמין, עוד בליל ש"ק, ואמר לה שבשבת הבאה יפסיקו לגמרי לעשות חמין [בכדי לחנכם], היא דאגה שיעשו בביתו שיפוצים, וכשנכנסה לראות את גמר העבודה, קילס המשגיח מאד את יופי העבודה, וכידוע כמה שייכות היה לו לדברים אלו, ומ"מ בכדי לשמחה, דיבר ביופי העבודה. (מאמור"ר זצ"ל)

ו. פעם בצאתו מהישיבה, ליווה אותו אמור"ר זצ"ל, עד הבית, וכשהגיעו לבית אמר לו המשגיח לילה טוב, ונפרדו, וכשהלך מעט, רימז לו לחזור, ואמר לו שכשאמר לו לילה טוב, לא חשב מה שהוציא בפיו, ולכן רוצה להגיד לו שוב, באמת שיהיה לכם לילה טוב. (מפי האמור"ר ז"ל). וגם כשאמר לעוברים לפניו 'גוט שבת' התכוון באמת [כמובן].

ז. פעם כשיצאו ביחד, מרן המשגיח ואבינו זצ"ל, התייעץ המשגיח עם אמור"ר, האם צריך לנסוע לחתונתו של א' הבחורים, שהיו מהקרובים למשגיח שהתקימה באולמי מודיעין. [וכ"ז מפני שלא רצה לסמוך על עצמו].

ח. כשהאמור"ר היה חתן, עזר לו מרן בכל עניני החתונה, ואף הלך עמו לחנות תכשיטים בארה"ב, כדי לקנות שעון זהב לכלתו, ואף הזמין לשבת לאחר האירוסין, וכשהיה בברית של א' הבנים, אמר הוא בעצמו למוהל, איך לחלק את הכיבודים.

ט. כשישב המשגיח שבעה על אשתו ע"ה, אמר שאף א' מהמנחמים לא אומר לו מה שצריך, שצריך לדבר

בתקופות אלו, והקפיד על כך שאין נשיאה בעול. כי הוא תמיד נשא בעול.

י. באמריקה בא בחור א' אליו, ושאל אותו מרן, באיזה ישיבה הוא לומד, ותוך דבריו אמר, בעצם מאי נפ"מ איפה אתה לומד, מיין ישיבה דין ישיבה, אבי מילערנדט, [הישיבה שלי, או הישיבה שלך, העיקר שלומדים].

כ. אברך א' בן עליה, שהיה מתפלל בקביעות בישיבה, שנפטר לו ל"ע בן, היה מאד שבור מזה, והפסיק להגיע לישיבה, ושלח מרן זצ"ל את אמו"ר לקרוא לו כמה פעמים, וכשבא אמר לו, ראית איך נראה "משפטי ה'", א"כ איך אתה יושב בשלוח, הרי זה מחייב אותך יותר, וסיפר אותו אברך שדברים אלו שלכאורה הם דברים המשברים את הלב, עודדו אותו לחזור למצבו.

כא. כשחזרו מהלוויתו של הצדיק רבי יוסף שלמה הורביץ זצ"ל, שנקבר בביה"ח שומרי שבת בבני ברק, [בד"כ לא נכנס מרן לביה"ח, בגלל אזהרת הגר"א], ונסעו במונית חזרה, התלמידים דיברו על כך שרבי יוסף שלמה זכה לאריכות ימים, ונהג המונית טען שבעיירתו נפטרו רק זקנים, כי גדל שם אוכל בריא, ענה לו מרן, מפני שלא דרו שם הרבה אנשים, ולא דיברו בה לשון הרע, לכן האריכו ימים, ורק זה יכול להיות סיבה לאריכות ימים, ולא האוכל הבריא הטבעי.

כב. פעם כשהחזן מיהר ב"עזרת אבותינו", שלח לקרוא לו, ואמר, אני כבר יהודי זקן, וחולה, וכל החיות והרפואה שלי, זה ב"עזרת אבותינו"... ואתה גנבת לי את התרופה. [וראה במזרח שמש שיחת ר"ה אודות עזרת].

כג. בשיחה שנתן המשגיח במוצאי ר"ה תש"ט בארה"ב, אמר, הרבינו יונה אומר, שיתכן להיות שונא השי"ת, אפי' איש שרחוק מעבירה. ועוד יותר אומרים בשם רבי ישראל סלנטר זיע"א, שאפשר שאדם יהיה צדיק וחסיד קדוש וטהור. וגם רשע וכופר, רוצח וגזלן, והוא, מפני שכ"ז שהאדם מקושר להשי"ת, אזי הוא דבוק בו ואינו יכול לחטוא, אבל מיד אם ניתק א"ע מהדביקות, מוכן הכל ליפול ממנו לצד השני, ואין שום מקום באמצע. [ראה בס' ממזרח שמש שיחות תש"ח-תשי"א].

כד. פעם בראש השנה, פנה אליו אחד התלמידים ואמר ביראת כבוד, כבוד המשגיח, והוא נחרד ואמר, בר"ה אני לא המשגיח, רק הבורא עולם. והוא חשש שיהיה נחשב מבין אלו שמקדימים אותם לדיו.

כה. הרב ירוחם שפיגל שליט"א היה פליט שואה, שלמד בישיבה בפונוביץ, ולכבוד יום כלולותיו ערך לו הרב מרן הגאב"ד מפוניבז', סעודת שבע ברכות, ומרן המשגיח הגיע לשמחה על פי בקשת מרן גאב"ד פוניבז' זצוק"ל, בתום השמחה, נגשה הכלה למרן המשגיח, והיא מבקשת עצות, וברכה, לקראת החיים החדשים של בני זוג, להצליח, ענה לה מרן אם את רוצה להצליח, תזכרי ותזכירי בכל דבר ודבר שאת עושה, את בורא העולם, לפני בישול תאמרי בורא עולם תצליח לי את הבישול, וכך לפני כל דבר ודבר, ומספר הבן שליט"א, כי אמו אמרה לו לפני פטירתה, קיימתי את עצתו, והצלחתי, וזהו על פי ה' יחנו ויסעו.

כו. פעם אחת מאחת משיחותיו, שאל מרן המשגיח את התלמידים, מי לדעתכם מנהיג בעולם? וזה היה

אחר שנשיא רוסיה כעס בעצרת האו"ם, והוריד את נעלו מרגלו, ודפק שם עם נעלו על השולחן, ומרן שאל, נו, האם משוגע כזה מנהיג את העולם?! ולא בורא העולם.

כז. גם בשידוכים, הוא דרש לראות שזה בורא עולם, ואמר שהמטרוניתא אמרה לרבי יוסי, האם הקב"ה יוצר יצירות חדשות? ורבי יוסי אמר לה שכן, כי כל שידוך, זה יצירה חדשה.

כח. סיפר הרב יוסף סלר זצ"ל, כי כשנולד לו בן פנה למרן המשגיח זצ"ל, וביקשו לשמש כסנדק בבריתו של אאע"ה לבנו, וענהו מרן, אין שום סיבה שאני צריך לטרוח לסנדקאות אם אתה אינך מתלמידיו הישיבה הקדושה בפוניבז', ואז שאל אותו הרב סלר, ובמה אני כן יכול לזכות שמרן ישמש כסנדק לבני? ענהו מרן אם תקבל על עצמך ללמוד מוסר כל יום אז אבוא בל"נ לשמש כסנדק, וכך היה, הוא קיבל על עצמו לימוד מוסר כל יום ומרן בא לביתו לשמש כסנדק לבנו, והוא גם דרש אחר כך ממנו כשהוא שימש כראש כולל, לדאוג שגם האברכים ילמדו מוסר.

כט. סיפר הר"ר משה אריאל זצ"ל, שהוא היה לומד מוסר קבוע בישיבה, אבל כשעבר ללמוד בכולל של הגאון רבי מיכל פיינשטיין זצ"ל בת"א, והיה חוזר מאוחר, והיה צריך לעזור בביתו בטיפול עם הילדים, הפסיק לבא לסדר מוסר בישיבה, וכשפגשו מרן זצ"ל, הוא שאל אותו מדוע הפסיק להגיע, והוא ענה שהוא חייב לעזור בבית, ואז אמר לו מרן, ואם אני יבטיח לה עוה"ב האם היא תסכים? והוא ענה, כן היא תסכים, והוא נתן לה הבטחה לזכות לעוה"ב, ואז הוא המשיך לבא לסדר מוסר בישיבה.

ל. לפעמים כשבאו אליו חשוכי ילדים, אז הוא הבטיח שאם ילמדו מוסר כל יום מזלם ישתנה, והם יזכו לפרי בטן, כי האדם עצמו משתנה ע"י לימוד המוסר, ואכן היו שזכו בזה לפרי בטן וצאצאים.

לא. כשנפטרה רעייתו הרבנית מרת חיה ע"ה, הוא גחן בהלויה לעבר מטתה, ואמר בלחש, יש לך מקום נכבד בעוה"ב. ובתקופת השנה לפטירתה, הוא היה ניגש לעמוד לשמש כבעל תפילה, [היות ולא היה להם בנים רק בנות], וכשהפסיד לעברו בחור שהיה בחיוב על הוריו, שהוא רוצה לגשת לעמוד, אמר לו, כי בתורת משגיח חל עלי חובה תמידית לגשת לעמוד, כדי לחזק את התפילה, ובתקופה זו אני מקיים את חובתי, ובישיבה יש בעל הבית שמחליט, וזהו מרן הרב מפוניבז' זצוק"ל.

לב. ביום ג' י"ח אדר תשל"ד, היה מעמד יציאת הנשמה של מרן המשגיח זיע"א מעמד חרדת אלוקים, נכחו בחדר מרנן ראשי הישיבה, מרן הגרא"מ שך זצ"ל, מרן הגאון רבי דוד פוברסקי זצ"ל, מרן הגאון רבי שמואל רוזובסקי זצ"ל, וכן תלמידיו המקורבים, בחורי הישיבה שהו מחוץ לביתו, הוא הסיט את ידיו לצדדים וקיפל את ידיו, ויצאה נשמתו כש'בת צחוק' על שפתיו. הבחורים זעקו מבחוץ שמע ישראל, ויצאה נשמתו בטהרה.

מרנן ראשי הישיבה יצאו מביתו בעיניים מלאות דמע, ומרן הגרא"מ שך זצ"ל אמר, אצלנו זה יום מר, אבל ראיתי את פניו ביציאת הנשמה, ואמרתי אפשר לקנאות בשמחה שהיתה על פניו בעת היציאת נשמה, וזהו "ותשחק ליום אחרון", והוסיף אמו"ר זצ"ל על ידיו הקמוצות בפטירתו, שזה נאמר על שמואל הקטן נטל כל חמודות העולם, והלך לו.

ברומז של עולם

גליון היוצא מבית ועד של חכמים העוסקים בענייני תפילה | גליון ל

מקורי התפילה • טעמי התפילה • מסורת התפילה • ביאורי התפילה • עבודת התפילה • תפילה כהלכה

פרשיות
תרומה - תצוה
תשפ"ג

ברכת הגומל חסדים טובים

כי משי אפיה לימא 'ברוך המעביר וכו', ויהי רצון מלפניך שתרגילני בתורתך ב"ה
גומל חסדים טובים לעמו ישראל וברכות ס:ברכות השחר
חלק י"ב

עומק התפילה

הרב אוריאל שוונברג שליט"א מח"ס אור צפון

ביאור סמיכות התפילה לברכת המעביר שינה

יש לבאר הסמיכות של תפילה זו לברכת המעביר שינה, דהנה העינים מבטאות את כח השקל [כדכתיב "חכם עיניו בראשו"], וכדי שהארת השכל תתפשט בכל פעולותינו או מבקשים שתרגילנו בתורתך כו', דהיינו שהחומרות לא תעכב את התפשטות הארת השכל [דרך העיניים] בכל פעולותינו.

ביאור חתימת הברכה

בביאור חתימת הברכה "הגומל חסדים טובים" כתב רבינו תם, וז"ל: וי"ל דשפיר הוי מעין פתיחה סמוך לחתימה מהמעביר, דסמוך לחתימה איכא ותגמלו חסדים טובים, והיינו גמילות חסדים, שהקב"ה מעביר שינה מן האדם ומחדש רוחו כדאמרין במדרש חדשים לבקרים וגו' שהוא מחזיר הנשמה שלמה ושקטה בגוף כאשר היתה בתחילה אע"פ שהיתה עייפה, והיינו כעין פתיחה, עכ"ל. זאת אומרת שהחזרת הנשמה שלמה ושקטה [המעביר שינה מעיני וכו'] היא החסד הגדול שבו או חותמים [גומל חסדים טובים וכו']. וצריך ביאור מה מיוחד בברכת "המעביר שינה" מכל שאר ברכות השחר, שדוקא בחסד זה תקנו חז"ל לחתום את הברכה ב"הגומל חסדים טובים". ויש לבאר ולומר ש"העביר שינה מעיני" פירושו החזרת שליש השכל [שהוא משכן לנשמה] על כל פעולותיו של האדם, והוא התכלית של כל החסדים של ברכות השחר, ולכן דוקא כאן חותמים ב"הגומל חסדים טובים".

ויש להוסיף לביאור זה ולומר שהטעם שחותמים ברכה זו ב"הגומל חסדים טובים לעמו ישראל" ולא "הגומל חסדים" ותו לא, הוא מפני שסתם חסד אינו מחייב שהמקבל את החסדים ישתמש בהם לטובה, או שיתקיימו אצלו, משא"כ חסדים טובים, הם סוג חסדים שמתקיימים אצל האדם ומכניסים אותו להגיע לתכלית ההטבה, והוא שכן עולם הבא. נמצא שכאשר שקל האדם מאיר את עיניו להשיג על מעשיו, אז כל הפרטים הקשורים לקומת האדם ופעולותיו [שעליהם ברכנו בברכות הקודמות] נמצאים מכוונים לתכלית ההטבה של שכן עוה"ב, ועל זה חותמים הגומל חסדים טובים לעמו ישראל. זאת אומרת בברכה זו או מברכים על התפשטות השכל דרך העיניים, בכל קומת האדם, שבזה מתאחדים כל החסדים הפרטיים לחסדים טובים, המכוונים לתכלית ההטבה, והם החסדים הטובים, המביאים את עמו ישראל לחיי עולם הבא.

הקדמה לתפילת 'שתרגילנו בתורתך ודבקנו במצותך'

הרב מרדכי פוטאש שליט"א בעמח"ס ברומז של עולם

טעם סמיכות בקשות אלו לברכת המעביר שינה

א. מבואר בפוסקים שנוסח זה מתחיל באות ו' משום שהוא המשך של המעביר שינה וכו', ולכאורה קשה להבין מה הקשר ביניהם. אכן בסידור אוצרה"ת בפי' עיון תפלה ביאר בזה דבר יפה, וז"ל "כי באמת הסרת התנומה בפני עצמה אינה ראויה לברכה, אם לא יצורף אליה תנאי נחוץ, כי מה יתרון לאדם בסור מעליו תנומתו, אם לא ירגיל אח"כ את נפשו בתורה ובמצוות, אך יתור כל היום אחרי עיניו ולבו. ומה בצע לער אם לאור יקום רוצח, הלא טובה לו שינת עולם, כי שינה לרשעים הנאה להם והנאה לעולם (סנהדרין ע"א: ופרש"י כ"ז שישנים אינם חוטאים ומרעין לבריות), לפיכך סמכו אליה ויהי' שתרגילנו בתורתך וכו'".

ובס' תפילה למשה (אוצר פי' ראשונים על הסדור) הביא מס' המנהגות וז"ל, המעביר שינה מעיני – כדי שאטרח לעבוד את ה', שהישן אינו יכול לעבדו, ע"כ אמר תן חלקי בתורתך.

גודל סכנת היצר הרע

ב. כדי להבין עיקר ענינה של ברכה זו יש להקדים יסוד כללי, והוא משי"כ בגמ' קידושין (ל' ע"ב) ת"ר ושמעתם (את דברי אלה על לבבכם) סם תם, נמשלה תורה כסם חיים. משל לאדם שהכח את בנו מכה גדולה והניח לו רטיה על מכתו, וא"ל בני כ"ז שהרטיה זו על מכתך וכו' ואין אתה מתיירא וכו'. כך אמר להם הקב"ה לישראל, בני, בראתי יצה"ר ובראתי לו תורה תבלין, ואם אתם עוסקים בתורה אין אתם נמסרים בידו וכו'. אח"כ הגמ' מתארת את גודל הרוע של היצה"ר, וז"ל ת"ר, קשה יצה"ר שאפילו בוראו קראו רע, א"ר יצחק יצרו של אדם מתחדש עליו בכל יום וכו', ואמר ר"ש בן לוי יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום ומבקש המיתו וכו', ואלמלא הקב"ה עוזרו אין יכול לו, ע"כ. הרי מבואר היטב שהיצה"ר הוא כמכה גדולה שפגע באדם, והוא רע גמור, והוא מתחדש בכל יום, בכל מיני נסיונות ותאוות חדשות שהאדם לא הורגל בהם, וגם מגביר כח פיתויו יותר ויותר כל יום. ויש להתבונן מדוע אבינו אב הרחמן הבורא ית"ש הכה אותנו בניו החביבים במכה נוראה כזו. ונראה שהטעם הוא, דהרי כל התכלית של חיי עוה"ז הוא לזכות עי"ז לחי העוה"ב, ששם יהנה מזיו השכינה לחזות בנועם ה' ולבקר בהיכלו לנצח, (וכמ"ש באבות פ"ב). והנה מובן מאד שכדי להגיע לזכויות מספיקות כדי שיהיה ראוי לשכר עצום כזה, צריך לעבוד הקב"ה בדרגות נעלות ובמסירת נפש גדולה, ולכן הוצרך הקב"ה כביכול לברא את היצה"ר כ"כ רע, וכנ"ל. וכן נראה מלשון הראב"ד (בס' בעלי הנפש שער הקדושה) וז"ל, ואילו נברא העולם בדרך שלא יצטרך האדם לתאוות היצר וכו', היה הפסד גדול בשכר הצדיקים שהם נלחמים בתאוותם תמיד, ולכוון דעתם לדעת קונם, ושכרם מרובה עד אין חקר ותכלה, כאשר אמר הכתוב (ישעי' ס"ד) עין לא ראתה אלקים וזולתך יעשה למחכה לו.

אלמלי הקב"ה עוזרו לא יוכל לו

ג. עכשו יתבאר היטב עיקר תקנת ברכה זו שכולל בה בקשות רבות וחזקות עבור הצלחתנו בתורה ובמצוות, ובפרט עבור הצלת הקב"ה אותנו מכל הניסיונות הרבות והקשות שעלולות לפגוע בנו במשך היום, ושאלו לא בקשתנו ממנו ית' אין אנו מסוגלים להשתמר מהם, כי אלמלא הקב"ה עוזרו לא היה יכול לו, כמ"ש בגמ' הנ"ל.

לכן צריכים אנו להתאמץ מאד בכוונתנו בברכה זו, וכידוע שקבלת התורה תלויה באיכות הכוונה בה, והרי הצלחתנו בתורה ועבודת ה' במשך היום תלויה בברכה זו. ואשרי המבקש כאן בכל לב ונפש כי אז יזכה שה' אלקיו יבא לעזרתו במלחמה נגד היצר, ובודאי יכול לו, בעזהש"ת.

וַיְהִי יָצוֹן מִלְּפָנֶיהָ, ה' אֱלֹהֵינוּ וְאֵלֵינוּ אֲבוֹתֵינוּ - בגליון הבא יתבאר הלשון 'יהי יצון' וענין הזכרת זכות אבות בעזהש"ת.

שְׁתַּגְלִילָנוּ בְּתוֹרָתָךְ - ע"ש (תהלים קטו, מד) ואשמרה תורתך תמיד לעולם ועד (אבודרהם). ולקמן על המילים 'ואל תביאנו לידי חטא', כתב "וכל זה [היינו הבקשה על תורה ומניעה מחטאים] נא" ע"ש (ק"ט, כא) "מכל אורח רע כליתי רגלי (פסוק נ"ט) ואשיבה רגלי אל עדותיך". וע' במדרש רבה (ריש פ' בחקותי) "אמר דוד רבש"ע בכל יום ויום הייתי מחשב ואומר למקום פלוני ולבית דירה פלונית אני הולך והיו רגלי מביאות אותי לבתי כנסיות ולבתי מדרשות הה"ד ואשיבה רגלי אל עדותיך". וע' ברי"י בר יקר שיל"פ 'תרגילנו' הוא 'מעין רגלים' [ויבאר לפי מדרש הנ"ל] או מלשון 'לא רגל על לשוננו' (תהלים ט"ו ג).

וביאר השיהי יצחק "כי נפש הישראלי יש לה בעצם רצון ותשוקה ללימוד התורה, רק החסרון הוא מה שמרגיל עצמו לדברים הפכיים, וכענין שאמרו חז"ל אם תעזבני יום יומיים אעזבך וכמשי"כ הגר"א (משלי א' כ"ג) כי כאשר מרגיל האדם עצמו בדברים בטלים וליצנות, בא לו תשוקה עזה לזה אשר לא יוכל לזוז ממנה, ולהיפך מי שרגיל בלימוד התורה משיג לזה תשוקה עצומה וחשק נפלא".

וְדַבְּקָנוּ בְּמִצְוֹתֶיךָ - בפירושו דובר שלום (לר' יצחק לאנדא, מגיד מוויילנא) כתב ביאור נפלא, כ"ז שהאדם עושה מצוה לשום איזה תועלת שייגיע לו, בממון או בכבוד איננו דבוק להמצוה, אך העושה מצוה לשמה שלא לשום תועלת זולתה הוא דבוק אל המצוה דביקות אמיתי באין שום הפסק להמצוה".

וְאֵל תְּבִיאֵנוּ לֹא לִידֵי חַטָּא, וְלֹא לִידֵי עֲבָרָה וְעוֹן - כתב העטרת זקנים (סי' מ"ו סק"ג) "ולא לימא ואל תביאנו, וגם אין לומר וכוף את יצרי להשתעבד לך, כי הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים", עכ"ל. אולם כבר קדמו האבודרהם "ואע"פ שהטוב והרע מסורין ביד האדם הוא מתפלל לשם לסייעו לעשות טוב ולהתרחק מן הרע". וכ"כ השל"ה באריכות, וכן היעב"ץ במוזר וקציעה (סי' מ"ו) האריך לתמוה על העט"ז.

הַשִּׁל"ה העיר על הלשון "אל תביאנו", וכי הקב"ה יביא את האדם לחטא, אדרבה "טוב וישר ה' על כן יורה חטאים בדרך (תהלים כ"ה ח'). וביאר ע"פ מה שאמרו חז"ל (שבת קד.) "הבא ליטהר מסעיין אותו והבא ליטמא פותחין לו", וכתבו התוס' דאית דגרסי 'פתחין לו' - כלומר יש לו פתחים ליכנס, וביאר דבא ליטהר מסעיין אותו היינו שפותחין לו הפתח ליכנס, אבל הבא ליטמא יש לו פתח אבל צריך לפתוח הפתח בעצמו. אבל לא מסעיין אותו ליכנס כמו הבא ליטהר. וזהו שמתפללין שאפילו כשבאנו ליטמא לא ימצא לנו הפתח פתוח כלל.

לִידֵי - מצינו לשון זה במשנה באבות (פ"ב מ"א) "ואין אתה בא ל'ידי' עבירה. וביאר המהר"ל בדרך חיים (לקמן פ"ג מ"א) "והוא הלשון בכ"מ כאשר יבא האדם אל הסבה הגורמת, כי הסבה נקרא ל'ידי' מפני שהידיים הם ראשונים להביא הדבר אל האדם וכן הסבה של החטא הגורמת החטא נקרא ידי עבירה". ויל"פ בזה גם הלשון 'לידי נסיון', דאין מבקשין על עצם הנסיון, אלא מבקשים סיוע שלא להביא את עצמו למקום וגורמים של נסיון, וכדאמרו חז"ל (סנהדרין קז, א) "לעולם אל יביא אדם עצמו לידי נסיון שהרי דוד מלך ישראל הביא עצמו לידי נסיון ונכשל", ועד"ז יש לבאר לענין בזיון.

עֲבָרָה - כתב העיון תפלה (באוצה"ת) שהוא לשון ארמי, ע' אונקלוס עה"פ "ערות דבר" - 'עברת פתגם'. והוא בכמה מקומות בחז"ל, ורובם איירי בענין דבר ערוה, כמו הרהורי עבירה קשים מעבירה (יומא כ"ט ע"א), מלמד ששניהם לדבר עבירה נתכוננו (סוטה ל"ו ע"ב), ממינות אין מעבירה לא (ע"ז י"ז ע"א), ועוד הרבה מקומות. וביאר סדר הבקשה א [חטא - שוגג, ב] עבירה - באה מתגבורת היצר - ממוצע בין שוגג למזיד, ג] עון הוא מזיד.

וילה"ע, למה מצטרפים עבירה ועון יחד. ויתכן, משום דדרגת 'עון' שהוא עבירה בלי תגבורת היצר לא בא אא"כ קדמו רוח הטומאה של עבירות של תגבורת היצר, ע' שבת (קה, ב) "כך אומנתו של יצר הרע היום אומר לו עשה כך ולמחר אומר לו עשה כך עד שאומר לו עבוד עבודה זרה והולך ועובד".

וְלֹא לִידֵי נִסְיוֹן, וְלֹא לִידֵי בִּזְיוֹן - ולא לידי נסיון כי שמא לא אוכל לעמוד בנסיון (אבודרהם). והשל"ה ביאר "ואם נותן לי נסיון חזקני לעמוד בו כדי שלא אבא לידי בזיון".

וְאֵל תִּשְׁלַט בְּנוֹ יֵצֶר הָרָע - כתב האבודרהם "ע"ש (ברא' ח, כא) כי יצר לב האדם רע מנעוריו ותמצא כי יצר רע בגימ' רשע לומר לך שכל ההולך אחרי יצרו נעשה רשע וכשם שצריך לזהר מזה כן צריך לזהר מזה ואמרין בירושלמי דשבת ב'פ' שמנה שרצים (ה"ג) והסיר ה' ממך כל חולי (דברים ז, טו) זה יצה"ר שמתחלתו מתוך וסופו מר".

נוסח הרמב"ם (פ"ו ה"ד) הוא "אל ישלוט" וכ"ה במחזו"ו ור"י בר יקר והרא"ש. אולם היעב"ץ (לוח ארש) ביאר הגירסא 'אל תשלט' ע"פ לשה"כ "ואל תשלט בי כל און" (תהלים קי"ט). וביאר הדובר שלום הב' נוסחאות, שיש לו לאדם שתי מיני יצר, (א) מצד חומרו המשתוקק בטבעו לכל תענוגי הזמן, [יצה"ר הטבעי]. (ב) מצד השטן העומד תמיד נגד דרך הטוב של אדם להשטין ולמנוע ממנו הטוב, [יצה"ר הרוחני]. זהו אל ישלט בנו יצה"ר, היינו יצר הסוכן בנו מצד החומר לא ישלוט בנו, ואל תשלט בנו יצה"ר הוא השטן שנתן לו הממשלה למשוך בנו.

וְהִרְחִיקָנוּ מֵאֲדָם רָע - באבודרהם הגירסא הוא 'מיצה"ר', אולם בגירסא שלנו כבר אמרנו 'ואל תשלט בנו יצה"ר', ואין זה בגמ' וברד"א. [וע' בשל"ה דביאר 'אדם רע' הכוונה הוא ליצה"ר וז"ל "לאדם הבלעיל אשר עליו נא" (קהלת ח' ט') "אשר שלט האדם באדם לרע לו", הוא סוד התלבשות הקדושה בקליפה להכניעה"]. ויל"פ ע"פ דברי חז"ל (קידושין ל' ב') "אם פגע בך מנוול זה משכחו לכהימ"ד אם אבן הוא נימוח וכו', דאין להתרחק מהיצה"ר אלא להשליט עליו ע"י התורה, ועי"ז נימוח ונתפוצץ ללא כלום. אולם על 'אדם רע', בזה כתב הרמב"ם (דעות פ"ו ה"א) "ויתרחק מן הרשעים ההולכים בחשך כדי שלא ילמוד ממעשיהם וכו' ואם היו כל המדינות וכו' נוהגים בדרך לא טובה כמו זמנינו, ישב לבדו יחידי וכו'".

וּמִחֶבֶר רָע - השיהי יצחק ביאר כי 'אדם רע' היינו אדם שמצד טבעו הוא אדם רע, שיש לו מידות רעות ומוזג רע, אך 'חבר רע' היינו אדם שמצד מידותיו הוא טוב לבריות אבל רע הוא לשמים, וע"כ קראו בשם 'חבר' שהתחברותו עריבה עליך, ועכ"ז צריך לברוח ממנו כבורח מן הארי, והוא גרוע עוד יותר מהרע לבריות, כי הוא עלול להמשיך אחריו, וכמ"ש הגר"א במשלי (י"ב י"ב) כי רוב המינים והחוטאים בין אדם למקום, הם לפי הנראה טובים בטבע, וזו היא אחת מתחבולות היצר לפרוש רשת לפני תועי רוח להימשך אחריהם.

וְדַבְּקָנוּ בִּיצֵר הַטֹּב וּבְמַעֲשֵׂים טוֹבִים - ע' לעיל ודבקנו במצוותיך, ויל"ע מה ניתוסף כאן. וז"ל דכולל כל מעשי האדם הפשוטים כמו אכילה ושתי', דאם נעשים ע"י התנהגות היצר טוב לתועלת עבודת ה' ולא מתוך התגברות היצה"ר, נעשה עי"ז למעשים טובים.

וְכוּף אֶת יִצְרָנוּ לְהִשְׁתַּעֲבֹד לָךְ - מצינו בחז"ל 'לכוף את יצרו', וע' יעב"ץ שכתב שהוא "לשון כפיפה והכנעה והשפלות המתנאה שהוא היצר המגבר על האדם בכל יום ופירוש הכניעה והשפילהו, ולא 'וכפה' כהר"ה שהוא לשון כפייה ע"פ לשון חז"ל "וכופין אותו עד שיאמר רוצה אני" כי מי יסרב נגד ה' עד שיצטרך כפייה".

השיהי יצחק מבאר ענין הב' בקשות א [ואל תשלט בנו יצר הרע, שזה יצר הרע הרוחני, ב] וכוף את יצרנו להשתעבד לך הוא היצה"ר הטבעי. ומבאר עוד לפי מש"כ בספר אמרי נועם להגר"א עמ"ס ברכות על מאמרו ז"ל (ברכות נד.) בכל לבבך, בשני יצריך, ביצר טוב וביצר הרע, דאם לא היה לאדם היצה"ר לא היה יכול לחיות אפילו שעה אחת, דיצר הטוב אינו רוצה לא לאכול ולא לשתות ולא להזקק לאשה, ולא היה העולם יכול להתקיים. לכך ברא הקב"ה היצה"ר באדם, אבל האדם צריך לעבוד את השי"ת גם ביצה"ר, שגם האכילה יהיה לשם שמים ולא כשביל תאוותו, וזה שאמר בשני יצריך. ועי"ז ניתוסף 'וכוף את יצרנו להשתעבד לך', שנעשה את הכל לשם שמים.

וְתִנְנֵנוּ הַיּוֹם וּבֹכֵל יוֹם לָחֹן וּלְחֶסֶד וּלְרַחֲמִים בְּעֵינֶיךָ וּבְעֵינֵי כָל רֹאֲיָנוּ - זהו תפילת יוסף הצדיק בבית פוטיפר, ע' תנחומא (פ' וישב ס' ח'). ר' חיים פרידלנדר זצ"ל ביאר הג' דברים, א [כי חן היינו שהקב"ה נותן לו ללא סיבה כיון שמצא חן בעיניו, ב] ואילו חסד היינו שיש סיבה קצת, ומידת הקב"ה היא להתחסד עם בראיו. ג] ורחמים היא המדרגה הפחותה ביותר שהוא יתברך מרחם אפילו אינו ראוי כלל משום מידת רחמיו.

וילה"ע למה כאן מוסיפים 'היום ובכל יום'. ואולי יל"פ עפמ"כ ר' שמואל הומינר זצ"ל (עולת תמיד) כאן דגם נשיאת חן בעיני הבריות הכל מחסדי הקב"ה, וכמשי"כ ספר חובות הלבבות (ש' הבטחון ש"ג) "וכל רחמים וחמלה שיהיו מוולתו עליו, כולם הם מרחמי האל וחמלתו, כמ"ש ונתן לך רחמים ורחמך והרבך". ולפי"ז י"ל דכל יום הוא הטבה בפנ"ע, ואין לחשוב דאחר שכבר נמצא חן בעיניו כבר אין על מה לדאוג, אלא הכל הוא התמדת רחמי שמים עליו, (אני לדודי).

בְּעֵינֶיךָ וּבְעֵינֵי כָל רֹאֲיָנוּ - ע"ש (משלי ג, ד) ומצא חן ושכל טוב בעיני אלהים ואדם. כלומר שאהי' אהוב לשמים ולבריות, (אבודרהם). ביאר המשגיח ר' יחזקאל לוזינשטיין זצ"ל הלשון 'כל' רואנו, דצריך להשתדל למצוא חן אצל כולם, ולא רק אצל מי שמכבדו, (תפילת חנה).

וְתִנְמְלָנוּ חֲסָדִים טוֹבִים בָּא"ה וכו' - ע' במסורת התפילה.

תפילה כהלכתה

הרב אלחנן ברונו שליט"א בעמ"ס נתיבות הברכה

פלוגתת הראשונים אם הברכה היא קצרה או ארוכה

איתא בגמ' (ברכות ס') "כי משי אפיה, לימא, ברוך המעביר חבלי שינה מעיני ותנומה מעפעפי ויהי רצון מלפניך ה' אלהי שתרגילני בתורתך ודבקני במצותיך, ואל תביאני לא לידי חטא ולא לידי עון ולא לידי נסיון ולא לידי בזיון, וכופ את יצרי להשתעבד לך, ורחקני מאדם רע ומחבר רע, ודבקני ביצר טוב ובחבר טוב בעולמך, ותנני היום ובכל יום לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל רואי, ותגמלני חסדים טובים, ברוך אתה ה' גומל חסדים טובים לעמו ישראל".

דעת ר"ת ורוב ראשונים דהוא חלק מברכת המעביר שינה

כתב הטור (סי' מ"ו) "וצריך לאמר ויהי רצון בו"ו שברכה אחת היא עם המעביר שינה, שאם היתה ברכה בפני עצמה היתה פותחת בברוך, ועל כן אין לענות אמן אחר המעביר שינה שאינה סוף ברכה". והוא דעת ר"ת (הובא בתוס' בברכות מו.). וביאר ר"ת דאיכא נמי חתימה מעין פתיחה, "משום שסמוך לחתימה אומרים 'ותגמלני חסדים טובים', והיינו גמילות חסדים שהקב"ה מעביר שינה מן האדם ומחדש כחו, כדאמרין במדרש חדשים לבקרים וגו' שהוא מחזיר הנשמה שלמה ושקטה בגוף כאשר היתה בתחלה אע"פ שהיתה עייפה והיינו כעין פתיחה".

ור"ת (הובא בב"ח כאן) ביאר שיטתו, דאע"ג דברכה הסמוכה לחברתה אינה פותחת בברוך, שאני הכא אן דלא חשיב סמוכה דהלא ברכות אלו לא תיקנו לברכן סמוכות זו אחר זו אלא כל אחד בשעתה כי שמע קול תרגול מברך וכו'. בן דלא מיקרי סמוכות אלא בב' ברכות ארוכות, אבל אצל המעביר שינה לא חשיב ברכה הסמוכה".

הדיעות דיהיה רצון. הוא ברכה בפני עצמו

אכן רעק"א (בהג' על המג"א סי' מ"ו) הקשה על טעם הראשון, וז"ל "דילמא

א ויש נפק"מ בין הב' טעמים לענין ברכות התורה, דפסק השו"ע (סי' מ"ז ס"ו) דיש לומר ו'הערב נא דברכה אחת היא, והרמ"א מביא ד"א דהוא דעת הרמב"ם דהוא ברכה בפניע. וכתב המג"א דהרמב"ם ס"ל דאף בברכה קצרה הוי ברכה הסמוכה. אולם לענין ברכת המעביר שינה מודה הרמב"ם לר"ת דהוי ברכה אחת, דהרי הרמב"ם (פ"ו הי"ד) דחשיב ליה במנין מאה ברכות לברכה אחת [ודכתב כ"ג ברכות שמנינו, ואם מחלק ברכות אלו הו"ל כ"ה]. וכן העיר מהרש"ם בדעת (ס' מ"ו). וה"ט, משום דכאן מודה לסברא הראשונה דכל ברכה ניתקן כל אחד בשעתו. [ובפרט לשיטתו דאינו מברך אי"כ נתחייב בה]. ומדוקדק היטיב דברי המג"א, דלענין ברכת התורה הביא הטעם דהוי ברכה אחת משום דליכא ברכה הסמוכה לברכה קצרה, אבל כאן לענין ברכת המעביר שינה השמיט טעם זה, ומביא הטעם הראשון הביא הטעם הראשון דכל ברכה ניתקן בפניע, דכאן בא לבאר הטעם דכ"ו מודה בה.

ב והברכי יוסף (סק"ו) הביא שכן הוא דעת הרמ"ע מפאנו (באלפסי זוטא) "דהמעביר ויה"רמ שתי ענינות הם, לפיכך השומעים עונם אמן אחר המעביר, ואידך ברכה הסמוכה לחביתה שאינה פותחת בברוך, וכן באמרי נועם **הגרי"א בשם שאמר דהן שתי ברכות.** [וע' במסורת התפילה שהבאנו דבריהם במילואם]. אולם בביאור"ג בשו"ע מבואר שהסכים לדעת השו"ע ורוב הפוסקים דברכה אחת הן, דלא דמה שמובא בשמו באמרי נועם, וצ"ע.

ג שהרוקח מביא כל הברכות מ'שלא עשני גוי' עד המעביר שינה בסנין ו', ואח"כ התחיל סימן ו' עם 'ברכת הגומל חסדים טובים'. [וכן מבואר בדבריו (סי' ש"כ) במנין מאה ברכות דמונה ברכת המעביר וברכת הגומל לב' ברכות].

ד ומצינו מקור במסכת דרך ארץ רבה (פ"א ה"טו) דהוי ברכה בפני עצמה אלא דיש מחייב בפניע, דאיתא בזה"ל "ורחץ פניו ואמר ברוך המעביר שינה מעיני ותנומה מעפעפי. יצא לשוק [לגו' הגרי"א] אומר יהי ר' וכו' שתולכני לשלום ותסמכני לשלום ותתני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל רואי ותגמלני חסדים טובים". והגרי"א הוסיף "בא"ה הגומל חסדים טובים לעמו ישראל", ע"כ. ומבואר דיש בה מחייב בפניע כשיצא לשוק ולא נקבע יחד עם ברכת המעביר שינה, ודלא כמשמעות הגמ' בברכות (ס'). והדא קושית הראשונים למה אינו פותח בברוך.

אולם י"ל, ע"פ מה שמבואר לענין תפילת הדרך, דהוא ג"כ קשה למה אינו פותח בברוך, והאריכו בזה הפוסקים. והטור (סי' ק"י ס"ו) כתב דהוי תפילה בעלמא נוכ"כ התוס' בפסחים קד"ו. ולפ"ו אתיש ג"כ כאן, דהייח"ה הוא רק תפילה בעלמא. ובאמת קשה על הטור כאן, דמיש דהכא נקט שהכל ברכה אחת היא דהו"ל לפתוח בברוך, למה לא אמרין דהוי תפילה בעלמא. אמנם, למעשה הטור (שם) מביא מהרי"מ רוטנבורג שהקפיד להסמיכה לברכת הגומל חסדים טובים, ובאמת משמעות הדברים הוא דהרגילות הוא לילך לדרך בבוקר, ומש"ה לא תקנו פתיחה ושפיר נכלל בסדר הברכות של ברכת השחר, דכל אחד סמוכה לחברתה, והי"נ כל יום שהיה הולך בדרך היה אומרה אחר ברכת הגומל חסדים טובים. ודברי המסכת דרך ארץ הוא סמך גדול להנהגת המהר"ם רוטנבורג, דהרי מפורש דהוא באמת שייך לסדר ברכות חסדים טובים, ויש בה חלק גדול של נוסח תפילת הדרך.

ח וכן מוכח בדעת הרמב"ם כמשי"כ לעיל [הערה א']. ויש להדגיש, דאף דהרי"מ והרי"ף העתיקו הנוסח "יהי רצון" בלא "ויו", אין זה ראיה דהוא ב' ברכות, דגם הרא"ש לא גרס "ויו" ואפ"ה הביא כל דברי ר"ת. (אולם, הדברי חמודות הוסיף דצ"ל עם ויו, ומבואר דס"ל דאין לדקדק מהא דלא העתיקו כן בהנוסח, אלא מודו לדינא דצריך להוסיף ויו.) וכן מצינו לענין ברכת התורה דדעת רש"י הוא ד'הערב נא' הוא סימא דברכת 'לעסוק' והכל ברכה אחת היא [כמשי"כ הרשב"א בהדיא בדעתו] ואפ"ה גרס 'הערב' בלא ויו.

הלכות ברכת הגומל חסדים טובים

הנך ב' ברכות המעביר שינה ויהי רצון הם סמוכות שתקנו חז"ל שתייהן על רחיצת פניו, ומה בכך דשאר ברכות נתקנו כ"א בפני עצמה, הא לכל ברכה יש זמן ידוע כדאמרין כד מטי הי"נ כדאמרין כשירחץ פניו וכו', וא"כ אם הם ב' ברכות נתקנו תרוייהו על רחיצת פניו דהא לא נתנו זמן אחר, וא"כ ממילא הם סמוכות, וצ"ע. עכ"ל. וכפשוטו י"ל דר"ת לא נחית לזה, דמה הקשר של בקשה זו לרחיצת הפנים. אולם ע' בב"י שמביא הכלבו (שם) שכתב בשם י"א שברכת המעביר שינה היא ברכה קצרה שפותחת בברוך ואינה חותמת בברוך. ומבואר דהיי"ה רצון אינו חלק מברכת המעביר. וכן מבואר מדברי הרוקח, וביאר הטעם דסומך אותה אצל השינה "מפני שרוצה לומר בעיניני והגית בו יומם ולילה ודבקני במצוותיך לעשותם". ונראה שלמדו כרע"א ומובן היטיב דבריו שב' הברכות שייכיים באמת לרחיצת הפנים.

לדינא

אולם דעת רוב ראשונים נהרא"ש (ברכות פ"ט סי' כ"ג), הרבינו ירוחם, האשכול, האגודה, האבודרהם בשם רב עמרם ורב סעדיה, והנמוק"ן כדעת ר"ת דברכה אחת ארוכה היא, ולדינא פסק השו"ע (סי' מ"ז ס"א) דסברי דברכה אחת היא, ולכן אין לענות אמן עד לאחר הגומל חסדים טובים לעמו ישראל.

נוסח יהיה רצון בלשון רבים

ג הנה הנוסח של היה"ר בגמ' הוא בלשון יחיד. וכ"ה בהרי"ף והרא"ש והרמב"ם וטור ושו"ע. אולם המג"א (סי' מ"ו) מביא בשם האות אמת דצריך לאומרו בלשון רבים, נאע"פ שתחלת הברכה המעביר שנה מעיני נאמרה בלשון יחיד, דאיתא בגמ' (ברכות ל.) לענין תפילת הדרך דאומרים אותה בלשון רבים כדי שישתתף עצמו עם הרבים בברכה. וכן פסק המ"ב.

ו ומצינו חידוש גדול בסדר בית יעקב להיעב"ץ, וז"ל "לא יפה עשו המדפיסים מלפנים שהניחו חלק כאן באמצע שנוסח הברכה אחת היא ונמשכה עד גומל חסדים טובים. אכן אם לא ישן כלילה שאז לא יברך המעביר, נ"ל שיוכל לומר מ"מ ויהי רצון עד סופה של ברכה ולהסמך תחילתה לברכת הנותן, שאינה נקשרת בשניה דוקא ויש לאומרה לעולם בשחר". עכ"ל. וזהו חידוש גדול, דמפורש דבריו דברכה אחת היא, וא"כ היכן מצינו שיוכל לחלק לשתיים ולהסמך סופה לברכה אחרת. ומבואר עכ"פ דהיי"ה יש בה מחייב בפניע ואינו מחמת השינה. ובשו"ת שבט הלוי (ח"א סי' ט"ו) הביא דבריו, וביאר עפ"י המנהג שעושים בבית מדרשו דבשבעות בבוקר, הגרי"ש זצ"ל היה מוציא הקהל רק בהפתיחה וחתומה, והיה"ר עצמו היו אומרים הכל ביחד. ונבאמת כבר דנו האחרונים אם יותר לברך חצי ברכה ע"י עצמו וחצי ע"י שומע כעונה, ואכמ"ל. וביאר ע"פ סברא זו דבאמת הוי תפילה בפניע וגם הניעור כל הלילה לא נידחת לאומרה [ונבאמת לא גרע מיהר"צ השני דאומרים בלי ברכה], אולם למעשה לא סמך על חידושו היעב"ץ לדינא, אלא יש לאומרה בלי פתיחה וחתומה.

ז ויש להדגיש, דלענין ברכת התורה כתב המ"ב (סי' מ"ז סק"ב) דנכון לברך ברכת לעסוק וכו' בלחש כדי שלא יבוא אנשים לספק עניית אמן. אולם כאן לא הזכיר זה, ומשמע דהכא אין אנו חוששין לדיעה זו דברכה בפניע היא, משום שמכריעין כדעת רוב הראשונים דהכל ברכה אחת היא, וא"צ להקפיד לאומרה בלחש. [וע' לעיל הערה א'].

ח ובסידור ר' שבתי סופר שינה הגירסא ללשון רבים ע"פ דברי המג"א, וכל הסידורים שלנו הולכים אחריו, אלא דבסידורו שינה גם היה"ר השני, ובסידורים שלנו [וכ"ה בסידור הגרי"א כתי" ור"ע וסידור רז"ה] לא שינו את זה והשאירו בלשון יחיד, וצ"ע. [ובאמת היה"ר השני הוא גמ' בברכות (טז): והתם איתא בלשון יחיד, אך בשבת (ל'): איתא בלשון רבים]. ובסידור **אזור אליהו** (בהשלמות) ביאר מנהגו, דעיקר הדין נאמר רק על נוסח ברכה שתיקנו חז"ל, וכן משמע ממש"כ הרשב"א נשיות סי' כ"ה, הובא במג"א סי' תקס"ה לענין תפילת ענינו דצריך לאומרה בלשון רבים כדי להשתתף עם הציבור, "ואם בא להוסיף דברים שהם תחנונים כעין מה שצריך לשעתו ובל' יחיד וכעין קבל חלבי ודמי וכיוצ"ב אע"פ שאומר בל' יחיד שפיר דמי", ולשון הרמ"א שם הוא "ולא ישנה **ממטבע** בלשון יחיד ע"פ סוד, וחזו"ן דבאמצע יכול לשנותה ללשון אחרת, וכ"ש כאן דחלק הוא ברכה וחלק הוא בקשה, ועיקר הדין נאמר רק על בקשה. ולדינא אין לנו אלא דברי המג"א דידע גירסת הגמ' וכל הראשונים ואפ"ה הביא דברי האי"א לדינא, והמשגיב הלך בעקבותיו בלי שום חולק. אך העיר השלמי **ציבור**, דלפ"ו ה"ה בברכת המפיל יש לאומרה בלשון רבים, וכתב דיש סידורים עם נוסחאות המדויקות דיש להם הגירסא בלשון רבים. ואולם יש לחלק ע"פ דברי השבט הלוי שהבאנו למעלה, וע"ש דמישכ לפ"ו הקשה ב"ה דתחילת הברכה הוא בלשון יחיד, ולפ"י דהוא מחייב בפניע ולא שייך להשינה לא קשה ב"ה, ע"ש. ולפ"י דמישכ קושית השלמי ציבור מהמפיל, דהתם היה"ר שייך לתחילת הברכה דהוא בקשה 'שתשכבני לשלום וכו'" דהוא גם על ענין השינה, ובוה מודה האות אמת דאין לעשות שינוי מלשון יחיד ללשון רבים.

ט בהגהות ר' ישעיה פיק (בסוף השו"ע) ובערוך השולחן האריכו לתמוה ע"ז, לחדש גירסא זו שמתנגד כל הראשונים, ובפרט תחילת הברכה נאמר בלשון יחיד, ע"ש בכ"ה. [וע"ע הכף החיים ומקור חיים להחזו"ן]. אולם באמת בתפילת הדרך עצמו כתב המג"א דהמילים "ותתני לחן ולחסד ולרחמים" הם בלשון יחיד, ולפ"י דהוא מחייב בפניע ולא שייך להשינה לא קשה ב"ה, אחרת, וכ"ש כאן דחלק הוא ברכה וחלק הוא בקשה, ועיקר הדין נאמר רק על בקשה. ולדינא אין לנו אלא דברי המג"א דידע גירסת הגמ' וכל הראשונים ואפ"ה הביא דברי האי"א לדינא, והמשגיב הלך בעקבותיו בלי שום חולק. אך העיר השלמי **ציבור**, דלפ"ו ה"ה בברכת המפיל יש לאומרה בלשון רבים, וכתב דיש סידורים עם נוסחאות המדויקות דיש להם הגירסא בלשון רבים. ואולם יש לחלק ע"פ דברי השבט הלוי שהבאנו למעלה, וע"ש דמישכ לפ"ו הקשה ב"ה דתחילת הברכה הוא בלשון יחיד, ולפ"י דהוא מחייב בפניע ולא שייך להשינה לא קשה ב"ה, ע"ש. ולפ"י דמישכ קושית השלמי ציבור מהמפיל, דהתם היה"ר שייך לתחילת הברכה דהוא בקשה 'שתשכבני לשלום וכו'" דהוא גם על ענין השינה, ובוה מודה האות אמת דאין לעשות שינוי מלשון יחיד ללשון רבים.

מסורת התפילה | יסוד תקנת ברכת הגומל חסדים טובים

מצינו ה' מהלכים בהראשונים וגדולי האחרונים בטעם תקנת הבקשה והסמיכות לברכת המעביר שינה.

אין לך גמילות חסדים יותר מתועלת השינה

א] שיטת ר"ת ורוב ראשונים הוא דהכל חלק מברכת המעביר שינה. והב"י הביא דברי הכלבו "שאותה ברכה ויהי רצון הכל ברכה אחת ופותחת בברוך וחותמת בברוך וענינה הודאה להשם יתברך על המנוחה והמרגוע שנתן לאדם מעמלו ויגיעו על ידי השינה ועל התועלת שהועילו בשינה לעכל מאכלו והיא מטבע ארוך" עכ"ל. ותמה הפרישה שלא נזכר זה בכל נוסח ה'יהי רצון'. ותי' דצ"ל דמה שאומר ותגמלני חסדים טובים והחתימה שחותם גומל חסדים טובים מורה על זה. ואח"כ הביא דברי ר"ת [תוס' ברכות מו.] דהוי מעין הפתיחה דהמעביר שינה סמוך לחתימה דסמוך לחתימה איכא ותגמלני חסדים טובים והיינו גמילות חסדים שהקב"ה מעביר שינה מן האדם ומחדש כוחו כדאיתא במדרש חדשים לבקרים והיינו כעין פתיחתה, ודברי התוס' קרובים לדברי הכלבו, עכ"ד. וכן מבואר בהדיא בלבוש דהרכיב יחד דברי ר"ת עם הכלבו, וז"ל "דשפיר הוי מעין פתיחה וכו' דסמוך לחתימה איכא ותגמלני חסדים טובים, והיינו גמילות חסדים טובים, שע"י השינה יש לו לאדם מנוח ומרגוע מעמלו ויגיעו, ויש בו תועלת ג"כ בשינה שמעכל מאכלו, ואח"כ הקב"ה מעביר ממנו השינה ומחדש כחו כבראשונה וכו', והרי אין לך גמילות חסדים מהשם יתברך יותר מהעברת השינה, והיינו ממש מעין פתיחה סמוך לחתימה".

משמע דעיקר הברכה באמת הוא ההודאה על ענין השינה וכל הבקשות באות אגב זה, שהשינה באמת מביא היכולת לעבוד ה' כראוי כל היום. והנה הטור כתב לענין תפילת הדרך (ס' ק"י ס"ו) דאינו פותח בברוך "לפי שאינה אלא תפלה בעלמא שמתפלל להקב"ה שיוליכנו לשלום ואינה כברכת הנהיגין ולא כברכות שתקנו על שם המאורע אלא בקשת רחמים". וילה"ע דמ"ש הכא דס"ל להטור דהוא חלק של המעביר שינה דאל"כ הו"ל לפתוח בברוך. אולם לפי משנ"ת י"ל דעיקר תקנת הברכה הוא ההודאה על גמילות חסדים טובים שהוא התועלת של השינה, וכיון דהתכלית הוא שנהיה לנו היכולת לעבוד הקב"ה, צירפו לזה בקשות אלו להתפלל על ענין הזה, [וע"ע מש"כ בתפילה כהלכתא בהערה]. ויש להביא בזה דברי המדרש רבה (בראשית ט' ו') עה"פ 'והנה טוב מאד' - 'והנה טובה שינה, וכי שינה טובה מאד, אתמהא, לא כן תנינן יין ושינה לרשעים נאה להם ונאה לעולם אלא מתוך שאדם ישן קימעה הוא עומד ויגע בתורה הרבה". וביאר העץ יוסף "כי השינה בעצמה רעה שאינה פועלת שום פעולה בעת הזאת בהשכלתה מאומה ואין רע גדולה מזו, - אלא מתוך וכו' - בהצטרפו לשביתת הנפש ומונחתה במה שהחליף כח לעבודת ה' הוא טוב מאד שמתוך שאדם ישן קימעה מחליף כחו להתיגע בתורה, אבל אם לא ברא השי"ת הטבע הזאת היה יגע לעולם". ומבואר, דבאמת שינה בפנ"ע אינו הטבה ולא ראוי להודות עליו בפנ"ע אלא ע"י מה שמצורף בזה תועלת היוצא ממנו, וי"ל דמשו"ה מצטרפין בקשות אלו להודאה, שרק בזה יש לנו על מה להודות. ומדוקדק בזה הלשון 'חסדים טובים' האמור כאן, ע"פ לשון הקרא "טוב מאד".

דעת הב"ה שהחתימה חוזר על הבקשות

הב"ח ביאר החתימה באופ"א, וז"ל "לומר שהחסדים טובים שמציל אותנו מן החטא ועון ושלא ישלוט בנו שטן ויצה"ר וכו' אינו גומל אלא לעמו ישראל לפי שישראל נשמתם מאוצר הכבוד מזוקק ומצורף שבעתים והם עצם הקדושה והטהרה אלא שהשאור שבעיסה הוא מעכב הוא השטן והוא היצר הרע ועל כן ה' לא יעזבנו בידו ועומד עלינו להצילנו שאל ישלוט בנו, משא"כ לאומות שהם עצם הטומאה והם חלקו של יצר הרע אינו עומד הוא יתברך עליהם לגמול עמהם חסדים טובים להצילם מהשטן והיצר הרע, אבל ברמב"ם מסיים ברוך אתה יי' גומל חסדים טובים ותו לא ובסמ"ק (ס' קנא עמ' קי)

מסיים גומל חסדים טובים לבריותיו ונוסחתו עיקר וכן מצאתי בסמ"ק ישן", ע"כ. וצ"ע לפי"ז קושית ר"ת דלא הוי חתימה מעין הפתיחה.

סמוך להמעביר שינה משום והגית בו יומם ולילה

ב] אמנם ברוקח מבואר דעיקרו הוא בקשה, וז"ל "אדם צריך לבקש רחמים עליו שיורגל בתורה, ולא יבא לידי חטא, שהוא הולך בין בני אדם, וסומך אותם בבקשה אצל שינה, מפני שרוצה לומר בעינינו והגית בו יומם ולילה ודבקני במצוותיך לעשותם". וכ"כ הגר"ש מגרמיזא, "ולפי שיוצא בין בני אדם לישא וליתן כל היום עמהם, צריך לבקש רחמים כדי שיתרגל לתורה וידביק למצות". ולדרכם אולו [ע' תפלה כהלכתא] דהוא ברכה בפנ"ע, ואינו חלק של ברכת המעביר שינה, דהמחייב הוא כשיצא לשוק.

ומקור לדבריהם הוא ממסכת דרך ארץ רבה (פי"א הט"ז) דהוי ברכה בפני עצמה ומחייב בפנ"ע, דאיתא בזה"ל "רחץ פניו אומר ברוך המעביר שינה מעיני ותנומה מעפעפי. יצא לשוק [לג' הגר"א] אומר יה"ר וכו' שתולכני לשלום ותסמכני לשלום ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל רואי ותגמלני חסדים טובים, ותחזירני לביתי לשלום ותצלני מכף כל אויב ואורב בדרך ומיד לשון הרע ואל תרגלני לדבר עבירה ועון ואל אכשל בדבר הלכה ולא בשום דבר בעולם ותצלני מכל מיני מזיקין ובכל מיני פורעניות המתרגשות ובאות לעולם שלא יזיקו בי בין ביום ובין בלילה, אמן". והגר"א הוסיף "בא"ה הגומל חסדים טובים לעמו ישראל". [ולפי הגירסא לפנינו דאין בה חתימה, יש לנו מקור לדעת הרא"ה שהובא בב"י (שם) שמסיימים ברוך גומל חסדים טובים לעמו ישראל ולא גרסין ברוך אתה ה' דלאו חתימה היא לומר שם. ומשמע דס"ל דאינו חלק מברכת המעביר שינה וממילא אין ראוי לחתימה].

סמוך למעביר שינה מעיני מבקשים 'בעיניך ובעיני כל רואנו'

ג] הראב"ן ביאר ע"ד הרוקח בטעם תקנת הברכה, אבל ביאר הסמיכות להמעביר שינה "כיון דאומרים בה בעיניך ובעיני כל רואנו כוללה אצל המעביר שינה מעיני".

תקנת ברכה על שמירת העיניים

ד] באמרי נועם מביאים בשם הגר"א שאמר "דהן שתי ברכות, [דלא כמש"כ בבאיא"ה ג (ס' מ"ו), וצ"ע] ברכת המעביר שינה הוא שבח אחר שרחץ עיניו, וע"כ צריך לבקש מהקב"ה שישמור עיניו שלא יסתכלו בעבירה רק בתורה כמו שאמר ותרגלנו בתורתך וכו', ואל תביאנו לא לידי חטא וכו' משום דאמרין [ירושלמי ברכות פ"א] עינא וליבא תרין סרסורי דעבירה". וי"ל דהגר"א מבאר בזה לשון הבקשה "לידי עבירה וכו' ולידי נסיון וכו'", דהעיניים והלב הם הידים שעל ידם מגיעים לעבור על עבירות, וע"י ששומרים העיניים והלב נשמרים מעבירות ונסיונות.

אחר שנגמרו 'הכון לקראת אלוך' עומדים לבקש רחמים

ה] הרמ"ע מפאנו באלפסי זוטא (ברכות ס ע"ב) [הובא בבב"ר יוסף ס' מ"ו] כתב ג"כ דהם ב' ברכות וז"ל "דהמעביר ויהר"מ שתי עניות הם, לפיכך השומעים עונים אמן אחר המעביר, ואידך ברכה הסמוכה לחבירתה שאינה פותחת בברוך. וכתב ביאר נפלא בסמיכות העיניים וז"ל "ואסמכוה לברכה זו שנתקנה בשעה דמשי אפיה משום הכון לקראת אלקיך, הואיל שתחילתה וסופה רחמים ותחנונים". והיינו דממתניין להתפלל בקשה זו עד אחר שאנו מוכנים לגמרי ונתקיים 'הכון לקראת ה' אלקיך' ע"י רחיצת הפנים, [וכבר לבשו החגור והמובע], ומוכנים לעמוד לפני הקב"ה ולהתפלל תפילה הזאת. [וע' ר"י בר יקר כאן דהוכיח מהירושלמי דכל יהר"צ או תפילה שאומר אדם בחיד צריך עמידה]. ויש לציין דברי המג"א (ק"ו ב') "ולכן נהגו רוב נשים שאין מתפללות בתמידות משום דאומרי' מיד בבוקר סמוך לנטילה איזה בקשה ומדאורייתא די בזה". ונמצא דמקיימים מצות תפילה ע"י בקשה זו שהיא הבקשה הראשונה של היום. וצריכים להיות מוכנים כראוי לעמוד לפני ה'.

מקבץ הלכות בענייני פורים

מתוך הספר 'שמענו כן ראינו' ח"ב שראה אור בימים אלו

מכתביו של ידידינו החשוב הר"ר שמעון ברכר זצ"ל שזכה לקרבתם של גדולי ישראל

מחצית השקל לנשים ולקטנים

שאלה: האם אשה חייבת במחצית השקל?

תשובה: לא, נשים פטורות.

ברמב"ם (פ"א משקלים ה"ז) כתב דנשים עבדים קטנים פטורים ממחצית השקל ואם נתנו מקבלין מהם, ובשקל הקדש (סקמ"ו) ביאר רבינו בשם המאירי דהוי מ"ע שהזמן גרמא דנשים פטורות שזמנה בניסן, וי"א דזה לא מקרי מ"ע שהזמן גרמא אלא הטעם משום דכתיב ונתנו איש כופר נפשו איש ולא אשה. ובס' דעת תורה (ס"ל תרצ"ד) הוכיח מהירוש' (שקלים פ"א ה"ג) דנשים וקטנים חייבים ותובעים מהם אלא שאין ממשכנין אותם, וכתב ע"ז רבינו: הוא תמוה מאד, ומ"ש אין ממשכנין כבר פ' הרמב"ם (פ"א משקלים ה"י) דמייירי בדרכה לתת (קו' ימי הפורים הערה ב').

שאלה: לפי מש"כ המ"ב (ס"ל תרצ"ד סק"ה) דאע"פ שקטן פטור ממחצית השקל מ"מ המנהג שנותנים גם בשביל קטן, א"כ לכאורה נימא דהוא הדין שיש ליתן עבור נשים אף שהם פטורות? וכן העיר רבינו בבה"ל (פ"א משקלים ה"ז ד"ה קטן) ע"ד המג"א (ס"ל ת"ע סק"ב) דהא דכל קטן שהתחיל אביו לשקול על ידו שוב אינו פוסק, שהוא משום נדר וא"כ יל"ע למה כתבה המשנה דין זה כאן גבי שקלים ולא בכל מנהג של מצוה שנהג כן שוב אינו פוסק, וגם למה לא תני שעבד ואשה ששקלו פ"א שוב אין פוסקין.

תשובה: דין הקטן מבואר במשנה (שקלים פ"א מ"ג) כל קטן שהתחיל אביו לשקול על ידו שוב אינו פוסק.

ומבואר שם להדיא דזה רק בקטנים אבל לא בנשים, ובס' שערי ציון (ח"א עמ' ער"ה) נשאל רבינו בבעל שהתחיל לתת עבור אשתו האם רשאי להפסיק ליתן, או"ד דינו כקטן שאם התחיל אינו פוסק, והשיב רבינו: צ"ע (אבל יכול להתיר כי ה' בטעות). אבל בתשובות שבסו"ס מילי מעלייתא (אות ס"א) נשאל רבינו האם גם בשביל אשתו ובנותיו נאמר דין זה, למי שנוהג ליתן מחצית השקל גם בשבילן. תשובה: רק בקטן משום חינוך. והיינו דרך בגלל חינוך שרי ליתן, אבל באשה שלא שייך חינוך הוי ליתא של איסור דהעשיר לא ירבה כיון שתיקנו כעין שהיה במקדש, כמו שביאר רבינו בבה"ל (פ"א משקלים ה"ז ד"ה קטן) דהנהגה אם א' ירצה לתת עוד שקל ולמסרו לצבור, אסור לו דכתיב העשיר לא ירבה ואפ"י ימסרנה לצבור לא מהני וכו'. מיהו מי שאינו מחויב כגון נשים ועבדים וקטנים יכולין ליתן ולמסור לצבור, דבזה ל"ש העשיר לא ירבה כיון שאין חייבין כלל, וגם נותנין כמו כולן, ולכן אם האב נותן עבור בנו ואין מקבל עליו לתת כן כל שנה משום חינוך הוי כאילו נותן כן הוספה על שלו, ועובר על העשיר לא ירבה, ולכן מוכרח לקבל עליו לתת תמיד בתורת חינוך ואז מותר לו לתת עבור בנו, אבל אם לא יתן כן לעולם אין זה חינוך והוי כאילו נותן הוספה על שקלו שלו, וזהו שכ' הרוקח שוב אינו פוסק משום חינוך, ואין זה סותר לד' הגהות סמ"ק, דמשום נדר הוא אלא שאם מקבל עליו משום חינוך אז הוי נדר משא"כ בלא זה אסור וכו', ולפ"ז לא מהני אף אם יאמר בלי נדר דאסור להוסיף אא"כ יקבל עליו בזה מצות חינוך לתת תמיד, ולפ"ז מה שאנו נוהגין לתת מחצית השקל בערב פורים אין בזה משום חיוב לתת תמיד, דכאן ל"ש האיסור העשיר לא ירבה דאינו אלא צדקה, ויכול להרבות כרצונו, ומה שהביא זה המג"א בס"י תרצ"ד זהו לפי שמנהגנו בערב פורים הוא זכר למחצית השקל שבביהמ"ק כמ"ש במס' סופרים פכ"א, ולכן יש לנהוג כמו במחצית"ש, אבל שם מהני שיאמר בלי נדר, שא"כ אין זה מחצית"ש אלא הוספה על הצדקה ומותר להוסיף על הצדקה כרצונו.

טבילה קודם קריאת המגילה

שאלה: כתוב [בס' יסושה, ובס' מחברת הקדש שער הפורים עמ' י"ב מכתבי מוהרנ"ש] שר"ח ויטאל היה טובל קודם קריאת המגילה, האם נוהגים כן?

תשובה: מסתמא לפני כל מצוה טבל ולא דוקא קריאת המגילה, אבל אצלנו לא נהגו כן. עי' בשו"ת תפארת צבי לר' צדוק הכהן (יו"ד ח"ב סי' כ"ז סק"ז) דממה שטובלין לתוספת קדושה נשמע שיש מקום ג"כ לטבול לפני עשיית כל מצוה, כיון שהמצוה מוספת קדושה לאדם והר"ז בכלל נכנס לקודש הטעון טבילה.

ואף שמצינו במטה אפרים (רס"י תקפ"ה) לטבול קודם מצוות תקיעת שופר מ"מ לא נהגו כן אצלנו, ובארחות רבינו (ח"א עמ' רפ"ח) כתב ששמע מפי הגרש"פ שטיינברג ז"ל שפ"א כשהתכוונו לתקיעות ראה מרן החזו"א שהקה"י איננו ושאל את רש"פ היכן הוא ואמר לו אפשר שהלך לטבול וכן ה' באמת וגם בשנים הבאות כשהי' בכחותיו ה' טובל לפני התקיעות. עו"כ שם שהקה"י אמר שהוא רגיל לטבול בחול לפני כתיבת קונטרס חדושי תורה וכן לפני תפילה עבור חולה מסוכן.

שאלה: נאמר (אסתר ט' כ"ב) לעשות אותם ימי משתה ושמחה. וברמ"א (ס"י תרצ"ה ס"ב) כתב שלובשים בגדי שבת ויו"ט בפורים, וא"כ הרי זה כיו"ט, ולכאורה כשם שבע"ש ויו"ט נוהגים לטבול, ה"נ צריך לטבול גם בערב פורים. [וכ"כ בסידור יעב"ץ שער ז' ובכה"ח ס"י תרצ"ה סק"ג].

תשובה: אינו כיו"ט שהרי מותר במלאכה, וגם למחמירים שנהגו שלא לעשות מלאכה, מ"מ כל מלאכה שיש בה צורך מותרת. כמבואר בס' תרצ"ו ס"א ובמ"ב דלא קבלו עליהם לעשותו יום טוב והאידנא נהגו מעצמן בכל מקום שלא לעשות מלאכות גמורות [וכן מלאכות שיש בהם היסח הדעת] אא"כ הם לצורך הפורים.

מנהג הכאת המן

שאלה: האם אצל החזו"א היכו באמירת המן?

תשובה: ודאי שהיכו אבל לא הרבו בזה.

שאלה: האם הרב מכה בהמן?

תשובה: עם הרגל.

כמש"כ במ"ב (סי' תרצ"ז סקנ"ט) שהחכ"צ היה מכה ורוקע ברגלו וטופח בסנדלו כשהגיע לזכירת המן, ובכה"ח סקצ"ו כתב דיש ההכות דוקא בסנדלו כמ"ש ואתה תשופנו עקב, ובס' אלא (פס"ד ס"ז) כתב שרוקע ברגלו ב' פעמים כל פעם שמזכירים המן, והט"ע עם משום שכשדופקים פעם אחת לא ניכר.

שאלה: מובא בספרים שהקב"ה עושה שיכאב להמן כשמכים אותו.

תשובה: ספרי חסידות.

כן הוא בכתבי חסידי אשכנז. בס' התורה והחיים (עמ' 121) מביא כן בשם ס' האסופות כת"י לתלמיד הרוקח, שפעם אחת שאל הגמון מרגנשבורג את ר' יהודה החסיד למה אתם דופקים על הכתלים כשאתם מזכירים את המן אמר לו כל כך דפיקות שאנו דופקים כך השדים דופקים לו בגיהנום אמר לו מנא לך אמר לו בוא ואראך הלך עמו והראהו בפתח גיהנום וראה שהכוהו, פתח אותו הגמון ואמר אם הייתי אצלכם הייתי מסייע לכם להכותו, וכן בספר מדרש אליהו (אסתר עמ' פ"א) קיבלתי כשאומרים ארור המן או כשמזכירים שמו ושם אשתו ובניו ומכין, שעושה הקב"ה שירגישו ההכאות כדי שיקבלו צער גדול, יען שכל הבאים לעולם כאילו בימיהם נעשה הנס לפי שאם נתקיים עצתו לא היו באים לעולם, לכן כל הבאים לעולם צריכים לצער, לכן עושה הקב"ה שירגישו ההכאות שמכים בהזכרת שמם. וכ"כ בכה"ח (סי' תרצ"ז ס"ק ק"ח) בשם ס' רוח חיים, ובס' שיח הפורים עמ' ע"ג הביא מיידידי הרה"ג ר' יוסף עמרם ברנשטיין שליט"א ששמע מרבינו שאפשר שיש סמך לזה במדרש פנים אחרים נוסח א' (עה"פ הפיל פור) שהמן הרשע נבלע ושורפין אותו ואת בניו בגיהנום בכל שנה ושנה שנאמר תשיתמו כתנור אש לעת פניך ה' באפו יבלעם ותאכלם אש, ופעם אחת בסעודת פורים הזכיר רבינו דבר זה ואמר שכתוב בספרים שהמן מרגיש בכל המכות שמכים אותו בבית הכנסת. וא' שאל אם יוצאים בזה מחיית עמלק (רשימות רש"ב). ובקובץ דברי שיח (גליון קנ"ד) הביא ששאלו לרבינו: יל"ע במצות מחיית עמלק האם יוצאים יד"ח כשחובלים בעמלק או דוקא כשהורגים אותו, ומטין בי מדרשא ראה נפלאה שהביא הגאון מטשעבין זצ"ל מגמ' פסחים ס"ח דכתוב במשנה דמיחוי קרבי דקרבן פסח דוחה את השבת ובגמ' שם איתא מאי מיחוי קרבי רב הונא אמר מנקבן בסכין וברש"י מנקבן בסכין שיצא הרעי שאם יניחנו בתוכן יסריחו וכו' ומיחוי לשון נקיבה וחיבול כמו תמחה את זכר עמלק עכ"ל, ומשמע ברש"י דלשון תמחה משמעו חבלה ולא דוקא הריגה? תשובה: אין ראייה מרש"י די"ל דבעמלק צריך לחבול ולחבול עד שיהרגנו).

שאלה: יש מקומות שעשו תקנה שלא להכות בהמן.

תשובה: יש להם רחמנות על המן. [שהרי ככל שמכים אותו כן מרגיש ההכאות].

שאלה: יש מקומות שתקנו כן משום טירחא דציבורא.

תשובה: אין לבטל מנהג ישראל.

כמש"כ הרמ"א (סי' תרצ"ז ס"י) המנהג שמכים המן כשקורים המגילה בבהכ"נ ואין לבטל שום מנהג או ללעוג עליו, כי לא לחנם הוקבעו. ובשו"ת פרי השדה (ח"ג סי' מ"ב) כתב הדבר פשוט שבוודאי אין לבטל מנהג כזה, ולא לחנם הופיע רוח הקודש בבית מדרשו של הרמ"א שלאחר שהביא זה המנהג מסיים ואין לבטל שום מנהג וכו' ולמה לא כתב כן במקום אחר ג"כ כגון בסימן תל"ב סוף ס"ב שכתב ונוהגים להניח פתיתי חמץ וכו' ולא כתב שאין לבטל ואדרבה כתב ומיהו אם לא נתן לא עכב, וכאן כתב ואין לבטל, אלא וודאי כיון שידוע שכל מחבר אשר כוונתו לש"ש רוח ד' דבר בפיו ובפרט אדונינו הרמ"א אשר כל בית ישראל נשען עליו וידע שיהיו הרבה אנשים אשר לעגו על זה המנהג או שיאמרו שקול הרעש צללה באזנם וזאת הזהיר כאן באזהרה כפולה ומכפלת שלא לבטל.

שאלה: יש טוענים שזה מאריך את הקריאה והציבור שרוי עדיין בצום.

תשובה: מבלבלים בראש.

היינו שאין זה טענה, וסו"ס זה מנהג ישראל (רשימות רש"ב). וכ"כ רבינו בס' שערי ציון (ח"א מועדים עמ' ז'): חלילה לבטל מנהג ישראל.

שאלה: למה דוקא בהמן מכים, וכשמזכירים את פרעה לא מכים [כן הקשה בס' בן איש חיל דף כ"ו א', ועיין בהקדמת פי' מגילת סתרים על אסתר].

תשובה: כי כתוב תמחה את זכר עמלק.

כמש"כ הרמ"א סי' תרצ"ז ס"י, וכ"כ בבעל הטורים (שמות פי"ז פי"ד) מחה אמה בגימטריא זה המן.

ספרו נפלאותיך

עובדות ופנינים על התורה

תצוה – תשפ"ג

אונן בלבישת בגדי כהונה, א"כ קשה אמאי לא נילף מתפילין דמ"ש פאר או תפארת, אע"כ מוכח מזה כשיטת הסוברין דהא דאסור בתפילין אינו אלא מדרבנן וכשיטת הרא"ש. (באר יצחק סל"ב)

לשים את ישראל על לבם

ונשא אהרן את שמות בני ישראל בחשן המשפט על לבו בבאו אל הקדש לזכרן לפני ה' תמיד. [תצוה כח, כט]
היה אומר הגר"צ רבינוביץ זצ"ל רבה של קובנה, הכהן צריך לשאת על לבו את שמת בני ישראל לא רק יחידי סגולה לומדים ויראים בלבד אלא כל מי אשר בשם ישראל יכונה צריך להיות כחותם על לבו של הכהן הוא צריך להיות למעלה מכל מפלגה וכל איש ושבט מישראל צריך להיות קרוב אל לבו לחבבו ולדאוג בשבילו בכל האופנים בדרשותיו היה מפעם תמיד רוח הגיון ורעיון נעלה הכתובים ומאמרי חז"ל היו מתבארים אצלו באופן ישר ומתיישב על הלב. (הדרשה בישראל עמ' תמ)

ביאור חטא שושן

כתב רבנו רבי יצחק אלחנן ספקטור: מגילה (י"ב א'): שאלו תלמידיו את רבי שמעון בר יוחאי מפני מה נתחייבו שונאיהם של ישראל שבאותו הדור כליה, אמר להם: אמרו אתם, אמרו לו: מפני שנהנו מסעודתו של אותו רשע, אם כן שבשושן יהרגו שבכל העולם כולו אל יהרגו, אמרו לו: אמור אתה, אמר להם: מפני שהשתחונו לצלם, אמרו לו: וכי משוא פנים יש בדבר, אמר להם: הם לא עשו אלא לפנים אף הקדוש ברוך הוא לא עשה עמהם אלא לפנים. וכבר כתבו המפרשים להקשות במאמר זה כידוע לכל.

ונראה לעניות דעתי לבאר מאמר זה על נכון בעזרת ה', והוא: כי יש להקשות במה שאמרו וכי משוא פנים יש בדבר, הא דברי הצומות וזעקתם ידוע לכל, ותשובה הא מהני, וגם מפני מה לא שאלו מתחילה וכי משוא פנים יש בדבר. ועוד יש לדקדק במה דאמרו שבשושן יהרגו, והא באמת נתבטלה הגזירה ולא נהרג אף אחד, ועיקר קושייתו היה על הגזירה הראשונה, אם כן הוי ליה למימר על שבשושן יגזור שבכל העולם כולו אל יגזור. וגם יש לדקדק מה שאמרו יהרגו בר, ולא אמרו שבשושן יהרגו בלא ו', דהא קאי על ישראל עצמן, ויהרגו משמע דיהרגו אחרים, וידעתי מה דיש לומר דלא רצו לכנות על עצמן בזה הלשון, אך תורה היא וניתן לדרוש כידוע, וכן יש להקשות במה שאמרו מפני מה נתחייבו שונאיהם של ישראל כליה.

וזהו כוונת המאמר במגילה (י"ב א') שהתחלנו (באות א') דשאלו את רבי שמעון בר יוחאי מפני מה נתחייבו שונאיהם של ישראל כליה, היינו שונאיהם ממש, דאיך נצחו את שונאיהם והרגו אותן, הא אף שעשו תשובה מכל מקום הא תשובתן לא היה רק מיראה ונשאר חלק השוגג, ושוגג הא חוזר מעורכי המלחמה לפי שאינו יכול לנצח שונאיו.

ועוד קשה ראה שונאיהם גרמו להם שיעשו תשובה מיראת גזירת המלכות, וכיון רהיה להם חלק בהתשובה אם כן אין יכולין לראות נקמה בהם, וכמו שכתב הדורש לציון כנזכר לעיל (אות י"ב). ועל זה תיח מפני שנהנו מסעודתו של אותו רשע, וזה אינו רק בעשה דהא כל תקרובת עבודה וזה אינו לוקה כנזכר לעיל, וכהאי גוונא הא נתבאר דאף בתשובה מיראה נמחק חלק השוגג לגמרי. וגם סברא ב' דגרמו להם לעשות תשובה

האם אבל אסור בלבישת בגדי כהונה

ועשית בגדי קדש לאהרן אחיך לכבוד ולתפארת. [תצוה כח, ב]
כתב רבנו: יש לדון בבגדי כהונה שנאמר בהם ועשית בגדי אהרן לכבוד ולתפארת, וכדאיתא במגילה (י"ב ע"א) דדרשו מהא דיקר תפארת גדולתו דלבש בגדי כהונה דנקראו תפארת, וכדאי' בזבחים (י"ח ע"ב) דבגדי כהונה מטושטשין ומקורעין פסולין משום דבעי לכבוד ולתפארת, א"כ לפ"ז נראה לכאורה דאסור לאבל ביום א' ללבוש בגדי כהונה, משום דמקרי תפארת, דדוקא שארי מצות אין ללמוד מתפילין, דשאני תפילין דמקרי פאר כמ"ש התוס', אבל בגדי כהונה דמקרי תפארת שפיר יש ללמוד מתפילין לאסור דמ"ש פאר ומ"ש תפארת, וע' בתורת האדם להרמב"ן (דף מ"ג) שכתב דלכן אסור לאבל ללבוש תפילין משום דבעינן שלא יעסוק בעדוניהן ושמחה, ותפילין שנקראו פאר הוי שמחה גבי כשלוש בהם עכ"ל הרמב"ן, א"כ זה הטעם שייך גם בבגדי כהונה דהא מקרי כבוד ותפארת, ולפ"ז נראה דה"ה כהן אונן אסור ללבוש בגדי כהונה מחמת איסור אבילות, דהא כ"ז שלא נקבר המת אסור האונן בכל עניני שמחה, ונוהג בו אבילות, והא דהתירו לאונן בנעילת הסנדל ולהלך בשוק משום שצריך לעסוק בעניני המת כמ"ש הרמב"ן בספרו תורת האדם, והובא בטור יו"ד (סי' שמ"א), ואין לומר דשאני תפילין דעושה מצוה בלבישתן דהא גבי כהן כשלוש הבגדים לצורך העבודה ג"כ מקיים מצות עשה כמ"ש הרמב"ם (ה' כלי מקדש).

ולפ"ז יש להעיר בהא דזבחים (דף ט"ז) דמקשה הגמ' מנ"ל דאונן מחלל עבודה, הא י"ל דממילא ידעינן דאונן אסור לעבוד, משום דהא אסור ללבוש בגדי כהונה בעוד שהוא אונן לשיטת הרבה ראשונים דאסור בתפילין מה"ת, ובלא בגדי כהונה הא הוי מחוסר בגדים, אך בזה י"ל דהגמ' מיירי בעבר ולבש, לכן בעינן ילפותא דמחלל עבודה באיסור אונן, [וכה"ג כתבו התוס' בקדושין (ל"ו ע"א) ד"ה הקבלות כו', שהקשו תיפוק ל' דנשים הן מחוסרין בגדים ותי' דמיירי בעברו ולבשו כו'], וכה"ג דעובד כשהוא אונן, הא מותר ללבוש הבגדים, דהא גבי כה"ג הוי כל השנה כרגל כמבואר במ"ק (דף י"א).

ועדיין יש להקשות בהא דזבחים (שם ט"ז) דיליף בקו"ח דאונן מחלל עבודה הצד השווה שהן מוזהרין כו' היכן מוזהר אלא מהן הקריבו וקסבר מפני אנינות נשרפה, ובארו התוס' ורש"י (שם) דיליף זה מהא דהקפיד משה עליהם על מה שהקריבו אוננין דמוכח מזה דאונן מוזהר מלעבוד, וקשה דמנלן למילף מזה דאונן מוזהר משום איסור אונן הא י"ל דאונן אינו אסור מחמת איסור אונן בעצם, אלא דהקפד משה הי' עליהם משום איסור הלבשת בגדי כהונה דלבשו בעודן אוננין, וכמו דעכשיו דיליף משם דאונן מוזהר, ועכ"ז בחילול עבודה לא ילפי מהתם, וכמ"ש התוס' ורש"י שם ד"ל דאפשר דטעיתם לשורפה כו', כמו כן י"ל דאף דהם טעו לשורפה עכ"ז באמת אינו מוזהר לכתחילה מחמת איסור אונן, אלא מחמת איסור לבישת בגדי כהונה באוננין ומנלן להגמ' למילף איסור אזהרה באיסור אונן, ולמילף בהצד השווה שהן מוזהרין, הא יש לחלק דשאני בעל מום וזר שמוזהרין מחמת איסור עצם בעבודה ושאינו אונן שאינו אסור בעצם אלא מחמת לבישת בגדי כהונה שאסורין ללבוש משום תפארת, ועוד דהא אי למילף איסור לבישת בגדי כהונה בזה לא הי' צריך קרא דהא מוכח זה מתפילין כנ"ל, אלא דרצו למילף איסור עצם באונן לעבודה א"כ זה לא ידעינן מהקפד משה דאפשר כנ"ל, וע"כ מוכח מזה דלא מיתסר

בעיקר העבודה של ימי הפורים

הנה במגילה כבר נכתב שמדכי תיקן את היום, "ליום משתה ושמחה", והיינו דמהות עבודת היום הוא לעשות משתה ושמחה, ואדרבה, כחלק מהתקנה היתה לבטל תורה ביום זה בשביל לעסוק בסעודה ובשמחת היום. ונביא כמה הוכחות לכך.

דהנה בחת"ס (דרשות ח"א דף רה) כ' י"ג זמן קהלה לכל, לשון לכל י"ל דהי' ראוי שיעשו הי"ט ביום י"ג זמן המלחמה כמו י"ט של פסח בשבעה ימים שבין מכת בכורות וקריעת ים סוף ולא אחר כך ביום מנוחה. אלא נלע"ד לא רצו מדכי ואסתר שיהי' יום א' אשר כל ישראל אוכלים ושמחים ומתבטלים מתורה ומצות ע"כ קבעוהו ליום מנוחה ויומו של זה אינו יומו של זה נמצא כשאנו שמחים ומשתכרים אלו עוסקים בתורה משא"כ כשהיו קובעים ביום מלחמה יום י"ג היו כולם שוים ביום א' וע"כ קאמר הכא דע"פ להקדים לקרות המגלה בלי משתה ושמחה יום י"ג יותר ראוי שהוא זמן קהלה לכל דכל ישראל בין פרוזים בין מוקפים נקהלו ועמוד על נפשם באותו יום".

והנה ביוסף לקח על המגילה כ' דבפורים צריך לשכוח מחורבן הבית וסימן מבטלין עבודה בשביל מקרא מגילה, ואפשר להוסיף דהרי כתוב גם מבטלין ת"ת בשביל מקרא מגילה. נמצא שפורים חשיב יותר.

והנה לגבי הסעודה כ' בדרכי משה (ס' תרצ"ה) כ' וז"ל "והרי" ברי"ן כתב מהא דגרסינן בפרק קמא (ז ב) רב אשי הוה יתיב קמיה דרב כהנא אמר אמאי לא אתו רבנן לבי מדרשא וכו' אמר ליה קא עסקי בסעודת פורים שמע מינה דסעודת פורים דוחה תלמוד תורה מכל מקום כיון דדרשינן (טז, ב) אורה (אסתר ח, ט) זו תורה מצוה לעסוק בתורה קודם הסעודה והיא מגינה עליו שלא יאדע לו קלקול בסעודה עכ"ל.

וברמ"א (סעי' ב') כ' "טוב לעסוק 'מעט' בתורה קודם שיתחיל הסעודה, וסמך לדבר: ליהודים היתה אורה ושמחה (אסתר ח, טז) ודרשינן: אורה, זו תורה (מהרי"ב)". מבואר דודאי העיקר הוא הסעודה רק ראוי להקדים תורה מחמת ענין ליהודים היתה אורה. ועי' בלבוש דכ' "טוב לעסוק בתורה מעט קודם שיתחיל הסעודה, וסמך לדבר ליהודים היתה אורה ושמחה (שם ח, טז), ודרשינן (מגילה טז, ב) אורה זו תורה קודם שמחה". והיינו דכל הלימוד בפורים הוא בשביל להקדים אורה לשמחה, וזה צורת השמחה שבאה אחרי האורה, אכן עיקר העבודה הוא השמחה, רק יש לה סדר ודרך בדברי תורה תחילה.

וראה במעשה רב שמואל הנהגת אדונו הגר"א (מהדורת ר"י זלושינסקי שליט"א עמ' רסג) "אדמו"ר החסיד עשה סעודתו מיד אחר התפילה, ואחר כך ישב על שולחנו כל היום, ואכל ושתה הרבה מאוד, (ובשדי חמד הביא שמועה שאדונו הגר"א היה משתכר בפורים כפשוטו עד לסכנה! כי מיחייב אינש לבסומי עיי"ש) לקיים חיוב עד דלא ידע ולעת ערב בירך ברכת המזון ופג יינו".

והנה בכל החגים היה יושב רק מחצות ואילך, ולא מהבוקר, אכן עפ"ד הגר"א הנודעים שפורים משלים את הי"ט של יוה"כ נמצא שפורים הוא בבחינת כולו לכם, ולכן כל היום עסק בשמחה ושמחה. ועי' בשו"ת בנין שלמה (ח"א סנ"ח) דחידש דפורים הוא דומיא דכל יו"ט ובעינן חציו לה' וחציו לכם, ולכן לפני הסעודה צריך לעסוק בתורה מדין חציו לה', אכן בדברי הגר"א הנ"ל מבואר דלא כן אלא אדרבה פורים בעינן שיהיה כולו לכם.

[ובהערות על המעשה רב ר"ל דהכונה מאחרי תפילת מנחה, דעד אז עסק בחציו לה', וזה טעות וכמו ד' הגר"א דפורים הוא כולו לכם, וכן מהא דכ' הגר"א על השו"ע הא דאוכלים אחר חצות, בגלל שטרודים במשלוח מנות, ובס' הצדיק רבי שלמה בלוק (עמ' נ') מביא שאמרו באישישאק בשם הגר"א ז"ל לאכול סעודה במאכלי חלב סעודת לא יעבור כתיב תיכף במוצאי פורים". מבואר דהגר"א נהג לאכול בבוקר, ומאז ישב בסעודה עד הלילה].

וביותר מצאנו בביאור הגר"א על דברי הרמ"א (סי' תרצ"ו) "ומותר לעשות כל מלאכת מצוה, כגון: לכתוב פסקי הלכות; וכן מותר לעשות אפילו מלאכות גמורות לצורך פורים. (ת"ה סימן קי"ב). וכו' הגר"א "וכן מותר. כנ"ל נטיעה של שמחה וכן פסקי הלכות מטעם זה פקודי כו". והיינו שכל מה שמותר לכתוב פסקי הלכות, הוא דמכא זה יבוא לשמחה, כי פקודי ה' ישרים משמחי לב, והוא הוכחה נפלאה למש"כ שעיקר היום הוא השמחה, וכל הלימוד הוא כדי להגיע לזה.

לא שייך בזה, דהא אדרבה הם גרמו בעיקר החטא דלולי הם לא היו חוטאים כלל, דהא הם הכשילו ותן חלק כחלק כמו שהם גרמו להם לעשות תשובה, כן יש לומר להיפך דהא אדרבה הם גרמו לעיקר החטא. ועל זה הקשו דאם כן אותן שבשושן יהרגו להאחרים, ומדוקדק לשון יהרגו בו' מלא. אבל אותן יהודים שממקומות אחרים אל יהרגו להאחרים דהא לא מצינו שהאחרים גרמו להם לחטוא.

אם כן קשה דהא בתשובה שלהם יש להם זכות דגרמו להם לעשות תשובה, ועל כן אף דנימא דחטאו בעשה ונמחק חלק השוגג גם כן, עדיין תקשה סברא ב' הנזכר לעיל דאיך יכול לנצח שונאיו דהא הם גרמו להם לעשות תשובה.

ועל זה תי' שהשתחוו לצלם, והם גרמו להם שיהיו חוטאים, אם כן כמו דגרמו להם לעשות תשובה כן יש סברא לומר דהא הם גרמו להם בעיקר החטא דצלם.

ושוב הקשו וכי משוא פנים יש בדבר, דאיך זכו לנס כפירוש רש"י (במגילה שם ד"ה וכו'), דעדיין תקשה קושיא ראשונה דהא תשובתן היה רק מיראה, ונשאר חלק השוגג, ושוגג חתר ממלחמה,

ועל זה תירץ הם לא עשו אלא לפנים. היינו שעבדו רק מיראה ולא בלב שלם. ואין כאן רק עשה דנקדשת. ובעשה הא נמחק חלק השוגג אף בתשובה מיראה.

וכן סברא ב' של הדורש לציין (הנזכר לעיל אות י"ב) דגרמו לעשיית תשובה לא שייך בזה, דהא גרמו בעיקר החטא. ולכן נצחו במלחמה להאחרים והשיבו את גמולם בראשם.

ועי' בערבי נחל (דברים כ"א י' ר"ה בדרך) שכתב לדקדק בהך דמגילה (שם) גם כן כפי הדקדוקים שכתבת, ותירץ באופן אחר. ולדעתי נראה כמו שכתבתי בטוב טעם בעזרת ה'. (הקדמה לעין יצחק קמא)

שאלתי ובקשתי

ושמעתי מפי הגאון אב"ד דקאוונא מרן ר' צבי הירש ראבינאוויץ זצ"ל בדרישה לשבת תשובה זה יותר משלשים שנה, דהנה שאלה ובקשה משמות הנרדפים, שאלה הונח על אדם אחד ששאל מחבירו איזה טובה או גמ"ח ואמר לו אם תעשה לי את הטובה ואת הגמ"ח מה טוב ותבוא עליך ברכה, אבל אם לא תמלא את חפצי ומשאלותי מטעם שלא תוכל לקיים או שלא תחפוץ למלא אז גם כן שפיר וטוב. ובקשה הונח על אדם אחד שמבקש מחבירו בקשה לעשות לו טובה להציל אותו מהאסון שילווה לו מעות כדי שיכול להציל את עצמו ממיתה וכליון ואם לא ימלא את בקשתו לא ילך מאתו ולא יעזוב אותו עד שיפציר אותו בבכיות ובדמעות שימלא את בקשתו.

וזה שאמרה אסתר נפשי בשאלתי, אם תרצה להציל את נפשי וחיי ממיתה ואת נשתי מחרפה ואבדון מה טוב תבוא עליך ברכה. ואם לא תרצה למלא את משאלותי וחפצי להציל את נפשי וחיי ממיתה ואת כבודי מחרפה ובזיון וחלול, אז ג"כ נכה כי הנני מוכן ומזומן להפקיר את נפשי וכבודי ולהקריב על מזבח האומה את חיי ונשתי בגלל האומה הישראלי ועמי בבקשתי אבקש מאתך שתציל את האומה הישראלי מכליון ואבדן ואם לא תמלא את בקשתי אז לא אלך מאתך בידים ריקניות ולא אעזוב אותך עד שתמלא את בקשתי להציל את האומה הישראלי מכליון ואבדן.

מגילה מעורר את הדופק

מספר תלמידו רבי יעקב ליפשיץ זצ"ל בס' תולדות יצחק. כשחלה רבנו – רבי יצחק אלחנן וגברה עליו חולשתו נתנו לו הרופאים תרופות לחיזוק דופקו ובליל פורים קראו לפניו המגילה. והרופא בדק דופקו וראה שדופקו חזק יותר אמר, עכשיו מצאתי עוד תרופה לחיזוק הדופק מקרא מגילה כי מרוב שמחת המצוה נתחזק גופו.

קבלת אדם חשוב

שמעתי באומרים לי בשם הגאון מאוה"ג ר"א מקאוונא שהעלה דאם רב וגדול מקבל מנות בזה יצא גם המקבל במשלוח מנות. מה דקיי"ל למינן קידושין באם קבל מנות אדם חשוב דמקורדת בהנאה דקבל ממנה עכ"ד דפח"ח. (קובץ אהל יצחק שנה ז' חוברת י')

יום היארצייט לפטירתו של גאון ישראל רבי משה פינשטיין זצ"ל – יג אדר תשמ"ז

מוח"ז הגאון רבי טובה גולדשטיין זצ"ל ראש ישיבת עמק הלכה, היה גר בשכנות למרן הגר"מ פינשטיין זצ"ל והיה קרוב לבלו וסיפר הרבה לדורות הבאים מגדלותיו.

הכנת השיעור

ביום שישי בבוקר היה הגר"מ קם בשתיים לפנות בוקר כדי להכין את השיעור השבועי בפילפול. גופו כבר התרגל לכך שאחת לשבוע עליו להסתפק בפחות שינה למרות שהיו לו מאות שעורים בכתב היה עדיין בונה חידושים ורעיונות חדשים בשעות המוקדמות של יום ששי כדי להשתמש בהם בשעור של אותו יום.

רבי טוביה גולדשטיין שאלו פעם מדוע הוא מוגיע את עצמו להכין שיעורים חדשים, כאשר בלי ספק היה יכול להסתדר יפה מאד עם שעוריו הקיימים. ענהו ר' משה כל זמן שהקב"ה נותן לנו כח עלינו להשתמש בו ולנסות ליצור דברים חדשים. אז העיר ר' טוביה שערב אחד בלבד לא תמיד יוכל להספיק כדי לבנות שעור מן הסוג שר' משה היה מפורסם בו. מה עושה ר' משה כאשר זמן ההכנה חלף והשיעור עדיין אינו מוכן, ר' משה הרשה לעצמו חיוך קל ואמר בפשטות, ברוך השם ברוך השם. (ס' רבי משה פינשטיין)

צורת הפסק

מספר בנו הגר"ר פינשטיין: פעם אחת באה איזה אשה לאאמ"ר זצ"ל לשאול את דבר הלכה לאמ"ר זצ"ל ביקש ממנה שתמתין כמה דקות עד שהוא יעניין בדבר יד הוא לדירתו של הגר"ר טוביה גולדשטיין זצ"ל שהיה דר באותו בנין ושאל אותו אם בספרי שו"ת נמצאת שאלה כעין זו הגר"ר טוביה גולדשטיין זצ"ל הוציא חמש ספרים והראה אותם לאאמ"ר זצ"ל לאחר שהוא עיין באותם ספרים הורה לאותה אשה שהדבר מותר תמה ע"ז הגר"ר טוביה גולדשטיין זצ"ל הלא בכל הספרים אלו הכריעו את הדבר לאיסור ענה לו לאאמ"ר זצ"ל באמת מיד רציתי לפסוק להיתר ע"פ סברתי שנתחדשה לי אלא רציתי לעיין בספרים לראות אם כבר דנו בסברתי ודחו אותה. וראיתי שלא הזכירו את סברתי כנראה שסברא זו לא עלתה על דעתם ולכן פסקתי להיתר כפי דעתי. (פרקי שלום על פרקי אבות פ"א מ"ו)

אמירת תהלים

סיפר הגר"ר טובי' גולדשטיין ז"ל בהספדו שהייתי עם מרן זצ"ל ארבע שנים בהרים בתקופת הקיץ למשך ששה שבועות וכבר היה בימי זקנתו והנה כל יום בשש בבוקר היה יוצא ללכת בכביש והיה אוזן ספר תהלים קטן ואומר תהלים למשך שעה כל יום היה שם במלון יהודי שאמר לי כדאי לבוא פה רק כדי לראות איך שהגדול הזה אומר תהלים. (דרכי משה עמ' תקמח) (ובהעתק מכתב ידו של הגר"ר טובי' גולדשטיין זצ"ל מה שהכין לומר על מרן זצ"ל, כתב: אמירת התהלים שלו בכל יום קודם תפלת שחרית היתה נורא מאד כשנשאל, תשובתו היתה צריך להתפלל על כמה חולים והצלחת התורה ואחד אמר לי שקיבל עצמו לומר תהלים בכל יום מזמן שראה גאון כזה נוהג כן).

הנחת סמרטוט רטוב

סיפר מוח"ז הגר"מ גולדשטיין שליט"א ששמע מהרב חיים ברגמן שליט"א נכד מרן הרב שך זצ"ל שסיפר שהנה באותה שנה היה יובש גדול בארץ ישראל ושושן פורים הוא בדרך כלל לאחר סוף זמן ירידת הגשמים ולזה מיד אחר שיצאו החברא קדישא מזקנו זצ"ל עשו את המקובל להם במצב כזה להניח ביד אדם גדול שנפטר בגד רטוב לסימן לעורר רחמים, וכן עשו למרן זצ"ל ונודע שבאותה שנה ירדו גשמים כמעט כל יום משושן פורים עד פסח והי' די והותר. (דרכי משה עמ' תקעז)

כוחו של הגר"מ

אמר הגר"ר טובי' גולדשטיין ז"ל בהספדו כוחו של מרן זצ"ל היה חד בדורו כדוגמת ר' חיים עוזר רעק"א רשב"א הנה מוכח במשנה באבות וכן בסוף הוריות מי שיש לו כח זכרון א"א להיות בתוקף העמקות דאי' במשנה באבות ה' תלמידים היו לר' יוחנן בן זכאי ר"א בן הורקנוס בור סיד שאינו מאבד טיפה ר' אלעזר בן ערך מעיין המתגבר ואין שכל אחד יש לו כוח לחודי ואין לאחד את כל הכוחות. וכן בסוף הוריות איתא דר' יוסף היה סיני ורבה היה עוקר הרים ושלחו מתם מי עדיף וכן אומרים חכמי הרופאים ורק חד בדור אפשר שיהיו לו כמה כוחות יחד רבותי אני יכול

להעיד ברבים שמרן זצ"ל היה מעיין המתגבר וכח התפיסה שלו היה איום ונורא וזכה להיות בור סיד שאינו מאבד טיפה ומאידך היה במדרגת סיני שידע כל התורה כולה ש"ס בבלי וירושלמי ד' חלקי שו"ע עם כל הנושאי כלים ותנ"ך ממש בע"פ. (דרכי משה עמ' תקפ"א)

כי בא השמש שם פטירת אדם גדול נמשלה בדברי חז"ל לביאת השמש בצהריים והיינו משום שאם איחרה השמש לזרוח או הקדימה לשקוע אין זו אבידה לכל אדם שהרי יש זקנים וחולים שישנים יותר או קטנים שהולכים לישון מבעוד יום אבל בצהריים השמש טובה ומועילה לכולם ואם שקעה הרי זו אבידה לכולם. כך מרן זצ"ל היה בבחינת בא השמש בצהריים, כי היה עוזר לכל אדם ואדם זקנים חולים ת"ח גדולי תורה עניים אנשים נשים ילדים. (שם עמ' צב)

עוד פתח את הספדו בליקוואד כשבאנו להספיד את מרן זצ"ל הרי עלינו לדעת שאנו מספידים כאן חמשה גאוני' א' גאון בתורה ב' גאון בהלכה ג' גאון בעונה ד' גאון בחסד ה' גאון בבין אדם לחבירו. (שם עמ' 10)

והוסיף: זכיתי לגור בשכנות עם מרן זצ"ל שלוש שנים ושמונה שנים עד השנה האחרונה והסתכלתי בכל דרכיו ומעשיו בתורה והוראה ובשאר הנהגותיו ויכולני לומר שלא הניח גדול כמותו אספר דבר אחד כדי שידעו וילמדו גדלותו בתורה שפעם שלח לי תשובה על ריבית שאראה וראיתי שהיתה זו תשובה בעומקה של הלכה אמרתי למרן זצ"ל ראיתי את התאריך של זמן כתיבת התשובה והוא בליובאן כשהיה בן כ"ב שנה בלבד הודה על זה וסיפר לי שכשהגר"ר איסר זלמן מלצר זצ"ל ראה את התשובה הזאת חיבבו מאד ואמר שכונן לאמיתתה של תורה ואפשר עוד פעם או שתיים שמעתי מדבר על עצמו כל השנים שהייתי עמו, זהו גאון הגאוני' שלא הניח כמותו. (שם עמ' קיז)

כח התמדתו היה גדול אף בימים טרודים מאד במערכות ציבוריות אבל ברגע שנגמר הענין, היה יכול בכוחותיו הגדולים להסיח דעת מכל וכל ולשוב ללון בעומקה של תורה ומעולם לא היה טרדו גזולת ממנו את מנוחת נפשו אלא מיד אחר שגמר את אותו העסק חזר לתלמודו. (שם עמ' קו)

אין היתר להיות פתי

פעם שוחחו בהגדרת מכה של חלל שמחללין עליה את השבת כגון זיהום וכדומה, ואמר ר' משה שהמחלות שאנשים מזלזלים בהן באמצע השבוע להיטפל ודוחים את הטיפול בהן כיון שאין להם זמן מחללין עליהן את יום הכיפורים. אלא שאנשים אינם נזהרים בהם ושומר פתאים ה" וישאל מרן הגר"ט גולדשטיין האם שומר פתאים הוא היתר לזלזל בזיהומים' ענה לו ר' משה ודאי אם יש ענין של שומר פתאים ה" אולם לא מצאתי היתר להיות פתי. (איש הלכה עמ' קל"א)

עונה

היה עניו מאד במלוא המובן עליו יכולים לומר כמו שאמר ר' ישראל סאלאנטער על תלמידו ר' יצחק בלזר יש עניו שידע שהוא עניו אבל ר' יצחק בלזר אינו יודע מה זו עונה, כשם שאינו יודע מה זו גאון. (דרכי משה ח"ב עמ' יט)

בהוראה לפיקוח נפש

סיפר הגר"ר טובי' גולדשטיין ז"ל בהספדו בליקוואד מה דבדידיה הוי עובדא גרתי בשכנות למרן זצ"ל ולילה אחד בשעה מאוחרת מאד לאחר חצות ירדה הרבנית ע"ה ודפקה בדלת אצלי ואמרה לי הרב מבקש אתכם עכשיו בענין נחוץ מאד כשעליתי אליו מיד התנצל על שקרא לי בשעה כזו ואמר שמכיון שראה שהאור עוד דלוק אצלי על כן שלח את הרבנית לקרוא לי. סיבת קריאתו לי היתה מחמת שבאה לפניו שאלה אודות אדם בעיר קליוולאנד שהכליות שלו הפסיקו לעבוד ואמרו הרופאים שאם לא ישתילו לו כליה לא יחיה עוד אלא זמן מועט. ובאה אחותו מארץ ישראל כדי לתרום לו כליה אחת והנה אחותו היתה אשה חלושה והיה בזה ספק סכנת נפשות עבודה. אמנם אמרה שאם על פי דין מותר לה להכניס עצמה בספק נפשות בשביל להציל את אחיה מודאי סכנת נפשות אז מסכימה היא להכניס עצמה לסכנה זו. והתחיל מרן זצ"ל לדון בדברי הב"י חו"מ סי' תכו בשם הירושלמי שאין ספק מוציא מידי ודאי וחייב להציל וכ"פ הגהות מיימוניות אבל הסמ"ע כתב שהמחבר והרמ"א לא הביאו

הורים יקרים! - סיים הגר"מ גולדשטיין - מהסיפור נמצאנו למדנו שההתמדה של הילד נובעת לא פעם מההשקעה של ההורים... (מוסף שב"ק פר' מסעי תשפ"ב)

שפותיו דובבות

פעם סיפר לי מרן זצ"ל שרב אחד התקשר אליו ואמר לו שהוא רוצה להדפיס שטיקל תורה בירחון שיוצא לאור ע"י הרבנים ואין לו מה למסור ועל כן ביקש ממנו אם יוכל מרן זצ"ל לתת לו שטיקל תורה משלו ויקרא על שם עצמו. ושאל לדעתי בניהון והסביר לי את צדדי השאלה שמצד אחד יש כאן עשיית חסד ואין נידון וצריך לסייע לו. אבל מאידך אם יתן לו אז תיגרע ממנו הזכות שיהיו שפתותיו דובבות בקבר ולבסוף נתן לו שטיקל תורה והדפיסו הלה והנה בא וראה גודל אמונת חז"ל שלו שאע"פ שכתב חיבורים ותשובות לאלפים אעפ"כ לא רצה להפסיד את בחינת שפתיו דובבות על שטיקל תורה אחד. (הגר"ר טובי גאלדשטיין ז"ל מתוך הספרו בליקוואד - דרכי משה ח"א עמ' שי)

כוח זכרון

הגר"ר טובי גאלדשטיין זצ"ל שכנו של מרן זצ"ל היה הולך אחת לכמה שבועות לחנות הספרים של ביגלאיזון וקנה שם ספרים והיה גם שולח ספרים למרן זצ"ל פעם קנה את חידושי הראב"ד על מסכת עבודה זרה שיצא אז לאור עולם ואמר למרן זצ"ל שזה עתה הדפיסו את הראב"ד על מסכת עבודה זרה ושלחו לו אחרי יומיים שלח לו מרן זצ"ל את הספר בחזרה לאחר זמן רב העתיק מרן זצ"ל את הראב"ד באגרות משה' כזה היה כח הזכרון שלו. (דרכי משה ח"ב עמ' תקצב)

כוחו באהלות

סיפר מו"ח הגאון שליט"א שהיה אברך שלמד מסכת אהלות בבירסק בחורף ובקיץ היה באמריקה והיו לו דברים מוקשים בלימודו אמרתי לו שילך לדבר עם מרן זצ"ל ואף שקשה להשיגו אם יוודע לו על חתונה שמרן זצ"ל נוכח בה יוכל לגשת אחר החופה לדבר עמו וכן עשה שניגש למרן זצ"ל ושאל אם יכול להסביר לו איזה ר"ש מוקשה באהלות מרן זצ"ל מיד יישב לו את דברי הר"ש לשיטתו במערכה שלמה ושמע הלה דברי מרן זצ"ל והיה קשה עליו להתרכז בדבריו וביום המחרת חזר על הדברים ונתעוררה לו קושיא על ביאורו בר"ש והנה נודע לו מחתונה נוספת שישתתף בה מרן זצ"ל באותו היום הגיע לשם ושאל אותו את אשר הוקשה לו. מיד הוסיף מרן זצ"ל לבאר לפניו את שיטת הר"ש כהנה וכהנה עד שנתברר לו שכל מה שלמד במשך החורף בעיון אינו מעין שליטתו של מרן זצ"ל באהלות. (דרכי משה ח"ב עמ' נו)

הדאגה למשפחתו

סיפר מו"ח הגאון שליט"א, גרתי בשכונת למרן זצ"ל וראיתי הרבה מאוד בכבוד שהעניק הגר"מ לאשתו הרבנית ע"ה. הגר"מ היה מקפיד לאכול עם הקומפוט חתיכת לחם כדי שזה יחשב כתוך הסעודה, והתחיל לאכול עם כל כפית חתיכת לחם עד שהרבנית שדאגה לבריאותו שלא יאכל הרבה לחם אמר לו שזה כבר מספיק, ומיד הפסיק. פ"א נסעתי איתו להרים, ובדר היה חם באוטו וביקש להדליק את המזגן והרבנית חששה לבריאותו, מיד אמרה שלא חם. ואיך ששמע את זה הר"מ אמר לנהג כך הרבנית אומרת ותכבה את המזגן. ובקאמפ היה ר' משה בוקר הולך ליד הכביש ואומר תהלים, והרבנית היתה קמה ומסתכלת מהחלון וכשהיה רכב מקרב היה צועקת לר' משה שיזהר מהרכב.

כשבנו היה קטן גם כשהיו אורחים בבית הקפיד הגר"מ שבנו ישב לידו לתת לו את הכבוד הראוי לו ושלא יפסיד בגלל האורחים. ושהיה מעיר את בניו, היה לפניו כן מניח את הבגדים שלהם על התנור כדי שיקמו יהיה להם חם ונעים. היה לי קרוב משפחה שאביו נפטר סמוך לחתונתו והתקשר להגר"מ בערב שבת אופרוף שלו על כל מיני שאלות שהיו לו, וענה לו. אחרי שסיים את השיחה חזר הגר"מ והתקשר עליו ואמר לו שלא ישכח לשלוח פרחים לכלה לרגל השבת העליה לתורה שכן היה המנהג שם, וזה יחסר לה.

יש עמנו עוד הרבה דברים שקבלנו ועוד חזון למועד

דברי הב"י אלו ובערוך השלחן כתב שצריך לשקול הדבר הרבה קודם שפוסקים בדין זה והיתה רוחו סוערת עליו והרופאים מחכים לתשובתו והיה בדעתו עלי אולי אדע אם יש עוד גדול שמתיר להכניס עצמו לספק סכנה. והנה למרות שהוצרך לי בענין חמור של פיקוח נפש מכל מקום לא דחה את זמירותו המופלגת בכבוד הזולת וביקש ממני מחילה על שהטריח אותי בשעה מאוחרת כזו.

ודבר זה יתכן רק בצדיק מופלג כמרן זצ"ל ויש לנו ללמוד ממנו מה גדולה חובת הזהירות בכבוד הזולת.

ושמעתי ממשפחת הרב גאלדשטיין ז"ל שהאחות אמרה שהיא מסכימה בתנאי שמרן זצ"ל יברך אותה וכך היה.

ועוד סיפרו שאח"כ שוב התקשר מרן זצ"ל ואמר אמת התרנו לעשות כן אמנם בדבר חמור כזה צריכים גם כן לומר תהילים, ולכן אני ואתה נאמר כעת תהלים להצלחה.

פעם אחת צלצל רופא אחד מקליבלאנד לרבי משה ובידו אחד עשר שאלות בין השאלות היתה שאלה בענין השתלת אברים ואם יש בזה משום נטילת נשמה רבי משה קרא לרבי טובי שיבוא לביתו ובעוד הרופא ממתיין על קו הטלפון ביררו את הלכה בכל כמה רגעים הרגיע רבי משה את הרופא באומרו מיר זעמן נאך דא אנחנו עדיין כאן על הקו. (דרכי משה ח"א עמ' רל)

סמיכה עם מספר טלפון

סיפר הגר"ר טוביה גולדשטיין, כשהיה הגרמ"פ נותן סמיכה להוראה לת"ח לפעמים היה רושם את מספר הטלפון שלו מאחורי כתב הסמיכה. (איש הלכה עמ' 214 הערה 140)

כוח תשב"ר

סיפר מו"ח הגאון שליט"א בשנת תשמ"ד באתי עם אבי הגר"ר טוביה ז"ל ועם בני בן החמש וחצי לבקר את מרן זצ"ל שהיה חולה כשבאנו מצאנו אותו שוכב במטה אמר לנו מרן זצ"ל אני צריך ברכה און די בעסטע ברכה איז פון די תינוקות של בית רבן הברכה הכי טובה היא של תשב"ר ושאל את בני אם הוא רוצה לברך אותו ואמר לו שיבוא לישיב על המטה לידו ויאמר עליו תהילים. בני שאל איזה קפיטל לומר. ענה מרן זצ"ל תאמר היכן שיפתח לך הספר ונפתח לו הקאפיטל המדבר אודות רפואת חולה ואמר בו כמה פסוקים. ובאמת תקופה אח"כ חזר לאיתנו.

מסירות הוריו לתורה

סיפר מו"ח הגאון שליט"א - במהלך 'חומש סעודה' שהתקיים לאחרונה בת"ת 'זאת ליהודה'.

משפחות פנישטיין וגולדשטיין היו שכנות, ואביו, הגאון הגדול רבי טוביה גולדשטיין זצוק"ל זכה לקרבה יתירה אצל פוסק הדור. כך שהוא יכל להרשות לעצמו לשוחח עם רבי משה על נושאים שאחרים לא העזו. בהזדמנות פנה אל רבי משה ושאל את אחת מאותן השאלות - שרק הוא יכל לשאול!!!

האם הרב נולד עם גמרא בתוך העריסת-תינוק"? (כלומר, מנין ההתמדה הבלתי רגילה הלוז?)

נענה רבי משה ואמר: "לא. כילד לא הייתי מתמיד (דעת לנכון נקל שה'לא-מתמיד' שלו - זה ה'מתמיד' שלנו) אבל כשאבא (הגאון רבי דוד זצוק"ל) ביקש להכניס אותי למלמד (הוא היה אז בערך בגיל 9) נהג המלמד להחזיק אצלו 12 ילדים. ביקש אבא שבשנה בה אלמד אצלו יקח רק שישה ילדים, על-מנת שיוכל להתמסר טוב יותר אתנו. אמר המלמד: פרנסה! נענה אבא: ברור! חס ושלום שאקפח את פרנסתך. ברור שאני אשלם עבור שבעה ילדים, ואתה תקבל אותו סכום שאתה מקבל בכל שנה!"

"המלמד לא הרגיש נוח לקחת מאבא פי שבע, אבל לא הייתה ברירה. באותה שנה הוא אכן התמסר, בעקבות מיעוט הילדים שהתאפשר בזכות הסכום הגדול שאבא שילם, וזכיתי לסיים את מסכת בבא-קמא... (אגב, הוסיף רבי משה וסיפר, שבעקבות זאת יש לו הכרת-טובה מיוחדת למסכת זו, ולכן הכרך הראשון של דברות-משה שהדפיס לימים, היה על בבא-קמא) זה גרם לי חשק ולשנה הבאה סיימתי את בבא-מציעא, ובשנה נוספת את בבא-בתרא."

אבל היה עוד משפט חשוב מאוד שרבי משה הוסיף וסיפר: "באותו חורף של בבא-קמא היה קר בבית. הכסף הלך למלמד ולא היו עצים להסקה"!!!

לעיטר ברזא יקירא

ממשנתו של מרן אדמו"ר שליט"א

מי שקרא מגילה של לילה קודם צאה"ב, האם יכול לקרות למחרת מגילה של יום אחרי פלג המנחה

דלא ס"ל להך דרשא ד'בשעה שבני אדם שוכבים" אלא אזלי' בתר דין יום ולילה, א"כ בהכרח דלא ס"ל לדברי רשב"י, דהא טעמא דרשב"י היינו משום דהוי זמן שכיבה דאיכא אינשי דגני בהאי שעתא, אבל לר' יהודה דלא ס"ל לדרשא ד'בשכבך ובקומך בשעה שבנ"א שוכבים" אלא אזלי' בתר לילה ויום, א"כ יהא אסור לקרות ק"ש של יום קודם נץ החמה כיון דהוי לילה לכל מילי.

ומעתה יש להסתפק היאך הדין באחד שהתפלל מעריב אחר פלג המנחה כר"י וכ"ש אם קרא ק"ש של ערבית אחר הפלג, אי שרי לקרות אח"כ ק"ש של שחרית קודם נץ החמה, דהנה הכי לא הוי תרתי דסתרי בחד זימנא ממש, ומאידיך נמי לא הוי תרי יומי, ושמן ג"ז הוי תרתי דסתרי כיון דאינו יכול לנקוט החבל בב' ראשיו, ובחשבון הזמן הוי תרתי דסתרי.

ולכא"ו יש לפשוט הספק מהא גופא דנקט ר"ש "פעמים שאדם קורא קריאת שמע שתי פעמים בלילה אחת קודם שיעלה עמוד השחר ואחת לאחר שיעלה עמוד השחר" וכו' והשתא אי נימא דאיכא בזה משום תרתי דסתרי הו"ל לאשמועינן רבותא טפי דפעמים דשרי לו לקרות אחר עמוד השחר קודם הנה"ח ולפעמים אסור לו ותליא אימתי התפלל אתמול ערבית דאם התפלל קודם צאה"כ אסור לו לקרות קריאת שמע של שחרית קודם הנה"ח, ויש לדחות.

ונלע"ד בע"ה להביא ב' ראיות לפשוט הספק.

[א] הנה בואו חשבון, אם נימא דאיכא בזה משום תרתי דסתרי ה' מן הדין דאם אחד התפלל מעריב קודם צאה"כ יהא אסור לו להתפלל מנחה שלמחרת לאחר הפלג דנהי דלא הוי בזמן אחד מ"מ הוי ביום אחד ורמיא עלי' לחשב

ואע"ג דמנחה ומעריב הסמוכים הוו ב' ימים מנחה דאתמול ומעריב דהאידינא, מ"מ כיון דהוי תפילה סמוכה אחר תפילה חייב לחשב שלא יהיו סותרים וכדמצינו גבי תשלומין דהתפילה הסמוכה מישך שייכא לתפילה הקודמת ולהכי יכול להשלים רק בתפילה הסמוכה.

והנה ספיקא דידן נמי תליא בהא, דאם נימא דהא דבב' תפילות הסמוכות אסור כיון דהוי בזמן אחד א"כ בנד"ד דקריאת המגילה דלילה ויום נמי שרי דאין זה בזמן אחד ולא הוי חוכא, אבל אם נימא כאידך גיסא דהא דשרי בב' ימים היינו משום דיום האתמול ויום שלמחרתו לאו מישך שייכא אהדדי, א"כ בנד"ד אסור דהוי ביום אחד, והוי תרתי דסתרי דממ"נ אם מגילה של לילה קרא אתמול קודם צאה"כ הרי נהג בו דין לילה ואיך יקרא מגילה של יום למחר אחר הפלג, דנמצא דקרא כבר בלילה שאחר הפורים.

ויש להוסיף בע"ה בזה עוד נפק"מ מחודדת להלכה.

הנה התוס' בברכות ב' ב' ד"ה אמר, כ' דר' יהודה לא ס"ל להך דרשא "בשכבך ובקומך בשעה שבנ"א שוכבים" מדהתיר לקרות מפלג המנחה אלא לדעתו אזלי' בתר דין יום ולילה, והנה בברכות ח' ב' תנאי "רבי שמעון בן יוחי אומר פעמים שאדם קורא קריאת שמע שתי פעמים בלילה אחת קודם שיעלה עמוד השחר ואחת לאחר שיעלה עמוד השחר ויוצא בהן ידי חובתו אחת של יום ואחת של לילה הא גופא קשיא וכו' לא לעולם ליליא הוא והא דקרי ליה יום דאיכא אינשי דקיימי בההיא שעתא", ובתוס' שם ד"ה לא לעולם, כ' דלשאר מצוות הוי לילה אלא לגבי ק"ש דינו כיום משום דאיכא אינשי דגני בהאי שעתא.

והנה הדבר ברור לענ"ד דלר' יהודה

בעמדינו בפרוס ימי הפורים אשר בהם קיבלנו את תורת השי"ת ברצון ובשמחה, אכתוב בע"ה ענין הנוגע לחיוב קריאת המגילה דלילה ויום.

כ' מרן המחבר ז"ל באו"ח סי' תרצ"ב ס"ד דבדיעבד יכול להקדים לקרות המגילה של לילה מפלג המנחה, עוד כ' מרן המחבר ז"ל בס' תרפ"ז ס"א דזמן קריאת המגילה ביום הוי כל היום עד שקיעת החמה עו"ש.

ונסתפקתי ספק גדול להלכה, באחד שקרא מגילה של לילה קודם צאת הכוכבים של כניסת הפורים, האם יכול לקרות מגילה של יום למחרתו אחר פלג המנחה, וצדדי הספק, דהנה מרן המחבר ז"ל באו"ח סי' רל"ג ס"א פסק דבמקום הדחק שרי להתפלל מעריב אחר פלג המנחה, אע"ג דבכל יום מתפלל באותו זמן מנחה, והנה המשנה ברורה ז"ל בסק"א הביא בשם העולת תמיד והאליה רבא ז"ל, דהא דהתיר מרן המחבר ז"ל למעבד תרתי דסתרי היינו רק בב' ימים, אבל באותו יום גופא אם התפלל מנחה אחר הפלג אסור לו להתפלל ערבית קודם צאת הכוכבים דהוי תרתי דסתרי.

והשתא יש להסתפק בטעמא דמילתא מאי נפק"מ בסברא אם זה ביום אחד או בב' ימים, מי נימא דבזמן אחד הוי תרתי דסתרי דמינכרא ומיחזי כחוכא ואיטולא אבל בב' ימים אין הסתירה ניכרת, או דילמא עיקר הטעם היינו משום דבב' תפילות סמוכות אינו יכול להתעלם מהסתירה, אבל בב' ימים מה דעבד אתמול עבד ומה דעבד היום עבד ואין הכרח לחשב מחר מה שעשה אתמול וכל יום נידון בפנ"ע, ולפי"ז היכא דבחשבון הוי תרתי דסתרי כגון תחילת היום וסוף היום אע"ג דלא הוי זמן אחד מ"מ הוי תרתי דסתרי, דלא יוכל להתעלם בסוף היום מתחילת היום.

אמנם מדברי רב אחאי גאון ז"ל בשאלות שאילתא ס"ז משמע דעיקר הקריאה הוי בלילה דכ' וז"ל "דמחייב דבית ישראל למקרא מגילה באורתא דתליסר יומי לירח אדר נגהי ארביסר ואף על גב דקרי לה מן אורתא מיחייב למתנייה בצפרא דאמר רבי יהושע בן לוי מצוה לקרוא בלילה ולשנותה ביום שנאמר למען יזמר כבוד ולא ידום וכו' לעולם אודך כגון דאמרי אינשי עביר פרשתא ואתנייה", והפמ"ג ז"ל בסי' תרפ"ז מ"ז סק"א כ' דלח"ז ז"ל מקרא מגילה בלילה הוי נמי מדברי קבלה יעו"ש.

ועתה בואו חשבון, אם נצרף ג' ההנחות הקודמות א' דברי השפ"א ז"ל דבפורים ב' איכא חיוב אחד לקרות המגילה ב' פעמים ב' דברי התורת חסד ז"ל הנ"ל דבד' כוסות כיון דחל החיוב בב"א על ד' כוסות אין להקל אפי' אחד צד שמא יבא להקל כצד השני ג' צד השני בספק שפתחנו בו דאם קרא מגילה של לילה קודם צאה"כ של כניסת י"ד אסור לו לקרות מגילה של יום אחד פלג המנחה של יום י"ד, ה' מן הדין דכבר בפלג של קודם י"ד אסור לו לקרות המגילה של לילה שמא יבא להקל למחרת,

מה תאמר הרי עדיין לא חל החיוב של מגילת היום, זה אינו, וכדמוכח מדברי השפ"א ז"ל דב' חיובי המגילה חלים בכניסת היום, ומדשרינן לקרות מגילה של לילה דבר מפלג המנחה מוכח דגם אם למחרת יקרא מגילה של יום לאחר הפלג ליכא בזה משום תרתי דסתרי.

מיהו ה' מקום לומר דמש"כ הר"ן ז"ל גבי ד' כוסות אין הכונה דחיישינן שמא אדם יבא להקל בתרוייהו אלא כונת הר"ן ז"ל דתקנת חכמים תיעקר כיון דשרי להקל בכל הכוסות וזה לא שייך במגילה דתקנת חז"ל היתה לקרות בלילה ולשנותה ביום.

אמנם ז"א דא"כ קושיית המל"מ ז"ל מעיירות המסופקות נמי לאו קושיא היא וכן תי' באמת המל"מ ז"ל שם, אבל התורת חסד ז"ל הנ"ל הוכיח מכמה מקומות דגם היכא דלא תיעקר תקנת חכמים מחמרינן בתרוייהו היכא דאיכא חשש שיבוא להקל בתרוייהו ולדידי' ז"ל דברינו דבר המל"מ קיימים.

ליום ט"ו עליהם להחמיר ב"ד ולמחרת בט"ו מיפטרי משום ספיקא דרבנן, אבל חיובא דד' כוסות חל בבת אחת, וע"כ אינו יכול להקל בקמאי שמא יבא להקל בבתראי, והיינו דהיכא דחל חיובם בבת אחת רמיא עלי' לחשב כל הצדדים שלא יסתרו ואינו יכול להקל אפי' בצד אחד שמא יבא להקל בצד השני יעו"ש.

ג' יש להסתפק, בהא דאמרי' במגילה ד' א' חייב אדם לקרות המגילה בלילה ולשנותה ביום האם הוי ב' חיובים נפרדים או דהוי חיוב אחד לקרות המגילה ב' פעמים אחת ביום ואחת בלילה, והנה מדינקטי' לשון 'ולשנותה' מוכח לכא' דהוי חיוב אחד לקרות המגילה פעמיים בפורים.

ומצאתי את שאהבה נפשי בדברי קדשו של השפ"א ז"ל שם וז"ל "הנה למסקנא יל"ד למה אמר לשנותה ולא אמר דחייב לקרואה בלילה וביום, והי' נלע"ד לפרש כוונת ריב"ל שחייב לקרואה ביום פעם שנית והיינו דאם לא קרא בלילה צריך לקרות ביום ב' פעמים דגם דמקרא דולא ידום ליכא הוכחה לקרות בלילה וביום אלא לקרואה ב' פעמים רק דמקרא דאקרא יומם איכא סמך לקרות ביום ובלילה וא"כ כשלא קרא בלילה צריך לקרות ביום ב' פעמים לשון לשנותה כנ"ל, אך בס' ברכי יוסף (סי' תרפ"ז) ראיתי שהביא בשם גדול א' שרצה לומר דאם לא קרא בלילה חייב לקרות ב' פעמים בתורת תשלומין כיוב בתפלה דאיכא חיוב תשלומין, ודחה דבריו דאין כאן חיוב תשלומין משום דהלילה גורם ע"ש, אבל למ"ש אין הלילה גורם כלל רק דלעולם צריך ב' קריאות כנ"ל, אבל למ"מ כן בפוסקים"

ומעתה לפי"ד ז"ל נראה דכניסת הפורים מחייבת ב' פעמים מגילה אלא דחז"ל קבעו ב' זמנים לקיום החיוב אחד בלילה ואחד ביום.

והנה כל דבריו ז"ל תליא בהא דדנו האחרונים ז"ל אי קריאה של לילה הוי נמי מדברי קבלה, דדעת הטורי אבן ז"ל שם והנוב"י ז"ל קמא או"ח סמ"א דרק ביום הוי מדברי קבלה ובלילה הוי רק מדרבנן, ולפי"ז קשה לומר דהוי חיוב אחד לקרות ב' פעמים מגילה ביום הפורים דהא זה מדברי קבלה וזה מד"ס.

שבחשבון לא יסתרו הזמנים, והנה מדברי המ"ב ז"ל משמע לכא' דגם זה שרי בדיעבד, מדלא אסר אלא מנחה ומעריב הסמוכים.

ושוב מצאתי כן בספר שו"ת הרמ"ע מפאנו ז"ל השלם שהעתיקו מכת"י מהר"י ממנטובא ז"ל תלמיד הרמ"ע ז"ל בתשו' א' ז"ל ואפי' לדעת הפוסקים גבי תפילה דתרי קולי אפי' בתרי יומי לא נעביד ה"מ לכתחילה וכו' וה"מ בתרי יומא כדאמרן ושם בגליון מכת"י הנ"ל נוסף בזה"ל "אפי' בתרי יומי דאינון כעין חד יומא כגון שאמש התפלל ערבית מבעוד יום והשתא מתפלל מנחה באותה שעה" הרי מפורש יוצא מפי רבינו הרמ"ע ז"ל דליכא בזה משום תרתי דסתרי.

שו"ר דשמא יש לחלק בין נידון זה לנידון דקריאת שמע הנ"ל שפתחנו בו דשאני קרי"ש בתרוייהו הוי מצות קרי"ש ויותר מוכח הסתירה ביניהם אבל תפילת ערבית ומנחה הוו מצוות שונות ונפרדות ולא חיישינן כ"כ לסתירה אי לאו בזמן אחד אע"ג שבחשבון הוי תרתי דסתרי, ויש לדון בזה.

ג' נלע"ד בע"ה ראי' נפלאה דשרי וליכא בזה משום תרתי דסתרי, ובהקדם ב' הקדמות.

א' הר"ן ז"ל בפ' ערבי פסחים [כ"ג א' מדפי הר"ן] כ' דאע"ג דאיכא פלוגתא אי צריך להסב בב' כסי קמאי או בתראי, מ"מ לא אמרי' בזה ספיקא דרבנן לקולא אלא חייב להסב בכל הד' כוסות, דאל"כ אם יקל שלא להסב בתרי כסי קמאי משום סד"ר, הרי יבא להקל נמי בתרי כסי בתראי וא"כ תקנת חכמים של שתית ד' כוסות בהסיבה תיעקר יעו"ש.

והק' המשנה למלך ז"ל בפ"א ממגילה ה"א מהא דכ' הר"ן ז"ל במגילה דעירות המסופקות אם הם מוקפות חומה מימות יהושע בן נון כיון דלא יתכן להקל בין ביד בין בט"ו מכח ספיקא דרבנן דלא יתכן שיפטרו לגמרי ע"כ יקראו בי"ד, ותיקשי לשיטתו ז"ל בפסחים נימא נמי הכא שיקראו בין ביד בין בט"ו.

ותי' התורת חסד ז"ל בשו"ת או"ח סי' ל"ח אות ב', דשאני מגילה דהספק אימתי יחול חיובם וכיון דיום י"ד קודם

הגאון רבי אהרן דרייזין שליט"א ממונטריאול

בעמ"ס "חסד לאברהם"

פרשת תצוה

ועשית חשן משפט (כח, טו)

כתב בעל הטורים: חשן משפט. שמכפר על עוונות משפט, ומה משפט ביום אף שאלת אורים ביום, עכ"ל.

הנה מה שכתב הבעל הטורים דאין שואלים באורים ותומים רק ביום, צריך עיון מהו מקור הדברים. וביאר מו"ר הגאון ר' פנחס הירשפרונג' מהא דתנן במסכת יומא (עא:), כהן גדול משמש בשמונה כלים, באלו נשאלין באורים ותומים. מבואר דכהן גדול נשאל באורים ותומים רק כשהיה מלובש בשמונה בגדים. והנה אחד מבגדי כהונה היה האבנט העשוי מכלאים. ודעת הרמב"ם דכהנים שלבשו בגדי כהונה שלא בשעת עבודה, לוקין משום האבנט שהוא כלאים. נמצא לפי"ז, דרק ביום שהוא זמן הראוי לעבודה הותרו בלבישת בגדי כהונה. וע"כ אף שאלה באורים ותומים המצריכה שמונה בגדים, אף היא אינה אלא ביום².

והוסיף מו"ר דלולא דבריו של בעל הטורים היה מקום לומר דשואלין באורים ותומים אף בלילה, דאף לצורך השאלה הותר לכהן גדול איסור הכלאים שבבגדים, וכשעת עבודה דמיא.

והנה כתב הרמב"ם בהלכות כלי המקדש (ח, יא-יב), בגדי כהונה מותר ליהנות בהן, לפיכך לובש אותן ביום עבודתו אפילו שלא בשעת עבודה, חוץ מן האבנט מפני שהוא שעטנז ואסור לכהן הדיוט ללבושו שלא בשעת עבודה, עכ"ל. והקשו הכסף משנה והרדב"ז³, מאי איריא כהן הדיוט, הא גם בכה"ג דינא הכי, שעובר על איסור כלאים שלא בשעת עבודה שהרי גם אבנטו שלבש כל השנה היה מכלאים.

ותירץ הכ"מ שמש"כ הרמב"ם כהן הדיוט הוא לאו דוקא, אלא ה"ה כה"ג. והרדב"ז תירץ שדוקא כהן הדיוט עובר על איסור כלאים שלא בשעת עבודה משא"כ כהן גדול דעובד בכל שעה שירצה הותר איסור כלאים אף שלא בשעת עבודה שהרי בכל שעה יכול לעבוד. אלא דאכתי תקשי אמאי הותר לכה"ג ללבוש את האבנט בלילה, דאינו זמן העבודה. ותירץ מו"ר הגר"פ דלפי מש"כ ששואלין באורים ותומים אף בלילה א"ש דכהן גדול מותר ללבוש כלאים אף בלילה משום שתמיד חשיב אצלו כזמן הראוי לעבודה, לפי שבכל שעה יכול הוא להשאל באורים ותומים⁴, ואף בלילה⁵.

ולקחת את החזה מאיל המלאים אשר לאהרן והנפת אתו תנופה לפני ה' והיה לך למנה. (כט, כו)

פירש"י: (בפסוק כב) בד"ה כי איל מילואים הוא. בא"ד, לכך אני מצריכו החזה להיות לו לעובד העבודה למנה, וזהו משה ששימש במלואים.

מבואר ברש"י דלכך קיבל משה את החזה משום ששימש במילואים, אך לא הוזכר ברש"י שמה היה כהן¹. ובאמת כן משמע במתני' בזבחים (ק"ב) שעד שלא הוקם המשכן היו הבמות מותרות ועבודה בבכורות, ומשהוקם המשכן נאסרו הבמות ועבודה בכהנים. הרי איתא להדיא שעד שלא הוקם המשכן לא היתה עבודה בכהנים. וצ"ל דזה הוא גזירת הכתוב שמה יעבוד בשבעת ימי המילואים ויאכל קדשים אפילו שהוא לא היה כהן². אולם במס' זבחים (קא:) קאמר רב, משה רבינו כהן גדול היה וחולק בקדשי שמים שנאמר (ויקרא ח, כט) מאיל המילואים למשה היה למנה, ופרש"י (בד"ה למשה היה למנה) לשון חלוקה בכהנים.

וצ"ע שהרי פסוק זה מיירי משבעת ימי המילואים ועדיין לא היה דין כהונה כמבואר במתניתין דזבחים הנ"ל. ואין לומר

1. מובא בספר אש פנחס, חלק א (עמוד מח).

2. וכ"כ רבי מאיר אריק בספרו אמרי יושר (קנא ב). ויעויין עוד בדובב מישרים (ג, קכט) מקור לזה מדברי הירושלמי. והגאון ר' אברהם גרבוז העיר דמדברי הטור משמע שטעמו הוא דמה משפט ביום אף שאלת אורים ותומים ביום, דזה הוי משפט.

3. בהלכות כלאים (י, לב) ובתשובה אלף תע.

4. ועדיין צ"ע, דהרי כתב הר"מ ברפ"ד מהלכות בית הבחירה דבבית שני לא נשאלו באורים ותומים, וא"כ אז נאסרו כלאים אף לכה"ג בלילה.

5.

6. וכן נקט רש"י לקמן (מ, כט) ובויקרא (ח, כח) שמה שימש בז' ימי המילואים ולא הוזכר שהיה כהן.

7. עי' במסכת תענית (יא:) ברש"י ד"ה במה שימש משה שכ"כ, כ"ה ברש"י במסכת יומא (ג:) ד"ה תחלה במקום.

שכוונת המשנה שיום ראשון למילואים נקרא הקמת המשכן, שהרי במסכת שבת (זפ:) איתא שיום שמיני למילואים נטל עשר עטרות, ואחד מהם הוא שיום זה היה ראשון לכהונה, ופרש"י שעד היום השמיני היתה עבודה בבכורות, וביום השמיני התחילו אהרן ובניו לעבוד.

ואפשר לומר שיש כאן מחלוקת הסוגיות דהנה בגמרא שם (קב.) קאמר שיש מחלוקת תנאים אם משה היה כהן⁸. דר' שמעון בן יוחאי ס"ל שמשה לא היה כהן, ויש אומרים שמשה היה כהן גדול כל ימיו וכתב רש"י (בד"ה ויש אומרים) דרב ס"ל כיש אומרים. ועיין בהגהות היעב"ץ שכתב דרב ס"ל כרבי המפרש (שם קטו:) הא דכתיב בקבלת התורה (יט, כב) וגם הכהנים הנגשים אל ה' יתקדשו שהכוונה על נדב ואביהו שהיו כהנים מסיני, וא"כ נדב ואביהו היו כהנים גם בשבעת ימי המילואים ומשה רבינו היה כהן גדול⁹. וא"כ מצאנו עוד תנא דס"ל שמשה היה כהן.

וא"כ אפ"ל דברייתא דעשר עטרות, ומתניתין דזבחים דעד שלא הוקם המשכן ס"ל כרשב"י שמשה לא היה כהן. ורב ס"ל כהי"א ורבי שמשה היה כהן, ופליגי על בריתא דעשר עטרות ועל מתניתין דעד שלא הוקם המשכן¹⁰, וס"ל שמסיני פסקו הבכורות לעבוד והתחילה העבודה בכהנים¹¹.

ולרשב"י מה ששימש משה בשבעת ימי המילואים היה הוראת שעה. וא"כ ביום השמיני שבו התחילו אהרן ובניו לשרש היה ראשון לכהונה.

ומצאתי שבדרך זו הלך היפה עינים במסכת שבת (זפ:) בד"ה אותו היום נטל עשר עטרות, דהנה בבמדבר רבה (יג, ו) איתא כנ"ל שיום שמיני למילואים נטל עשר עטרות. והקשה היפה עינים ששם (יג, ו) איתא שיום השמיני למילואים נטל ששה עטרות. עיי"ש שלא הזכיר שיום זה היה ראשון לכהונה ועבודה. ותיירץ היפה עינים כנ"ל שהמ"ד שסובר שאותו היום נטל עשר עטרות ס"ל כמ"ד שמשה לא היה כהן. והמ"ד שסובר שאותו היום נטל ששה עטרות ס"ל כרב שמשה היה כהן, וא"כ היתה כהונה ועבודה קודם יום השמיני.

אולם במהרש"א (קב.) בד"ה והלא כהן הוא, נראה דס"ל דלכו"ע היה משה כהן מדעבד בשבעת ימי המילואים עיי"ש. ולדבריו הדרא קושיתנו לדוכתא. ונראה לבאר שבעת ימי המילואים היתה גדר אחר מכהונת יום השמיני דהנה בשפת אמת (שבת זפ:) בד"ה ראשון לעבודה הביא מה שכתב רש"י שיום זה היה ראשון לעבודת ציבור תמידין ושאר קרבנות. והקשה השפת אמת שהרי בסוף פרשת פקודי משמע שכבר בשבעת ימי המילואים הקריבו תמידין, ותיירץ שכיון שעבודת שבעת ימי המילואים היתה הכנה וחניון לא חשבנין לה, ועיקר העבודה התחילה מיום השמיני. וא"כ לשיטתו שפיר היה היום השמיני יום ראשון לכהונה שעד אז היתה העבודה רק הכנה. ומכיון שבשבעת ימי המילואים היה רק הכנה מבואר יותר הא דלא נאסרו עדיין הבמות והיתה עבודה בבכורות בבמות שהיו חוץ למשכן. עוד אפ"ל שיש שני דינים בכהונה. א. קדושת כהונה לעשות עבודה, ולאכול קרבנות. ב. קדושת כהונה שנאמרה למשפחת הכהונה. ובמשה רבינו מצינו רק דין אחד שאע"פ שהיתה לו קדושת כהונה לעבודה, מ"מ לא חשיב ככהן גמור משום שלא היה ממשפחת הכהונה. דהנה בגמרא במסכת זבחים הנ"ל שואלת על רב דס"ל שמשה רבינו היה כהן גדול מהא דאיתא בברייתא מרים מי הסגירה [כשנצטרעה] א"ת משה הסגירה, משה זר הוא ואין זר רואה את הנגעים. הרי דס"ל לברייתא שמשה לא היה כהן, מתרצת הגמרא אמר רב נחמן בר יצחק שאני מראות נגעים דאהרן ובניו כתובים בפרשה, הרי דס"ל לרב שאע"ג שלגבי עבודה ואכילת קרבנות נחשב משה ככהן גדול, מ"מ לגבי ראית נגעים הוא נחשב כזר.

וכן דעת רש"י במסכת ע"ז (לד.) דאמרין שמש שישמש בשבעת ימי המילואים בחלוק לבן וביאר רש"י בד"ה משה שלכך לא שימש משה בבגדי כהונה משום שבבגדי כהונה אהרן ובניו כתיב והוא זר אצלן. וכ"כ הראב"ד במסכת תמיד (כו.).

וא"כ אפ"ל דכיון שעד יום השמיני למילואים היתה העבודה ע"י משה שלא היה כהן גמור, היתה מותרת העבודה בבכורות ולא נאסרו הבמות, וביום השמיני התחדשה העבודה ע"י אהרן ובניו שהיו כהנים גמורים ממשפחת הכהונה.

8. עיי"ש ברש"י ד"ה כתנאי.

9. בגמ' (קטו:) נחלקו ריב"ק ורבי בפרוש הפסוק (שמות כד, ה) וישלח את נערי בני ישראל ויעלו עולות דריב"ק ס"ל שהכוונה שהבכורות הקריבו את העולות. ורבי ס"ל ששלח להביא את הקרבנות, אבל ויעלו עולות קאי על נדב ואביהו.

10. עיין ברש"י שם (קיב:) ד"ה ועבודה בבכורות שכתב דילפינן מדכתיב וישלח את נערי בני ישראל. ולרבי נתבאר שבפסוק זה לא כתוב שהבכורות עשו את העבודה.

11. עוד אפ"ל שרק על ברייתא דעשר עטרות פליג רב, אבל ס"ל כמשנת עד שלא הוקם המשכן, ומפרש רב דעד שלא הוקם המשכן הכוונה עד תחילת שבעת ימי המילואים, וס"ל לרב שאז נעשה משה כהן (דלא כיעב"ץ) ופסקה העבודה מהבכורות. ובזה יומתק לשון הרמב"ם בפירוש המשניות שכתב שמאדם הראשון עד משה רבינו היתה העבודה בבכורות, ושינה מלשון המשנה ללמדינו דעד שהוקם המשכן הכוונה עד הקמת המשכן ביום ראשון למילואים שאז נתכהן משה ופסקה העבודה מהבכורות.

כניסת שבת ב"ב 5:17

יציאת שבת ב"ב 6:17

גיליון 43

תשפ"ג

משלחן גבוה

חידושי תורה באגדה ובהלכה
מהרב הגאון ר' אלעזר יועץ קופל זצ"ל

פרשת תצוה

בגדי הכהונה מסייעים לכהן להרגיש עומד לפני מלך

"ועשית בגדי קודש לאהרן אחיך לכבוד ולתפארת" (כחב)

חלק מרכזי בפרשה עוסק בבגדי כהונה. חשיבות הבגדים היא עד כדי כך שאמרו בגמרא זבחים יז, ב' "בזמן שאין בגדיהם עליהם - אין כהונתם עליהם" היינו שכהן שעבד מחוסר בגדים הוה כזר שחייב מיתה ועבודתו פסולה.

ומצינו עוד שהבגדי כהונה מכפרים כמבואר בגמרא בזבחים פח [כתונת על שפיכות דמים, מכנסים על גילוי עריות, אפוד על ע"ז, ומעיל על לשה"ר].

וצריך ביאור מה הסגולה שבלבשת הבגדים לכפרת עונות?

המלבי"ם מבאר וז"ל "הבגדים שציוה לעשות אמנם היו בגדים חיצוניים שעשאוהם האומנים, אבל באמת היו מורים על בגדים פנימיים שיעשו כהני ה' להלביש את נפשם בדעות ובמידות ובתכונות טובות שהם מלבושי הנפש.

ועל זה נאמר "ועשית בגדי קודש לכבוד", כי מבואר בכ"מ שנפש האדם נקראת בשם כבוד בכתבי הקודש כמ"ש "למען יזמר כבוד".

החינוך (מצוה צט) מבאר שלבגדים יש השפעה על הלבוש "כי האדם נפעל לפי פעולותיו ואחריהם מחשבותיו וכוונותיו, והשליח המכפר צריך להתפייס כל מחשבתו וכוונתו אל העבודה. לכן ראוי ללבוש בגדים מיוחדים אלו שכשיסתכל בכל מקום שבגופו מיד ייזכר ויתעורר בליבו לפני מי הוא עובד". היינו שהבגדים מסייעים לכהן להרגיש עומד לפני מלך ע"י שלובש בגדים שמסמלים מעמד זה.

וכן גם במגילת אסתר בשעת צרה "ויקרא מרדכי את בגדיו", לעומת זאת בשעת הישועה "ומרדכי יצא מלפני המלך בלבוש מלכות תכלת וחור", וכן באסתר המלכה "ותלבש אסתר מלכות ותעמוד בחצר בית המלך" כי הלבוש מבטא את הפנימיות ואת המעמד שהאדם נמצא בו.

פרשת זכור - שנאה לעמלק

הרמב"ם בספר המצוות (קפט) כתב על מצות מחיית עמלק וז"ל: לעורר הנפשות להלחם בו ולזרז את העם לשנוא אותו, עד שלא תשכח המצוה ולא תחלש שנאתו ותחסר מהנפשות עם אורך הזמן עכ"ל

השפתי חיים כתב בשם המשגיח רבי יחזקאל לוינשטיין זצ"ל שמרגלא בפומיה שכדי לקיים בצורה נכונה את מצות מחיית עמלק, תחילה צריך כל אחד לשנוא את הרע אשר נמצא בו עצמו, ולאחר מכן למחות את זכרו של עמלק.

משום שכל זמן שאדם נבנה מהרע באיזו שהיא בחינה עדיין אינו שונא את הרע, והאיך יוכל לשנוא את עמלק. רק לאחר שעקר את הרע מקרבו, אז יש אפשרות לעקור את הרע - עמלק - הנמצא מחוצה לו. ועיקר טומאת עמלק הוא בביזוי הקדושה בריש גלי וכדאיתא במדרש (תנחומא כי תצא) "מה היו בית עמלק עושין, היו מחתכין מילותיהם של ישראל וזורקין כלפי מעלה ואומרים 'בזה בחרת טול לך מה שבחרת', זהו מה שכתוב 'חרפתם אשר חרפוך ה'" ולכן יש להוסיף חיל ביתר שאת בחיזוק הקדושה, ובכך נקיים בפועל את מצות מחיית עמלק אשר בתוכינו.

וככל שהאדם מגביר אצלו את שנאת הרע, כך ניכרת אצלו אהבת ה', כמו שכתוב "אוהבי ה' שנוא רע".

מצות 'והגדת לבנך' על זכירת עמלק

הרמב"ן (דברים כה, יז) כתב במצות זכירת עמלק וז"ל "והנכון

לפני כשנה נסתלק מעמנו בחטף הרב אלעזר יועץ קופל זצ"ל בעיצומו של יום הפורים.

זכה והשאיר אחריו כתבים רבים בסדר מופתי על כל מקצועות התורה. על הש"ס, תורה שבכתב, מועדים, חינוך, תפילה, מוסר וכו'. מלבד מה שזכה להו"ל בחייו ו' קבצים על התורה וג' על עניני או"ח ומועדים. [ב' כרכים נוספים סיים את כתיבתם ועתידיים לצאת לאור בקרוב בעז"ה] וכך עלתה ההצעה להוציא לאור 'עלון שבועי' מכתביו, ומהקבצים שיצאו לאור. ראשית התכנית היתה להפיץ זאת בעשרות עותקים בודדים בשכונת מגוריו, אך בחסדי ה' העלונים נתקבלו בשמחה ואיבדו בבי מדרשא, ורבים קילסו ושיבחו את חידושי התורה שכתובים בצורה בהירה ונהירה, עד שכיום בכל שבוע יו"ל מאות עלונים ואף מתפרסם ב'קובץ גיליונות'.

ובאמת כל חידושי התורה המרובים והמתוקים שנכתבים בעלון הינם פרי יגיעתו של הרב זצ"ל במשך עשרות שנים. שם שמע איזה חקירה יפה, ובמקום אחר שמע נפק"מ, לאחמ"כ חשב על נפק"מ נוספת, ואחר העיר ע"ז, כך שאפשר שנושא אחד נתקבץ במשך עשרות שנים. [ציין תאריך ליד כל תוספת] וכך בליקוטי בתר ליקוטי ובעמל התורה גדול, כל ד"ת העלה על הכתב, ולא חסך מעצמו עמל ויגיעה רבה, הן בלימוד התורה ובליבונה, והן בכתבת חידושי התורה.

בודאי שזכות עמלו הגדול בתורה, ושקיעותו ויגיעתו בה, עומדת לו בכך שזכה ונתקבל העלון - חידושי תורתו, בקרב ציבור בני התורה, ושפתיו מדובבות בקבר. יהיו הדברים לעילוי נשמתו.

בעיני שהוא לומר לא תשכח מה שעשה לנו עמלק עד שנמחה את שמו מתחת השמים ונספר זה לבנינו ולדורותינו לומר להם כך עשה לנו הרשע וכו' וכן במעשה מרים נצטוו להודיעו לבנינו ולספר בו לדורות עכ"ל. **המשנה ברורה** (תרפ"ה - טז) העתיק את לשון הרמב"ן הנ"ל. ויש לעיין מהו המקור של הרמב"ן שיש מצות 'והגדת לבנך' על זכירת עמלק וזכירת מעשה מרים?

ויש לומר שלמד כן ממה שנצטוונו במצות זכירת מעמד הר סיני בפרשת ואתחנן "רק השמר לך וגו' פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך וגו' והודעתם לבניך ולבניך יום אשר עמדת לפני ה' אלוך בחורב" (ד, ט) שזה בנין אב שבכל חיובי הזכירה נצטוונו לדאוג לכך שהדבר לא ישכח כלל במשך כל הדורות, וזה גם על ידי שנספר זה לבנינו.

בענין גדר "רעהו" במשלוח מנות

משלוח מנות א. לרעהו או לשונאו ב. לאביו או בנו ג. לקטן ד. לע"ע ה. לרשע ו. איש לאשה ז. חיוב אשה

שהשולח מנות לקטן יצא יד"ח. אך דעת מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל (שבות יצחק) שלא יצא ידי חובה.

אם משלוח מנות לאינו שומר תורה ומצוות (רשע) יוצא ידי"ח

המנחת חינוך (מצוה רמ"ג) כתב שמצות "ואהבת לרעך כמוך" אינה אלא באיש כשר, אבל אם ראה שעבר עבירה, מצוה לשנאותו כמבואר בחינוך מצוה רל"ח. ואף שמאמין בעיקרי הדת, מ"מ לענין מצוה זו גילתה התורה שמצוה לשנאותו, וכ"כ הרשב"ם בפרשת "קדושים" עה"פ "ואהבת לרעך כמוך" **"רעך" הוא אם טוב הוא, אבל לא אם הוא רשע.** [ופשוט שיש לחלק בזה בין רשע שפרק עול לבין תינוקות שנשבו שהוריהם פרשו מדרכי התורה ונתגדלו ללא תורה שדינם כישראל לכל דבר, וכמ"כ החזון איש ביור"ד סימן א' ס"ק ו'.]

לדברי המנ"ח נראה שאם אינו בכלל "רעך", א"כ הוא גם אינו בכלל "משלוח מנות איש לרעהו" דלא מיקרי "רעהו".

אולם ה"קובץ שיעורים" (בח"ב ב"ק אות ל"ז) הוכיח מדברי הגמרא שאמרה שבת הסקילה היה גבוה שתי קומות כדי לברור לו מיתה יפה וימות מהר ויליף לה מקרא ד"ואהבת לרעך כמוך", דמוכח שרשע הוא כן בכלל "רעך".

אך ביד רמה (סנהדרין נב:) כתב לבאר את דברי הגמ' שמחוייבים לברור לו מיתה יפה מדכתיב "ואהבת לרעך כמוך", דשאני חייבי מיתות שמתווידן לפני מיתתן.

עוד נראה שאפילו אם חשיב "רעהו" יתכן שלפמ"ש "תרומת הדשן" בסימן קי"א **שמטרת מצות משלוח מנות הוא כדי לסייע לקיום מצות סעודת פורים כהלכתה שתהיה בהרחה**, א"כ השולח למי שאינו מקיים כלל מצות סעודת פורים לא יוצא בזה ידי"ח.

ולענין הלכה: בשו"ת "מהר"י אסאד" (חלק א' סימן ר"ד) כתב שלא יוצאים ידי חובה במשלוח מנות לרשע, אולם דעת הגר"נ קרליץ זצוק"ל שיצא ידי חובה.

אם נשים חייבות במשלוח מנות דהא כתיב "איש לרעהו"

הדרכי משה (סו"ס תרצ"ה) כתב בשם מהר"י ברונא שנשים שולחות משלוח מנות לנשים, וכך הביא הרמ"א שם להלכה בסעיף ד'.

תמה הפר"ח מנא ליה הא, הרי כתיב "איש" לרעהו ולא אשה? וכדבריו הסכים המקור חיים שנשים פטורות ממצות משלוח מנות. בשע"ת ס"ק ט' כתב בשם השבו"י וה"שאלת יעבץ" דעכ"פ חייבות משום שהיו באותו הנס, ועוד דכתיב "קבלו היהודים" ואף הם בכלל, והא דכתיב "איש" משום דאיש סיפק בידו לעשות משא"כ אשה כשסמוכה על שולחן בעלה הוא שולח בשבילה כמ"כ המג"א.

עד"ז כתב גם הגרע"א בגליון השו"ע ליישב מהא דכתיב "איש", דמדברי קבלה נשים באמת פטורות וכל חיובן הוא מכח התקנה שאף הן היו באותו הנס.

משלוח מנות איש לאיש ולא איש לאישה

הרמ"א כתב שאשה חייבת במשלוח מנות, ואשה תשלח לאשה ואיש לאיש אבל לא להיפך, שלא יבוא איש לשלוח לאלמנה ויבואו לידי ספק קידושין.

העירוי האחרונים דמהרמ"א בסעיף ד' שכתב שאם שולח מנות לרעהו והוא אינו רוצה לקבלם או מוחל לו יצא, הוכיח בשו"ת חת"ס (או"ח סימן קצ"ו) דס"ל לרמ"א שטעם מצות משלוח מנות זה כדי להרבות אחוה ורעות, ולכן ס"ל שבזה שהשולח שלח לחברו משלוח מנות כבר נתקיימה המצוה אפילו שלא רצה לקבלם.

וקשה דאי טעם מצות משלוח מנות הוא כדי להרבות אחוה ורעות, א"כ מדוע הוצרך הרמ"א לטעם שאיש לא ישלח לאשה מחשש רחוק של קידושין כשישלח לאלמנה, הוי ליה למימר דמיעקר הדין לא ישלח איש לאשה משום שלא שייך בזה הטעם להרבות בניהם אחוה ורעות? (ואכן הערוך השולחן תרצ"ה, י"ח כתב שאין לאיש לשלוח לאשה משום שאין זה נאה שיהיה קרוב דעת בין איש לאשה.)

עדיף לשלוח מנות לרעהו ואוהבו או לאינם אוהביו ורעיו

בשו"ע (סימן תרצ"ה סעיף ד') נפסק שחייב לשלוח לחברו שתי מנות בשר או של מיני אוכלים, שנאמר "משלוח מנות איש לרעהו" שתי מנות לאיש אחד.

יש להסתפק האם עדיף לשלוח מנות לאוהביו ורעיו דכתיב "לרעהו", או אדרבא עדיף טפי לשלוח לאלו שאינם אוהביו כדי להרבות עמם אחוה ורעות!

הב"ח בסימן תרצ"ה (ד"ה "וצריך לשלוח") כתב שטעם תקנת משלוח מנות הוא משום שמחת האדם עם אוהביו ורעיו, ולכן המצוה היא לשלוח מנות לרעהו הטוב. מבואר בדבריו דאיכא מצוה טפי לשלוח למי שהוא אוהבו ורעהו הטוב. וביותר כתב בשו"ת "קנין תורה" (ח"ז סימן כ"ה) שהשולח מנות לשונאו לא יצא דלא חשיב "רעהו".

אך בספר "פלא יועץ" (עניני פורים) כתב שטוב יותר לשלוח מנות למאן דאית ליה קפיאד עליה, כדי להרבות אהבה ושלוה ורעות.

בספר "פסקי תשובות" (סימן תרצ"ה סעיף י"א) הביא מחלוקת הפוסקים אם השולח מנות למי שאינו אוהבו אם הוא בכלל "רעהו" ויוצא ידי חובה או לא.

משלוח מנות לקרובים ביותר כאביו ואמו או בנו ובתו

נסתפקו האחרונים אם יוצאים יד"ח משלוח מנות במשלוח מנות לקרוביו הקרובים ביותר כגון בנו ובתו אביו ואמו, דלדעת "מנות הלוי" שסובר שתיקנו מצוה זו כדי להרבות אחוה ורעות א"כ אב ובנו שממילא קרובים ואוהבים זא"ז אין מתקיים המצוה או דילמא לא שנא.

ב"תשובות והנהגות" סימן קל"ו נקט שלא יצא דאצל אביו בין כך יש אהבה ורעות.

הגאון ר' אביגדור נבנצאל שליט"א פסק שפשוט שאביו ורבו חשיבי "רעהו", דאטו נימא דאם שור נגח שור של רבו יפטר דלאו רעהו הוא והתורה אמרה "וכי יגוף שור איש את שור רעהו".

ולפמ"ש כ לקמן לחלק בין "רעהו" דמשלוח מנות ל"רעהו" בנזיקין ליתא לראיה זו כלל.

ה"שפת אמת" (מגילה ז:) על דברי הגמרא שם דרבה שדר ליה למרי בר מר ביד אביו משלוח מנות, כתב דמשמע שבנו של רבה גופיה הוה, דאביי קרי ליה לרבה מר, א"כ מוכח שיוצא במשלוח מנות כששולח לבנו, וכך מסיק בשו"ת "לבושי מרדכי" או"ח ח"ב סימן ט'.

אולם ב"תשובות והנהגות" (ח"א סימן רל"ו) כתב שאין הכרח בגמ' דמרי בר מר היינו בנו של רבה, ואדרבה אם הכונה לבנו של רבה הול"ל למרי "בריה", אלא משמע דהכונה לאמורא הנקרא "מרי בר מר", לכן כתב שנראה שאין מקיימין המצוה בקרובים ביותר כאב ובנו.

חלוק רעהו ד"משלוח מנות איש לרעהו" מ'רעהו' הכתוב ב"כי יגוף שור איש את שור רעהו ונפק"מ לקטן וע"ע

ה"בן איש חי" (בפרשת "תצוה" אות ט"ז) והגאון רבי חיים פלאג' בספרו "מועד לכל חי" כתבו שגדול השולח מנות לקטן לא יצא ידי חובה.

וצ"ב דהא כתיב "וכי יגוף שור איש את שור רעהו" וקטן בכלל רעהו שהרי הנוגח שור של קטן חייב, ומדוע לגבי 'משלוח מנות איש לרעהו' אין קטן בכלל 'רעהו'?

ונראה דסברי דחלוק דין "רעהו" שנאמר בנזיקין מ'רעהו' שנאמר במשלוח מנות, דבמשלוח מנות ענינו אחוה ורעות ששמחים יחדיו על תשועת ה' ובזה י"ל שגדול וקטן אינם שוים לענין זה ול"ה בכלל "רעהו", וביותר מצינו בדברי הב"ח (המבואר לעיל) שבמצות משלוח מנות ככל שהאחוה ביניהם גדולה יותר הוי טפי בכלל "רעהו".

(למבואר יש לדחות את מ"ש"כ הפמ"ג בסימן תרצ"ה א"א ס"ק י"א שעבד כנעני בכלל "רעהו" במשלוח מנות, מהא דלרבנן בב"ק פ"ז א' החובל בעבד כנעני חייב בבשתו דהוי בכלל רעהו.)

ולענין הלכה: האשל אברהם (בוטשאטש) הסתפק בזה אם השולח לקטן יצא. והערוך השולחן (תרצ"ה, י"ח) וכן דעת הגר"ח קניבסקי זצוק"ל

זמני הדלק"נ שבת מוקדם פרשת תצוה זכור

ירושלים: 5:03 מוקדם: 4:53

בני ברק: 5:17 מוקדם: 5:07

מודיעין עילית: 5:11 מוקדם: 5:01

חיפה: 5:04 מוקדם: 4:54

טבריה: 5:06 מוקדם: 4:56

תוספת שבת

מדברי רבותינו זצוק"ל ושיבדלחט"א במעלת תפילת מנחה בערש"ק וקדושת השבת

לרגל היארציט של רשכבה"ג מרן הגר"ח קניבסקי זצוק"ל נביא פנינים מהספר החדש "שמענו כן ראינו"

זה נוהג רק במצוה זו.

רבינו דאג שיקדימו בלדרמן ויגמרו קבלת שבת לפני השקיעה, מאחר ומאד חשש לדברי השל"ה שהאומר מזמור שיר לאחר השקיעה גורם לסכנה רבה, (מובא בערוך השולחן רמ"ב ס"ה) ולכן הורה לזרז שיקדימו בקבל"ש, מאחר ויש מצוה לאומרה ברוב עם, אבל כשמאחרים אפשר שיאמרו ביחידות, אבל ציין לדברי הסטיפלר שיאמרו מזמור שיר מוקדם ביחידות, ויבואו לביהכנ"ס לומר שאר קבל"ש בציבור. (קרינא דאיגרתא ב' ש"מ)

רבינו אחז שהמבדיל על היין זכה לבנים זכרים (שבועות יח:) הוא דוקא ביין ממש ואף לא ימזגנו במיץ ענבים, ורק במעט מים אפשר. (עמ' פ"ב)

רבינו הורה שהבטחת חז"ל לזו עלי ואני פורע, זה דוקא כשמכוון שקונה גם לכבוד שבת, (ולא רק להנאת כריסו), ולכן הורה לומר בפה כשקונה שהוא לכבוד שבת (וכמש"כ המשנ"ב ר"נ סק"ב) ואז הדברים שבלב (שחושב להנאתו) אינם דברים! (ובתנאי שאינו עובר עבירות, כמזלזל בהוריו וכד' שאז אינו זוכה שיחזור לו)

מנהג רבינו היה להדליק נרות 40 דק' לפני השקיעה! ורבינו עזר מאד לרבים שביקשו ישועות ורפואות שיקדימו כך בכניסת השבת, רבינו אחז שגם איש המדליק נרות באופן קבוע מקבל שבת בהדלקתו (כ"א בסי' רס"ג ס"ק מ"ב, ובשעה"צ תרעט ב') ומאידך הקנס לשוכחת להדליק נר שבת להוסיף נר, הוא רק לנשים שחששו לרפיונם במצוה זו המוטלת עליהם, ולכן

הסברים נפלאים למגילת אסתר מהבן איש חי זיע"א

השבת לקדשו", שעפ"י הרמב"ן והספרי מקיימים זאת גם ע"י שאומרים "היום יום א' בשבת וכו' ולכן קראה לנערותיה ע"ש זה "אחד בשבת, שני בשבת", וכו' ומוסיף שהטעם שנצרכה אסתר לתזכורת מתי שבת, כיון שהיתה מלכה וישבה בחדר המלכות, ונכנסו אליה נשי שרים לדבר עמה, וחששה שיגיע בין השמשות של שבת ולא תרגיש, ובפרט ביום המעונן, לכך עשתה דאלו הנערות כל אחד תעמוד לפניו יום אחד בשבוע, ותתחיל לבוא לפניו מבעו"י, חצי שעה קודם בין השמשות, ואז כשבאה הנערה של שבת תשמור עצמה בהלכות שבת.. ודייק זאת מתוספת המילים במגילה: הנערות "הראויות" לתת "לה", שיש בזה משמעות של ראייה, שהיתה רואה בהם דבר אחד שצריכה, ודווקא "לה" לראות ולידע. (ע"ש) וכן כתב המהרש"א: שהיו ראויות "לה" לידע ימי השבוע, ובתרגום מפורש שהיה להם שמות כפי מעשה כל יום מימי השבוע.

ועוד בבן איש חי על הגמ' "שהמן אמר לאחשורוש דמפקי לשתא בשה"י פה"י" (שבת היום פסח היום) הסביר: "ואומרים שבת היום היינו כי השבת הוא בכל שבוע ואומרים שבכל יום מהשבוע מצוה עלינו להכין בו לצורך שבת, וכמו שאמרו חז"ל בביצה טז. מחד שביך לשבתך, לכן אומרים שבת היום".

הגמרא במגילה יב: ביום השביעי כטוב לב המלך ביין... אמר רבא "יום השביעי שבת היה" שישראל אוכלין ושותין מתחילין בדברי תורה ובדברי תשבחות אבל עכו"ם מתחילין בדברי תיפלות.. ושואל הבן איש חי זיע"א בספריו "בניהו ובן יהוידע" איך יתכן שהנס אירע מתוך משתה אחשורוש, הרי המשתה היה לסיבת הקיטרוג שנהנו מהמשתה ואיך מתוכו זכו ע"י לישועה שושתי נהרגה, ומסביר שהשבת היא הגורמת לישועה, (ולא המשתה) בגלל שבסעודת שבת ישראל מתחילין בד"ת ומזה צמחה הישועה בהריגת ושת. (וכע"ז במהרש"א).

ובגמרא יג. כתוב: "ואת שבע הנערות הראויות" לתת "לה" מבית המלך, אמר רבא שהיתה מונה בהן ימי שבת, ומסביר רש"י: "שהיתה משרתת לה אחת באחד בשבת, ואחת בשני ואחת בשלישי בשבת וכן כולן וכשהגיע יום שפחה של שבת יודעת שהיום שבת" עכ"ל.

והבן איש חי זיע"א תמה היתכן שאסתר החכמה והנביאה תצטרך סימן בנערותיה לדעת מתי שבת, (וביותר אם המשרתת תגיע רק בשבת בבוקר יהיה חילול כליל שבת) ומתיר שהחלפת המשרתות היה בכל יום חצי שעה סמוך לשקיעה, ועשתה זאת כדי לדעת מתי תוספת שבת!! וכן לקיים מצוות עשה של "זכור את יום

לפי הדברים שהתבארו לעיל שההצלה בזמן המן התחילה בגלל זמירות השבת, נביא דברי חיזוק ממרן רה"י רשכבה"ג הגר"ג אדלשטיין שליט"א במעלת הזמירות בשבת, ובעובדות שסיפר ממרנן החזו"א והסטיפלר זיע"א

מקומות שמתפללים לא רק עם ניגוני רגש, אלא גם ניגונים של שמחה, ואמר לי אדם אחד שהניגונים האלו מעוררים אותו, ומרגיש שהוא עומד לפני המלך ושר לכבודו, וזה גם הענין בזמירות של שבת, שהניגון משפיע ומעורר את הלב. ומעשה שהיה במרן הקהילות יעקב זצ"ל שבאו אליו ואמרו לו, כיצד מותר לשיר פסוקים בשמחות, הרי התורה אומרת עשאוני בניך ככלי זמר (סנהדרין קא, א). והקפיד על השאלה ואמר,

בכל תפוצות ישראל נוהגים לשיר זמירות בשבת, ובסידורים נדפסו זמירות מגדולי הראשונים והמקובלים, שחיברו אותם ברוח הקודש, ויש בהם שבחים בקשות והודאה כמו בתפילה, ונקראים 'זמירות' מפני שאומרים אותם בניגון ובזמרה. הניגונים מעוררים להרגיש יותר את תוכן המילים, כמו בימים נוראים שמתפללים עם ניגונים שיש בהם הרבה רגש, וזה מעורר להרגיש יותר את אימת הדין וקדושת הימים הנוראים, ויש

ומה רצונכם, שגם מעט ההתעוררות שיש, גם זה שלא יהיה! הזמירות מביאות לידי התעוררות, המשפיעה גם על הפנימיות. ועוד מעשה שהיה עם מרן החזון איש זצ"ל שישב פעם בשמחה, ושרו "יבנה המקדש" בניגון וברגש במשך זמן רב, ואחד המשתתפים חשב אולי זה מפריע למרן, ושאל אותו אם כדאי שיפסיקו לשיר, וענה מרן "הרי הם בונים את בית המקדש", ולא הייתה דרכו לומר בדיחות, אלא כך האמת, שאם שרים יבנה המקדש, זוהי תפילה עם רגש שמבקשים ומתפללים על בנין בית המקדש, והתפילה יכולה לעזור.

והנה יש להתבונן מה המצוה בזמירות של שבת, ואיזו מצוה מתרי"ג מצוות מקיימים בזה, וזכורני ששאלתי פעם יהודי אחד מה המצוה שמקיימים בזמירות, והתרגז על השאלה ואמר מדוע לחקור חקירות, הרי דבר פשוט הוא שצריכים לשיר זמירות בשבת... אכן יש מקום להגדיר איזו מצוה מקיימים בזה. והג"ר רבי דוד צבי הילמן זצ"ל אמר לבאר בזה, כי בשבת יש מצוה "זכור את יום השבת לקדשו", ודרשו חז"ל (פסחים קו, א) זכרהו בדברים, היינו שיש מצוה לזכור את השבת על ידי דיבור במעלת וקדושת השבת, ולא מצינו שיעור לזה, אלא ככל שאדם מוסיף יותר לדבר בקדושת השבת, הרי הוא מקיים בזה מצוה עשה של זכירת השבת בדברים, ומצוה זו מקיימים גם על ידי זמירות של שבת, שמזכירים בהם קדושת השבת, כגון כל מקדש שביעי, מנוחה ושמחה, ועוד הרבה זמירות כיצא בזה.

אמנם הרי יש גם זמירות שלא מזכירים בהם כלל בענין קדושת השבת, כגון קה ריבון עלם, שבתחילתו מזכירים שבחי הקב"ה,

שיחת מרן רשכבה"ג מרן הגראי"ל שטינמן זצוק"ל בענין חשיבות לימוד התורה בליל וביום הפורים

משא רבינו מרן ראש הישיבה זיע"א בסדר ליל פורים שיסד בישיבתו ארחות תורה בליל פורים תשנ"ט ותשס"א.

כל אלו שעושים שמח בלילה הזה, אפי' אם נאמר שהם מקיימים מצוה, [ואמנם אינני יודע אם זה מצוה], מ"מ חסר "תורה" בעולם. ועכשיו שאתם זכיתם ללמוד בזמן כזה שרוב האנשים לא עוסקים בתורה, זוהי זכות שאין לשער! ולימוד התורה בזמן כזה הוא כמו "מת מצוה", כי כמעט אף אחד לא לומד, רק מחפשים מצות אחרות... ואפי' אם הם מצות אבל זה לא לימוד התורה, ממילא תורה זה מת מצוה, ולימוד התורה בזמן כזה הוא דבר גדול מאד. ואפי' בדורות הקודמים היו מבטלים תורה בפורים, ובפרט בזמנינו. [אמנם אינני יודע מה שהיה בישיבה של המהרש"ל, ומסתמא למדו שם גם בפורים...]

והעיקר הוא לימוד התורה, הרי חז"ל אומרים שע"י נס פורים קבלו כלל ישראל את התורה באהבה, מתחילה ה' מודעה רבא לאורייתא והדר קבלוה בימי אחשורוש, קבלו את התורה קצת כאילו מעין קבלת התורה מתחילה ה' בכפיה ועכשיו ברצון, א"כ אפשר לומר כמו שכתוב בשל"ה הקדוש את המעשה הידוע שה' עם הבית יוסף והחבורה שלו שלמדו בליל שבועות, ודבר אליהם השכינה [בכח הבית יוסף שה' לו מלאך של המשניות] ואמר אשריכם שאתם מקימים את השכינה [כאילו] מעפרא, מה שרוב אנשים לא מבינים את זה וכו' כמובא כל זה בשל"ה הקדוש, דברים שאמר להם כדי לחזק אותם, וכך גם בלילה

ובהמשך מבקשים בקשות פרוק ית ענך מפום אריותא וכו', למקדשך תוב וכו', ובזה לא שייך לומר שמקיימים מצות זכירת שבת בדברים, כי אין מזכירים בזה מקדושת השבת כלל. ואמר הגרד"צ כי בזמירות אלו יש ענין אחר, שמקיימים בהם מצות עבודה שבלב, כמו שאמרו חז"ל (תענית ב, א) עבודה שבלב זו תפילה, והיינו כי תפילה כוללת שלושה חלקים: שבת, בקשה, והודאה. כמו בשמונה עשרה, ששלושת הברכות הראשונות זה שבחיו של הקב"ה, וברכות האמצעיות זה בקשות, ומודים זה ברכת ההודאה, וכך גם בזמירות יש שלושה חלקים אלו: שבת, בקשה, והודאה, וזה כמו תפילה, שאם שרים את המילים בהרגשת הלב, מקיימים בזה מצות עבודה שבלב. ואמנם מצות העבודה שבלב שייכת לא רק בשבת, אלא גם בכל השבוע יש מצוה של עבודה שבלב, אבל בשבת יש אפשרות לקיים מצוה זו יותר בשלמות, כי בשבת יש השפעה מיוחדת של טהרת הלב, וכפי שאנו מבקשים בתפילה של שבת "וטהר לבנו לעבדך באמת", וזוהי בקשה שלא מבקשים בשאר ימות השבוע, רק בשבתות וימים טובים, כי בימים קדושים אלו נמצאים במדרגה גבוהה, ויכולים לזכות לטהרת הלב "לעבדך באמת", ולכן בשבת שייך עבודה שבלב יותר מכל השבוע.

ושרים את הזמירות בניגון ובנעימה כדי לעורר את הרגש ולחזק העבודה שבלב, ולכן גם בתפילה מתפללים עם ניגונים, וידוע מהמהרי"ל (הלכות יום כיפור ועוד) שיש ניגונים מיוחדים לכל תפילה ותפילה במסורת מדורות הראשונים, וכמדומה שיש אומרים שחלק מניגוני התפילה מבוססים על שירת הלויים בבית המקדש. (דרכי החיזוק)

השניה בא, כשהי' כבר עשרה אנשים ובלילה הראשון לא היה עכ"פ ה' אז תיקון מאד גדול ע"י שלמדו תורה בזמן ההוא, וא"כ אם פורים זה כעין מתן תורה ואולי בבחינה מסוימת אפי' יותר מפני שקבלו את התורה ברצון, שזה דבר מאד חשוב, ואם יש ענין גדול כשלומדים ובפרט בציבור השכר כ"כ גדול, והשמחה בשמים אין לתאר! אנשים חושבים שהשמחה היא אם שותים יין וכד' אבל זה לא השמחה אלא שמחה היא מה שבשמים יש שמחה! אם אנשים לומדים תורה בפרט בזמן כזה שבאמת מסוגל שזה כעין מתן תורה ובבחינה מסוימת עוד יותר כי קבלו ברצון, השכר הוא אין לתאר, ואיזה נחת רוח שיש להקב"ה בזה!

ואין לבן אדם כ"כ הרבה זמנים שיכול לומר שזה עושה שמחה במיוחד בשמים אלא תמיד כשיהודי לומד תורה הוא עושה נחת רוח, וכאן יש זמן שקבלו את התורה ברצון זה זמן מיוחד שעושה שמחה בשמים. וכאן יושבים הרבה יותר ממנין כן ירבו, וכל אחד מה שיכול ללמוד יותר בוודאי הוא עושה נחת רוח להקב"ה ובזכות זה יכול לזכות שכל כולו יעלה בתורה ויראת שמים לא רק עכשיו אלא כל השנה וכל השנים, וממילא יהיה להם ולכל המשפחה ולכל כלל ישראל זכות גדול, ובזכות הזה נזכה במהרה בימנו להיגאל בגאולה האמיתית ויגיע המצב מה שהקב"ה רוצה, שיהי' ומלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים הקב"ה יעזור לכם עכ"ד.

נאה דורש

פנינים ממיטב המגידים בהוצאת "יפה נוף"

שמו של משה מזכר בפרשה ברמז

ואתה תצוה (כ, ט)

כתב בעל הטורים: "לא הזכיר משה בזה הסדר, מה שאין כן בכל החמש, שמשעה שנולד משה אין סדר שלא הזכיר בה. והטעם משום שאמר 'מחני נא מספרך אשר כתבת', וקללת חכם אפלו על תנאי בזה, ונתנים בזה. ואף על פי שלא נזכר שמו של משה במפרש, אבל ברמז הוא מזכר מאה ושלשים פעמים! אין פרשה בתורה שמשה מזכר בה כל כך הרבה פעמים..."

הרמז הראשון הוא במלה הראשונה בפרשה: "ואתה תצוה" - מי זה "ואתה"? משה רבנו. "ויקחו אליה" - אל משה רבנו, וכמו שמבאר הרמב"ן שמשה היה ממחה לבדק את איכות השמן, שיהיה שמו זית זה. ואחר כך בהמשך הפרשה: "ואתה תדבר אל כל חכמי לב". מי זה "ואתה"? משה רבנו. ובהמשך: "ויצאת, ומשחת, והקרבנת, ולקחת" - הכל צוויים שנאמרו למשה רבנו, מאה ושלשים מנינם!

ועל זה אומרים רבותינו במדרש: משל לבן מלך שחשק לאביו. נשבע אביו ואמר: 'מעתה לא אפתן לך לחם לאכל, אבל בתוך כדי דבור הוסיף ואמר: 'אמנם לחם לא אפתן לך, אבל עוגות ועוגיות, קרקרים ומצות, אפתן לך'. וכמו כן: שמו של משה לא נזכר במפרש, אבל מאה ושלשים פעמים הוא מזכר ברמז.

והנה, פרשת תצוה נקראת בסמיכות לפורים ולקריאת מגלת אסתר. גם במגלת אסתר שמו של הקב"ה לא נזכר במפרש, אבל הוא נמצא בהסתרה בכל ההתרחשויות שבמגלה. שמו רמזו בשני מקומות במגלה: ב"שפיץ" גדלתו של המן, וב"שפיץ" מפתחו. שיא גדלתו של המן היה כאשר אסתר בקשה (ה, ד) "יבוא המלך והמן היום אל המשתה", ושיא נפילתו כתוב בפסוק (א, א): "כי בלתי אליו הרעה". לאמר: הקב"ה הוא שרומם אותו והוא שהשפיל אותו.

בפרשת תצוה לא מזכר שמו של משה במפרש כי אם ברמז. במגלת אסתר לא מזכר שמו של הקב"ה במפרש כי אם ברמז.

(רבי מאיר צימרוש שליט"א - נאה דורש שמות)

הכונה האמתית של אחשורוש באווי על המן

מהר קח את הלבוש ואת הסוס כאשר דברת ועשה כן למרדכי היהודי הישיב בשער המלך אל תפל דבר מכל אשר דברת (א, א)

חז"ל מבארים, שהיה כאן דין ודברים בין אחשורוש לבין המן: אחשורוש התחיל: "מהר קח את הלבוש ואת הסוס כאשר דברת ועשה כן למרדכי". המן שאל: איזה מרדכי? ואחשורוש הוסיף: "למרדכי היהודי". שאל המן: לכל היהודים קוראים 'מרדכי'? והמלך ענה: "הישיב בשער המלך!"

אך המן עדין מנסה: אדוני המלך! אם אתה רוצה לכבד את מרדכי - תן לו כפר, עיר, במתנה... תן לו לגבות את המכס שיהיה מיליונר, אבל לא את הכבוד הזה, שאני - ראש השרים - ארכיב אותו על הסוס ברחובות עיר ואקרא לפניו: ככה יעשה לאיש אשר המלך חפץ ביקרו... על זה עונה המלך בתקיפות: "אל תפל דבר מכל אשר דברת! לא כפר, לא עיר, לא מכס. מהר קח את הלבוש ואת הסוס כאשר דברת ועשה כן למרדכי!"

בתרגום כתוב אך יותר מזה: המן בקש מאחשורוש: "קטיל ייתי" - תהרג אותי ובלבד שלא אצטרף לעשות את הדבר הזה! אולם אחשורוש מסרב בכל תקף: "מהר קח את הלבוש ואת הסוס

כאשר דברת ועשה כן למרדכי היהודי!"

שואל ה"עיון יעקב": מה קרה לו לאחשורוש? ממתי הוא נהיה צדיק כל כך גדול? פתאום הוא נהפך לאוהב ישראל ושונא את המן? והרי ידועים דברי חז"ל (מגלה יא ע"א) על הכתוב בתחלת המגלה "הוא אחשורוש" - "הוא ברשעו מתחלתו ועד סופו"?

שאלה נוספת: כשהמן חוזר מהסבוב, לאחר שחשף על ראשו את מי העציצא דבית הכסא, ששפכה עליו בתו, המגלה מספרת כיצד נדחף אל ביתו אבל וחפוי ראש, וספר לזרש אשתו ולכל אוהביו את כל הקורות אותו. ואז כתוב: "ויאמרו לו חכמיו... אם מרע היהודים מרדכי אשר החלות לנפל לפניו לא תוכל לו כי נפול תפול לפניו". מה החכמה הגדולה שיש בדברים אלו? לשם מה צריך להיות חכמים גדולים כדי להגיד אותם?

ואני מוסיף שאלה שלישית: בכל פעם שרוצים לעשות טעם "חגיגי" - עושים טעם "פזר". קצת פחות חגיגי, אך עדין חגיגי - "פזר גדול". לדגמא: כשהמלך אחשורוש שואל את המן הרשע (א, א): "מה לעשות באיש אשר המלך חפץ ביקרו" - יש פעמים "פזר גדול". גם כשהמן משיב: "איש אשר המלך חפץ ביקרו" - יש "פזר גדול".

אגב, על פי זה מבארים, שהנה גם אצל המן וגם אצל מרדכי כתובות אותן המלים, "ויכתב בכל אשר צוה", ומכל מקום יש הבדל ביניהם: אצל המן השעם "פזר" מופיע על המלה "המן", ואלו אצל מרדכי - השעם "פזר" לא מופיע על שמו, אלא על "היהודים". הלא דבר הוא!

זאת משום שהמן, אף שבנדאי היה חשוב לו עצם הענין להשמיד ולאבד את כל היהודים, מכל מקום היה חשוב לו, לא פחות, שכלם ידעו שהוא יוזם הגזרה. חשוב היה לו ששמו יתנוסס על הספרים הקוראים להשמדת היהודים. בעניין, החגיגה הגדולה היא בשמו "המן", ומשום כך השעם "החגיגי" הוא על שמו. ואלו את מרדכי לא ענין הפן האישי כלל. הוא לא מוצא כל מקום להדגיש כי בשול הגזרה בא מחמתו. הדבר היחידי שמענין אותו הוא "היהודים", שלהם יהיה טוב, ולכן השעם "החגיגי" הוא על "היהודים" ולא על שמו, "מרדכי".

והנה, כאשר המלך שואל את הנערים (א, א): "מה נעשה יקר וגדולה למרדכי על זה" - השעמים על "יקר וגדולה" הם "דרגא תביר".

ואני שואל: מה קרה? מדוע לא "מגיע" איזה פזר, או לכל הפחות זקף גדול, על מלים אלו: "דרגא תביר" משמעותו - נשברה המדרגה. מדוע נבחרו דוקא טעמים עם משמעות כזאת - למלים "יקר וגדולה", זה נראה קצת תרתי דסתרי?

אלא, אומר ה"עיון יעקב", כך הוא באורם של דברים: אחשורוש שגא את היהודים יותר מאשר המן. הוא אחשורוש - רשע מתחלתו ועד סופו. המן היה רק "קבול משנה", המבצע את ההוראות שמורים לו מלמעלה. הכח המניע את הרצון להשמיד את היהודים, והמושך בחושים - היה אחשורוש.

כשאחשורוש מתנדע לעבדה, שלא נעשה יקר וגדולה למרדכי שהציל אותו, הוא נכנס ללחץ. הוא חשש שמרדכי יבוא ויבקש לקרע את הגזרה, כשכר על כך שהציל אותו. לכן הוא קורא להמן ומזרז אותו: "מהר קח את הלבוש ואת הסוס כאשר דברת ועשה כן למרדכי". תמהר לפני שזה בא לבקש לקרע את הגזרה! לא כפר, לא עיר, לא מכס. אלא: "קח את הלבוש ואת הסוס", ואתה - ראש השרים - תרכיב אותו ותקרא לפניו: "ככה יעשה לאיש אשר המלך חפץ ביקרו", כדי שהשכר יהיה שפר מבד ומשולם, ולא תהיה לו כל סבה לבקש שפר נוסף, ולבטל את הגזרה.

דברי אחשוורוש: "מהר קח את הלבוש ואת הסוס" נבעו דוקא משנאתו התהומית למרדכי וליהודים.

כשהמן שב לביתו, אבל וחפיו ראש, ומספר לכל חכמיו את הקורות אותו, הוא מנסה "להרגיע" אותם: אל דאגה! כל ההשפלה הזאת שעברתי - היתה לצורך אחד, כדי להשפיל את מרדכי ואת היהודים. המלך בחר בי לבצע את המעשה המשפיל הזה לא משום שהוא שונא אותי, אלא משום שהוא שונא את מרדכי, ורצה שדוקא אני - הגדול מכלם - יעשה את מה שעשיתי, כדי ששכרו של מרדכי יהיה משלם, והגזירה להשמיד אותו ואת כל היהודים תוכל להשאר בעינה. "ויאמרו לו חכמיו" - הם 'קראו את המפה' בחכמה, בצורה הראויה והנכונה, ואמרו לו: "אם מארע היהודים מרדכי אשר החלות לנפול לפני לא תוכל לו כי נפול תפול לפניו". אם התחלת לפל - תהא הסבה אשר תהא - שוב לא תהא לך תקומה!

מענה מובן היטב, מדוע טעמי המקרא על "מה נעשה יקר וגדולה למרדכי על זה" הם "דרגא תביר", משום שכונתו של אחשוורוש - בתתו יקר וגדלה למרדכי - היתה כדי לשבר אותו, לשבר את היהודים ולהותיר את הגזירה בעינה לאבדם.

ונראה לי, שלזה קוראת התורה (דברים ג, י): "ומשלם לשנאיו אל פניו להאבידו: הקב"ה משלם שכר טוב לשונאיו - כדי להפיל אותם! אחשוורוש זמם לשלם שכר למרדכי, שנוא נפשו, כדי להאבידו, לעשות לו "יקר וגדלה" אולם עם "דרגא תביר". וזה גם מה שהקב"ה עשה להמן: הרים אותו למעלה כדי להפיל אותו למטה! בה במדה שמספסים גבוה יותר - כן הנפילה וההתרסקות כואבות יותר.

ומעני הדבר: גם על המלים "ומשלם לשנאיו" טעמי המקרא הם "דרגא תביר".

(רבי שלמה ליונשטיין שליט"א - דורש טוב מגילת אסתר)

אל תסתמך על מה שנראה, תרד ותבדק!

והמן נדחף אל ביתו אבל וחפיו ראש (ו, יט)

הייתי בבית אחד מגדולי הדור הקודם. הגיעה קבוצת עסקנים הפועלת לשם שמים, לגדר גדרים ולסכר פרצות, להזהיר ולהתריע. כידוע, "כל מחלוקת שהיא לשם שמים סופה להתקיים" (אבות ה, יז). יהיה מי שיזין אותה. לשם שמים, אש ומים. הכלל, דןחו על פרצה חדשה. פלוני יוזם כך וכך, והתוצאה מי ישורנה. יש לצאת בחכם ושממא וארור ונדוי. הנה, הנסח כבר מוכן, דרושה רק החתימה.

פנה אלי הגדול: "נו, רבי יעקב, מה דעתך?".

וכי לשמע לדעתי הוא צריך? אבל הבנתי מה רצונו.

נעניתי ואמרתי: המדרש (ילקוט שמעוני אסתר ו) מספר, שבאשר שמעה בתו של המן את קול הכרוז הקורא: "ככה יעשה לאיש אשר המלך חפץ ביקרו", עלתה לגג לראות במתנה. ראתה וסברה שהרוכב העטוי בגדי מלכות אביה הוא, והכרוז הקורא לפניו הוא מרדכי. נטלה עביט של שופכין והטילה על ראשו. נשא המן עיניו, כלו נושף סחי ומאוס. כיון שראתה שאביה הוא, נפלה מהג ומתה. זהו שנאמר: "והמן נדחף אל ביתו אבל" על בתו שמתה, "וחפיו ראש" מהטנפת שנטפה על ראשו.

מדרש חכמים הוא, ורמוז בכתוב. והלא נכתבו רק נבואות שנצרכו לדורות (מגלה יד ע"א), ומה בא מעשה זה ללמדנו?

שאם אתה עומד לשפך דלי שופכין על ראשו של מישהו, אל תסתמך על מה שנראה ומסתבר, אלא תרד מהג ותבדק היטב...

ונענע לי בראשו, וכמה כעסו עלי...

וזה היה הנס בחנכה. לא זו בלבד שמעטים גברו על רבים וחלשים על גבורים, אלא שהטהורים גברו על השמאים, ובנהג שבעולם הטהורים נלחמים ברפיון והשמאים בלהט. ואם הפסידו השמאים במערכה, הרי זה נס ופלא!

(רבי יעקב גלינסקי זצ"ל - דורש טוב מגילת אסתר)

וגם חרבונה זכור לטוב

ויאמר חרבונה אחד מן הסריסים לפני המלך גם הנה העץ אשר עשה המן למרדכי... עמוד בבית המן גבה חמישים אמה (ט, ט)

מדוע החליט המן לעשות עץ כל כך גבוה - חמישים אמה - כדי לתלות עליו בסך הכל בן אדם אחד?

באר הגאון מוילנא זצ"ל, שהחלון בארמון של אחשוורוש היה

גבוה, והמן תכנן שבעת שהוא ישב עם המלך והמלכה במשטה - הוא יוכל לראות, מבצע לחלון, את מרדכי, שנוא נפשו, מתנופף ברוח, וכך יוכל לשבת במשטה רגוע וננוח, להנות מכל רגע, מתוך ידיעה ברורה שגמר עם האיש הזה.

אלא שחרבונה קלקל לו את כל התכנית.

חרבונה התבטא: "גם הנה העץ אשר עשה המן למרדכי". לכאורה קשה מה פשר המלה "גם"? אלא, אומר הגר"א, חרבונה אמר למלך: המן עשה עץ גבוה כדי שיהיה בו מקום מספיק כדי לתלות גם אותך... יחד עם מרדכי "אשר דבר טוב על המלך".

כשאחשוורוש שמע שהמן זומם לתלות אותו ולמלך במקומו: "ויאמר המלך תלהו עליו".

רבנותינו (ילקוט רמז תתרנ"ט) אמרו, שחרבונה היה בעצם אליהו הנביא, שהתחפש בדמותו של חרבונה ונראה כאחד מן הסריסים.

לפי זה, מי שיצץ לאחשוורוש לתלות את המן על העץ לא היה חרבונה האמתי, אלא אליהו הנביא שהתחפש בדמותו. אם כן קשה מדוע "חרבונה זכור לטוב", והלא הוא בעצמו לא היה, כאמור, זה שיצץ?

באור הדבר נראה על פי מעשה שהיה:

מנהגו בקדש של רבי חיים מוולוז'ין זצ"ל היה, שלא לברך ברכת "שהכל נהיה בדברך" אם לא נמצא עמו מישהו שיכול לענות "אמן" על הברכה. הוא נהג כן על פי הזהר הקדוש שאומר, שמי שמברך ברכה ולא עונים עליה אמן - ברכתו הרי היא כאגרת הנשלחת לשמים שלא פותחים אותה מיד. אבל אם כן עונים עליה אמן - הרי היא כאגרת הנפתחת מיד. ארע פעם, שרבי חיים ישב ועסק בתורה עד לשעת לילה מאחרת, וכשסיים ללמד, חש בצמא גדול. דא עקא, הוא לא היה יכול לשתות, כי אין מי שיצננה אמן על ברכתו! כל בני הבית כבר היו ישנים, והוא לא רצה להעירם ולגול את שנתם.

צמאו הלק והתגבר, ולפתע, בשעה שתיים בלילה, הוא שומע דפיקות בדלת. אחד מהבחורים שלמדו בישיבה נכנס, ובקש רשות לשאל שאלה בלמוד.

רבי חיים בקש ממנו להמתין קמעא, עד שיברך וירוח את צמאונו. לאחר שרבי חיים ברך - והלה ענה אמן - רבי חיים שתה, והתפנה להקשיב לשאלתו של תלמידו, והשיב לו את מה שהשיב.

למחרת בבקר, כשרבי חיים הגיע לישיבה, פגש את הבחור שהיה אצלו באישון ליל, ואמר לו: "דע לך כי מה שהשבת לך בלילה על שאלתך היא רק תשובה אחת לשאלה ששאלת. כעת אענה לך תשובה מעמיקה יותר", והוא רצה להתחיל לומר לו את התשובה הנוספת...

אלא, שהתלמיד מהר לתקן: "רבי, אני לא הייתי אצלכם בלילה לשאל שאלה. כנראה שהיה זה מישהו אחר..."

רבי חיים התפלא ושאל: "אתמול, בשעה שתיים בלילה, לא הייתם אצלי לשאל שאלה?"

"לא! אתמול בשתיים בלילה ישנתי שנה עמקה..."

התברר מעל לכל ספק שרבי חיים זכה לגלוי אליהו, שהתגלה בדמותו של בחור הישיבה, כדי שיהיה מי שיצננה אמן על ברכתו, והוא יוכל לשתות מים ולהרוות את צמאונו!

הבחור התרגש מאד. רץ מהר למשגין וספר לו בהתלהבות: "לראש הישיבה שלנו יש רוח הקדש, הוא זכה לגלוי אליהו" תוך כדי שהוא מספר לו את ספור הדברים.

נענה המשגין ואמר לו: "זה שלראש הישיבה שלנו יש רוח הקדש, והוא זוכה לגלוי אליהו - את זה אני כבר יודע מזמן... אבל מה שאלהו בחר להתחפש דוקא בדמות שלך, מבין כל מאות הבחורים האחרים - זה בשבילי דבר חדוש, והדבר מהנה סימן מבהק שגם אתה משהו מיוחד..."

סים המשגין את דבריו.

כך גם בנוגע לחרבונה: עצם העבדה שאלהו בחר להתחפש דוקא בדמותו של חרבונה, ולא בחר להתחפש בדמותו של אף פריס אחר מסריסי אחשוורוש - מצביעה על העבדה, שיש בו משהו חיובי ויחודי, ולכן "גם חרבונה זכור לטוב".

(רבי מאיר צימרוש שליט"א - דורש טוב מגילת אסתר)

חזרה ועוד חזרה

שיחה עם הגאון המופלא רבי ראובן פרידמן שליט"א

הגה"ח ר' ראובן פרידמן שליט"א הוא יהודי חסידי גליציאני שורשי, שעד לפני שנים מועטות היה מתגורר באנטוורפן שבבלגיה, וזה לא מכבר קבע את מושבו בירושלים עיה"ק. והנה, זכה ר' ראובן שיחי' לקירבה יתירה ומיוחדת במינה אצל מרן שר התורה, הגאון רבי חיים קניבסקי זצוק"ל. במשך למעלה מעשרים שנה היה ר' ראובן מגיע מבלגיה לארה"ק מספר פעמים בשנה, כשבכל יום מימי שהותו בארץ היה עולה לביתו של הגר"ח ומשוחח עימו ארוכות בדברי תורה כשהוא זוכה לחביבות יתירה הימנו.

בהזדמנויות שונות אמר עליו רבי חיים זצ"ל כי הוא "תלמיד - חכם גדול". הוא נהנה לשמוע שמזכירים את שמו של ר' ראובן, והיה מחייך למשמע כל דרישת שלום ממנו. לאחר הסתלקותו של רבי חיים, ציינו בניו הרבנים שיבדלחט"א כי ר' ראובן היה קרוב אליו, ומקורביו אמרו כי "רבי חיים אהב את ר' ראובן כאשר אהב את בניו..."

מאז הסתלקותו הפתאומית של רבי חיים זצוק"ל, הספידו ר' ראובן מספר פעמים במקומות שונים בארץ, כשהוא חוזר ומספר עובדות ומעשים ממה שראה וחווה בעצמו, ומעורר את השומעים ליגיעת ולידיעת התורה ואהבתה.

לאחר שנתן את הסכמתו לפתוח את אוצרו המיוחד בפני קוראי "המודיע", עלינו למעונו בירושלים וזכינו לקיים עימו שיחה מאלפת, גדושה בסיפורים אישיים ועובדות מרתקות, שכותרתן הראשית היא "מה אהבתי תורתך, כל היום היא שיחתי".

ר' ראובן פותח את השיחה ואומר:

אני לא באתי לספר סיפורים. כל העיתונים הרי מלאים סיפורים, כי לרוב כלל ישראל היתה שייכות עם רבי חיים. אלפי איש נכנסו להתייעץ ולהתברך אצלו מדי שבוע. מאות רבות של 'מופתים' שלו מסתובבים ומסופרים מפה לאוזן ובראש כל חוצות. אולם כשאני מגיע להספיד אותו בשיבה או בכל מקום אחר, אני לא מספר סיפורים אלא מוסר עובדות מחיי התורה שלו, כפי שזכיתי לראות במו עיני, וכך אעשה גם בשיחה זו.

איך הגעת אליו, כיהודי הגר באנטוורפן, ואיך זכית לכזו קירבה אצלו? שאלנו בהתעניינות. ור' ראובן מספר דברים כהווייתם! היה זה לפני קרוב לשלושים שנה, כשהייתי בארה"ק ושהייתי בבני ברק, נקלעתי לאולם מסוים בו התקיימה באותו זמן אסיפה כלשהי של רבנים. כשנכנסתי לאולם היה זה באמצע דרשתו של הרב קולדצקי (אחיו של הגאון רבי יצחק קולדצקי שליט"א, חתנו של מרן הגאון רבי חיים זצ"ל). כשגמר הרב קולדצקי לשאת את דבריו, ניגש אלי וביקשני לדבר. תמהתי בפניו, מה פתאום הוא מבקש ממני דבר כזה, בשעה שישנם כאן רבנים שהתכוונו לדבר והכינו את דרשתם מזה כמה שבועות, בעוד אני לא התכוונתי לדבר וכמובן גם לא הכנתי כלום. למרות התחמקותי המשיך הרב קולדצקי להפציר בי לדבר, עד שנעתרתי לו אולם בתנאי מסוים שחשבתי כי לא יקבל אותי! הסכמתי לדבר רק אם הוא מוכן שאסתור את כל דרשתו מכח דברי מסכתות הירושלמי... להפתעתי, הרב קולדצקי קיבל את התנאי, ואני עמדתי ודיברתי במשך עשרים וחמש דקות, כשאני מבסס את דברי על דברי הירושלמי.

(במאמר מוסגר אספר, כי דבר מעין זה ארע לי גם פעם כשנכנסתי לבית הכנסת של סאטמר בשכונת עזרת תורה בירושלים בכ"א כסלו, בעת שהתקיימה שם מסיבה לכבוד יום-ההצלה של הגה"ק מסאטמר זי"ע. הסתקרנתי לראות את הארוע ונכנסתי, והיה זה בדיוק באמצע דבריו של הגאב"ד, רבי טוביה וייס (שליט"א). כשראה אותי גבאי ביהמ"ד, ניגש אלי וביקשני שאשא גם אני דברים לכבוד הארוע. סרבתי, אולם הגבאי התעקש והפציר בי ונעניתי להפצרותיו ונשאתי דרשה.

כשגמרתי לדבר ניגש אלי אחד המסובים, הרה"ח ר' חיים כהן ע"ה, והעלה את העובדה שאבי ר' חיים שלמה ז"ל היה "בעלזער חסיד" שורשי, מה"יושבים" והמקורבים ביותר להרה"ק מבעלזא זי"ע. הוא סיפר לי כי באחד הימים, לאחר שהרבי מבעלזא התיישב בארץ ישראל, הוא שאל את סובביו! "היכן הם 'מיינע היימישע מענטשן'", כוונתו היתה שחסרים לו בסביבתו אותם אנשי-שלומו וסיעת אוהביו ומקורביו. אבי ז"ל התגורר אז באנטוורפן, אולם כשמע על דברי הרבי, הרגיש שהרבי מתכוון אליו, ומיד עזב את מקומו ואת פרנסתו ועלה לארה"ק עם אמי ושלושת ילדיהם, כשאני (המספר - ר' ראובן שיחי') הייתי כבן שנה. כשהגיע אבי לא"י אמר הרבי הקדוש מבעלזא זי"ע! "או, ס'איז געקומען מיין חכם", כי אבי נחשב ל"חכם מחוכם". בתחילה התיישב אבי עם המשפחה בקטמון, בסמוך לרבי, ולאחר מכן עבר לגור בשיכון ה' בבני ברק, שם הקים את השטיבל הראשון וכן בנה בנין לתלמוד תורה. היה יהודי, שכאשר היה פוגש אותי, היה מספר ומזכיר לי, כי הוא זוכר שהייתי אז כבן חמש שנים, וכבר דיברתי בפני הציבור במעמד חנוכה-הבית של השטיבל בשיכון ה'...).

כשגמרתי לדבר באותה אסיפה אליה נקלעתי, שאלני הרב קולדצקי! 'האם רבי חיים מכיר אותך?'. עניתי שלא והוא הוסיף ושאל אותי! 'האם אתה רוצה להכיר?'. עניתי ואמרתי 'בוודאי שכן', והוא אמר לי כי הוא יכול לסדר לי פגישה עם רבי חיים דרך אחיו ר' יצחק, שהוא חתנו של רבי חיים, וכך היה. עם סיום האסיפה הלכנו יחד לביתו של רבי חיים, כשאלינו מתלווים שבעה תלמידי חכמים, ראשי כוללים ושיבות, שהתענינו לראות את הפגישה המיוחדת. הרב קולדצקי עלה למעלה, ולאחר מספר דקות הזמין אותי לעלות, כשכל הפמליא משמשת לי כלווי.

כך עמדתי מול רבי חיים, שכידוע כל שניה יקרה אצלו ביותר והכל נעשה אצלו בקיצור רב, רגע כמימריה. רבי חיים ראה אותי וברכני בקצרה! 'שלום עליכם, לחיים ולשלום!', ההו... כל הבנין הדמיוני שנבנה על פגישה מעניינת ומלאת שיחה תורנית נפל בן רגע...

באותו רגע קיבלתי משמים עזות דקדושה, והעזתי ואמרתי לו כי 'ברצוני לדבר עם הרב בלימוד'. תגובתו המפתיעה של רבי חיים היתה! 'תגיד איפה זה כתוב...' לרגע תמהתי על התשובה, אך מיד בסיעתא דשמיא 'תפסתי את הראש שלו' והבנתי שהתכוון לשאול אותי איפה כתוב ענין זה שאני 'רוצה לדבר עם הרב בלימוד'... (עכשיו שאני מכיר טוב את רבי חיים, ברור לי שאם באותו רגע הייתי שואל אותו למה התכוון, היה פוטר אותי מיד באמירת 'לחיים ולשלום', ובוזה היתה נגמרת שיחת ההיכרות... אך גם אז, כשעוד טרם הכרתי אותו, היתה לי סיעתא דשמיא מיוחדת לתפוס את כוונתו ולענות לו תשובה כלבבו...). מיד אמרתי לו את הירושלמי בסוף מסכת ברכות (פ"ט ה"ה)! 'שומר' 'רבי יונה בשם רבי יוסי בן גזירה כל פיטטיא בישין ופיטטיא דאורייתא טבין', [היינו, כל דיבורים בעלמא אינם טובים, ודיבורים בתורה טובים הם]. רבי חיים חיך במאור- פנים ואמר! 'דאם דאב איך גטמיינט', בדיוק לכך נתכוונתי... כך נוצר בינינו הקשר הראשוני, כשרבי חיים שואל אותי כמה שאלות ואני עונה בס' ד' תשובות.

המפגש הראשון

אילו שאלות, למשל, נשאלתם עלידי רבי חיים?

אתן דוגמא אחת ממה שדיברנו אז בפעם הראשונה. באותו מעמד התלווה אל הרב קולדצקי בנו הבחור, והוא ביקש עבורו מרבי חיים ברכה לזיווג הגון, ורבי חיים הושיט לו את ידו וברכו. לאור זאת אמרתי לרבי חיים את שאמרתי חז"ל על רבי יוחנן (ברכות ה') ('הב לי ידך, יהב ליה ידיה ואוקמיה') (שרבי יוחנן הושיט את ידו לתלמידו החולה ובכך הקים אותו מחוליו). והנה, בחור שאיננו נשוי הרי הוא בבחינת 'פלגא דגופא' וכאילו חסר לו בבריאות ושלמות גופו, ולכן כאשר הרב נותן לו ברכה ומושיט לו את ידו, אזי בוודאי יושע בקרוב בזיווג הגון.

דברי אלו מצאו חן בעיני רבי חיים, והוא שאלני מיד! 'היכן זה כתוב?' עניתי לו! 'בברכות דף ה' ע"ב'. הוא הוסיף ושאל! 'כמה פעמים (מופיע דבר זה) בש"ס?', עניתי לו שזו הפעם היחידה. אמר לי רבי חיים כי בסמוך לזה כתוב 'אין חבוש מתיר עצמו מבית האסורים', והוסיף ושאלני! 'האם אתה יודע?'. עניתי שכן, והוא הוסיף ושאל! 'כמה פעמים מופיע מאמר זה בגמרא?', עניתי! 'שלוש פעמים. אחת בנדרים ח, השניה בסנהדרין צ"ה, וכן בברכות כדלעיל'. הרגשתי כי ב"ה השיחה בינינו נעמה לו לרבי חיים (שמצא בר' ראובן בר' שיחה כלבבו, השט במכמני התורה ובקי בה - מ.ו.). מני אז נקבעה והתפתחה בינינו ידידות חזקה, שהתבטאה תמיד בשיחות תורניות בנוסח זה. לאורך למעלה מעשרים שנה שהיינו בקשר, חזרה על עצמה אותה שאלה בחינה באופנים שונים! 'וואו שטייט דאס? היכן זה כתוב?' 'וויפיל מאהל? כמה פעמים זה מופיע?'.
אני התגוררתי אז, כאמור, בבליגיה, ומדי פעם הייתי מגיע לארץ. מני אותו ביקור אצל רבי חיים הייתי מגיע ארצה ששבע פעמים בשנה, כאשר מטרתי ברוב הפעמים היתה במיוחד בשביל להיפגש עם רבי חיים. בימים שהייתי בארץ, הייתי יושב איתו כל יום שעה-שעה וחצי ומדבר עימו בלימוד, כשבזמן הזה לא הכניסו אליו אף אחד. נקשר בינינו קשר מאד חזק. הסדר היה שרבי חיים היה יושב ליד סטנדר ולפניו פתוחה הגמרא או ה"שולחן-ערוך". כשנכנסתי אליו הוא היה מכבדני לשבת צמוד אליו, סוגר את הגמרא והיינו מתחילים לדבר. היתה לי זכות וסיעתא דשמיא ותמיד הראה לי ביטויי חביבות. לפעמים כשהייתי יושב לידו ומשוחח עימו, היה רבי חיים מלטף את ירי תוך כדי שיחה. בכל פעם שהייתי מגיע, היה רבי חיים אומר לרבנית! 'אה, יהיה לנו אורח טוב לשבת'. ואכן, בכל הביקורים שלי בארץ זכיתי לסעוד על שולחנו בשבתות ובחגים, ראש השנה, סעודה מפסקת של ערב יום-כיפור, וסוכות.

איך נראו השבתות אצלו?

האמת שהן התנהלו באופן שנראה פשוט, מונוטוני. בדרך כלל אצלו היתה סעודת שבת אורכת כמחצית השעה עד שלושת רבעי שעה, ואילו כשאני הייתי נוכח וסועד על שולחנו, התארכה הסעודה למשך כשעה וחצי, כשבמשך כל הזמן הוא מדבר בלימוד. ספרים הוא לא הירשה לשים על השולחן עקב חששו מפני עש (מילבן) שישנו בספרים.

בסעודות שהייתי בביתו היו תמיד נכדים רבים מצטרפים לסעודה. פעם אמר לי רבי חיים על כך! כשאתה בא יש שולחן מלא בנכדים וכו', אני מזמין אותם כדי שיבואו לראות איך מדברים בלימוד...

אמנם היה ניכר עליו שאין לו שייכות לאוכל. הוא אכל רק כי צריך לאכול... כך למשל, היה אוסף מיני מאכלים שונים שהיו

על השולחן, כמו טחינה, חריין, סלטים וכו', מכניס הכל יחד לכוס וכך אוכלם...

הנהגה יחודית ומופלאה שלו, אליה שמתי לב במשך כל השנים היא, שאף פעם לא התכופף אל האוכל, ואף פעם לא נטף על זקנו מאומה!

לשאלתנו אם בימים-נוראים היתה ההנהגה בביתו שונה ואם ניכר בו מתח של חרדת הדק, נענינו כי אף פעם לא היה שינוי בהנהגה, תמיד היתה אותה הנהגה של נחותא ופשטות, ללא מתח ניכר.

אהבת-התורה של רבי חיים

יצא לנו לדבר פעמים רבות, וביחד עברנו, כנראה, על הש"ס כולו. אך פעם אחת זכיתי לשמוע ממנו 'גילוי' מיוחד על אהבת התורה המפעמת בליבו, כשאמר לי כך: "אומר לך דבר שלא אמרתי מעודי לשום בן-אדם! יש לי כזו אהבת-תורה, שלפעמים כשאני לומד דף גמרא, מרוב אהבה אליו אני בולע אותו ואיני יודע מה אמרתי, ורק אחר-כך חוזר עליו עוד פעם... ומהיכן לקחתי זאת?" שאל רבי חיים ומיד ענה: "לקחתי זאת מרש"י ביבמות קי"ז, דאיתא בגמרא מגילה דף ו' אמר ר' יצחק, אם יאמר לך אדם יגעתי ולא מצאתי אל תאמן, לא יגעתי ומצאתי אל תאמן, יגעתי ומצאתי תאמן, הני מילי בדברי תורה אבל במשא ומתן סיעתא הוא מן שמיא, ולדברי תורה לא אמת אלא לחידודי, אגל לאוקמי גירסא סיעתא מן שמיא היא'. ורש"י אומר שם, שכדי שלא ישתכח תלמודו צריך לסיעתא דשמיא. והנה הגמרא ביבמות קי"ז, שלדעתי דבריהם החזקים ביותר לזכרון התורה ובענין זה של חביבות עסק התורה, אומרת כך: 'כמים פנים אל פנים כן לב האדם לאדם, ורבי יהודה אומר! ההוא בדברי-תורה כתיב. ורש"י מפרש! לפי פנים ולב שאתה נותן לתורה, ליבך עומד לך להעמיד גירסא, ואם יגעתי בה - תמצא', וזה שונה ממה שכתוב במסכת מגילה הנ"ל.

פעמים רבות חשבתי לעצמי, שה'אהבת-תורה' של רבי חיים היא ממש כעין 'תאוה'. ידוע מה דמתאמריה משמו של רבי אהרן הגדול מקארלין זי"ע, ש'להיות רבי זו תאוה ככל התאוות, אבל כדי להשיג תאוה זו יש מקודם לבטל ולשבור את כל התאוות'...

יקרת הזמן

כל-כך היה חשוב בעיניו הזמן של הלימוד, כל כך אהב את הלימוד. פעם שאלתי אותו! 'הרי אנשים באים אליכם מכל קצווי תבל כדי לבקש ברכה, והם מצפים לשמוע מפי הרב ברכה ברורה, והרב אומר להם רק 'בו"ה'?! למה שהרב לא יתן להם ברכה בפה מלא?'. ענה לי רבי חיים את תשובתו הקצרה והתמציתית! "ניטא קין צייט", אין זמן... כשכוונתו היא שהוא צריך להספיק ללמוד ואין לו זמן לפרט לאנשים את ברכותיו...

אם כך, איך היה לו זמן להתפנות אל השיחות עימם? הרי ידוע עד כמה זמנו היה יקר וכידוע תמיד היו לו 'חובות' מסדרי לימודו?

אכן, היו לו תמיד 'חובות', אך מראה השיחה הזו היתה חשובה לו עד מאד. היתה לי זכות והוא אהב מאד לדבר עימי. היתה לו אהבה מיוחדת לתלמידי-חכמים, כי הסגולה המועילה ביותר לידיעת התורה היא אהבת וכיבוד תלמידי-חכמים. כדאיתא בשבת קי"ט ובכתובות ק"ה על רבא, שהיה גדול הדור ואהב תלמידי-חכמים, ואמר כי כאשר היו באים אליו תלמידי-חכמים לדין, לא היה מניח ראשו על הכר עד שמצא איך לזכות את התלמידי-חכמים בדין.

אני יהודי חסידי הקשור לרבי ממכנובקה-בעלזא שליט"א, עטור שטריימל, לבוש 'ווייסע זאקן' וכדומה, אך אצל רבי חיים לא הלבוש היה קובע, אלא רק ה"תורה", וכשהיה מדבר עם מישהו בלימוד וההוא הוכיח את ידיעותיו, שמח על כך כמוצא שלל רב, כפשוטו. ישנם אנשים שבוחנים את האחר ורוצים לראות מה הוא לא יודע, לתפוס אותו בחסרון ידיעתו, אבל רבי חיים לא היה כך, הוא אהב לראות שהאחר יודע ונהנה מכך עד מאד.

היו עוד יהודים שזכו לשוחח עימו כמוך?

איני יודע. יהודים רבים מאד היו באים אליו. אני זכיתי במשך כעשרים שנה להיות מיוחד בצורה זו של דיבור בלימוד וטיול במכמני התורה. אמנם היו נכנסים אליו הרבה ראשי-ישיבות ותלמידי-חכמים, שואלים שאלה ומקבלים תשובה והולכים הלאה. לי היתה, כאמור, זכות מיוחדת... סיפר לי הרב לאמפין (מגניגאולה, ירושלים) כי שמע בעצמו איך שרבי חיים אמר לי, שאבוא לגור בארץ ואז תהיה לו חברותא טובה... מפעם לפעם, כשעבר זמן מאז ביקורי אצלו, היה רבי חיים שואל עלי, ואז היו מתקשרים אלי מביתו ומבקשים שאבוא, ואני כמובן עליתי על המטוס בהקדם האפשרי ובאתי אליו.

באילו שנים מדובר?

מלפני כעשרים וחמש שנה, עד לפני כשלוש שנים, שבהן כבר לא כלייך נכנסתי אל רבי חיים כמו בשנים שלפני כן. לפני מספר שנים, כשרבי חיים לא היה בקו הבריאות עקב ארוע מוחי שעבר, הגעתי מיד לארץ. אמנם הדלת היתה פתוחה והמוני יהודים צבאו עליה וביקשו להיכנס, אך אף אחד לא הורשה להיכנס אליו מחמת חולשתו. כשעמדתי שם בין האנשים,

משאך הבחינה בי הרבנית ע"ה, קראה בקול! "תנו לו להיכנס, תנו לו להיכנס, הוא מבריא את הרב...". בפעמים אחרות היתה אומרת! "כשר' ראובן בא – איני מכירה את רבי חיים, הוא נעשה לאיש אחר...".

כשחיתנתי את בתי בארה"ק, באתי אליו עם הכלה ובני המשפחה לקבל את ברכתו לפני החתונה. לפליאת בני משפחתו ומקורביו, רבי חיים הביע מיד את רצונו לבוא ולהשתתף בחתונה של 'ר' ראובן', למרות שבאותו זמן כבר כמעט לא יצא מביתו לשמחות חתונה אלא רק בקושי אצל ילדיו ובני משפחתו הקרובים. למעשה, הוא לא הובא אל החתונה מסיבות שונות, אך למחרת היום, למרות שבדרך כלל לא זכר מיום אחד למשנהו מה שלא השור לתורה, העיר לבנו על כך שלא לקח אותו ל'חתונה של ר' ראובן' שהתקיימה אמש, ועמד על כך שהיום רוצה הוא שיקחו אותו אל ה'שבע' ברכות'. ואכן, באותו ערב הגיע רבי חיים אל השבע' ברכות, וישב לידי זמן ארוך ביותר במושגים שלו! שתים-עשרה דקות שלמות...

היקף אדיד

איך רואים את היקף ידיעת התורה של רבי חיים?

כל נשימה שלו היתה תורה. כל דקה פנויה – קודש ללימוד. אהבת התורה שלו וידיעת התורה שלו, היו שלא כדרך הטבע. לדוגמא, פעם שאל אותו הרב יברוב – אחד ממקורביו ששימש כ'כותב' של דברי תורתו – בדבר מדרש האומר כי לבית המקדש ישנם שבעים שמות. רבי חיים אמר לו לשבת, לקח דף ועט, ומיד העלה על הכתב מתוך זכרונו וידיעותיו בתורה את כל שבעים השמות של בית המקדש! לזכור ולדעת בעליפה שבעים שמות, זה דבר שאינו לפי דרך הטבע! זה משהו גבוה, שמיימי!

עוד סיפר לי הרב יברוב, כי פעם שאל את רבי חיים על הפסוק בתהלים "תצא רוחו ישוב לאדמתו" – מה פירוש 'לאדמתו'? למה לא נאמר 'לאדמה'? מיד אמר לו רבי חיים! בוא ואראה לך. הוא פתח לפניו במדרש תנחומא פרשת פקודי והראה לו את הכתוב! "ארבעים יום קודם יצירת... ומראה לו מקום שהוא עתיד למות בו ומקום שהוא עתיד להיקבר בו". זהו הענין שנרמז בפסוק, שכאשר תצא רוחו של האדם הוא ישוב לאדמתו, לאותה אדמה המיועדת לו...

פעם שאלני משהו בירושלים אודות המדרש המספר שרבי עקיבא התחיל ללמוד בגיל ארבעים שנה, ובתחילת דרכו התבייש להתחיל ללמוד עם ילדים בני שלוש ואמר לאשתו שהוא חושש שיצחקו ממנו. לקחה האשה חמור עם רגל שבורה, שמה עליו אדמה עם זרעים, והיות והחמור לא יכול היה ללכת הוא נשאר לעמוד כך ברשות הרבים כשצומחים עליו עלים ופרחים. בהתחלה עמדו אנשים רבים סביבו והתפעלו מהמחזה המשונה, אך מיום ליום פחתו האנשים והתרגלו למחזה, וכבר לא ראו בו חידוש. כך אמרה לו אשתו של רבי עקיבא, שגם בדוגמה שלו, בימים הראשונים עוד יתפלאו לראות דבר חידוש כיצד אדם בן ארבעים לומד עם בני שלוש, אבל אחר כך יתרגלו ולא יאמת דבר. אמרתי לאותו אדם שאיני זוכר כזה מדרש, ואף לא שמעתי מעולם, וכשאהיה אצל רבי חיים אשאל אותו. ואכן, כשהייתי אצלו שאלתי אם ידוע לו על כזה מדרש. מיד הורה לי לשבת, והוציא מהארון ספר עב כרס בשם "מדרש הגדול", חיפש כמדומני בפרשת שמות והראה לי את המדרש הזה, דבר דבור על אופניו.

אין פטנטים, רק חזרה!

פעם שאלתי את רבי חיים בשם אברכים בכולל ששואלים מהו הפטנט לזכור את התורה. אמר רבי חיים! "תגיד להם, שמי שמחפש פטנטים – סימן שאינו רוצה ללמוד...".

אמנם ישנן סגולות המסייעות לכך, כמו דאיתא ברש"י מסכת עבודה זרה דף ח! "אם היה משכח תלמודו מאריך בחונן הדעת". וכן דברי רש"י בשבת קט"ז! "הזכרון הוא בידך ואין שכחה, אלא שהשלכת אותי מאחורי הדלת". וכן איתא במסכת שבת דף ל"א ובמסכת יומא ח' ע"ב, שמי שלומד ללא יראת-שמים, לא יגיע אל התכלית האמיתית, ובלשון הגמ' "מכריז ר' ינאי חבל על דלית ליה דרתא ותרעא לדרתא עבד". היינו מי שלומד ואין בו יר"ש, חבל על מי שבנה שער לחצר ואין לו חצר בכלל.

השבוע התקשר אלי הגאון המפורסם רבי אשר אריאלי שליט"א, מראשי ישיבת מיר בירושלים, באומת שרוצה לשאול אותי שאלה. התפלאתי! רבי אשר רוצה לשאול אותי?! והלא הוא מגיד-שיעור מפורסם וגדול... מה שהוא רצה לשאול אותי היה, האם זה נכון ששאלתי פעם את רבי חיים מהי הדרך להגיע לכזו גדלות בתורה והוא ענה לי "חזרה". אישרתי לו שאכן כן, שאלתי אותו וזו היתה תשובתו. וכששאלתי שוב את רבי חיים! "חזרה?! הרי כל אחד יכול לחזור!", ענה לי! "כגון כל בבא-בתרא ביום אחד...". זה נקרא "חזרה" אצל רבי חיים.

פעם מסרתי שיעור בישיבה לבחורים מצוינים, בה כל בחור יודע לפחות אלף דפי גמרא. במהלך השיעור נוכחתי לראות כי הבחורים היו אכן בקיאים ביותר, לשאלתי ידעו לענות על כל דף כמה תוספות יש בו, ומה שקלא וטריא וכו'. אולם כשהזכרתי בתוך הדברים את הרש"י הנ"ל בשבת קט"ז "הזכרון הוא בידך", אמרו הבחורים, להפתעתי, שהם לומדים עכשיו

מסכת שבת ואין כזה רש"י... אמרתי להם "נייתי ספר ונחזה", ולבסוף כמובן נמצא הרש"י... הנה לנו עוד הוכחה לחשיבות החזרה בכמות ובאיכות, כשאפילו בחורים שמצטיינים בבקיאותם, עשויים לא לזכור דברים מפורשים...

מישהו שאל פעם את רבי חיים! 'אם אלמד כמוך, אהיה כמוך?'. ענה לו רבי חיים! 'אם יהיו לך מחשבות טהורות – תגיע'. כי אכן, מלבד השקידה העצומה, השינון והחזרה ללא שיעור, רבי חיים היה נקי הדעת ובעל מידות שאין דוגמתו.

מהיכן הגיע הגיטני "שר התורה"?

"שר התורה" אינו כינוי שניתן לקנות תמורת כסף, ולא תואר של רב או של דיין. זהו כינוי שהוא בחינה של 'מתנה שמקבלים משמים'. היו הרבה גדולי ישראל שלא נקראו כך. רבי חיים היה "שר התורה", הוא היה דבוק בתורה יומם ולילה.

כולם מדברים על הסיפור הידוע, שפעם עשה רבי חיים סיום על מסכת ברכות תוך כדי חלום הלילה. תמיד כשניסו לשאול אותו על כך, היה משתמט מלענות תשובה על כך. אמנם פעם אחת כשילדיו שאלו אותו על כך ענה בקצרה! "לא ברכות אלא כתובות". אני שאלתי אותו פעם איך הוא יודע שעשה בחלומו סיום על כל המסכת? אולי למד בחלום 'רק' עשרים או שלושים דפים? בתשובה לשאלתי רבי חיים השתמט ואמר לי בחיך! "רבי ראובן, מה זה מחייב אותי? כוסית יין?!"...

כך שאלתי אותו על רבים מה'מופתים' שהיו מסופתם על לימודו.

גם על המעשה הידוע עם הארבה?

כן, גם על זה דיברתי איתו, וכבר כולם דשו בזה ודיברו על זה.

אספר משהו שחשבתי לא לספרו, אך אחד הגדולים אמר לי שדווקא את זה עלי כן לספר!

פעם, לפני כשש שנים, אמר לי רבי חיים בשאלה! "אני יכול להגיד לך משהו כמו שכתוב בגמרא 'לאמור – לא אמור' (כלומר, במילים אחרות, 'שישאר בינינו')? אמרתי לו! "כן". אמר לי רבי חיים כך! "לכל אחד הרי יש 'מועד לכל חי', וגם אני אגיע לשם בבוא יומי. אני רוצה מאד שאתה תלמד ש"ס אחרי". אמרתי לו! "הרי יש לכם ילדים...". אמר לי רבי חיים! "אינו דומה מי שלומד כי הוא מחויב ללמוד, למי שלומד מתוך רצון ואהבה. זה משהו אחר לגמרי! תלמד כמו רבא".

כמובן ששמרתי את הדברים בליבי, ועכשיו, עם הגיעו ל"מועד לכל חי" התחלתי ללמוד ש"ס אחריו, וכבר למדתי ב"ה מאה דפים דפים. הסתלקותו מהעולם היתה פלאית, "כמשחל בניתא מחלבא" (כהוצאת שעה מחלב). הוא הסתלק מהעולם ברגע אחד, כמו מלך, בלי להתייגר בעצמו ובלי להטריח וליגיע אחרים.

רש"י מביא שכתוב בתוספתא. שחז"ל תיהנו לומר 'בתך ה' אלוקי ישראל מן העולם ועד העולם', כדי להודיע שאין בין עולם־זה לבין עולם־הבא כלום, אלא שעולם־זה הוא כפרוזדור לפני הטרקלין – עולם־הבא. והנהיגו ברכותיו בעולם־זה, כדי שיהיו רגילים לעולם־הבא.

כשרבי חיים הסתלק מהעולם, ניסיתי לצייר לעצמי מה נעשה כעת בשמים. ישנה גמרא בבבא קמא ק"א ובבבא מציעא ס"א! "רבא אומר! כד שכיבנא (כשאסתלק מן העולם), בטוח אני שרבי הושעיא יבוא לנגדי, דאנא מתרצנא ברייתא כרבי הושעיא" (כיון שתירצתי את כל הברייתות כדעת רבי הושעיא). לפי זה, כשרבי חיים נפטר, הוא הרי הקיף את כל הש"ס, כל התורה, עשה ספרים רבים, אם כך ודאי כל חכמינו ז"ל באו לקראתו.

אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו

פעם אמרתי לו שהוא זכה למה שלא הרבה זכו, שכמו שיש רמב"ם עם פירוש "משנה למלך" של ה"כסף משנה", יש גם רמב"ם עם פירושו של הגר"ח קק, הלא הוא הגאון רבי חיים קניבסקי.

אכן, זכה רבי חיים זצ"ל שעוד בחיים חיותו היו הערותיו מודפסות על הירושלמי. זכה הוא כבר בהיותו אברך צעיר לימים לחבר את הספר "דרך אמונה" שהתפרסם בכל העולם. למרות שהיו בעולם כאלו שאמת עליו כי בהיותו צעיר לימים עדיין לא למד כל־כך כמו בשנים שלאחר מכן, הנה יצירת הפלא "דרך אמונה" נכתבה על ידו אז, באותן שנות אברכותו...

כבר בהיותו אברך בכולל התפרסמה ידיעתו המקיפה בתורה, וכל מי שהיה צריך משהו, ידע כי רבי חיים הוא הכתובת.

עייל בלא בר

כאמור, זכיתי לאהבה ולקירבה מיוחדת מצידו, והיה לי כדאי לבוא אליו בכל פעם ולו רק בשביל להתבשר מאהבת התורה המיוחדת שלו. בהקשר לכך אספר עובדה מעניינת!

זכיתי לקירבה מיוחדת אצל הרבי מ"תולדות אברהם יצחק" שליט"א, ובמשך כשלושים שנה, בכל פעם שהיה מגיע לאנטוורפן, היה מתאכסן אצלי בביתי. שנה אחת בערב יום־כיפור, הייתי בירושלים ונכחתי ב'טיש' שהוא ערך בבית־מדרשו, 'טיש' שכולו התעוררות ודבקות מתוך בכיות והרגשת קדושה. והנה באמצע ה'טיש' קיבלתי לפתע טלפון מר' משה סמוטני הי"ו, מקורבו של מרן רבי חיים, המברר מדוע לא הגעתי ואומר לי כי הרב קורא לי לבוא ולסעוד עימו את הסעודה־המפסקת.

מיד ניגשתי אל האדמו"ר מ"תולדות אברהם יצחק" ואמרתי לו שאני נאלץ ללכת. הרבי התפלל והזכיר לי כי רצה לכבד אותי בברכת המזון, אך כשאמרתי לו כי נקראתי לביתו של רבי חיים קניבסקי, הרבי סבר וקיבל! "נו, רבי חיים, ס'איז עפעס אנדערש..."

כל חפצריך לא ישוו בה

כשהגעתי לביתו של רבי חיים בשעת אחר הצהריים של ערב יום כיפור, הוא ישב על מקומו בעליית הגג ועסק בתורה. רק מעטים הורשו וזכו להגיע אליו למקום זה, ואני זכיתי לכך כמעט בכל פעם שהגעתי אליו. מיד התחלנו לדבר בלימוד. הסדר הרגיל היה שרבי חיים אכל סעודה ומפסקת כשעתיים וחצי לפני "כל נדרי", והנה ישבנו ודיברנו בלימוד עד עשרים וחמש דקות לפני "כל נדרי". או אז מיהר רבי חיים לרדת מעליית הגג, כשהוא נאנח ואומר! "אוי אוי, חייבים לאכול סעודה מפסקת". לשאלת הרבנית בפליאה! "חיים, מה קרה?" השיב רבי חיים בשלוש מילים! "ר' ראובן פה..."

כך ראיתי בחוש שכאשר רבי חיים מדבר בלימוד הוא שוכח מכל העולם כולו. כולו היה רותח ומבעבע ב"ריתחא דאורייתא" כשהוא אינו מצוי כלל בעולם הזה. כך נראה יהות ששקוע כל כולו בלימוד.

זכיתי ללמוד ממנו הרבה דברים חוץ מהתורה עצמה. שהרי את מה שכתוב בגמרא יכולתי גם אני ללמוד בעצמי, אך את כל ההנהגות שמעבר לתורה ולגמרא, את זה אפשר היה ללמוד ולהשכיל רק בהימצאות על ידו.

נושאים שעל הפרק

האם דיברתם איתו בנושאים שונים שעלו על הפרק?

לא. אמנם מבחינת הקירבה בינינו יכולתי לדבר איתו על הכל, והיו אף פעמים שגדולים וטובים ביקשוני לדבר עימו בנושאים שונים שהיו על הפרק בציבור החרדי, אולם אני לא נעתרתי לכך. השארתי את הקשר בינינו רק לשיחה בדברי תורה.

אמנם פעם אחת, כשהעולם כולו רעש וסער עם ההתמוטטות של "מגדלי התאומים" בארצות הברית בעקבות התקפת טרור, שאלתי אותו אם שמע על כך, והוא ענה לי כי אינו יודע על מה אני מדבר... שאלתי אותו! הרי כתוב בגמרא בשבועות דף ו', שתנא אחד אמר לשני למה הוא מתעלם ואינו מתעניין בסביבתו, והתנא צריך לדעת מה נעשה? ענה לי רבי חיים כי כתוב שם ש'צריך' לדעת, אבל לא כתוב ש'חייבים' לדעת...

כך היה מופשט מכל עניני העולם הזה, וזאת בהתאם לתפילתו היומיומית שכידוע היה מתפלל כל יום שישכח את כל ידעותיו חוץ מדברי תורה. ואכן תפילותיו נענו, אני יודע בידעיה ברורה שכך היה, והמעשה הבא יוכיח.

אין לו בעולמו אלא ד' אמות של תורה

יום אחד בשעות אחר הצהריים כשישבתי אצלו, נכנס אליו יהודי מחו"ל ואמר לו! "רבי, חרב עלי עולמי. אתמול קבלתי ידיעה שכל רכושי הלך לטמיון. כעת אני נוסע הביתה, ויודע שאין לי ממה להתפרנס". אני ראיתי ושמעתי במו עיני ואוזני את רבי חיים נד בראשו ומשתתף בצערו של היהודי ואומר לו בחמלה! "אזוי, אזוי..." למחרת לפני הצהריים כשישבתי במחיצתו של רבי חיים, הגיע שוב אותו יהודי אמריקאי, ברצונו להיפרד מרבי חיים, ואמר לו! "רבי! מה אני עושה? איך אני חוזר הביתה?!" והנה להפתעתי רבי חיים שואלו! "מה יש?" והיהודי עונה! "אין לי מאיפה להתפרנס". ורבי חיים שואלו שוב! "מה קרה?"

התפלאתי מאד על כך, שהרי עימו הייתי ביום האתמול כשאותו יהודי בא לרבי חיים מדמם ובוכה על צרתו, ואיך יתכן כי רבי חיים לא זוכר מכך מאום?! שאלתי את בני הבית והמקורבים איך זה יתכן שרבי חיים שמע אתמול את סיפורו הכואב וקורע הלב, והשתתף בצעת, והיום הוא אינו זוכר מכך כלום?! ענו לי שככה זה אצלו. כל יום הוא מתפלל שישכח את כל מה שסביבו כדי שלא יפריעו מלימוד התורה. כי אילו היה זוכר את כל מה שתברו איתו והתייעצו איתו שהיה לא היה הוא... פעם הוא גם אמר לי בלשון זאת, שהוא מתפלל כל יום שישכח את כל מה שסביבו ואינו נוגע אליו, שלא יפריעו ולא יזכרו. ואכן, לעיתים קרובות ראיתי אצלו, שמשעה לשעה לא זכר דברים ששמע במילי דעלמא, והיה לפלא, שכן לפי כח זכרונם המופלא היה יכול וצריך לזכור הרבה יותר מכל אדם אחר. דבר זה הוא חידוש שאיננו מוכר אצל גדולים אחרים.

ותורתך בתוך מעי

הייתי אומר עליו את דברי הגמרא בקידושין ל"ג בענין קימה והידור שצריך לנהוג בפני תלמיד חכם, ואומר על כך רש"י! בגלל שהוא גופא נהיה מעין 'א שטיק תורה', חתיכת תורה. ישנו כלל לפי הכתוב בירושלמי בראש השנה, ש"דברי תורה עניים במקום זה ועשירים במקום אחר". לפי זה, כל דבר שכתוב בש"ס בצמצום, כתוב במקום אחר בהרחבה ובהרחבה. כך גם בנושא זה, היכן כתוב בש"ס שתלמיד חכם נהיה 'חתיכת תורה'? ישנו "חת"ם סופר" על ענין זה בברכות מ"ז. הגמרא אומרת בעבודה זרה דף מ'! "אמר ליה מנא לך הא? מתלתא קראי שמיע לי, מרב ושמואל ור' יוחנן", ורש"י מפרש "מג' חכמים

גדולים שכדאי לסמוך עליהם כעל המקרא" דהיינו פסוקי התורה. מכאן ראייה שדברי החכמים נחשבים כתורה.

כזה היה רבי חיים! הוא ישן כי היה חייב, כי אדם מוכרח לישון, אבל גם שינתו היתה תורה. הוא ישן כמו שצריך לישון על פי ההלכה, התאמץ מאד לישון על צידו, למרות אי הנוחות. כל דבר היה אצלו לפי התורה, מוטעם ביראת־שמים, תורה־דיג. הוא לא זז כמלוא נימא מהתורה, מהשולחן־ערוך. לא היה שום דבר של פקפוק שלא חייב אותו. אולי היו או ישנם עוד תלמידי־חכמים וגדולי ישראל השולטים בכל התורה כולה, אולם רבי חיים היה תל תלפיות שאלפי איש היו פונים אליו, ועם כל זאת מיד כשגמר לשמוע את הפונים אליו חזר לתלמודו ושקע בו כל כולו. כדברי הירושלמי בברכות דף ט'! "תנה ליבך ועינך ואדע כי אתה שלי".

פעם שאלתי את רבי חיים! הרי יהודים רבים באים אליכם לשאול שאלות, מדוע לקמץ כליכך בזמן קבלת הקהל? והרי הגר"מ פיינשטיין זצ"ל כותב בספרו "אגרות משה" שכל אחד צריך לתת מעשר מזמנו למען הזולת. אמר רבי חיים שהוא יודע על תשובה זו של הגר"מ, ואכן הוא נותן כל יום שעה מזמנו. אמרתי לו! הרי אתם ערים כל יום שמונה־עשרה שעות, לכן צריכים אתם לתת שעתיים בכל יום. ענה לי רבי חיים! "אתה צודק, ואכן שעה אחת ביום אני נותן ועוד שעה בכל יום גוזלים ממני..."

אין מים אלא תורה

רבי חיים היה רק תורה ועוד פעם תורה. ישנם סביבו סיפורים מופלאים ומפורסמים, אך לא זה מה שאני רוצה להביע אודותיו. ישנו ווארט מרבי חיים מצאנז על הכתוב בגמרא "השותה מים לצמאז אומר שהכל נהיה בדברו" (כלומר שברכת שהכל על מים נאמרת רק כשהשותה את המים שותה אותם לרוות צמאזו ולא למטרה אחרת). אמר רבי חיים מצאנז כי "אין מים אלא תורה", ולפיכך מי ששותה מים לצמאז, כלומר מי שלומד תורה לצמאז, אזי כל מה שהוא אומר נהיה בדברו.

כמו כן המהרש"א במועד קטן ט"ז מביא את דברי חז"ל "מי מושל בי? צדיק מושל בי, כנאמר 'צדיק מושל ביראת אלוקים'. צדיק גוזר והקב"ה מקיים, הקב"ה גוזר וצדיק מבטל". אומר המהרש"א פשט מחודש על "הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים", שהכל בדי שמים, חוץ מהצדיקים בעלי יראת־שמים, שיש בכוחם להכריע ולבטל את גזירת שמים. זהו כוחם של הצדיקים.

אחת ההוכחות להיותו של רבי חיים זצ"ל בבחינת "צדיק מושל ביראת אלוקים" הוא המעשה המפורסם עם הופעת החגב בביתו בדיוק בעת בה עסק בבירור דיני החגבים. מעשה זה היה כה מפורסם, ואי אפשר לרמות מיליוני אנשים.

המראיין: ידוע על המשך מופלא לסיפור זה. אשה שהתקרבה ליהדות באה אל הרבנית הניבסקי ע"ה, וסיפרה על כאבה לנוכח אי רצונו של בעלה להתקרב ליהדות וכי הוא מבטל בדעתו את כל מה שהיא לומדת ומייקרת. חיזקה אותה הרבנית לבל תיפול ברוחה, כי יתכנו ניסים והכל יכול להתהפך לטובה ביום אחד. וכהוכחה לקיומם של ניסים בימינו, סיפרה לה על החגב שהופיע בביתם כנ"ל.

חזרה האשה לביתה וסיפרה לבעלה את סיפור החגב. אולם הבעל, שהיה פרופ' לזואולוגיה, ביטל את הסיפור מכל וכל באומרו שהוא לא מציאותי כלל, שכן כפי הידוע לו, חגבים מופיעים רק בלהקות ולא יתכן שהגיע חגב בודד. והנה, תוך כדי דיבורו המתברבר והמזלזל, הופיע לפתע דרך חלון ביתו של הפרופ' דגן חגב בודד ונכנס לביתו... הפרופ' ההמום נאלם דום, הרים ידיים בהכנעה כלפי שמיא, הצהיר כי הוא מבטל את כל מה שאמר עד כה, וחזר אף הוא בתשובה.

'ראובן: הסיפור מפליא מאד. ואכן, זו תופעה מוכרת שלסיפורי צדיקים ישנו המשך מוחשי לאחר מכן. ה"בני יששכר" אומר על מאמר חז"ל "תורתו של דואג היא מן השפה ולחוץ ואינה פרה ורבה", שכל מלה שלו נפסקת ואינה נמשכת, והיא נאמרת רק מהשפה ולחוץ כמו שאומרים את האותיות א', ב', ולא אלף, בית, במילוי האותיות, שזוהי תורתם של צדיקים שיש לה המשך... ואביא לכך דוגמא מהמציאות!

לסיפורי צדיקים יש המשך

רבי מרדכי גרינפלד שליט"א, רב דחסידי ויזניץ באנטוורפן, ביקשני פעם לשאול את רבי חיים שאלה! ליד ביתו יש עץ ענק ורב שורשים, ושורשיו חודרים אל מתחת ליסודות הבנין ומסכנים אותו. שאלתו היא! האם מותר לקצץ את העץ? שאלתי את רבי חיים את השאלה, והוא שאל! "האם זה אילן סרק?" עניתי שכן, ורבי חיים תמה! "אז מה השאלה?! הרי כתוב במפורש 'אותו תכרות' לעומת עץ פרי שעליו כתוב 'אותו לא תכרות'. הרגשתי באותו רגע כאילו רבי חיים שפך עלי קומקום של רותחין, על שאלתי הפשוטה שתשובתה כה ברורה. אמרתי לו שאצל חסידים יותר מקפידים וחוששים בכל זאת לכרות את העץ, ועזרני ה' ונזכרתי בפסקי תוספות פסחים קל"ב! "הקוצץ אילן סרק אינו רואה סימן ברכה". כשאמרתי זאת אמר רבי חיים בהתפעלות! הו, עכשיו זו כבר באמת שאלה...". למעשה, לאחר זמן קצר העץ הנ"ל קרס מעצמו, אולי בזכות אמירתו של רבי חיים. אולם לסיפור זה היה המשך מעניין, כאמור.

פעם הייתי בפריז? ב'קונוונשן' (ועידה) תורנית, כשאחד מבניו של מרן הגר"ע יוסף זצ"ל היה הדובר המרכזי. בסעודה שנערכה בהמשך האסיפה, העליתי בשיחה עם מספר רבנים את דברי אותו פסקי תוספות הנ"ל, על הקוצץ אילן סרק. לאחד

הרבנים היה בן, בחור מבוגר שלמד היטב בישיבת "קול תורה" בבית זוגן, אולם בדיוק באותם ימים התבטל לו שידוך ומרוב שברון ליבו הפסיק ללמוד.

הבן היה גם הוא באותה אסיפה ושמע את הדברים. ארבעה שבועות לאחר מכן התקשר אלי האבא, ואמר לי שבנו כל כך התפעל מהעובדה שאפשר לזכור כזה "פסקי תוספות" נדיר ולא שכח, עד כי דבר זה עורר ונענע אותו והוא חזר לקדמותו בלימוד תורה, וברוך ה' הוא גם זכה להתארס עם משפחה רבנית במונטריאול. הרי לנו שסיפורי הצדיקים יש להם המשך ומילוי ופעולתם אינה נפסקת.

האם גם איתכם דיבר רבי חיים "פטפטי דאורייתא", כגון כמה פעמים כתוב... וכדומה?

כן, זה היה נוסח וסגנון הדברים תמיד, שאלות בקיצור לשון! "כמה?", "איפה?" וכדומה. גם על כל דיבור חול שדיברתי בפניו, שאל "איפה?".

פעם אחת שאל אותי! "מהו הדבר הכי מצוי שעל ידו מתקרב ומתקשר בן אדם אחד לשני?" עניתי לו על אתר! "כסף". פקח עלי רבי חיים את עיניו ואמר בפליאה! "ר' ראובן! אתה אומר כך?!" אמרתי לו "כן". שאלני! "איפה?" (כלומר, מאיפה אני לוקח את זה?). עזרני ה' והברקתי לו תשובה! בכתובות קי"א שואלת הגמרא על הפסוק "ואתם הדבקים בה' אלוהיכם חיים כולכם היום" – וכי אפשר להידבק בשכינה? והלא אש אוכלה הוא, אלא... כל העושה פרקמטיא לתלמיד חכם מעלה עליו הכתוב כאילו מידבק בשכינה. ועל זה מפרש רש"י! העושה פרקמטיא. מתעסק בממון ת"ח כדי שיגיע להם שכר והם פנויים לעסוק בתורה על ידי אלו, וכתוב "ואתם הדבקים בה' חיים כולכם היום" ע"י דיבוקן בת"ח יזכו לחיות". דהיינו, קח כסף מהתלמיד חכם ותעשה ממנו מסחר ביזנס, ובכך תהנה אותו ותזכה לחיים. זהו הפשט, שאם לא כן היתה הגמרא צריכה לומר שיקבע איתו שיעור... אלא שלקבוע שיעור עם התלמיד חכם מתאים רק לאנשים מסוימים, ואילו כסף מתאים לכולי עלמא...

הוספתי ואמרתי משל, שאם יש יהודי בבית הכנסת שניגש כל יום אל הרב ואומר לו משהו מהגיגיו, הרב יסתכל עליו כעל טרדן שבא אליו כל יום עם אמירה אחרת. אבל על יהודי שיגש אל הרב כל יום ויתן לו שטר של מאה דולר, יגיד הרב "ירבו כמותו בישראל"... ר' חיים נהנה מהדברים ואמר כי "זה לא מופרך".

פעם הייתי אצלו בל"ג בעומר, כשבאותו יום היתה אמורה להתקיים שמחת נישואין במשפחתו. שאלני רבי חיים היכן מובא בש"ס ענין זה של חתונה בל"ג בעומר? אמנם רבי חיים ידע שלא כתוב בגמרא דבר כזה, אך רצה לשמוע ממני מה אני אומר על כך.

עניתי לו שכתוב בסנהדרין ע"ו! "האזהב את שכנו והמקרב את קרובו והמשיא בנו ובתו סמוך לפרקן, עליו הכתוב אומר אז תקרא וה' יענה"... נניח שיהודי אירס את בנו בשבוע שלפני פסח, כמובן שהוא טרוד בהכנסת החג וכל הכרוך בכך ולא יכול לחתן את בנו לפני החג, לא בחג עצמו, וכן לא אחריכך בימי הספירה. יוצא, אם כך, שהיום הראשון בו הוא יכול להשיא את בנו סמוך לפרקו הוא בל"ג בעומר... רבי חיים נהנה ואמר! "נישט שלעכט, סי ניט אוועק צו מאכן" (לא מופרך, אי אפשר לדחות סברא זאת...). גם בפעם הזאת זכיתי להנות אותו ולגרום לו לחייך.

המראיין: שמעתי ופרסמתי סמוך להסתלקותו של רבי חיים סיפור מעניין שהגיע אלי דרך בעל המעשה, אודות אחד מהבעליות שובה בבני ברק, ר' אלי שמו, שנהיה מקורב לביתו של רבי חיים. כשנדע לו כי רבי חיים צריך להגיע לצורך חשוב לירושלים עיר הקודש, הזמין את חברו הטוב אשר ברשותו היה רכב חדש ונזח על מנת להסיעו לירושלים. לנסיעה הצטרף בנו של רבי חיים, הג"ר שאול שליט"א, ואף ר' אלי מצטרף לנסיעה כ'מתווך'. בעוד הנהג מתניע את הרכב ויוצא לדרך, מעלה הוא בפני ר' אלי ידידו שאלה מעשית המנקרת מזה זמן במוחו, בעקבות המושגים הבסיסיים ביהדות אליהם החל להתוודע לא מכבר. היות ויש לו בביתו כלב, וידוע לו כי ההלכה קובעת כי בטרם יגש בעל הבית לאכול עליו להאכיל את בעלי החיים שברשותו, תוהה הוא האם עליו להקדים מאכלו של הכלב גם בשבת בטרם עושה הוא קידוש, או שמא לא? "הנה יש לך הזדמנות לשאול את הרב הגדול", דחק אלי בידידו, והנהג אכן ניצל את ההזדמנות ופרש את שאלתו בפני הרב. רבי חיים שמע את השאלה וענה מיד כי אכן, מסתבר שיש להאכיל את הכלב גם לפני קידוש. ומכיון שהועלה ה"כלב" על שולחן הדיונים, נשמע לפתע קולו של הגר"ח פונה אל בנו ושואלו! "שאל, כמה פעמים מופיעה המלה 'כלב' במסכת 'ברכות'?" הבן רבי שאול העלה מתוך זכרונו מספר ענינים במסכת ברכות בהם מוזכרת המלה 'כלב', והאבא הגדול ממשיך ומוסיף ומפרט עוד כהנה וכהנה מראי מקומות בהם מופיעה המלה 'כלב' במסכת 'ברכות'. "ועכשיו", ממשיך הרב ושואל את בנו, "כמה פעמים מוזכרת המלה 'כלב' במסכת 'שבת'?" שוב מתחיל הבן להביא מובאות שונות מזכרונו, והאבא הרב ממשיך ומוסיף ומפרט עוד כהנה וכהנה מראי מקומות למלה 'כלב' במסכת 'שבת'. וממסכת 'שבת' למסכת 'עירובין', ואחריה ל"פסחים", כך חולפים האב ובנו בזכרונם על פני מסכתות הש"ס, 'מדפדפי' בעליפה מגמרא לגמרא, עוברים בזכרונם ומפרטים עוד ועוד את כל האיזכורים של המלה "כלב", היכן וכמה פעמים מופיעה היא בכל מסכת ומסכת. הדרך ממשיכה, גלגלי הרכב נעים על פני הכביש המתפתל, וגלגלי המוח של הרב ובנו ממשיכים אף הם להתגלגל בכבישי המסכתות... כך גורסים הם

בעליפה את כל מסכתות התלמוד, עד שמגיעים לירושלים מחוז חפצם, ויחד עם זאת הם מסיימים את המשימה התורנית המעניינת שלקחו לעצמם בנסיעה זו.

ר' ראובן: סיפור מופלא מאד! אפשר להוסיף על כך את דברי המהרש"א על הפסוק "אם תוציא יקר מזולל כפי תהיה", שהמזכה את הרבים זוכה להיות כפיו של הקב"ה, איך? כאשר אדם זוכה להחזיר אנשים בתשובה. גם אני התפללתי תמיד שאזכה להחזיר מישהו בתשובה, אך לא שאצטרך לטרוח ולחפש את מי להחזיר אלא שיזדמן לי מן השמים אדם כזה.

רצון יראיו יעשה

והנה ה' עזר לי וגם תפלתי התקבלה. היה זה כאשר באחת מטיסותי התיישב לידי יהודי רחוק מאד מיהדות בשם "בן צבי", עטור כולו בשרשראות ומדליות של צלבים וצלמים ר"ל ומלווה בכלב ענק. במשך כל הטיסה דיברנו ארוכות, ולאחר תקופה התקשר אלי וסיפר שחזר בתשובה. הוא היה אדם מאד מוכשר, ותהליך החזרה בתשובה היה לו מאד קשה, אך ה' עזר לו והוא הצליח ונהיה 'ערליכער איד', תלמיד-חכם וירא' שמים. הוא היה כבן ארבעים ושער ראשו זקנו החלו להלבין, אך עדיין לא מצא את זיווגו. שלחתי אותו לרבי חיים ואמרתי לו שיגיד שאני שלחתי אותו. כשהגיע לרבי חיים הוא שאלו! "איך קוראים לך?", והוא ענה! "בן צבי". שאלו רבי חיים! "מה זה?", וענה שנקרא כך על שם נשיא המדינה לשעבר. אמר לו רבי חיים! "...תוריד את המלה 'בן' ותיקרא רק 'צבי', וה' יעזור". עשה האיש כדבריו של רבי חיים, ותוך זמן קצר התארס, הקים בית זוכה לילדים תלמידי-חכמים, על אחד מהם ידוע לי שהוא גר בבתי-הונגרין בירושלים.

(בהקשר לשמות, פעם כשנכנסתי לרבי חיים אמר לי! "שמע סיפור שהיה לי היום. בא אלי בן אדם ואמר שרוצה לתת לבתו הנולדת את השם 'שירה'. שאלתיו! למה? ואמר שעל-שם שבת' שירה. ואם היתה זו פרשת מצורע, היית נותן את השם 'מצורע'?!)

עם הגראי"ל שטיינמן

גם אצל הגראי"ל שטיינמן זצ"ל זכיתי להיות מאד מקורב ודיברתי עימו הרבה בלימוד. בנו הגר"מ אמר לי פעם! "אינך יודע כמה אבא שלי אהב אותך". בביתו היה שיעור כל יום לפני מעריב, ומדי פעם כשהגעתי לביתו בשעת השיעור, כיבד אותי לומר את השיעור.

פעמים רבות שאל אותי שאלות למקורם של דברים בש"ס, וב"ה תמיד עניתי לו. פעם אחת שאל אותי הגראי"ל היכן יש רש"י בש"ס שכותב כי החולה ניזק מהמחלה עצמה. אמרתי לו שאינני יודע, ואז אמר 'הנה תפשתי אותך לראשונה בדבר שאינך יודע!'. אולם כעבור זמן קצר נעניתי ואמרתי! ביבמות ע"א. שאלני! איך יתכן שמקודם לא ידעת ועכשיו אתה יודע? איך הנך עושה זאת? ואז שאל אותי מה פירוש הדבר ברש"י, והסברתי ששם בגמרא יבמות ע"א כותב המהרש"ל! "לפי שהבכיה של התינוק מחמם אותו... שזן אותו ומחממו", וגם ב"חובות הלבבות" כותב שיש לתת לתינוק לבכות שכן זה מועיל למוחו. ואכן לרש"י זה התכוון הגראי"ל שטיינמן.

פעם כשהייתי אצלו הגיעו כארבעים בחורים משיבת באיאן בביתר להיבחן אצלו על המסכת שלמדו, וידעו מצוין. כשיצאו הבחורים שאלתי אותו! מילא הם ידעו היטב כי רק עכשיו עסקו בזה וחזרו על זה, אבל אתם, איך שאלתם שאלות כאלו מרוכזות ושקלא וטריא במסכת זו?!

הוא היה עילוי במסכתות הישיבתיות, חכימא דיהודאי. על עשרות דברים או שאלות שמעתי מרבי חיים כי "זה שייך להרב שטיינמן".

*

הסיפורים והעובדות ממשיכים לקלוח ולזרום מפיו של ר' ראובן הי"ו, חיים אצלו כביום התרחשותם ומלאים מוסר ודעת לכל מבקש ה'. תכלה היריעה והדברים לא יכלו. אנו מודים לר' ראובן על ההצצה הקצרה-רחבה שנתן לנו לתוך מעונו ובנינו של רבי חיים זצ"ל, ומתפללים שנזכה לקחת ולו משהו קטן מהעושר התורני-רוחני אליו התוודענו דרכו. אמן!

(התפרסם בבטאון המודיע - פסח תשפ"ב ומתפרסם באדיבותם)

תַּפְתָּב זֹאת לְדֹר אַחֲרוֹן, וְלִבְנֵי בָנִים תִּהְיֶה לְזִפְרוֹן, וְכָל הַמְזִפִּיר אוֹתָהּ יָרוֹן, אֲשֶׁרִי הָעַם שִׁפְפָה לוֹ

(ריה"ל פיוט לפרשת זכור)

תוכן הענינים:

א. ויאמר ממוכן לפני המלך והשרים (א, טז). ב. ובהקבץ בתולות שנית (ב, יט). ג. ותאמר למלך בשם מרדכי (ב, כב). ד. ומחודש לחודש שנים עשר הוא חודש אדר (ג, ז). ה. ודתייהם שונות מכל עם ולמלך אין שווה להניחם (ג, ח). ו. ודתייהם שונות מכל עם (ג, ח). ז. כי אין לבוא אל שער המלך בלבוש שק (ד, ב). ח. ויגידו למרדכי את דברי אסתר (ד, יב). ט. ותלבש אסתר מלכות ותעמוד בחצר בית המלך הפנימית נכח בית המלך (ה, א). י. ורבים מעמי הארץ מתייהדים (ח, יז).

א. ויאמר ממוכן לפני המלך והשרים (א, טז)

מכאן שהדיוט קופץ בראש (מגילה יב:). ופירש"י שכיון שממוכן נמנה אחרון בין השרים ובכ"ז ענה ראשון מכאן שהדיוט קופץ בראש. וצ"ע הלא דיני נפשות מתחילין מן הצד וא"כ כדין עשה ממוכן שענה ראשון. ובאמת בירושלמי (סנהדרין פ"ד ה"ז, ציין לזה בגלה"ש במגילה שם) משמע דנכון עשה ממוכן משום דמתחילין מן הצד, ומבואר במפרשים שם דהמחלו' בין הירושלמי לבבלי אם דיניהם כדינו, דהיינו דגם להם יש הכלל שמתחילין מן הצד וא"כ עשה כדין, וכן סובר הירושלמי, או דדיניהם לאו כדינו והיה עליו להמתין למלך ולשרים החשובים והוא קפץ בראש.

אך עדיין אפשר לומר דגם להירושלמי יש כאן ראייה דהדיוט קופץ בראש דמ"מ מדוע קפץ ממוכן להשיב לפני ששאלו אותו, אמנם מתחילין מן הצד אבל מ"מ עליו לחכות שיבקשו ממנו להשיב. (אלא דע"ז י"ל דאולי אכן הוא קיבל רשות ומאן יימא לן דקפץ לפני שביקשוהו, אכן פסוק מפורש הוא: "ויאמר ממוכן לפני המלך והשרים" כלומר הוא דיבר לפנייהם ולא חיכה לדבר אחריהם, ומדוע הפסוק מציין זאת כנראה שלא קיבל רשות...)

ובפי' בעלי התוס' אי' דהלשון הדיוט "קופץ" כי הוא כמו פרעוש שקופץ, שנאמר אחרי פרעוש אחד (ש"א כא, יד) ותרגום פרעוש - הדיוט, עוד הוסיף שלכן נקרא ממוכן כי זה היה לו מום שקפץ בראש, ממוכן מלשון מום כן. ולפי"ז גם יובן מה שנשתינו אומרות תדיר שלכנינים יש דין של הדיוט קופץ בראש...

ב. ובהקבץ בתולות שנית (ב, יט)

וצ"ע הלא כבר נבחרה מלכה חדשה למלך תחת ושתי ומדוע יש לקבץ שנית הבתולות.

תשובה לכך שמעתי מהגרי"מ זוננפלד שליט"א, שסיפר שפעם ראה באיזו חנות קופת צדקה עבור "ישיבה לבחורים פליטי השואה" שאל את בעל החנות והלא כל פליטי השואה כבר מבוגרים מאד היום ולשם מה עדיין אוספים כסף לזה? ענה לו בעל החנות: "א מוסד פאר-מאכטמען נישט" ובתרגום חופשי: מוסד לא סוגרים (גם אם אין בו צורך..). ומהאי טעמא יובן שגם את מוסד קיבוץ הבתולות לא סגר אחשוורוש.

ג. ותאמר למלך בשם מרדכי (ב, כב)

אר"א אר"ח כל האומר דבר בשם אומרו מביא גאולה לעולם שנאמר ותאמר למלך בשם מרדכי, (מגילה טז:).

מביאים בשם מרן הקה"י צ"ל שמדינא א"צ להזכיר את הספר ששם ראה את המקורות כי אם אך מצד טובת עין.

ובשדה חמד כ' שאם חכם חידש דבר מדעתו ואח"כ מצא שקדמו אותו בספרי המפרשים יכול לומר זאת משמיה דנפשיה.

ואם מביא דבריו של גדול בתורה ורוצה לסתור אותם ולהוכיח שאינם נכונים כלל ועיקר וטעות היתה בידו, אמר בזה אחד האדמו"רים דבכה"ג עדיף שיאמר הדברים בשם "חכם אחד" כדי שלא יכשל בהלבנת פנים.

סיפר הגר"י רוזנטל צ"ל אב"ד חיפה, שהגאון רבי איסר זלמן מלצר צ"ל הביא פעם דברי תוס' המובאים בכסף משנה שאלוהו תלמידיו אם אלו דברי התוס' מדוע הרב מביא את הכסף משנה הלא הרב לא מביא את מה שאמר על כך הכס"מ, ענה להם הגרא"ז כיון שאני לא זכרתי את התוס' מעצמי עלי להביא את המקור בו ראיתיו.

ויש להוסיף דבודאי הגרא"ז צ"ל לאחר שראה את הכס"מ עוד עיין בתוס' עצמו וכהמעשה הידוע שהיה עם החזו"א שבחור א' דיבר עמו בלימוד והבחור אמר משהו בשם תוס' ואמר לו ע"ז החזו"א זה התוס' לפי איך שאתה הבנת אותו, וצריך לראות שוב את לשונו, ולאחז"כ בהמשך לימודם אמר החזו"א דבר מה בשם הרשב"א ענה לו הבחור כך סובר הרשב"א לפי הבנת החזו"א, והחזו"א נהנה מאד ואמר לו אכן ראוי לראות בפנים שוב. וא"כ ה"ה מן הסתם הגרא"ז מלצר ראה שוב את התוס' בעיון ואעפ"כ הביא זאת בשם הכס"מ.

מצינו כ"פ בחזו"א שמביא שיטה וחולק עליה ובכה"ג אינו מביא בשם אומרו משום שהוא חולק עליו.

ד. ומחודש לחודש שנים עשר הוא חודש אדר (ג, ז)

ת"ר אין מעברין וכו' אין מעברין אלא אדר, (סנהדרין יב.) ובתוס' שם (ד"ה אין) כ' דכתיב מחודש לחודש שנים עשר הוא חודש אדר. וברש"י ר"ה ז. כ' הטעם דכתיב שמור את חודש האביב - חודש הסמוך לאביב עבר.

ויש לדון מה היה אילו אכן היה אפשר לעבר את חודש אלול, האם גם אז בישיבות פוניבז' ותפרח ועוד, היה אסור להתחתן באלול א' ואלול ב'.

עוד יש לחקור אם הספרדים היו אומרים סליחות בב' החודשים או שהיו מחליפים מנהגם למנהג שכנזים. וכן אם שכנזים היו תוקעים בשופר חודשיים. וכן הלאה ע"ז הדרך. וצ"ע.

וצדדי הספקות, דאם זה משום הכנה של ארבעים יום לקראת יוה"כ הרי שרק באלול האחרון יש לנהוג כל המנהגים הנ"ל, אך מאידך אפשר דענינו של אלול הוא מפני עצמותו, וכידוע המעשה במשגיח דא' הישיבות שהיה עצוב מאד בליל ר"ה ושאלוהו תלמידיו מדוע וענה משום שנגמר אלול, וא"כ האלול הוא מעלה בפנ"ע ללא קשר לימי הדין. וצריך עיון.

ה. ודתייהם שונות מכל עם ולמלך אין שווה להניחם (ג, ח)

א"י במגילה יג: דהמן אמר לאחשורוש דאם המלך יגע בכוסו של המלך חובטו בקרקע ואם יכנס בו זבוב מוציאו ושותהו. וברא"ש (ע"ז פ"ה סי' יא) יליף מזה דבצונן האיסור לא מפליט כמו שהעיד המן שהיו זורקים הזבוב ושותים, מכאן ראייה שאין איסור פולט בצונן (ע"ש מה שחילק מעכבר שאוסר).

(יש להוסיף בזה שהנה עמלק הוא יצה"ר ויצה"ר דומה לזבוב, ובעמלק נאמר "זכרון בספר ושים באזני" ר"ת זבוב).

ובכתב סופר על המגילה כ' דלא כהרא"ש ותורף דבריו דהנה טענות המן סותרות עצמן מיניה וביה, דמתחילה פתח ישנו עם אחד שהם ישנים מן המצוות ואין מקיימים את התורה, ובהמשך אומר דתייהם שונות, אומרים שה"י פה"י, וכן הטענה שאין שותים מכוס של המלך וכו' וא"כ זו ראייה שהם שומרים את התורה.

ולכן פ"י דהמן טען לאחשורוש דאמנם מי ששומר על דתו ובגלל זה אינו מקיים את מצוות המלך בשלמות יימחל לו כי הוא עושה זאת בגלל דתו, אבל ישראל אינם שומרים, והראיה, דהשתתפו בסעודתך השתכרו וקלקלו, וכל מה שהם אומרים שה"י פה"י הוא כדי להמלט מעבודתך, וכן הביא ראייה מזבוב שלמרות שהוא אוסר ומפליט גם בצונן מ"מ הם שותים כי אינם שומרים את התורה ורק את שלך אינם שותים.

ו. ודתייהם שונות מכל עם (ג, ח)

א"י בתרגום שני יומא דעצרתא וכו' סלקין לאגרא בית אלקיהון ושדיין חזורי תפוחין ומלקטין יתהון. ועי' בברכי יוסף (תרס"ט) שכ' דדברי התרגום שני הם המקור לקשט את ביהכ"ג באילנות בחג השבועות.

וי"א שמכאן המקור למנהג צאנז לזרוק תפוחים מכיוון האדמו"ר לכיוון הקהל בשמחת תורה, והיינו יומא דעצרתא. (וי"א שהמן התבלבל וחשב דעצרתא הוא רק שבועות ולא ידע שזה גם שמיני עצרת...). והביאו ראי' ממלבושי יו"ט סי' תרס"ט אות א שהביא ראייה ממה שאמר המן לענין שמחת תורה ע"ש.

ז. כי אין לבוא אל שער המלך בלבוש שק (ד, ב)

מכאן שאסור ברקיקה בהר הבית, ומה שק שאינו מאוס לפני בשר ודם כך רקיקה שהיא מאוסה לפני ממ"ה לא כ"ש (ברכות סב:). ובמהרש"א שם כ' דמק"ו זה נלמד שאסור להתפלל עם שק דאם לפני מלך בשר ודם אין לבוא בלבוש שק לפני ממ"ה עאכ"כ.

(וייל"ע לפי"ז אם מותר להתפלל בתחפושת וכבר כתבנו ע"ז בעבר בשם הגר"ש וואזנער דתלוי אם יכול להשאיר בכובד ראש).

ובס' עבד המלך הקשה מחזקיהו המלך שנאמר בו ויקרע את בגדיו ויתכס בשק ויבוא בית ה' (מ"ב, יט, א) ולהמהרש"א היאך הוא בא בלבוש שק לבית ה'. ות"י בב' אופנים: א', דלבש השק מתחת בגדיו, ונראה לבאר דבגדיו העליונים היו קרועים ולכן היה נראה השק תחתיהם, דבלא"ה אין לשק משמעות, ועכ"פ כה"ג מותר. וב', דכיון דעשה כן מתוך הכנעה ומורא שמים ובקשת רחמים היה מותר.

וקצ"ע מתענית טז. שמוציאין תיבה לרחובה של עיר ומתכסין בשקין. ואמנם לרש"י ל"ק דפ"י דיצאו לבית הקברות ולא להתפלל. אך גם להמפרשים דהתפללו בזה אפש"ל בב' אופנים, א' דלבשו השק תחת הבגדים, ועוד דכיון דזה ברחובה של עיר ולא באו לבית המלך - בית הכנסת, מותר ומה שכ' המהרש"א הוא רק לביהכ"נ. וצ"ע.

אך בודאי אפשר ללמוד מזה ק"ו דאם בשק אסור לבוא לביהכ"נ ק"ו בן בנו של ק"ו שאסור לבוא בריח של בואש לביהכ"נ, ובפרט שאין כלל מקום לבן תורה להיות במקום שיש בו סרח ריח בואש או הגורמים לו.

ח. ויגידו למרדכי את דברי אסתר (ד, יב)

והתך היכן הוא אלא מכאן שאין משיבין על הקלקלה (מגילה טו.) וכעין מש"כ ומוציא דיבה הוא כסיל.

אמנם בתוס' ב"ב ד. מביא מהתרגום שהטעם שהתך לא בא היא משום שהמן שראה את התך יוצא ונכנס בבית מרדכי הרגו להתך, אך אין זה כהגמ' הנ"ל.

ובס' חסידים (תתב) כ' שאם יש מזה נפק"מ הרי שצריך להודיע וכמו ויבוא הפליט ויאמר לאברהם וכן ויוגד ליוסף הנה אביך חולה, וכדו', דכה"ג צריך להודיע. והקשה דא"כ מה הראיה ממרדכי והלא היה עליו להודיע לו דהיה לו בזה נ"מ. ותי' דהיה רע בעיניו שאסתר לא רצתה לבוא אל המלך ולמסור עצמה ולכן לא הלך. אך לפי"ז צ"ע א"כ היאך למדין מכאן דאין משיבין על הקלקלה, והלא לא הלך כי היה רע בעיניו.

(אכן ידועה שיטת הגר"א דאין חותמין "על הארץ ועל המחיה ועל הכלכלה" אלא "על הארץ ועל המחיה" בלי על הכלכלה ולפי"ז א"ש.)

ט. ותלבש אסתר מלכות ותעמוד בחצר בית המלך הפנימית נכח בית המלך (ה, א)

אי' בזהר (בהר ח"ג קט) דהמלך הוא קוב"ה ונכח בית המלך הוא נכח ביהמ"ק דכל ישראל צריכין לכוון תפלתן לשם נכח בית המקדש. וכן בתרגום עה"פ ויהי ביום השלישי ותלבש אסתר מלכות שהתפללה כנגד ביהמ"ק בירושלים. דין זה מוזכר בברכות לא, ונפסק בשו"ע.

ובמדרש אסתר רבה סוף פ"ח אי' אמרה אסתר משולה אני לענייה השואלת מבית לבית כן אנכי שואלת רחמיך מחלון לחלון בבית אחשורוש. וצ"ע מהו הלשון מחלון לחלון ואי' בברכות לא, לעולם יתפלל אדם בבית שיש בו חלונות, וברמב"ם פ"ה מתפילה ה"ו כ' שצריך לפתוח חלונות כנגד ירושלים כדי להתפלל כנגדם, וכ"נ בטושו"ע או"ח סי' צ'.

וא"כ עולים הדברים נפלא שהיא אמרה מחלון לחלון כי התפללה בחלונות הפונים לביהמ"ק והכוונה בחלון בבית אחשורוש דוקא הפונה לביהמ"ק.

י. ורבים מעמי הארץ מתייהדים (ח, יז)

גרי אריות וחלומות וכו' וגרי מרדכי ואסתר אין מקבלין אותם עד שיתגיירו בזה"ז (יבמות כד:).

והטעם שאין מקבלין להאי מ"ד גרי מרדכי ואסתר ושאר הגרים המוזכרים שם משום שלא התגיירו להיות יהודים אלא מפני סיבות חיצוניות, וגרי מרדכי ואסתר התגיירו בגלל שנפל פחד היהודים עליהם כדאי' בסיפא דקרא.

אך למסק' נפסק בגמרא שם דמקבלין אותם והם גרים כשרים, וע"ש בתוס' (ד"ה לא) דהגרים בימי מרדכי ואסתר התגיירו בינם לבין עצמם ובכה"ג מקבלין אותם כי אכן רצו להיות יהודים באמת. ויוטעם ע"פ מה שמביא הגר"מ ולדמן שליט"א בשם מגות הלוי לפרש את הכתוב כי נפל פחד היהודים עליהם, דהיינו שנפל עליהם הפחד שהיהודי מפחד

אִמְלוּ רַעִים שְׂתוּ וְשִׁמְרוּ, וַיְמִי הַפְּוִדִים בְּשִׁמְחָה שְׁמְרוּ, וְעַם שְׂמִחָתְכֶם הָעֲנִיִּים זָמְרוּ, וְשִׁלְחוּ
מִנּוֹת לְאֵין נֶמֶן לוֹ

(ריה"ל שם)

בס"ד

פורים תשפ"ג

שתיה כדת יש אונס

ויהי בעיצומו של סעודת אחשורוש, השתיה היתה כדת (וכדין) אין אונס, לא מיבעיא יין, וודקה, וערק, ליקר, אלא אפילו משקים מתוקים, כי כן יסד המלך שכן תיקן וצוה להוריד את המס עליהם כל ימי המשתה. והשקה את כל השותים בכלי זהב, כלומר בכלים שמחירים כמו זהב דהיינו כוסות חד פעמיים. וכלים מכלים שונים, אל תקרא שונים אלא שנים, כלומר כל אחד שנה מכוס של השני, חוץ מכוס של המלך שמי שיעשה כן יהרג.

בשעה שאחשורוש היה עסוק עם סירובה של ושתי מלהגיע, אמר המן לעצמו, "כל המשתה הזה איננו שווה לי אם לא אשתה מכוס של המלך". ואכן, פיעם [מיהר] המן [את רגליו] לכיוון הכוס של המלך. המן התקרב, "ויפן כה וכה וירא כי אין איש", עיטר הכוס עם כוסות אחרים, הגביה את הכוס טפח מעל השלחן, לקח אותו בכף ידו עם אצבעותיו כלפי מעלה וגמע את כל הכוס. הטעם היה טעם של 'גן גיהנם', "טעם של המוות". המן התחיל להשתגע בבית המלך, וכשאחשורוש חזר מהריגת ושתי, לא ייטב הדבר בעיני המלך. התפלא על שגעון של המן כי אע"פ שהמן הוא יא משוגענע רשע! אבל הפעם הוא הפריז על מידתו.

מיד צווה אחשורוש על סגר מוחלט על כל בית המלך, שכולם יסירו את המסכה, כדי שכל אחד ואחד יעבור על 'בדיקת חורבונה'. כל התוצאות אצל האנשים היו שליליות שהרי כתיב, "וירא כי אין איש". מיהו (זה ואי זה הוא) משמע שאיש ליכא אבל אשה איכא. וכך הוה...אצל הנשים היו תוצאות חיוביות שכולן העידו שהמן שנה מכוס המלך. ואיך ראו? כמו בכל חתונה/בר-מצוה שיש מחיצה, תמיד הנשים מציצות בין החרקים ומסתכלות בצד של האנשים איך ששם שמחים בשמחה של מצוה כי מה יש לנשים לעשות במשך 3 שעות ויותר-כמה הן יכולות לדבר על דברים של מה בכך....**ברוך שלא עשני אשה!!**

אחרי שהמן נחת לכדור הארץ, אחשורוש ניגש אליו וסיפר לו את מה שסיפרו הנשים לחרבונה והוא חייב להרוג אותו. המן מתפלא והגיב, "איך אתה מאמין להן, הרי הן פסולות לעדות". אמר לו אחשורוש, "מה קרה לך, אתה לא היית, ולא תהיה אף פעם יהודי. רק אצל היהודים הנשים פסולות לעדות. אבל אצלנו, יש שוויון בין אנשים ונשים...." ותשלם לא רק על זה ששתית מכוס, אלא בנוסף תשלם מחיר מלא, 'עשרת אלפים שקלים', על שבלעת את הצי"פ (כמו כרטיס SIM בפלאפון) המיוחד שקניתי ב'אמזון' (Amazon) שכשמכניס אותו לכוס עם משקה, הוא נדבק לדופן הכוס ומרגיש כאילו אתה בעננים כעין, "יציבא בארעא וגירא בשמי שמיא". אבל הוא מתוכנן דוקא למרקם של הגוף של הקונה, וגופך אינו כגופי, ולכן השתגעת כי הוא לא מתאים לך. ולכאורה מרוב התרגשות לעבור על דעת המלך, נענעת את הצי"פ ממקומו ובלעת אותו

המן לא יורד בקלות. הוא טען בחזרה כמה טענות; הראשון הוא שאם אני חייב לשלם על הצי"פ, לא חייב לשלם מחיר מלא אלא כדבר משומש (יד שניה) שהוא 'מחצית השקל' (5,000). שנית, קים לי **כגריש"א זצ"ל** במי ששתה כוס מים ולא ידע שהיו בו עדשות מגע שחבירו לחדר שמר שם בלילה. אחשורוש עכשו מבולבל לגמרי-קים לי? גריש"א זצ"ל? אומר להמן, **עכשין** באמת השתגעת!! על מה אתה מדבר בכלל, מה המילים האלו?? משיב לו המן, מתי תלמד, תפסיק עם כל השטויות שלך ותעשה משהו עם עצמך! אני (מ)מוכן להסביר לך את כל הענין כפי מה ששמעתי **בקה חושן משפט** שמספרו 0722-549-661 שלוחה 8 (או 6 לאנגלית). אבל בתנאי שגם אתה תתחיל להתחכם קצת ולשמוע את ההלכה/שאלה יומית בקו הנ"ל, ולהפסיק עם כל הטיפשיות שלך. אחשורוש הסכים, וכמובן אמר 'בלי נדר', והתישב לשמוע את תמצית הענין.

תנן (בב"ק פ"ב מ"ו), אדם מועד לעולם בין שוגג בין מזיד בין ער בין ישן סימא את עין חברו ושבר את הכלים משלם נזק שלם. הגמרא (ד.) שואלת, ישן דרכו להזיק? ומתרת, כיון דכייף ופשיט אורחיה הוא. גם **בירושלמי** (בב"ק פ"ב ה"ח) איתא, א"ר יצחק מתניתא (מתניתין) בשחיו שניהם ישינין (בכה"ג חייב אפילו בישן), אבל אם היה אחד מהן ישן ובא חברו לישן אצלו זה שבא לישן אצלו הוא המועד (והמזיק פטור). **תוס'** (שם "כיון") מסביר, דישן לא מחייב אלא כשהשכיב עצמו

אצל הכלים אבל אם ישן והביאו כלים אצלו ושברן פטור דהם גרמו לו וכן אם היה ישן והלך חברו לישן אצלו והזיקו זה את זה הראשון פטור והאחרון חייב.

ונראה שהביאור בזה הוא, שאע"פ דק"ל אדם מועד לעולם, א"א לחייב אדם שהזיק א"כ היתה לו איזשהו ידיעה מוקדמת שיש לפניו אפשרות להזיק כגון במקרים הנ"ל ששניהם ישנים ויודעים זה מזה וממילא צריך להיזהר שלא להזיק. ואם יזיק אחד את השני, ואפילו באונס, אמרינן אדם מועד לעולם כי היה לו להיזהר ולא נזהר כראוי. משא"כ אם לא היתה לו ידיעה מוקדמת, כגון שכאשר הלך לישון לא היה אף אחד בצדו ורק אח"כ השני בא לידו לישון, הרי הראשון אינו נביא כדי לדעת שבא השני לידו. וא"כ לא היה לא להיזהר שלא להזיק, ואם הזיק פוטרים אותו מלשלם.

ולכאורה כך מבואר בדברי התוס' הנ"ל. שהרי חילקו בין שהשכיב עצמו אצל הכלים שמשמע שהוא קירב את עצמו לכלים במקום להרחיק מהם, בין אם היה כבר ישן ואחד הביא כלים אצלו דבכה"ג פטור ד'מאי הוה ליה למעבד'. (ובעצם זה כלל גדול באדם המזיק, שאם לא היה לו להעלות על דעתו שיש לפניו מצב של גרימת נזק, א"א לחייבו כי אחרת בכל פינה שאדם פונה יצטרך לחשוש שמא יגרום נזק ולא ניתנה התורה למלאכי השרת אלא לבני אדם ויכולים לחיות בלי חששות כאלו. לדוגמא, ק"ל שאין דרכן של בני אדם להתבונן בדרכים ואם הזיק תוך כדי הליכתו ברחוב-במקום שלא עלול להיות חפצים-פטור. ובפי' אלו נערו (כתובות ל"ד:) אמר הניח להן אביהן פרה שאולה, וטבחוה, משלמים דמי בשר בזול, דהיינו לפי הנאתו. אבל דמי בשר כולו לא. משום דאנוסין הוו, שלא היה להן לידע שאינה של אביהן. וכן בב"ק (ל"א:) אמר אם היה בעל החביות ראשון ובעל הקורה אחרון, ונשברה חביות בקורה חייב. ואם עמד בעל החבית, פטור. וכן בפרק שור שנגח את הפרה (שם מ"ח.) אם נכנס לחצר של בעל הבית שלא ברשות, והזיקו בעל הבית פטור, היכא דלא ידע ביה.)

וחייבים להזכיר כאן את דברי **היש"ש** (בב"ק ג:) בענין הזה ושייכותו לפורים, וז"ל; **והשיכור**, אפילו הגיע יותר משכרתו של לוט, מ"מ מחייב בתשלומים על כל הזיקות. ומה שמסקינן בפי' הדר (עירובין ס"ה.) דשיכור כלוט פטור ממיתת ב"ד ולא מלקין אותו. היינו דפטור מדיני שמים על אותו העון. ומ"מ מקבל דינו על מה שלא עצר ברוחו ושיכר עצמו להשתגע. אבל לפוטרו מדין הזיק שמזיק לחבירו פשיטא שחייב דאדם מועד לעולם, בין שוגג בין מזיד, בין ער בין ישן, בין אונס בין רצון. דא"כ לא שבקת חי. דכל שונא ישתה וישתכר על חברו להזיקו, ויפטור, **ואפילו בפורים** דמחויב להשתכר. מ"מ אין כונת רבותינו כדי שישתגע. רק כמו שכתב הרמב"ם (ה' מגילה פ"ב ה"טו) צריך להשתכר להיות נרדם בשכרתו.

נחזור לסוגיין, מצאתי בס"ד **בשו"ת להורות נתן** (חט"ו סי' קס"ב) שהסביר הפטור כנ"ל. וז"ל: שבגוונא דמיירי בירושלמי שהיה ישן והביאו כלים אצלו ושברן, דבזה לא זה בלבד שלא היה לו רצון להזיק, אלא שגם לא היה לו כונה להזיק, שכאשר שבר את הכלי שהונח אצלו בשעה שישן, לא ידע כלל שהוא עושה מעשה הזיק, ונמצא דלא זה בלבד שאין לו רצון להזיק אלא גם שאין לו כונה להזיק, שהרי אינו יודע כלל שהוא מזיק, שהרי הוא ישן. והא דישן חייב כששבר כלי שהיה מונח אצלו בשעה ששכב לישון, היינו משום דכיון דידע שיש כלי אצלו, היה לו לזהר שלא לשכב לישן שם, שהרי הוא יודע שהוא עלול להזיק בשנתו, ואם שכב שם לישן הוי ליה כפושע וכאילו הזיק ברצון ובכונה, שהרי ידע שהוא עלול להזיק בשנתו. אבל כשהונח כלי אצלו אחר שכבר ישן ושבר את הכלי בשעת שינתו, נמצא שלא רק שלא היה לו רצון להזיק, אלא אף

כוונה לא היתה לו, שהרי לא ידע כלל שיש שם כלי העלול להשבר על ידו, ולכן פטור, עכ"ל. הסבר אחר מצאתי מהגרי"ל שטיינמן זצ"ל, שבזמן שאדם ישן אינו אפילו נקרא 'אדם' להיות בגדר אדם מועד לעולם וממילא פטור כשלא ידע שבא אצלו.

הרמב"ן (בב"מ פ"ב) הבין את דברי הירושלמי באופן אחר. הרמב"ן מקשה שהרי קי"ל כנ"ל אדם מועד לעולם בין באונס ובין ברצון. וא"כ למה פטרוהו לדברי האומר אנוס הוא. ויש שהשיבו שאינו חייב באונסין גדולים וסמכו דינם מהירושלמי שאמרו בישן ובא חבירו וישן אצלו הוא המועד. ואי אפשר להעמידה דהתם משום דשני פשע בעצמו, עכ"ל. לפי הרמב"ן, הפשט אינו 'מאי הוה ליה למזיק למעבד', אלא שהשני שבא אצלו או הניח הכלים אצלו הוא זה שפשע שהרי הוא יודע שהראשון אין לא דרך להיזהר מלהזיק וממילא השני גורם נזק לעצמו. וכמו שכתב הרמב"ן, כתב גם **הרמב"ם** בהלכות חו"מ (פ"א הי"א), וכן אם הניח כלי בצד הישן ושברו הישן, פטור שזה שהניחו

הוא המועד שפשע. (עי' בתוס' בב"ק כ"ז: ד"ה ושמואל שמחלק בין שני מיני אונס-אונס שקרובה לגניבה שפטור, ואונס שקרובה לאבידה שהוא קרובה לפשיעה שחייב שעל זה נאמר אדם מועד לעולם אפילו באונס.)

נ"מ בין תוס' לרמב"ן הוא מה שמוזכר ברמב"ן הנ"ל בסוף דבריו שאם היה לו אבן בחיקו ולא הכיר בה מעולם והזיק בו. לפי תוס' הנ"ל פטור שהרי לא עלה על דעתו שיש כאן מצב של נזק שאינו יודע שיש לו את האבן בחיקו וממילא לא היה עליו להיזהר. משא"כ לפי הרמב"ן הוא חייב כי אין כאן אדם שני בכח"ג שפשע אלא רק הוא עצמו וממילא אין פטור של אונס גמור שהרי אדם מועד לעולם אפילו באונס.

החזו"א (סנהדרין סי' כ"ה ד"ה 'ויש לעיין' וביו"ד סי' ס"ט) כותב עוד סברא לפטור האדם שהזיק באונס, והוא כאשר האדם לא עשה מעשה של נזק אלא מעשה של הצלה וכד' ובמקרה הזיק.

בשו"ע (שע"ח:א) נפסק שאדם שהזיק אפילו באונס חייב לשלם. כיצד-נפל מהגג ושביר את הכלי, חייב נזק שלם. מבואר בדבריו שאין חילוק בין אונס לאונס, ואפילו אונס גמור חייב, כשיטת הרמב"ן. אלא שהרמ"א כותב "ודוקא שאינו אנוס גמור", והמשמעות הוא שהרמ"א בא לפרש את דברי המחבר. וא"כ המחבר סובר שבאונס גמור פטור וכדעת התוס'. אבל הש"ך כותב (סק"א) שלשון הרמ"א מגומגם וצ"ל "וי"א דוקא שאינו אנוס גמור", שכן משמע דעת הרמב"ם והמחבר (עי' בביאור הגר"א אות ג' שלפי הכס"מ גם הרמב"ם מחלק בין אונס לאונס גמור). נמצא, שיש מחלוקת בין המחבר לרמ"א, שלפי המחבר חייב על כל אונס ואפילו אונס גמור. משא"כ דעת הרמ"א שחייב על אונס אבל פטור על אונס גמור (כעין אבידה וכו"ל שהוא קרוב לפשיעה). וכן מוכרח בס"ב במה שחייב המחבר את מי שנפל מן הגג והזיק ואפילו אם נפל ע"י רוח שאינה מצויה. משא"כ לרמ"א שחייב שם רק בגלל שאינו נחשב כאונס גמור, משמע שאם היה אנוס גמור היה פטור.

הערה"ש (שע"ח סי"ג) כותב, ונ"ל דהרמב"ם ס"ל דכיון דבגמרא מחייב מזיק באונס אין סברא לחלק בין אונס לאונס אלא דס"ל דבמקום שיש אחר שגרם לנזק זה והוא פושע יותר מזה האנוס אין לנו לחייב את זה שנאנס אלא זה שפשע, עכ"ל. והוא מה שהבאנו לעיל את דברי הרמב"ם בהלכות חו"מ פ"א הי"א במה שכתב שזה שהניחו הוא המועד שפשע.

כשסיים המן את 'השיעור פרטי' לאחשורוש, אחשורוש אמר, "יפה דרשת. הבנתי את הענין. אבל הזכרת שאתה טוען 'קים לי' כהגריש"א זצ"ל. אתה יכול לפרט יותר?" המן עונה לו, "אוודא". שמעתי ביום אחד בקו חו"מ הנ"ל שאלה כזאת מהרה"ג רבי יצחק זילברשטיין שליט"א. היו שני בחורי ישיבה שהיו חברי חדר בישיבה. ובלילה חזר האחד לפני השני והכניס את עדשות המגע שלו לכוס שהיתה מונחת על השלחן לשמור אותם במשך הלילה. אח"כ בא השני והיה צמא וראה את הכוס על השלחן עם קצת 'מים' בתוכו, הוסיף עוד קצת מים ושתה את הכל-כולל העדשות. הוא הרגיש קצת מרירות במים אבל לא

חשב שהיה שם באמת משהו חוץ ממים. בבוקר, הראשון קם ממיתו וישלח את אמתו לקחת את הכוס עם העדשות-והכוס ריק אין בו לא מים ולא עדשות. שאל את חברו אם יודע משהו עליהן וענה לו בשלילה. דיברו ביניהם והתברר הסיפור. הניזק תובע את חברו שישלם עליהן והשני הסכים לשלם בתנאי שישאל שאלת חכם. שאלו את **הרב זילברשטיין שליט"א** והוא זכה לשאול את מו"ח זצ"ל (גריש"א זצ"ל) וגיסו מרן שר התורה זצ"ל. **הגריש"א זצ"ל** פטר אותו מכמה סיבות; השני לא עשה פעולה של נזק אלא היה מעשה שתיה בעלמא. ועוד, לא עלה על דעתו בכלל שיהיו שם עדשות מגע וממילא הוי אונס גמור. והאחרון, הניזק הוא שפשע ממה שהכניס אותן לכוס מים ושם על השלחן שהוא מקום משותף ויד כל בו'. כלומר, גם לפי תוסי' וגם לפי הרמב"ן, לפי הגריש"א זצ"ל ה'מזיק' פטור. מאידך, **הגר"ח"ק זצ"ל** סבר שהמזיק כן חייב בטענה שאדם מועד לעולם אפילו באונס. ועוד, ברגע שהרגיש טעם מר במים היה צריך לחשוש שאולי זה לא מים רגילים וממילא הוי קרוב למזיד. (גם **בשו"ת משנה הלכות ח"י סי' קצ"ח** נפסק שהמזיק חייב, אלא שהשאלה שם היתה קצת שונה מנד"ד ואפשר שיש מקום לחלק ביניהם, ע"ש. וע"ע **בשו"ת קנה בשם ח"א סי' ככ"ד**).

ממילא, טוען המן, 'קים לי' כגריש"א זצ"ל כי אע"פ שעברתי על דבר המלך שאסור לשתות מכוס של המלך, לא היה לי אפילו הוה אמינא שהצי"פ הזה היה בפנים ונהגתי איך שה'עוילם' נוהג במשתה היין ולא שייך לחייב אותי גם על זה, ולכן אני פטור מלשלם. ולפי דעתך, כמה שזה שוה....שאתה רוצה להרוג אותי, יש לי 'קים לי' אחרת....קים ליה בדרכה מיניה-היות שאני חייב מיתה, פטור

מלשלם. אחשוורוש מחזיר להמן, "א שיינע ווארט. אבער, שטייט אין פסוק-והשתיה כדת **אין** (טענת) אונס". זאגט המן, "דארף קין מדייק זיין-טענת אונס ליכא, אבל טענת אונס גמור איכא, דהיינו בכה"ג והשתיה כדת **יש** (טענת) אונס."

אחשוורוש השתומם כשעה חדא, קם בחמתו, וצוה להוציא את המן ליהרג מיד. אבל קודם לכן, שאל מהמן מה שאלתך ומה בקשתך האחרונות לפני מיתתך (אולי אחשוורוש היה הטיפש מבין כל הטיפשים, אבל עדיין היה אדם נימוסי). המן ענה, שאלתי ובקשתי לפרסם בכל מדינות המלך (מלכי המלכים הקב"ה) מהודו עד כוש את הקו חושן משפט הנ"ל. רק כחמש דקות כל יום (לא בשבת), שאלות מרתקות מהרה"ג יצחק זילברשטיין שליט"א ועוד, ופסקי הלכה מגודלי הפוסקים של שושן ועוד. כדאי לכל אחד להצטרף היום לאלו שכבר נהנו ולמדו ממנו. ואולי אפילו תקדיש שנה אחת לירידת נשמת-המן בן אגגי זכרוני לקללה. שוב, **המספר הוא 0722-549-661 שלוחה 8 לעברית, 6 לאנגלית**, ובזמן הקרוב עם ועם כלשונו'.

בינתיים נודע לאסתר מה אמור לקרות ומיהרה להגיד את מרדכי. אמרה לו, "אם החרש תחריש בעת הזאת" ולא תמנע אחשוורוש מלהרוג את המן, אולי רוח והצלה יעמוד ליהודי שושן, אבל היהודים בדורות הבאים לא יזכו לחגוג את נס הפורים העתיד לבוא, ולהיות יהודי בלי פורים 'קין נישט זיין'. וכדאי לעבור על הריגת המן פעם אחת כדי לקיים ימי פורים הרבה.....

לפרטים נוספים ולהארות, ניתן ליצור קשר איתי, יצחק גולדברג, (בין הסדרים) 054-8461102 או במייל mgoldberg1101@gmail.com

וארטיס לפרשת תצוה

כז. ואתה תצוה את בני ישראל ויקחו אליך שמן זית זך. איתא במדרש שה"ש א.ד. שהקב"ה אמר את ב' הדברות הראשונות "אנכי" ו"לא יהיה לך", וכשראו ישראל פרחו נשמתם ואז הם פחדו ובקשו ממשה שהוא יאמר את שאר הדברות. ומוסיף המדרש שבגלל זה הפסידו ישראל שיש בהם שכתת התורה, ואילו היו שומעים הכל מה' לא היתה בהם שכחה. ולפי"ז רמזו היטב בפסוק ה' אומר למשה ואתה תצוה את בני ישראל, והיינו אתה תצוה אותם את הדברות ולא אני אבל ויקחו שמן זית זך שכיוון שתשלט בהם שכחה ידלקו לשמן זית ששמן זית משיב את הזכרון. רבי יונתן איבשיץ.

כז. ויקחו אליך שמן זית זך כתית למאור להעלות נר תמיד. ומבאר רש"י להעלות מדליק עד שתהא שלהבת עולה מאלוה. כך פירש רש"י כאן. ואילו בפרשת בהעלותך פירש עוד פירוש להעלות: שעשו מדרגות לפני המנורה כדי לעלות עליה הכהנים להדליק המנורה. וקשה למה רש"י כאן השמיט ד"ז? וי"ל, אומר רבי נפתלי מסלוצק, כיון דהמנורה היתה בגובה יח' טפחים והיינו כמטר שבעים בערך וזה גובה האדם, לכך בפרשת בהעלותך שהוא ציווי לכהנים לכל הדורות, הוצרכו מדרגות כדי להדליק את הנרות יפה. אבל כאן מדובר בציווי לשון (שהוא הדליק את הנרות בשבעת ימי המלוואים) שהיה בעצמו בגובה עשר אמות ולא הוצרך כלל למדרגה.

כז. ויקחו אליך שמן זית. הקשה בפנים יפות מדוע נאמר כאן שמן זית ואילו בשאר המקומות כגון במנחות ובמצורע לא נאמר אלא שמן סתם? ועוד מדוע נאמר שמן זית ולא שמן זיתים? וי"ל דהנה יש לחקור מהיכן היה לישראל שמן טהור במדבר הרי לא היו להם זיתים משלהם, אלא נראה שהביאו ממצרים או קנו מעבדים בדרך, וא"כ הוא שמן שבה מזיתים טמאים וממילא גם השמן טמא וכיצד השתמשו בו במנורה? אולם הרי מבואר בפסוקים: לך: שהשמן הבא מן הזית נטמא רק באופן שהאדם סוחט בפעם אחת יותר מכביצה והיינו שני זיתים. ונשמע מזה שהסוחט זית אחד בכל פעם אין השמן מקבל את טומאת הזית. ומעתה י"ל שמשום כך נאמר ויקחו אליך שמן זית זך כדי להזהיר את ישראל שיסחטו בכל פעם זית אחד כדי שהשמן לא יטמא. מתוקים מדבש.

כח. ואתה הקרב אליך את אהרן אחיך. מבואר שיש עניין שמושה ימנה את אהרן לכה"ג, וביאר הגר"י הטעם דהדבר תלוי במשה שהוא יהיה הממנה ולא הקב"ה י"ל דמבואר בתוס' שאין מעמידים כה"ג אלא ע"פ מלך, והרמב"ם כתב דבעינן ב"ד של שבעים ואחד למנות כה"ג, נמצא שלכך תלוי מינוי אהרן במשה שהיה לו דין מלך בדין ב"ד של שבעים ואחד.

כח. ואלה הבגדים אשר יעשו חשן ואפוד. וכו' ועשו בגדי קדש לאהרן ולבניו לכהנו לי. הגמ' בשבת לא. מספרת מעשה בכרי אחד שהיה עובר אחורי ביהמ"ד ושמע קול סופר שאומר ואלה הבגדים אשר יעשו חשן ואפוד: אמר: הללו למי? ענו לו לכהן גדול, אמר אלך ואפודי כדי שישמיעו כה"ג. בא לשמא ונזרק, בא להלל וגייירו. ולאחמ"כ הראה לו את הפסוק והזר הקרב יומת. נשא הנכרי ק"ו והבין שאינו יכול לשמש. אומר רש"י שם שאותו סופר היה מלמד תינוקות. וצ"ב מנא ליה לרש"י הא ואת מ' זה מעניין מה היה? וי"ל שהקשה לרש"י איך אותו נכרי שמע רק את תחילת הפסוק ואלה הבגדים וגו' ולא שמע את סוף הפסוק ועשו בגדי קדש לאהרן ולבניו, ואם היה שומע זאת היה מבין שהבגדים הם רק לאהרן ובניו, שהרי אסור לעצור באמצע כמו שכתוב במגילה כב: שאסור לעצור באמצע פסוק! ועי"ז מתרץ רש"י שזה היה מלמד תינוקות ואיתא שם במגילה שהותר להפסיק באמצע פסוק בשביל ללמד התינוקות.

כח. ו. ועשו את האפוד. הקשה בכלי יקר מה הטעם שבוכלם נאמר ועשית, ואילו כאן נאמר ועשו? וי"ל לפי שאמרו חז"ל (ערכין טז.) שהאפוד בא לכפר על חטא העגל. ולמשה לא היה חלק בזה, לכך הוצרכו בני ישראל לעשות כי הם עבדו ע"י.

כח. וחשבו האפוד כמעשהו ממנו יהיה. יש לומר, אומר רבי ברוך מגרליץ, שפסוק זה מרמז על הדין שמחשבת ע"ז הקב"ה מצרפה למעשה. ואפוד הוא לכפרה על חטא העגל. וזמ"ש וחשבו האפוד כמעשהו והיינו מחשבת הע"ז שעל זה מכפר האפוד יש לו דין כמעשהו.

כח. ט. ולקחת את שתי אבני שהם ופתחת עליהם שמות בני ישראל. כאן בפסוק יש משמעות שהיה האומן מפתח בעצמו את שמות בני ישראל, וכן להלן פסוק יא כתב פתוחי חותם תפתח את שתי האבנים.

ואילו באבני החושן לא נאמר שיפתח האומן את האבנים, וכל מה שנאמר בהם הוא שהיו האבנים מפותחות בפתוחי חותם, וראוי לעמוד על שינוי זה מדוע לא נאמר גם בחושן ופתחת: וי"ל, אומר רבי צבי פסח פרנק ע"פ הרמב"ן בתרומה כה ז, שבאבני החושן נאמר במלואותם שיהיו שלימות ולא חסרות, והיו חוקקים בהם ע"י הנחת השמיר והיה בוקע בהם בלי להחסיר בזה כלום. ודי"ז נאמר רק באבני החושן שנאמר בהם במלואותם אבל לא באבני האפוד עכ"ל הרמב"ן. ולפי הנ"ל הכל כפתור ופרח, דאפוד נאמרה החקיקה בלשון תפתח ופתחת שבהם הפיתוח נעשה ע"י האדם כיוון שלא היו צריכות להיות שלימות, משא"כ אבני החושן שפיתוחם לא נעשה ע"י האדם, אלא ע"י שמיר שנעשה מאלו נאמר בהם שיהיו מפותחות.

כח. כא. והאבנים תהינה על שמות בני ישראל שתיים עשרה על שמותם. מבואר בגמ' יומא עג. שכל אותיות הא"ב היו על אבני החושן, וכששאלו באורים ותומים היו האותיות מאירות לתשובה. ומקשה הגמ' הרי בשמות השבטים לא כתוב את האות צ, ומתברר שהגמ' שהיה שם גם את שמות האבות ובשם יצחק יש צ. ומקשה הגמ' מה עם האות ט שאין לא באבות, ולא בשבטים, ומתריצין שכתוב שבטי ישורון ע"י הגמ'. ותימה גדולה למה לא שאלו דבר ראשון על האות ט. דהוא לפני צ. וי"ל, מביא החת"ם, שיש במדרש שתי שיטות מה היה כתוב על האורים ותומים (מלבד השבטים שזה כתוב להדיא בפסוק). שיטה ראשונה סברה שכתוב שמות האבנים אדם פטדה וברקת וכו'. ושיטה שניה סברה שכתוב את האבות. והנה בתחילה הגמ' למדה שכתוב את שמות האבנים היינו אדם פטדה, וא"כ יש שם את האות ט. אך כשהגמ' תירצה שכתוב את שמות האבות א"כ חסר את האות ט. ועי"ז תרצו שבטי קה.

כח. לב. לא יקרב. הגמ' ביומא עב. לומדת מכאן שהמקרה בגדי כהונה לוקה. שנאמר לא יקרב. והקשה הרוגטשובר הרי יש כבר פסוק אחר שממנו ילפינן שאסור לקרוע בגדי כהונה והוא יא תעשו כן לה' אלוכם! ותירץ שלא תעשו לא ילפינן דינא דגרם קריעה דשרי התם גרמא במחיקת שם (שבת קכ) והכא אסור מ"לא יקרב".

כח. לג. ועשית על שוליו רמוני תכלת וגו' על שוליו סביב ופעמוני זהב בתוכם סביב. היכן היו הפעמונים? הנה כאן התרגום אונקלוס אומר שהפעמונים היו בין הרימונים. ואילו בפרשת ויקהל לט כה אומר התרגום שהפעמונים היו בתוך הרימונים, ועו"ק דבתרגום יונתן בן עוזיאל ג"כ יש סתירה בין הפרשיות, דבפרשת תצוה כתב רבי יונתן שהיו 71 פעמונים, ואילו בפרשתנו כותב רבי יונתן שהיו 72 פעמונים (ויש שמכח קושיות אלו שינו הגרסאות עיין בפירוש יונתן). וי"ל, אומר ה"ב קודש', דהציווי של פרשת תצוה נאמר לפני חטא העגל, ושם הציווי היה לעשות פעמוני בין הרימונים וא"כ היו 71 כי היו 72 רימונים ובין כל אחד לשני היה פעמון, זה יוצא בס"ה 71. משא"כ פרשת פקודי היה אחרי חטא העגל, א"כ לא היה אפשר לעשות את הפעמונים שהיו מזהב בחוץ, כי זה היה מזהב מתסטרט, שמזכיר חטא העגל ואין סגור נעשה סגור, ולכך הוצרכו להשיג הפעמונים בתוך הרימונים והיו 72 פעמונים כמנין הרימונים.

כח. לה. ונשמע קולו בבואו אל הקודש. בתנ"ך מופיעה ג' פעמים המילה ונשמע. א. נעשה ונשמע. ב. ונשמע קולו. ג. ונשמע פתגם המלך. מבאר החיד"א את הקשר בין שלושתם. הנה בגמ' בשבת פח איתא שישארל יכולים לטעון שפסוק לא יקבלו עונש על העבירות כי הם היו אנוסים, כי כפי עליהם הר כנגילות. ואומר שם הרשב"א שזה הכל עד שנכנסו לארץ, אך כשנכנסו לארץ ישראל בטלה טענת האונס, כי הקב"ה אמר להם אני נותן לכם את הארץ רק בתנאי לקבלת התורה והם נכנסו לארץ (ותלוייהו וזבין זביניהו ע"י). והנה כל זה אינו רק כשהיו בארץ אך כשגלו והתבלת התנאי מילא שוב חזרו להיות אנוסים. ועי"ז הדר קיבלוהו ברצון בימי אחרשורש. וכך מפרש החיד"א את ג' הפסוקים הנ"ל: בתחילה אמרו נעשה ונשמע אך א"א להיענש ע"כ כי זה היה באונס, לכן יש את ונשמע קולו בבואו אל הקודש היינו לארץ ישראל, ואם תאמר הרי גלו והתבלת התנאי וחזר להיות אונס? עי"ז יש את ונשמע' פתגם בימי אחרשורש שחזרו וקיבלו באהבה. בבעל הטורים הביא ביאור נוסף על העניין הזה של ג' פעמים ונשמע. הנה אמרו חז"ל במגילה ג: אמר רבה מקרא מגילה עדיף על עבודה בביהמ"ד ותלמוד דתורה. כי על התורה כתוב

פרשת תצוה כי תשא פורים תשפ"ג

נעשה ונשמע, וגם על עבודה כתוב ונשמע קולו. ומ"מ ונשמע פתגם המלך כי רבה הוא, והיינו קריאת המגילה רבה על הכל. ומרמז גם ש'רבה' הוא זה שאומר את הדין הזה.

כח. לה. ונשמע קולו בבואו אל הקודש ובצאתו ולא ימות. הנה אמרו חז"ל בעירובין נד. השונה בלחשה משכח תלמודו, ועוד אמרו חז"ל באבות ג ח השוכח דבר אחד ממשנתו מעלה עליו הכתוב כאילו מתחייב בנפשו. וזהו ונשמע קולו בבואו אל הקודש לפני ה' דהיינו שילמד בקול רם בבואו לפני ה' והיינו בבית מדרש אז בצאתו קונו שוכח ולא ימות. בכור יעקב.

כח. לו. פתוחי חתם קידוש לה'. הגאון קידוש שיש כאן רמז למה דאיתא בגמ' ג' מפתחות בידו של הקב"ה: חיה. גשמים. תחית המתים. והוא מרמז כאן, פתוחי היינו מפתח של חת"ם, ר"ת חיה תחיה מטר הם קודש לה' היינו ביד ה'.

כח. לח. והיה על מצח אהרן וגו' והיה על מצחו לרצון להם לפני ה'. לשם מצח נכתב פעמיים והיה על מצח אהרן: וי"ל דהנה ביומא ז' וברש"י שם איתא שהצ"ץ מרצה כשהוא על מצח אהרן בשעת הטומאה, והא וודאי שצריך שיהיה גם בשעת הריצוי, אלא שחידש שם רש"י שצריך שיהיה גם בשעת הטומאה, ולכן כתב הפסוק והיה על מצח אהרן ונשא עוון הקדשים והיינו שזה יהיה על מצחו בשעת עוון הקדשים, וגם י' והיה על מצחו לרצון תמיד' והיינו שיהיה בשעת הריצוי, שהוא שעת זריקת הדם.

כח. לח. ונשא אהרן את עוון הקדשים אשר יקדישו בני ישראל וגו' והיה על מצחו תמיד לרצון להם לפני ה'. המילה לרצון כאן היא נראית לכאן שלא במקומה, כי לרצון שייך במצווה העולה לרצון, וכאן מייירי בכפרת עוון הקדשים, ומה שייך לרצון? מיישב הכתב סופר, דהנה מצינו סתירה דרש"י מביא ממנחות כה. שהצ"ץ מכפר על קרבן שהוקרב בטומאה, ובזבחים פח: אמרו שהצ"ץ מכפר על עזות מצח. וליישב הדברים י"ל שכשהאדם עושה מצווה הבאה בעבירה, כגון שגול חיסים והפרש ע"ז חלה, אמרו רז"ל דא"ז מברך אלא מנאץ, כי הוא עז מצח שעומד לפני ה' לעשות מצווה, ועושה זאת ע"י איסור, והי"ה המקריב בטומאה עומד לפני ה' ומתחנף לגשת בפניו בטומאה, ועי"ז אמרו חז"ל שהצ"ץ מכפר על קרבן שהוקרב בטומאה שזה גופא עזות מצח. והנה העובר עבירה ומביא קרבן, אז הקרבן מוחק ומעביר את העבירה, אבל המביא קרבן על מצווה הבאה בעבירה, העבירה מסתלקת ונשארת המצווה שהיא עולה לפני ה' לרצון. וזה כוונת הפסוק, ונשא אהרן את עוון הקדשים אשר יקדישו בני ישראל ויקריבו בטומאה, וזהו עזות מצח שניגש לפני ה' בחטא, והיה על מצחו תמיד, היינו שיבוא מצחו וכפר על עוון מצח, ואז ירצון להם לפני ה'. שהמצווה שנעשית בעבירה תעלה לרצון מפני שנמחקה העבירה ונשארה המצווה.

כט. לו. ואם יוותר מבשר המילואים עד הבוקר ושרפת הנותר כי קודש הוא. המהרש"א בקידושין נו חידש שבשר קודש שנוותר כיוון שחל עליו שם נותר בטלה קדושתו. ותמחו האחרונים מפסוק מפורש בפרשתנו שכתוב ושרפת הנותר כי קודש הוא: וי"ל דהנה יש להקשות כאן קושיה אדירה הרי כל שלמים נאכל לשני ימים ולילה וא"כ לא יתכן אף פעם שלמים בוקר השני שכבר יחשב נותר ששרי עדיין אפשר לאוכלו עוד יום ומדוע כאן כתוב ואם יוותר מבשר המילואים עד הבוקר ושרפת? וצ"ל שכל השלמים הם לשני ימים ולילה כי שלמים הם מקדשים קלים, אבל כאן מדובר בשלמי מילואים שמובא ברש"י פסוק לא ששם קדשי קדשים ולכך ביום השני הם נותר. לפי"ז י"ל שמה שכתוב כי קודש הוא זה לא הולך על בשר נותר שזה אכן לא קדוש, אלא כוונת הפסוק שאם תשאל מדוע הנותר עד הבוקר ישרף הרי תמיד שלמים נאכלים לשני ימים, התשובה היא כי קודש הוא כיוון שזה בשר המילואים ומילואים יותר קדוש ואף הנותר שלו קדוש. מאת רי"א אלטר זצ"ל בנו הצעיר של הפני מנחם שנלבי"ע בצעירותו.

בפרשת תצוה לא מוזכר שמו של משה בכל הפרשה. אלא ואתה תצוה כמה פעמים ללא שמו של משה. והטעם לכך, אומר הבעה"ט, בגלל שמושה אמר מחני נא מספרך וקללת חכם אפי' על תנאי מתקיימת. ויש להוסיף ע"כ את דברי הגאון שזה יוצא תמיד בשבוע של ז' אדר שאז נפטר משה רבינו ומרמז על סילוקו. עוד יש להוסיף מחני נא מספרך, היינו מספר כ', ותצוה הוא פרשה כ' ע"פ סדר הפרשיות ומרמז במחני מספרך'.

וארטים לפרשת כי תשא

פרשת כי תשא, הנה הפרשה היא קלט פסוקים, ולמעלה משמונים הפסוקים הראשונים נקראים לעילות כהן ולוי. ואומר האוסטרווצאר שהטעם הוא ע"פ מה שכתב המג"א קלח ד שלא להעלות לתורה סומא בפרשת התוכחה מפני שאי אתה רשאי לקרות פרשת מומין בפני בעלי מום. והשתא ניחא דהנה ישראל חטאו בעגל וא"כ כולם בעלי מומין בזה, לכן לא עולים בזה ישראל לתורה אלא רק כהן ולוי.

ל יח. ונתת אותו בין אהל מועד ובין המזבח ונתת שמה שים, פסוק זה עוסק בכיור ויש לעיין קלח כתוב ונתת שמה', למה לא די לכתוב ונתת 'בו' מים? וי"ל דאיתא בגמ' שדין קידוש ידיים ורגלים הוא בין אהל מועד למזבח. ולכן כתב ונתת שמה מים והיינו שיש דין ליטול את הידיים בדווקא שם. משך חכמה.

ל א – יג. וידבר ה' אל משה לאמר כי תשא וגו' זה יתנו מחצית השקל. יש לעיין מה טעם כתב לאמר, הנה זה לא דין לאמר אלא דין לעשות! וי"ל, אומר רבי משה דרש ב'מסורת הברית' ע"פ מה דאיתא בירושלמי שקלים ג ב, שכאשר התורם נכנס לתרום שקלים לצורך קרבנות ציבור הוא צריך לדבר בפיו מהרגע שנכנס עד שייצא כדי שלא יחשדוהו שנתן ממעות הלשכה בתוך פיו. ולפי"ז י"ל וידבר ה' אל משה לאמר שיאמר לא הזמן בשעת הנתינה.

לא יד. ושמרתם את השבת כי קודש היא לכם. יש להקשות הרי ציווי זה נאמר בפרשת יתרו בצורה שונה, ששם כתוב ששת ימים תעבוד ועשית כל מלאכתך וכו' ולמה כאן נאמר רק ושמרתם את השבת? וי"ל ע"פ הרמ"א אור"ח רצ. שכתוב שפועלים ובע"ב שאינם עוסקים בתורה כל ימות השבוע יעסקו בשבת בתורה יותר מהית"ח, והית"ח ימשיכו בעונג האכילה ושתייה. וכן הביא הב"י מהירושלמי ומדרש תנחומא שכתבו כן. וא"כ י"ל בפרשת יתרו נאמר הדין הזה לפועלים שעובדים כל ימי השבוע לכך כתב ששת ימים תעבוד, ויום השביעי שבת לה' אלוקיך היינו כל השבוע תעבוד ויום השביעי תשבות לה' - שתלמד תורה. משא"כ כאן שכתוב ששת ימים יעשה מלאכה היינו שיעשה בשבילך מלאכה, אז ושמרתם את השבת כי קודש היא **לכם** והיינו ושמרתם תתענגו באכילה והיינו לכם.

לא יד. מחלליה מות יומת. הירושלמי בשבת מביא מעשה על ר' חייא שראה אחד תולש עשב בשבת. הלך **למחר וכתב** לו מחלליה מות יומת. וקשה למה המתין למחר ולא הלך לומר לו מיד? וכן למה למחר **כתב** ולא הסתפק באמירה? וי"ל, אומר הגאון ע"פ מגילה כד. דאיתא שם שרבי חייא קרא לאות **ח ה** ובמקום וחיכיתי קרא והיכיתי. ולכן אם רבי חייא היה אומר להם מיד אז היה נשמע מהלליה מות יומת, ולכן חיכה למוצ"ש ואז כתב.

לא טו. ששת ימים יעשה מלאכה וביום השביעי שבת שבתון. תיבת יעשה כאן נכתבה בלשון שיעשה מאלוי המלאכה והייתכן שכך הוא? י"ל, אומר הטורי זהב על התורה, דהנה מצינו בחסיד אחד שנפרצה לו פרצה בגדר שדהו ונמלך עליה לגודרה ונזכר ששבת הוא ונמנע ולא גדרה ונעשה לו שנ ועלה בו צלף שממנה היתה פרנסתו וכו' גמ' בשבת קנ: . וא"כ י"ל שהתורה אומרת לנו ששת ימים יעשה מלאכה והיינו שיעשה לבד וזאת בתנאי שביום השביעי שבת שבתון קודש לה' שאף במחשבה שלך תשבות לה' ולכן גם כפל וכתב שבת שבתון.

לא יז. כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ וביום השביעי. וקשה מאוד מדוע כאן כתוב רק שמים וארץ, ואילו בפרשת יתרו כתוב כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ את הים ואת כל אשר בס. למה כאן התעלם מהים? וי"ל דאיתא בירושלמי בעי"ז שאלכסנדר מוקדון לקח נשר עליו ועף יחד אתו לשמים עד שראה את כל העולם ככדור ומשם צייר שהוא עצמו מחזיק בכף ידו את כל העולם חוץ מהים, ואומרים המפרשים על הירושלמי שאת הים הוא לא צייר כן רש"י הגויים מודים שאת הים הקב"ה עשה. והנה כאן בגמ' פסוק יג את שבתתי תשמרו כי אות ה' בני ובינכם לדעת כי אני ה', כותב רש"י שהכוונה היא שהאומות ידעו כי אני ה'. וכיוון שכאן זה הולך על ידיעת האומות הרי הם כבר יודעים שהקב"ה עשה את הים, אז מה שצריך ליידע אותם זה רק שה' עשה גם את השמים והארץ.

לב אב. ויחל משה את פני ה' אלוקיו ויאמר למה ה' יחרה אפי בנעם אשר הוצאת מארץ מצרים וגו' למה יאמרו מצרים לאמר הוציאם להרוג אותם בהרים. הנה חז"ל אמרו על הפסוק כי שחת עמך היינו הערב רב שנקראים עם. ורק הם עבדו עי"ז ועם ישראל

נענש עבור שהם לא מחו. והנה דין הוכח תוכיח הוא מצוות עשה שנעשים עלה רק בעידא דריתחא. והנה חז"ל אומרים שבמתן תורה הקב"ה כפה עליהם הר כגיית ומכאן מודעה רבה לאוריתא שאם הקב"ה יתבע אותנו לדין נוכל לומר לו שקיבלנו התורה בכפייה ובאונס ואנו פטורים מלקיימה. והנה כל זה נאמר לערב רב אך לעם ישראל שיצא ממצרים לא נאמר דין זה כי עליהם נאמר בחז"ל אנכי ה' אלוקיך אשר הוצאתיך שעל מנת כן הוצאת אותך מארץ מצרים (שמו"ר כט ג) וממילא כשיש טענה לערב רב יסולק חרון האף מישראל על שלא מיחו בהם. והוא שאמר משה רבינו למה ה' יחרה אפך בעמך בישראל שהם עם של קב"ה על שעברו על מצוות עשה הדוכיח תוכיח דכיון שיש חרון אף על הערב רב הוי עידא דריתחא ונענשים ישראל וא"א לפוטרים בטענה שקיבלו באונס שהרי אשר הוצאת מארץ מצרים והיו חייבים לקבל עליהם עול מלכות, ומ"מ כיוון שטענת אנוסים היינו מועילה לערב רב ממילא נסתלק חרון אף ולא הוי עידא דריתחא ושוב אין נענשים על שעברו על מצוות תוכחה ולכן שוב מחרון אפך על הערב רב והנחם על הרעה לעמך. פנים יפות.

לב יט. ויחר אף משה וישלך מידינו את הלוחות. לכאורה יפלא על משה רבינו האיד שבר את הלוחות והלא אמרו חז"ל המשבר כלי בחמתו כהן בעיניך כעובד עי"ז. ועוד שהקב"ה כאן אמר לו אשר שברת - יישר כח ששיברת, ואידך נאמר דבר כזה על המשבר בחמתו. וי"ל דהנה מצינו בתעניתא כא: שבסורא הייתה מגיפה ובשכנותו של רב לא פגעה המגיפה ואמרת הגמ' שזה לא בגלל רב אלא בגלל איזא חסד אחר שעשה שם פסקה המגיפה. ולכאורה קשה הא זכויות רב הם עצומות לאין ערוך יותר מזכויות כל אדם, הן בעצם תורתו והן במעשיו הקדושים, ומתוך עי"כ המלבי"ם שגם כשיש לאדם זכויות הוא לא יכול להציל על עוון הדור המגיפה. שייכות בעבירה שלהם, ולרב לא היה שום שייכות בעבירות שלהם. והנה משה רצה לכפר על העי"ז של הדור ובשבי"ז צריך איזה שייכות לחטא וזה לא היה למשה, לכן הוא מסר נפשו וחטא כדי שיהיה לו חלק בחטאם ועי"כ יוכל להגן עליהם בזכויותם וזה מה שאמר לו הקב"ה יישר כח ששיברת, והיינו שהוא היה מרוצה ממה שעשה משה. כנסת יחזקאל.

לב לא. אנא משה העם הזה חטאה גדולה. יש להבין מדוע הגדיל משה רבינו את החטא ואמר חטאה גדולה, היה לו להמעיט כדי לסננר על עם ישראל. וי"ל שהכלל הוא שחטא הוא בשוגג, וא"כ זאת היתה כוונת משה חטא העם חטאה גדולה והיינו שוגג גדול לכן יש למחול ולסלוח להם. האדמו"ר מבעלז.

לב לב. את תשא חטאתם ואם אין מחני נא מספרך. הלשון כאן קשה כי לכאוי צריך לכתוב אם תשא חטאתם **מוטב**, ואם אין מחני וגו'. וי"ל ע"פ רש"י שכותב שאחרי חטא העגל אמר הקב"ה למשה לך רד מגדולתך כי כל הגדולה היא בשביל ישראל, ומשה בד להתפלל להקב"ה והוא חשש מגניעה כאילו הוא מתפלל בשביל גדולתו, ולכן הוא אמר לקב"ה גם אם תשא וגם אם לא תשא, חטאתם, מחני מספרך, ז"א שלא לכבודי אני מתפלל כי ממ"נ אני רוצה שתמחק אותי מספרך, ולכן אמר אם תשא חטאתם וגם אם אין אז מחני נא.

לב לג – לד. ואם אין מחני נא מספרך ויאמר ה' אל משה מי אשר חטא לי אמחנו מספרי. וי"ל, אומר האדמו"ר מוהר"ש מבעלז, דביאור הפסוק הוא כך הנה איתא בגמ' בשבת דהמשבר כלים בחמתו כאילו עובד עי"ז ולכן שבר משה את הלוחות ואמר להקב"ה ראה גם אני כביכול עובד עי"ז, ולכן אם תשא חטאתם בסדר ואם לא מחני נא מספרך, תמחק גם אותי שגם אני עובד עי"ז. ועי"ז עונה הקב"ה בלשון תימה מי אשר חטא לי אמחנו מספרך? דהיינו האם מי שחוטא לי אני אמחה אותו מספרך!!! כיוון שהחטא הוא בשבילי אני לא אמחה אותו מספרי.

לג יז. ויאמר ה' אל משה גם את הדבר הזה אשר דיברת אעשה. אמרו חז"ל כל הנביאים התנבאו ביכה' הוסיף עליהם משה שנתנבא בזה הדבר. הנה כשחטאו בני ישראל בעגל אמר לו הקב"ה לך רד מגדולתך ברכות לב. וכשידד משה מגדולתו ג"כ התנבא בכה כמו שנאמר ויאמר להם **כה** אמר ה' עברו ושובו וגו' וכעת כשנתרצה לו הקב"ה אמר לו גם את **הדבר הזה** אשר דיברת, והיינו מה שהתנבאת בלשון זה הדבר, אעשה, כלומר שאני אשיב אותך למדרגה הקודמת שתתנבא בזה הדבר. בעל המנחת חינוך.

לד ו. ורב חסד ואמת. הנה ביג' מידות של רחמים אנחנו מזכירים רוב חסד ו'אמת'. וקשה הרי **אמת** הוא לא רחמים אלא הוא דין כי אם הולכים לפי האמת הרי מגיע לנו עונשים גדולים! וי"ל דהנה הקב"ה מתדקק עם הצדיקים כחוט השערה ומעניש אותם על עבירות קלות מאוד עונשים כבדים, כמו שראינו הרבה בתורה אצל ראובן שבלבל יצועי אביו ואצל משה ועוד. והנה ישנם כאלה שהם לא באמת צדיקים הם רק מתנדנדים חזק בשמו"ע וכדו', עושים בגלוי מעשים עם הרבה רעש

ופרסום, אבל בתוך הבית הם קשים ומנהגם רע. ואם הקב"ה יתנהג עמם כמו שהם נראים אז הם ייענשו קשות. מה עושה הקב"ה? הוא מתנהג עמם באמת, היינו כמו שהם באמת שווים, וכך הוא מעניש אותם פחות ולא כמו שהם נראים צדיקים וזהו מידת רחמים.

לד ח. וימהר משה ויקוד ארצה וישתחו. איתא במדרש (רוב המדרשים כאן ביארו כן ועיין ברבינו בחיי וחזקוני) למה משה מיהר? משום ששמע פוקד עוון על שלשים ועל רבעים הוא פחד שמה הקב"ה יפקוד על חמישים וכו' מיד הוא מיהר כדי לעצור את חרון האף. וקשה אם מבואר בחז"ל שפוקד עוון על שלשים ורבעים הוא אחד מיג' מידות של רחמים, שהוא רחום ולא פוקד כל העונשים על אדם אחד, אלא מפזר אותם בהרבה דורות שלא יוצר מצב שאחד יקבל עונש גדול, ומאחר שמידה טובה היא למה נתיירא משה? וי"ל, אומר החיד"א ע"פ שבת קכו: „ מפנים אפי' ארבע וחמש קופות ופרך השתא חמש ארבע מיבעי, ומתרגינן ארבע וחמש כדאמרי אינשי ואפי' טובא, אבל אם מפרט ארבע חמש ושש אז הכוונה היא בדווקא. וא"כ כשהקב"ה אמר על שלשים ורבעים, מיד רץ משה לעצור כדי שלא יהיה שלוש בלבד, אלא רצה שישאר כדאמרי אינשי ארבע וחמש ולא יותר, והיינו לכל הדורות.

לד יא.ג. שמור לך את אשר אני מצווך היום. כי את מצובותי תתצון ואת מצבותם תשבדון ואת אשדיו תכרותון. הטעם שנאמר כאן מיד לאחר חטא העגל להכרית את העי"ז של הכעננים, י"ל עי"פ הגמ' בעי"ז נג: שהיא שואלת איד יכלו הכעננים לאסור את עצי האשירה שבארץ כנען הלא אר"י ירושה לנו מאבותינו והעצים שייכים לישראל ואין אדם אוסר דבר שאינו שלו, ותירצה שם הגמ' שכאשר ישראל עשו את העגל אז גילו דעתם שניחא להם בעבדות כוכבים ורק אז נאסרו האשרים וכאילו הכעננים קיבלו רשות מישראל לעבוד עי"ז בשליחותם. ולכן מיד לאחר שחטאו בעגל באו הציווי לשרוף את האשירה ולכן גם כתב את אשר אני מצווך **היום** דוקא כי יעד היום לא נאסר. אור יקרות. ועיין עוד במשך חכמה כעין זה.

לד יז-יח. אלהי מסכה לא תעשה לך את חג המצות תשמו. קצת תמוהה הסמיכות בין הפסוקים הנ"ל כי מה הקשר בין עי"ז לפסח? וי"ל, אומר האמרי אמת, דהנה איתא במגילה יב שהטעם שהתחייבו כליה בימי אחשוורוש הוא משום שהשתחוו לצלם. ובמגילה טו איתא שמרדכי ביטל את יום הראשון של פסח ציווהו להענותו בן בגלל שהשתחוו לצלם. וזה מה שכתוב אלהי מסכה לא תעשה לך כדי שאת חג המצות תשמו. (ועי"ל בדרך צחות שבפסח יש הרבה מחמירים ומדקדקים במצוות עד כדי כך ששרואים שמישהו מבני כלתם שלא נהג כחומרתם הם מתמלאים כעס, וכל הכועס כאילו עובד עי"ז. ולכן נאמר לא לעבוד עי"ז אפילו בחג הפסח.)

לג ב. ויאמר לא תוכל לראות פני כי לא יראני האדם וחי. לכאוי יש לתמוה הלא ממ"נ אם ה' רוצה שיראה אותו ויחיה הרי הוא יכול לעשות את זה. ואם נאמר שאין למשה זכות לראות את ה' היה צ"ל כי אין אתה ראוי לראותני? וי"ל, אומר רבי צבי פסח פרנק, הנה איתא בחז"ל (ספרי דברים שנו. ובעוד מקומות) שבכדי שלא יהיו טענות לאומות העולם הביא הקב"ה לאומות נביא כמשה וזהו בלעם. ואיתא בבבא קמא לב' תוד"ה האדם שכל מקום שכתוב ה'אדם הכוונה גם לנכרי ורק כשכתוב אדם הכוונה לישראל בלבד. וא"כ הקב"ה משיב למשה כיוון שלא יראני ה'אדם והיינו בלעם הנכרי לכן אני לא יכול שגם אתה תראני, כי אם אתה תראני תהיה לגויים טענה שבלעם לא ראה, אבל בעקרון משה יכל לראות ולחיות.

לד כב. והג האסיף תקופת השנה. יש לעיין מה הטעם אין אנו עושים את חג הסוכות (האסיף) בפסח מאחר והחג הוא זכר ליציאת מצרים וענני הכבוד. מתוך הגאון (מובא על הב"י תחילת הלכות סוכה) כיוון שלאחר שחטאו ישראל בעגל פסקו ענני הכבוד, ורק בטו תשרי חזרו ענני הכבוד בעת שהחלו בניין המשכן, ולכן כיוון שמצוות סוכה היא זכר לענני הכבוד עשו זאת בתשרי. ולפי"ז י"ל נמי למה בחומש שמות נקרא חג הסוכות חג האסיף, ואילו בספר ויקרא ודברים הוא נקרא חג הסוכות, כי בשמות זה היה קודם שחזרו ענני הכבוד אז החג היה חג האסיף, ואילו בספר ויקרא ודברים זה היה לאחר שחזרו ענני הכבוד אז נקרא חג הסוכות שהסוכה היא זכר לענני הכבוד. מאת רבי מאיר שמחה מדוינסק. ועי"ע מה שהבאנו בזה בפרשת יתרו.

לד כד. כי אוריש גויים מפניך והרחבתי את גבולך וגו' בעלותך לראות את פני ה'. אפשר לומר שהפסוק בא לרמז על אחד מעשרה ניסים שנעשו לאבותינו בבית המקדש והוא 'עומדים צפופים ומשתחווים לרוחם' ולי"א אדם לחברו צר לי המקום שאלין בירושלים. וד"ז מרומז בפסוק: כי אוריש גויים מפניך, אז והרחבתי את גבולך בעלותך לראות את פני ה'. וכשנחרב ביהמ"ק התכווצה כל הארץ, כמבואר בגיטין נז.

וארטים לפורים

במה מותר לשקר בפורים? מהרש"א בבא מציעא כג: הבני ג' דברים עבידי רבנן דמשיני במיליהו, היינו שבשלושה דברים מותר לשקר, אחד מהם זה בפורים. אומר המהרש"א שפורים הכוונה לפורים שיש דין דחייב איניש לבסומי בפורים עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי, ולת"ח מותר לשקר ולומר לכולם שהוא כבר השתכר חזק וארור מרדכי וברוך המן. ויעוין ברמ"א שכותב שצריך לנוח אחרי שתיית היין, כי פוריה זה מיטה. וחייב איניש לבסומי בפוריא, והיינו במיטה.

הגמ' במגילה דף ז אומרת אסתר ברוח הקודש נאמר שנאמר קיימו וקיבלו והיינו שקיימו והסכימו לכך בשמים, ע"כ הגמ' שם. ומקשים הוהו"י הרי רבא עצמו בשבת פח יליף מקיימו וקיבלו שקיימו ברצון את התורה שקיבלו, ואי"כ איך יכול ללמוד מ"כ דאסתר ברוח הקודש נאמרה, הרי זה פסוק שנצרך לעיניו אורו; ותירץ ע"כ החשק שלמה בשם הגר"א, דהנה קיימו וקיבלו כתוב במגילה חסר. וכתוב וקיבל וקוראים קיבלו. ואי"כ אפשר ללמוד ב' דרשות: א: וקיבל. ב: היוו' של קיבלו. ורמיה לזה דהנה בגמ' בשבת הלפנין את הדין של קיבלוהו ברצון דריש רבא בה"ל **דכתיב** והיינו שלמדים מהנכתב שזה וקיבל. ואילו בגמ' במגילה שכתוב שברוח הקודש נאמרה **כנאמר** וכו' והיינו ממה שנאמר קיבלו, והוא מהנקמא.

המן מין התורה מנין המעץ. חולין קלט: וקשה מה הקשר וי"ל שאצל המן מצינו חידוש גדול הרי יש לו הכל בכל מכל כל, היינו כסף וזהב וכולם משתחווים לו ומכבדים אותו, בכ"א המן כל מרצה כי יש איהו יהודי שלא משתחוה לו, לכן כל לא היה שווה לו בכל פעם וכו'. ודבר זה מצינו ג"כ אצל אדם הראשון שהכל היה לו, כל העולם היה שלו, רק הקב"ה אי"ל לא לאכול מעץ הדעת. והוא לא יכל להתאפק. **עו"ל** דהנה גזירת המן היתה משום שנהנו מסעודתו של אותו רשע וזאת היתה הסיבה לגזור כליה על ישראל, ר"ל. וד"ו שהאוכל מאכלות אסורות זה סיבה לגרום כליה על עם ישראל, הוא מאדם הראשון שאכל מהעץ ונגזרה מיתתו על כולם לדורות. **עו"ל** דהנה המן עשה עצמו ע"ז ואך שר להזכיר את שמו לא אמרינן בסנהדרין יג: דאסור להזכיר שם ע"ז דכתיב ושם אלוהים אחרים לא תזכירו, וי"ל דהנה מבואר שם אמר רבי יוחנן כל ע"ז הכתובה בתורה מותר להזכיר שמה, ואי"כ אפשר"ל שזה קושיית הגמ' איך מוזכר זה המן, וי"ל שזה כתוב בתורה, המן העץ.

הטעם שלא חוזרים כשנשכו על הנסים. הנה השוכח לומר "על הנסים" אינו חוזר (שו"ע תרפב ס"יא) ומשא"כ השוכח לומר "י עלה ויבוא"י חוזר. ומה טעם הדבר? ויבאר בזה רבי ש"י אויערבאך משל למה הדבר דומה, לאחד שחישש מקום ללון בחצות הליל בעיר לא מוכרת, לפתע מצא את עצמו מוקף בשודדים, וכשהרגיש כעתלה אליו הרעה צעק הצילו!!! לשמע קולות זעקתו יצא אדם הדור, והניס בעזרת נשקו את השודדים, הכניס את האורח לביתו, האכילו, השקהו, ואת הצעק לו מטה נוחה ללון בה. בבוקר, אותו אורח, קם מתלבש, ויצא לדרכו בלא להודות לבעל הבית. לאחר צאי שעה הוא חזר לאכסניה שלו וקרא לעבר בעל הבית: "מתנצל שלא אמרתי תודה, אז תודה לכם... כל בר דעת מבין שהדבר חסר כל טעם. כי מי שאינו מבין את גודל הנס שקורה אותו ולא מרגיש תחושה עמוקה של הודיה, אז לחזור אחרי זה ולהודות כמי שכפאז ש"ל לומר תודה הרי זה חסר טעם. במקרה שכזה נותן הטובה מרגיש: תעזוב, בן צור... אכן, כששוכחים על הנסים לא חוזרים, אבל איזה בריש נכלימה צריכה לאחוז בנו אם אנו שוכחים "על הנסים"... יום אחד בשנה זוכרים נס הצלה, וגם ביום הזה לשכוח להודות!! ואמנם אדם ששכח לומר את ברכת מודים שריה חזון, אף שלא הגיעה ההודאה מפנימיות הלב, ולא שייך הודאה בדרך של הכרה, כל הודיה צריכה להגיע מרגשת הלב, אבל הודאה על נסי יום יום זה מחויב המציאות. כן נעים לא נעים. גם כשהלב לא מתעורר להודיה - צריך להודות.

להמן היה דין יהודי. כי הוא היה עבד כנעני של מרדכי, ואמרינו בוודאי גיירו כדין כל עבד כנעני. ולפי"ז יובן איך אסתר הכינה סעודה לאחשוורוש והמן בטו ניסן שאז היה זמן הסעודה כמבואר בחז"ל, הא ביו"ט אסור להכין לגוי לבד, והיא ונערותיה הרי היו בצום, וי"ל שהמן היה יהודי ולכן הותר לבשל לו ביו"ט. ולכן המן גם נתלה על עץ למרות שכן נח בסיף ולא בסקילה, כי הוא היה יהודי ויהודי שעובד ע"ז בסקילה. עירות דבש א' זו. וצפנת פענח על המגילה פ"א. ויש להוסיף שלפי"ז מבין הלשון במגילה שבמשתה הראשון כתוב אשר עשיתי לו, כלומר כיוון שהמשתה היה ביו"ט לכן אמרה עשיתי לו והיינו להמן שמותר לבשל לו, ואילו במשתה השני שהיה ביום חול נאמר אעשה להם כי מותר לשניהם.

וארטים על מגילת אסתר

א.א.שבע ועשרים ומאה מדינה. איתא שמאה היו על הארץ ועשרים ושבע היו בים ואומר הגר"א רמז לזה וישם המלך אחשוורוש מסך על הארץ מנין מס הוא מאה, שזה על הארץ, ואיי הים ואיי הוא עשרים.

ושבע.א.ה והשתייה כדת אינוס. אמרו חז"ל במגילה יב. כדת של תורה אכילה מרובה משתיה. אומר המהר"ץ חיות שיש לפרש ד"ז ע"פ המשנה באבות 'פת במלח תאכל, ומים במשורה תשתה' והיינו ש'מים' יש דין לשתות קצת במשורה, אבל פת במלח יכול להתרוב.

א.יב. ובהגיע תור נערה ונערה. במילים נערה ונערה הטעמים הם קדמא ואזלא. ואילו במילים ובהגיע תור אסתר הטעמים הם מונח, מונח, והטעם הוא משום שכל הנערות ששמשו שחר נקראות אל המלך מיד קמו והלכו וזהו קדמא ואזלא. אבל אסתר היא היתה במצב של מונח מונח ולא רצתה ללכת רק כשהיה סכנה ולכן ובהגיע תור אסתר הוא מונח מונח. הגאון.

א.י ז ט חרבונה. בתחילת המגילה א כתוב בותא חרבונא וגו' החרבונא שם הוא בא. ואילו בסיום המגילה ז ט איתא ויאמר חרבונה אחד מן הסרסים הוא חרבונה בה. וי"ל, אומר הקות"ס לפי המובא בבית שמואל לגבי שמות גביטין, ששם חתום בסתיים דרש ד"ז: י"ל שהול"ל לקחה לבת, ב"א. ולפי"ז י"ל שבפרק ראשון הוא חרבונא של חול מסריסי המלך לכן הוא ב"א. אבל בפרק ז' הוא חרבונה של קודש וכמו שכתוב בחז"ל (לקוט שמעוני ועוד) דהוא אליהו הנביא שהתחפש לחרבונה(א) והוא ששושנת יעקב וגם חרבונה זכור לטוב.

ב.ז. לקחה לו לבת. הגמ' במגילה דורשת מכאן אל תקרי לבת אלא לבית, והיינו שמרדכי נשא את אסתר לאשה. וצ"ב מהיכן הוא דרש ד"ז: י"ל שהול"ל לקחה לבת, ומהו שהוסיף לקחה **לו** רמז בזה שנשאה, והוא ע"פ כתובות סו: **לו** זה אשה, וכה"א אעשה **לו** עזר כנגדו. מלא העומר.

ג.ט. יכתב לאבדים ועשרת אלפים כיכר כסף אשקול וגו'. המן ביקש לקנות את ישראל ונתן את כסיו כעבדים. שוויי של עבד קצוב בתורה ב"א שקלים. ושלושים שקלים בעבור 60 ריבוא עולים ל18 מיליון [30*600000= 18000000]שקלי קודש] שהם שנים עשר איך ככרות חול [2*18000000= 36000000 (שכרות חול) = 25 / 14400000 (סלעים)= 120/ 12000(נכרות חול)]אם שניתן לחשב כך: מחצית השקל של 60 ריבוא זה כפי שכתבו לעיל 100 ככרות קודש שהם 200 ככרות חול כפול 60 (שוויי של עבד) אך צריכים להכפיל ב60 כי מדובר בככרות חול שפבלו בשתיים כ"ל גם בספר כנגד סכום העבד סה"כ 12 אלף] אלא שהמן נתן עשרת אלפים ככרות לפי שבמי יחזקאל הוסיפו על המידות שנות (שישית) כשרה נעשו חמשה. [12000/שישית = 10000 (פני יהושע, וברוקה הלכות פורים ס' רלה). עוד ביאור המן נתן כנגד 60 ריבוא ישראל לפי ערכם שהוא 50 שקלים (לפי הערך של איש ישראל הכתוב בויקרא כז ג)] וזה יוצא בדיוק עשרת אלפים ככרות כסף. לפי חשבון הבא: 50*600000= 30000000 (מיליון) שקלים. והרי כל ככר כסף (ככר קודש) שווה שלושת אלפים שקלים ונמצא 3000*10000 = 30000000 (30 מיליון) (כד הקמח – רבינו בחי) מהגה"צ רבי יאיר נוסבכר שליט"א

ד.א. ומרדכי ידע את כל אשר נעשה. אומר רש"י שבעל החלום אמר לו בגלל שהשתחוו לצלם בימי נבוכדנצר, ונהנו מסעודת אחשוורוש. וקשה מה הטעם נעשו רק כעת על מה שהשתחוו לצלם בימי נבוכדנצר שהיה 70 שנה קודם. וי"ל שנבוכדנצר לקח בשעתו את הצף ושם בפסל שהסגיהוהודים השתחוו הם טענו להיתר כי הם מכוונים לצף. אך החכמים אמרו שברגע שהצף יצא, אז אין הוא בקדושתו. והנה כעת הם נהנו מסעודה מכלל המקדש כי הם טענו שאינם בקדושתם כי זה יצא מהמקדש, א"כ אתם צריכים להיענש ע"מ שהשתחוויתם בשעתו.

ד.ד. ותתחלחל המלכה מאדו. ואמרו בגמ' ד' שיטות מה קרה לה באותו הרגע. ושמואל אמר שנטארכה לנקביה. ותמוה מה שינוי יש בכך הלא דרך העולם הוא. וי"ל דמצינו ששמואל ס"ל במגילה יג שאסתר אכלה מן ע"פ תוס' שם. ואי"כ לא היתה צריכה לנקביה כי מן היה לא היה מוציא רעי נמצא דהיה לה שינוי שהוצרכה לנקביה. ר"י איבשץ.

ד.טז. וצומו עלי ואל תאכלו ואל תשתו. הטעם שנכלל גם וצומו וגם לא לאכול ולשתות. י"ל, אומר הטעמא דקרא ע"פ המובא בחז"ל, שזה היה בטו ניסן שיש אז מצוות אכילת מצה ושתיית ד' כוסות, ואם היה אומר רק וצומו עלי היינו אומרים שהכוונה היא לצום מאכילה רגילה, אבל אכילת מצווה היה אפשר"ל שיאכלו, ולכן ככלה גם צום ממאכלים רגילים, וגם לא לאכול ולשתות דבר מצווה.

ה.ד. ותאמר אסתר וגו' יבא המלך והמן היום אל המשתה. במגילת טו: נאמרו כמה טעמים מדוע אימנה אסתר אף את המן למשתה. וי"ל עוד טעם בזה. זה היה איתא בפסטיח ק"א. שכשנדה עוברת בין ב' אנשים אם היא בתחילת נידתה הורגת אחד מהם, ואיתא בעינתין כט. שכאשר נגזירה גזירה ומת אחד מהאנשים הגוזרים מתבטלת הגזירה. והנה מבואר במגילה טו. ותתחלחל הלכה רב אמר שפירסה נדה, ואי"כ י"ל שלכך עלה בדעתה להזמין את המן שאמרה לעצמה שהיא תשב ביניהם ויזונו שהיא בתחילת נדתה ימות אחד מהם וממילא תתבטל הגזירה. דברי אליהו.

ה.א. ויספר להם המן את כבוד עושרו ורוב בניו. במגילה טז כתבו רוב בניו 30. ומדוע זה כך. דהנה מצינו בפסחים סד הפסח נשחט בג' כיתות של 30 30 בגי"א ואמרינן בגמ' משום ברוב עם הדרת מלך, הרי לנו שרוב הוא מתקיים בשלושים. **גשמי ברכה**.

ו.יב. אבל וחפוי ראש. הרוגטשובר אומר בטעם שכתב **אבל** ורק אחי"כ **חפוי ראש**, הרי קודם הוא היה חפוי ראש ואחי"כ אבל. ותירץ ע"פ הגמ' בב"ק דרק כלי מראש הגו ובא אחר ושבד ויפוי פטור, כי הכלי באוויר נחשב לשבור. ואילו דרק אבן על כלי ובא אחר ושבד את הכלי לפני שהאבן הגיעה לכלי, השני חייב והטעם הוא מפני שהכלי שלמטה לא נקרא שבור. ולפי"ז הבת של המן שפכה וגילתה שזה אביה בעוד השופכן באוויר ואז היא קפצה, אז באותו הרגע המן כבר

נהיה אבל, וחפוי ראש נהיה רק כשהשופכן הגיעו לראשו אחי"כ. מסופר על הרג"צ פינקל שהוא שמע ד"ז פעם ראשונה הוא רקד עם הבחורים ליהודים..

ג.א. אחר הדברים האלה גידל המלך אחשוורוש את המן. וקשה למה אחרי הסיפור של בתנן ותרש גידל הוא את המן, מה הקשר? וי"ל שכל הזמן ליבו של אחשוורוש נקפו ע"ז שהרג את ושת, כעת ראה שניצל ממוות בזכות אסתר שהביאה את מרדכי להיכן שהביאה אותו, לכן גידל את המן שימץ להרוג את ושת.

ו.י. מהר קח את הלבוש ואת הסוס ועשה כן למרדכי וגו'. נחלקו רבי יוחנן ור' יאשיהו האם וו להוסיף או לחלק, ומבואר בראשונים שהמחלוקת שלהם היא רק בלאווין, אבל בעשה לכו"ע וו מוסיף. ואי"כ י"ל, אומר החיד"א, שכאן אחשוורוש אמר **ועשה** כן, כדי שלא יבוא המן לטעון שהוא מחלק, והוא יקח או לבוש או סוס. ולכן אמר ועשה שלא חלק.

ח.ה. ותאמר אם על המלך טוב יכתב להשיב את הספרים אשר כתב לאבד את היהודים. צריך להבין למה רק אחרי תלית המן ביקשה לבטל את הגזירה? וי"ל שאסתר אמרה מוכרנו אתנו ועמי והיינו שעם ישראל נמכרו ע"י אחשוור להמן ואי"כ היהודים היו ברשות המן ולא ברשות אחשוורוש ורק אחרי שנתלה נמצא שהוא מהרוגי מלכות שכל נכסיהם למלך ואי"כ היהודים חוזרים שוב לרשות המלך ולזה המתנית. ולפי"ז יובן נמי מה שמצינו בפרק ח פסוק א ביום ההוא נתן המלך לאסתר את בית המן ונתן ביאור דהמן מוטרע עמלק ואף את ממונם צריך לאבד ואי"כ איך קיבלו את בית המן? ולפימשי"כ קודם שנכסיו למלך ממילא כשנתן היה זה נכסי המלך ולא עמלק. הרב מברסקי.

ח.טו. ומרדכי יצא מלפני המלך בלבוש מלכות תכלת וחור ועטרת זהב ותכריך בוך וארגמן. והנה יש להקשות דבין הוא פשתן וארגמן הוא צמר ואי"כ הוי כלאים: וי"ל דבין וארגמן הם ב' בגדים נפרדים וריאה דאמרינן במגילה טז שיוסף נתן לבנימין חמש חליפות ורמז לו שעתיד לצאת ממנו בן שעתיד לצאת בחמישה לבושי מלכות שנאמר ומרדכי יצא וגו' מגילה טז. וצ"ע דהרי בפסוק נמנו רק ד' בגדים ובהכרח דבין וארגמן הם ב בגדים נפרדים. גר"צ

ח.טו. ומרדכי יצא מלפני המלך בלבוש מלכות תכלת וחור ועטרת זהב ותכריך בוך וארגמן. "שושנת יעקב צהלה ושמחה בראותם יחד תכלת מרדכי" כתוב במדרש שממן לא רצה להתבונות בהולכת מרדכי ברחובות של עיר, לכן ביקש המן ממרדכי שילבש את בגדיו, מרדכי הסכים חוץ מהציצית שלו, כשהיהודים ראו כביכול את מרדכי מוביל את המן, (כך נראה מרחוק) התעצבו, אך שכתקברו ראו את הציצית של מרדכי בלבוש המן, שמוח מאוד וזהו שנאמר "שושנת יעקב צהלה ושמחה בראותם יחד תכלת מרדכי". על ידי התכלת זיהו שזה מרדכי.

ח.טז.ז. ליהודים היתה אורה ושמחה וששון ויקר. מקום אשר דבר יהודה ומדוע שמחה וששון ליהודים. כתיב וששן חסר בלי ו' ובפסוק השני "שמחה וששון ליהודים" כתיב מלא עם ו' מדוע? ויש לומר משום שששון הראשון דרשו חז"ל במגילה טז. על ברית מילה והגמ' בכתובות אומרת שאי אפשר לומר שהשמחה במעוה שיש ברית משום שהתינוק בצער ולכן כתיב ששן בלי ו' לומר שהשמחה חסרה ולא שלמה בגלל צער התינוק אבל הפסוק השני שמדבר על שמחת פורים שם השמחה שלמה ולכן כתיב ששון עם ו'. רבי חיים קניבסקי.

ט.ז. ואת פרשנדתא ואת דלפון וגו'. הטעם שבקריאת בני המן אומרים כל הציבור ולא יוצא יד"ח מהבעל קורא מדין שומע כעונה: י"ל משום דשומע כעונה מהני כאילו אמר, אבל לי"מ מדין נשימה אחת שזה לא מועיל שומע כעונה. וכפלגותי החזו"א והבה"ל.

ט.כו. על כן קראו לימים האלה פורים. במגילה כתובה המילה פורים חשק פעמים. פעמים עם וו, וגו"פ בלי וו 'פרים'. אומר החשק שלמה ד"ז מרמז לדינא דגמ' מגילה נקראת ב- א' י' ב' י' ד ש"ט. והנה בג' ימים הראשונים יש בהם רק מצוות מגילה והם לא מלאים בשאר המצוות של פורים. משא"כ ב' ימי אחרונים הם מלאים, כי יש בהם גם משלוח מנות ומתנות לאביונים ושאר שמחה.

י.ג. דורש טוב לעמו ודבר שלום לכל ירעו. מרדכי הפוך מהעסקנים שדבר ראשון הם דורשים טוב לכל זרעם, ודוברים שלום לעמם, והיינו שלעם הם יוצאים יד"ח באמירת שלום. ואילו מרדכי היה היפוכם של דברים הוא דרש טוב לכל עמו, ועם רצו הוא רק דרש בשלומם. רבי מנדל מרימינוב. עוד אפשר לומר שאפי' לזרעו והיינו לילדים קטנים הוא דרש בשלומם למרות מעמדו הגדול. הגר"י.

בעיני קריאת המגילה: נפסק בשו"ע שצריך שתהיה המגילה כתובה כולה לפניו לכתחילה אבל בדיעבד אם השמיט הסופר באמצעה תיבות אפי' עד חציה וקראם הקורא ע"פ יצא, והק' רבי אברהם גניחווסבקי שהלא אין במגילה חצי יצאה אינה זוגית ותי' שהלא מובא בגמ' שקוראין אותה ללועזות בלע"ז ואי"כ בשפה אחרת זה יכול להיות זוגית. בביה"ל הביא דנחלקו הרמב"ם והטור דלרמב"ם זוגית שיהיו כתובים רוב האותיות המגילה, ולטור בעינין רוב תיבות המגילה ואי"כ לפי"ז מתבאר דהטור והשו"ע לשיטתם שהכל תלוי בתיבות ונתברר שמניין התיבות הוא זוגי (3046) ורק מנין האותיות לא זוגי (12213).

מאמרי מוסר וסיפורים מענייני הפרשה וענייני היום

לפרשת תצוה: למצוות לקחת את המובחר ביותר.

ויקחו אליך שמן זית זך. רש"י בתחילת הפרשה מביא שהשמן שלוקח למנורה צריך להיות הכי זך שיש והיינו טיפה ראשונה. וכתב הכללי יקר: ויש בפרשה זו מוסר אל הטועים הנותנים החלק המובחר מן ממונם לתענוגות שלהם, וכל מה שמבזה ונמס אותה יתן לצורך נר אלקים נשמת אדם כדרך שעשה קין, אלא ילך בדרך הבל שהביא מנחה לה' מבכורות צאנו ומחלביהן כך יתן ראשון למאור לצורך נר אלקים נשמת אדם אשר אורה נצחי כמו שנאמר להעלות נר תמיד והשני יתן למנוחות שהיה מאכל לכהנים ודי רמז בזה למבנים עכ"ל. וז"ל הרמב"ם סוף הלכות איסורי מזבח: הרי נאמר בתורה והבל הביא גם הוא מבכורות צאנו ומחלביהן וישע ה' אל הבל ואל מנחתו, והוא הדין בכל דבר שהוא לשם הא-ל הטוב שיהיה מן הנאה והטוב, אם בנה בית תפלה יהיה נאה מבית ישיבתו, האכיל רעב יאכיל מן הטוב והמתוק בשולחנו, כסה ערום יכסה מן היפה שבכסותו, הקדיש דבר יקדיש מן היפה שבנכסיו וכן הוא אומר כל חלב לה' וגו'. נביא להלן סיפורים מגדולי"י איך התאמצו בזה.

מסופר שפעם אחת בא חסיד לפני בעל ה'אמרי אמת' וסיפר לו שגנבו ממנו את התפילין. הלך האמרי אמת' והביא לו זוג אחד תפילין רש"י ואמר לו שישמור עליהם טוב כי את התפילין האלו קיבל מעיזבון אביו השפת אמת, והוסיף לומר לו שאין לו עוד זוג תפילין של ר"ת ולכן יזמין אחרים בשבילו וכשיהיו מוכנים יביא לו אותם. כששאל אח"כ רבי יצחק מאיר אלתר חתנו של האמרי אמת את חותנו מדוע נתן לאותו יהודי דווקא את התפילין החשובים כל כך בעיניו השיב לו כי בגלל שהתפילין הללו יקרים אצלו כ"כ לכן נתן לו אותם לקיים דברי הרמב"ם לתת את החלק הכי טוב להשי"ת. **עוד מספרים** על האדמו"ר מגור בעל האמרי אמת שהיה צריך לבקר בבית של הנציב העליון, ולשם כך לבש כובעו המהודר, אח"כ היה צריך להתפלל מנחה, סירב ללבוש את הכובע הרגיל, כי אמר, לנציב הלכתי עם הכובע היפה ביותר וכי לפני מלך מלכי המלכים לא אהל כבזה. ומאז חבש לתפילה רק את כובעו היפה ביותר.

ביום בדיקת חמץ של אחת השנים נסע רבי שמשון פינקוס לשוק הערבי בבאר שבע ויש מצא קערה בגודל ענק המכילה די מקום גם עבור המצות וגם עבור שאר סימני הלילה אלו לצד אלו, לשמחתו הרבה היו בחנות שתי קערות כאלו והחליט לרכוש אחת כזו גם עבור שכנו הקרוב אליו יבלחט"א רבי אברהם זייטש. הוא שב הביתה כששתי הקערות בידו ובני הבית עמלו זמן ממושך לנקות היטב את הקערות ולמרקן מירוק אחר מירוק כאשר סיימו את המלאכה ולאחר שהוגעלו והוכשרו כדין התבונן יחד עם בני הבית כדי לקבוע איזו קערה יפה ובהקת יותר וכאשר נמנו כולם וגמרו בבירור על אחת מהן אמר: אותה תיתנו לרבי אברהם. באותו מעמד מצא את ההזדמנות ללמד את ילדיו את דברי הרמב"ם בשסוף הלכות איסורי מזבח על פיהם ביכר עבור הזולת את המעולה והיפה מבין השתיים שהרוצה לזכות עצמו יכף יצרו הרע וירחיב ידו ויביא קרבנו מן היפה המשובח ביותר שבאותו המין שיביא ממנו וכו' וכן הוא אומר כל חלב לה'.

על האדמו"ר מספינקא מסופר: אף שדקדק כל ימיו שיהיה לו בגד מיוחד לר"ח כמו שנהגו צדיקים גדולים. בכל זאת כמה פעמים לא היה לו כי בתוך החודש נזדמן אצלו עני הגון ונתנו לו. פעם אחת התמרמר באזני בנו כי אינני מקיים את המצוה בשלמות, הרמב"ם אומר לתת לעני את היפה שבכסותו כל חלב לה' ואני נותן להם את הבגדים השחוקים אך לא ארכו הימים ואחד החסידים הביא לו דורון מלבוש משי יקר וטוב מיוחד לראש חודש. לבש הרבי זצ"ל את הבגד פעמיים ושלוש בראשי חדשים כדי לצאת ידי הסוברים שאין לשנות מכוונתו של הנותן ואחר כך נתנו בשמחה ובטוב לב לאיש דל והוא תלמיד חכם שנזדמן ובא בצל קורתו לקיים דברי רמב"ם כלשונם וככתבם מן היפה והמשובח שבכסותו.

סיפר הרב דסלר: הייתי בירושלים, והראו לי יהודי שאנינו עשיר, המצב הכלכלי שלו בינוני, ויש לו מנהג טוב. יש לו ברוך ה' בית עם ילדים, וה' עוזר לו שמפעם לפעם הוא מחתן בן או בת, ובדרך כלל, כשמחתנים תופרים בגדים חדשים. היהודי הזה יש לו מנהג, שכאשר הוא מחתן ותופר לעצמו ולאשתו ולבני ביתו בגדים חדשים, הוא עושה עוד משהו שאת זה אנשים

אחרים לא עושים. לפני שהוא מחתן הוא הולך ל"בית היתומים דיסקין" בירושלים, ומבקש שיתנו לו רשימה של היתומים שנמצאים שם, ואת מדותיהם, והוא תופר להם חליפות. וכי רק לעצמו ולילדיו הוא צריך חליפות: מי ידאג לילדים שאין להם הורים? הוא תופר להם חליפות! וכן הוא הולך ל"בית היתומות וינגרטן" ומבקש את רשימת היתומות ומדויתיהן, והוא תופר להן שמלות חדשות! נכון שזה מרגש? אמר הרב דסלר. הקדושה של ארץ ישראל משפיעה על יושבי ארץ הקודש שהם עושים דברים מופלאים. אבל, אמר הרב דסלר, נכון שהוא עושה מעשה גדול מאד, אך הוא קצת טועה. כי שמעתי, שאת החליפות שלו ושל בניו, ואת השמלות של אשתו ושל בנותיו, הוא תופר מסוג בד הכי מעולה, אך את הבגדים ליתומים וליתומות הוא תופר מבד פחות משובח, זה לא א' א'... אחרים גם את זה לא עושים, הוא לפחות עושה את זה... אבל יש לו טעות. וכאן אמר הרב דסלר משפט שיכול להאיר לבן אדם את כל החיים, את כל הפרוודור שהוא נמצא בו. אנחנו נמצאים בפרוודור לא קל, ולפעמים חשוך, אבל יש אורות שיכולים להאיר אותו: את החליפות שלו ושל בניו, ואת השמלות של אשתו ושל בנותיו, הוא צריך לתקופה מסוימת, זה זמנ! רק לזמן שהם חיים כאן בעולם. ואילו את החליפות והשמלות של היתומים והיתומות הוא צריך לקחת אותו לצחי בשביל זה צריך בד שמאריך ימים יותר. **רבי ירוחם** כותב באגרת לאחד מקיריו: בין אדם לחברו לא גרוע ממצות אחרג שנצטוונו עליו התנאה לפניו במצות, ואם כן כמה מן ההידור צריכים בעת שכותבים מכתב אחד לרעהו נייר יפה דיו טוב ואותיות בהירות ומה גם דברים טהורים ונאים והעיקר לא בחיפון למען שיהיה מזה לרעהו ריח ניחוח והנאה מרובה.

סיפר חתנו של רבי שלום שבדרון: הגעתי לשבות מחציצתו, עם כניסתי נשמעו נקישות על דלת הבית, עני בפתח. אני נכנסתי פנימה להניח את חפצי ולפתע שמעתי את אחת מבנותיו שאומרת אוי תראו מה שאבא עושה, צעדתי לעבר הכניסה וראיתי אותו פורס חולצה חדשה למול עיניו של העני היתה זו חולצה חדשה שהביא עמו מאנגליה לכבוד יום טוב, כשיים להראות לאותו עני את יופיה של החולצה קיפלה שוב הכניסה בשקית קח קח שיהיה לך חולצה חדשה גוט יום טוב. חותני רבי שלום שהבחין בכאב שהיה תלוי על פניהם של כמה מבני הבית קרא לי פנימה ליד ארון הספרים הוציא רמב"ם בהלכות איסורי המזבח פרק ז' והתחיל לקרוא את לשונו. כשר' שלום סיים להקריא את דברי הרמב"ם אחזתו התרגשות שמלווה אותי עד היום הזה. **באחת מדרשותיו** אמר רבי עובדיה יוסף: האדם לצורך ביתו הוא מחפש את הטוב ביותר המשובח ביותר, האדם מחפשי דירה בודק כי כיוונו האוויר קומה חזית יופי והשקעה בדירה, וכנ"ל אם אדם קונה מכונית הוא בודק שהמכונית תהיה משנת יצור אחרונה שלא יהיה בה פגם עם מירב השכלולים והחידושים האחרונים, שאיפתו הטבעית של האדם להתקדם עוד ועוד, אבל פעמים רבות כאשר מבקשים ממנו תרומה לשישיב את רוצרכים הוא נותן את אותו סכום מועט במשך שנים רבות כאן הוא לא מחפש להתקדם אלא נשאר באותו מצב.

סיפורים לפורים

היה זה בעיצומו של יום הפורים, בעיירה בנדין שבפולין. ככל עיירה יהודית אחרת, גם העיירה בנדין צאלה ושמחה. זה עתה הסתיימה קריאת המגילה, והכל יצאו מבית הסתה, לתור אחר אביונים לקיים בהם את מצות היום, כשהם נושאים מגשי דגים ובשר כמשלוחי מנות לידידיהם ומכריהם. הרחוב המה מאדם, כולם היו עסוקים וטורדים, רצים ממקום אחד למשנהו, עלוים במצוות היום. בבית הכנסת הקטן, ישב על מקומו הקבוע יהודי אחד, שהיה היחיד באותה שעה בבית הכנסת. אוירת החג כאילו דילגה עליו, יש לו עוד פנאי לקיים את מצוות היום במשתה ושמחה, וגם את הרגעים הללו הוא מנצל לאהבת חייו ומשוש נשמתו התורה הקדושה. היה זה רבי זאב נחום בורנשטיין, מחבר הספר 'אגודת אזוב', הוא סידר את יום הפורים מראש באופן כזה, שיוכל לקיים את כל מצוות היום בהידור רב, לתת לאביונים מהודרים כדי שעודתם בשעה מוקדמת, וגם חלק משלוחי מנות לקרוביו. עוד יישאר כמה שעות טובות במשך היום עד שייטול ידיו לסעודה, ואותן הוא בחר לנצל בשקידה בלימוד התורה. רבי זאב עסק בתורה בשמחה ובהתמדה, כשהאוריה החוגגית מקיפה וממלאת אותו אך לא פוגעת בריכוזו בתורה הקדושה. אף יהודי לא למד באותו זמן, אף לא אחד!

העולם כולו שבת מלימוד התורה, ורק רבי זאב הוא שלמד בהתמדה בעיצומו של יום הפורים הסואן! הרי לימוד התורה הוא מה שמחזיק את העולם, ואם היה רגע בו אף יהודי לא היה לומד הרי באותו רגע לא היה קיום לעולם כולו! בשמתי החולש מיד להעניק לו מתנה יקרת ערך במיוחד: כשם שבאותן שעות בפורים הוא היה היחיד שהאיר את העולם בתורה, כך יוכה לבן שיאיר את שמי העולם בתורתו! בחלון שנה וחצי, ביום כ"ה בתשרי תקצ"ט, נולד לו בן, ונקרא שמו בישראל 'אברהם'. ויגדל הערר ויגמל, עד שהפך לגאון הנודע בעל ה'אבני נזר', שספריו מאירים ללומדי התורה כבר יותר ממאה שנים, והכל נפעמים מגאונותו העצומה ובקיאיותו החריפה! סיפור זה סיפר הגה"ק מקאצק על חתנו האבני נזר.

סיפר רבי שמשון פינקוס: אחד הסיפורים המופלאים ששמעתי מיהודי עולה מרוסיה, אירע בשנות החמישים, כאשר סטאלין ימ"ש העליל על הרופאים היהודיים שבכוונתם להרעיל את כל אזרחי רוסיה. אביו של אותו יהודי שהיה רופא במקצועו, יצא מביתו ועלם. מאז לא היתה לבני הבית כל אפשרות לשוחח עם שכניהם, כולם פחדו להיות עמם בקשר, מאימת השלטונות, והם הפכו למנוודים בקרב כל מכריהם. לאחר שתיים כשהגיע חג הפורים ורצו לשלוח משלוח מנות, ראו שאין להם למי לשלוח. ואז אמרה האמא כך: מאחר אלו לנו מי שיקבל את משלוח המנות, הבה נשלח את משלוח המנות להקב"י. והרי למשלוח מנות נדרשות שתי מנות, ולנו אין אלא מנה אחת עוגיה, תמה בנה הקטן, יאכל יש לי פתרון! הוסיף הבן ואמר בשמחה. יאבא אמנת תמיד היה מחנך אותנו לקיים את הפסוק 'עבדו את ה' בשמחה'. אך כעת הלב עמוס ברגשות כבדים ולא ניתן לשמוח. נרטיב אפוא את אותה עוגיה בדמעותינו, ואז נקבל מאכל שמבכרים עליו שתי ברכות: 'בורא מיני מזונות' ו'שהכל נהיה בדברו'. והנה אך סיימו 'להכין' משלוח מנות מיוחד זה, ובדלת הבית נשמעת דפיקה ואבי המשפחה נכנס הביתה! עוד קודם שניגשה האם לקדם את פני בעלה, היא נעמדה ואמרה לבנה: אנו שלחנו משלוח מנות להקב"י, והנה לפנינו משלוח המנות שהוא יתברך שלח לנו בתורה.

הסיפור שלפנינו על קריאת מגילת אסתר מתוך מסירת נפש, סופר על ידי בעל המעשה עצמו אדמו"ר מטאהש. בשנות הזעם, בשואה, אושפי הרבי בבית החולים בעיר קאשוי שבסלובקיה, זאת לאחר מתן שוחד לרופא הצבאי ע"מ שיעיד כי מצבו הרפואי הרעוע אינו מאפשר לשולחו לחזית ויש לשולחו לבית החולים. בכך ניצל מהעברתו לחימה בחזית מול הרוסים, שהיתה כרוכה בגורר דבי מוות כמעט באופן ודאי. גם שחק העתים הקדי דחי על קיום מצוות ועבודת ה' במסירות נפש. היה זה בשעות אחר הצהריים של ערב יום הפורים, כאשר הרב, שעדין היה מאושפז בבית החולים, ביקש לצאת כדי לשמוע קריאת מגילה. מכיוון שכל מתחם בית החולים היה מרושת בגדר תל נצק ממנו לברוח, אך הרבי הצליח לגלות פרצה קטנה; ובלך מהגדר חלף על גבי אגם מים. הרבי הביט אנה ואנה, ומשהבחין כי השטח סטרילי נכנס למים, ותוך דקה כבר היה בחוץ. הוא פתח בריצה לעבר העיר, אך לרוע המזל הבחין בו קצין, שפסע באותה שעה ברחוב. הקצין הבין כי הצעיר נמלט מבית החולים, והחל לצעוק אחריו: עצור. עצור. אבל הצעיר לא שעה לקריאות, אלא הגביר את קצב מנוסתו. הקצין החל לדלוך אחריו, והרבי המשיך לרוץ ולרוץ, עד שהגיע לקצה העיר. שם נקש הרבי על דלת ביתו של אחד התושבים היהודים, ובקש כי יניחו לו להיכנס ולהסתתר מפני הקצין הרודף אחריו. לבו של היהודי התמלא חמלה והוא הורה לרבי, חרף הסכנה שבדבר, להיכנס ולהסתתר תחת המיטה. אבל הקצין הרודף, שלא אבה לתת לטרף לחמוק מידיו, הבחין מרחוק כי הצעיר נכנס לבית כלשהו. דקות ספורות לאחר מכן הוא הלם בכוח על הדלת, ודרש לדעת אם נכנס לכאן צעיר כלשהו ברגעים האחרונים. היהודי הכחיש, כמובן, מכל וכל, והקצין השתלק מהמקום והמשיך בחיפושו. אך לאחר מספר רגעים של הלה לבית בפנים חמורות סבר, אני בטוח שהנמלט מסתתר אצלך, אמר, אם אמצא אותו כאן, בניגוד להצהרתך, רע ומר יהיה סופך. הרבי, שמע את האיום ממקום מחבואו, החליט כי לא יסכן את בעל הבית. באומץ לב הוא יצא ממחבואו והתייצב בפני הקצין. יצאתי מבית החולים, כי רציתי לבוא לכאן לכבס את בגדיו, הוא התחיל להסביר לקצין הזעם שעמד מולו, פשוט לא היו לי בגדים נקיים חלופים... הקצין לא התרשם מהנימוק הקלוש, הוא תפס בידו של הרבי וביקש לאזוק אותו ולהשיבו לבית החולים. בבקשה, אל תניח עליי אזיקים, אלך מרצוני, ולא אוסה לברוח, התחנן הרבי על נפשו. גם כן נתן ה' את חנו של הרבי בעיני הקצין, והוא ניאות לבקשה. כך הובל הרבי חזרה אל בית החולים, והקצין דיווח שם בפרוטרוט על הפציינט שנמלט. הרבי הוכנס כעת למחלקה סגורה ומאובטחת היטב, לכל יוכל

להימלט שוב. כאן ממשיך הרבי ומספר על ההשגחה הפרטית והסייעתא דשמיא המופלאה שזוכה לראות מי שמושר נפשו לקיום המצוות: התפלת לי להקב"ה, הרמתי עיניי לשמים ואמרתי ריבונו של עולם, מסרתי נפשי כדי לשמוע מקרא מגילה, עזר לי להגשים את שאיפתי זו. לא חלפו יותר מחמש דקות, ולחדר נכנס אחד מבכירי בית החולים. הוא ציין בפניי כי קצין בכיר צריך כעת סיוע בטיפול בעצם שחייבתי לחי, וזקוק לשני יהודים לצורך כך. אך יהודי נוסף נחברו במשימה. ראיתי שנוצרה בפניי הזדמנות פז, ואז אמרתי לבכיר כי אינני מעוניין ללכת, וזלת אם אקבל אישור פורמלי שמתיך לי להיכנס לתוך העיר ונתנו לי. יצאתי לעבודת חיסול העצים, אך העמדת פנים של חלוש וחסר כוח, והסברתי כי אינני מסוגל לעבוד מפאת תשישותי, וכי עלי להיכנס לעיר לטעום משהו. והקצין התיר לי ללכת. נכנסתי שוב לעיר, הגעתי לבית המדרש סטורפוקוב, ותהילה להשי"ת היה זה עוד לפני מנחה. התפללנו מנחה ומעריב, שמעתי את קריאת המגילה, הבאתי דבר מה לפי, ורק אחר כך חזרתי לבית החולים. כך זכיתי, ועלה בידי לשמוע את המגילה כדת וכדין.

לפרשת כי תשא הצנע לכת עם אלקיך

רש"י לד ג' על הפסוק ואיש לא יעלה עמך הבאי את דברי חז"ל שלוחות הראשונות נשבתו שמוש שהיו בפרסום ולכן שלטה עליהם עין הרע, אין כל מדה יפה מן הצניעות. ובמדרש תנחומא מסיים: שנאמר ומה ה' דורש ממך כי אם עשה משפט ואהבת חסד והצנע לכת. ובברכות ז': אמרו: בשכר שלוש זכה (משה רבינו ע"ה) לשלוש, בשכר ויותר משה פנוי זכה לקלסתה פנים. ובתמיד לב. אמרו: אמר להו' נוסף יעבדו איניש ויחיה אמרו ליה ימית עצמן, מה יעבד איניש וימות יחיה את עצמו, ויתעשר המפרש: ימית את עצמו ישפיל את עצמו. יחיה את עצמו יגבה את עצמו ומתוך כך יתנו בו הבריות עין רעה ויקנאו בו וימותו ולימודך חכמים שאדם הרוצה שיחיה ישפיל את עצמו וירחמו עליו הבריות ויחיה שנים הרבה ומגאור ימנע את עצמו שלא יקצרו ימיו וימות בלא עתו. **ובספר שפתי חיים:** היא המפתח לכל המידות הטובות: **מידת הצניעות:** להיות צנוע בכל דרכיו, לא להתבלט, לא להתפרסם ושלא ירגישו בך. ניתן ללמוד זאת מדברי הגמרא במסכת כתובות (דף סב:), שם מסופר על רחל בתו של כלבא שבע, אשר עוד בזמן שרבי עקיבא היה רועה צאן, היא ראתה את מידת צניעותו של רבי עקיבא ויהי רצון חפצה להינשא לו. ולכלשון הגמרא: חזיתיה דהוה צניע ומעלי ראתה בו צניעות. מידת הצניעות שהיתה לה אפשרה לה להבחין במעלותיו הפנימיות הגדולות והגבוהות עד שמרום מעמדה הסכימה להתחתן עמו במטרה שילמד תורה. היא ידעה שבזכות מידה זו שניחן בה' אם רק יתחיל ללמוד תורה בצורה נכונה הוא יוכל להגיע למדרגות גדולות מאוד. ואכן המציאות הוכיחה עד כמה היא צדקה בהערכתה. הצניעות שהיא ראתה בה ביראה אותו להתעלות מעלה מעלה עד שהפך לגדול בישראל. **וז"ל הפלא יוסף ערך גלות:** ואף מי שהרחיב ה' את גבולו וגוי' ולכן יהיו האנשים והנשים צנועים ולא יתראו עשרים ותכשיטם וכן ראוי להישמר אפי' מישראל ממראית העין ולחוש מאד לרעת העין הרע כי רבה וכי"ש בפני הנכרים. מסופר על החזון איש (מעשה איש ח"ב עמ' מג): פעם באו למעונו מתלמוד תורה חשוב בבני ברק על מנת להזמין להגיגה ולשמחה של מצוה הנחת אבן הפינה. אך החז"א כאשר שמע על מטרט בואם של המזכנים אמר: אינני אווז מסקס של הנחת אבן הפינה! כמו כן סיפר רבי שמריהו גריינמן: החזון איש היה מזרז אותו לצניעות יתירה, וכך היה אומר לו: כל דבר טוב שהנך עושה לצניעו! וחזר בפניו על ענין גיחוי אשר אכל בדרכו שהולך הוא להחיות מבנים, ומשום כך לא עלה בידי להחיות את היד! **ובדעת זקנים** מבעלי התוספות מצינו דבר נפלא. כתוב בפסוק ויחי למך שתים ושמונים שנה ומאת שנה ויולד בן, ויש לתמוה מדוע לא כתוב: ויולד את נח כמו שמצינו שם באחרים. ומתריץ הדעת זקנים מבעלי התוספות: יש לומר שמתושלח הצדיק נתן לו עצה שלא ימהר לקרוא לו שם, לפי שאנשי הדור מכשפים היו, והיו מכשפים אותו אם ידעו מהו שמו. מכאן למדו בעלי המוסר לימוד גדול ועברונו: יש פה לקח טוב המיועד לבעלי עליה והמצליחים בחייהם חיי התורה, ולאילו המעותדים והמיועדים לבנות את עם ישראל ולהיות מן המשפיעים והמעצבים את דמות האומה הישראלית שלא למרה ולקראו לעצמם "שם" ולא להזרז להבליט עצמם ולהתפרסם, ובזאת שלא להתייחר ולהתגאות על חבריהם. וכך לא יגורו אחריהם גל של קנאה וקטרוגים, ויהיו שמורים מכל סוגי עין הרע. ההצנע לכת הוא תמיד סגולה טובה ומועילה לעליה ולהצלחה, כי בני אדם צרי עין הם ואינם מסוגלים לראות בגדולת והצלחת חבריהם, והפרסום הוא רע ומזיק להם.

בספר צדיק כחמור יפרח מובא על הרב שטיינמן שאמר שלצערו יש אנשים שמחפשים דוקא להתבלט ולא מבינים שבהם הם מזיקים לעצמם, ויש שכל אינם רוצים להיות בולטים אבל כיון שבמציאות הם בולטים

הם סובלים מכך. סיפר רב"ד דיסקין שליט"א ראש ישיבת אורחות תורה שהיו אצל הרב שטיינמן לדבר עמו שמתכוונים לעשות הכנסת ס"ל לע"נ אביו של רבי יעקב וירזבינסקי עם כנס בגורים גדול וכי' אמר הרב שטיינמן מיד לא, וחות ראשונות שניתנו בפרסום נשברו וביטל הדבר. והיה אומר הרב שטיינמן שאותם שעושים להם חתונה בפרסום גדול, או שמקבלים דירה גדולה, אח"כ הרבה פעמים אין להם ילדים, שאנשים רואים שמדאי טוב להם, ועושים עין הרע, ולפי פשוט מה שלחלל אמנו לא היה בנים היה זה מטעם הנ"ל, שיעקב אהב אותה ועבד עבודה שבע שנים והיה נראה לאנשים מדאי טוב, כך המציאות. ורמ"י שניידר שליט"א סיפר שהרב שטיינמן אמר לראש ארגון בני עולם שרוב אלו שאין להם ילדים הוא או מפני שעשו להם חתונה מדי מפוארת, או שנתנו להם דירה מדי טובה, ואנשים שואלים: למה זוג צעיר צריך לקבל דירת ארבע חדרים? ואחר זמן בא ראש הארגון הנ"ל לרבינו ואמר שבריר את הדבר, והתברר לו שכן הוא. כשאחד הת"ח ראש ישיבה שכב בבית החולים, בא אליו הרב שטיינמן לבקרו, ואמר שזה מעין הרע, שמדי מצליח. והוסיף ואמר פרסום זה דבר מזיק בין ברוחניות ובין גושמיות. לכן כשהחבר, או הספרים (אילת השחר) לא כתב בפ"י מלך המחבר, ורק ברמז כי כתוב בספר הרוקח לרמזו את שמו בספרו אבל לא מדאי בפרסום. כמיו"כ הרב שטיינמן ביקש מגבאי ביהכ"ס בו התפלל שלעולם לא יעשה לו מי שברך על הולדת נכד, וגם בשמחות שידוכין ונישואין מבקש תמיד לעשות בצניעות ובלו פירסום גדול, ותמיד אסר על התלמידים לפרסם מודעת ברכה בעיתון כשהי' של שמחה, וכן כשהי' באבילות על הרבנית ע"ה ביקש לא יכניסו מודעות לעיתונים. פעם הוא נשאל מדוע כשהגיע לבני ברק הפסיק לבלוש תפילין כל היום, ואמר שבכפר סבא לא היו הרבה יהודים חרדים וע"כ זה לא היה בולט שהוא לבש תפילין כי כ"א עשה מה שהוא רוצה אבל בבני ברק שיש שם הרבה ת"ח אם יתחיל להניח תפילין כל היום זה יבלוט וצריך כמה שפחות להתבלט. האדמו"ר רבי משה מרדכי מלעלוב התבטא ואמר על עצמו על הרבה גדרים בעבודת ה' ויתרתי ובלבד שלא להתבלט אפילו במשהו. רבי מרדכי צוקרמן אמר בדברי הדרכה בלחור צעיר כהאי לישנא: לא צריך שירגיש עליו שאתה "גדול", וכשאתה הולך בדרך תחשוב בלימוד אבל אף אחד לא צריך לדעת מה אתה חושב, אלא הכל ישאר בינך ובין קוץ. ומרגלא בפומיה המשל הבא: כל זמן שהחמאם טריה לא מריחים אוממה. אם מתחילים להריח אותה הוא כי היא מתחילה להחמץ. יש אדם אשר אתה רק עובר לידו נודף ממנו ריח אישיותו בולטת ומזדקרת מול עיניך, אתה מיד יכול להבין את מהותו אם הוא למדן או גאון, בעל מוסר או צדיק. מצב זה איננו נכון, כי מאדם שלם לא נודף מאומה: מעלותיו והנהוגותיו אינן צריכות להתבלט בשום מקום. אלא עליהם להיות חלק מהנהגתו הפשוטה והצנועה!

מסופר על רבי חיים ברים: על אף שהיה מתלמידיו הקרובים והמובחרים של החזון איש והיה מרבה לספר עליו בכל הזדמנות, בכל זאת אף פעם לא אמר לו בדרך רמז שהוא היה מתלמידיו. תמיד כאשר דיבר על החזו"א הוא הזכיר כי יש לו חברים קרובים אשר היו מתלמידיו המובהקים של החזון איש והם אלו שסיפרו לו. כי שהשתמש בניסוח הבא: אני יודע בבירור על החזו"א אך וכן, כי יש לי חברים אשר היו מתלמידיו וכן, שהוא מתאר ומספר פרטי פרטים על מה שאירע, אך בלי לגלות אף פעם כי כוונתו היא לו עצמו שהיה נוכח בשעת מעשה. היתה לו רכמה נפלאה כיצד להסתיר את מעשיו. דוגמא אחת מני רבות הדלקת נרות שבת, אשר כיודע היו לו בה עניינים נשגבים להדליק נרות רבים, אך את הכל הוא עשה בהצנעת ענייניו כדרכו, וכאשר נשאל על ידי אורחיו על סיבת ריבוי הנרות, היה עונה: אלו מענייני הרבנית. לאחר פטירתה של הרבנית ע"ה כששוב נשאל על כך, אמר: מאחר וכן נהגה הרבנית איני חפץ לשנות.

בשנותיו האחרונות שהה לפעמים בבית בנותיו שיחיו בשכונות בני הורגשטיין והר נוף. סיפר נכדו על אותה תקופה: כאשר טוב במקוה שעל יד בית המדרש ויוזיץ שבהר נוף אחת הרבה מאוד בטבילותיו. כאשר סיים ויצא מן המקוה, ניגש אליו אדם זר (כמדומה שהיה בעל תשובה) וביקש לדעת מה הן כוונותיו של רבינו זצ"ל, היות וראוהו מאריך מאוד וחשב כי בהתחמקות על מנת ש"י טבילות. ענה לו רבינו זצ"ל בהתחמקות על מנת להסתיר את מעשיו ואמר: לאנשים זקנים כמוני יש תועלת רפואית ממים חמים, והיות ומתבייש אני לעמוד סתם ולבלות במים לכן אני טובל פעמים רבות, אבל אין לי שום כוונות מיוחדות. **וכך מסופר** על רבי יהודה צדקה: כל ימיו הקפיד וזהר מאוד שלא לעשות שום דבר מיוחד בגלוי לעיני שאר בני אדם. כאשר היה רואה לפעמים ברחוב אנשים ההולכים לטבול קודם התפילה לשם תוספת טהרה והמגבת בידם כאילו מבקשים הם להכריז שהינם בדרכס למקוה, הוא הביע את פליאתו בתוס"לב: כלום אין לחשוש בכך משום ויהרא! **רבי**

שלום שבדון סיפר על רבו רבי אליהו לופיאן כדלהלן: פעם אחת ישבתי עם רבינו לארוחת צהריים, ובסיומה החל לבדך ברכת המזון בקול רם ובמתינות דרכו בקדש. אבל כאשר הבחין שאני מאזין לו הנמק מיד את קולו. מיהרתי ויצאתי החוצה, בעומדי ליד החלון שמעתי ששוב הרים את קולו. וכך נהג בכל פרט ופרט, כאשר ראה שמתבוננים בו הוא התביא את עצמו להסתיר את חומרותיו ודקדוקיו. **על החפץ חיים מסופר:** קשה היה לראות על חזונו החיצונית כל דבר מיוחד, או הנהגה מעוררת ענין, אלא הוא תמיד שקד להצניע את אורחותיו מעיני הרואים. ונביא דוגמא אחת מתוך עובדות רבות, באחד מימאי תשעה באב החפץ חיים זצ"ל התפלל בליל תשעה באב עם חתנו רבי דוד הירש לוינסון יחד עם בני הישיבה והמתפללים. רבי צבי הירש אמר מגילת איכה ואת הקינות בבכיות נוראות ממש, ואילו החפץ חיים ישב ובכה בשקט חרישי. לאחר גמר התפילה הקהל התפזר והלך לביתו, כך גם החפץ חיים. אחיינו של החפץ חיים אשר ישן בעליית בית דודו החפץ חיים עלה על יצועו והתכוון לשניה, אולם אך הספיק הוא להירדם חיט הוא התעורר בבהלה לשמע קול בכי נורא, מי בוכה כל כך? הוא התלבש תיכף בזריזות, רץ למטה רואה את החפץ חיים יושב על הרצפה כשלפניו סדר הקינות והוא בוכה בכי תמרורים. אז קלט אחיינו שהיה אז בחור בן ארבע עשרה, את עוצם גדולת דודו הגדול. בבית המדרש בחברת הקהל הוא התנהג ככל שאר האנשים, אבל כשהיה בבדידות בביתו עם עצמו וסבר שכולם כבר נמים את שנתם או אז נתן דרור לרגשותיו, ופרץ בבכי תמרורים על החורבן!

פעין הנהגה זו מצינו גם אצל המשגיח רבי זיידל אפשטיין היה זה כשאחד האברכים אשר זכה לקרבה מיוחדת מצדו סיפר, כי בבחרותו התארס פעם בביתו בבין הזמנים של חודש ניסן. במשך השבועיים שלפני פסח הוא הבחין שרבי זיידל מרבה להכין עצמו לחג הפסח בלילות הוא עיין בסידור השי"ש בכוונות ליל הסדר. האברך סבור היה, שבוודאי יזכה לראות בליל הסדר מחזות גדולים של כוונות ייחודים, לאחר הכנה דרבה שכזו. אולם בליל הסדר החזיק לפניו הגדה רגילה, ולא ניכר היה עליו כלום כלפי חוץ. **כמו כן**, מספר אחד התלמידים: לפני נוכחה מצא בביתו בתוך סידור יעב"ץ חנוכה. היה זה בתקופה בה דעיין לא באו בני הישיבה לביתו להדלקת הנרות. אותו תלמיד ביקש להשתתף בהדלקה, התפאל רבינו מה יש לך לראות! אולם מחמת הכרת הטוב לאותו תלמיד הוא הסכים. אך למעשה, ההדלקה והברכות נראו אצלו כאחד האדם. הנהגה מעניינת היתה למשגיח רבי זיידל בכל פעם שעזב ביתו או את חדרו בישיבה, בדק אם לא השאיר שום רושם. לא ספר או חפץ כלשהו מחוץ למקומו, וכן שדבר לא השתנה מכפי שהיה מקודם לכן. גם ממקורביו הוא תבע הנהגה דומה. הנהגה זו לא הובנה כל כך, אולם אחד מבניו הסביר כי גם זה נבע ממידת הצנע לכת, שהצטיין בה לא להשאיר שום רושם משהותו בכל מקום בו היה. **הרב אלישיב** היה אומר אדם צריך ללכת בעולם הזה מבלי שירגישו בו ומבלי שידברו עליו, משום שעליו לחיות בעולם הזה בצניעות, מבלי שאנשים ירגישו בך וידברו עליו!

מעשה היה באשה אחת ששני בניה למדו בראדין, והנה חלפו כמה חודשים והיא לא קיבלה מהם שום דרישת שלום או מכתב כלשהו. הדבר הדאיג כמובן את אדם, עד שהחליטה לבסוף בלית ברירה לנסוע לראדין לדרוש בשלום בניה. באחת מן התחנות, ראתה יהודי חבוש קסקט, ולבושו כאחד האנשים הפשוטים, ושאלה אותו להיכן עליה להמשיך על מנת להגיע לעיר ראדין. שאלה היהודי: לשם מה עליך לנסוע לראדין? ענתה לו האשה: נוסעת אני לראות את שלום בניי הלומדים שם בישיבה, שזה כמה חודשים אין לי מהם כל בדל ידיעה. אמר לה האיש: אני גר בראדין, ותחת שתטרחי לנסוע עד לשם אגש אני אליהם, ואמסור להם שיתכתב אני אגירת שלומים בהקדם. האשה שמחה על כך שתיחדם ממנה טירחת הנסיעה הארוכה, הודתה לו מאוד ושאלה את האיש לשמו, והוא כמתחמק ענה: אני בעל הבית פשוט מראדין... גם כאשר ניסתה שוב להיוודע מפיו לשמו, לא עלה בידי. טרם שהלך מהמקום אמר לה האיש: תיחארי על רכושך, המקום כאן שורץ גנבים. כעבור זמן מועט קיבלה האם מכתב מבניה, בו הם מספרים לה כי החפץ חיים בכבודו ובצמנו מסר להם כי אדם מבקשת שיתכתבו לה מכתב מפאת דאגתה לשלומם. האשה לא האמינה שאותו יהודי הלבוש בפשטות כל כך והציע עצמו לעזרתה, לא היה אלא החפץ חיים. **כשרבי** חיים קנייבסקי היה מגיע לבריותו, והיה ממתין בחוץ ברכב לתחילת הברית, היה פותח מיד את הספר, וקרה לפעמים שלתפעל הבחין שרבים מאד מסופקים ומסתכלים בו, היה סוגר את הגמרא ומלמל לעצמו: יותר מדי רואים. המון מהדברים מתוך הספר מידות דיליה לרבי מרדכי וענונו.

ידיעות חשובות וכן דברים מגדולי ישראל. ערוך בדרך של שו"ת

שאלה: מהו הזמן המסוגל לתפילה על צרכים אישיים בימי הפורים, ועוד דברים חשובים ליום הפורים? **תשובה:** השמחה של פורים צריכה להיות ע"י שאנחנו זכינו להיות קרובים להקב"ה בכל קראנו אליו. רבי צדוק הכהן מלובלין כותב על **שבת זכור** שזה זמן מסוגל להיפקד בלש"ק וע"כ הוא זמן לתפילה, ויתפלל כמו שמותר בשבת, למשל יכול לכוון בברך שמה 'ותיהב לי בנין דכרין' וכדו' או יתפלל בדרך של מי שברך. **צום תענית אסתר** כותב המשנ"ב בתרפ"ו שהצום הזה נקבע כדי לזכור שהשי"ת רואה ושומע כל איש צרתו כאשר יתענה וישוב אל ה' כבימים ההם. ובקו הישר פרק פז כתב שיום תענית אסתר הוא יום מסוגל שיתקבלו תפילותינו וכל מי שצריך רחמים על איזה דבר יקח פנאי לעצמו ביום תענית אסתר ויאמר מזמור כב ואח"כ ישפוך שיחו לפני ה' ויזכיר זכות מרדכי ואסתר ותקבלו תפילותו בראון. **יום הפורים** עצמו הוא יום מסוגל מאוד לקבלת התפילות לרצון והוא עת רצון במרומים, כן כתב רבי חיים ויטל, ויש בזה עניין של כל הפושט יד נותנים לו ואין בודקים אחריו. ואפשר לבקש על נס שיהיה לנו ימים מה שבכל השנה לא שייך לבקש. והתנבות שלום מסלונים אמר ע"י שהמתפלל בפורים יכול לבטל גם גזירות שנתתמו, כמו בימים ההם בזמן הזה שהתפילות ביטלו גם מה שנגזר ונתנם בטבעת המלך. ורבי מרדכי מנדבורנא הקפיד מאוד שכל חסידיו יגמרו את הספר תהילים ביום הפורים ואמר שמקובל אצלו מאבותיו שהמסיים תהילים ביום הפורים מובטח לו שתפילותיו יקבלו. וצריך לנצל ימים אלו ולא לעשות את הטפל עיקר ואוי לו לכסיל אשר בזה היום ששערי אוצרות נפתחים, אינו פונה אליהם. והישועה מגיעה רק כשנשכחים רק על הקב"ה וד"ו מתעורר ע"י תפילה. **ובענין הלימוד בליל הפורים:** בדרשות חת"ס קילס מאוד ללומדים בין מגילה של לילה למגילה של יום. והבטיח שהוא בן עוה"ב. ולכה"פ ישתדל שלא יעבור עליו יום זה בלי קביעת עיתים לתורה, והכי טוב שאחרי התפילה יישב ללמוד איזה חצי שעה. ומקובל שבעל האגודת אזור זכה לבנו האיבני נר' בזכות שלמד בליל פורים. **עוד דבר כדאי:** מאוד בפורים והוא לשמח לב נשברים וחז"ל תקנו משלוח מנות ומתנות לאביונים ומי שעושה זאת הקב"ה ג"כ ישמח אותו. **ויש להזהר** מאוד מאוד מליצנות האסורה שיכול להוריד את כל המדרגה שהשגנו בחורף ובעיקר לא לחצוק על חשבון אנשים.

שאלה: ישיבה שנהוג בה לאסוף כסף עבור הת"ת, ויש בחור שבימים אלו של המגבית חשקה נפשו בלימוד התורה והוא מעדיף ללמוד איזה מסכת ולא לסייע כלל למגבית, האם יש בכך מעלה או שלא? **תשובה:** הייתי פעם אצל רבי חיים קנייבסקי והגיע שם אחד מראשי ישיבת מאור התלמוד ברחובות, והוא שאל לרבי חיים האם עדיף להוציא את הבחורים לאסוף כסף עבור הישיבה או הת"ת יום יומים לפני פורים או שיחשוש לביטול תורה? רבי חיים ענה בזה"ל 'חביבה מצווה בשעתה' ועל הבחורים להתגייס כבר כעת לאסוף כסף עבור צרכי הישיבה. ובענין הורה רבי מיכל יהודה ליפקוביץ לראש הכולל בו למדתי בעבר, שעל האברכים להיות שותפים במגביות הנערכות לטובת הכולל, גם כשזה בא לפעמים על חשבון הלימוד שלהם.

שאלה: מיהו אחשוורוש? **תשובה:** בילקוט מעם לעז מובא כדלהלן: מלך פרס אסטרגיס היה שמו ולא היו לו בנים כי אחד בת אחת יחידה המלכות הייתה שייכת לה. אחד משרי המלך ראה זאת חשק בה ופיתה אותה להינשא לו. כשנודע הדבר לאסטרגיס כעס על השר שלו והוציא להורג ונתן בתו בבית הסוהר וכשנולד לה בן ציווה המלך שלא להניקו אלא להביאו מיד אל הר אחד ששם ימות ברע וכך עשו. וזימן לו הקב"ה כלבה שהניקה אותו עד שנעשה גיבור. ונקרא כורש על שנתגדל על יד כלב שבלשון פרסי קורין לכלב כורש... וכורש נשא את בתו של דרוש מלך מדי והוליד את אחשוורוש שהיה בנו של כורש ונכדו של דרוש, ולדרוש לא היו בנים ולכן ירש אחשוורוש את מלכות מדי מיד זקנו ומלך גם כן במקום אביו כורש אחרי 3 שנים של מלכות כורש במדי ופרס.

שאלה: השבוע אנו מציינים שנה להסתלקות מאור הדורות האחרונים רבי חיים קנייבסקי. איך זכה לדיעת התורה באופן כ"כ נדיר שלא היה מצוי גם בדרות הקודמים כעדותם של גדולי הדורות?

להיום באוקראינה מעריכים כי 6.5 מיליון אוקראינים נמלטו מבתיהם, אך נשארו על אדמת אוקראינה והפכו ל'פליטים פנימיים'. על פי הערכות 3.3 - 3 מיליון אוקראינים נמלטו מהמדינה עם תחילת הקרבות ורובם שוהים במדינות אירופה. כ-2.5 מיליון אזרחים רוסים עזבו את המדינה מאז תחילת הלחימה. 10 אחוזים מכלל השטח הבנוי במדינה נהרסו. עשרים אלף חיילים אוקראינים נהרגו ועוד קרוב לעשר אלף אזרחים, במקביל איבדו האוקראינים לטובת הרוסים כשערים אחרות מהשטח של המדינה שלהם. ברוסיה הנזקים עצומים פי כמה: בשל הסנקציות שהטיל עליהם העולם, איבדו האוליגרכים הרוסים 95 מיליארד דולר, מאה אלף חיילים בהם קצינים בדרגות גבוהות מאוד נהרגו בקרב חיילי צבא רוסיה (צבאו של פוטין מאבד 400-500 חיילים מדי יום). רוסיה איבדה אלפי טנקים ומטוסי קרב והוטבעו עשרות ספינות ואוניות קרב רוסיות.

שאלה: בימים אלו מתנהל מאבק עיקש של התומכים בשלטון מערכת המשפט על אופי החיים במדינה. מה הם טוענים ומה הסיבה שהם לא צודקים כלל? **תשובה:** הם טוענים שגם הקימו את המדינה ומי שלא חושב כמזהם חובב להם אותה. כמו"כ הם טוענים שהם נושאים על כפיהם את עול המדינה הן בכלכלה הן ברפואה, בביטחון בשרות בצה"ל ועוד ועוד. אבל כמוכן, במדינה דמוקרטית, מי שקובע את אופיה של המדינה הם כלל האזרחים שמביעים דעתם במהלך בחירות דמוקרטיות שמגלות מה רצון רוב האזרחים. אבל למרות שהם מהווים מיעוט הם מנסים לכפות דעתם ורצונם באמצעות הסתה והפגנות אלימות שמשבשות את חיי התושבים, כאשר הם נהנים מיחס מועדף של המשטרה הנוהגת עימם בכפפות של משי, וזאת לעומת ההתנהגות האלימה והברייונית הננקטת כלפי ציבורים אחרים, ובהם כידוע החרדים, שהם מקבלים מכות רצח ומושיבים אותם בכלא. וכמוכן, הביטוי נחרף ביותר לאיפה ואיפה היה היחס למפגינים נגד התנתקות.

שאלה: איך ניתן למנוע בפורים מהילדים לאכול כל היום מממתקים ושוקולדים המזיקים לבריאות? **תשובה:** היום ניתן לראות (הכל כתוב על המוצרים) כמה דברים לא בריאים יש בכל מוצר, ולפי החשבון הפשוט מי שלא נשמר, בפורים לבד הוא אוכל קילו סוכר, ושומנים רוויים ושאר מרעין בישין המשחיתים את הגוף. בקבוק שתייה קטן למשל מכיל 15 כפיות סוכר, ומי שלא נשמר אז הוא שותה במשך היום כמה כאלו, וכן ע"י הדרד, ולכן: דבר ראשון, כדאי לתת להם ארוחת בוקר טעימה ומזינה, כך לפחות יהיה להם פחות חשק לשבוע מממתקים. שנית אפשר להחליף את הממתקים תמורת הפתעות מהכל בשקל' וכדו', העיקר שהגוף לא ישחת. ובכוח זה לא יעזור. וראוי להוסיף שיש חושבים משום כל תשחית צריך לאכול את כל המשלוחי מנות שקיבלו, צריך לזכור את הדין של כל תשחית דגופא עדיף והגוף הוא לא פח זבל, ובפרט שעובר איסור של ונשמרתם.

שאלה: עקרת בית שמרגישה שלא מצליחה לספק את בצרכים של בעלה מכל מיני בחינות האם עליה להסיק מסקנות ולהתייאש? **תשובה:** ברגע שאישה מתחנת עליה לדעת שעליה להיות נער לבעלה והיא יכולה לעשות את זה הכי טוב, ואם היא עושה מה שביכולתה כל השאר מגיע לבד וכמו בכל העניינים הרותמים עלינו מוטל לעשות מה שאנחנו יכולים וכל השאר הקב"ה משלים, אבל כשמתיאשת מוקדם לפני שעדיין עשתה כל מה שיכולה לעולם לא תצליח.

שאלה: האם זה מזיק שנותנים דמי כיס לילדים? **תשובה:** הסיבות שכדאי כן לתת: היות והמושגים הגשמיים של הילדים גדלים והולכים. לכן רוב הילדים (וכל שכן המתבגרים) זקוקים לקצת כסף לבזבזים, עבור בריאותם הרגשית. וודאי לילדים שזקוקים לקצת יותר הנאות מהמוצע, או שזקוקים ליותר שליטה מהמוצע. והיות וההבדל מקרים, לא מדובר על נתינה חדשה אלא הסדרת הנתינה הקיימת. כי ההורים ממילא נותנים כסף לבזבזו כשהילד מבקש (למשל לילדים קטנים לאוסף מדבקות. למתבגרים לצילונט בליל ששלי). אך אז זה לא נעים לילד שהוא נאלץ לבקש, וגם עצם הבקשה גורמת לו להרגיש שהוא מקבל מעט מדי. הבקשות והתחנונים פשוט מורידות את ערך הכסף. הילד נאלץ לבקש? ירד 25 אחוז מערך הכסף. התמקחתם עמו? ירד עוד 25 אחוז מהערך. נתתם אך לא בלב שלם?

עכשיו ירד עוד 25 אחוז. אז נתתם 100 ₪, שמבחנה רגשית הם שוים לילד 25 ₪ בלבד. ממש חבל על הכסף. ומאידך גיסא - זה גם לא נעים להורים, שמרגישים "שחטים", וגם העובדה שהם צריכים להחליט כל פעם מחדש, גורמת להם להרגיש שהם נותנים יותר ממה שרצו. אז הם נתנו 100 ₪, אבל הלחץ הרגשי סביב הניתנה גורם להם להרגיש שהם נתנו לפחות 200 ₪. לכן חשובה ההסדרה - מחליטים על סכום קבוע, ואז ההורים נותנים בשמחה, והילדים מקבלים כמבור. דבר נוסף זה דרך להשפעה רגשית ורוחנית, רבי יעקב אבולטשין אמר כי כשהורים נותנים דמי כיס לילד לפני טיול וכדומה, זהו ביטוי מורגש של אהבה כלפיו, ואז גם כשהם מטיפים לו מוסר הוא יודע שהם עדיין אוהבים אותו (חיי יעקב). כמו"כ זה הבעת אמון כי יחד עם דמי הכיס, הילדים מקבלים את המסר החשוב של אחריות אישית על הכסף, ואת התחושה שהורים סומכים עליהם שישתמשו בכסף בצורה נכונה. כשמדובר בילדים קטנים, זו ההזדמנות שלנו להסביר להם מושגים בסיסיים ביותר לגבי כסף: להסביר להם שאנחנו נותנים להם סכום קבוע ביום מסוים, והיה עליהם 'להסתדר' עם הסכום הזה עד לשבוע הבא. כמו כן יש להסביר להם (עם דוגמאות) שכאשר הם בוחרים לקנות עמו דבר מסוים, יתכן שלא יישאר להם כסף לקנות עמו דבר אחר. כך לראשונה הילד לומד שהכסף (גם של ההורים) 'לא גדל על העצים', אלא הוא משמש מתכלה. בנוסף: דמי הכיס מהווים הזדמנות ללמד את הילד (וגם את המתבגר) מה ההבדל בין 'צריך' לבין 'רוצה'. מה שאתה 'צריך', אתה הרי מקבל מההורים ממילא. אתה 'רוצה' הרבה דברים, וזה מובן, אבל כעת אתה לומד שלא כל מה שאתה רוצה אתה מקבל. יתכן שבפעמים הראשונות הילד יתלהב ויבזבז את הכסף מהר. בשלב זה יתכן שלא נכון 'לבגר' אותו במהירות, וכדאי להבין לרוחו שכעת הוא רוצה לבזבז. אם הילד גמר את הכסף מהר, ורוצה מקדמה/הלוואה על חשבון השבוע הבא? זו הזדמנות מצוינת ללמד אותו לימוד חשוב לחיים, שיש לצרוך רק כסף שקיים אצלנו עכשיו, ולא להיות על חשבון מקדמות והלוואות! יתכן שהוא לא יאהב את זה, ואולי אף ישתמש בדמעות או בהתרסות, אבל כך בדיוק הוא לומד את הלקח שהלואי שכל המבוגרים ידעו. לאחר תקופה מסוימת, כדאי לעודד את הילד לחסוך עבור מטרه, ולהסביר לו שאם הוא מעוניין במשהו שעולה הרבה כסף (יחסי), יהיה עליו לחסוך במשך תקופה כדי להגיע לאותה מטרה. כשילד חוסך, הוא לומד מכך משהו על אחריות ותכנון. וגם לומד דחיית סיפוקים, ואף ירגיש סיפוק כשיגיע למטרה. ניתן אף לשוחח עמו על כך שיחה חינוכית: כאשר מתחשק לו לבזבז כסף מיד, אני מקבל תגמול מיד. כאשר אני מתגבר על יצר הבזבז פעם אחרי פעם, זה קשה לי, אבל אני רוצה להרוויח משהו גדול. אז מה עדיף, לעשות מה שמתחשק עכשיו, או לחשוב קדימה? כמו כן זו יכולה להיות הזדמנות ללמד אותו קצת חשבון, והפעם 'על אמת'. אם את רוצה לקנות לעצמך בובה שעולה 40 ₪, ודמי הכיס שלך הם 5 ₪, במשך כמה שבועות תצטרכי לחסוך כדי להגיע ליעד?... יש גם ילדים שבשלב זה ייכנסו ל'קמצנות', ויחסכו לעצמם כל שקל כשהם מוסיפים ומבקשים מההורים כסף עבור בזבוזים כי הם צריכים 'לחסוך את הכסף'... מה יש לומר, זהו בסיס לתכונה חיובית למדי. אולם כאן תהיה הזדמנות ללמד שמותר גם קצת לבזבז, ועל כל פנים שאם ברצונם לבזבז, זה יהיה מהכסף שלהם ולא משלכם. דמי הכיס יכולות להיות כר נח לשיחות

אימון חינוכיות על ערכו של הכסף. הכסף הוא לא מטררה, הוא אמצעי. אמצעי למה? או לדברים נחוצים. או לקצת מותרות, שגם הם צורך בעבודת ה', כאשר המטרה היא לעבוד את ה' מתוך ישוב הדעת. אפשר גם לפתח שיחה בנושא הכסף והשפעה החברה. אם אתה בוחר להוציא את הכסף שלך על משהו שחשוב לחברה, יתכן שבזה אתה מפסיד את מה שאתה רצית לעשות עם הכסף. מצד שני, החברה מאד חשובה לילד/למתבגר, ויתכן ששווה לו להוציא כסף על צרכים חברתיים, כי זה נחשב במטרה חשובה עבורו. מכל מקום חשובה המודעות: 'על מה הוצאתי את זה, ועבור מה'. רבי יחיאל פליסקין.

שאלה בחושן משפט: הגר בבני ברק והזיק בפורים בירושלים ביום שושן פורים האם חייב או פטור? **תשובה:** בפוסקים כתבו ב' טעמים למה פטור או משום שזה תוך כדי מצווה וכדון הרץ מערב שבת והזיק שפטור, או משום שהזיק מתוך שמחה וכה"ג כולם מחלי ההדדי, ולפי"ז לבני ברקי לטעם א חייב כי אין לו מצווה ולטעם ב יש לו שמחה ופטור.

מדור זה יש להימנע מלקרוא בשבת: הרעיונות שנשלחו לי השבוע: א. הדרך הקלה ביותר לניקוי תבניות תנור, כיריים ותנור וכן סירים בחלקם התחתון: לרסס "סנט מוריץ" או "סנו פורטה פלוס" בכמות נדיבה ולהכניס לשקית אטומה סגורה היטב למשך לילה. בבוקר הכל נשטף בברז, מקסימום שפשוף קל עם סקוטש. אם עדיין יש שומנים, כנראה הריסוס לא נגע בהם, לחזור על הפעולה! לגבי הכיריים, לרסס כך ישירות על הכיריים עם כל החלקים ולכסות באשפתון גדול ולסגור בצדדים כל סלוטיפי שיהיה סגור ללא אויר, בבוקר את החלקים תחת זרם מים כולל חצובות, ואת השאר לנגב מהלכלוך ולסבן עם סקוטש שוב ע"מ להבריק. **ב.** להכנת "כובע תאילנדי" לסעודת פורים, במקום למלא סיר מלא שמן ולכלוך ובלגן ועבודה, מספיק לקחת חצי עלה ולטגנו במעט שמן במחבת רגילה. התוצאה לא פחות טובה. **ג.** עונת היתושים והשפיריות בפתח, מומלץ להזמין רשת לחלונות. יעיל מאוד נגד יתושים ומרעין בישיין אחרים- שווה!!! **כמו"כ** פתרון יעיל לנמלים, יש את המזרקים שקונים בחנויות סמבור, מניחים מעט מהחומר לפי ההוראות במסלול שהנמלים הולכות, הנמלים (אפילו הבודדות) ש"טועמות" מהחומר רצות איתו למחילה שלהן ושם החומר מתפרק וכולם מתים. בדוק ומונסה!!! **ד.** הסרת חלודה מחולצה. ראשית, יש לטבול את הבגד בקערת פלסטיק, לשפוך עליו כמות חלב (כן חלב...). שתכסה את הבגד. הניחו את הקערה בברפסת במקום שיש בו אוורור, עד למצב שהחלב יחמיץ. פעולה זו, מסירה את כתמי החלודה מהבגד. על פי המראה והריח שרחוק להיות נעים, פעולה זו של ניקוי חלודה היא אחת השיטות היעילות. יש לשטוף היטב את הבגד במים, ללשוט אותו ואז להעביר אותו לשטיפה במכונת הכביסה כרגיל. **ה.** עצה למיגרנות: להימנע מאכילת יתר. דילוג על ארוחות. היחשפות לשמש. חוסר שתיה. לחץ וסטסס. חוסר שינה. אכילת מזונות מלוחים ומטוגנים. אוכל שומני וכבד. שינה אחרי האכילה. **ו.** לגבי ניקוי חלודה אפשר עם 00 של סנו לאמבטיה וזה לא הורס חולצות לשפוך על הכתם להשהות ולשפשף. **ז.** לגבי ניקוי גז וכדו' יש מסיר שומנים של חברת יעקובי שלא הורס את הידים ואפשר אפילו להשתמש בזה בלי כפפות (כמובן אחרי זה לשטוף ידיים) ומניסיון זה מנקה מצויין ואולי אפי' יותר טוב מבט מוריץ וגם אין בעיה לתת לילדים להשתמש בזה. **ח.** בנוגע לשערות לבנות.

קצת מהלכות פורים

אסור לטעום קודם קריאת המגילה גם בלילה כשחלש קצת מהצום וגם ביום. וד"ץ אומר רח"ק שזה נאסר אף לנשים. אא"כ לא יכולים וחלשים מאוד מאוד. רמ"א משנ"ב ושעה"צ תרצב ד. ומביאים בשם הרב אלישיב ורבי ניסים שהתירו ביום ויש לעיין בזה.

מחצית השקל: מי שלא נתן מחצית השקל יכול לתת גם אחרי פורים. רבי חיים קניבסקי.

מקרא מגילה: אם הבעל קורא התחיל הברכות לפני **שנכנס**, עדיף לומר את הברכות ולקרוא מהחומש מהר עד כדי שיספיק לשמוע רוב קריאת המגילה מהבעל קורא שקורא במגילה. שלמי תודה. **יזהר מאוד לא להסיח דעת** בעת קריאת המגילה, ואם הסיח דעת לגמרי עד שלא שם לב לקריאה ואיבד אפי' מילה אחת שיש בזה שינוי במשמעות של הסיפור

ראשית צריך לבדוק ממה זה מגיע! חוסרים תזונתיים, מתח ולחץ, בעיות בריאותיות, עישון, גנטיקה. החוסר המצוי הוא בויטאמין B12 או B1, או בכלוסטרול הטוב [או ויטמינים אחרים] שהם מחברים את הצבע לשפירה, אם לוקחים מה שחצר הצבע יכול לחזור!!! מתח ולחץ - מחלישים את הגוף, ואחד מהנוזקים הוא שחצר לו כח לייצר את הצבע של השערות, זה מה שנקרא 'קפצה עליו זיקנה'... במקרים כאלו צריך תחילה להירגע... ונוגדי חימצון עשויים להועיל [יש שמאשימים חומר מסוים שנמצא בשמפו, ומציעים להפוך עם תה שחור או מרווח, שמן קוקוס ומיץ לימון, שמן קיק וחרדל - ועוד חומרים טבעיים ומשונים]. אם זה בא מגנטיקה אין מה לעשות, וצריך לקבל הכל בשמחה, כמובא בגמרא שזה חסד שעשה ה' עם לבקשת אאע"ה, ולפעמים במקרים מיוחדים ה' רוצה לכבד אדם צעיר יותר, עם כמה שורות לבנות של שיער לבן.... או אולי לחזק אותו, והמליצו ע"ז 'ולבנים אומרים לנו עשוי'. **ט.** רצית להמליץ לעור שומני ו'מחוצ'קין' - על שמפו של חברת "פינוק 3 ב-1 לגבר". זה מועיל מאוד גם לנשים. **י.** רעיונות למשלוחי מנות: לשים בכלי ער רגל 4 שקיות קטנות שבכל אחת יש מין ברכה אחר לדוג' באחת עוגיות מיני (מזונות) בשניה שקדים (העץ) בשלישית בוטנים (האדמה) וברביעית סוכריות גומי עם צורות של פורים (שהכל) ובאמצע בקבוק יין (הגפן), ואז לכתוב "כל הברכות על רגל אחת". לשים על מגש יפה את כל סוגי המשקאות שאפשר: יין, מים, סודה, קולה, בירה שחורה ולבנה, שוקו, ספרייט, מיץ קל וליקר, ואז לכתוב "והשתיה כדת אין אוסר". להביא סט ספרים על פרשת השבוע (אנחנו הבאנו סט חידות על הפרשה לכל המשפחה בשם "שולחן השבת" מומלץ מאוד!) ולכתוב "ליהודים היתה אורה - זו תורה". להביא עוגיות שושנים ובירה ולכתוב "שושן הבירה". להכין לחם חלות/ לחמניות ולהגיש את זה עם בקבוק יין ולכתוב על דף בצורת לב "יין ישמח" ובגדול לכתוב "לבב אנוש" ומתחת ה"לבב אנוש" לכתוב "ולחם" ואחרי ה"לבב אנוש" לכתוב "ויסעד", כאילו שיצא ש"לבב אנוש" הולך גם על ה"יין ישמח" וגם על ה"ולחם יסעד" ולהוסיף חבילת שוקולד בצורת לבבות ובמבה בצורת לבבות ואפשר להמשיך עוד כדי הדמיון. לשכנים או לחברים: חבילת דוריטוס חריף אש ובקבוק מים, ולכתוב "איתכם באש ובמים". להורים/ למרים/ למורות/ לגנרות: למלאות את כל המשלוח במאכלים בטעם תות ולכתוב תודה ושוב תודה.

התורה חסה: א. היכן ניתן לרכוש משחת גילוח מיוחדת לגבר שמותרת לשימוש גם למחמירים? **ב.** אם אפשר לשאול איך החוטים של הציציות לא יפרמו כבביסה? נשמח לפתרון לאלרגיה אביבית של גירויים בעיניים וריבוי נזלת, חוץ מהכדורים הסטנדרטיים של אלרגיה כגון אלרגי טלפסט וכו' שלא עזרו כ"כ. **ג.** מה עושים לציפורן חודרנית אחרי שהרופא חתך ושוב חזר? **ד.** מה ניתן לעשות לאדם הסובל מאד מאלרגיה חריפה למזג האוויר המתבטאת ביושב נוראי בפרצוף באף בפה ובעיניים בצמא שלא עובר גם מיד לאחר שתיה מרובה בכאבי ראש ובשיעול חזק מאד נשמח לקבל עצות הן טבעיות והן שלא טבעיות הדבר נגרם כל שנה בתקופת המעבר בין החורף לקיץ וכן אם יש כמה ימים חמים באמצע החורף כך שיש פעמים שאלרגיה זו נמשכת ימים רבים תלוי במזג האוויר וגורמת סבל רב וכן בין הקיץ לחורף אבל ברמה פחותה. **ה.** אשמח לפרסום שאלה איך אפשר לצבוע כסא מנהלים שהתקף?

חוזר וקורא. ואם מסתפק בזה הקלו שאינו חוזר. **אדם שהתפלל** תוך כדי שהבעל קורא קורא המגילה למרות ששמע הכל מהבעל קורא לא יוצא יד"ח.

בחור בר מצווה ללא זקן האם יכול להוציא בקריאת המגילה: בלילה כיוון שהוא מדרבנן יכול להוציא מדין חזקה. ובבוקר דהוי מדברי קבלה אינו יכול להוציא.

אם תעוורר לו צורך לנקביו ואפי' שלא יכול להקרא 72 דקות, (וכשאנו בבל תשקצו) תוך כדי הקריאה יכול להמשיך לשמוע ויוצא יד"ח. ביה"ל צב ו קורא כדרכו.

בעניין הכאת המן. יעויין ברמ"א תרצ ז בשם הב"י ונו"כ שם דאין לבטל מנהג זה. וכמובן עם שיעור וגבול, אבל לבטל לגמרי אסור.

קריאת זכור: שמע עיקר הזכירה אפי' חיסר כמה תיבות יצא יד"ח. הליכות שלמה. וראייתו היא מזה שמהני לצאת יד"ח זכור בקריאת ויבוא עמלק כמבואר במג"א. קולה זה ראוי להסתיר משום שאין הציבור יכול לעמוד בזה. **נשים נהגו** לשמוע זכור אך להמון שיטות כחזו"א מנחת יצחק הרב אלישיב ועוד אינם חייבות בזה, אמנם אם נהגו כך שלוש שנים וקשה להם צריכות התרת נדרים.

תענית אסתר: מותר להסתפר ולהתרחץ רגיל בתענית אסתר, ורבי חיים קניבסקי התיר אף לשמוע שירים, והרב אלישיב אסר לשמוע שירים. **מחגי שעה לפני זמן קריאת המגילה אסור להתרחץ.** ע"פ משנ"ב תרצב טו. וכן אסור לישון. ולי"מ שעון מעורר.

אם דיבר בין קריאת המגילה לאמירת ברכת הרב את ריבנו, אינו אומר הרב את ריבנו. שעו"צ תרצב יב. **נשים ששומעות קריאת מגילה בבית אינן אומרות הרב את ריבנו.**

רבי חיים קניבסקי פשוט לו שאין טעום קודם נתינת מתנות לאביונים ומשלוח מנות.

מצוות היום משלוח מנות ומתנות לאביונים, כתב הפרמ"ג תרצה' שיש בזה דין חינוך.

משלוח מנות מטרתו להרבות אחווה, וע"כ צריך שהמקבל יידע מי נתן, ואומרים הפוסקים שאם לא יודע לא יצא יד"ח. **אין יוצא יד"ח** מתנות לאביונים בנתינת מתנות, הליכות שלמה לרש"י. **אישה חייבת במשלוח מנות ומתנות לאביונים: במשלוח מנות** אינה צריכה לקנות המנות באיזה קניין.

מתנות לאביונים לאישה הרב אלישיב פוסק שצריך לזכות את המתנות לאישה כשהבעל נותן בשליחותה. וכשנותנת לבד אינה צריכה רשות ממנו.

שתי יין אינו צריך לברך על שום משקה ששונה אח"כ. וכששתה פחות מכשיעור ורוצה לשתות שתי יבקש ממשהו שיוצא אותו, או לברך על איזה מאכל שהכל. שו"ע ונו"כ קעד. שו"ע תרצו.

מדין חינוך. צריך לדאוג שבניו הקטנים יקיימו את מצוות היום כולל משלוח מנות ומתנות לאביונים.

אבא שביקש מבנו שלא ישתכר, זה לא נחשב שביקש ממנו לבטל מהתורה, כי דעת הרמ"א שחייב אינש לבסומי, זה בלי להיות שיכור וכן מצינו אצל הרבה מגדולי"י שלא משתכרים. רבי חיים קניבסקי נוהג לשתות אחרי קיום מצוות היום בשחרית, ואח"כ הולך לנוח ועי"ז מקיים עד דלא ידע כרמ"א, שולחן שלמה. **ומצוות שתייה** היא ששותה יין ומביאו

חידות

ניסה ולא הצליח? ז. היכן במגילה בגד של מתים? ח. פסוק במגילה (פרק ג') שיש בו את כל אותיות ה- א ב? **חידות לפרשת תצווה: ט.** לחם וחלה בפרשה ונאכל בפסח? י. פסוק בן 3 מילים בלבד? יא. בפרשה 3 משבעת המינים? יב. בפרשה 3 משבעה משקים? יג. שמות 4 אצבעות בפרשה? יד. האם תחת המצנפת יש לכהן הגדול כיפה? **חידות לפרשת כי תשא: טו.** משפט בן 8 מילים שחוזר במדיוק פעמים בפרשה טז. לדי' כח' יו"הי משה עם די' ארבעים יום לחם לא אכל ומים לא שתי' על מי עוד כתוב בפרשה שלא שתו?

תשובות: א. מגילה דף יט' מלמד שהראה די' למשה דקדוקי תורה ודקדוקי סופרים ומה שעתידין לחדש ומאי ניהו מקרא מגילה עכ"ד. הרי לנו שמשה רבינו ראשון ראה מגילת אסתר. **ב.** בי' יטי' אשר לא תבוא ושתי אל המלך" וברשי"י: שתהרג, ג' כא' "לשלוח יד במלך אשורוש" וברשי"י: להשקות סם מוות. ג. ויאמר המלך, וקראו לפניו ככה יעשה, כאשר דברת, ויספר המן, אשר הגיד מרדכי. **ד.** מגילה יט, ונפסק שו"ע תרצ"א ח' מגילה בתוך ספר של כל הכתובים כשירה ביחיד ולא בציבור. **ה.** "ואת פרשנדא **ואת** אריסי **ואת** ארידי **ואת** אדליה" וכו'. ו. אשורוש שלח ידו (עם השרביט) לאסתר והצליח, ובגתן ותרש יבקשו **לשלוח יד** במלך אשורוש ולא הצליחו. ז. 'תכריך בוץ וארגמן'. ח. פרק ג' פסוק יג'. ט. כט' כג' 'כיכר לחם וחלת לחם מסל המצות לפני ד'". י. כח' יג' 'ועשית משבצות זהב'. יא. שמן, יין, סולת. יב. שמן, יין, דם. יג. בזהו ידם הימנית, אמה אורכו, זרת אורכו, באצבע על קרנות המזבח. יד. פמ" ח' ב' מתוס' יומא שהיה לו כיפה. **טו.** "ויאמרו אלה אלוהיך ישראל אשר העלוך מארץ מצרים". **טז.** לגי' די' "ולא שתו איש עדיו עליו"

חידון מגילת אסתר (למבוגרים): א. מאיפה יודעים שלמרדכי לא היתה שוועגרי? **ב.** מה המשותף לאביחיל, אביגיל ובתיה? **ג.** למי היתה שייכת נבלת המן? **ד.** מנלן שהמן היה פֶּרֶתֶם? **ה.** למי"ד אי אפשר לצמצם איך אמר המלך לאסתר "ומה בקשתך עד חצי המלכות וינתן לך" והרי אינו יכול לתת חצי? **ו.** האם אפשר היה לקיים במדבר מצוות משלוח מנות במשלוח מנה אחת של "מן" שכייונו להחיל עליו מחשבת 2 מנות שונות?

תשובות: א. כתוב "היא אסתר בת דודו כי אין לה אב ואם". **ב.** מלכות. אביחיל אבא של אסתר

לכבידות ועייפות, אבל השותה מעט יין ואין הולך לישון מחמת זה אז אינו יוצא יד"ח המצווה כלל.

יין בתוך הסעודה צריך לברך הגפן. ואם שתי קודם הסעודה אי"צ לברך ובפורים זה אף שלא היה בדעתו לשתות בתוך הסעודה.

אסור לעשות מלאכה בפורים והעושה אינו רואה סימן ברכה. ואומר רח"ק שהדין הוא כחזה"מ. **זה הכל** כשה לא לצורך פורים, אבל לצורך פורים כגון כיבוס גיהוץ ושאר דברים מותר כבחול.

שכח על הניסים. ישלים לפני יהיו לרצון הראשון שלפני א. נצור.

העושה מלאכה בפורים אינו רואה סימן ברכה. מותר לעבוד בפורים עבודה הנצרכת לפורים.

מותר לכתוב את שם בעל המגילה על הקלף מאחורי המגילה.

מותר לקחת בכוח נפצים שיכולים לסכן את הציבור.

המלכה, אביגיל אשתו של דוד המלך, בתיה בת פרעה המלך. ג. לאסתר. בגלל שתלו את המן על העץ שהיה בחצר ביתו ואחרי שאחשורוש נתן לאסתר את בית המן היא זכתה בנבלה בקניין חצר. **ד.** המן הציע למלך שאחד משרי המלך הפרתמים יוביל את האיש אשר המלך חפץ ביקרו והמלך קיבל את עצתו וציווה עליו להוביל את מרדכי. **ה.** כוונתו היתה עד ולא עד בכלל. **ו.** אם המקבל יוכל לכוון להרגיש ב"מן" את מה שהוא רוצה לכוון, ממילא כוונת הנותן לא נחשבת. וכל אחד ישאל לרבותיו.

חידות לילדים: א. מה שולחים בפורים? **ב.** לאיזה דמות של פורים יש שם בן 8 אותיות? **ג.** מה הקשר בין פורים לאוכל שאכלו במדבר? **ד.** מי היה דוד של אשתו? **ה.** את מי תלו על העץ? **ו.** למי נוסף משחו בגוף? **ז.** האם מרדכי ידע עוד שפה מלבד לשון הקודש? **ח.** איזה מתנות נותנים בפורים? **ט.** מה אומרים בפורים לפחות 4 פעמים? **י.** איזה דבר בפורים קרוי בשמה של אישה? **יא.** ממה נהנו ובגלל זה כמעט נשמדו? **יב.** מה הדבר הטוב שקרה בחודש אדר מלבד פורים? **תשובות: א.** מנות. **ב.** אחשורוש. **ג.** אכלו את המן. **ד.** מרדכי דוד של אסתר. **ה.** המן ועשרת בניו. בגתן ותרש. **ו.** לושת צמח זנב או קרן או צרעת. **ז.** הבין את שפת בגתן ותרש. **ח.** לאביונים. **ט.** על הניסים ג"פ בשמ"ע ואחד בברכת המזון שחייב לאכול. **י.** מגילת אסתר. **יא.** מסעודת אחשורוש. **יב.** נולד משה.

חידון משמעותיות מילים לפרשת תצווה

ח' משמעותיות למילה כפר

כפר - לשון כפרה. "ואכלו אותם אשר כפר בהם" (שמות כט לג).

כפר - קרח. "דָּק כִּכְפָּר עַל הָעֶרְץ" רש"י: כקרח (שמות טז יד).

כפר - כיסוי. "וכפרת אותה מבית ומחוץ" אונקלוס: ותחפי יתיה (בראשית ו יד).

כפר - זפת. "מבית ומחוץ בכפר" רש"י: זפת (שם).

כפר - לשון כפירה. "הוא כפר בתחיית המתים לפיכך לא יהיה לו חלק בתחיית המתים" (סנהדרין צ).

כפר - קינה, ניגב "ובעי לכפוריה ידיה בהחוא גברא" רש"י: לקנח ידיו (גיטין נו).

כפר - ממון "אם כפר יושת עליו" אונקלוס: ממון (שמות כא ל).

כפר - סוג של התיישבות, כפר חב"ד כפר חסידים.

חידות שינון הפרשה תצווה: לפי סדר ה-א-ב. מתאים גם לילדים: א. בן של אהרון? אביהו. **ב.** היכן יזה מדם האיל ביד וברגל? בזהו. **ג.** איך נקרא החלק העליון של המזבח? **גג.** **ד.** זורקים אותו על המזבח? **דם.** **ה.** איך נקראת מידה של 12 לוג? **הין.** **ו.** איך הקב"ה מצווה על עשית הבגדים? **ועשית.** **ז.** פרי משבעת המינים המוזכר בפרשה? **זית.** **ח.** מה מכסה את הקרב? **חלב.** **ט.** מה שמים בשני קצות החושן? **טבעות זהב.** **י.** מה מנסכים על המזבח? **יין.** **כ.** ממה היה מעיל האפוד? **כליל תכלת.** **ל.** שם של אבן בחושן? **לשם.** **מ.** מה עושים עם חלב הקורבן? **מקטירים.** **נ.** כינוי לצץ? **נזר הקודש.** **ס.** מצווה שעושים על הקורבן? **סמיכה.** **ע.** הציץ יכפר על? **עוון** הקודשים. **פ.** מה יעשה על הציץ? **פיתוחי חותם.** **צ.** מבגדי כהן גדול? **ציץ.** **ק.** איך נקרא המזבח? **קודש קודשים.** **ר.** די' מילא את חכמי לב ב? **רוח חכמה.** **ש.** מספר בפרשה שהוא שם של בדי? **שש.** **ת.** כיצד הייתה הכתונת של אהרון? **תשבץ.**

חידות שינון הפרשה כי תשא לפי סדר ה-א-ב. מתאים גם לילדים: א. מבוני המשכן? אהליהב. **ב.** איך כתוב בלשון הפסוק שמשו נתעכב? **בושש.** **ג.** כל שקל שווה עשרים? **גרה.** **ד.** מאיזה שבט היה אהליהב בן אחיסמך? **דן.** **ה.** איך טוחנים את הקטורת? **הדק.** **ו.** איזה פסוק בפרשה החון אומר בקול ביי"ג מידות? **ויעבור די' על פניו ויקרא.** **ז.** מי מצווה על עליה לרגל? **זכרים.** **ח.** איך נקראת אומנות באבן? **חרושת** אבן. **ט.** מה עשה משה לעגל? **טחן.** **י.** מי לא מש מהאהל? **יהושע.** **כ.** מה העונש של מחלל שבת? **כרת.** **ל.** מי הרגו איש את אחיו? **לוי.** **מ.** מה משה שם לפניו? **מסוה.** **נ.** ממה הכיור עשוי? **נחושת.** **ס.** לאיזה הר משה עלה? **סיני.** **ע.** קול _____ גבורה. קול _____ חלושה. קול _____ אנכי? **ענות.** **פ.** איך נאמר- _____ לך 2 לוחות אבנים? **פסל.** **צ.** מקים עמידת משה ביי"ג מידות? **צור.** **ק.** אחד ממקני הבשמים? **קיצה.** **ר.** למה משמש הכיור? **רחיצה.** **ש.** איך נקרא בגד הכיסוי של הארון והשולחן? **שרד.** **ת.** איך כתוב - מזבחותם _____ ומצבותם _____ ואשריהם? **תשברון תתוצון תגדעון.**

חידות פרשת שבוע ומגילה: חידות על המגילה: א. מי הראשון שראה את מגילת אסתר? **ב.** היכן במגילה 2 ביטויים בלשון נקיה למילה 'רצח'? **ג.** במגילה פרק ו' 5 לשונות של דיבור? **ד.** איך יתכן אותו מגילה אם יחיד יקרא בה יצא ידי חובה ואם ציבור יקראו בה לא יצאו ידי חובה? **ה.** מילה במגילה שמופיעה 10 פעמים ברצף בהפרש מילה כל פעם? **ו.** מי במגילה שלח ידו והצליח ומי

בכל ענייני העלון, וכן להשיג את העלון 'המלא' במיל או בכתב יותר גדול

אפשר לפנות למיל: 456alon@gmail.com

יש לדייק במייל ולכתוב קודם 456 ואח"כ alon@gmail.com או לטל: 0527633431

לקבלת העלון בפקס יש להתקשר לטלפון 036180383

זה לא חלום!

החלום חלמתי?

החלמתי כי ראיתי עלם חמודות, טרם בא למצוות הוגה בתורה שעשועות. לא מתיק עיניו זה כמה שעות. נדמה היה לי עליו כי זהו תענוגו עלי עולמות...

הייתכן, האומנם?

החלמתי כי ראיתי זה הנער, רך בשנים. דברי תנאים ואמוראים שפתותיו שונים. כה קולחים הם בשפתו, שיגם ושיחם לו לא שונים. נדמה היה לי כי באהבתה הם שוגים...

הייתכן, האומנם?

החלמתי כי ראיתי בני תשחורת צורבים, בתורה מתעלים. נושאים בראשם מאגרי מסכתות ודפים, במלחמתה של תורה גוברים ומתעלים. דבריהם במרחבי הש"ס נטועים...

הייתכן, האומנם?

לא חלום הוא זה כי אם מציאות הנרקמת לה במהלך ארוג ומתוכנן. ילדי חמד בשיא כוחות שניהם הצעירות, מוסיפים חיל בלימודים מעבר לחוק סדריהם הקבועים. מסכת אחר מסכת הם כובשים, בידיעה, בחזרה, בשינון ועמידה במבחנים. אשריכם תלמידי חכמים!

לא חלום הוא זה, ובידך להיתפס אל המציאות. כי לכל אחד היא ראויה. תורה מונחת, ועליך לבוא וליטלה. האמן בכוחותיך הנתונים לך, שנס כגיבור חלציד, קבע מושבך והימנה בין החכמים!

זה מציאות!!!

"שמעתי מפי מרן הגאון מטשעבין זצ"ל שהתרעם על המצב היום וסיפר שבצעירותו כשהיה בגליציה חינכו בחור להיות בקיא בש"ס ומתוכם יצאו בסוף כמה בקיאים בש"ס ועל כל פנים גם מי שלא יצא בקיא בש"ס השתוקק מאוד למושגים של גדלות - לדעת ש"ס, אבל היום מעיקרא אין מהנכים את הבחורים להיות בקיאים בש"ס וכו' ומהמת זה אין מצויים היום מתוך בני הישיבות מספיק גדולי תורה אמיתיים כי מעיקרא אין מהנכים את הבחורים להיות גדולי תורה אמיתיים המלאים בש"ס ובפוסקים"

ר' משה שטרנבוך שליט"א

"ומעיד אני עלי שמים וארץ זכיתי להכיר רוב גדו"י ממקומות שהיו מקום תורה וכן הרבה מאוד בחורים מופלגים ביותר וכל אלה הגדולים והמופלגים נודע לי שזכו בכך ע"י שהרבו לקנות רוב או כל מסכתות הש"ס בבחרותם ולא פסק פומיהו מגירסא."

(הגר"ש וואזנר בהסכמה לספר שלום ירושלים)

לכבוד ה' רמ"ב ית' ויחי' ויברך' ויגדל' ויגדל' ויגדל'

הן נחלקו על יסוד הכרזתו של אלוהים ביום
הוא. וזוהי הסיבה אשר עומדת
באחורי כל המאורעות האלה. וזוהי
הסיבה אשר עומדת בראשית
המאורעות האלה. וזוהי הסיבה
אשר עומדת בראשית המאורעות
האלה. וזוהי הסיבה אשר עומדת
באחורי כל המאורעות האלה.

2373

1971 24 443

דער קינדער שולע קאמפאניע

[illegible]

ש. האם נכון לעודד ילד ללמוד משניות משאר הסדרים שאינם נלמדים בחידר?

תשובת רבינו: עם זה לא על חשבון החיידר למה לא. אבל למה לא גמרא? עדיף לעודד שילמדו גמרא. גמרא זה הבנה.

ש. האם נכון לאפשר לילד ללמוד לימודים נוספים בהספק, למרות שיכול להרגילו להבין מדי שטחי?

תשובת רבינו: זה לא מזיק.

(דרכי החיזוק ח"ב ע' ק"א)

772
Froster ipen

נייר חלק

פשוט לבלוע את הדפים ולכתוב אותם על המח בכתב נקי וחלק.
אז לא חבל?

רגע, לפני שאתה רץ לבית המדרש ותופס את הכרך של ברכות ולא מוציא את הראש עד סוף עוקצין. רגע, נראה לך שמלבד השאיפות יהיו לך כוחות לפרויקט כה שאפתני וגדול. יש לך מושג מה זה "לדעת ש"ס"?

בשביל זה אנחנו כאן להציע לך את החוויה שאותה כבר חווים רבים רבים מבני גילך. הסוד הוא קביעות. מידי יום ביומו בלי תירוצים, להתקדם עוד שורה, עוד עמוד, עוד, ילדים רבים כמוך, כן עם כשרונות כמו שיש לך ועם מרץ ושובבות בדיוק כמו שלך (ואולי אפילו יותר) יושבים פזורים ברחבי בתי המדרש בארץ וכובשים בעיקבות ובמאמץ עוד רובד ועוד רובד שורה אחר שורה, עמוד לעמוד, דף על דף ומסכת מצטרפת למסכת. למדו, חזרו, שינו, נבחנו ושוב חזרו וחזרו... וכעת כבר יש במוחם מאות !!! דפי גמרא שהם יודעים אותם על בורים בשליטה מדהימה.

אם אני אספר לך שיש ילדים כמוך שנבחנו בימי בין הזמנים על 150 דפי גמרא ויש שאפילו נבחנו על יותר מזה, תאמין לי?

אתה תאמין שבינינו מסתובבים ילדי חמד שהם בבחינת "מסכתות מהלכות"? אם אתה לא מאמין אז כנראה שאתה לא מאמין בכוחות של עצמך!!! אתה כנראה גם לא כל כך מכיר את עצמך ואת היכולות שלך.... רוצה להכיר?

בא והצטרף לחווית החיים שלך ותגלה עולם...

שמעת פעם על המושג נייר חלק? בחז"ל התייחסו כך אל ימי הנעורים. הימים האלו בהם הכל חדש וחלק, יצר הסקרנות מסתער גם הוא בכל החשק ללקט ידיעות נוספות ולהקיף עוד ועוד חומר. והכל כידוע נרשם. הכל נצרב לנו במח. וכשהמח עדיין נקי וצח זה נרשם בבהירות בצלילות ובחדות. לכן מצאנו שהתבטאו חכמינו זכרונם לברכה כי הלומד ילד לא במהרה הוא משכת.

הרגשת פעם את התענוג שמרגישים כאשר נשלפת ידיעה מן הויכרון בדיוק ברגע הנכון? ראייתם מעשה ונזכרתם הלכה ומשהו דיגדג לך במח, זכור לך שכבר נפגשת פעם עם הדבר הזה ואז זה בא לך, מן ברק כזה בראש ומיד נשלפת לך הידיעה מהגמרא שמדברת בדיוק על הנושא שעליו עסקתם. נכון שיש בהרגשה הזו תענוג מיוחד? יש בה המון אור וחשק.

דע לך שהזיכרון הזה שבא לך לראש הוא מנייר חלק שוכית בו. כשמתבגרים יותר הידיעות נשלפות לאט יותר, צריכים לעמול עליהם יותר ויותר כדי "לקפל" אותם ולאכסן אותם בראש בצורה הראויה שתוציא אותם ברגע הנכון ובמקום המתאים. המון פעמים תוכל להבחין באנשים בסביבתך מגרדים במצח כמו מנסים להפעיל בו גלגל סמוי שיגרה את תאי המח לשלוף להם את הידיעה שזכורה להם במעומעם, בערך...

אז יש לי שאלה אליך, לא חבל? ימי הנעורים מלאי המרץ וחדוות ההתחדשות יש בימים האלו כל כך הרבה סקרנות להכיר דברים חדשים ידיעות מעניינות, לא חבל? יש לך הזדמנות למלא אותם וליצוק להם תוכן עמוק ובוגר. יש לך יכולת לגמוע את הש"ס

כללי המסגרת

המבחנים:

על מה המבחן?

על המסכתות והדפים שנלמדו בבין הזמנים.
הלומדים שעתיים ביום יבחנו על 20 דפי גמרא, והלומדים 3 שעות ביום יבחנו על 30 דפי גמרא.

המבחנים הינם בכתב על כל עמוד גמרא שאלה אחת!
ניתן ללמוד מסכתות שונות אך להבחן לכל הפחות על 5 דפים רצופים מאותה מסכת.

מה מקבלים?

מלגות בסכום המתאים לציון במבחן:
נבחנים שקיבלו ציון מעל 85% ונבחנו על 20 דפי גמרא יקבלו מלגה בסכום 50 ₪
נבחנים שקיבלו ציון מעל 85% ונבחנו על 50 דפי גמרא יקבלו:
בחורי ישיבה קטנה: 150 ₪ ילדי התלמוד תורה: 100 ₪
ציון הפחות מ-85% יצבור נקודות למבחן הבא ובהצטבר 200 נקודות יקבל הנבחן מלגה:
בחור ישיבה קטנה 100 ₪ ילד בתלמוד תורה 80 ₪

מתי המבחנים?

המבחן יתקיים ביום חמישי לפרשת תזריע-מצורע כ"ט ניסן. מיקום המבחן יתפרסם בעז"ה בהמשך וכן, בקו שיננא.

הלימוד:

מי יכול להשתתף?

בחורי הישיבות קטנות וילדי התלמוד תורה מכיתה ה'.

מה לומדים?

מסכת ברכות וסדר מועד, כל אחד בוחר את הכמות והמסכת אותה ילמד.

כמה זמן הלימוד?

ישנם 2 מסלולים לבחירה:

דרגה א': לימוד כל יום במשך שעתיים, למשך כל ימי בין הזמנים, כולל שבתות וחגים.
דרגה ב': לימוד כל יום במשך 3 שעות, למשך כל ימי בין הזמנים, כולל שבתות וחגים. ניתן להשלים מיום ליום
ללומדים שרוצים יותר יש להוסיף חצי שעה של לימוד יומית על כל 7 דפי גמרא נוספים שרוצים להבחן.

איפה לומדים?

במקום שנוח. בבית הכנסת, בבית ובכל מקם.

קו שיננא: 077-330-6129

בע"ה יושמעו בקו שמות הזוכים בהגרלות כמו"כ יושמעו בקו בעז"ה דברי חיזוק והתעוררות במעלת קנין הש"ס וניצול הזמן מרבני וגדולי ישראל, וכן שיעורים מיוחדים לילדים ובני ישי"ק על סדר מועד ומסכתא ברכות וכן סיומים ומעמדים מהארגון.

היכונו היכונו

לכיכוס האדיר

שע"י ארגון

'שיכנא' שיתקיים

בתחילת בין

הזמנים ניסן,

בראשות ובמעמד

גדולי ישראל.

פרטים יכואו...

יצירת הענק של העשור האחרון:

סדרת ספרי "מועדים וזמנים החדש" ממרן רבינו שליט"א

הכל נוסף גם הערות שנדפסו בתחילת ח"א במהדורה הראשונה ובטעות נשמטו מהמהדורה המצויה.

המעלה השניה, **"תורה מפוארה בכלי מפואר"**. הוצאה חדשה באותיות מרהיבות עיניים המסייעת לרחבות הדעת בשעת הלימוד, וכמו שציור מרנא הגרעק"א לבנו באגרת לבנו הגר"ש איגר ז"ל בענין הדפסת ספריו ז"ל: "אבקש בני ידידי לפקוח עין על זה שיהיה נדפס על נייר יפה דיו שחור ואותיות נאותות, כי לדעתי הנפש מתפעלת והדעת מתרווחת והכוונה מתעוררת מתוך הלימוד בספר נאה ומהודר, וההיפוך בהפכו אם הכתב מטושטש".

המעלה השלישית, **"ציונים לספרי הגאון המחבר"**. אלפי! מראי מקומות לשאר ספרי הגאון המחבר שנדפסו אחר כך, בהם הרחיב דבריו בענינים הנידונים בספר, ושופכים אור ומשלימים את דבריו שב"מועדים וזמנים". או שהכריע באופ"א.

המעלה הרביעית והמרכזית בספר זה, **"אור חדש על ציון תאיר"**. אוצר בלום של השלמות לנידונים המבוארים בספר מתוך כת"ר רבינו שהיה ספון וגנוז עד כה, בצירוף חידושים נוספים משיעוריו בישיבה ומגליונות על הרמב"ם ועוד חידושים נוספים שהיו פזורים זעיר פה וזעיר שם בקצבים תורניים שונים, וכעת קובצו לראשונה לפונדק אחד ונדפסו בכל כרך וכרך במדור "קונטרס ההוספות" לשוב לב המוני בני התורה הוגיה ודורשיה.

המעלה החמישית, גילוי אור תעלומות של אוצר בלום מגליונות גדולי ישראל זצוק"ל שהעירו והגיהו על גליונות ספר מועדים וזמנים, וכן מכתבים שנשלחו אל מרן שליט"א מגדולי ישראל ורבים מהם שלא נדפסו מעולם, ובראשם הערות מרנן ורבנן (לפי סדר הסתלקותם): הגאון רבי אלי' זלאטניק חבר הבר"צ, ה'אגרות משה', ה'קהילות יעקב', ה'מנחת יצחק', הגרש"ז אוערבאך, ה'אור לציון', ה'ציץ אליעזר', הגר"מ הברשטאם, ה'קנה בושם', הגר"ח פ' שיינברג, הגר"א וינטרויב, הגר"ש אלישיב, הגר"א גניחובסקי, הגר"צ קרלינשטיין, הגר"ח גריינמן, הגאון רבי שריה דבליצקי, הגר"ח קניבסקי, ולהב"ח הגר"ג אדלשטיין ועוד.

ואכן חפצו של רבינו כבר מקדמת דנא היה להדפיס הדברים וכפי שכתב בהקדמה למוע"ז סטנסיל (ח"א) **"אקוה בע"ה שבקרב יצא לאור חלק שני ואצרך שם בע"ה הערות שיתוספו לי על חלק דנא ושאקבל מהלומדים בספר זה"**, ובהקדמה לסטנסיל ח"ב כתב **"הרבה מכתבים קבלתי מארה"ק ומחו"ל בענינים שעסקתי בהם והשבתי וביאירתי והסברתי הדברים אבל הזמן והוצאות אינם מרשים לי כעת לבוא בארוכה לצורך הדברים לספר דנא, ועוד חזון למועד בעזהש"ת להביא המו"מ שהיה לי עם ת"ח וגדולי תורה"**.

להשלמת הידיעה נעתיק בזה מאמר ישרן על ספר מועדים וזמנים מאת הרה"ח מנחם גרליץ זצ"ל שפורסם בעיתון 'המודיע' מתאריך כ' אלול תשכ"א לאחר הופעת מועדים וזמנים מהדורת סטנסיל חלק ב':

המחבר, הג"ר משה שטרנבוך נכדו של הגר"א ז"ל ותלמידו המובהק של הגאון ר"מ שניידר, מסביר דרכו ושיטתו בדברים הבאים המובאים במבוא ספרו: והנה האמת שכיום בעולם הישיבות לומדים הרבה סדר נשים ונזיקין, וכבר נכתב ונדפס ב"ה בזה הרבה שיעורים וחידושים והערות, אבל בסדר מועד לא נתבאר הרבה, ובאמת בסדר מועד יש חיוב גדול ללמוד בעיון ובעומק, וכל אלה המסתפקים בקיצורים של רבותינו הגאונים או בשו"ת לבד, אין משנתם מדודה בידם, ואי אפשר לסמוך עליהם להלכה ברורה, ולכן בחרתי להוציא לאור בראשונה מספרי בחידושים הנוגעים על פי רוב למעשה.

הרב המחבר שידי רב לו גם בהרצת תורה לקח לתלמידים בעמדו בראש ישיבות שונות וכוללי אברכים יודע להפיק מניסיונו האישי תועלת מרובה בספרו, והרי מאמרו מסודרים לפניך כמו שהנו עומד לפניך ומרצה את הדברים. גם את פסקי ההלכות והדינים היוצאים הצליח המחבר לשבץ במאמרים המותאמים ביד אמן, הדברים מובאים בקצור נמרץ וממצים את ההלכות על בורים.

חלק הארי של הספר הוא עניינים העומדים על הפרק יום יום בשאלות אקטואליות שונות. המחבר שהוא בן ביתם של גדולי דורינו יודע הרבה לספר מדרכם בקודש, "כבר נשמעה קרן ביבנה ואין משיבים לאחר מעשה", כלל זה מבצבץ בכל ענייני הספר "באה מעשה וקבעה הלכה", בין היתר הוא מזכיר מנהגיהם של גדולי האחרונים, האדמו"ר מבבל, הגאון בעל החזון איש והגאון מבריסק.

צעיר לימים הוא, אולם כבר הספיק לרכוש לעצמו שם בשערי ציון המצוינים בהלכה, ספריו עלו על שולחן מלכים המעריכים את יכלתו. ואין לנו אלא להביע תקווה כי יוסיף אומץ ויגביר חיילים להגדיל תורה ולהאדירה.

הבשורה שמרעשה את עולם התורה: סדרת ספרי "מועדים וזמנים" הוותיקים והמוכרים עליהם גדלו המוני בני תורה לצד בעלי בתים במשך למעלה מיובל שנים, נדפסו במהדורה חדשה ומפוארת, בסדר חדש ובהיר על סדר השולחן ערוך, עם כרך מיוחד על סדר הש"ס. גם נוספו בו חידושים רבים וגילויים מרעשים שהיו ספונים וטמונים עד כה בכתב יד שנים רבות, וכעת רואים אור לראשונה בסדרת הספרים "מועדים וזמנים החדש".

מלבד המעלות המרובות שבהדפסת הספר החדש במהדורה מפוארת, נוסף אוצר בלום של 'קונטרס ההוספות' מכת"י גליונות מרן שליט"א וממכתביו, ומכת"י גליונות מגדולי ישראל זצוק"ל ויבדלחט"א שהגיהו והעירו על גליונות ספר מועדים וזמנים במשך השנים, ואשר מופיעים זה עתה לראשונה בפרסום ראשון. כמו"כ נוספו המוני ציונים ומראי מקומות לעשרות ספרי מרן שליט"א בהם הרחיב ונשא ונתן וביאר את דבריו שבספרי מועדים וזמנים.

ספר "מועדים וזמנים" במהדורתו הראשונה יצא לאור בשנת תשט"ו, ומאז ועד עתה כבר נדפס בעשרות אלפי עותקים ואיתבדרן שמעתיה בי מדרשא.

"מועדים וזמנים" הוא הספר הראשון שחיבר מרן שליט"א, ובו חידושים שלבין עם גדולי הדור ההוא מרנן הגר"ז מבריסק והגאון מטשעבין זצוק"ל ועוד. מהדורתו הראשונה של הספר עוד היה למראה עיני מרן הגר"ז מבריסק זיע"א וכפי הידוע היה מונח על שולחנו למשך כמה שבועות לעיונו.

כבר עם הופעתו של הספר לפני כשבועיים שנה, עזר הספר עניין רב בעולם התורה בעקבות סגנונו הייחודי - המחבר בין דרך הלימוד להלכה. בדרכו הייחודית פתח המועדים וזמנים את שורשי הסוגיות בסדר מועד בדרך הלימוד המקובלת בישיבות בסדרי לימוד נשים נזיקין כמערכות הבניות לתלפיות משורשי הסוגיות בגמ' ובראשונים, ומשם חתר עד פסקי דינים הלכה למעשה, בתוספת הנהגות שקיבל הגהמ"ח מגדולי ישראל וגם הידורים וחששות בלתי ידועים, דבר שעודד בזמנו רבים מבני הישיבות למצוא טעם וחפץ בסדר מועד ובעניינים הנוגעים להלכה למעשה כפי אשר רגילים ללמוד בסדרי נשים נזיקין.

הספר נתקבל בזמנו בחיבה אצל גאוני הדור ההוא, ואף התעטר בהסכמותיהם של מרן הגאון מטשעבין והרה"ק מסאטמאר זצ"ל. כך לדוגמא מרן הסטייפלער זצ"ל שינה את הנהגותיו לאחר עיונו בספר מועדים וזמנים [וכמו מנהגו להקפיד על החומרא המבואר במועדים וזמנים לאכול בליל סוכות פת העשויה מקמח ומים בלבד], כמו כן משיגה ישיבת קול תורה הגה"צ רבי גדליה אייזמן זצ"ל היה ממליץ לתלמידיו ללמוד בספר זה. סיפור מעניין אף התפרסם בזמנו לאחר שהספר עבר לעיונו העמוק של הגר"ח שמואלביץ זצ"ל, ולאחר שעיין בספר שמע שיש מאן דהו שיצא בביקורת על הספר, והגביר הגר"ח שמואלביץ זצ"ל ואמר "כדי לתת ביקורת על מועדים וזמנים צריך להיות במדריגה של 'מועדים וזמנים'..."

מאז ועד עתה נתקבלו הספרים בעולם התורה וההלכה כספר יסוד על מועדי השנה, ומהם אבן שתיה להרבה פסקי הלכה, הידורים ומנהגים שונים אשר נתקבלו בבית ישראל במשך השנים.

ועל הכל, העידו רבים כי מצאו טעם חדש במועדים לאחר לימוד הספר, לאחר שעמדו מקרוב על שורשי הדינים וידעו להוסיף הידורים מתוך טעם וירידה לשורשי הסוגיות, ומתוך כך קיבלו טעם חדש בכל המועד.

דינים רבים שאפילו בני תורה לא ידעו מקורם והחשיבו מנהגים בעלמא, קיבלו אור עפ"י יסודות מעמיקים בשיטות הראשונים בהלכה, וכך הביאו הספרים למהפכה של ממש בכל הנוגע לדיני ומנהגי המועדים, והתחבבו הן על לב בני הישיבות והן על שוחרי ההלכה, וכבר לפני למעלה מחמישים שנה ספרים רבים הושתתו על יסודות ספר מועדים וזמנים.

הספר במתכונתו הנוכחית יו"ל לאחר עמל ויגיעה של צוות תלמידי חכמים למעלה מעשר שנים. ובו נסדרו שמונת החלקים נסדרו מחדש ע"ס השולחן ערוך והש"ס, וכמה וכמה מעלות טובות לספרים במהדורה החדשה:

המעלה הראשונה, **הסדר החדש**. שכן בעוד שבמהדורה הקודמת, ענייני כל חג וחג היו מפוזרים בכמה כרכים, מה שהקשה על הלימוד את עניני החג למצוא את חפצו, הרי עכשיו במהדורה החדשה קובצו יחד ענייני כל חג וחג בפני עצמו על סדר השו"ע כדי להקל על המעיין למצוא חפצו.

אם לא די בכך הרי גם 'חלק שמיני' שכולו הערות והשלמות לכרכים הראשונים ואשר יצא במהדורה הקודמת בכרך נוסף, שובץ כעת כהערות בשולי הגליון במקומו. ועל

חזר למלאי!

הבשורה

- : שאף אחד לא נשאר
אדיש מולה!

נדיר
ומיוחד

מאות גליונות
ומכתבים מגדולי
ישראל, שנשא
ונתנו בסדרת
ספרי "מועדים
וזמנים"

מועדים וזמנים החדש

ספר היסוד של
מנחם פוסק הדור

הגר"מ שטרנבוך שליט"א

חידושי הלכה משורשי הסוגיות
שעולם התורה נוהג לפיהם
כבר שבעים שנה, כעת
בהוצאה מפוארת ומדוקדקת,
מסודר מחדש על סדר השו"ע
עם הוספות חדשות ונדירות

אלפי ציונים והוספות חדשות מכל
כתבי מנחם שליט"א, בהם מאות כתבי
יד שלא נדפסו מעולם!

ניתן לרכוש במוקדי המכירות:

אופקים - משפ' קסל רח' ההגנה 420 | **אחיסמן** - משפ' קצנשטיין רח' שבט אפרים 5 | **אלעד** - משפ' שטרנבוך רח' רמב"ם 7 | **אשדוד** - משפ' רח' האדמו"ר מפייטסבורג 47 | **בית שמש** רמה א' - משפ' צוקרמן רח' מיצנים 5 | **רמה ב'** קרית הרמ"א - משפ' סאמט רח' רבי יהושע 3 | **רמה ג'** - אוצרה"ס שעל ידי הישיבה הקדושה רח' חבקוק 7 | **רמה ג' 2'** - משפ' גליס רח' תמר 4 | **ביתר גבעה A** - משפ' באום רח' דף הוימי 29 | **גבעה B** - משפ' לקס רח' אדמו"ר ויז'ניץ 13 | **בני ברק** איצקוביץ - משפ' שטרנבוך רח' אליהו הנביא 9 | **גבעת הישיבה** - משפ' איראם רח' הרב הירש 21 | **השומר רבי עקיבא** - משפ' שטרנבוך רח' כהנמן 61 | **נאות יוסף** - משפ' שטרנבוך רח' בן נחיה 1 | **חדש** מערב העיר - הרב קוק 10 | **מרכז העיר** - "ספרים געשעפט" מתחת ביהמ"ד סאטמאר - עזרא נחמיה - ר' יעקב 0548408200 | **הר יונה** - משפ' צייטלין רח' פינחס מילר 5 | **חיפה** - משפ' שיינמן רח' ארלוזורוב 38 | **טבריה** - משפ' דינר 0527670616 | **סלזסטון** - משפ' גרטר רח' בלוק 64 | **ירושלים** בית גן - משפ' שטרנבוך רח' בית גן 40 | **גבעת שאול** - משפ' לוי רח' יונתן בן עוזיאל 14 | **הר מנחם** - משפ' זיידל רח' קצנלכונן 6 | **מרכז** - "ספרי הישיבה" ע"י ישיבת מיר | **חדש** "עירסה" מול זכרון משה | "ספרים ווינקל" עלי הכהן 15 | **נוה יעקב** - משפ' אריאלי רח' גולק 5 | **סנהדריה** - משפ' הולס רח' בלוי 37 | **רמות א'** - משפ' כהן רח' רביבים 26 | **רמות ג'** - "סיפרא" רח' שלום סיון 30 | **רמות ד'** - משפ' שטרנבוך רח' זריצקי 12 | **רמות פולין** - משפ' דובר רמות פולין 63 | **ג' 186** 0504146186 | **קרית יובל** - משפ' אגסי רח' אולסונגר 113 | **רמת שלמה** - משפ' פיינשטיין רח' כהנמן 7 | **רוממה** - משפ' קלמנוביץ רח' ראש פינה 1 | **ג' 1** 0583207076 | **חדש** שכונת הצפון - "שער הספר" סורוצקין 31 | **כרמיאל** - משפ' סובול רח' צה"ל 57 | **מודיעין עילית** ברכפלד - משפ' סוקל רח' רבי יהודה הנשיא 7 | **נאות הפסגה** - משפ' ברויער רח' רמב"ם 28 | **כניסה מרשי** 0548498761 | **קרית ספר** - משפ' דונט רח' שדי חמד 4 | **עפולה** - משפ' ספר ג' דרומית - משפ' שטרנבוך רח' נתיבות המשפט 83 | **נתיבות** - משפ' גולדברג רח' חיל הנדסה 27 | **נתיבה** - "ספרים טובים" רח' ר"ע 2 | **עפולה** - משפ' רזנברג רח' הרצוג 8 | **כניסה ג** 0533173523 | **חדש פתח תקוה** - משפחות גרינוולד רח' התשעים ושלוש 16 | **רכסים** - משפ' הורביץ רח' סביון 38 | **כניסה ג** 5271218980 | **צפת** - משפ' וולדשיין 0533177437 | **חל ציון** - משפ' טורעצקי רח' אהבת ישראל 3 | **0533189504**

מוקד מכירות ראשי ולהזמנות מרוכזות: ***9237**

079-4945961

לראותם

לראות את גדולי ישראל

עלון מס. 121 | פר' תצוה תשפ"ג | יו"ל ע"י מערכת "קובץ גליונות" | k.gilyonot@gmail.com

הרה"ג ר' אברהם ישעיהו שטרן שליט"א אשר זכה לקדבה יתירה אצל רבינו מרן שר התורה זי"ע

הדס

למידע והצטרפות לתוכניות:
בטלפון: 03-306-5834
בנדרים פלוס: ע"ש "השתדלות"
za580718393@gmail.com

עשה למען חתונות ילדך

גם ח'
השתדלות

השתדלות למען חתונות ילדך
בנשיאות המאן רבי בריאל יוסף לוי שליט"א
המאן רבי יעקב אלגנס שליט"א

בלם נקבצו ובאו לך • בוגרי קרית מלך התכנסו לוועידת בוגרים הסטורית
 לקראת היארצייט הראשון של מרן שד התורה הגר"ח קניבסקי זצוק"ל, התכנסו בוגרי ישיבת 'קרית מלך'
 לוועידת בוגרים 'לגיונו של מלך' בראשות ראשי הישיבה שליט"א

למידע והצטרפות לתוכניות:
 בטלפון: 03-306-5834
 בנדרים פלוס: ע"ש "השתדלות"
za580718393@gmail.com

הלוואה כשרה. פריסה נוחה.

השתדלות
 חשבוניות לטובת חברים בלבד

בנשיאת האגף ד"ר גביאל יוסף שלישי
 והאגף ד"ר יוסף אלקלוגי שלישי

מדרן הגרמ"ש אדלשטיין שליט"א באפיית מצות

מדרן ראש הישיבה הגרמ"ד פוברסקי שליט"א

בשמהח הזוארט לנכדתו

על קבר אביו מדרן ראש הישיבה זצ"ל לדגל היארצייט

מדרן שוד התורה זצוק"ל בנתינת מתנות לאביונים לועד הרבנים

למידע והצטרפות לתוכניות:
בטלפון: 03-306-5834
בנדרים פלוס: ע"ש "השתדלות"
za580718393@gmail.com

תרומה ממעשרות לכתחילה

השתדלות

בנשיאת תנאן רבי גבאיאל יוסף לוי שליט"א
והנאון רבי ישראל גוס שליט"א

בחזרי ת"ת 'דרך תבונה' ברמות מתכרמים
במעונו של מרן הגאון רבי חיים פיינשטיין שליט"א

הגאון רבי בן ציון קוק שליט"א בפדיון הבן לבן אחד מתלמידיו

תלמידי תלמוד תורה בית אליהו בבית שמש במבחן בגמרא אצל הגאון הגדול רבי בן ציון הכהן קוק שליט"א

בתמונה נראה על כסא גלגלים הגאון רבי יוסף חיים קופשויץ זצ"ל שנלב"ע שבוע שעבר
בכניסה לביתו ברחוב אבינר בירושלים יחד עם רעו וידידו יבלחט"א הגאון רבי שמואל
בצלאל ראש ישיבת 'פורת יוסף'. השניים זכו למסור יחד שיעורים בישיבה במשך 40
שנה ונהגו לעשות יחדיו את הדרך בצהריים בחזור מהישיבה, שממוקמת בעיר העתיקה
בירושלים, לביתם במערב העיר.

עד לפני כמה שנים היו השניים נוסעים באוטובוס כפשוטי העם, אך בשנים האחרונות, עקב
גילם המופלג, הישיבה העמידה לרשותם מונית שהחזירה אותם לביתם.

אך מאז שהגר"ח קופשויץ זצ"ל נזקק לכסא גלגלים עקב מצב בריאותו, לא חס הגר"ש בצלאל
בן ה-83 על כבודו והיה מרים את ידידו יחד עם נהג המונית עד לביתו ברחוב אבינר.

למידע והצטרפות לתוכנית:
בטלפון: 03-306-5834
בנדרים פלוס: ע"ש "השתדלות"
za580718393@gmail.com

עד 240,000 ₪ הלוואה לחתונות הילדים

גם ה
השתדלות

דו"ת לנשיאות המוסדות
בניסיונות המוסדות רבי בריאל יוסף לוי שליט"א
המאמן רבי ישראל גלגל שליט"א

מעמד רב רושם לרגל הוצאת הספר "משולחן רבי אליהו ברוך" על הגדה של פסח, בישיבת מיד. באירוע השתתפו גדולי התורה וראשי ישיבת מיד שליט"א.

מונכ"ל מקרא הוצאה לאור הרב ביינוש קרליבך: זכות עצומה נפלה בחלקנו שספר זה יוצא בהוצאתנו,
ובכך רבנות אלפי ישראל שכבר נהנים מתורתו של רבנו זצ"ל ימשיכו לרוות בצמא את דבריו - "תורה מופארת בכלי מופאר".

למידע והצטרפות לתוכניות:
בטלפון: 03-306-5834
בנדרים פלוס: ע"ש "השתדלות"
za580718393@gmail.com

אל תאמר לכשאפנה אשנה, עושים השתדלות!

גם ה
השתדלות

בנשיאות גאון רבי גבריאל יוסף לוי שליט"א
וגאון רבי ישראל גוס שליט"א

הסודות של רבי חיים נחשפים

בספר מושקע וייחודי
המכיל מאות עמודי כרומו,
נחשפים ציפונות מחייו של
מרן שר התורה זצוק"ל,
כפי אשר חשף בפני נאמן
ביתו הגאון רבי שמואל
דוד פריעדמאן שליט"א
בעל 'שדה צופים'
בשיחות נדירות

זכרונות
ושחות נדירות
עם שר התורה
מרן **רבינו חיים**
קניבסקי זצוק"ל
מחבר
מרשימות נאמן ביתו
הגאון רבי שמואל דוד
פריעדמאן שליט"א בעל 'שדה צופים'

להשיג בחנויות הספרים המובחרות

02-5377098 • YESSODI@GMAIL.COM

לרגל יום השנה לפטירת מרן שר התורה זללה"ה

• בשורה לשוחרי הלכה •

יצא לאור הספר הנפלא

"שמענו כן ראינו"

פסקים ותשובות – חלק שני

מרבן של ישראל מרן שר התורה

רבנו חיים קניבסקי זללה"ה

ממח שדן לפניו והעלה

הרה"ג

ר' שמעון הכהן ברעכער זצ"ל

מאות שאלות ונידונים

על ענייני

• שבת ומועדים •

ועניינים בתנ"ך, ש"ס ואגדה

ובשולי הגליון

למעלה מ-1500 הערות

והארות להרחבה,

מראי מקומות וצינונים לתשובות

וכתבי מרן שר התורה זללה"ה

מתוך ספריו

הכל ערוך בשפה ברורה

להבין דבר ה' – זו הלכה!

זכר את יומא דהילולא

E. Kahana

הופיע ויצא לאור ספר

אריד בשיחי

ובו כמאה וחמישים
הספדים שנישאו על
מרן רבן של ישראל

רבינו הגר"ח
קניבסקי זצוק"ל
ממרנן ורבנן גדולי הדור

משולבים בעובדות והנהגות
מופלאות שסיפרו המספידים
ממה שראו בעיניהם

להשיג בחנויות הספרים המובחרות
הפצה ראשית גיטלר

סוד ההצלחה – "והעמידו תלמידים הרבה"

אמן מלאכת החינוך

פרקי חיים מאלפים ודוויי הוד של בן-עליה צעיר שנמלט מהעיר פרשבורג בצ'כסלובקיה מאימת הנאצים, ועלה כמעט בגפו ארצה. התמודד בכוחות נפש עילאיים לגדול ולצמוח, מתוך שאיפות עזות וצימאון-דעת.

דבק בגדולי-התורה ובראשם מרן ה'חזון איש' זצ"ל, וסלל דרכו למעלה למעלה לדמות מופת של תלמיד-חכם וצדיק, אשר גבה לכו בדרכי ד', וזכה לחנך דורות שלמים של תלמידים ברגש בוער לאהבת תורה וידאת שמים.

מוקד ראשי ולפרטים: 08-9742475

הוצאה והפצה: "יפה נוף" ניתן להשיג בחנויות הספרים המובחרות

• ירושלים: מכון ישראל 17 // ירמיהו פינת ברנדייס // צומת בר איכיל 1 // גבעת שאול 28 // בית ון הפסטה 50 // בית הרפס 32 // נוה יעקב: פני 1 פינת פרדס חדש! • בית: דרכי איש 5 בחניה (מוסד שטיבלר קארן) • מודיעין: עילית-קריט ספר: אבני נזר 26 // שו"ח חמד 1 // הרב מנחם 1 • ברנסלד: רבי יהודה הנשיא 4 • בית שמש: חפציבה-בן איש חי 29 // חזון איש 17 // רמה א-נחל שורק 31 מעל שוק מהדרין • בני ברק: רבי עקיבא 130 // אהרונביץ 19 מול מרכז רימונים // ברסטרא 3 // רבי עקיבא 43 // עזרא 45 • חדש! המכבים 63 פרדס כץ • אשדוד: ענק הספרים - יוסי בן חלפתא 50 רובע ז' • סתח תקוה: קהילת יעקב 4 נגי הדר // ההסתדרות 2 פינת רושניק • אלעד: רבי יהודה הנשיא 90 • לוד: הרב אבישיב 8 שכונת נגי איילון (הימני) • קריית גת: האדמור"ר מחב"ד פינת נתיבות שבת (בנין קרעסטיף) • רכסים: סביון 39 (בנה ביתך) • נתיבות: הארץ 86 • אופקים: חפץ חיים מול בית הכנסת אורחל משה. חדש! • סבריה: שפע חיים 4

טלפון: 1-599-581-581 // אתר: YEFE.CO.IL חפשו: יפה נוף פלדהיים // משלוחים בכל רחבי הארץ

לרגל יום השנה הראשון להסתלקות נזר ישראל ותפארתו מרן רבינו שר התורה רבי חיים קניבסקי זצ"ל

יהיה ניתן להשיג את הספר

שמחת מרדכי

אשר כולל בתוכו מאות עמודים של תשובות כתב יד קדשו של רבינו
שהשיב רבינו זצוק"ל לר' מרדכי זיסקינד הגר שליט"א

תשובות נדירות ומענינות במיוחד

מסודרות על סדר התורה והמועדים

ובתוכם למעלה ממאה עמודים, תמלול של פגישות עם מרן רבינו זצ"ל
כל זה מעוטרי במראי מקומות ציונים וביאורים בדברי רבינו.

האם אתם יודעים מה השיב מרן זצ"ל:

האם מותר לגור בזמנינו בחוץ לארץ / האם בחו"ל ראוי להשתמש
בגנרטור / למאי נ"מ שחנוכה נקרא ימי שמחה / במה יתחזק מי
שנפל עליו מנורה מהתקרה ולא קרה לו כלום / להזמין מתקריבים
ליהדות ויש חשש שיחללו שבת / למה רבינו היה עונה בו"ה
לאנשים / מה הברכה של ונתתי שלום בארץ / ללבוש שעון יד
במקום צורך רפואי / האם מותר לבחור כושי לנשיא / למה מקילין
ולא עושים ברית מילה מיד לאחר הנץ החמה / מי שהגיעו לו
אורחים האם יכול להתפלל ביחידות / האם מותר להשתמש
באשה זרה שתגיש לו אוכל או שתיה / האם יש לא תעמוד בגוי /
יש לו משפט עם איש דתי המתנהג לא כדין האם גם ידחהו לחודש
אדר / האם משלוח מנות לאדם חשוב בפורים תהיה מקודשת / דין
כוונה בסעודת פורים למה / שאלה בהל' פורים ושאלה בהל' פסח
מי קודם / ילד בן שנה להלבישו תחפושת של בת האם מותר / האם
אפשר בשושן פורים לעשות את עיקר הסעודה לאחר השקיעה /
לראות אשה דרך מראה / על מי היה אפשר בדורנו לברך שחלק
מחכמתו / לקום בפני מעוברת שאולי יש לה בן ויודע כל התורה
/ האם מותר להתפלל עבור גוי / להשכיר דירה לחילונים / ועוד...

כל זה ועוד מאות תשובות מרבינו, מסודר על התורה והמועדים.

ובנוסף לזה כמאה וחמישים עמודים תשובות

נדירות ממרן הגר"א נבנצאל שליט"א

במחיר מיוחד 30 ש"ח בלבד

השבוע פ' תצוה בדוכנים של בלוי בבתי הכנסת,

או בטלפון 0533154010

המתנה שלך לפורים :

עבודת

**חדש! קונטרס רב המכר
במהדורת ספר מפוארת**

חדש!!!

חדש!!!

מנושאי הספר

- ✓ הדרך לחנך בימינו הן ההורים והן המחנכים.
- ✓ קשיי התמודדות הנוצר בימינו, ונסיונות הדור.
- ✓ החשיבות שירגישו הבנים אהבת ההורים והמחנכים.
- ✓ החוצפה בימינו !!
- ✓ אופן השלטת הסמכות של ההורה והמחנך.
- ✓ הסכנה בהונאת [ציעור] הבן והתלמיד.
- ✓ ההשכמה והתפילה.
- ✓ לא 'לזרוק' תלמידים, וסכנת החשבונות האישיים.
- ✓ חישול הילד מקשיים ונפילות - המתעקש ינצח.
- ✓ ההנהגה 'זנב לאריות' רק במבוגרים, לקטנים 'ראש לשועלים'.
- ✓ המעלה העצומה של המלמדים.
- ✓ היאך להעביר את מתיקות התורה לילד ולתלמיד.
- ✓ מעשה רב - תיאור בניו על הנהגתו בחינוך.

הספר גדוש בעדיות ומעשים

חדשים ממקור ראשון

המתנה המושלמת לפורים

עניני חינוך

מתורת מרן חגראי"ל שטינמן זצוק"ל

ספר חובה לכל הורה ומחנך

ניתן להשיג בחנויות הספרים המובחרות

הפצה ראשית - "ספרי אור החיים"

חדש!

בהחוב דשב"ם

מעשים עובדות והנהגות
על רבנו **שר התורה** זצוקלה"ה

חלק שני
אדר תשפ"ג

מאת תלמידו הגאון
רבי **עבי יברוב** שליט"א
בעל מחבר סדרת הספרים
"מעשה איש"

הספר מעוטד במאות עובדות
שנכתבו על ידי בן רבינו,
הגאון רבי **יצחק שאול**
קניבסקי שליט"א

קולמוס
הפצת ספרים שעובדת.

07222-441670

0722441670@gmail.com ☒ 02.970.7087 📞

להשיג
בכל חנויות
הספרים

צוואת קדשו אלינו - סגולתו בידינו:

"להרשע - בורא!"

מעמד זעקה ובקשה שפקד וציווה
רשכבה"ג מרן שר התורה זצוק"ל
ועמד בראשו במסירות נפש לישועתן של ישראל!

הלילה שיקבע!...

סגולת הפורים לדיווג הגון בזאת השנה:

ליל פורים - בחצות הלילה

בהיכל בית מדרשו 'לדרמן'

ע"י מאות עמלי התורה כסדר סגולת 'רינה של תורה'

בראשות רבותינו

ליבם של ישראל מרן הגאון

ראש הישיבה מרן הגאון

רבי **שרגא שטיינמן** שליט"א רבי **בנימין פינקל** שליט"א

הבטחתו הנוראה של רשכבה"ג מרן שר התורה זיע"א
על כח תפילת עמלי התורה בלילה הזה:

"תפילה זו אינה שבה ריקם -
ובוודאי מתקבלת!"

אל תחמיצו את ליל השידוכים של תשפ"ג!

אלפים נושעו בלילה זה. השנה בס"ד זאת תהיה הישועה שלכם

0722-600-200

בית מדרש לעמלי תורה בארה"ק
בנשיאות רשכבה"ג מרן רבינו שר התורה זצוק"ל

בני ברק • ירושלים • חיפה • פתח תקווה • מודיעין עילית • ביתר עילית • ירוחם • אופקים • תל ציון • עפולה • קרית אתא • גני איילון

